

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University

ISSN 2522-4743

***Матеріали VI Інтернет-конференції
«ІНОЗЕМНА МОВА У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ
СПЕЦІАЛІСТІВ: ПРОБЛЕМИ ТА СТРАТЕГІЇ»***

***Sixth Internet Conference Proceedings
"FOREIGN LANGUAGE IN PROFESSIONAL
TRAINING OF SPECIALISTS: ISSUES AND
STRATEGIES"***

***збірник тез доповідей
[Електронний ресурс]
ONLINE BOOK OF ABSTRACTS***

***21 лютого 2022
February 21, 2022***

Кропивницький – 2022
Kropyvnytskyi – 2022

ISSN 2522-4743

ББК 81.2(3)

i – 67

УДК 4И

Збірник тез доповідей [Електронний ресурс] VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Іноземна мова у професійній підготовці спеціалістів: проблеми та стратегії». – Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2022. – 423 с.

Online Book of abstracts of the sixth International scientific and practical Internet conference “Foreing language in professional training of specialists: issues and strategies”. – Kropyvnytskyi: EPC of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University, 2022. – 423 p.

*Друкується за рішенням вченої ради
Центральноукраїнського державного
педагогічного університету імені Володимира Винниченка
(протокол № 11 від 09 березня 2022 року)*

РЕДКОЛЕГІЯ:

Світлана Іванівна ШАНДРУК, доктор наук, професор (Кропивницький, Україна);

Ліна Леонідівна СМІРНОВА, доктор філософії, доцент (Кропивницький, Україна);

Prof. Dr. Eda USTUNEL (Mugla, Turkey);

PaedDr. Eva SMETANOVÁ (Zilina, Slovakia);

Dr. Magda AJTAY-HORVÁTH (Nyíregyháza, Hungary).

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ:

Світлана Іванівна ШАНДРУК, доктор наук, професор (Кропивницький, Україна);

Ліна Леонідівна СМІРНОВА, доктор філософії, доцент (Кропивницький, Україна);

Олена Іванівна МОСКАЛЕНКО, доктор педагогічних наук, професор (Київ, Україна);

Еда УСТЮНЕЛЬ, доктор наук, професор (Mugla, Turkey);

Олена ГУНДАРЕНКО, доктор філософії (Zilina, Slovakia);

Єва СМЕТАНОВА, доктор філософії, професор (Zilina, Slovakia);

Жаміля Махсудовна БАКІРОВА, магістр пед.н., ст. викл. (Аркалик, Казахстан);

Єва ЛЕЛАКОВА, доктор філософії (Zilina, Slovakia);

Магда АДЖТАЙ-ХОРВАТ, доктор наук, професор (Nyíregyháza, Hungary).

**Оргкомітет не несе відповідальності за зміст науковий праць та
достовірність наведених фактологічних
та статистичних даних.**

ЗМІСТ

SECTION 1. CRITICAL ISSUES OF CONTEMPORARY PHILOLOGY. LITERATURE AND CULTURAL STUDIES

Алла ПАЛАДЬЄВА, Анастасія ШИЛЮК. КОНТЕКСТУАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ПАЛІТРИ ТАКТИК ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ОСОБИСТІСНИХ ХИТРОЦІВ У ДИСКУРСІ ПЕРЕМОВИН.....	13
Алла ПАЛАДЬЄВА, Дмитро ПАЛАМАРЧУК. КОМУНІКАТИВНІ ПАРАМЕТРИ ТЕКСТІВ КОНТРАКТІВ.....	15
Тетяна МАРЧЕНКО. НАЗВИ ГОРОДИНИ У РОМАНІ НАТАЛКИ СНЯДАНКО «ГЕРБАРИЙ КОХАНЦІВ».....	18
Геннадий ПРОКОФЬЕВ. КОМУНІКАТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ИРОНИИ.....	20
Оксана ЗОСІМОВА, Юлія ЛИСЯНСЬКА. ВІДТВОРЕННЯ ЕМОЦІЙНО ЗАБАРВЛЕНОЇ ЛЕКСИКИ В АНГЛОМОВНОМУ ПЕРЕКЛАДІ ПОВІСТІ МАРКА ВОВЧКА «ІНСТИТУТКА».....	22
Микола БОРОДАНЬ. СУБ'ЄКТИ «ТОЧКИ ЗОРУ» У ФРАНЦУЗЬКОМУ НАРАТИВНОМУ ТЕКСТІ.....	24
Микола БОРОДАНЬ. РЕТРОСПЕКТИВНА «ТОЧКА ЗОРУ» У ФРАНЦУЗЬКОМУ НАРАТИВНОМУ ТЕКСТІ.....	27
Вікторія ЩЕРБАКОВА. СПЕЦИФІЧНІ ОЗНАКИ КОМПОНЕНТА «НАЦІЯ» У ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ ФРАНЦІЇ.....	29
Вікторія ЩЕРБАКОВА. КОМПОНЕНТ «ЛЮДИНА, СІМ'Я, СУСПІЛЬСТВО» КОНЦЕПТУ «PATRIE» У ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ КАНАДИ.....	31
Eva LELÁKOVÁ. CAMBRIDGE CORPUS OF ACADEMIC ENGLISH AS A SOURCE OF LINGUISTIC STUDIES.....	33
Oksana LEVCHENKO. FEATURES OF DISTANCE LEARNING IN CONDITIONS OF THE COVID-19 PANDEMIC.....	35
Оксана СТАРИК. ВИКОРИСТАННЯ ПРОЄКТНОГО НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ.....	37
Алла КАЧАН, Алла ПАЛАДЬЄВА. ПОНЯТТЯ, СУТНІСТЬ ТА ТИПОЛОГІЯ МОВЛЕНСЬВИХ СТРАТЕГІЙ І ТАКТИК.....	38
Ірина БІЛЕЦЬКА. ФУНКЦІОНУВАННЯ ОСОБИСТОГО ІМЕНІ В КОНТЕКСТІ ЛИСТУВАННЯ: НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	41
Olena HUNDARENKO, Daniel POLAČEK. LANGUAGE PECULIARITIES OF INSPIRATIONAL SPEECHES DURING COVID-19 PANDEMIC.....	43
Ботагоз ТУРГУМБЕКОВА. ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЙ МЕТОД ОБУЧЕНИЯ ЯЗЫКАМ.....	45
Тетяна КУЗЬМЕНКО. ВІКОВЕ РОЗМЕЖУВАННЯ СУЧАСНОГО НІМЕЦЬКОГО ТА УКРАЇНСЬКОГО ЛЕКСИКОНУ.....	48
Юлія ЗАГРЕБНЮК. ВИКОРИСТАННЯ СЛЕНГУ СЕРЕД СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ВИЩИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ.....	50

Анастасія ГАНЧУК. ОМОНІМІЧНИЙ ЗАЙМЕННИК «IL» У БЕЗОСОБОВИХ КОНСТРУКЦІЯХ СУЧАСНОЇ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ.....	52
Анастасія ГАНЧУК. ЯВИЩЕ СИНТАКСИЧНОЇ ОМОНІМІЇ В СУЧАСНІЙ ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ	54
Юлія ГРЕЧАНЮК. СЛОВОСКЛАДАННЯ ЯК СПОСІБ ФОРМУВАННЯ ФРАНЦУЗЬКИХ ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКИХ НЕОЛОГІЗМІВ У РОМАНАХ САН- АНТОНІО.....	56
Юлія ГРЕЧАНЮК. ПОНЯТТЯ «НЕОЛОГІЗМ» І ЙОГО ТИПОЛОГІЯ	58
Тетяна МОРОЗ. АСИМЕТРІЯ ЯК ФІЛОСОФСЬКА ПРОБЛЕМА	61
Таміла ФІЛІППОВИЧ. ОСОБЛИВОСТІ ІСПАНОМОВНОГО ГАЗЕТНО- ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ДИСКУРСУ.....	64
Ігор ГУРСЬКИЙ. ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ ТЕРМІНУ «ТУРИСТИЧНИЙ ПУТІВНИК» У ПАРАДИГМІ СУЧАСНИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ ПОШУКІВ.....	66
Тетяна КІБАЛЬНИКОВА. ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНЕ ПОЛЕ «SCHOOL» У НАВЧАЛЬНИХ ТЕКСТАХ ПІДРУЧНИКІВ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ: ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ	69
Гулжан АЙДАРОВА. АРХАІЗМИ В КАЗАХСКИХ ПОСЛОВИЦАХ И ПОГОВОРКАХ	71
Олена ПЕТРЕНКО. ЕЛЕМЕНТИ ЦИКЛІЧНОГО ЧАСУ У ФОЛЬКЛОРНО-МОВНІЙ КАРТИНІ NURSERY RHYMES.....	74
Крістіна САВИЦЬКА. КОГНІТИВНО-МАТРИЧНИЙ АНАЛІЗ ДОМЕНУ КІЛЬКОСТІ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	77
Юлія ТАРАНЕНКО. СИМВОЛІЗАЦІЯ АНГЛОМОВНИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ	79
Ольга КОЗІЙ. ЗАСОБИ ЕКСПРЕСИВНОГО СИНТАКСИСУ У МАЛІЙ ПРОЗІ У. ФОЛКНЕРА	82
Алла ПАЛАДЬЄВА, Валентина САВКА. ПОНЯТТЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА МОВЛЕННЄВОГО ЖАНРУ «ВЕБ-БРАУЗЕР».....	84
Алла ПАЛАДЬЄВА, Ірина НАЗАРЧУК. ПОНЯТТЯ «КАЛАМБУР»: ОГЛЯД РІЗНИХ ПІДХОДІВ	87
Алла ПАЛАДЬЄВА, Олександра ЗВІРЯКА. ПОНЯТТЯ «КОМУНІКАТИВНИЙ ЕТИКЕТ». НЕВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ КОМУНІКАТИВНОГО ЕТИКЕТУ.....	89
Ірина ПЯНКОВСЬКА. МЕДІАТЕКСТ ЯК ОБ'ЄКТ ЕКОЛІНГВІСТИЧНОГО АНАЛІЗУ (НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ).....	91
Марія ВОЙЧЕНКО. ПРЕЦЕДЕНТНІСТЬ АНТРОПОНІМІВ У СКЛАДІ АНГЛІЙСЬКИХ ІДІОМ.....	93
Алина СИРАЗИЕВА. ХУДОЖЕСТВЕННАЯ ЛИТЕРАТУРА В НРАВСТВЕННОМ И ЭСТЕТИЧЕСКОМ ВОСПИТАНИИ ЧЕЛОВЕКА.....	95
Алина СИРАЗИЕВА. ПОСТИЖЕНИЕ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ ЧЕРЕЗ ЧТЕНИЕ И АНАЛИЗ ТЕКСТА.....	98
Людмила ВЕРЕМІЮК, Анастасія ТКАЧЕНКО. ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НОВОЗЕЛАНДСЬКОГО ВАРІАНТУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА ПРИКЛАДІ ІМЕННИКІВ.....	101
Людмила ВЕРЕМІЮК, Юлія ТИМОЩУК. ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ АВСТРАЛІЙСЬКОГО ВАРІАНТУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	103
Vožena PETRÁŠOVÁ, Veronika KRIŽOVÁ. PHONETIC ICONICITY IN LITERATURE	105

Наталья МИХАЙЛЮК, Наталя БОНДАРЕНКО. ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ.....	108
Ольга ГОНЧАРОВА. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЙОРКШИРСЬКОГО ДІАЛЕКТУ В РОМАНІ М. СІНКЛЕР «ТРИ СЕСТРИ».....	109
Надія ДЕМЧЕНКО. ФРАНЦУЗЬКИЙ СТИЛЬ ФРАНСУАЗИ САГАН.....	111
Valerii BONDAN. ON THE PROBLEM OF DIFFERENTIATION BETWEEN AN ADJOINING CONSTRUCTION AND A PARCELLED SENTENCE.....	113
Олена СЕМЕРЕНСЬКА. СЕМАНТИЧНЕ ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ЛЕКСЕМ ЯК ОДИН ІЗ СПОСОБІВ УТВОРЕННЯ НЕОЛОГІЗМІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	115
Світлана МАТВЄЄВА, Наталія САФОНОВА. ТЕОРІЯ ТРАНСФОРМАЦІЙ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ.....	117
Вікторія ШЕВЧУК, Оксана КОМАРНИЦЬКА. ВИКОРИСТАННЯ ІДІОМ В ОНЛАЙН РЕСУРСАХ ЗА ГЕНДЕРНИМИ ОЗНАКАМИ	119
Олена АРДЕЛЯН. КОНОТАТИВНЕ ЗНАЧЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗОВАНИХ ВЛАСНИХ ІМЕН	121
Ілона ОРДИНСЬКА. СУТНІСТЬ МІКРОТОПОНІМА ЯК ОНІМНОЇ ОДИНИЦІ	123
Руслана КОВАЛЬЧУК. ВНУТРІШНЯ ФОРМА ФРАЗЕОЛОГІЧНОЇ ОДИНИЦІ ТА СПОСОБИ ЇЇ ЕКСПЛІКАЦІЇ	125
Оксана ЛЕВЧУК, Юлія САДОВСЬКА. ЖАНРОВО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ДІЛОВОГО МОВЛЕННЯ.....	127
Анастасія РИЖАВСЬКА. ЧИННИКИ ФРАЗЕОЛОГІЗАЦІЇ ВЛАСНИХ НАЗВ У СКЛАДІ АНГЛОМОВНИХ ІДІОМ	129
Аліна САГАЙДАК. ОЦІННІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ, ЩО МІСТЯТЬ ТОПОНІМНИЙ КОМПОНЕНТ	131
Майя КАРПУШИНА. ФРАЗОВІ ДІЄСЛОВА ЯК ГРАМАТИЧНЕ ЯВИЩЕ	132

SECTION 2.
FOREIGN LANGUAGE TEACHING TECHNIQUES

Olha TURMYS. EMERGING TECHNOLOGIES IN FOREIGN LANGUAGE LEARNING	136
Тетяна МАРЧЕНКО. МОТИВАЦІЯ ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ В США	138
Оксана БІГИЧ. КРОССЕНС ЯК ВІЗУАЛЬНА ОПОРА ДЛЯ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ І КУЛЬТУР.....	139
Карина ГАХАРІЯ, Тетяна РЯБУХА. ВЕБ-КВЕСТ ЯК СУЧАСНА ФОРМА ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	142
Тетяна РЯБУХА, Наталія ЗІНЕНКО. ВИКОРИСТАННЯ КЕЙС-МЕТОДУ В НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ СТУДЕНТІВ МОВНИХ НАПРЯМІВ ПІДГОТОВКИ	145
Вікторія СЛІПЕНКО. МОВНІ СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ТА ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ.....	147
Тетяна КАЛІНІЧЕНКО. ЕПОХА ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ І СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ЗВО	149
Larysa SAZANOVA, Liubov RUSANOVA. INFORMATION TECHNOLOGIES IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES	150

Світлана АЛЕКСЕНКО. ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	153
Gaukhar АХМЕТОВА. THE MAIN ACTIVE FORMS OF TEACHING ORAL SPEECH AT THE LESSON	155
Татьяна РАДИОН. СОВРЕМЕННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ПРЕПОДАВАНИИ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА	157
Ольга НЕЖИВА. СУЧАСНІ ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	159
Віктор ЛИТВИНЕНКО. АКТУАЛЬНІСТЬ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	161
Oksana KADANER. PECULIARITIES OF USING INFORMATION TECHNOLOGIES IN TEACHING ENGLISH DURING THE COVID-19 PERIOD IN UKRAINE .	163
Світлана ЦИМБАЛ. ОСНОВИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНІЙ МОВИ ДОРОСЛОЇ ЛЮДИНИ	165
Людмила ПІКУЛИЦЬКА. СПЕЦИФІКА ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ НА ПІДГОТОВЧОМУ ВІДДІЛЕННІ У ПОЛІНІГВАЛЬНИХ ГРУПАХ	167
Наталія ЧАЛА, Інна КОВАЛЬОВА. ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ЯК КОМПОНЕНТ МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ	169
Маргарита ГАЙНІЄВА. ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КОРЕЙСЬКОЮ МОВОЮ ЗАСОБОМ КУЛЬТУРНОГО АСИМІЛЯТОРА	171
Тетяна КАПІТАН. ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	173
Svitlana SHANDRUK. CONTEMPORARY PROFESSIONAL PREPARATION OF ENGLISH TEACHERS IN UKRAINE.....	176
Assel ASSANOVA. THE WAY OF DEVELOPING STUDENTS' READING SKILLS.....	178
Юлія ФЕРНОС. FLIPGRID – ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	180
Bohdana MOTKO. LEARNING A FOREIGN LANGUAGE WITH THE HELP OF MOVIES AND SONGS	182
Світлана ПЕРОВА. ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ПОШУКУ ОПТИМАЛЬНОГО ПЕРЕКЛАДАЦЬКОГО РІШЕННЯ В БАКАЛАВРІВ-ФІЛОЛОГІВ.....	185
Iana POHORIELOVA, Svitlana TSYMBAL. PEDAGOGICAL TECHNOLOGY OF CASE STUDY LEARNING IN THE MANAGEMENT AND ORGANIZATION OF THE FOREIGN LANGUAGE LEARNING PROCESS	187
Асемгуль МУКАШЕВА. ФОРМИРОВАНИЕ ГРАММАТИЧЕСКИХ НАВЫКОВ В ОБУЧЕНИИ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ	188
Tetiana LELEKA. SOFT SKILLS TECHNOLOGIES IN TEACHING ENGLISH.....	190
Анар Серикбаевна ШОНГАЛОВА. СОВРЕМЕННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ПРИ ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ	193
Жанар Серикбаевна ШОНГАЛОВА. СОВРЕМЕННЫЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА.....	195
Камар Серикбаевна ШОНГАЛОВА. ИННОВАЦИОННЫЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В ИНКЛЮЗИВНОМ ОБУЧЕНИИ	197

Olha BERESTOK. BLENDED LEARNING AS A PROMISING FORM OF EDUCATIONAL PROCESS ORGANIZATION	199
Oleksandra RYMAR, Tetiana YURCHENKO. ACADEMIC MOBILITY AS A NON-TRIVIAL WAY OF LEARNING ENGLISH	201
Zhamilya BAKIROVA. THE CHALLENGES OF DISTANCE LEARNING DURING THE PANDEMIC	203
Zhamilya BAKIROVA, Aida OMIRZAK. THE INFLUENCE OF THE USE OF A DIFFERENTIATED APPROACH IN TEACHING A FOREIGN LANGUAGE ON THE MOTIVATION OF STUDENTS	207
Tetiana VIEDIERNIKOVA. MODERN TOOLS OF ONLINE EDUCATION IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING	210
Оксана СТАРИК. ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПРОЄКТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	212
Ольга КОМАР. ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У НОВОМУ КОНТЕКСТІ (БАЗОВА ШКОЛА)	214
Анар Серикбаевна ШОНГАЛОВА. ТЕХНОЛОГИЯ ДЕЛОВОЙ ИГРЫ НА ЗАНЯТИЯХ ПО ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ В ВУЗЕ	216
Людмила ЛИСЕНКО. МЕДІАТЕХНОЛОГІЇ ЯК СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	218
Айнур Жаукеевна СУНДЕТБАЕВА. ИНТЕГРИРОВАННОЕ ОБУЧЕНИЕ ИНФОРМАТИКЕ И АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ	222
Айнур Жаукеевна СУНДЕТБАЕВА. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИКТ И ИНТЕРНЕТ-РЕСУРСОВ С ПРИМЕНЕНИЕМ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА	225
Айнур Жаукеевна СУНДЕТБАЕВА. ИНТЕГРАЦИЯ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА И ИНФОРМАТИКИ КАК ФОРМА ПОВЫШЕНИЯ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ УЧАЩИХСЯ	228
Сауле Связхановна БАЙЗАКОВА. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕЖДИСЦИПЛИНАРНЫХ СВЯЗЕЙАНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА И ИНФОРМАТИКИ В ОБРАЗОВАНИИ.....	230
Victoria YEROFEYEVA, Victoria LUTSENKO. THE PROBLEM OF “ACADEMIC MOBILITY” IN UKRAINE: THEORETICAL APPROACH.....	234
Olga DOLGUSHEVA. HOW TO TEACH ‘TO TEACH MEDIATION’ TO TEFL STUDENTS: PERSONAL EXPERIENCE CHALLENGES.....	236
Ольга МАКСИМОВА, Ганна АПАЛАТ. РОЗВИТОК ПИСЕМНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ.....	239
Yuliia BOZHKO. THE SIGNIFICANCE OF TIME MANAGEMENT IN TEACHING A FOREIGN LANGUAGE	241
Olena KUZNETSOVA, Liudmyla SHTEFAN. CLIL: IMPLICATIONS OF THE TECHNOLOGY	242
Ганна СКЛЯНИЧЕНКО. ДО ПИТАННЯ ОНЛАЙН-НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИМ МОВАМ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ.....	245
Olena CHUKHNO, Kateryna NAZARENKO. WAYS OF ADAPTING MATERIALS IN TEACHING ENGLISH TO VISUALLY IMPAIRED STUDENTS.....	247
Надія ІВАНЕНКО, Наталія ГРУШКО. НАВЧАННЯ ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В СТАРШИХ КЛАСАХ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ ...	249
Liudmyla BAKHMAT, Nataliia TONKONOH. DISTANCE LEARNING TECHNOLOGIES FOR PRIMARY SCHOOL CHILDREN	251

Юлія НЕНЬКО. ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19 ..	254
Zhamilya BAKIROVA, Aigerim AKHMETZHANOVA. DEVELOPING STUDENTS' SPEAKING SKILLS BY USING VISUAL AIDS AT THE ENGLISH LESSON.....	256
Юлія ЩЕРБИНА. ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	258
Марія ФОКА. КІНОЕКРАНІЗАЦІЯ НА ЗАНЯТТЯХ АНГЛІЙСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	260
Тетяна ЩОКІНА. CASE STUDY ЯК ОДИН ІЗ ПЕРСПЕКТИВНИХ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	262
Маріанна ПАУСТОВСЬКА. ВИКОРИСТАННЯ ПРИЙОМІВ ТЕАТРАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ У НАВЧАННІ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ ПРАКТИЧНОЇ ГРАМАТИКИ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ	264
Danagul KULANBAY. COMPARATIVE ANALYSIS OF THE INTERFERENCE OF THE NATIVE LANGUAGE WHEN TEACHING A FOREIGN LANGUAGE	267
Tetiana FOMENKO. BLENDED LEARNING IN TARGET LANGUAGE TEACHING.....	269
Вікторія ТКАЧЕНКО, Ірина КОМАР. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ.....	271
Яна ПАВЛІЩЕВА. ОСНОВНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ВІЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	273
Svitlana DENYSOVA. PROMOTING CREATIVITY IN TEACHING AVIATION ENGLISH TO FUTURE ENGINEERS	275
Надія ІВАНЕНКО, Вікторія НОВІКОВА. ІНШОМОВНЕ МОНОЛОГІЧНЕ МОВЛЕННЯ В КОМУНІКАТИВНОМУ АСПЕКТІ	277
Yuliia SAMOILOVA. FOREIGN LANGUAGE TRAINING OF FUTURE LAWYERS IN TERMS OF DISTANCE LEARNING.....	280
Інна ЄРАСТОВА-МИХАЛУСЬ. ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ КУРСАНТІВ ДО ВИВЧЕННЯ АВІАЦІЙНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	282
Katsiaryna NOVIK. CORPUS-BASED TECHNOLOGY IN FOREIGN LANGUAGES TEACHING	284
Ольга КРАВЧЕНКО. КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ ТА ОЦІНЮВАННЯ	286
Марія ПОГОДІНА. ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ВІЙСЬКОВИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ	287
Dr. Egemen KAYA, Prof. Dr. Eda ÜSTÜNEL. ELT COURSEBOOK EVALUATION IN TERMS OF PRAGMATIC KNOWLEDGE	290
Юлія БІЛЕНЬКА. ГЕЙМІФІКАЦІЯ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	293
Олена ГУЛІЧ. ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН-ТЕСТУВАННЯ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ.....	295
Тетяна ХАРЧЕНКО, Наталя ГОСТИЩЕВА. МІКРОНАВЧАННЯ ЯК ІННОВАЦІЙНА У ВИКЛАДАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	297
Вадим КАЛІНІН, Лариса КАЛІНІНА. ВИКОРИСТАННЯ ЧИТАННЯ ЯК ЗАСОБУ ВДОСКОНАЛЕННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ	299
Оксана ХОДАКОВСЬКА. ВИКОРИСТАННЯ НАВИЧОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ	302

Alina KOTKOVETS. SELF-ASSESSMENT TECHNIQUES FOR THE EVALUATION OF FUTURE BACHELORS' IN APPLIED MECHANICS ENGLISH LEXICAL COMPETENCE	304
---	-----

SECTION 3.
FOREIGN LANGUAGES AS MEANS FOR PROFESSIONAL TRAINING
OF SPECIALISTS (THEORY AND PRACTICE)

Nataliia SHULHA. RELEVANCE OF ENGLISH AS MEDIUM OF INSTRUCTION IN UKRAINIAN UNIVERSITIES	308
Magda AJTAY-HORVÁTH. REVISITING OLD DISCIPLINES: THE POTENTIALS IN STUDYING LITERARY TRANSLATION.....	309
Людмила ГОЛУБНИЧА, Наталія ПОПОВА. СПЕЦИФІКА РОЗВИТКУ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В НАЦІОНАЛЬНИХ УНІВЕРСИТЕТАХ	313
Вікторія КОЛІСНИК. ФОНЕТИЧНА СКЛАДОВА ІНШОМОВНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПРОГРАМІСТІВ	314
Інна ЧЕМЕРИС. МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ ЖУРНАЛІСТІВ ЗАСОБАМИ ІНШОМОВНИХ ПЕРІДИЧНИХ ВИДАНЬ	317
Svitlana MURAVSKA, Liudmyla HERASYMENKO. ENHANCING FUTURE AVIATION SPECIALISTS' SPEAKING SKILLS BY MEANS OF EXTRACURRICULAR ACTIVITIES	319
Inna NESTERENKO. PROFESSIONALLY ORIENTED FOREIGN LANGUAGES TEACHING	322
Віра СВИРИДЮК. ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ: СТРУКТУРА І ЗМІСТ.....	324
Зульфия Сарбаевна БЕЙСЕНОВА. ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ К ОБУЧЕНИЮ ПРОФЕССИОНАЛЬНОМУ РУССКОМУ ЯЗЫКУ В ФОРМИРОВАНИИ ЛИЧНОСТИ КОМПЕТЕНТНОГО СПЕЦИАЛИСТА.....	327
Inna SAKHNEVYCH, Nadiya TYMKIV. ENGLISH IN MEDIA LITERACY: FAKE NEWS AS A CHALLENGE OF TODAY	331
Meruert Mukhtarkyzy KASKYRBAEVA. PROFESSIONALLY-ORIENTED ENGLISH LANGUAGE TEACHING	333
Gulmira SHTATBAYEVA. FORMATION OF STUDENTS ' ABILITY TO COMMUNICATE IN A FOREIGN LANGUAGE THROUGH THE USE OF A COMMUNICATIVE APPROACH IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES	337
Інна КОНДРАТЬЄВА. ФОРМИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ ЮРИСТА-МЕЖДУНАРОДНИКА НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ РАЗВИТИЯ УВО	339
Yevheniia DOVZHENKO, Svitalana TSYMBAL. THE USE OF INFORMATION TECHNOLOGY IN FOREIGN LANGUAGE FOR TRAINING FUTURE SPECIALISTS.....	342
Yuliya ARKUSHINA. LATEST EDUCATIONAL TECHNOLOGIES IN THE PROCESS OF ENGLISH LANGUAGE STUDY BY FUTURE LAW SPECIALISTS	344
Наталя СОРОКА. ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ЯК БАЗОВИЙ КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ	347

Yaroslav CHERNIONKOV. FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE ACTIVITY IN TERMS OF DISTANCE EDUCATION AT NON-LINGUISTIC FACULTIES	349
Наталія МАЙЄР. ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ І КУЛЬТУР	351
Алла САВИЦЬКА. КОНЦЕПЦІЯ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ПОВІТРЯНИХ СИЛ ЗСУ	353
Оксана ДУДІНА. ОГЛЯД МЕТОДИК ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В МЕДИЧНИХ УНІВЕРСИТЕТАХ КИТАЮ	356
Лариса СТРЕЛЬЧЕНКО. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ	358
Тетяна ІЩЕНКО, Валерія БСЛОВА. ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРІОРИТЕТИ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ	360
Світлана КОСТЮК. ВПЛИВ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО КОМПОНЕНТА НА ФАХОВУ ПІДГОТОВКУ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	361
Анастасія ТРОФИМЕНКО. ЗДІЙСНЕННЯ УСПІШНОЇ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ЯК СТРАТЕГІЧНА МЕТА НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ НЕМОВНОГО ВИШУ	363
Марина ЗОСИК. ОБЯЗАТЕЛЬНЫЕ УСЛОВИЯ ОРГАНИЗАЦИИ ИНТЕРАКТИВНОГО ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ СТУДЕНТОВ-МЕЖДУНАРОДНИКОВ	365
Віолетта ЮХИМЕНКО. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН-СЕРВІСІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В АНГЛОМОВНОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ КУРСАНТІВ З ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ТА ТЕХНОЛОГІЙ	368
Оксана ІВАЩЕНКО. ІНОЗЕМНА МОВА ЯК КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ	369
Лілія ЗЕЛЕНСЬКА, Світлана ТИМЧЕНКО. ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПУ АДЕКВАТНОСТІ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОЦЕСІ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ АВІАФАХІВЦІВ	372
Marta LACKOVÁ. A CORPUS INVESTIGATION OF DETERMINATION MEANS APPLIED WITH ETYMOLOGICALLY DIVERSE TERMS	374
Perne МАКРАЛ. EDUCATIONAL INTERNET RESOURCES IN TEACHING A FOREIGN LANGUAGE	376
Aruzhan KOISHYBEK, Gauhar SEGIZBAEVA. USING INTERNET RESOURCES AT THE LESSONS OF ENGLISH	379
Оксана СТОЛЯРЕНКО, Олена СТОЛЯРЕНКО, Людмила МАГАС. УДОСКОНАЛЕННЯ МОВНИХ ТА ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ІНЖЕНЕРА В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	381
Наталья МИХАЙЛЮК, Олена БАЛАСАНЯН. ІНОЗЕМНА МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ ДЛЯ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ	384
Марина БІЛОЦЕРКОВЕЦЬ. ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ЗНАНЬ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗАСОБАМИ ЕЛЕКТРОННИХ КУРСІВ НА ПЛАТФОРМІ MOODLE	386

Mariia ALEKSIEIEVA. PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR INCREASING THE EFFICIENCY OF FOREIGN LANGUAGE TRAINING OF MEDICAL STUDENTS	388
Valentyna RYBIAK. DEVELOPING CRITICAL THINKING SKILLS IN THE ESP CLASSROOMS AS A MEANS OF FORMING PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE MILITARY AVIATION ENGINEERS	390
Катерина БАБЕНКО. ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ ДО ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МООВОЮ	392
Lina SMIRNOVA. DEVELOPMENT OF TEACHING ESP IN SLOVAKIA	395
Ольга ГАБОРЕЦЬ, Ольга ЛУНГОЛ. ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ ЗАСОБАМИ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	397

SECTION 4. ENGLISH FOR SCIENCE AND TECHNOLOGY

Nataliia SOLOSHENKO-ZADNEPROVSKAYA. FORMATION AND IMPLEMENTATION OF ENGLISH VOCABULARY AS THE LANGUAGE OF THE PROFESSION FOR THE NATURAL AND APPLIED SCIENCES.....	400
Ілона PALAGUTA. THE ROLE OF AN INTEGRATED FOREIGN LANGUAGE TEACHING OF STUDENTS OF NATURAL SCIENCES SPECIALTIES	401
Станіслав ВОЙТКІВ. ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ СУЧАСНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ СФЕРИ ПАСАЖИРСЬКОГО ВАГОНОБУДУВАННЯ	403
Nastasia NELINA, Svitlana TSYMBAL. PROBLEMS AND STRATEGIES OF LEARNING ENGLISH IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF NATURAL SCIENCE SPECIALISTS.....	406
Victoria YARMOLENKO, Svitlana TSYMBAL. THE PRACTICE OF SUBJECT-LANGUAGE INTEGRATED INSTRUCTION FOR ENGLISH LANGUAGE PROFICIENCY OF SCIENCE STUDENTS	407
Jana LOPUŠANOVÁ. APPLICATION OF OPEN QUESTIONS IN EFFECTIVE ONLINE TESTING	408
Самал ЖАМАЛОВА. ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МУЛЬТИМЕДИЙНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА.....	411
Перизат Сеитханкызы АЖИБЕКОВА. STEM-НОВАЯ МЕТОДИКА ОБУЧЕНИЯ ШКОЛЬНИКОВ И ОСНОВНОЙ ТРЕНД МИРОВОГО ОБРАЗОВАНИЯ .	413
Тетяна ІЩЕНКО, Артем МАЛІЙ. АКТУАЛЬНІСТЬ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТАМИ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ.....	415
Viacheslav OLEKSENKO, Vladyslav OLEKSENKO. NEW APPROACHES TO TRAINING FUTURE IT SPECIALISTS	416
Гулим Сабитхановна АЛИЕВА. ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ И ВНЕДРЕНИЯ ПОЛИЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ НА УРОКАХ ИНФОРМАТИКИ.....	418
Гулим Сабитхановна АЛИЕВА. РАЗВИТИЕ МЕЖДИСЦИПЛИНАРНЫХ ОТНОШЕНИЙ МЕЖДУ ДИСЦИПЛИНАМИ «ИНФОРМАТИКА» И «ИНОСТРАННЫЙ ЯЗЫК» КАК ОСНОВЫ БУДУЩЕГО ПРОФЕССИОНАЛИЗМА ОБУЧАЮЩИХСЯ.....	420

Section 1.
Critical issues of
contemporary philology.
Literature and
Cultural Studies

КОНТЕКСТУАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ПАЛІТРИ ТАКТИК ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ОСОБИСТІСНИХ ХИТРОЦІВ У ДИСКУРСІ ПЕРЕМОВИН

Алла ПАЛАДЬЄВА, Анастасія ШИЛЮК (Умань, Україна)

У дискурсі перемовин як системній комунікативній інтеракції опонентів знаходить відображення явище інтеграції стратегій презентації – конвенціональних та маніпулятивних. У нашому дослідженні предметом лінгвістичного пошуку є дискурсивна реалізація маніпулятивної стратегії особистісних хитроцїв, яка репрезентована 13 тактиками: роздратування опонента, використання незнайомих для співрозмовника слів, теорій та термінів, уникнення обговорення, «самовладання», «здивування», лестощів, приниження опонента, звинувачення, прихованого звинувачення, критики, переваги, пошуку негативної інформації, псевдозгоди. На наш погляд, усі означені тактики об'єднані тим, що вони базуються на здійсненні маніпулятивного впливу на основі врахування індивідуально-психологічних особливостей усіх учасників ділових перемовин.

Уважаємо за доцільне окреслити способи дискурсивної реалізації тактики роздратування опонента, у фокусі якої – виведення опонента з рівноваги шляхом глузувань, несправедливих та безпідставних звинувачень. Свідченням ефективності її застосування є роздратування учасника перемовин, його помилкова та невігідна заява, яка не дозволить йому досягнути запланованого результату. Ця маніпулятивна тактика реалізується у прямій та завуальованій формах у поєднанні з іронією та непрямими натяками [2]. Здійснюючи мовний вплив, маніпулятор-опонент не лише прагне уникнути небажаного обговорення питань, але й репрезентувати об'єкт маніпулятивного впливу у невігідному світлі. З огляду на це, акцентується увага на неосвіченості, непоінформованості учасника у певній галузі. Більше того, маніпулятор звертає увагу співрозмовника на означенні його невеликого досвіду перемовин, який кристалізується у допущених помилках та провальних рішеннях. Таким чином, здійснюється мовний тиск на опонента, результатом якого є сумніви аудиторії в істинності висловлюваної ним інформації. У ході реалізації тактики знаходять відлуння такі маніпулятивні кліше: *“Haven't you met ... ? Don't you know elementary ... ?; ... what in this case could be discussed with you?!”*. У світлі зазначеного, наведені мовні вирази лише посилюють маніпулятивний вплив на спірозмовника.

Тактика використання незнайомих для співрозмовника слів, теорій та термінів застосовується лише, якщо опонент соромиться перепитувати та вдає те, що зрозумів значення невідомих термінів. Саме тому, нерозуміння мовною особистістю значення лексеми *eclectic*, наведеної у фрагменті дискурсу: *“Your statement is eclectic”*, може загнати її в глухий кут та змусити засумніватися у правильності висловлюваних ідей. За подібними фразами «замасковане» істинне прагнення дискредитувати особистісні якості чи ідеї одного з учасників ділової комунікації. Зауважимо, що використання термінів є не тактичним ходом, а невід'ємним атрибутом перемовин. Описана лінія поведінки набуває статусу тактики лише у тому випадку, коли ускладнення змісту висловлювань здійснюється на свідомому рівні для психологічного впливу на об'єкт маніпуляції.

Тактика уникнення обговорення реалізовується шляхом використання демонстративної образи у запропонованих дискурсивних фрагментах: “... *it's impossible to discuss complicated issues in a constructive manner with you ... ; ... Your offensive attacks and behaviour make it impossible to continue this meeting ... , ... I'll be ready to continue this meeting only if you control yourself ...*”. Недопущення мовної взаємодії маніпулятором здійснюється за допомогою використання прийомів виведення опонента з рівноваги, коли розгляд питань трансформується у суперечку, яка зовсім не пов'язана з основною темою перемовин. Ця тактика зазвичай корелює із так званими механічними хитрощами. У вітчизняних лінгвістичних студіях побутує думка, що до основних хитрощів слід віднести такі: перебивання, підвищення голосу, демонстративні акти поведінки, які висловлюють небажання слухати, яке є свідченням неповаги по відношенню до мовної особистості опонента. Результат застосування окреслених механічних хитрощів знаходить мовне відображення у такому фрагменті дискурсу перемовин: “... *it's simply impossible to speak (discuss some matters) with you, as you don't give any understandable answer to any question ...; ... it's simply impossible to speak (discuss some matters) with you, as you don't give a chance to object to you, to express any point of view which is different from yours ...*”.

Переходимо до аналізу тактики «самовладання». Іноді гнівну чи імпульсивну поведінку можна виправдати, якщо порушено проблему чесності сторін. Можна отримати більший зиск, приховуючи справжні емоції. Таку лінію поведінки можуть сприйняти за нерішучість, але вона дає час учаснику перемовин для того, щоб поміркувати над власною виваженою відповіддю.

Іноколи опоненти здійснюють дії, при цьому, не повідомляючи іншу сторону. Наприклад, вони можуть долучити представників конкуруючої компанії до процесу перемовин. Метою тактики «здивування» є відволікання іншої сторони від питання, що обговорюється: “*This is our lawyer who will sit in our meeting. Just happened to be here and is interested in the deal ...; We know delivery is critical. We cannot meet it without overtime. That raises the price 23%. We will make up the extra cost to you later. On another contract ...*”. До таких ситуацій неможливо підготуватися, але результатом реалізації означеної тактики може бути уповільнення процесу перемовин, підтекстом якого буде: “*Every time you pull a startle, it will lengthen the negotiation*”. Слід зазначити, що несподівані моменти не завжди плануються опонентами і можуть відбуватися завдяки збігу обставин. Тому, перш ніж вживати будь-яких заходів, учасники перемовин повинні визначити характер дій.

Лестоці також відносять до тактик перемовин: “*We think you are the right kind of the company for discuss these needs with ...*”.

Тактика приниження опонента реалізується у такому фрагменті дискурсу: “*The outlook is not terribly bright*”.

Тактика звинувачення передбачає критику поведінки, емоційної лінії та інтелектуальних здібностей іншого учасника перемовин. Опонента звинувачують у конфлікті або у виникненні проблеми, яка є його наслідком: “*You are being a real nuisance. You are the reason we can't come to any kind of agreement*”. Очевидною є кореляція окресленої тактики із тактикою прихованого звинувачення. Відмінність між ними полягає у тому, що критика не висловлюється шляхом прямого словесного впливу крізь призму «замаскованого» звинувачення [1]. Її контраверсійна сутність знаходить відлуння у такому фрагменті дискурсу

перемовин: *“I don't think that someone should get into bargaining if they know that they do not have the money necessary to buy”*.

При використанні тактики критики іншого під «приціл» словесного «нападу» потрапляють особистісні характеристики, переконання та цінності опонента: *“Oh Amy, how could I expect you to pay me in weekly installments when you can't even keep your checkbook balanced week to week?”*.

Тактика переваги передбачає, що учасники ділових перемовин, які є протилежними сторонами, неспроможні належним чином усвідомити суть справи. Проілюструємо це на основі використання релевантного мовного матеріалу: *“Dave, you are really not thinking about this logically. If you were, my points would all become clear”*.

Тактика пошуку негативної інформації уособлює особисту критику, «замасковану» у вигляді запитання. Учасник перемовин висловлює необхідність задовольнити інформаційну потребу, але запитання поставлене таким чином, що він висловлює критику та змушує опонента виправдовуватися. Наприклад: *“Why is that none of my offers are quite good enough for you?”*.

Тактика псевдозгоди передбачає, що маніпулятор висловлює часткову згоду з думкою опонента стосовно кола питань, яке обговорюються. За тоном голосу та невербальною поведінкою очевидним є те, що учасник перемовин не розділяє точку зору опонента: *“Payments till the end of the year? Sure ... no problem ...”*.

Узявши все до уваги, зауважимо, що описані у нашому дослідженні тактики не лише сприяють реалізації стратегії особистісних хитрощів, але й віддзеркалюють контраверсійну сутність самого дискурсу перемовин, яка базується на тому, що задля досягнення ефективного результату маніпулятор формулює та застосовує власні стратегічні «правила гри» із метою здійснення прихованого психологічного впливу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Comfort J. Effective negotiating. Oxford: Oxford University Press, 1998. 96 p.
2. Niemeier S, Campbell Ch. P., Dirven R. The cultural context in business communication. John Benjamins Publishing Company, 1998. 269 p.

КОМУНІКАТИВНІ ПАРАМЕТРИ ТЕКСТІВ КОНТРАКТІВ

Алла ПАЛАДЬЄВА, Дмитро ПАЛАМАРЧУК (Умань, Україна)

Специфіка текстів контрактів зумовлена тим, що вони є реалізаторами комунікативно-інтенціональних установок обидвох учасників ділової комунікації. Текстовий компонент цих фрагментів ділового дискурсу акцентує увагу на високому рівні підготовки комунікантів, які виступають в ролі представників певної організації та конкретизуються у формі поданих номінацій. З огляду на це, ділові партнери одночасно виконують такі функції – адресантів та адресатів. Означена функціональна палітра реалізується в аспекті симетричності / несиметричності тексту. Рівноправність сторін, наділених правами та обов'язками, є вираженням симетричності, натомість несиметричність знаходить відлуння у тому, що в текстах юридичних документів неможливо виокремити єдиного адресанта та адресата. Це зумовлено тим, що партнери майже рівноправно реалізують комунікативно-інтенціональні установки, що є свідченням почерговості у виконанні окреслених вище функцій.

У цілому, контракт є результатом попереднього діалогу сторін, що не позбавляє його прагматичної специфіки, та є водночас виробленою нормою поведінки. Зауважимо, що під терміном «прагматична установка учасника ділової комунікації» ми пропонуємо розуміти намір, який полягає у зобов'язанні партнера виконувати встановлені та описані зобов'язання із метою отримання заздалегідь запланованої вигоди та уникнення можливих протизаконних дій на основі вже обговореного способу та міри визначення відповідальності сторони, яка є порушником умов контракту.

Проведене нами дослідження базувалося на визначенні структури зміни ролей у текстах контрактів. На основі аналізу цільових установок протилежних сторін та їхньої юридичної інтеракції, відображеної у текстових компонентах 4 контрактів, серед яких: 3 – укладені у таких країнах: Великобританія, США, «Співдружності» та 1 – неавтентичний, ми виокремили превалюючі тенденції, які знаходять відлуння у юридичній лінгвістиці. Критерієм відбору 3 автентичних фрагментів дискурсу та 1 неавтентичного була необхідність здійснення порівняльного аналізу явища зобов'язання. Ми виявили, що в текстах досліджуваних контрактів спостерігається тенденція до переважання речень, крізь призму яких констатуються обов'язки продавця. У світлі сказаного, вважаємо за доцільне зауважити, що у неавтентичному документі обов'язкам означеної сторони відводиться 44,2% опису, контракті «Співдружності» – 45%, в американському – 52%, у британському – 48,6%. Крім того, підкреслимо те, що поширеною є тенденція до збільшення кількості речень, у яких знаходять відображення взаємні зобов'язання сторін. Для контрактів, укладених у США та Великобританії, характерним є істотне переважання речень, у яких репрезентовано обов'язки продавця, але частина мікроконтексту, у якій констатуються обов'язки покупця (27,5% – Великобританія, 26,4% – США) та спільні зобов'язання (23,9% – Великобританія, 21,6% – США), є майже однаковою у відсотковому відношенні. Для контракту, укладеного у країні, у якій англійська мова не є офіційною мовою спілкування, та у країні під умовною номінацією «Співдружність», співвідношення зобов'язань продавця («Співдружність» – 45%, неавтентичний – 44,2%), покупця («Співдружність» – 23,6%, неавтентичний – 23,3%) та спільних зобов'язань («Співдружність» – 31,4%, неавтентичний – 32,5%) є практично однаковою. У світлі сказаного, спостерігається реалізація стратегій вербального ухиляння та контролера з огляду на прагнення партнера, який є носієм англійської мови, нав'язати іншому, який не є її носієм, власне бачення прав та обов'язків, детально їх описати для того, щоб уникнути непорозуміння або унеможливити маніпулювання зі сторони «чужого» учасника ділових перемовин.

Переважає більшість автентичних практичних посібників із укладання ділової документації тяжіє до демократизації документа в аспектах лінгвістичного оформлення та реалізації стратегії співробітництва, яка знаходить відображення у рівноправному відлунні інтересів сторін. У вітчизняних лінгвістичних студіях побутує поділ контрактів на дві групи: «нерівноправні», «збалансовані», який корелює із категорією автентичності документу. На наш погляд, для автентичних контрактів істотну роль відіграє класична традиція текстового оформлення, але практика укладання цих документів в інших країнах базується на сповідванні загальноприйнятих національних традицій та зумовлюється тенденцією до рівноправної інтеграції в економічній та соціальній сферах. Зауважимо, що тенденція до демократизації та рівноправності ділового

спілкування реалізується систематично та послідовно у контрактах країн Європейського Співтовариства, натомість у державах «Співдружності» її застосування корелює із «рівноправною» моделлю.

Пресупозицією контракту є ділове листування, що передуює укладанню контракту. Звернемося до аналізу лінгвістичної реалізації явища квантифікативності у досліджуваних нами текстах. Якщо кожен діловий лист є своєрідною «реплікою» одного з комунікантів, то в тексті контракту відображені «репліки» протилежних сторін, які окреслюються у вигляді окремих параграфів або абзаців. Візьмемо до уваги категорію адресованості текстового компоненту. Текст контракту адресований не тільки кожному з партнерів, але й будь-якій третій особі, яка виступає в ролі арбітра під час вирішення та врегулювання юридичних розбіжностей між діловими партнерами:

“... 9. Seller bears all the expenses to get necessary permissions to export from the UK or other European countries the Goods mentioned in the Contract.

10. Any alterations and addenda to the present Contract shall be valid only if made in the written form duly signed by authorized officials of both the Parties.

After signing the present Contract all preliminary agreements in connection with it are considered null and void.

All taxes, dues and customs expenses, related to the conclusion and execution of the Contract, incurred on the territory of the Buyer shall be borne by the Buyer, and outside it – by the Seller ... ” [1].

Крім того, у сучасному діловому спілкуванні, яке здійснюється англійською мовою між представниками різних культур та мовних спільнот, використовуються дві основні композиційні форми контрактів – контракти, що складаються зі списку статей, та контракти з уніфікованою та узгодженою частинами. Ці типи ділових документів використовуються у спілкуванні між представниками англомовних культур та між комунікантами, які є та не є носіями англійської мови. Очевидним є те, що загальноприйнята форма контракту, що укладається в англомовному середовищі, переважає в сучасній практиці міжнародного діловодства.

Як уже зазначалося, у країнах, у яких англійська не є державною мовою, використовується тип контракту з уніфікованою та узгодженою частинами, натомість в англомовних країнах – юридичний документ у вигляді списку статей. Це можна пояснити тим, що наявність об'ємної уніфікованої частини зводить до мінімуму можливість прояву мовної некомпетентності комуніканта. Крім того, національно-культурний фактор у досліджуваних текстах реалізується крізь призму використання дієслів – *will* у модальному значенні, зокрема у текстах контрактів Великої Британії та Британської Співдружності та *shall* у контрактах США. Відзначимо те, що неангломовні країни сповідують американську практику стосовно використання наведених дієслів, які репрезентують різні відтінки категорії зобов'язання.

Досліджувані нами контракти відрізняються відсотковим співвідношенням використаних у тексті перформативних дієслів. З огляду на це, вирізняючою рисою слугує ступінь урочистості та декларативності. Національно-культурна специфіка виявляється у різних превалюючих типах моделей тематичної прогресії (паралельна – Великобританія, лінійна – США, рівна питома вага паралельних та лінійних моделей для «Співдружності» та недиференційоване використання усіх типів тематичної прогресії для неангломовних країн). Узявши

цей фактор до уваги, припустимо, що англомовний комунікант може сприйняти текстовий компонент контракту, у якому використовуються всі типи моделей тематичної прогресії, як важкий для сприйняття.

У текстах контрактів виявляються комунікативні збої через недостатній рівень володіння англійською мовою укладачами ділових документів. Це можуть бути: орфографічні, граматичні, лексичні помилки. У текстах ділових листів основною причиною збою є комбінація різних національно-культурних стандартів структурного та лінгвістичного оформлення фрагментів. До другорядних причин віднесемо поєднання ознак різних функціональних стилів в межах одного тексту:

“The packing should protect the goods from any deterioration and corrosion into account several transshipments and extended storage” [2].

“All banking expenses incurred on the territory of the Seller shall be borne by the Seller” [5].

“In case the Goods is improperly addressed ...” [4].

“Marking should be made distinctly in unwashable paint ...” [3].

Категорія контактності у тексті контрактів виражається крізь призму етикетних формул та стандартів, які є маркерами початку та завершення ділової комунікації. У преамбулі наводяться номінації комунікантів, які виконують функцію встановлення контактів. Завершальні обов'язкові етикетні формули: юридичні адреси сторін, банківські реквізити, підписи контрактерів репрезентують контакторозмикаючу роль.

Узявши усе до уваги, зауважимо те, що ступінь впливу національно-культурного фактора є вищим у текстах контрактів, ніж у компонентах ділових листів. Незважаючи на це, у текстових блоках контрактів реалізуються комунікативні стратегії. Під час ділового писемного спілкування між комунікантами, які є та не є носіями англійської мови, виявляється тенденція до реалізації стратегій вербального ухилення та контролера. Адаптація англомовних комунікантів знаходить відлуння у прийнятті пропозицій учасників, які не володіють англійською мовою на рівні носіїв, щодо деталізації зобов'язань усіх сторін для того, щоб уникнути різночитань та протизаконного виконання зобов'язань за контрактом з боку сторін, що фіксується у тексті контракту. Специфіка лінгвістичного оформлення контрактів полягає у тому, що вона є регламентованою та тяжіє до мінімальної варіації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. BCK Medical Ltd. Great Britain, 1995. 40 p.
2. Fomatic, SL. Spain, 1994. 7 p.
3. Lamberti. Italy, 1995. 12 p.
4. Madhu Jayanti International. India, 1993. 26 p.
5. Widelinks Inc.. India, 1995.

НАЗВИ ГОРОДИНИ У РОМАНІ НАТАЛКИ СНЯДАНКО «ГЕРБАРІЙ КОХАНЦІВ»

Тетяна МАРЧЕНКО (Суми, Україна)

Дослідження лексичної системи мови – явище постійне, безперервне, цікаве у своєму розвитку та змінах. Лексична система української мови – найбагатша

та найчутливіша з усіх мовних систем, бо слугує щоденним знаряддям для кожного мовця.

Назви городніх культур є системою давньою за своїм походженням, якій притаманна певна консервативність, сталість, однак варіативність лексичних одиниць відповідно до регіонального вжитку становить неабиякий інтерес для дослідження.

Твори сучасної художньої літератури є джерелом фактичного матеріалу для вивчення лексико-семантичних груп, особистість автора твору – завжди яскравий виразник регіонального варіанту цієї групи.

Письменники, змальовуючи побут, звички, традиції сучасних українців, не можуть уникнути використання назв городніх культур як невід'ємної складової життя суспільства.

У романі Наталки Сняданко «Гербарій коханців» (2011) назви городини припасовано до подій та умов людського співіснування, що свідчить про глибоке занурення цієї лексики у свідомість і дійових осіб твору, і авторки.

Письменниця є мовною представницею західноукраїнського діалекту, що відображено у формах назв городини: «Він ... нечутно міняв попільнички, готував каву, *салатки* і *фасольку* по-бретонськи»; «Двічі на рік уся парафія ... допомагала його родині садити і копати *бульбу*»; «Заглиблюючись у читання, вона могла не відчути запаху пригорілої *бульби* на кухні» [1; с.37, 88, 161].

Проте вживання лексеми *бульба* не є послідовним: «було ще щось, що не вивітрилося з часом і пробивалося навіть крізь нагромадження аміачних випарів і гнилизни прілої минулорічної *картоплі* з підвалів»; «*Картопляне пюре* слід було вживати без молока і масла, масло додавалося лише в макарони»; «обговорення якогось надзвичайного рецепту квашення капусти чи приготування *картоплі*» [1; с. 51, 74, 229].

Авторка вдало використовує назви городніх культур та їхні похідні для метафоричного опису героїв твору: «...здавалося, от-от вдасться почути, навіть як розплющуються *огірок* між скибками хліба на канапках у тістечках товстеньких чоловіків у костюмах»; «Ореста, пропахлого брудною електричкою і ковбасою з *часником* із чужої канапки»; «Любоці зі Степаном – як проста селянська їжа, шматок сала з *цибулею*, який може смакувати страшенно десь у полі, коли ти дуже голодний, але за вишуканим столом, накритим крохмальною білою скатертиною, така їжа зайва...»; «зникав у майстерні, вибігаючи лише для того, щоб понюхати якийсь зогнилий *помідор* чи курячу лапку»; «Смак сала, ковбаси, *цибулі* і навіть варених яєць, який був тут таким особливим, мабуть, через втому від фізичної праці»; «побачив перед собою ненабагато молодшого за себе чоловіка, який, *побуряковілий* від хвилювання, ніби школяр, зажовував запах алкоголю хвойною гілочкою»; «відмовлялися від пропонованої сусідами по подорожі ковбаси з *часником*» [1; с.42, 53, 140, 182, 189, 221, 257].

Риси характеру дійових осіб, душевні стани також виписано за допомогою назв городини:

- ностальгія за Батьківщиною: «тета таки зорала *город* і засіяла на ньому привезену з України *кукурудзу* і непопулярний у тій місцевості (Франція) *буряк*» [1; с.129];

- мрійливість: «уявляли собі перед сном духів і привидів, які блукають поміж розвішаними на горіщі сплетеними в косу *голівками часнику* і *оберемками любистку*» [1; с.58];

- неохайність чоловіка і почуття відрази до нього: «А поряд могли опинитися хліб, салат, баняк зі свіжим борщем» [1; с.184]; «у прилиплому над губою Ореста шматочку *петрушки*» [1; с.155]; «кінчає просто на сумку з *кабачками*» [1; с.204];

- недоліки виховання: «Підозріла поступливість батьків у питаннях миття рук і навіть *овочів* із грядки, під час споживання цих *овочів* навіть у тому варіанті, який вважався помитим, завжди поскрипував пісок на зубах» [1; с.190]; «... де їхні односельці вирощували *овочі*. Був саме період дозрівання *кабачків*, насаджених поміж *кукурудзою*, і Орест запропонував зірвати собі кілька на вечерю. *Кабачків* було так багато, що навряд чи господарі помітять втрату» [1; с.201];

- відчуття небезпеки: «вона раз по раз боязко озиралася, у шурхоті *кукурудзяних стебел* їй вчувалися кроки розлючених господарів; Орест з Іриною забрели у густу *кукурудзу*, намагаючись...не перечепитися об розгалужене по землі *бадилля*; Ірина так і не наважилася зірвати жодного *кабачка*» [1; с.202];

- хитрість: «їздив до Польщі купувати *цибулю*; Орест їхав на закупи *цибулі*, але разом з гомеопатичною нафтою купував кілька штучних членів, вібратори, збуджуючі краплі, еротичну білизну, ховав це все під *цибулю* і таким чином перевозив через кордон» [1; с.243].

Завдяки використанню назв городніх та трав'яних культур при читанні твору задіюються не тільки зорові, але й смакові та нюхові рецептори: «І дружини варять суп із *печерицями*, рясно додаючи до нього сушеного *любистку* та *чебрецю*» [1; с.134]; «Перше, що засвідчило Олені її вагітність, був смак *кавуна* на вустах», «Олена відчула на вустах незвичний серед зими присмак *кавуна*» [1; с.210-211].

Таким чином, роман Наталки Сняданко «Гербарій коханців», як і багато інших творів, наповнений назвами городніх культур, що свідчить про активне функціонування цієї групи лексики в сучасній українській мові.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Наталка Сняданко. Гербарій коханців. Харків: КК «Клуб Сімейного Дозвілля». 2011.272с.

КОММУНИКАТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ИРОНИИ

Геннадий ПРОКОФЬЕВ (Умань, Украина)

Ирония представляет собой передачу говорящим неискренности по отношению к якобы осуществляемому им прямому речевому акту, условия успешности которого намеренно нарушаются, в результате чего порождается иронический смысл высказывания.

Прагматичность иронии определяется тем, что иронический речевой акт является актом оценивания. Критикуя то, что он считает несовершенным, автор иронии активно воздействует на окружающих, на их образ мысли и на линию их поведения. Помимо реализации функции оптимизации межличностных отношений, которая заключается в соблюдении участниками иронического дискурса принципа вежливости, можно назвать целый ряд более частных функций, также несущих определённую прагматическую нагрузку.

Одной из них является функция упрочения позиции говорящего за счёт ослабления позиции адресата, которую называют эксклюзивной функцией [Booth 1975: 28; Myers 1977: 179] или функцией опровержения [Kaufer, Neuwirth 1982:

32; Rodica 1984: 69]. Ирония считается чрезвычайно эффективным средством доказательства правильности позиции, занимаемой коммуникантами.

Выражение иронического отношения является разновидностью процесса вынесения не прямой оценки. В отличие от прямой оценки, оценка косвенная требует более активных действий со стороны адресата. Акт иронического оценивания можно охарактеризовать как “кооперативный” акт [Rodica 1984: 65]. Разумеется, любой речевой акт является кооперативным действием, но степень сотрудничества говорящего и адресата повышается при переходе от прямых речевых актов к косвенным, в которых говорящий маскирует своё намерение.

Роль иронии в определении прагматического воздействия на адресата особенно велика потому, что она также заставляет адресата обращаться к широкому контексту и переживать процесс оценивания своих действий на его фоне. В этом процессе участвуют как разум, так и эмоции. Ироническая оценка является своего рода синтезом эмоциональной и рациональной оценок. Таким образом, ирония приводит к скрытому навязыванию оценки, побуждая адресата не просто принять, а самостоятельно выработать мотив для действий по устранению недостатков, ставших предметом иронической критики. Применение иронии особенно целесообразно в тех случаях, когда собеседники равны по своему социальному статусу и немотивированное требование не эффективно. Переживая иронический смысл, адресат высказывания творчески участвует в процессе оценивания, становится причастным к его результату. Кроме этого, высокая степень “кооперативности” иронии делает общение более экономным: говорящему необходимо образовать лишь часть сообщения.

Особенностью иронии как полемического средства является то, “что, поражая противника, она остаётся как бы неуязвимой для ответного удара” [Щербина 1971: 41]. Автор иронического высказывания старается избежать излишней категоричности оценки, так как это в определённой ситуации может быть причиной конфликта. Ирония же позволяет уйти от него, оставляя говорящему право отказаться от интерпретации, неприемлемой для собеседника. Такое действие иронии можно рассматривать как функцию урегулирования разногласий.

Обращение к иронии позволяет говорящему избегать высказывания неинформативных, самоочевидных суждений [Kaufers 1981a: 33]. Представленные иронически, суждения обретают дополнительный смысл и не кажутся тривиальными.

Ирония может быть использована и в качестве особого кода, который коммуниканты применяют в целях координации своих действий в такой ситуации, когда они опасаются, просто не хотят или не могут выразить свои мысли прямо.

Ещё одной функцией иронии является то, что она служит интимизации отношений между коммуникантами, установлению и упрочению дружеских связей между ними. Предложение принять участие в иронической игре может рассматриваться как своего рода интеллектуальный и ценностный тест, в основе которого лежит уверенность говорящего в способности адресата достойно решить его. Принимая это предложение, адресат отвечает доверием на доверие. Взаимопонимание, достигнутое таким путём, воспринимается коммуникантами как нечто само собой разумеющееся.

Ирония также может быть средством, используемым говорящим для саморегуляции. Иронизируя, он освобождается от чувства неудовлетворенности, реализуя свое критическое намерение.

Нужно упомянуть и наиболее естественную функцию иронии, которую тоже следует считать прагматической – комическую функцию, или функцию высмеивания.

Достижение какой-либо одной из названных целей не только не противоречит одновременной реализации других функций, но и предполагает её. Так, опровержение позиции оппонента в споре может сопровождаться упрочением связи со слушателем и одновременно служить цели урегулирования разногласий.

Очевидно, ирония используется коммуникантами как средство решения тех задач, которые не могут быть эффективно решены с помощью “прямых” способов связи между ними.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Щербина А. А. Заметки о природе и технике иронии. *Вопросы русской литературы*. Львов, 1971. Вып. 1. С. 40-47.
2. Booth W. C. *A Rhetoric of Irony*. Chicago: Univ. of Chicago, 1975. 292 p.
3. Kaufer D. S. Ironic Evaluations. *Communication Monographs*. 1981. Vol. 48. No. 1. P. 25-38.
4. Kaufer D. S., Neuwirth Ch. Foregrounding Norms and Ironic Communication. *Quarterly Journal of English*. 1982. Vol. 68. No1. P. 28-36.
5. Myers A. R. Toward a Definition of Irony. *Studies in Language Variation*. Washington, 1977. P. 171-182.
6. Rodica M. L'Ironie en tant qu'acte de langage. *Revue Romaine de linguistique*. 1984. Vol. 29. No 1. P. 55-72.

ВІДТВОРЕННЯ ЕМОЦІЙНО ЗАБАРВЛЕНОЇ ЛЕКСИКИ В АНГЛОМОВНОМУ ПЕРЕКЛАДІ ПОВІСТІ МАРКА ВОВЧКА «ІНСТИТУТКА»

Оксана ЗОСИМОВА (Харків, Україна)

Юлія ЛИСЯНСЬКА (Харків, Україна)

Відтворення в перекладі експресивності літературного тексту часто є справжнім викликом. Основне завдання перекладача полягає в тому, аби зберегти як зміст, так і стиль твору оригіналу.

Проблему відтворення різних типів стилістично маркованої лексики на матеріалі перекладів художніх творів аналізували у своїх працях К. Бумар [1], О. Зосімова й О. Піскун [3], А. Козачук [4], Д. Романюк [5], О. Шум [6] та інші вчені, які наголошують на тому, наскільки складно передати відтінки значень досліджуваних одиниць засобами іншої мови та наскільки важливим є пошук вдалих перекладацьких прийомів для збереження стилістичного забарвлення тексту оригіналу в перекладі [6, с. 312].

Метою нашого дослідження є окреслення основних способів відтворення емоційно забарвленої лексики в англomовному перекладі повісті Марка Вовчка «Інститутка» [2; 7].

Використання авторкою експресивно забарвленої лексики спостерігаємо в описах емоцій головних персонажів, у вираженні їхнього ставлення до інших героїв, сприйняття навколишнього середовища та соціального простору.

Як відомо, українська мова дуже багата на різні форми виявлення ласки [3, с. 207]. Зокрема, прикметним є розмаїття демінутивів (зменшувально-пестливої лексики), які Марко Вовчок широко вживає у своїй повісті. Іменники та прикметники зі зменшувально-пестливими суфіксами зазвичай перекладають англійською мовою за допомогою двох способів: морфологічного та лексико-синтаксичного, наприклад: *татко* – *daddy* або *dear dad*; *матусенька* – *tummy* або *dear tum*; *хмаринка* – *cloudlet* або *little cloud* [3, с. 207].

В українській мові переважає морфологічний спосіб творення демінутивів. Натомість англійська мова володіє досить обмеженими морфологічними засобами вираження зменшувально-пестливого значення, переважно іменниковими суфіксами. Щоб компенсувати таку прогалину в семантичному та конотативному навантаженні слів, перекладач Олесь Коваленко здебільшого використовував лексичні засоби (насамперед прикметники): *little, small, tiny, dear, kind, lovely*. Наприклад: «бідолашечка моя» – «*my poor little child*»; «личко» – «*pretty little face*»; «внучечка» – «*dear little granddaughter*»; «рученьки» – «*tiny arms*». Переклад за допомогою англійських відповідників, де значення демінутивності виражене морфологічними засобами, також зустрічався в тексті (як правило у звертаннях), проте не так часто, як-от: «дівчино-серденько» – «*dearie*». Аби відтворити ласкаве звертання «дівчино-горличко», перекладач застосував функціональний аналог із демінутивним суфіксом: «*sweetie-pie*».

Слід звернути увагу на інші експресивні форми звертань. Досить часто англійська мова не може зберегти все багатство й глибину емоцій, притаманних українській лексиці, що вживається у звертаннях. Це відбувається, зокрема, через відмінності в конотативному значенні слова або через різницю у сферах його використання [3, с. 208]. В оригіналі повісті Марка Вовчка «Інститутка» спостерігаємо розмаїття ласкавих звертань, тоді як у перекладі всі вони часто відтворені однієї й тією самою лексемою. Наприклад, «голубко», «пташко», «моя дитино» в перекладі були відтворені як «*my child*»; «серденько», «голубко» – «*dear*» відповідно. Часом у тексті перекладу звертання просто випускалося, як-от у фразі, коли стара пані зверталася до панночки: «А нехай же я перше сама тобою натішусь, *рибко*, нехай на тебе надивлюся!» – «*Just let me gaze my fill of you first*». Такий контекст був повністю трансформований і певною мірою втратив свою емоційність.

Інші зменшувально-пестливі форми (не тільки у звертаннях), що використовувалися в оригіналі твору, також узагалі зникають або нівелюються в англійському перекладі, як-от: «на ганочках» – «*on the porches*», «нічка» – «*night*», «унучечка» – «*granddaughter*», «Устечко» – «*Ustina*», «сонечко» – «*the sun*», «хазяечка» – «*landlady*» та ін. Оскільки таких слів у мовленні головної героїні, від імені якої йде оповідь, та багатьох інших персонажів дуже багато, їх випущення або стилістичне нівелювання призводить до значних втрат в образності твору загалом. О. Коваленко намагається якнайбільшою мірою відтворити демінутиви, де це можливо, однак, зрозуміло, що через обмежені можливості англійської мови в цьому аспекті, зробити це складно.

Аналіз перекладу повісті свідчить, що більшість демінутивних форм, ужитих в оригіналі твору, не були повністю адекватно відтворені англійською мовою, оскільки вживаються стилістично цілком нейтральні слова, через що в англійському тексті втрачається відтінок ласкавості.

Не лише зменшувально-пестливі слова потребують особливої уваги у процесі перекладу. Стилiстично забарвленим є, зокрема, слово «к*раля*», яке вiдтворене за допомогою нейтральної англiйської лексеми «*a beauty*». Водночас, перекладаючи прикметник «говiрка», який має значення «балакуча», О. Коваленко додав у перекладі прислiвник-iнтенсифiкатор – «*terribly chatty*», вочевидь, аби пiдсилити експресивнiсть цього означення в описi героїни.

Риторичнi звертання в дослiджуваному творi також слугували способом вираження емоцiй (як крiпакiв, так i крiпосникiв). Наприклад: «*Боже мiй милостивий!*», «*Горе моє!*», «*Годинок ж моя*», «*Господи милий!*». Такi форми вираження емоцiй О. Коваленко перекладає, використовуючи метод функцiонального вiдповiдника, а саме: «*My God!*», «*Oh, goodness!*» або «*What a worst fate!*».

Отже, у перекладацькiй практицi не може бути стандарту для вiдтворення демiнутивiв та iншої стилiстично маркованої лексики й стилiстичних засобiв українського оригiнального тексту засобами англiйської мови, зокрема, через вiдсутнiсть в останнiй вiдповiдних словотвiрних моделей. У таких випадках, на жаль, досить часто доводиться користуватися стратегiєю нейтралiзацiї, як це зробив О. Коваленко, перекладаючи повiсть Марка Вовчка «*iнститутка*». Прийом додавання означень до стилiстично нейтральних iменникiв, заміна слiв ситуативними вiдповiдниками у деяких контекстах дозволили певною мiрою компенсувати втрачену в процесi перекладу конотацiю.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бумар К. С. Лiнвокультурна адаптацiя вульгаризмiв в українських перекладах сучасної iталiйської прози. *Науковий журнал Львiвського державного унiверситету безпеки життєдiяльностi «Львiвський фiлологiчний часопис»*. 2020. №8. С. 20–25.
2. Вовчок Марко. *iнститутка*. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=457>
3. Зосiмова О. В., Пiскун О. Д. Вiдтворення значень емоцiйно забарвленої лексики в англiйськомовних перекладах поем Т. Шевченка «*Катерина*» та «*Наймичка*». *Мiжкультурна комунiкацiя i перекладознавство: точки дотику та перспективи розвитку: тези I Мiжнародної науково-практичної iнтернет-конференцiї (м. Переяслав-Хмельницький, 15 березня 2018 року) / гол. ред. К. I. Мiзiн. Переяслав-Хмельницький, 2018. С. 207–209.*
4. Козачук А. Українсько-англiйський переклад емоцiйної лексики на сучасному етапi (на матерiалi текстiв малої прози). *Теоретична i дидактична фiлологiя*. 2013. Вип. 15. С. 204–213.
5. Романюк Д. Х. Особливостi вiдтворення розмовної лексики твору Реймона Кено «*Exercices de style*» в українському перекладі. *Мова*. 2020. №33. С. 125–132.
6. Шум О. Особливостi вiдтворення стилiстично маркованої лексики в перекладі (на прикладі нiмецькомовного варiанта роману О. Забужко «*Польовi дослiдження з українського сексу*»). *Актуальнi питання гуманiтарних наук*. 2020. Вип. 31 (2). С. 311–315.
7. Vovchok, Marko. *After Finishing School: A Story / translated by Oles Kovalenko*. Kyiv: Dnipro Publishers, 1983. URL: <http://sites.utoronto.ca/elul/English/Marko%20Vovchok/Vovchok-Instytutka1.pdf>

СУБ'ЄКТИ «ТОЧКИ ЗОРУ» У ФРАНЦУЗЬКОМУ НАРАТИВНОМУ ТЕКСТІ

Микола БОРОДАНЬ (Умань, Україна)

Установлення суб'єкта, якому належить «точка зору» в розповiдi, є однією з необхідних умов розумiння твору. У наративному тексті такий суб'єкт, який чуттєво сприймає навколишню дiйснiсть, виражається точкою вiдлiку просторово-

часових відношень. Він може збігатися або не збігатися із суб'єктом мовлення, а тому суб'єктом «точки зору» може бути оповідач або персонаж. У першому разі йдеться про експліцитний суб'єкт «точки зору», оскільки його роль виконує суб'єкт мовлення, а в другому – про імпліцитний, тобто персонаж є суб'єктом, який відчуває, приймає й думає разом із оповідачем і в його мовленнєвих формах. Складна суб'єктна структура розповіді зумовлює різноманітні форми їхньої взаємодії:

1) оповідач може втручатися в суб'єктний план персонажа, що неодмінно зумовлює трансформацію окремих лінгвістичних елементів;

2) на перший план висувається дейктичний компонент або його окремі координати, акцент може бути зроблений на сфері чуттєвого сприйняття або на ставленні суб'єкта до навколишньої дійсності.

Розглянемо більш детально основні характеристики кожного із суб'єктів «точки зору».

1. Оповідач.

Аналізуючи функціонування категорії «точка зору» в наративному тексті, дослідники мають на увазі передусім думку оповідача, яка є базовою в продукуванні тексту: вона є центром художнього тексту, якому підпорядковуються категорії часу й простору.

Оповідач має лексико-граматичні особливості в тексті: займенникові форми, індивідуальний час, темпоральні й просторові дейктичні прислівники. Характер взаємодії цих елементів диктується вибором оповідачем «точки зору» [4, с. 27–28]. Саме оповідач здійснює відбір елементів (персонажів, ситуацій, дій) із «подій» як наративного матеріалу для створення розповідної історії; конкретизує й деталізує ці елементи; визначає послідовність викладу й монтаж фрагментів; здійснює мовну презентацію компонентів і оцінює їх [7].

Вибір «точки зору» визначає розповідну позицію: оповідач може бути неперсоніфікованим і не входити до внутрішнього світу тексту, а може бути конкретною особою й мати певну просторово-часову позицію – у центрі чи на периферії простору розповідної історії [6, с. 253].

Оповідач позначається у французькій мові займенниковими формами «*je*», «*il*», іноді «*tu*», «*vous*», «*nous*», «*on*». Загальновідомо, що вибір форми розповіді в наративному тексті не випадковий. Пронімінальна форма вираження оповідача орієнтує наративну інформацію, виражаючи погляд й указуючи на ракурс, під яким автор запрошує читача поглянути на наративну ситуацію. Більшість дослідників розглядають два типи розповіді: від першої особи й від третьої як формальні репрезентанти «точок зору» оповідача.

«*Je*» свідчить про те, що оповідач знаходиться всередині текстового простору і є одним із персонажів. Він розповідає про те, що бачить, інтерпретуючи побачене по-своєму. Особливістю розповіді від першої особи є можливість розкрити суб'єктивність погляду на світ [4].

«Точка зору» оповідача «*je*» відносить розповідь до моменту її дії або переживання, точкою відліку часових відношень у тексті є момент мовлення, вихідним пунктом якого є співвідношення «я-тут-зараз», при цьому використовуються такі дієслівні форми: *Présent*, *Passé composé*, *Futur simpl.*

«*Il*» виражає погляд оповідача зовні, направлений на описувану історію й персонажів. Оповідач створює об'єктивний текст, оскільки знаходиться в позатекстовому просторі, бачить події й оцінює їх «збоку». Семантичною

особливістю розповіді від третьої особи є повнота зображення зовнішнього й внутрішнього світу [1]. Усезнання оповідача веде до «широти охоплення фабульної дійсності, свобода зміни просторової, часової і психологічної перспективи, свобода композиції» [3, с. 185].

Дистанційність оповідача «*il*» від описуваних подій виникає внаслідок використання ним таких дієслівно-часових форм: *Passé simple*, *Imparfait*, *Plus-que-parfait*. Форма *Passé simple* розглядається як основний наративний час [8]. Н. Молчанова віддаленість оповідача від подій тексту визначає такими парадигмами: «я-тут-завжди», «ви/ти-тут-зараз» і «він-тут-зараз» [5].

Використання *Présent narratif* зі значенням *Présent générique* веде до утворення нарації, основаної на парадигмі «я-тут-завжди», у якій «завжди» замінює традиційне «зараз». Такий наративний тип є об'єктивною нарацією, близькою до історичної розповіді, побудованої на *Passé simple*. Дейктичні елементи парадигми «я-тут» утрачають своє головне значення – маркера спілкування, оскільки використовуються з позачасовим прислівником «завжди», що призводить до формування монологічної безадресної об'єктивної розповіді.

Présent narratif у розповіді від третьої особи формує парадигму «він-тут-зараз», моделюючи суб'єктивну нарацію й створюючи розрив між часом події та часом висловлювання оповідача. У такій розповіді оповідач «*il*», порушуючи традицію, корелює з дейктичними просторово-часовими вказівниками «тут» і «зараз». Не маючи діапазону знань і повного бачення традиційного оповідача, «*il*» створює ілюзію збігу двох часових планів – плану події й плану висловлювання – і вибудовує не класичне «подія-процес», а «подія-факт», яке розуміється як статистичний, «вихоплений» момент деякої зміни [5].

У канонічній розповідній ситуації роль суб'єкта «точки зору» виконує суб'єкт мовлення, тобто оповідач. У нашому дослідженні зроблено спробу з'ясувати специфіку вибору оповідачем певної «точки зору», яка визначає його позицію відносно часу, місця дії, форми й об'єкта розповіді / опису та його відношення до змісту як до реального / нереального / гіпотетичного / бажаного.

2. Персонаж.

Для сучасних прозових текстів характерно, як зазначає Ю. Караулов, «наявність декількох точок зору, які переплітаються на обмеженому просторі тексту й переходять від очевидних форм присутності оповідача в тексті до неочевидних» [3, с. 145].

Читач отримує інформацію або прямо від оповідача, ступінь конкретизації якого в тексті може бути різною, або опосередковано, тобто від персонажа. Поява «точки зору» персонажа в об'єктивній розповіді дозволяє показати дію зсередини, «очима» безпосереднього спостерігача або учасника подій. Останній має інший статус, ніж оповідач, оскільки не має повноважень суб'єкта мовлення.

У разі, коли персонаж стає суб'єктом перцептивного сприйняття дійсності як оповідач, він виконує функцію імпліцитного суб'єкта «точки зору» або функцію «персонажа-суб'єкта», який від звичайного персонажа відрізняється тим, що є діючою силою, яку оповідач бачить збоку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Атарова К. Н., Лесскис Г. А. Семантика и структура повествования от первого лица в художественной прозе. *Известия АН СССР. Серия лит. и языка*, 1976. Т. 35. № 4. С. 343–356.
2. Долинин К. А. Интерпретация текста. М.: Просвещение, 1985. 288 с.

3. Караулов Ю. Н. Словарь Пушкина и эволюция русской языковой способности. М.: Наука, 1992. 167 с.

4. Корниенко А. А. Современная французская новелла в поисках новых форм. Семиолингвистическое исследование / Пятигорский гос. лингв. ун-т. Пятигорск, 2000. 292 с.

5. Молчанова Н. А. Особенности функционирования комментирующих и нарративных времен и их роль в продуцировании современной французской наррации: автореф. дис. ... канд. фил. наук. Воронеж, 2008. 24 с.

6. Genette G. Figures III. Paris: Seuil, 1972. 286 p.

7. Manfred J. A Guide to Narratological Film Analysis. *Poems, Plays, and Prose: A Guide to the Theory of Literary Genres* / University of Cologne: English Department, 2003. URL: <http://www.uni-koeln.de/ame02/pppf.htm>.

8. Weinrich H. Le temps. Paris: Editions du seuil, 1989. 330 p.

РЕТРОСПЕКТИВНА «ТОЧКА ЗОРУ» У ФРАНЦУЗЬКОМУ НАРАТИВНОМУ ТЕКСТІ

Микола БОРОДАНЬ (Умань, Україна)

Для ретроспективної «точки зору» характерна віддаленість від теперішнього: оповідач відсторонюється від описуваних подій у часі й просторі, тобто йдеться про події, які відбувалися в минулому.

Проведений аналіз показав, що основу ретроспективної «точки зору» у французьких наративних текстах утворюють такі займенниково-часові структури: «je + Passé Simple»; «je + Passé composé + локалізатор передування»; «il + Passé simple».

Оповідач «je» застосовує внутрішню обмежену перспективу й зосереджує фокус розповіді на своїх спогадах від першої особи. Оповідач від третьої особи, навпаки, має необмежену перспективу, знаходиться ніби над персонажами та зображуваними подіями, поза описуваною ситуацією, відділений від неї дистанцією; таким чином, представляє більш відсторонений погляд.

Застосовуючи внутрішню обмежену перспективу бачення, оповідач «je» переміщується по осі часу, думаючи про минуле. Незважаючи на те що дія відбувається у внутрішній реальності, усі спогади відносяться до подійного плану. Так, оповідач у новелі А. Жардена «*La maitresse est une femme*» застосовує ретроспективну «точку зору», розповідаючи про випадок у дитинстві: *La première occasion fut la bonne. Un vendredi, Mme Rivière nous invita à rédiger une composition libre, sur un sujet de notre choix. Le titre s'imposait: «La maitresse est une femme», souligné deux fois. Aujourd'hui encore, je me demande sous l'effet de quel culot j'ai pu écrire cette composition ahurissante qui était en effet très libre [...].*

La sonnerie vida peu à peu la classe. Je restai seul avec Mme Rivière qui, plus belle que jamais, feignait de s'intéresser à des documents posés sur son bureau. Je m'approchai. En apnée, je lui soufflai:

– *Madame, mon devoir ...je crois que ...*

– *Ah oui! fit-elle en tressaillant. Elle sortit ma copie de son dossier, me la tendit* [2, с. 136–143].

Дитячі спогади хлопчика осмислюються дорослим оповідачем. Відбувається активна взаємодія ретроспективної й синхронної «точок зору» з оповідачем-дорослим, який то наближається до подій, то віддаляється від них. Ця дистанція

виникає завдяки використанню *Passé simple*, а часовий обмежувач *un vendredi* підкреслює одиничність та винятковість моменту.

Ретроспективна «точка зору» з внутрішньою обмеженою перспективою пов'язана не тільки з відтворенням подій минулого й емоційного стану персонажа, але й з їхньою інтелектуальною оцінкою. Використання локалізатора синхронності «*aujourd'hui*» з переходом від плану минулого до теперішнього розміщує на передньому плані фігуру оповідача в момент розповіді. Почергове застосування ретроспективної «точки зору», яка відсилає до минулого, до своїх колишніх переживань, і синхронної «точки зору», яка актуалізує момент розповіді, дає можливість оцінити події з різних часових позицій: з позиції дев'ятирічного хлопчика, який дізнався про інтимний зв'язок його вчительки, і з позиції вже дорослої людини, яка коментує вчинки дитини.

У наведеному прикладі світ підлітка відображений через повідомлення оповідача-дорослого, який застосовує ретроспективну «точку зору», на що вказує синтаксична й лексична будова розповіді: *A onze ans, je mesurai l'injustice que subissait mon pays, j'y devins sensible, et la révolte se creusa une place dans ma poitrine qui s'élargissait. [...]*

Un jeudi, mon père passa devant ma chambre et m'aperçut, occupé à me cogner les poings contre les murs; certes j'endommageais plus mes articulations que les parois, mon combat confondant ses ennemis, mais je ne pouvais cesser de frapper. [...]

Il me prit par la main et m'emmena dans un réduit aménagé sous la maison. Là, je découvris le trésor de mon père, les livres que quelques années auparavant, on lui avait demandé de retirer de la Bibliothèque, et qu'il avait conservés, au lieu de les envoyer au ministère pour destruction, enreposés sur plusieurs rayonnages dans notre cave, dissimulés derrière de vieux kilims [3, с. 19].

Персонаж-суб'єкт – це підліток, який навряд чи здатний виразити свої думки так, як це робить дорослий оповідач, тому останній «редагує» бачення й сприйняття персонажа. Згадуючи минуле, оповідач не тільки відновлює ланцюжок подій, але й аналізує їх, свою реакцію на них: *De ce jour, j'attrapai le goût de la lecture, ou de la liberté – ce qui s'équivaut – et employai mon adolescence à repérer le bourrage de crâne idéologique qu'on nous infligeait au lycée, à m'en protéger, tentant d'apprendre à penser d'une façon distincte, par moi-même. Mes sœurs se mariaient. A cette époque-là, je découvris que, bien qu'évoluant parmi des femmes, je n'étais pas une fille. Parce que les filles, elles n'ont que ça en tête, se marier, ça les obsède [...]*

«La famille s'élargit», clamait ma mère, les larmes ruisselant sur ses joues, et cela signifiait «La maison se vide» [3, с. 19].

У наведених уривках йдеться про одиничні події (*Passé simple*) і повторювані (*Imparfait*). Часові локалізатори дії майже відсутні. Що стосується висловлювання з локалізатором *auparavant*, то описувана дієсловом у *Plus-que-parfait* подія відноситься до життя його батька. Отже, оповідач розповідає те, що дізнався від нього.

Plus-que-parfait у сполученні з часовим локалізатором також використовується при переході від представлення конкретних фактів до передачі емоційних вражень або мисленневих процесів. Так, у наступному прикладі дієслівні форми *Passé simple* обмежуються констатацією факту: господиня ферми погодилася принести археологу старий посуд з підвалу. Уживання *Plus-que-parfait* у сполученні з дейктичним локалізатором передуювання *autrefois*

відноситься до думок археолога про можливе призначення посудини в минулому: *La structure grossière de la pâte de verre, les bulles et les filandres achevèrent de me convaincre. J'insistais auprès de la fermière afin qu'elle m'en montrât d'autres et elle finit par remonter du fond de sa cave un vieux cageot de petites fioles octogonales, enveloppées de papier-journal et qui avaient dû contenir autrefois de l'alcool ou du désinfectant* [1, с. 175].

Отже, сполучення «Plus-que-parfait + локалізатор передування» маркує передування дії відносно точки референції, у ролі якої виступає момент мовлення, сприйняття або результат роздумів експліцитного чи імпліцитного суб'єкта «точки зору». Часові локалізатори *un jeudi, de ce jour* реалізують функцію Passé simple. Тут оповідач починає інтригу, указуючи на неї.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Emmanuel F. Galastera. Paris: Editions ALINEA, 1992. 280 p.
2. Jardin A. La maitresse est une femme. Histoires d'enfance. Paris: Editions Robert Laffont, 1998. 267 p.
3. Schmitt E.-E. Ulysse from Bagdad. Paris: Albin Michel, 2008. 309 p.

СПЕЦИФІЧНІ ОЗНАКИ КОМПОНЕНТА «НАЦІЯ» У ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ ФРАНЦІЇ

Вікторія ЩЕРБАКОВА (Умань, Україна)

Зародження уявлень про націю пов'язане з трансформацією концепту «Patrie» у французькій мові Франції під впливом ідей Просвітництва й подій Французької революції. На думку Л. Февра, уявлення про націю у французькій культурі з'явилися в кінці XVII – на початку XVIII ст.: «Нація – це психологічна категорія; вона складається не з окремих індивідів, а з груп (сім'ї, школи, церкви), які об'єднані спільною метою» [9, с. 359]. Усвідомлення нації пов'язане з переходом до більш широкого співтовариства з національною територією й національною свідомістю. Поняття «держава» («état») і «нація» («nation») до XVIII ст. існували окремо: «État: le pays qui est sous une même domination. Nation: tous les habitants d'un même État, d'un meme pays, qui vivent sous les mêmes lois et usent du même langage» [9, с. 156] – «Держава: країна, яка має одного правителя. Нація: усі жителі однієї держави, однієї країни, які живуть за одними законами й говорять однією мовою». Це розмежування держави й нації існувало й у XVIII ст., державний діяч А. Тюрго в 1751 р. писав, що «держава – люди, об'єднані одним правлінням, нація – люди, об'єднані однією мовою» [8, с. 71].

Ш.-Л. Монтеск'є зауважував: «За монархічного правління держава існує окремо від любові до батьківщини... Древні були більше за нас прихильні до батьківщини й помирили разом із нею. Якщо захоплювали їхні міста, вони ставали рабами або гинули. Ми ж тільки змінюємо правителів. Саме любов до батьківщини надавала античним історіям благородства, якого немає в нас» [8, с. 79].

Для Ж.-Ж. Руссо справжній громадянин – добродесний і відповідальний член суспільства, патріот, він цікавиться життям громади, підкорюється її волі. Громадянин має бути готовий віддати державі своє життя, якщо це буде потрібно, тобто священне право природи, право на життя може бути обмежене волею громади. У цьому разі громадянин «повинен померти, тому що тільки за цієї умови

він жив до цього часу в безпеці і тому що життя не тільки благодіяння природи, але й дар, отриманий за певних умов від держави» [7, с. 68-69].

Стаття про батьківщину («Patrie») в Енциклопедії Дідро й д'Аламбера укладена подібно: стверджується, що в часи античності батьківщина була «політичною чеснотою» демократії» («vertu politique»). Вольтер у Філософському словнику прославляє «природну релігію» й виступає проти війни, яка є «жорстокістю, несправедливістю», наслідком «штучної релігії». Загальне благо, «благо народів» розуміється Вольтером інакше: це моральне й фізичне благо суспільства, це відсутність психологічного тиску й фізичних мук (катувань, насилля, убивств) [2, с. 74]. Таким чином, у концепті «Patrie» французької мови Франції найбільш значущим стає компонент «нація». Саме народ став рушійною силою Революції кінця XVIII ст. Нація нерозривно пов'язана з державою, оскільки суверен, про якого говорили революціонери, – це народ, який тримає у своїх руках політичну владу й важелі економічного регулювання.

Протягом століть, починаючи від «Пісні про Роланда», ідея батьківщини розумілася як готовність служити Франції, захищати її й ризикувати заради неї своїм добробутом. Французький письменник і філософ Е. Ренан називав націю «душею, духовним принципом», який визначається двома факторами: минулим, тобто «багатим багажем спогадів», і теперішнім, «бажанням жити разом». «Національна ідея», вважає він, ґрунтується на героїчному минулому, великих людях, славі, які формують «соціальний капітал» нації [6, с. 90-96].

Ідея нації, за переконанням П. Нора, міститься у двох вимірах – минулому й теперішньому. Уявлення про націю тісно пов'язані з національною історією, пам'яттю, минулим, а необхідність спільно існувати тут і зараз формує національну ідентичність. Так, політизація концепту «Patrie» відображена в концепції «місць пам'яті», яка була сформульована істориками П. Нора, М. Озуф, М. Віноком та ін.

Місця пам'яті, як стверджує П. Нора, – особлива форма колективної свідомості, причому тієї її частини, яка пов'язана з пам'яттю про ключові компоненти історії. Місця пам'яті – це культурні символи, які зберігаються в людській пам'яті завдяки волі людей і часу. Такі місця у Франції багатоманітні – це предмети, абстрактні поняття, міста, персоналії, які переплітаються з політикою й ідеологією. Серед виділених П. Нора «місць пам'яті» «нація» займає особливе місце, не випадково одна з його праць називається «Nation» [9].

М. Озуф розглядала французький Пантеон в історично-культурному аспекті як місце пам'яті, що відображає важливі етапи політичної й культурної історії країни: тут поховані державний діяч і вчений Л. Карно, письменник В. Гюго, діячі революції О. Мірабо, Ж.-П. Марат та інші [5].

Французький дослідник М. Вінок вивчав, як змінювалися уявлення про Жанну д'Арк, показавши, яким чином французькі історики, що представляли різні політичні й ідеологічні інтереси, «творили» й змінювали пам'ять про неї. Під час релігійних війн Ліга використовувала особистість Жанни у своїх політичних інтересах, у XIX ст. вона стала символом монархії, що було пов'язано з Реставрацією, яка створила культ національної героїні. Незважаючи на такі варіювання пам'яті про історичну особистість, незмінним є зв'язок цих спогадів із Францією, батьківщиною, політичну незалежність якої відстояла народна героїня. Французький історик Ж. Мішле вважав образ Жанни д'Арк символом батьківщини: «Як вона любила Францію! І розчулена Франція сама почала

любити себе. Це все очевидно з перших днів, коли вона з'явилася перед Орлеаном. Народ забув про небезпеки: цей прекрасний образ Батьківщини, побачений уперше, надихнув його й захопив... Запам'ятаймо назавжди, французи, що наша Батьківщина народилася із серця жінки, з її ніжності, з її сліз, із крові, яку вона пролила за нас» [1].

Ще один жіночий образ є важливим «місцем пам'яті» – образ Свободи на барикадах, Маріанни на відомому полотні Е. Делакруа. Він символізує ідеї Республіки, батьківщини, яку ушляковує національний гімн Франції, що закликає французів до боротьби проти тиранії.

Аналізуючи значення слова «patrie» в часи Революції, Ф. Контамін уживав його з великої літери, підкреслюючи цим новий імпульс цього терміна: «Люди, які робили революцію, досить швидко перетворили Батьківщину на абсолютну цінність, сотні разів повторюване слово». Цьому сприяла атмосфера напередодні війни 1792 р. й проголошення гасла «Батьківщина в небезпеці»: «білий хрест, оголена шпага, фригійський ковпак, античний девіз «Перемогти й померти за батьківщину» [9, с. 35-36]. Кардинальний розрив з минулим посилив «народний» компонент Батьківщини – державу й короля змінив суспільний договір, право на створення суверенної нації (le Souverain), яку тепер громадяни повинні були захищати ціною свого майна й життя. Саме нація стає ключовою цінністю й ключовим компонентом концепту «Patrie».

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Винок М. Жанна д'Арк. Франція-пам'ять. СПб., 1999. С. 94–156
2. Гумилёв Л. Н. Этногенез и биосфера Земли. СПб., 2001. 637 с.
3. Монтескье Ш. Л. Избранные произведения. М., 1955. 799 с.
4. Нора П. Франция-пам'ять. СПб.: Издательство Санкт-Петербургского университета, 1999. 328 с.
5. Озуф М. Пантеон. *Франция-пам'ять*. СПб.: Изд-во Санкт-Петербургского университета, 1999. С. 99–121.
6. Ренан Э. Что такое нация? Собрание сочинений: В 12 т. Т. 6. Киев, 1892.
7. Руссо Ж.-Ж. Вибрані трактати. Харків: Фоліо, 2018. 608 с.
8. Холкина А. А. Концепт «Patrie» во французском языке Канады: автореф. дисс. ... канд. филол. наук. М., 2013.
9. Febvre L. *Honneur et Patrie*. Paris, 1996. 356 p.

КОМПОНЕНТ «ЛЮДИНА, СІМ'Я, СУСПІЛЬСТВО» КОНЦЕПТУ «PATRIE» У ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ КАНАДИ

Вікторія ЩЕРБАКОВА (Умань, Україна)

Зауважимо, що формування французько-канадської нації було пов'язане зі створенням міцних сімей, що диктувалося стратегічними завданнями Франції в її колонії [2]. Чоловіки освоювали простори нового континенту, а жінки повинні були стати їхньою опорою. Такий образ дівчини постає в романі Л. Емона «Марія Шапделен»: Марія є втіленням краси в розумінні квебекця. Коли вона з'являється на берегах річки Перибонка після прогулянки з батьком, то викликає загальне захоплення, і селяни навіть відчують незручність – дівчина здається «недоступною», вона «красива», «огрядна» («grosse»), «мужня» («vaillante») [3, с. 11]. У романі «Тридцять арпанів землі» Ринге робиться акцент на ставленні квебекців до кохання, яке сприймається як шанобливі й приязні стосунки між чоловіком і

дружиною: «Certes, **il ne la parait point d'irréel** et ne lui tissait pas une robe de madone; cette fille-ci **était chaussure à son pied**. L'idée qu'il s'en faisait n'avait **rien de Romanesque**. Au contraire, il savait fort bien ce qu'elle pourrait **lui donner**: forte et râblée, pas regardante à l'ouvrage, elle saurait à la fois conduire la maison et l'aider aux champs à l'époque de la moisson ... De visage avenant, bien tournée de sa personne, elle lui **donnerait** des gars solides. C'est pourquoi d'un **coeur consentant il s'était laissé aller à l'aimer ou plus justement à la vouloir** avant même l'habitude de la voir chaque dimanche. Tout le rang savait qu'elle était sa **blonde** et qu'elle serait sa **femme**» [4, с. 111-113]. – «У його думках про Альфонсину не було нічого неземного; ця дівчина ідеально йому підходила, і в цьому не було нічого романічного. Навпаки, він добре розумів, що могла дати йому Альфонсина: сильна, коренаста, працелюбна дівчина стане гарною господинею й буде допомагати йому під час жнив... гарна й міцної статури, вона подарує йому здорових синів. Тому він звик до цієї думки й так закохався в неї, точніше, забажав її ще до того, як вони стали бачитися щонеділі. Усі в селі знали, що Альфонсина була його нареченою, майбутньою дружиною».

Альфонсина й Евкарист родом із хліборобських сімей, не селянських («*peysannes*»), а «земельних» («*terriennes*») від слова «*terre*» («земля»). Вони знають, що одружаться, однак Альфонсина до шлюбу не дозволяє нареченому нічого зайвого, крім обіймів, оскільки «як будь-яка сільська дівчина, вона добре розуміла, що отримане задарма не завжди купляється». Любовні стосунки до заміжжя визначені неписаним кодексом честі, тому саме слово «кохання» украй рідко згадується. Відносини чоловіка й жінки регламентовані суспільством, схвалюються такі якості дівчини, як терпіння, працелюбність, цнотливість. Зустрічі («*fréquentation*») між молодими відбуваються в тій самій «великій кімнаті» в присутності старших, де збираються гості. Мати Шапделен у романі Л. Емона розповідає доньці, що коли батько залицявся до неї, то приходив у гості до її родини щонеділі протягом трьох років. Якщо молодята одружувалися в травні, то це вважалося запорукою щасливого кохання й добробуту – не дарма Марія Шапделен нетерпляче чекає весни, коли повернеться її наречений Франсуа.

Загальне благо – ось мета шлюбного союзу. *Евкарист при виборі дружини керується виключно реальними, приземленими, зовсім не романтичними міркуваннями: спочатку використовується дієслово «давати» – Альфонсина, дівчина як кров з молоком, гарна, здатна вести господарство й допомагати в полі; вона народить міцних синів. Після дієслова, яке позначає «дарувати, давати», йде дієслово «любити» («*aimer*») – кохання ніби народжується з практичних міркувань.*

Виділимо ще один ланцюжок: *sa blonde – sa femme, який символізує два етапи стосунків – залицяння (у романі вжито дієслово «*courtiser*», яке розуміється як невинні знаки уваги), потім одруження. Для кожного етапу – свої стосунки й принципи. Важливо й те, що молоді люди – рівня, вони симпатичні одне одному, походять з одного соціального середовища (використовується фразеологізм «*chaussure à son pied*»). Влучний стійкий вислів говорить про те, як важливо для двох людей, які збираються пов'язати свої життя, належати до однієї соціальної групи. Ще один важливий факт – перед одруженням Евкарист розмовляє зі священником:*

Le curé: – Tu **prends** une **bonne fille**: t'es **bon garçon**. Vous allez faire **bon ménage** et je vous souhaite **beaucoup d'enfants** – «Ти гарний хлопець і хорошу дівчину береш за дружину. У вас добре господарство, і я бажаю вам більше діток»;

Euchariste Moisan: – Si le **Bon Dieu** veut, j'tacherai d'en faire instruire un, pour qu'il fasse un pretre, soit dit **sans vous offenser**. Et qui soit comme vous, m'sieu le cure, toujours **avenant et prêt à aider le pauvre monde** [3, с. 78]. – «Я зроблю все можливе, щоб один з наших майбутніх дітей став священиком, якщо буде на те воля Божа, але й вас не залишу в скруті. Та ще щоб він ріс таким самим добрим, як ви, щоб бідним людям допомагав». У фразі священика прикметник «**bon**» у сполученні з цими іменниками означає «хороша людина», «зразковий селянин», «добропорядний християнин». *Логіка щастя така: дві людини мають поєднатися в шлюбі* (дієслово «prendre» свідчить про активну роль чоловіка в межах традиційної культури, про першість чоловічого начала), щоб утворити сім'ю (народження кількох дітей дуже важливе) і «міцне господарство».

Особливості характеру канадських жінок описані А. Бюї: «З дитинства уродженка Канади є незалежною, у своїй поведінці вона керується власними принципами. Вона не дозволить пристрастям узяти верх над здоровим глуздом; з дитинства думає про створення сім'ї, у якій буде головною, намагаючись у всьому наслідувати матір, що можна назвати домашньою чеснотою [les vertus domestiques]. Якщо вона відчує, що робить неправильно, то прислухається до здорового глузду. У ній сильно розвинена доччина любов, яка породжує любов материнську» [1, с. 69-71]. Більше того, після одруження життя канадійки зосереджене на маленькому світі нової сім'ї, за яку вона відповідає, тому сім'я для канадської жінки асоціюється з батьківщиною, маленькою державою, главою якої вона є.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Buies A. Lettres sur le Canada: Etude sociale. Montréal, 1968. 506 p.
2. Cartier J. Voyages en Nouvelle-France. Montréal, 1977. 249 p.
3. Hémon L. Maria Chapdelaine. Paris, 1973. 245 p.
4. Ringuet. Trente arpents de terre. Montréal, 1973. 328 p.

CAMBRIDGE CORPUS OF ACADEMIC ENGLISH AS A SOURCE OF LINGUISTIC STUDIES

Eva LELÁKOVÁ (University of Žilina, Slovakia)

Corpus linguistics aims to describe language use rather than identify linguistic universals [Bonelli, 2010, p.15]. It represents the investigation of linguistic research questions that have been framed in terms of the conditional distribution of linguistic phenomena in a linguistic corpus [Stefanowitsch, 2020, p.50]. Modern corpora have been developed to determine selected criteria for the texts and to acquire the required data for language study. They refer to various databases and allow the users to investigate them. The appearance of the words organized in the pattern throughout the corpora helps with the exploration of words in constructions, phrases, and clauses formed in the sentences. Thomas [2017, p.3] believes that the most important skills when using the corpus are knowledge (by gaining information from the corpus), information (contributed into structured and interpreted data), and data. In addition

to this, modern corpora represent a valuable source of data for scholars investigating ESP vocabulary [Lackova, 2020, p.51].

Basic types of corpora (e.g., parallel, multilingual, reference, specialized, learner, diachronic, and monitor ones) can be used both in quantitative and qualitative analyses [Baker et al., 2006, p. 53]. They provide data on a wide range of linguistic phenomena – lexical, morphological, syntactic, and semantic ones. The quality and quantity of this data are affected by the corpus size, its architecture and interface, variation within English, and genre coverage [Biber & Reppen, 2015, p.12]. The actual linguistic investigations based on compiled and annotated corpora require retrieval tools and methods – especially concordance, frequency lists, key- words, n-grams, and collocations. Corpus construction and analyses are carried out through software such as *WordSmith Tools*, *Monoconc Pro*, and *Word Sketch Engine*.

The Cambridge Academic English Corpus (CAEC) was tagged by TreeTagger using Penn TreeBank tagset with Sketch Engine modifications and offers word sketch, thesaurus, word lists, n-grams, and concordance functions [Sketch engine, 2022]. It is made up of the texts collected from a written and spoken academic language used at US and UK institutions. The texts refer to lectures, seminars, student presentations, journals, essays, and textbooks and are divided into the categories: gender (female and male), genre (12 genres – case study, creative writing, critique/evaluation, dissertation/thesis, essay, exercise, explanation, literature survey, methodology recount, proposal, problem question, and research paper), subject (35 subjects – e.g., music, architecture, business, chemistry, art and design, linguistics, and mathematics), nationality (e.g., qualification required (A-level or equivalent, doctoral degree, master’s postgraduate degree or equivalent, post-doctoral research, and undergraduate degree or equivalent), age (16-65), mother tongue (72 options – e.g. Spanish, Slovak, Swedish, Bulgarian, Turkish, Ukrainian/Russian, Korean, English, Dutch, etc.), and division (Art & Humanities, Life Sciences, Physical Sciences, and Social Sciences).

CAEC is a very rich source of data useful for linguistic investigations. In our study we concentrate on the synonymic chain consisting of three concessive conjuncts *however*, *nevertheless*, and *nonetheless* and compare the frequency of their use in the corpus texts. We use Word Sketch Difference – an extension of the Word Sketch – that allows us to compare/contrast two words by analyzing their collocations and by displaying the collocates divided into categories based on grammatical relations [Symseridou, 2018, p. 68].

When comparing the conjuncts *however* and *nevertheless*, we conclude that *however* occurs in the texts 5,214 times and *nevertheless* only 534 times. The difference is even more visible when we contrast *however* to *nonetheless* (5,214: 47). And finally, the ratio 534:47 refers to conjuncts *nevertheless* and *nonetheless* and their frequency of use in CAEC.

Using Word Sketch Difference, we can also deduce and analyze in which collocations the synonymic words are applied, e.g.,

note+ however: *It should be **noted however** that the study did not find extraversion to...* (dissertation thesis on psychology, 43-year -old woman, UK)

note+ nevertheless: (no collocation was found)

note + nonetheless: *It should be **noted nonetheless** that the failures of the Second Crusade did ...*(essay on history, 19-year-old man, UK)

however + suggest

I. *Hermes' speech suggests however that any conscious choice or judgment...*

(essay on tragedy, 21-year-old woman, UK)

II. *Source D however suggests that the main reason for his downfall was...*

(essay on Henry VII, 17-year-old man, UK)

nevertheless + suggest

I. ... *findings nevertheless suggested that LLL at elementary to upper-intermediate levels may provide only limited opportunities...*

(research paper on linguistics, 21-year-old man, UK)

II. ... *results nevertheless suggested that, potentially, disciplines may contain substantially more internal variation*

(research paper on linguistics, 21-year-old man, UK)

nonetheless + suggest (no collocation was found)

Linguistic observations of The Cambridge Academic English Corpus will lead to a great number of findings applicable not only in the fields of lexicology, morphology, syntax, semantics, stylistics, pragmatics, and sociolinguistics but also in language pedagogy and methodology. By consulting CAEC, language teachers and learners will receive realistic, illustrative, and up-to-date data and improve not only their reading skills but also their academic writing and communication, which has gradually become “a vital technical tool of all kinds of professionals constituting an inseparable component of a learner’s domain knowledge and literacy” [Hundarenko, 2021, p. 62].

REFERENCES

[1] Baker, P., Hardie, A., McEnery, T. (2006). *A Glossary of Corpus Linguistics*. Edinburgh: Edinburgh University Press Ltd.

[2] Biber & Reppen. (2015). *The Cambridge Handbook of English Corpus Linguistics*. Cambridge University Press.

[3] Bonelli, E.T. (2010). Theoretical Overview of the Evolution of Corpus Linguistics. *The Routledge Handbook of Corpus Linguistics*. Routledge.

[4] Hundarenko, O. (2021). *Students' Voice on Feedback and Instructions in Academic Writing: (Based on Erasmus Teaching Experience in Slovak and Hungarian University)*. *Advanced Education*, 8(19), 62–68. <https://doi.org/10.20535/2410-8286.234216>

[5] Lacková, M. (2020). *Corpus-based Analysis of Lexicosemantic Behaviour of Nervous System Diseases Names*. *Arab World English Journal*, 11(4), 50-65.

[6] Sketch Engine. Word Sketch Difference. Cambridge Academic English Corpus. (2022). Retrieved January 7, 2022, from:

<https://app.sketchengine.eu/#sketchdiff?corpname=preloaded%2Fcupcamcae6>

[7] Stefanowitsch, A. (2020). *Corpus Linguistics: A Guide to the Methodology*. Language Science Press.

[8] Symseridou, E. 2018. The Web as a Corpus and for Building corpora in the Teaching of Specialised Translation: The Example of Texts in Healthcare. *FITISPOS International Journal*, 5(1), 60-82. <https://doi.org/10.37536/FITISPos-IJ.2018.5.1.160>

[9] Thomas, J. (2017). *Discovering English with Sketch Engine*. Lighting Source UK Ltd.

FEATURES OF DISTANCE LEARNING IN CONDITIONS OF THE COVID-19 PANDEMIC

Oksana LEVCHENKO (Kropyvnytskyi, Ukraine)

During COVID-19 pandemic the entire world of education has faced the problem of effective use of Internet technologies in distance learning. Higher education institutions have encountered a special challenge, as much attention is paid to the

training of future professionals. Nowadays, the issues of integration of traditional pedagogical methods and new information technologies in education create one of the most actual areas for researching innovative methods of complex educational activities.

The pace of modern development, recent challenges encountered by the world in 2019 and the introduction of the Internet and distance communication in the educational process of higher education significantly affect formation of the educational environment in general, and especially the environment conducive to the formation of future professionals [4, p. 4]. Therefore, in the context of online student-oriented learning, vocational training should take place in a specifically organized information space, that aims to provide conditions for the implementation of educational programs using the latest technologies and Internet platforms (Google Classroom, Moodle, Zoom, etc.)

The National Strategy for the Development of Education in Ukraine up to 2021 [3] among the main directions of state educational policy aims to ensure its accessibility and development of scientific and innovative activities in education, to improve the education quality on an innovative basis; informatization of education, improvement of library and information resources for education and science and among its main tasks is ensuring the systematic improvement of the quality of education on an innovative basis, scientific and methodological support of the educational process; ensuring the creation of conditions for the development of modern teaching aids (methodic, electronic, technical, information and communication, etc.).

Considering the global educational trends and rapid experience exchange, the training of future professionals is carried out using mobile learning environments. The term mobility should be understood not only as the use of mobile devices (phones, tablets, laptops, etc.), but also the variety of mobile software.

In traditional methods of the educational process organization, educational material is presented linearly in volume and sequence. This allows ensuring the functioning of the educational environment of the higher education institution according to students' interests. This approach enables to integrate multimedia, interactive, Internet technologies in the curriculum of higher education; it motivates students' interest, turns learning into a cognitive process. The following software and services have been discovered and verified so far:

1) Google services (Blogger, Google Classroom, Google Drive, Gmail, Google Mobile, Google Talk, Google Sites, Google Voice, YouTube, etc.) for communication and collaboration with documents;

2) Bookvar.net, Google, FreeMind, Graphs, Mind42, Mindomo, Text2mindmap, Webbing tools, WiseMapping, Zoho and other tools for building knowledge maps;

3) Facebook, Twitter, Instagram, YouTube are social networks for creating communities, consultations, discussions, advertising, etc.;

4) Online libraries, educational (Na Urok, Osvitoria, Prometheus) and research-oriented (Wikipedia) information networks, online translators, open online textbooks (<http://pidru4nik.com/>);

5) Skype, Viber, Telegram, WhatsApp as telephone tools.

Thus, the integration of mobile educational environments in the training of future professionals allows generating non-standard ideas for processing large

amounts of information, presentation and visualization of educational components, optimization of gaining knowledge in global pandemic conditions.

REFERENCES

1. Polat Ye. *Novyie informatsionnyie tehnologii v sistemie obrazovaniia*. M, 2006, p.3.
2. Soia O. *Integration of Modern Educational Environments. UMCS/innovation methods of organization*. 2019, p.141.
3. *The National Strategy for the Development of Education in Ukraine up to 2021: Decree of President of Ukraine of 25.06.2013, No 344*.
4. Velychko S. *Suchasne osvितnie seredovyshche. Naukovi zapysky. Pedahohichni nauky*. Kirovohrad, 2008. Iss.77, p.3-8.

ВИКОРИСТАННЯ ПРОЄКТНОГО НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ СТУДЕНТІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Оксана СТАРИК (Кам'янець-Подільський, Україна)

Сучасні вимоги суспільства до якості освіти зумовили провідних фахівців переглянути стандарти освіти, що призвело до її реформування. Зміст освіти переорієнтовується на заняття, що мають виховувати загальнолюдські цінності, на самостійний творчий пошук, саморозвиток, вміння мислити і аналізувати. Здобувачі освіти повинні думати, розуміти суть речей, осмислювати інформацію і вже на основі цього аналізувати її та застосовувати в конкретних умовах, формулювати й відстоювати свою думку. Адже стрімке зростання інформатизації та діджиталізації охопило всі сторони життя сучасного суспільства і найбільш вразливими до інформаційного впливу виявились діти та молодь. Саме тому батьки та педагоги повинні підготувати дітей та молодь до безпечного, свідомого та грамотного використання інформаційних ресурсів, навчити критично мислити та бути самостійними.

На заняттях української мови та літератури необхідно навчити студентів з особливими освітніми потребами думати, аналізувати, систематизувати, знаходити компроміси, виділяти головне, критично ставитися до будь-яких аргументів, вміти відстоювати свою позицію. Важливо навчити людину самостійно орієнтуватися в інформаційному просторі та успішно її використовувати, а для цього необхідно формувати здатність особистості творчо, нешаблонно мислити, самостійно і постійно поповнювати свої знання. Одним із шляхів модернізації освітньої системи України постає впровадження в навчальний процес інноваційних педагогічних технологій і методів навчання.

Інновації (англ. innovation - нововведення) - впровадження нових форм, способів і умінь у сфері навчання, освіти та науки. Важливий напрямок упровадження інноваційних технологій – це інтенсифікація навчального процесу та максимальна активізація студентів у ньому [3]. Є велика кількість сучасних методів та прийомів навчання, але серед них варто виділити саме проєктне навчання. Проєктна технологія передбачає створення викладачем сприятливих умов під час навчального процесу, за яких результатом є вдосконалення індивідуальних здібностей студента, виховання мотивації, особистісних та вольових якостей.

Під час вивчення української мови та літератури слід розкривати практичну цінність вивчення цих наук, формувати вміння студентів самостійно конструювати свої знання.

Метод проєктів зорієнтований на самостійну діяльність студентів (індивідуальну, парну чи групову), яку вони виконують протягом певного відрізка часу. Даний метод передбачає вирішення якоїсь проблеми, яка вимагає інтегрованих знань, дослідницького пошуку для її вирішення. Результати виконання проєктів повинні бути відчутними: якщо це теоретична проблема, то конкретне її вирішення, якщо практична - конкретний результат. Готуючись до заняття за методом проєктів, викладач має чітко усвідомлювати, який проєкт він запропонує студентам. Проєкт – це «п'ять П»: проблема – проєктування – пошук інформації – продукт – презентація. Завдяки проєктному методу навчання студенти усвідомлюють всю технологію розв'язання задач – від постановки проблеми до отримання результату [2, с. 118-130]. Так відбувається взаємозв'язок теоретичних знань із практичними вміннями, а розвиток студента стає ключовим визначенням навчання.

Вивчення української мови і літератури спрямоване не тільки на засвоєння певних знань, але й на розвиток особистості студента. Отже, побудувати навчальний процес з урахуванням потреб та здібностей кожного здобувача освіти з особливими освітніми потребами можливе лише із застосуванням сучасних освітніх технологій навчання, які дозволяють студенту безпосередньо приймати участь в побудові навчального процесу, здійснювати міцне і свідоме засвоєння знань, розвивати логічне і критичне мислення, підвищувати творчу активність та вміння самостійно працювати, сприяє формуванню інформаційної цифрової компетентності, надбанню умінь, життєво-необхідних компетентностей, емоційного інтелекту.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Державні стандарти базової і повної середньої освіти // Сільська школа України. – 2003. – № 6. – С. 34–36.
2. Ісак О. Застосування нових інформаційних технологій в системі вищої освіти: переваги та недоліки // Технологічна освіта: досвід, перспективи, проблеми. 2010. №6. С. 118-130.
3. Наволокова Н. П. Практична педагогіка для вчителя: навчальний посібник / Н. П. Наволокова, В. М. Андреева. – Харків, 2009. – 120 с.
4. Шарова, Т.М., Соловій, О.І. (2018) Використання інформаційних технологій у навчальному процесі вищої школи. Інформаційні технології в освіті та науці: зб. наук. пр. (10). С. 355-359.

ПОНЯТТЯ, СУТНІСТЬ ТА ТИПОЛОГІЯ МОВЛЕННЄВИХ СТРАТЕГІЙ І ТАКТИК

Алла КАЧАН, Алла ПАЛАДЬЄВА (Умань, Україна)

Особливістю комунікативно-прагматичного підходу до вивчення рекламного дискурсу слід уважати аналіз стратегій і тактик, які застосовуються укладачами рекламних повідомлень. Сучасна лінгвістика запозичила терміни «стратегія» і «тактика» з теорії планування воєнних дій, у якій стратегія визначається як мистецтво проведення війни або масштабної операції в цілому, а тактика – складова частина військового мистецтва, що охоплює теорію і практику ведення конкретних операцій. Оскільки кінцева мета будь-якого рекламного мовлення є

«завойовницькою», рекламодавець організовує сприйняття повідомлення таким чином, щоб заволодіти увагою адресата й отримати прихильність по відношенню до своїх ідей. За аналогією можна говорити про те, що рекламна (мовленнева) діяльність організовується копірайтерами стратегічно.

Аналіз наукових праць, присвячених дослідженню стратегій у різних типах дискурсу, дає змогу виявити тенденцію прикладного опису конкретних стратегій та їх реалізації у різних мовленневих ситуаціях. Поняття комунікативних стратегій і тактик досліджували такі зарубіжні та вітчизняні лінгвісти, як: В. Дем'янков, О. Факторович, Є. Шейгал, І. Труфанова, Є. Ключев, Г. Матвеева, М. Добрякова, Ю. Іванова, О. Іссерс, Є. Шевченко, І. Гулакова, Н. Ощепкова, Т. Третьякова, О. Федорова, В. Мулькеева, О. Паршина, М. Чуриков, О. Саприкіна, І. Фролова, О. Ярославцева, К. Заламун, Т. ван Дейк, А. Тільманн, В. Холлі, Г. Вольф. Таким чином, стратегії досліджувалися у науковому, художньому, публіцистичному, мас-медійному, комп'ютерному, юридичному дискурсах. Невипадковим є те, що термін «стратегія» набув стійкого утвердження та численних тлумачень у лінгвістичній літературі.

У сучасній лінгвістиці немає загальноприйнятої, чітко визначеної типології комунікативних стратегій. Це можна пояснити розмаїттям комунікативних ситуацій, у кожній із яких комуніканти використовують комунікативні стратегії, а також проблемою визначення відповідних критеріїв для їхнього розподілу та розмежування. Розглянемо найбільш поширені класифікації стратегій як явища комунікації [8]. Лінгвісти Т. ван Дейк та В. Кінч запропонували класифікацію, у якій розрізняють стратегії відповідно до характеру процесів породження й розуміння дискурсу: 1) пропозиційні; 2) локальної зв'язності; 3) макростратегії; 4) схематичні; 5) продукційні; 6) стилістичні; 7) риторичні; 8) невербальні; 9) конвертаційні [2].

З погляду функціонального підходу О. Іссерс виокремив основні та допоміжні стратегії. Основні стратегії спрямовані на вплив на адресата й лінгвістичне «підкорення» інших комунікантів. Основною стратегією є така, яка є найбільш значущою щодо ієрархії цілей та мотивів комунікантів. Допоміжні комунікативні стратегії характеризують конкретну розмову із чітко визначеними цілями. Ці стратегії сприяють ефективному впливові на адресата, що досягається за допомогою правильної організації діалогічної взаємодії [5].

Беручи до уваги етнічні, соціальні, вікові, гендерні, особистісні, часові фактори, що мають вплив на формування комунікативних стратегій і тактик, здійснено класифікацію, представлену у вигляді набору опозицій: універсальні – етнічно-специфічні; загальноживані – індивідуальні; загальноживані – статусно-зумовлені; загальноживані – вікові; унісекс – гендерно-марковані; вербальні – невербальні; атемпоральні – обмежені в часі; кооперативні – конфліктні; адресантно-орієнтовані – адресатно-орієнтовані; інформативні – спонукальні [1].

Загальноприйнятою є типологія комунікативних стратегій, яка базується на діалогічній взаємодії відповідно до результатів комунікативної події – гармонії чи конфлікту. Стратегії, відповідно до цього, поділяють на кооперативні та некооперативні (конфліктні, конфронтаційні) [4]. Стратегії кооперації застосовують у комунікації, де співрозмовники реалізують свої комунікативні наміри, зберігши комунікативну рівновагу. Тут комунікативна взаємодія комунікантів характеризується швидким формуванням спільної картини

ситуації, підтвердженням обоюсторонніх рольових очікувань, взаємною емпатією. Кооперативні – ті стратегії, що сприяють ефективній організації мовленнєвої події. Реалізація кооперативних комунікативних стратегій уможлиблюється за допомогою тактик кооперації та згоди, схвалення, компліменту, поступки тощо [4].

У рекламному дискурсі комунікативні стратегії сприяють організації реклами, орієнтованої на здійснення прагматичного впливу на адресата. Намагаючись реалізувати комунікативну мету та одержати бажаний результат, рекламотворці обирають таку стратегію, яка дає змогу максимально ефективно реалізувати їхні наміри шляхом мовленнєвого впливу на поведінку адресата.

Існують різні визначення поняття «комунікативна тактика». Тактику визначають окремим інструментом реалізації загальної стратегії, мовленнєвою дією, що відповідає певному етапу реалізації комунікативної стратегії [7], системою дій, що забезпечує ефективну реалізацію стратегії [5], набором локальних риторичних прийомів та ліній поведінки, що співвідносяться з локальними цілями інтеракції [6]. З позиції членування мовленнєвого потоку тактика є мовленнєвою дією – мінімальною одиницею, яка покликана забезпечити реалізацію обраної комунікативної стратегії [9]. Під тактикою розуміють комунікативні ходи, що сприяють вирішенню стратегічного завдання під контролем відповідної стратегії. Комунікативні ходи представлені набором мовленнєвих дій, що використовуються для реалізації певної стратегії [3].

Отже, стратегії і тактики перебувають в ієрархічних відносинах і реалізуються як мінімум у трьох планах ментально-об'єктивних відносин: концептуально-тематичному, функціонально-прагматичному, формально-стилістичному. Концептуально-тематичний план пов'язаний із відбором змісту (теми), закладеної в текст інформації. Під функціонально-прагматичним планом розуміють функціональну спрямованість тексту або той комунікативний ефект, якого він повинен досягнути. Формально-стилістичний план є системою актів вибору та комбінування мовних засобів, які забезпечують мовленнєве формулювання задуманих цілей.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Белова А. Д. Комунікативні стратегії і тактики: проблеми систематики. *Мовні і концептуальні картини світу*: зб. наук. пр. Київ, 2004. №10. С. 11–16.
2. Дейк Т. А. Стратегии понимания связного текста. *Новое в зарубежной лингвистике*. Москва, 1988. Вып. 23: Когнитивные аспекты языка. С. 153–211.
3. Дубенко О. Ю. Англо-американські прислів'я та приказки. Вінниця: Нова Книга, 2006. 416 с.
4. Іващишин О. М. Англійські термінологічні словосполучення у текстах з проблем техногенного впливу на довкілля: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Львів, 2007. 20 с.
5. Иссерс О. С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи. Москва: Едиториал УРСС, 2002. 284 с.
6. Макаров М. Л. Основы теории дискурса. М.: ИТДГК «Гнозис», 2003. 280 с.
7. Сковородников А. П. О необходимости разграничения понятий: риторический прием, стилистическая фигура, речевая тактика, речевой жанр в практике терминологической лексикографии. *Риторика-Лингвистика*. 2004. №5. С. 5–11.
8. Томащук Ю. О. Дискурсивно-прагматичні характеристики англomовного інтернет-інтерв'ю (на матеріалі Інтернет-журналів для підлітків “gUrl”, “Seventeen”, “Teen Vogue”): дис. канд. філ. наук: 10.02.04. Луцьк, 2016. 243 с.
9. Труфанова И. В. О разграничении понятий: речевой акт, речевой жанр, речевая стратегия, речевая тактика. *Филологические науки*. Ростов: РГУ, 2001. №3. С. 56–65.

ФУНКЦІОНУВАННЯ ОСОБИСТОГО ІМЕНІ В КОНТЕКСТІ ЛИСТУВАННЯ: НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Ірина БІЛЕЦЬКА (Умань, Україна)

З одного боку, є вже чітко визначена сфера застосування імен, яка фіксується в словниках і граматиках, але, з іншого боку, коли ми переходимо з мови в мовлення, з'являються нестандартні й оригінальні тенденції в ім'ятворенні, які можна охарактеризувати як індивідуально-авторські. В цьому плані епістолярна творчість є прикладом такого використання особистих імен. Листи є своєрідним художнім спілкуванням. У них наочно присутнє індивідуально-авторське вживання і сприйняття імен, яскраво простежується їх соціальне життя, що має більш приватний характер і стосується, головним чином, кола сім'ї і друзів.

В якості підтвердження сказаного були вивчені листи Бернарда Шоу, епістолярна спадщина якого є зразком англійської прози і невід'ємною частиною його творчості. Для цієї мети були відібрані окремі листи до відомих і талановитих англійських актрис Петрік Кемпбелл (Patrick Campbell) і Еллен Террі (Ellen Terry). Всі ці листи є дружніми, оскільки тих, до кого вони адресовані, пов'язували дуже добрі і теплі відносини з Б. Шоу, і це чітко простежується в аналізованому листуванні.

В листах до молоді актриси Моллі Томпкінс Бернард Шоу виступає чуйним та уважним учителем і наставником і дає їй цінні рекомендації з питань акторської майстерності. Тут ми знаходимо цікаві випадки реалізації її імені:

1) офіційне апелювативне вживання (звернення) повної форми, що включає особисте і родинне ім'я – Molly Tompkins: «*To Molly Tompkins*» [2, с. 346].

2) офіційне референційне вживання (згадка в тексті) повної форми – Molly Tompkins: «*Why dont you boldly call yourself Molly Tompkins professionally ... Molly Tompkins is a challenge – a gesture. Try it*» [2, с. 348].

Потім ми бачимо, як це ім'я набуває різних форм, які висловлюють близьке і дружнє ставлення до об'єкта іменування Molly Tompkins:

3) апелювативне вживання особистого імені з супутнім займенником і прикметником в препозиції – my dear Molly: «*My dear Molly. Have the Italian papers reported to me as disappointed with Russia and unhappy about it?*» [2, с. 350].

4) референційне вживання детермінованої форми в метафорично-переносному значенні – the Molly: «*Or why shouldnt he work in wood – a delightful art – and make figure-heads for the coasting schooners, half of which are called the Molly*» [2, с. 348].

5) апелювативне вживання дериваційної форми, утвореної за допомогою форманта -mia італійського походження зі значенням «мій» – Mollimia: «*I think you must have something more than a postcard, o Mollimia, to greet you after your joumey*» [2, с. 348].

6) злиття особистого і родинного імен в єдине ціле в апелювативному вживанні – Mollytompkins: «*Dear Mollytompkins, There are two ways of getting across the footlights*» [2, с. 346].

В листуванні з Петрік Кемпбелл [2, с. 325–338]. Бернард Шоу обговорює різні питання, пов'язані з її акторськими роботами, театральним життям того часу, а також висловлює своє ставлення до інших акторів і актрис. В усіх цих листах відчувається тепле ставлення до неї, що підтверджується тими формами її імені, які Б. Шоу використовує, або звертаючись до неї, або говорячи про неї, причому

вживається не тільки її псевдонім Patrick Campbell, але і її справжнє ім'я Beatrice Stella Tanner. Зустрічаються такі варіанти її імені:

1) офіційне апелятивне вживання повної форми, яка включає особисте і фамільне імена – Patrick Campbell: «*To Patrick Campbell*» [2, с. 325].

2) офіційне референційне вживання повної форми і тільки фамільного імені – Mrs. Patrick Campbell і Mrs. Campbell: «*Mrs. Patrick Campbell failed*» [2, с. 325].

Далі наводяться різні варіанти цього імені, які воно набуває як результат дружнього ставлення до об'єкта іменування Patrick Campbell:

3) референційне вживання зменшувальної форми Patrick в тексті листа до Еллен Террі – Mrs. Pat: «*You must have spent hours before the glass, getting up that success of personal beauty, merely to ecraser Mrs. Pat*» [2, с. 321].

4) апелятивне і референційне вживання другого імені від Beatrice Stella Tanner – Stella: «*Oh Stella, Stella, Stella, I no longer regret anything; so take care, take care: next time it may flash out at a look, a word, a rustle of your dress, a nothing*» [2, с. 337].

5) апелятивне вживання дериваційної форми першого імені від Beatrice Stella Tanner з урахуванням її семантики – Beatrissima. Ця форма утворена від Beatrice (італійськ. < латинськ. *Beatrix* – «та, хто приносить щастя» < *beatus* – «щасливий») і латинського суфікса *-issima*, використовуваного для утворення найвищого ступеня прикметників жіночого роду: «*Beatrissima, I have a frightful headache (do not be alarmed: I am not always ill: only once a month or so); and I am going to be horrid; so pity me*» [2, с. 325].

6) посилення другого імені від Beatrice Stella Tanner його дериваційною формою в постпозиції (з урахуванням його семантики в апелятивному вживанні) – Stella Stellarum. Вона утворена від форми родового відмінка множини латинського іменника *Stella* – «зірка». Таким чином, *Stella Stellarum* означає «The Star of Stars» – «Зірка із зірок»: «*Oh, Stella Stellarum, there is nothing more certain in the process of the suns than that if you attempt management on the single star system, nothing – not even my genius added to your own – can save you from final defeat*» [2, с. 326].

7) посилення імені іншим ім'ям в постпозиції (з урахуванням семантики останнього в апелятивному вживанні) – Stella Aphrodite, де *Aphrodite* (Афродіта) – в грецькій міфології богиня любові і краси: «*Oh, Stella Aphrodite, am I really a Puritan?*» [2, с. 334].

8) звернення, утворені від апелятивної лексики і використовувані замість особистого імені, так звані «love names» («любовні імена») відповідно до термінології Л. А. Данклінга [1, с. 28] – *beauty* – *fullest of all the stars* (ймовірно, з урахуванням семантики імені *Stella*) і *my love*: «*Note, oh beautifullest of all the stars, that two of the failures had Shaw parts which were the very Limit of star parts for them*» [2, с. 325]. «*For instance, that you are my most tranquillizing friend and my most agitating heart's darling, and that I will delight in you, whether you are kind or unkind, long after all the seas gang dry, my love*» [2, с. 332].

Отже, індивідуально-авторськими формами імені Patrick Campbell (Beatrice Stella Tanner) є *Beatrissima*, *Stella Stellarum*, *Stella Aphrodite*, а також «любовні імена» *beautifullest of all the stars* і *my love*.

Проаналізований матеріал наочно демонструє індивідуально-авторське вживання імені як одну зі сторін його соціального життя. Крім цього, він також показує, як може варіюватися та як розширюється його зміст в залежності від плану вживання – апелятивного або референційного. Відповідно до вибраного плану ми отримуємо додаткову інформацію про зміст імені. На прикладі прямих звернень

Б. Шоу до актрис (апелятивне вживання) видно, що використане ім'я має фамільярний характер. Але, з іншого боку, в тексті листів можливим є також референційне вживання імені. В цьому випадку ім'я набуває більш офіційного характеру, і в співвіднесеності людини й імені встановлюється певна дистанція.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Dunkling L. A. *First Names First*. London, 1977. 276 p.
2. Shaw G. B. *Selections from Shaw. A Fearless Champion of the Truth*. M. : Progress Publishers, 1977. 420 p.

LANGUAGE PECULIARITIES OF INSPIRATIONAL SPEECHES DURING COVID-19 PANDEMIC

Olena HUNDARENKO, Daniel POLAČEK (Žilina, Slovakia)

COVID-19 pandemic brought up many new elements into our lives and changed the world in ways that we could have never predicted. In addition to hardships that this virus brought to our society, various practical aspects of our daily lives were influenced by the disease as well. State representatives are speaking to us on a weekly basis, safety recommendations are presented to us in every corner, even the way we are interacting has altered with the application of new expressions and phrases that we would not have thought of before. The language itself has been modified due to the global pandemic in which we found ourselves.

This paper focuses on studying COVID-19 expressions in the inspirational speeches of public figures worldwide. Overall, there were selected 15 transcripts of public speeches related to COVID-19 topically with inspirational and/or motivational elements, pronounced during 2020-2021 by such political figures as: Governor General of Canada Julie Payette, Prime Minister Boris Johnson, President George W. Bush, President Cyril Ramaphosa, President Donald Trump, President Joe Biden, Queen Elizabeth II, Prime Minister Boris Johnson, Prime Minister Justin Trudeau, WHO Director-General Dr Tedros Ghebreyesus, Prime Minister Jacinda Ardern, Taoiseach Micheál Martin, First Minister Nicola Sturgeon, President Barack Obama, and Prime Minister of Australia Scott Morrison.

Below you can find an identification and comparison table (Table 1.) of specific stylistic devices within the speech samples. The table is aimed at summing up main results on the occurrence of specific COVID-19 related stylistic devices within 15 analysed samples. These devices are encountered alongside mentioned speeches, which may prove their popularity among the political leaders worldwide and subsequently create a kind of their “pattern usage” in similar situations:

Table 1. Usage of common stylistic devices within the samples 1-15

Stylistic device	Type	Samples															Total
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	
<i>“fight the virus/COVID-19/pandemic/disease”</i>	Metaphor	□	×	×	□	□	□	×	□	□	×	□	×	×	×	×	7
<i>“vulnerable”</i>	Metonymy	□	×	□	□	×	×	□	□	×	□	×	×	×	×	×	6
<i>“loved”</i>	Epithet	×	×	×	×	×	×	□	□	×	□	×	×	□	×	×	4
<i>“lockdown”</i>	Metaphor	×	×	×	□	□	×	×	□	□	×	×	×	×	×	×	4
<i>“fellow”</i>	Epithet	□	×	×	□	□	×	□	×	×	×	×	×	×	×	×	4
<i>“wave”</i>	Metaphor	×	×	×	×	×	□	×	×	□	×	□	□	×	×	×	4
<i>“defeat the virus/COVID-19/pandemic”</i>	Metaphor	×	×	×	×	□	□	×	×	×	×	×	×	×	□	×	3
<i>“invisible enemy”</i>	Euphemism	×	×	□	×	×	×	×	□	×	×	×	×	×	×	×	2

- “fight the virus/COVID-19/pandemic/disease” (Metaphor) – the notion of the warfare between people and coronavirus as a common enemy appeared in seven samples with identical or almost identical choice of words;
- “vulnerable” (Metonymy) – characteristic feature that marks a group of people, which COVID-19 might have fatal impact on. It appeared in six samples with the exact contextual meaning;
- “loved” (Epithet) – an emotional attributive word appeared in four samples in total
- “lockdown” (Metaphor) – the notion which compares precautions against the virus to the confining of prisoners to their cells: it appeared in four samples in total;
- “fellow” (Epithet) – an attributive word expressing fellowship between people during hard times appeared in four speech samples;
- “wave” (Metaphor) – an idea of the destructive wave that sweeps through the country as a vivid image of the coronavirus. It appeared in four samples in total
- “defeat the virus/COVID-19/pandemic” (Metaphor) – another warfare metaphor that marks the COVID-19 as an enemy which needs to be defeated. It appeared in three samples.
- “invisible enemy” (Euphemism) – mild and metaphorical stylistic device that renames the blunt expression “virus” and appears in two samples out of 15.

Hence, the results of our research show clear prevalence of stylistic devices based on the Lexical and Contextual meaning and Denotational and Emotional meaning over the other types [1]. Furthermore, our research shows that there is a major repeated usage of a few specific stylistic devices (primarily metaphors, epithets, and metonymies).

The data clearly indicates that public speeches that are related to the coronavirus typically often consist of several primary stylistic devices which play an important role in expressing the speaker's ideas and emotions to the listeners. The usage of metaphors, epithets, antitheses, etc. helps the author to express the notion of the virus in more vivid and even delicate way thanks to which the listeners can better

understand the core meaning of the message of every speech [2]. The comparative aspects of stylistic devices in this case might serve as an inspirational part for people that need to treat the COVID-19 pandemic as a battlefield in which they are not alone and have a chance to reverse the situation back to normal.

The notions of a prison, vulnerability, warfare, fellowship, and a common enemy might be familiar to the addressee since these ideas can constitute a part of their daily lives. The description of the global pandemic and its consequences has created new ways of expressing the inner thoughts and feelings [3].

Overall, the stylistic devices proved to be an important aspect in terms of the language peculiarities of inspirational speeches during COVID-19 pandemic. The expressive notions are significant in conveying the author's ideas in more imaginative, comparative or even overstated way. Furthermore, stylistic devices can provide an emotional support and possibly some inspiration to the addressee.

Studying expressive means and stylistic devices context-based might be rather relevant to the fields of applied linguistics [4] and English teaching. Many students of the English language are often slightly familiar with any figure of speech which might be confusing for them even in their real life. Furthermore, the ability to communicate specific ideas in an expressive way can help students develop their own individual style, which can enrich their vocabulary as well as enhance their means of self-expression.

REFERENCES

1. Lehtsalu, U., Liiv, G., Mutt, O. (1973). An Introduction to English Stylistics. Tartu. 151 p.
2. Simpson, P. (2004). Stylistics. London: Routledge. 262 p. ISBN 0-415-28104-0.
3. Leláková, E. (2012). The role of the living environment in the process of building up the linguistic picture of the world. In: *PRIZMA - Žilina: FHV Žilinskej univerzity*. pp. 174-179.
4. Lacková, M. (2021). Investigating Lexicosemantic Properties of Covid-19 Lexeme in the English Web 2020 Corpus. In: *The impact of COVID-19 Pandemic on development of modern world: threats and opportunities: abstracts of the 1st international scientific and practical internet conference*. pp. 30-32.

ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЙ МЕТОД ОБУЧЕНИЯ ЯЗЫКАМ

Ботагоз ТУРГУМБЕКОВА (Аркалык, Казахстан)

Постоянные межкультурные контакты в современном мире определяют особую роль языкового образования развития коммуникативной компетенции личности, способной использовать русский язык как инструмент общения в диалоге культур.

"Язык, рассматриваемый как достояние всех говорящих на нем, в силу кумулятивной функции является подлинным зеркалом национальной культуры", [2] поэтому, чтобы достичь взаимопонимания и толерантности во взаимодействии разных культур, коммуниканты должны использовать все ценностные смыслы картины мира.

Важным условием межкультурной коммуникации является установление тесной взаимосвязи языка и культуры на лингводидактическом уровне, в частности - разработка проблемы функционирования языка в культурном аспекте. Такой подход предусматривает не только владение иностранным языком, но и знание фоновой информации о стране изучаемого языка,

необходимой для адекватного общения и взаимопонимания. Для решения поставленной задачи предлагается комплексный метод - лингвокультурологический.

Лингвокультурология - аспект лингводидактики, рассматривающий проблемы взаимодействия культуры и языка в процессе его функционирования. Объектом ее является материальная и духовная культура.

Задача лингвокультурологии - дать обучаемым целостное представление о языке и культуре в их взаимодействии. Иностраный язык при этом изучается не отвлеченно, а в форме, позволяющей тесно связывать языковые знания с внеязыковыми, то есть применять коммуникативные умения в определенных социальных условиях и конкретной речевой ситуации.

Казахстан - полиэтническое государство, поэтому в национально модели образования особую актуальность приобретает концепция поликультурного образования и воспитания. Межкультурная коммуникация предполагает равноправное взаимодействие представителей различных культурных общностей с учетом их самобытности и своеобразия, что приводит к необходимости выявлять общечеловеческое на основе сравнения иноязычной и собственной культуры. Диалог служит "не только средством познания национальной культуры, но и более глубокого проникновения в свою. Ведь осознание родной, национальной культуры... особенно ярко проявляется при сопоставлении ее с культурой другого народа" [3].

Современное состояние и функционирование русского языка требуют разработки соответствующих методов изучения его как языка межнационального общения в тесном единстве с культурой и цивилизацией русского народа. Базой для национальной модели образования должна служить этнокультура с интеграцией в мировое сообщество. В культурном плане евразийская идея ориентирует на поиск общих культурно-цивилизационных оснований совместного бытия казахского и русского народов. С точки зрения евразийства казахи и русские несмотря на естественные различия внутренне едины. Поэтому важно не противопоставлять языки, а организовать учебный процесс таким образом, чтобы посредством русского языка студенты смогли приобщиться к мировой культуре. Задача преподавателя - сформировать у них этнолингвокультурологическую компетенцию, помочь выявить отличия русской культуры от казахской. Это требует системы "опосредования двух педагогически контактирующих культур с опорой на такие структуры родной для обучаемых культуры, которые в чем-то созвучны незнакомому поначалу явлению новой, изучаемой. Такие структуры, которые помогают уловить в культурном явлении нечто сходное со "своим", родным" [4].

Каждая культура открывает новые стороны и в то же время раскрывает то общее, что объединяет ее с другой. Проблема диалога культур в преподавании русского языка не нова, но сегодня она приобретает новую значимость [3]. Овладение культурой – это постижение ценностей народа. Следовательно, очень важно подобрать такой дидактический материал, который позволит познавать соответствующую лингвокультурную систему во всей ее специфике и в связи с географией, историей, бытом и ценностной картиной народа - носителя данного языка.

В иноязычном образовании можно выделить следующие аспекты:

1) познание, цель которого - овладение культурологическим содержанием (это не только культура русского народа, собственно факты ее, но и язык как часть культуры);

2) развитие, нацеленное на овладение психологическим содержанием русской культуры (способности, психологические функции и т.д.);

3) воспитание, актуализирующее педагогическое содержание русской культуры (нравственный, моральный, этический аспекты);

4) учение, предполагающее овладение социальным содержанием русской культуры, т.е речевыми умениями как средством общения в социуме;

5) овладение терминологической лексикой для свободного общения в профессиональной сфере деятельности.

На отдельных занятиях невозможно усвоить всю культуру русского народа, но педагог должен создать модель культуры, которая могла бы в функциональном плане замещать реальную ее систему, с тем чтобы это способствовало духовному совершенствованию обучаемых на базе новой культуры в ее диалоге с родной. Есть несколько основных составляющих этой модели:

реальная действительность, представленная предметно (на фотоснимках, иллюстрациях, плакатах, схемах, слайдах, в рисунках и др.) и предметно-вербально (телепередачи, кинофильмы, спектакли и т.п.);

изобразительное искусство;

художественная литература;

справочно-энциклопедическая и научная литература;

учебные разговорные тексты.

Приобщение человека к культуре происходит не только при изучении языка, но и под влиянием того, что мы читаем, слышим, видим, каков круг нашего общения, - одним словом, под влиянием той речевой среды, в которую мы погружены.

Одним из важнейших средств создания развивающей речевой среды является текст, имеющий культурологическое содержание. По определению Ю.М.Лотмана, "культура есть совокупность текстов, или сложно построенный текст". Говоря о функциях текста, кроме коммуникативной он выделяет смыслообразующую и творческую".

Тексты для проведения комплексной работы должны иметь культуроведческую направленность, эстетическую ценность, содержать материал для работы по грамматике, относиться к разным функциональным стилям.

Формулируя задания к тексту, важно придерживаться определенной последовательности. Прежде всего это те, которые направлены на осмысление содержания, за ними - задания речеведческого характера: определить ключевые слова, тему, стиль, основную мысль текста и т.п. За ними следуют задания, связанные с усвоением системы языка: фонетические, лексико-грамматические, анализ предложений и др. Итоговое задание - творческая работа.

Речевая деятельность требует творческого, а не имитационного использования языка, поэтому обучение должно быть ориентировано на развитие мышления студентов

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Быстрова Е.А. Культуроведческий аспект преподавания русского языка в национальной школе// Русская словесность, 2001, № 8.-10

2. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Язык и культура: Лингвострановедение в преподавании русского языка как иностранного. - М., 1990. - С.15

3. Ибраева Г.М. Культурологический аспект в преподавании русского языка / материалы научно-практической конференции "Валихановские чтения-10". -Кокшетау, 2005.

4. Панова Т.М. Текст как снова создания на уроках русского языка развивающей речевой среды // Русский язык в школе, 2000, № 4.

ВІКОВЕ РОЗМЕЖУВАННЯ СУЧАСНОГО НІМЕЦЬКОГО ТА УКРАЇНСЬКОГО ЛЕКСИКОНУ

Тетяна КУЗЬМЕНКО (Київ, Україна)

Мова як соціальне явище обслуговує різні прошарки суспільства, що визначає її розмаїття. Кожна соціальна група використовує власний лексикон, який відрізняє її від представників інших мовних груп. Разом із розвитком мови, контактами з іншими мовами, а також внаслідок науково-технічної діяльності тієї чи іншої групи її лексикон постійно поповнюється новими лексичними одиницями на позначення предметів та явищ навколишнього світу.

Дослідження мови певних соціальних груп залишається актуальним питанням не тільки у сучасному мовознавстві, але й у сфері соціолінгвістики. На позначення мови соціального угруповання використовують поняття "соціолект", яке є предметом соціолектології – галузі соціолінгвістики.

Вплив соціального фактору є одним із визначальних у процесі варіативності мовних одиниць. Для встановлення змін у лексичній системі мови Römer Ch. та Matzke В. пропонують термін "соціальна варіативність", який стосується таких екстралінгвістичних параметрів, як "вік", "стать" та "професія" [5, 48].

Концепт ВІК охоплює певну низку ознак, які у сукупності визначають його специфічні риси та різноманітні підходи до його вивчення. Гурова О. М. досліджує лексико-семантичне поле «ВІК ЛЮДИНИ» з урахуванням особливостей періодизації, розробленої етнологами [1]. Fiehler R. та Thimm С. розглядають ВІК як часово-нумерологічну величину, як біологічний феномен, як соціальний феномен та як інтерактивно-комунікативний феномен [3, 8].

Löffler Н. вводить поняття "перехідний соціолект" і пропонує такі його різновиди залежно від вікових категорій:

- 1) Мова дітей;
- 2) Мова школярів і молоді;
- 3) Мова дорослих;
- 4) Мова людей похилого віку [4, 117-121].

Мова дітей починається з вимовою першого слова і до дошкільного періоду. Якщо наприкінці першого року життя дитина вміє вимовляти склади і поєднувати їх у прості слова: *Mama, Wau-Wau, мама, papa, дай*, у два роки використовує прості словосполучення до двох-трьох слів: *Mama Wasser trinken, Papa Auto fahren, Мама дай, Тато відкрий*, то лексикон трирічної дитини є вже досить сформованим. Вона може граматично правильно будувати різні мовні конструкції *ich gehe, Lena geht*, розрізняє число та відмінок, хоча і може допускатися помилок *ich auch spielen*.

Мова школярів та молоді, а особливо молодіжна лексика, є предметом багатьох досліджень. Підлітковий вік триває від 5 – 7 до 14 – 16 років, а вік молоді є відносним на різних територіях і коливається в межах чотирьох років, від 16 до

18 років [1, 8]. Це активний період самоствердження, пошуку свого місця в соціальному оточенні. Молоді люди об'єднуються за спільними вподобаннями та інтересами, а їх лексикон найчастіше показує та визначає приналежність до певної спільноти. Молодіжна лексика або молодіжний сленг дозволяє іноді розрізняти різні групи між собою.

Типовими рисами молодіжної лексики варто визнати:

- Творче відхилення від нормативної лексики, наприклад, завдяки додаванню нових варіантів значення: *anbaggern* 'підкатити', *geil* 'круто', *mein* 'привіт';
- Використання заборонених слів, вульгаризмів, лайливої лексики: *kahba* 'шльондра';
- Активне використання новоутворених прислівників на позначення ступеня інтенсивності: *cool* 'круто', *megacool* 'супер', *fett* 'жир';
- Пристрассть до слів на позначення емоцій, слова-звучки: *ups, würg*;
- Використання оригінальних форм вітання та звертання: *tschüssi!* 'бувай';
- Гра слів: *Er ist in Top-Form* 'він у тонусі' [2, 229];
- Використання англіцизмів та запозиченої лексики: *chillen* 'відпочивати, відтягуватися', *cruisen* 'кружляти';
- Метафоричні конструкції: *Fleischdesigner* 'хірург', *Snackosaurus* 'ненажера'.

Мова дорослих притаманна людині в період професійної діяльності, створення сім'ї і виховання дітей. У цей проміжок часу вона може відзначатися, відповідно, певним професійним сленгом, який виділяє групу людей однієї професії, та мати різне стилістичне забарвлення залежно від комунікативної ситуації.

Мова людей похилого віку – це мова людини у період, коли вона вже не працює, виходить на пенсію і старішає. Цей час визначений, з одного боку, біологічними процесами в організмі людини: загострення хронічних хвороб, порушення пам'яті, уповільнення темпу мовлення, проблеми із зором і слухом тощо, а, з іншого боку, – впливом соціальних факторів: припинення трудової діяльності і зміна соціального статусу, зміна соціальної ролі в родині, багатий життєвий досвід тощо. Усі ці параметри визначають комунікативну поведінку людини.

Мові людей похилого віку притаманні такі ознаки:

- Часте використання застарілої лексики;
- Влучне вживання фразеологізмів [5, 50];
- Різні звукові сигнали *hmm, ja ja* та вигуки *Ach, du meine Güte! Ой, лишенько!*
- Повтори окремих частин речень співрозмовника для кращого запам'ятовування інформації;
- Перепитування.

Вікова лексика залишається одним із актуальних питань у сучасному вітчизняному та зарубіжному мовознавстві. Найбільш дослідженою і цікавою для науковців є молодіжна лексика, оскільки цій віковій категорії притаманна велика кількість специфічних ознак і саме вона значною мірою поповнює лексичний склад певної мови.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гурова О. М. Лексико-семантичне поле «ВІК ЛЮДИНИ» в українській мові. Автореф. дис. ... канд. філол. наук. Харків, 2019. 20 с.
2. Ehmann H. Jugendsprache und Dialekt: Regionalismen im Sprachgebrauch von Jugendlichen. Opladen: Westdeutscher Verlag, 1992. 252 S.
3. Fiehler R., Thimm C. Das Alter als Gegenstand linguistischer Forschung – eine Einführung in die Thematik. In: Reinhardt Fiehler und Caja Timm (Hrsg.), *Sprache und Kommunikation im Alter*. S. 7–16, Wiesbaden: Westdeutscher Verlag.
4. Löffler H. Germanistische Soziolinguistik. Berlin: Erich Schmidt Verlag, 2016. 222 S.
5. Römer Ch., Matzke B. Lexikologie des Deutschen. Eine Einführung. Tübingen: Gunter Narr Verlag, 2005. 237 S.

ВИКОРИСТАННЯ СЛЕНГУ СЕРЕД СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ВИЩИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Юлія ЗАГРЕБНЮК (Умань, Україна)

Останні кілька десятиліть темпи розвитку певних сфер суспільного життя неодноразово прискорювалися порівняно з попередніми періодами. Ці процеси спричинили певні зміни в лексиці певних країн, оскільки мова невіддільна від культури. Усі події, які охоплюють суспільство, впливають на розвиток неформальної мови, з'являються нові фрази та вирази в сучасному словниковому запасі. У кожному секторі суспільства для розмовної комунікації між учасниками застосовується незначна кількість виразів, які є атрибутами цього контингенту людей – тобто, сленгу. Він виникає в одній групі людей, але в той же час поширюється на всі верстви суспільства [1].

Сленг – одне з найцікавіших і водночас складних явищ мови. Багато дослідників зазвичай відносять сленг до соціальних діалектів. Діалект у цьому контексті – це територіальний, тимчасовий чи соціальний різновид мови. В англійській лексикографії термін «сленг» з'являється приблизно на початку минулого століття. Етимологія слова даного поняття також є суперечливою.

У нашому дослідженні ми говоримо про використання англійського молодіжного сленгу серед студентської української молоді в процесі вивчення англійської мови у вищих закладах освіти.

У системі сучасної української та англійської мов жаргонізм займає дуже важливе місце. Проведене дослідження показало, що сленг – це не літературна мова, він характеризується звичним колоритом. Сленг ділиться на дві групи: загальний і добре відомий. Сленг української молоді має велику різноманітність відтінків і для населення багато слів є незрозумілими [2].

У більшості випадків процес адаптації тривалий і поступовий. Деякі елементи залишаються не повністю адаптованими. Оскільки можуть бути деякі відмінності у вимові, вони можуть бути «відхилені» суспільством [3].

Якщо запозичене слово адаптоване граматичною системою мови (іменники приймають форми відмінків та числа, з'являються ознаки граматичних родів), то це розширює можливість утворення нових похідних [3].

Використовуючи анкетування серед студентів вищого навчального закладу, ми дійшли до висновку, що вони щодня використовують сленг для позначення спеціальностей, для назви предметів, у міжособистісних стосунках, у сфері життя

та дозвілля. Сленг відіграє дуже важливу роль у студентському житті, їхнє життя вже сьогодні немислиме без сленгу, який не тільки допомагає їм спілкуватися між собою, але й полегшує процес засвоєння нового закордонного лексику, розширюючи свій словниковий запас.

Ми використовували анкету, щоб виявити особливості використання англіцизмів у мовленні студентів Уманського державного педагогічного університету ім. Павла Тичини, результати яких послужили матеріалом для цього дослідження. Анкета складалася з таких питань:

1. Чи використовуєте Ви слова молодіжного сленгу в спілкуванні з однолітками? (Do you use slang words in communication with your groupmates?)

2. Для чого Ви використовуєте сленг? (What is the main reason for using slang?)

3. Які слова молодіжного сленгу Ви використовуєте щодня у розмовній мові? (What slang words do you use in every day communication?)

4. Які телевізійні програми Ви дивитесь? (What TV programs do you watch?)

5. Наведіть приклади молодіжного сленгу в процесі вивчення англійської мови. (Make examples of a youth slang in the process of studying English).

Загалом у анкетуванні взяли участь 20 студентів другого курсу факультету української філології.

Ми отримали такі результати: усі опитані студенти відзначили, що вважають молодіжний сленг невід'ємною частиною спілкування серед однолітків. Такі слова дозволяють їм підтримувати стосунки із однолітками, спілкуватися, пізнавати нове.

Також, слід відзначити, що 80 % опитаних дали стверджувальну відповідь на питання: «Чи використовуєте ви слова молодіжного сленгу для спілкування з однолітками?» Часті перегляди різних телевізійних молодіжних програм, участь у різних спортивних заходах, Інтернет-ігри є причиною використання молодіжного сленгу серед однолітків. Багато студентів використовують англіцизми в університеті та Інтернеті, проте більшість відповіли, що вони вживають ці слова скрізь (58%). 71% опитаних студентів іноді використовують запозичені слова в мовленні. Багато студентів (80%) зазначили, що вони розуміють цінність використовуваних ними англіцизмів. Більше половини студентів (40%) використовують запозичені слова за звичкою. Більшість студентів (63%) впевнені, що сленг має негативний вплив на мовлення, але 37% респондентів впевнені, що використання англомовного сленгу сприяє збагаченню словникового запасу.

Таким чином, до причин збільшення частки сленгу в мовленні сучасної молоді належать:

1. Соціальні фактори;

2. Важливість використання сленгових виразів для спілкування з однолітками;

3. Вплив засобів масової інформації (читання газет та журналів, перегляд телепередач), Інтернет-ресурси [3].

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, дані, отримані в ході дослідження, підтверджують широке використання англіцизмів серед молоді. До перспектив подальших розвідок у даному напрямі належить дослідження зміни лексичного складу молодіжного сленгу в порівняльному, комунікативному та прагматичному аспектах.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Радчук В. Іншомовні слова в українському мовленні. Київ, 1998.
2. Abu S. Translation of English idioms into Arabicin Babel. Translation of English idioms into Arabicin Babel, 2004. 80 p.
3. Boase-Beier J. Saying what someone else meant: style, relevance and translation. International Journal of Applied Linguistics, 2004. 276–86 p.

ОМОНІМІЧНИЙ ЗАЙМЕННИК «IL» У БЕЗОСОБОВИХ КОНСТРУКЦІЯХ СУЧАСНОЇ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ

Анастасія ГАНЧУК (Умань, Україна)

У сучасній французькій мові безособові дієслівні конструкції з омонімічним займенником «il» реалізуються за допомогою дистрибутивної формули Π *impers* + V + N , яку можна поділити на дві групи.

Перша група включає дієслівні конструкції, де безприйменниковий іменник в об'єктній позиції (N) може чергуватися з прийменниковим іменником (*prépN*) або прислівником (*adv*) у функції обставинного додатка. При цьому чергування в об'єктній позиції безприйменникового іменника у функції прямого додатка (N) з прислівником або прийменниковим іменником (*prépN*) не призводить до якісних змін значення дієслівної конструкції, наприклад: *Il pleuvait très fort; Il pleut de grosses pierres dans son jardin* [5, с. 129]. У вказаній дистрибуції здебільшого виступають безособові дієслова, пов'язані з опадами: *pleuvoir, neiger*, рідше *bruine*.

Друга група об'єднує дієслова дієслівної конструкції, де в об'єктній позиції чергування іменника у функції прямого додатка (N) з іменником або прислівником у функції обставинного додатка або з іменником у функції непрямого додатка (*adv / prépN*) без якісної зміни значення дієслівної конструкції неможливе: 1) особова конструкція – *Il sortit sur le pas de la porte* [7, с. 394]; 2) безособова конструкція – *Il en sortit un lieutenant...* [4, с. 94].

В умовах контексту модель Π *impers* + V + N може виступати як мінімально трикомпонентна, а може включати позицію непрямого додатка (*prépN*) і (або) обставини місця, вираженої прислівником (*adv*) або прийменниковим іменником (*prépN*). Обставина місця може також чергуватися з непрямим додатком (*adv / prépN*) [1, с. 80-89].

1. Конструкція Π *impers* + V + N об'єднує безособові конструкції, у яких дієслово-присудок виступає в сполученні з іменником, що відноситься до лексико-семантичної групи темпоральних іменників. Безособові конструкції цього типу слугують для позначення часових меж. Іменний компонент (N) у таких безособових конструкціях майже завжди має при собі кількісне уточнення – числівник, кількісний прислівник, кількісний детермінатив.

У сучасній французькій мові така формула дистрибуції в безособовій конструкції властива здебільшого дієслову *passer*, яке відноситься до лексико-семантичної групи дієслів руху / переміщення й уживається в переносному значенні, наприклад: *Il était passé quatre heures. Il faisait noir* [9, с. 381].

2. Конструкція Π *impers* + V + N + *adv / prépN* об'єднує безособові конструкції, у яких при дієслові-присудку з іменником в об'єктній позиції (N) може бути обставина місця, виражена прислівником (*adv*) або прийменниковим іменником (*prépN*), наприклад: *Il est venu à la boutique à peine deux ou trois personnes, tout le temps qu'elle était partie* [3, с. 787].

Обставина місця (adv) може чергуватися з прийменниковим додатком (prépN), який зазвичай виражений іменником, що позначає істоту, у сполученні з прийменниками зі значенням простору (*chez, contre, autour de*), наприклад: ... *il venait tellement chez elle de drôles de gens* [6, с. 77].

Безособові конструкції, які об'єднуються дистрибутивною формулою II impers + V + N + adv / prépN, можуть бути поділені на дві групи. Перша включає безособові конструкції, де прономінальним еквівалентом прислівника (adv) або прийменникового іменника (prépN) у функції обставини місця при дієслові-присудку є «у» (питання «où?») або «en» (питання «d'où?»). Друга група об'єднує безособові конструкції, де прономінальним еквівалентом прислівника (adv) або прийменникового іменника (prépN) у функції обставини місця при дієслові-присудку виступає «у» (питання «où?»).

Перша група у свою чергу залежно від категоріальної семантики в об'єктній позиції (N) може бути поділена на дві підгрупи. До першої відносяться безособові конструкції, у яких в об'єктній позиції (N) знаходиться іменник на позначення предмета або особи як суб'єкта дії, що сполучається з дієсловом-присудком, яке відноситься до лексико-семантичної групи дієслів руху/переміщення. Так, при іменнику у функції суб'єкта дії використовуються такі дієслова: а) позначають переміщення в просторі найбільш загально, наприклад: *Dès les premiers jours, il vint un flot de clientes* [10, с. 219]; б) позначають переміщення в просторі з уточненням напряму руху, наприклад: *Il tombe un homme de temps en temps* [8, с.70]; *Il montait toujours plus de monde...*[2, с. 123].

До другої підгрупи відносяться безособові конструкції, у яких в об'єктній позиції (N) знаходиться абстрактний іменник. Суб'єкт зазвичай повідомляє про явище зовнішнього світу, навколишнього середовища, наприклад: *Il vint une éclaircie dans le ciel* [7, с. 317].

Усі безособові конструкції можуть бути поділені на три групи, перша з яких включає безособові конструкції, де прономінальним еквівалентом для прийменникового іменника у функції непрямого додатка (prépN) є непрямий об'єктний займенник (питання «à qui?»); друга – безособові конструкції, де прономінальний еквівалент прийменникового іменника у функції непрямого додатка (prépN) – займенник «у» (питання «à quoi?») або непрямий об'єктний займенник (питання «à qui?»); третя – безособові конструкції, де прономінальним еквівалентом прийменникового іменника у функції непрямого додатка (prépN) є займенник «en» (питання «de quoi?») або займенник «у» (питання «à quoi?»).

Отже, у сучасній французькій мові безособові конструкції, об'єднані дистрибутивною формулою II impers + V + N, містять дієслова руху/переміщення та дієслова з буттєвим значенням з узагальненим лексичним значенням.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Реферовская Е. А. Бытийность во французском языке. Теория функциональной грамматики: Локативность. Бытийность. Поссесивность. Обусловленность / Редкол.: А. В. Бондарко (отв. ред.), Т. В. Бульгина, М. Д. Воейкова и др. СПб.: Наука, 1996. С. 80–98.
2. Céline L.-F. Romans: En 41. T. 2: D'un château à l'autre. Nord. Rigodon. Paris: NRF; Gallimard, 1990. 1272 p.
3. Céline L.-F. Romans: En 41. T. 3: Casse-pipe. Guignol's band I. Guignol's band II. Paris: NRF; Gallimard, 1988. 1237 p.
4. Chabrol J.-P. La Chatte rouge. Paris: NRF; Gallimard, 1963. 207 p.
5. France A. Pierre Nozière. M.: Éditions en langues étrangères, 1948. 204 p.

6. Romains J. Les hommes de bonne volonté: En 19 t. T. 2: Le crime de Quinette. Paris: Flammarion, 1933. 246 p.
7. Romains J. Les hommes de bonne volonté: En 19 t. T. 9: Montée des périls. Paris: Flammarion, 1935. 340 p.
8. Romains J. Les hommes de bonne volonté: En 19 t. T. 16: Verdun. Paris: Flammarion, 1938. 303 p.
9. Simenon G. Romans. М.: Прогресс, 1968. 438 p.
10. Zola E. Au Bonheur des dames. Paris: Fasquelle, 1984. 508 p.

ЯВИЩЕ СИНТАКСИЧНОЇ ОМОНІМІЇ В СУЧАСНІЙ ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ

Анастасія ГАНЧУК (Умань, Україна)

Омонімія як прояв особливої властивості мовного знака постійно привертає увагу мовознавців. Однак цьому феномену не завжди надавали статусу закономірного мовного явища, а спочатку ставилися як до мовної хвороби, курйозу чи випадковості. У сучасній лінгвістиці утверджується думка, що омонімія не суперечить природним тенденціям мови й не має характеру аномалії. Дослідники підкреслюють, що мова – це складна й суперечлива система, у якій фіксація одиниць мисленнєвої діяльності людини здійснюється не лише внаслідок кількісного збільшення одиниць плану вираження, а й за допомогою «ущільнення» одиниць плану змісту, які групуються навколо тотожних мовних компонентів. Тим самим проблема омонімії є частиною більш загальної проблеми співвідношення форми й змісту в мові, що робить її глибоке теоретичне вивчення необхідним. Відповідно омонімія – це явище закономірне, неминуче, а отже, може вважатися абсолютною лінгвістичною універсалією, що й визначило актуальність нашої роботи.

Омонімія випливає з факту суперечливості мовного знака, зумовленого складним внутрішнім співвідношенням між реальним об'єктом і його словесним позначенням [5, с. 176]. Принципи структурування цих двох складників знака мають мало спільного: означальне (план змісту) – лінійне й дискретне, означуване (план вираження) – нелінійне, глобальне, безперервне в часі [там само, с. 177].

О. Шипнівська стверджує, що така невідповідність між планом змісту й планом вираження є «лінгвістичною універсалією», а отже, проявляється на всіх рівнях мови [7, с. 11]. З такими особливостями означуваного й означального пов'язана відсутність ізоморфізму між ними, коли означальне намагається набути інших функцій, ніж його власна, а означуване – виразити себе іншими засобами, крім його мовного знака.

Відповідно до загального визначення омонімами вважають «два знаки, які мають тотожні означальні й різні означувані» [1, с. 189]. Звідси випливає й розуміння омонімії як «збігу зовнішнього матеріального боку (власне ознак) двох або більше одиниць за відмінності їх значень (означуваних об'єктів)». «Словник лінгвістичних термінів» містить більш уточнену дефініцію: «Омоніми – слова або окремі їх граматичні форми, а також стійкі словосполучення, морфеми, синтаксичні конструкції, що при однаковому звучанні (або написанні) мають абсолютно різні значення (на відміну від полісемії)» [2, с. 147].

З огляду на досить широке трактування омонімії в мовознавстві розрізняють такі види омонімів: 1) омонімічні морфеми, або омоморфеми (корені, префікси, суфікси); 2) граматичні омоніми, або омоформи (однозвучність кількох граматичних форм (*мила* – родовий відмінок іменника «мило»; *мила* – прикметник жіночого роду однини; *мила* – форма минулого часу жіночого роду дієслова «мити»); 3) омоніми-слова, або лексична омонімія («*балка* – улоговина і *балка* – дерев'яний або залізний брус»); 4) омонімія синтаксичних і фразеологічних словосполучень (*цвіт яблуні* – *яблуневий цвіт*); 5) синтаксична омонімія [3, с. 9].

У лінгвістиці омонімія спочатку сприймалася як помилкове явище, однак згодом науковці висловили думку, що вона не суперечить природним тенденціям мови. На думку А. Мартіне, будь-який мовний колектив знаходить певну рівновагу між потребою вираження, для задоволення якої потрібна все більша кількість спеціальних, менш уживаних одиниць, і природною інерцією, направленою на збереження обмеженої кількості більш загальних і частіше вживаних одиниць [6, с. 126]. Омнімія, за якої одне означальне обслуговує декілька означуваних, розглядається у зв'язку з цим як засіб економії мовних зусиль. На думку О. Шипнівської, мова має обмежений запас лексику й граматичних форм, тому «у змістовому плані мова дозволяє виражати безкінечну кількість думок, ідей, використовуючи щоразу мінімальний набір слів, словоформ і граматичних засобів» [7, с. 12].

Сьогодні в лінгвістиці утвердилося широке розуміння омонімії, відповідно до якого критерієм відмінностей між омонімами можуть слугувати як лексичні, так і граматичні значення. Так, характеризуючи суб'єктні відношення в словосполученнях, О. Загнітко звертає увагу на те, що «вони ґрунтуються на лексико-граматичній природі головного слова, яким виступає дієслово: приїхав батько – приїзд батька, вітер розкидав – розкидані вітром, ураган знищив – знищено ураганом» [4, с. 17]. Збіг суб'єктних і об'єктних відношень науковець називає «синтаксичною омонімією: характеристика учня – учень характеризує й учня характеризують» [там само].

Зазначимо, що в питанні визначення синтаксичної омонімії лінгвісти виходять із визначення лексичного омоніма, тобто омонімічні синтаксичні конструкції так само характеризуються «позитивними» і «негативними» ознаками. Основною позитивною ознакою синтаксичних омонімів є тотожність матеріальної форми, негативною – наявність різних значень, що не збігаються.

Відповідно до широкого трактування факти омонімії в синтаксисі можуть бути зумовлені як особливостями структури синтаксичної конструкції в писемному мовленні, так і просодичними засобами (інтонація, логічний наголос, пауза) в усному мовленні. Відповідно до вузького трактування синтаксична омонімія не може бути зумовлена зміною інтонації або переносом логічного наголосу (на відміну від омонімічних такі речення розглядаються як полісемічні). Факт двозначності, який відноситься до явища омонімії, на думку дослідників, повинен бути обумовлений тільки особливостями структури синтаксичної конструкції.

Таким чином, явище омонімії пов'язане з проблемою співвідношення форми й змісту в мові, коли різним об'єктам можуть відповідати тотожні позначення. Це явище здебільшого поширене в лексичній та морфемній системах мови, однак можна виділити й синтаксичні омоніми. Синтаксичні омоніми – це синтаксичні

конструкції з потенціально однаковим лексичним наповненням, які відносяться до таких структурних схем речення, які збігаються формально, але мають різне категоріальне значення і які утворюють одну граматичну опозицію.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка / Пер. с 3-го франц.; Ред., вступ. ст. и примеч. Р. А. Будагова: 2-е изд., стер. М.: Эдиториал УРСС, 2001. 416 с.
2. Голянич М. І., Стефурак Р. І., Бабій І. О. Словник лінгвістичних термінів: лексикологія, фразеологія, лексикографія; за ред. М. І. Голянич. Івано-Франківськ: Сімик, 2011. 272 с. URL: <https://archive.org/details/linhvist2011>
3. Демська О. М. Лексична та лексико-граматична омонімія сучасної української мови: автореф. дис. канд. філол. наук. К., 1996. 24 с. URL: http://www.library.lviv.ua/fondy/ICZ/PDF_AREF/PDF_AREF_clip_1996/aref33824.pdf
4. Загнітко А. П. Український синтаксис: теоретико-прикладний аспект. Донецьк, 2008. 137 с.
5. Кочерган М. П. Загальне мовознавство: підручник. К.: Видавничий центр «Академія», 2010. 234 с.
6. Мартине А. Принцип економии в фонетических изменениях / Пер. с франц. А. А. Зализняка. М.: Изд-во иностр. лит-ры, 1960. 261 с.
7. Шипнівська О. О. Міжчастиномовна морфологічна омонімія сучасної української мови: монографія. К.: Центр навч. літ. 2107. 192 с.

СЛОВСКЛАДАННЯ ЯК СПОСІБ ФОРМУВАННЯ ФРАНЦУЗЬКИХ ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКИХ НЕОЛОГІЗМІВ У РОМАНАХ САН-АНТОНІО

Юлія ГРЕЧАНЮК (Умань, Україна)

Серед індивідуально-авторських неологізмів, які трапляються в романах Сан-Антоніо, є небагато лексичних одиниць, утворених за допомогою словоскладання. Зараховуючи їх до класу складних слів, ми опиралися на критерії цілісного оформлення їх складників, тобто графічне оформлення. Відповідно до класифікації складних слів В. Гака [1], до морфологічного типу складних лексем відносяться такі індивідуально-авторські неологізми Сан-Антоніо, як *garde-dingue* «охоронець-дурник» [3, с. 182], *tantisoit* «нехай хоч трохи» [там само, с. 22].

Синтаксичний тип словоскладання представлений такими складними індивідуально-авторськими одиницями Сан-Антоніо: *malexprimer* «погано пояснювати» [6, с. 128], *zigue-pâte* «друзька-простак» [3, с. 193].

Відповідно до параметрів механічного типу класифікації складних лексичних одиниць О. Реформатського, їх значення виявляється сукупністю значень твірних основ [2], До цього типу відносяться такі індивідуально-авторські неологізми Сан-Антоніо, як: *bas-bide* «нижня частина живота» [4, с. 271], *toudoubler* «усе подвоювати» [5, с. 167].

Зауважимо, що значення природно сформованого складного слова не завжди відповідає значенням його формантів. Відповідно індивідуально-авторський неологізм Сан-Антоніо *pique-bise* [4, с. 30] відноситься до природного типу складних лексем, оскільки цей неологізм позначає не «колючий поцілунок» або «поцілунок-укол», а «ніс». У цьому разі значення індивідуально-авторської одиниці співвідноситься зі значеннями її складників лише асоціативно: ніс – це те, що коле, упирається в щоку при поцілунку.

Крім вищезазначених класифікацій, ми розподілили всі аналізовані складні індивідуально-авторські неологізми Сан-Антоніо на групи відповідно до моделі їхнього утворення. Підкреслимо, що в деяких випадках відбувається паралельний процес утворення складних одиниць, відмінний від твірної лексеми граматичного класу за допомогою приєднання суфікса (формування іменника або прикметника) або дієслівної флексії (формування дієслова). Моделі утворення складних індивідуально-авторських неологізмів Сан-Антоніо є стандартними, а форманти відносяться як до стандарту, так і до субстандарту французької мови, тому такі одиниці мають яскраве експресивне забарвлення.

Формування індивідуально-авторських неологізмів Сан-Антоніо за допомогою словоскладання представлено такими моделями:

1) іменник + прикметник: *skinautiquer* «кататися на водних лижах» [3, с. 117] (приєднання флексії *-er* – вербалізація);

2) іменник + *de* + іменник: *tachederoussé* «веснянкуватий» [6, с. 184] (лексикалізація стійкого сполучення *tache de rousseur* «веснянка»; заміна суфікса *-eur* другого форманта); *boule-d'ogre* «голова людоїда» [3, с. 19] (звукове обігрування лексеми *bouledogue* «бульдог» – фонетична мімікрія);

3) іменник + іменник: *vertibaiseur* «любитель запаморочливих любовних пригод» [там само, с. 62] (усічення першого форманта *vertige* – телескопія), *genouβexion* «згинання коліна» [5, с. 99];

4) іменник + дієслово: *taxidriver* «водій таксі» [3, с. 98], *tubophoner* «дзвонити по телефону» [4, с. 185] (з'єднувальний голосний *-o-*; усічення другого форманта за аналогією з *téléphone* → *phone* «телефон» – телескопія);

5) дієслово + іменник: *garde-dingue* «охоронець-дурник» [3, с. 182] (усічення дієслівної флексії *-er* першого форманта – зворотна деривація);

6) *à* + іменник: *àlaconesque* «ідіотський» [там само, с. 25] (приєднання суфікса *-esque* для утворення прикметника – суфіксація), *àcalifourchonner* «сісти верхи на стілець» [3, с. 120] (приєднання дієслівної флексії *-er* – вербалізація; подвоєння кінцевого приголосного *n* другого форманта);

7) числівник + іменник: *quatorzejuillesque* «який відноситься до 14 липня» [4, с. 115] (приєднання суфікса *-esque* для утворення прикметника – суфіксація; накладання морфем *juillet* → *-esque*), *centpasser* «пройти сто кроків» [4, с. 278] (приєднання дієслівної флексії *-er* – вербалізація; подвоєння кінцевого приголосного *-s-* другого форманта);

8) прислівник + дієслово: *malagir* «погано діяти» [6, с. 127];

9) прикметник + *-o-* + прикметник: *électro-thermaux-farineiix* «електро-термомучнистий» [3, с. 212] (тричленне утворення; усічення суфікса *-ique* першого форманта; утворення форми множини другого форманта), *civilo-militaro-espagnol* «цивільно-військово-іспанський» [там само, с. 99] (тричленне утворення; випадання голосного *-i-* в суфіксі *-aire* другого форманта);

10) іменник + *à* + іменник: *lampassouder* «стріляти з автомата» [4, с. 121] (лексикалізація стійкого сполучення *lampe à souder* (arg) «автомат»);

11) прикметник + прикметник: *britindien* «британсько-індійський» [6, с. 87] (усічення першого форманта *britannique* – телескопія);

12) прикметник + іменник: *toiilemondessque* «який відноситься до всіх» [3, с. 42] (лексикалізація стійкої сполуки *tout le monde* «все»; усічення кінцевого приголосного *-t-* першого форманта; приєднання суфікса *-esque* для утворення прикметника – суфіксація);

13) дієслово + дієслово: *émascugorger* «засунути кастровані органи в горло» [4, с. 68] (усічення першого форманта *émasculer* – телескопія).

Проведений аналіз процесу словоскладання індивідуально-авторських неологізмів Сан-Антоніо показав, що ці одиниці представлені також телескопічними утвореннями. Зазначимо, що в процесі утворення деяких складних індивідуально-авторських неологізмів задіяний механізм усічення. При віднесенні цієї моделі до словоскладання ми зіштовхнулися з проблемою чіткого розмежування двох указаних процесів (словоскладання й усічення) з точки зору більшої значущості одного порівняно з іншим. Ми вважаємо, що сполучення формантів у конкретних прикладах є більш важливим процесом, ніж усічення, яке використовується тільки через легкість вимови тієї чи тієї індивідуально-авторської одиниці. У зв'язку з цим, ми віднесли індивідуально-авторські неологізми Сан-Антоніо цього типу формування до словоскладання.

Особливе місце серед складних індивідуально-авторських неологізмів Сан-Антоніо займають одиниці, утворені за допомогою поєднання елементів вираження. У досліджуваних романах Сан-Антоніо ми виявили 11 прикладів такого явища: зазначені вище прикметники *àlaconesque* «ідіотський», *toulemondeseque* «який відноситься до всіх», *tachederoussé* «веснянкуватий», дієслова *àcalifourchonner* «сісти верхи на стілець», *lampassouder* «стріляти з автомата», а також іменник *amendhonorablerie* «публікопокаяння» [6, с. 125] і дієслова *amendhonorabler* «публікопокаяться» [там само], *chair depon! er* «дуже боятися» [5, с. 63], *peaudechagriner* «зіщулитися» [там само, с. 28], *paroldhonneurer* «чеснословити» [3, с. 53], *cordasauter* «голодувати» [там само, с. 133].

Таким чином, при утворенні індивідуально-авторських неологізмів Сан-Антоніо за допомогою словоскладання можна виявити здебільшого паралельні зміни формантів складної одиниці, додаткові механізми при формуванні цих індивідуально-авторських одиниць торкаються основи формантів-складників похідних слів. Складні неологізми утворюються стандартним способом, а форманти відносяться як до стандарту, так і до субстандарту французької мови, тому такі одиниці мають яскраве експресивне забарвлення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гак В. Г. Теоретическая грамматика французского языка: учеб. М.: Добросвет, 2004. 860 с.
2. Реформатский А. А. Введение в языковедение: учеб. М.: Аспект Пресс, 2006. 536 с.
3. San-Antonio. Bouge ton pied que je voie la mer. Paris: Editions Fleuve Noir, 1982. 223 p.
4. San-Antonio. Cocottes-minute. Paris: Editions Fleuve Noir, 1990. 288 p.
5. San-Antonio. De A jusqu'à Z... Paris: Editions Fleuve Noir, 1997. 224 p.
6. San-Antonio. San-Antonio chez les gones. Paris: Editions Fleuve Noir, 1996. 192 p.

ПОНЯТТЯ «НЕОЛОГІЗМ» І ЙОГО ТИПОЛОГІЯ

Юлія ГРЕЧАНЮК (Умань, Україна)

Мова – складна система, яка формується протягом тривалого періоду, а її розвиток не припиняється, поки вона існує. На думку Л. Антропової, мовні зміни – це «процес поповнення мови новими елементами, які поступово витісняють давні мовні елементи» [1, с. 323]. Це збагачення мови відбувається на всіх її рівнях, однак лексична система є найбільш рухливим конструктивним елементом, оскільки безпосередньо залежить від розвитку суспільства [10, с. 40].

Потреба комунікації, яка варіюється залежно від розвитку суспільства, впливає на «рух» елементів цієї системи: кількісно словниковий склад постійно зменшується через «відмирання» деяких одиниць, але водночас поповнюється новими лексемами – неологізмами.

Визначення «неологізму» є неоднозначним. На думку О. Ахманової, це «слово або зворот, створені... для позначення нового ... предмета або для вираження нового поняття», а також «нове слово або вислів, яке не отримало прав громадянства в загальнонародній мові» [2, с. 261-262]. О. Пономарів подає таку дефініцію: «...нові слова, словосполучення, фразеологізми, що з'являються в мові» [16, с. 64]. В «Енциклопедії української мови» тлумачення неологізму досить розлоге: «Слово, а також його окреме значення, вислів, які з'явилися в мові на даному етапі її розвитку і новизна яких усвідомлюється мовцями або були вжиті тільки в якомусь акті мовлення, тексті чи мові певного автора» [19, с. 377].

Причинами виникнення неологізмів І. Ющук вважає такі: 1) потреба назвати нові предмети, явища; 2) заміна відомої назви більш доречною, зрозумілішою, здебільшого це заміна іншомовного слова відповідником національної мови; 3) прагнення знайти більш образні назви, що характерно для мови художнього твору (новотвори письменників) [18, с. 227].

І. Ющук поділяє неологізми на загальнонародні (поширені серед більшості носіїв мови) та індивідуально-авторські (належать певному письменнику) [там само, с. 225]. «Словник лінгвістичних термінів» подає ці групи як «загальномовні» й «стилістичні», останні «створені авторами літературних творів з певною стилістичною метою», щоб дати емоційно-експресивну назву якомусь поняттю [9, с. 151]. О. Пономарів серед загальномовних неологізмів виділяє лексичні, які називають нові поняття, і семантичні, «що вже існують у мові, набувають нових лексичних значень» [16, с. 64].

Зазначимо, що, незважаючи на відмінність найменування, ідеться лише про два типи неологізмів: 1) нові лексичні одиниці, які виконують номінативну функцію у зв'язку з появою нової реалії; 2) нові слова й вислови, які надають більш експресивного, образного забарвлення вже відомим (здебільшого) реаліям. Такими одиницями виступають неологізми, які називають стилістичні, індивідуально-авторські, оказіональні, потенціальні, контекстуальні.

Неологізми першої групи виникають для того, щоб дати назву тому чи тому предмету/поняттю, що з'являються в епоху змін економічного, соціального характеру, завдяки чому вживаються повсюдно, будучи загальнозрозумілими. Неологізми другої групи утворюються як засіб вираження ставлення їхнього автора до тієї чи тієї ситуації. Ми вважаємо, що вони можуть бути не тільки оказіональними («оказіоналізм» – слово, утворене за непродуктивною моделлю, уживане лише в умовах певного контексту» [9, с. 165]), але й потенційними одиницями.

«Потенційні слова» – це лексичні одиниці, «яких фактично немає, але які могли би бути, якби того вимагала історична випадковість» [7, с. 327]. Вони з'являються «тоді, коли потрібно назвати те чи те поняття, яке не має в мовній традиції загальноприйнятої й закріпленої номінації» [15, с. 42].

Оказіоналізми розуміють як «результат словотворчої імпровізації» [13, с. 65], тобто це «лексичні одиниці, які виникають у певному контексті» [11, с. 260–261]. Основною ознакою оказіональної одиниці є її утворення за «малопродуктивною, непродуктивною, оказіональною моделлю» [20, с. 463].

Незважаючи на високий ступінь залежності okazіоналізмів від контексту, вони можуть бути зрозумілі навіть тоді, коли створені за продуктивними субстандартними моделями: «такі okazіоналізми ... з чисто словоутворювального боку є точними аналогами канонічних слів» [14, с. 17]. Отже, при визначенні потенційної або okazіональної одиниці основним критерієм є, на нашу думку, не продуктивність способу її утворення, а співвіднесення його до стандартного або субстандартного типу, новизна й ступінь виразності. Моделі формування і в тому, і в тому разі можуть мати різний ступінь продуктивності.

Дослідники виділяють декілька ознак okazіоналізмів, серед яких найбільш важливими є такі критерії, як «синхронно-діахронічна дифузія», непередбачуваність і «невідтворюваність» [13, с. 86]. У зв'язку з тим, що момент створення okazіоналізмів збігається з часом їх використання, а також на основі факту «скороминущості» їх існування, аналізувати такі лексеми з точки зору синхронії або діахронії недоречно, оскільки відбувається взаємопроникнення двох указаних аспектів.

Індивідуально-авторські неологізми, які трапляються в художній літературі, так само, як і номінативні неологізми, можуть використовуватися для позначення нових реалій і виконувати «важливі смислові функції...» [17, с. 305]. Основна їх мета – здійснити на читача особливий емоційний вплив [6, с. 311]. З одного боку, лінгвісти критикують авторів індивідуально-авторських неологізмів за «експансію» цих одиниць у «сферу книжної мови» [3, с. 54], оскільки «утворюється фіктивна мова», яка «спотворює думку, перешкоджає спілкуванню» [8, с. 135]. Але деякі мовознавці виступають проти відповідності вимогам норми. По-перше, вони зазначають рухливий характер мови, яка розвивається, а по-друге, підкреслюють, що «оброблена чиста й елегантна ... мова позбавлена аромату живої повсякденності» [7, с. 94]; унормована мова не передає «специфіки усного мовлення, не створює образу, який належить певній соціальній групі» [12, с. 44].

Зауважимо, що деякі індивідуально-авторські неологізми «стають соціально необхідними лексичними одиницями» й набувають «стійкого, регулярного відтворення в мові», перетворюючись на узуальні, звичайні слова [5, с. 100]. Причина переходу таких неологізмів у розряд загальноприйнятих лексем полягає не тільки в ступені прив'язаності лексеми до контексту [4, с. 108], але й через яскравість форми й вираження, потребу суспільства в цій одиниці: «чим майстерніше таке утворення, тим більше шансів у нього бути прийнятим мовним колективом» [6, с. 145].

Процес появи нового слова, на думку Ю. Степанова, може відбуватися двома способами: 1) утворення за активною моделлю як соціально необхідної одиниці (семантичний розвиток) [17, с. 108–109], тобто формування нових лексем відбувається за аналогією з «узаконеними» словами з використанням існуючих у мові елементів; 2) формування за новими незафіксованими моделями.

Отже, потреба в комунікації впливає на поповнення словникового складу мов новими лексичними одиницями – неологізмами, новими в певний період словами для позначення нової реалії, або для надання контексту твору чи висловлюванню особливого емоційного забарвлення. Основною функцією неологізмів першої групи є номінативна, другої – стилістична. Індивідуально-авторські неологізми можуть бути потенційними й okazіональними. Такий неологізм може закріпитися в мові як загальноживана лексема, ступінь його закріплення прямо пропорційний ступеню експресивності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Антропова Л. И. Формы существования языка: социокультурно- коммуникативный подход: дис. ... д-ра филол. наук. Челябинск, 2005. 447 с.
2. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. М.: КомКнига, 2007. 576 с.
3. Бельчиков Ю. А. К изучению речевых новаций в русском литературном языке конца XX – начала XXI столетия. *Славистика: синхрония и диахрония*: сб. ст. / отв. ред. В. Б. Крысько. М.: Азбуковник, 2006. С. 52–59.
4. Будагов Р. А. Введение в науку о языке: учеб. пособие. М.: Добросвет, 2000. 543 с.
5. Бузунов Н. Н. Французские неологизмы-глаголы, образованные за период со второй половины XX века по настоящее время: автореф. дис. ... канд. филол. наук. М., 2008. 19 с.
6. Виноградов В. В. Задачи стилистики. Введение в языкознание. М.: Академический проект, 2005. С. 310–321.
7. Винокур Г. О. Маяковский – новатор языка. *О языке художественной литературы*. М., 1991. С. 317–405.
8. Гак В. Г. Введение во французскую филологию: учеб. пособие. М.: Просвещение, 1986. 182 с.
9. Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. К.: Вища школа, 1985. 360 с.
10. Глухова М. А. Метафоризация и аргументация: дис. ... канд. филол. наук. Тверь, 2003. 214 с.
11. Ермакова Е. Н. Фразо- и словообразование в сфере фразеологии: дис. ... д-ра. филол. наук. Тюмень, 2008. 438 с.
12. Захарченко Т. Е. Английский письменный сленг. *Язык. Дискурс*: материалы междунар. конф. Ростов н/Д: РГПУ, 2004. Ч. 2. С. 44–45.
13. Лыков А. Г. Окказионализм и языковая норма. *Грамматика и норма*. М: Наука, 1977. С. 62–83.
14. Лыков А. Г. Современная русская лексикология (русское окказиональное слово): учеб. пособие. М. Высшая школа, 1976. 119 с.
15. Миськевич Г. И. К вопросу о норме в словообразовании. *Грамматика и норма*. М.: Наука, 1977. С. 42–61.
16. Пономарів О. Д., Різун В. В., Шевченко Л. Ю. Сучасна українська мова: Підручник. К.: Либідь, 1997. 400 с.
17. Степанов Ю. С. Французская стилистика: в сравнении с русской. М.: URSS, 2006. 360 с.
18. Ющук І. П. Українська мова. К.: Либідь, 2005. 640 с.
19. Українська мова: Енциклопедія. НАН України, Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні, Інститут української мови; редкол.: В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. 2-ге вид., випр. і доп. К.: Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2004. 824 с.
20. Янко-Триницкая Н. А. Словообразование в современном русском языке. М.: Индрик, 2001. 504 с.

АСИМЕТРИЯ ЯК ФІЛОСОФСЬКА ПРОБЛЕМА

Тетяна МОРОЗ (Харків, Україна)

Аналіз проблеми асиметрії у сфері мови значною мірою базується на наукових пошуках і висновках дослідників з інших галузей як природничо-математичного, так і гуманітарного циклів, в поле зору яких (дослідників) потрапляла ця проблема. При цьому цілком закономірно, що набутки різних галузей людського знання щодо неї узагальнені й методологічно обґрунтовані основною наукою – філософією [4; 5]. Навіть більше: саме філософія як перша наука з найдавніших часів і до нашого часу послідовно конституює позицію про асиметрію (щоправда, у термінах «хаос», «невідповідність») як про своєрідну універсальну категорію, що передбачається існуванням іншої категорії – симетрії (відповідником якої у філософській термінології є таке поняття, як гармонія) [3, с. 108, 582], а пізніший активний

розвиток природничих і гуманітарних наук, мистецтва і культури, соціуму в цілому лише забезпечив додаткові аргументи щодо такого висновку.

У цілому динаміку становлення уявлень про категорії симетрії та асиметрії слід розуміти як поступове накопичення знань людиною про суперечливість будови й буття світу та людини. При цьому лише «широке застосування поняття симетрії в різноманітних сферах людської діяльності привело до тенденції розглядати симетрію як самостійну категорію, протиставляючи їй асиметрію» [3, 582]. Однак навіть визнання категорійного статусу симетрії та асиметрії не означає їх однозначного розуміння в різних галузях знання. Наприклад, зазначена вище невідповідність між філософською термінологією та термінологією інших галузей знання щодо окреслення явищ, що охоплюються поняттями симетрії й асиметрії, цілком закономірна і зумовлена тим, що кожна зі сфер людського пізнання світу відштовхувалася від власних засадничих принципів, предмета й об'єкта дослідження тощо. Так, відповідно до своїх завдань філософії поняття гармонії (як відповідника симетрії) стало необхідним для фіксації такого розуміння стану речей у світі, за якого об'єктивно існуючими і конститууючими принципами світобудови є співмірність, урівноваженість, упорядкованість, краса й досконалість. Порушення цих принципів, за логікою філософії, закономірно призводить до хаосу (відповідника асиметрії).

Визнання гармонійності світу й небезпеки виникнення хаосу ставило перед філософією завдання осмислення того, що уможливорює гармонію і що може її порушити, а відтак і необхідність створення рекомендацій щодо збереження існуючого стану речей. Зокрема ці рекомендації філософів утілювалися на рівні художньої творчості як відбитку й прототипу реального світу (наприклад, концепція давньогрецького театру як копії життя або пізніша концепція життя як театру). З огляду на це поняття гармонії й хаосу для філософії це, найперше, поняття естетико-аксіологічні.

Окреслений погляд філософії на поняття симетрії та асиметрії у термінах гармонії та хаосу, зрозуміло, був характерний для ранніх етапів розвитку цієї дисципліни. У пізніших філософських концепціях він видозмінювався, проте залишався (експліцитно чи імпліцитно) провідним. Для унаочнення цього положення можна згадати середньовічну філософію, що постулювала гармонійність світу божественного та порушення цієї гармонії людиною на землі, що передбачало пошук істини й повернення до початкового стану, а також філософію пізнішого періоду, для якої наріжним каменем було постулювання реального існування ідеального стану речей та його порушення на нижніх рівнях. У пізнішій філософській традиції поняття гармонії та хаосу також не нівелюються. Навіть ХХ століття, руйноване багатьма катаклізмами, у тому числі й світоглядними, зберігає тенденцію до осмислення світу в поняттях симетрії, гармонії. Так, наприклад, найбільш актуальний філософський напрямок ХХ століття – екзистенціалізм, який проголосив абсурд (своєрідний аналог хаосу) основою людського існування в цьому світі, разом із тим пропонував шляхи до його подолання, тим самим стверджуючи можливість гармонії.

Навзагал, розвиток уявлень про гармонію та хаос у філософських ученнях від найдавніших часів і до сучасності можна схематично відобразити так: ствердження гармонійності світу → гармонійність божественного світу й порушення гармонії в людському світі → відсутність гармонії в світі → одночасне існування гармонії й хаосу, їх діалектичне, суперечливе співіснування. При

цьому окреслена тенденційність зумовлена багатьма чинниками на різних етапах розвитку людства.

Якщо ж говорити про останню позицію філософії щодо проблеми симетрії / асиметрії, гармонії / хаосу, а саме, що гармонія і хаос, симетрія та асиметрія – нерозривно пов'язані, діалектично зумовлюють одне одного, то ця позиція стала результатом того, що сучасна філософія поступово втрачає ознаки метафізичного вчення і все більше залучає для побудови власних концепцій наукові здобутки інших галузей науки. Цей висновок у першу чергу справедливий стосовно понять симетрії та асиметрії. Адже саме розвиток наукового знання, – зазначають філософи, – привів до вичленування ряду фундаментальних понять, які набувають категорійного смислу, оскільки вони виконують по відношенню до конкретних галузей знання функцію, подібну до категорій філософії. До таких категорій зокрема зараховуються притаманні багатьом наукам, так звані загальнонаукові категорії, наприклад, інформація, самоорганізація, симетрія [3, с. 254]. У цьому контексті важливо наголосити, що два останні терміни, а саме *самоорганізація* та *симетрія* є тісно пов'язаними, оскільки, без перебільшення, явища, що ними покриваються, є універсальними для живої та неживої природи. То ж не дивно, що на сьогодні ці явища становлять один із найважливіших об'єктів дослідження сучасної науки як гуманітарної, так і природничої галузі [1, с. 3 – 8; 2; 3, с. 583].

Завершуючи стислий огляд розвитку філософських поглядів на проблему симетрії та асиметрії, не можна обійти увагою той факт, що на сьогодні одним із провідних філософських напрямків стає філософська синергетика, яка ставить собі за мету осмислення світу й людини як систем, що здатні до самоорганізації. Саме в руслі цього напрямку проблема діалектики симетричного й асиметричного, гармонійного й дисгармонійного знаходить своє, можливо, оптимальне розв'язання. Відповідно до позицій синергетичного підходу «самоорганізовувальні процеси характеризуються такими діалектично суперечливими тенденціями, як нестійкість і стійкість, дезорганізація та організація, безлад і лад» [3, с. 583], що в результаті дає можливість уточнити уявлення про динамічний характер реальних структур і систем і пов'язаних із ними процесами розвитку, розкрити зростання впорядкованості й ієрархічної складності самоорганізовувальних систем на кожному етапі еволюції.

Відповідно до «Філософського словника» симетрія – це гармонія, сумірність, закономірне розташування точок чи частин предмета в просторі, за якого одна половина є ніби дзеркальним відображенням іншої [3, с. 592]. Більш точно симетрія – це поняття, яке характеризує перехід об'єктів у самих себе чи один в одного при здійсненні над ними певних перетворень (перетворень симетрії). У широкому розумінні симетрія – це властивість незмінності (інваріантності) деяких сторін, процесів і відношень об'єктів щодо певних перетворень. У ролі симетричних об'єктів можуть виступати найрізноманітніші утворення – речі, процеси й взаємодії матеріальної дійсності, геометричні фігури, математичні рівняння, живі організми, вироби мистецтва тощо. Прикладами перетворень симетрії (які можуть бути як реальними, так і мисленневими) є просторові зсуви, обертання, дзеркальне відображення в просторі, зсуви й оберти часу, зміна тіла на антитіло тощо, а також їх комбінації [3, с. 582]. Асиметрія – це певне порушення симетрії.

Підсумовуючи сказане, варто передусім наголосити на тому, що поняття симетрії та асиметрії є різними за своїм змістом для різних галузей науки та мистецтва. Однак попри різницю в обсязі в найзагальнішому значенні ці поняття репрезентує філософія. Разом із тим визнання нерозривності явищ і процесів, що підпадають під означення симетричних чи асиметричних формулює одну з основних методологічних засад будь-якого дослідження цієї проблеми, а саме: 1) вивчення асиметричних проявів можливе лише за умови чіткого знання того, що є симетрія, що можна і слід вважати симетричним; 2) визнання чого-небудь асиметричним можливе лише на рівні структури, оскільки на рівні системи асиметричне обов'язково долатиметься чимось іншим, система шукатиме інші засоби й способи подолання невідповідності задля продовження свого існування.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Семенець О.О. Синергетика поетичного слова. – Кіровоград: Імекс ЛТД, 2004.
2. Урманцев Ю. Симметрия природы и природа симметрии. / Ю. Урманцев – М. : Мысль, 1974.
3. Философский энциклопедический словарь / Редкол.: С.С. Аверинцев, Э.А. Араб-Оглы, Л.Ф. Ильичёв и др. – 2-е изд. – М.: Сов. энциклопедия, 1989.
4. Gyorgy Darvas. Ontological Levels and Symmetry Breaking./ <https://www.bu.edu/wcp/Papers/Scie/ScieDarv.htm>
5. Mainzer, K. [1990] Symmetry in philosophy and history of science, Symmetry: Culture and Science, 1, 3, 319-328.

ОСОБЛИВОСТІ ІСПАНОМОВНОГО ГАЗЕТНО-ПУБЛІЦИСТИЧНОГО ДИСКУРСУ

Таміла ФІЛІПОВИЧ (Умань, Україна)

Слово має потужну силу і його вмiло використовують люди всіх професій, у тому числі журналісти та політики. За допомогою слова кожному явищу можна надати негативного або позитивного забарвлення. При цьому слід враховувати, що спілкування між людьми – це не просто передача інформації, а й прагнення переконати у своїй правоті, нав'язати власну думку. Не варто забувати і про те, що будь-яка людина виступає не лише як одержувач/споживач інформації, але як об'єкт маніпулятивного впливу.

З чим ми стикаємося, відкриваючи газету чи журнал, включаючи радіо, телевізор чи комп'ютер? Велика кількість нових слів, безліч запозичень, нестандартні експресивні словотвори та словосполучення, метафоричність медіатекстів. Саме до такого арсеналу мовних засобів звертаються журналісти та політики, прагнучи завоювати симпатії виборців, зацікавити, здивувати та переконати читача, залучити його до процесу сприйняття та інтерпретації дійсності, не завжди апелюючи до його інтелекту, а швидше зачіпаючи його емоції.

Чому журналістам і політикам вдається впливати на свідомість, змушуючи людей робити певний вибір, не замислюючись над тим, чи він вірний? З чого складаються дискурсивні механізми маніпуляційного впливу та як слід протистояти їм?

Рівень довіри до преси, засобів масової інформації взагалі, є найважливіший показником духовного розвитку суспільства і його цивілізованості загалом. Це

спостереження змушує замислитися про проблему влади ЗМІ над думкою громадян, про їх вплив на переконання та дії людини.

На думку Хав'єра Морено (Javier Moreno), головного редактора найбільшої іспанської газети EL PAÍS, який стверджує, що «los periódicos son el espejo de un país. Vertebran la democracia y fan posible el avance de las sociedades. Son instrumentos capaces de mantener vinculados a millones de lectores y crear una ciudadanía ilustrada» (EL PAÍS, 28.03.2008). – Газети – це дзеркало, в якому відображається ціла країна. Вони є опорою демократії і уможливають прогрес суспільства. Вони є інструментом, здатним об'єднати мільйони читачів та створити суспільство освічених громадян.

Навряд чи у когось залишаються сумніви в тому, що боротьба за інформацію та за контроль над нею є метою певних сил, зацікавлених у тому, щоб за допомогою ЗМІ керувати свідомістю та поведінкою людей.

У цьому ракурсі цікавим є вивчення іспанського газетно-публіцистичного дискурсу як особливого комунікативного явища, що поєднує у собі різні дискурсивні практики.

Для маніпулювання свідомістю одержувачів інформації у газетно-публіцистичному дискурсі активно використовується стратегія так званого помилкового вибору або без вибору. Це відбувається, наприклад, коли пропонують вибирати із свідомо неприйнятних варіантів, замовчуючи, що є інші адекватніші шляхи. Попередньо передбачається, що буде здійснено хоча б одну з альтернативних бажаних дій: Para que Grecia pueda salir a flote, hay tres escenarios posibles: la lenta agonía, la salida ordenada del euro o el caos en toda Europa (EL PAÍS, 19.05.12), щоб Греція могла втриматися на плаву, є три можливі сценарію дій: повільна агонія, підготовлений вихід із зони євро чи хаос у всій Європі. (Пресупозиція: необхідно робити вибір для того, щоб Греція могла втриматись на плаву). [1, с.245] ¿Los europeos quieren un cambio de rumbo radical y revolucionario o paulatino y ordenado? (EL PAÍS, 21.05.12) – Європейці хочуть радикальної та революційної зміни курсу або ж поступової та продуманою? Комунікативний намір у тому, щоб створити ілюзію вибору, обмеживши свободу дії відведеними при цьому рамками. Питання про те, чи справді європейці хочуть зміни курсу, у разі навіть не обговорюється. [4, с.147]

Газетні тексти Іспанії характеризуються наявністю аббревіатур, фразеологізмів, політичної лексики, різноманітням мовної тематики. Словотворення в іспанському газетно-публіцистичному дискурсі має масовий та інтенсивний характер. Нові мовні одиниці – неологізми та оказіоналізми – фіксуються в дискурсивному просторі і активно відтворюються на сторінках газет та журналів, поступово закріплюючись у мові та втрачаючи новизну. Переважаючими дериваційними моделями словотвору в газетно-публіцистичному дискурсі іспанської мови є афіксація (насамперед префіксація, потім – суфіксація), словоскладання, парасинтез, аббревіація. [2, с.250]

Афіксація, у складі якої переважає префіксальний спосіб утворення неологізмів легко дозволяє змінювати значення похідного слова на протилежне (globalismo – глобалізм і antiglobalismo – антиглобалізм). Останнім часом в іспанському газетно-публіцистичному дискурсі особливо часто використовуються як словотворчі елементи такі префікси, як: super-, mega-, ciber-, hiper-: (superfamoso – супервідомий, megaoferta – мегапропозиція, cibercrimen – кіберзлочин, hiperliderazgo – гіперлідерство). У той же час спостерігається й інша

тенденція: деякі загальноживані префікси в газетно-публіцистичному дискурсі дещо змінили своє звичне, історично сформоване значення, як, наприклад, префікс pro-, який став позначати «сприятливий для чогось, орієнтований на щонебудь» (proeuropreo - проєвропейський) на відміну від раніше прийнятого позначення руху вперед, заміщення, заборони.

Префіксальні елементи aero-, auto-, bio-, nano-, ciber-, video-, foto-, audio-, eco-, euro-, що утворилися від повнозначних слів набули стійкого морфологічного значення і вказують на сферу спеціалізації або застосування. Наприклад, продуктивність префіксального елемента euro- в останні роки дуже висока і, ймовірно, зростатиме далі, що пояснюється активною участю Іспанії у діяльності Євросоюзу. В іспанському газетно-публіцистичному дискурсі у зв'язку з цим з'явилися численні неологізми: eurodebate – євродебати, euroelecciones – євровибори та ін.

Найбільш продуктивними способами семантичної неології в сучасних іспанських ЗМІ виступають метафоризація, метонімізація та евфемізація, процеси звуження та розширення значення, семантичний зсув, транспозиція частин мови (найбільш частотні – субстантивізація, ад'єктивізація).

У сучасному іспанському газетно-публіцистичному дискурсі поповнення лексичного фонду відбувається внаслідок процесу запозичення. Більшість запозичень становлять англіцизми, галицизми, менш частотні арабізми, русизми, слова, що прийшли з німецької, італійської, японської та китайської мов, а також запозичення з неофіційних мов Іспанії (каталанська, галісійська, баскська мова).[3, с.148]

Отже, підводячи підсумки означеному вище, тема іспаномовного газетно-публіцистичного дискурсу є актуальною, з огляду на потужний вплив засобів масової інформації на життя суспільства, та потребує подальшого дослідження.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Алимova P.P. К вопросу об особенностях газетно-публицистической лексики (на материале испанской прессы). *В Степановские чтения. Язык в современном мире: Материалы докладов и сообщений Международной научной конференции.* – М.: РУДН, 2005. – С.243-246.
2. Ларионова М. В. Россия и Испания в зеркале газетно-публицистического дискурса: метафоры и стереотипы. *Вестник МГИМО – Университета.* 2010. №2 (11). С. 247–254.
3. Зененко Н. В. Лексико-грамматическая специфика газетно-публицистического стиля речи (на материале прессы пиренейского варианта испанского языка): дис. ... канд. филол. наук. Москва, 2004. 167 с.
4. Casado Velarde, M. *Lenguaje, valores y manipulación.* Pamplona: Eunsa, 2010. 173 p.

ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ ТЕРМІНУ «ТУРИСТИЧНИЙ ПУТІВНИК» У ПАРАДИГМІ СУЧАСНИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ ПОШУКІВ

Ігор ГУРСЬКИЙ (Умань, Україна)

У широкому розмаїтті друкованих жанрів туристичного дискурсу якісно вирізняється путівник та його жанрові види. При вивченні цієї проблеми значну увагу науковці приділяють дослідженню різноманітних підходів до трактування поняття «путівник».

Аналізу окресленого вектору присвячена значна кількість наукових праць російського лінгвіста Л. Кисельової, яка розглядає туристичний путівник як:

«друковане, електронне чи аудіовізуальне видання, яке присвячене опису певного міста чи країни та вміщує інформацію про її культурні, географічні та історичні особливості, її пам'ятки, наявні види проживання, харчування, транспорту та розваг і зазвичай супроводжується ілюстраціями, схемами, картами» [3, с. 16].

Точку зору Л. Кисельової поділяють сучасні російські мовознавці Ю. Розанова [12], О. Коріневська [5], Н. Філатова [13], український лінгвіст В. Прима [8, 9] та мистецтвознавець В. Чуркіна [14], які розглядають туристичний путівник виключно як джерело інформації для певного кола читачів – туристів. У контексті досліджень М. Жуліної та М. Кільгішової путівник постає різновидом довідкового видання, яке призначається не лише для гостей міста, але й для жителів, які цікавляться його історією, архітектурними пам'ятками тощо [1].

Відомий лінгвіст Д. Ушаков вважає, що поняття «туристичний путівник» слід наповнити таким змістом: «...книга, яка вміщує необхідні довідки чи рекомендації для поїздки чи подорожі» [11]. Запропонована Д. Ушаковим дефініція уточнюється у «Словнику російської мови» під редакцією російського мовознавця С. Ожогова: «Путівник – довідник, присвячений історичному місцю, музею, туристичному маршруту» [10, с. 46].

Видатний російський лінгвіст А. Шквиріна розглядає туристичний путівник як: «письмовий текст великого об'єму, який служить для ознайомлення потенційного туриста з інформацією ... та який дозволяє швидко адаптуватися до нового лінгвокультурного простору» [11].

Автори енциклопедичного видання «Книга» розглядають туристичний путівник як: «коротке довідкове видання, яке описує географічні, історико-художні та інші відомості про країну, місто, міські визначні місця, призначене, головним чином, для туристів» [4, с. 612].

Проаналізувавши підходи А. Шквиріної, Д. Ушакова та С. Ожогова, ми маємо підставу стверджувати, що вони розглядають туристичний путівник як довідкове видання пізнавального характеру, яке призначене для адаптації туристів до культурних реалій іншого народу.

Російський мовознавець Е. Новікова під поняттям «путівник» розуміє: ««подорож» у культурний і мовний простори як «своєї», так і «чужої» лінгвокультури...» [6, с. 60]. З огляду на підхід Е. Новікової [6, 7], ми можемо стверджувати, що путівник є довідковим виданням, яке дозволяє здійснити уявну подорож запропонованим автором маршрутом. Успішність цієї мандрівки залежить не лише від авторського бачення, але й від майстерності в інформаційному наповненні опису іншомовних культурних реалій зрозумілими для читача мовними засобами.

Мовознавець Л. Кисельова вважає, що не кожне видання довідкового характеру, яке призначене для туристів, може називатися путівником [2, с. 14]. Науковець пояснює це тим, що автори більшості сучасних туристичних путівників не враховують критерій практичності наведеної інформації.

У своєму дослідженні Л. Кисельова розглядає «путівник» як: «довідкове видання, яке може замінити досвідченого гйда» [3, с. 20]. Як це видно із табл. 1., вчена використовує семантичне значення слова «путівник» для того, щоб довести правильність висунутої нею гіпотези. Проаналізувавши підхід Л. Кисельової, ми

можемо стверджувати, що путівник – специфічна форма взаємодії автора і читача, їхня спільна уявна подорож описуваною країною.

Таблиця 1.

Дослівний переклад лексичної одиниці «путівник» у різних мовах

Лексична одиниця	Дослівний переклад
<i>Guide book</i> (у перекладі з англ. мови)	Книга, яка направляє
<i>Reiseführer</i> (у перекладі з нім. мови)	Керівник подорожі
<i>Le guide</i> (у перекладі з франц. мови)	Гід, провідник, наставник
<i>Vade tecum</i> (у перекладі з лат. мови)	«Vade» – йди, «tecum» – зі мною
<i>Guida</i> (у перекладі з італ. мови)	Керівник подорожі

Укладачі англомовного тлумачного словника “Collins English Dictionary” трактують туристичний путівник не лише як: «книгу, яка забезпечує туристів інформацією про місто, регіон чи країну», а також як: «довідник, який містить ключові факти про певне місце чи настанови ... » [15]. Подібне трактування поняття зустрічається на сторінках словника “Macmillan English Dictionary for Advanced Learners”: «книга для туристів, яка забезпечує інформацією про певне місце» [17].

Проаналізувавши трактування поняття «туристичний путівник», подані укладачами англомовних тлумачних словників “Longman Dictionary of Contemporary English” [16], “Oxford Advanced Learner’s Dictionary” [18] та енциклопедичного видання “Literature of Travel and Exploration” [19, с. 519–520], ми встановили їхню схожість у розумінні путівника як інформаційного джерела для туриста.

Узявши до уваги різноманітні підходи до трактування поняття «туристичний путівник», ми маємо підставу стверджувати, що путівником є різновид довідкового видання, яке призначене для представлення інформації про історію, культуру, традиції, визначні місця визначеного об’єкту (країни, міста, населеного пункту) для кола читачів – туристів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Жулина М. А., Кильгишова М. С. Специфика разработки путеводителя как основного справочно-информационного издания в туризме. *Огарёв-online*. 2014. №18. URL : <http://journal.mrsu.ru/arts/specifika-razrabotki-putevoditelya-kak-osnovnogo-spravочно-informacionnogo-izdaniya-v-turizme>.
2. Киселева Л., Пильд Л., Степанищева Т. Некоторые итоги «путеводительного» проекта. *Сборник статей*. 2008. С. 7–14.
3. Киселева Л. Путеводитель как семиотический объект: к постановке проблемы (на примере путеводителей по Эстонии XIX в.). *Сборник статей*. 2008. С. 10–20.
4. Книга: словарь-справочник / [авт.-упор. И. Е. Баренбаум, А. А. Биловицкая, А. А. Говоров и др.]. М.: Большая Советская Энциклопедия, 1998. 800 с.
5. Кориневская О. М. Опыт создания путеводителя по историко-культурному наследию г. Барнаул. *Вестник Томского гос. ун-та. История*. 2013. №2 (22). С. 184–187.
6. Новикова Э. Ю. Дискурсивно обусловленный культурный трансфер в переводе путеводителя. *Вестник Волгоградского государственного университета*. 2014. №3. С. 60–66.
7. Новикова Э. Ю. Перевод путеводителя: лингвокультурные и дидактические аспекты. *Известия Тульского государственного университета. Гуманитарные науки*. 2014. №3. С. 235–241.
8. Прима В. В. Англомовний путівник як різновид туристичного дискурсу. *Записки з романо-германської філології*. 2015. Вип. 2 (35). С. 151–156.

9. Прима В. В. Особливості функціонування англомовної туристичної термінології у путівниках по Україні (у світлі сучасних подій). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Філологічна». 2016. Вип. 60. С. 287–289.

10. Протченко А. В. Типологические и функционально-стилистические характеристики англоязычного путеводителя: дис. на соискание учен. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.04 «Германские языки». Самара, 2006. 229 с.

11. Региональный туризм: опыт, проблемы, перспективы: материалы Республ. научно-практ. конф. «Развитие туристской отрасли в Удмуртской Республике: проблемы и перспективы» (Ижевск, 17 апреля 2014 г.) / Федер. гос. бюджет. учрежд. высшего проф. образов. «Удмуртский госуд. ун-т»; редкол.: Г. В. Мерзлякова [и др.]. И.: Издательство «Удмуртский университет», 2014. 248 с.

12. Розанова Ю. Н. Путеводитель как жанр туристического дискурса: диахронический аспект. *Историческая и социально-образовательная мысль*. 2014. № 5 (27). С. 281–285.

13. Филатова Н. В. Жанровое пространство туристического дискурса. *Rhema. Рема*. 2012. №2. С. 76–82.

14. Чуркіна В. Г. До проблеми створення інформаційних електронних видань у вигляді путівника. *Вісник ХДАДМ*. 2011. №10. С. 51–55.

15. Collins English Dictionary. URL: [https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/guidebook./](https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/guidebook/)

16. Longman Dictionary of Contemporary English. URL: <http://www.ldoceonline.com/dictionary/guidebook./>

17. Macmillan English Dictionary for Advanced Learners. URL: <http://www.macmillandictionary.com/dictionary/british/guidebook./>

18. Oxford Advanced Learner's Dictionary. URL: http://www.Oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/guide_1?q=guide./

19. Speake J. *Literature of Travel and Exploration: A to F*. Taylor & Francis. 2003. 1479 p.

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНЕ ПОЛЕ «SCHOOL» У НАВЧАЛЬНИХ ТЕКСТАХ ПІДРУЧНИКІВ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ: ЛІНГВОКУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ

Тетяна КІБАЛЬНИКОВА (Кропивницький, Україна)

У лінгвістичних студіях ХХІ століття мова розглядається як «культурний код нації» [3]. Ідея В. фон Гумбольдта про взаємозв'язок мови та культури, теорія культурного релятивізму Е. Сепіра та Б. Уорфа, учення Ю.Д. Апресяна про мовну картину світу як певний спосіб його концептуалізації довели, що мовні одиниці та граматичні структури відображають особливості певної культури. Наразі існує безліч наукових розвідок, проведених у руслі лінгвокультурного аналізу, проте ще й досі бракує окремого дослідження, спрямованого на висвітлення лінгвокультурних особливостей текстів для навчання іноземної мови, що й зумовлює **актуальність** нашого дослідження.

Метою цієї наукової розвідки є визначення лінгвокультурних особливостей лексико-семантичного поля «SCHOOL» у навчальних текстах підручників з англійської мови. **Матеріалом** дослідження слугують навчально-методичні комплекси для старшої школи Focus 3,4.

Одним із ключових понять лінгвокультурного аналізу є концепт, точніше – лінгвокультурний концепт. На думку С.Г. Воркачова, концепт – «це культурно маркований вербалізований зміст, представлений у плані вираження цілою низкою своїх мовних реалізацій, які створюють відповідну лексико-семантичну парадигму» [1]. Концепт є трьохмірним утворенням, яке містить поняттєву,

образну й ціннісну складові. У лінгвокультурному концепті на перший план виходить ціннісна складова. Як зазначають А.П Загнітко та І.В. Богданова, «цінність завжди знаходиться в центрі концепту, а ціннісний принцип лежить в основі будь-якої культури» [2, с.36].

Дослідження поняттєвої складової концепту доцільно здійснити шляхом моделювання лексико-семантичного поля (ЛСП), яке має структуру, подібну до концепту: ядро і периферію. К.О. Чумакова дає таку характеристику структурних складових ЛСП: «Ядро конституюється одиницями мови, що є найбільш частотними, прототипними та абстрактними. З наближенням до периферії, змістові зв'язки в полі слабшають, а її конституенти мають не всі характерні для поля ознаки. Окрім того конституенти периферії можуть також мати ознаки, які перетинаються з ознаками конститuentів сусідніх полів» [4, с.69].

ЛСП «SCHOOL» становить собою модель відображення однойменного концепту, котрий вербалізується певним набором лексем, фразем і висловів. Ядро аналізованого ЛСП, лексема *school*, у Британській культурі тлумачиться так: «1) a place where children go to be educated; 2) the period of your life during which you go to school, or the teaching and learning activities which happen at school; 3) the time during the day when children are studying in school; 4) all the children and teachers at a school; 5) a part of a college or university specializing in a particular subject or group of subjects; 6) a place where people can study a particular subject either some of the time or all of the time; 7) a group of painters, writers, poets, etc. whose work is similar, especially similar to that of a particular leader; 8) a large number of fish or other sea creatures swimming in a group» [5]. У результаті дефініційного аналізу ядерної лексеми з'ясовано, що за поняттєвим змістом *school* у Британській культурі позначає місце або час для отримання освіти, а також учасників освітнього процесу. Відповідно, макрополе *school* представлено полями *types of school and infrastructure, participants, education process*.

Результати аналізу навчальних текстів підручників Focus 3, 4 засвідчують, що ядро поля *types of school* представлене іменниками на позначення різних типів шкіл Великої Британії: *primary school, secondary school, boarding school, single-sex school, mixed school, university*, тоді як до периферії можна віднести *Stoneberry Secondary School, Newcastle University*, а також навчальні заклади, які знаходяться в *Edinburgh, Hull, Durham, Oxford, Liverpool, Manchester, London, Nottingham* (Focus 4, SB, p.48). До аналізованого поля відносимо й національно-специфічні лексеми на позначення шкільної інфраструктури: *classroom, campus* (the buildings of a college or university and the land that surrounds them [5]), *halls of residence / halls* (a college building where students live [5]), *shared accommodation, sports centre*.

У навчальних текстах підручників Focus 3, 4 поле *participants* представлене такими конститuentами: *student, teacher*, які складають його ядро. До периферійних лексем відносимо *first-year student, peer, resident, student representative / rep, supervisor, head teacher, sports teacher, Chemistry teacher*.

До ядерної складової поля *education process* відносимо іменники, котрі трапилися у фактичному матеріалі дослідження: *period (class), exam*, а також словосполучення й фразеологізми *revise for exams, skip an exam, do an exam, students' academic progress, take a gap year* (a year between leaving school and starting university that is usually spent travelling or working [5]), *apply to university*. Національно-специфічною є й лексема *peer-teaching* (Focus 4, SB, p. 22), котра

позначає прогресивний метод навчання «рівний-рівному», популяризований у Великій Британії.

Ураховуючи лінгвокультурний підхід до аналізованої проблеми, доцільно зазначити, що поле *education process* також уміщує лексеми та словосполучення на позначення традицій або позакласної діяльності учасників навчального процесу. Так, в аналізованих навчально-методичних комплексах неодноразово згадується *school reunion* (зустріч випускників школи або коледжу чи університету), *student representatives meeting* – зібрання представників студентства для вирішення питань, пов'язаних з навчальним процесом у Британських університетах (Focus 4, SB, p. 20), *charity events / fundraising or community service*, спрямовані на те, щоб зібрати кошти на благодійність як, наприклад, *Charity Fun Day* (Focus 3, SB, p. 93), *Christmas Jumper Day* (Focus 3, SB, p. 106), *Fun Run* (Focus 3, SB, p. 107). До традицій, котрі підтримуються в Британських школах, і які згадуються в аналізованих навчальних комплексах є *wearing a uniform* (Focus 4, SB, p. 103) та *playing basketball for school* (Focus 4, SB, p. 42).

Підсумовуючи, зазначимо, що навчальні тексти підручників з іноземної мови є основною базою, що вміщує знання про особливості культурної традиції англійців і сприяє формуванню лінгвокультурної компетенції учнів, котрі опановують іноземну мову. Подальшим перспективним напрямком нашого дослідження є вивчення особливостей інших ЛСП у межах шкільної програми в лінгвокультурному аспекті.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Воркачев С. Г. Культурный концепт и значение. *Труды Кубанского государственного технологического университета*. Серия: Гуманитарные науки. Краснодар, 2003. Т. 17, Вып. 2. С. 268–276. URL: <http://lincon.narod.ru/meaning.htm> (дата звернення: 28.01.2022).
2. Загнітко А.П., Богданова І.В. Лінгвокультурологія: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. 3-є вид., перероб. і доп. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2017. 287 с.
3. Маслова В.А. Лінгвокультурологія: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. Москва: Издательский центр «Академия», 2001. 208с. URL: https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Linguist/maslova/index.php (дата звернення: 28.01.2022).
4. Чумакова К.О. Лінгвокультурні параметри вербалізації концепту TRANSPORT у Британському та американському варіантах англійської мови: дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.04. Запоріжжя, 2017. 247 с. URL: http://phd.znu.edu.ua/page/dis/02_2017/Chumakova_dis.pdf (дата звернення: 27.01.2022).
5. Online Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/> (дата звернення: 30.01.2022).

АРХАИЗМЫ В КАЗАХСКИХ ПОСЛОВИЦАХ И ПОГОВОРКАХ

Гулжан АЙДАРОВА (Аркалык, Казахстан)

Пословицы и поговорки, относящиеся к категории языковых и литературных источников художественного слова, отличаются глубиной содержания, остротой, живучестью. Несмотря на компактность объема, образные языковые единицы представляют собой ряд причинно - следственных связей как реальной, так и сложной мысли, итоги и доказательства жизненного опыта народа. В ней всесторонне отражены история, политическая жизнь, быт, мировоззрение, духовная и материальная культура народа. Это устойчивые кварталы

национального характера, демонстрирующие народную мудрость, красноречие и виртуозность. Известно, что многообразные изменения на этапах исторического развития каждого народа оставляют свой след в грамматико-лексической системе языка, но именно пословицы и поговорки сохранили свое личностное и смысловое единство.

В состав пословиц и поговорок, пришедших из прежних времен, входят слова, которые в наши дни не имеют особо употребительного значения. В связи с тем, что устаревшие слова в казахском языке являются характерным явлением античности, они не могут быть понятны всем членам современного общества. Основное отличие устаревших слов от других лексических групп заключается в том, что они являются средством общечеловеческого, всеобщего, всеобъемлющего общения, которое в давние времена занимало постоянное место в словарном запасе, приобретало значительное значение в повседневной жизни населения. И. К. Кенесбаев: «Неправильно отделять литературный язык от категории национального языка, границы литературного языка от категории национального языка и границы литературного языка от категории национального языка. Разделение не должно толковаться как изоляция. Ведь ни один литературный язык (литературный язык с народными особенностями) не может быть полностью изолирован от разговорного языка, устной литературы, лексики, грамматики, фонетики того или иного народа. [1.142].

Устаревшие слова обычно считаются производением народного письменного литературного языка. Потому что когда не было письменности, слова нигде не обозначались, так что даже древние слова той эпохи бесследно исчезают. Об этом говорит кандидат филологических наук Ф. П. Филин: «Прежде всего, необходимо отличать устаревшие слова и слова, которые вышли из словарного состава языка. Когда говорим об устаревших словах, следует понимать, что это слова, которые были в прошлом, обычном, литературном языке, не используются в нынешних реалиях и в большинстве случаев были заменены синонимами.» [4.156].

В процессе анализа устаревших слов в казахском языке также уместно опираться на высказанные выше мнения. Устаревшие слова следует искать в литературном языке, в письменном наследии, в образцах устного народного творчества. Устаревшие слова дают нам много информации из прошлого, истории, также имеет познавательный характер. Одним из важнейших механизмов укрепления государственного статуса нашего языка является, по возможности, более полное раскрытие этой его познавательной деятельности, тем самым более глубокое изучение древних страновых атрибутов, наших духовных корней. Необходимость изучения истоков древних слов в казахских пословицах и поговорках, актуальность темы вытекают из этой благородной цели. Поэтому среди казахских пословиц и поговорок находя архаизмы, выделим их из этимологии и семантики, проанализируем и рассмотрим. К архаизмам относятся слова, изменяющиеся в разные эпохи, сменяющиеся другими словами или навсегда остававшиеся в зависимости от быта, обычаев, мировоззрения народа. В кратком этимологическом словаре казахского языка сказано, что слова «жоргем» и «жоржек» произошли от мертвого корня «жоргем». В словаре Радлова "ходить - заворачивать, валить... ходить - заворачивать". По последним данным, корневой глагол в казахском языке образовался в результате значительных фонетических изменений [3.254].

Эти изменения таковы: сокращение первого слога, выделение второго слога. Однако говорят, что в слове «жоргем» сохранился древний корень. Томанов: «Характер начального звукообразования слова урчик: ю(о)р-чык. Древний след (йи-у) и от ира, и от урчик здесь называется суффиксом, образующим глагол» [2.59]. В древнетюркском языке оно называется «игверетено, игне-ине» и является лицом производной от глагола (-гә). В казахском языке слово «уршык» образовалось путем редактирования абсолютного й в начале и, таким образом, сокращения следующего гласного. Томанов говорит, что у слова «урчик-иир» тот же корень и у слова «жоргок» тот же корень.

Основным языковым элементом художественного подхода, используемого для приведения слова в художественном произведении, является метафора. Наиболее важные по смыслу, простые формы метафоры, встречающиеся в повседневной речи, часто встречаются в пословицах и поговорках. К примеру: «Көнениң көзі- қымбат, сөзі- сымбат», «Әкенің өлгені – асқар таудың құлағаны, ананың өлгені- таудан аққан бұлағыңның суалғаны». В пословицах и поговорках метафорическое употребление-повышает изобразительное свойство слова. В состав пословиц и поговорок, пришедших с давних времен, входят слова, которые в наши дни имеют не имеют употребительное значение. В связи с тем, что устаревшие слова в казахском языке являются явлением, характерным для античности, не всем членам современного общества они понятны. Основное отличие устаревших слов от других лексических групп состоит в том, что они являются единицами общечеловеческого, всеобъемлющего средства общения, которое в давние времена занимало постоянное место в словарном запасе, приобретало огромное значение в повседневной жизни населения. Пословицы и поговорки народа, живущие вместе с ним на протяжении многих веков, иногда могут со временем, в зависимости от общества, эпохи изменить свою внешнюю форму и немного адаптировать содержание к новому времени. В составе пословиц и поговорок можно встретить исторически устаревшие слова. Например: «Хан-қазық, қарашса болмас», «Хан - шаңырақ, халық уық», «Құлды «бәрекелді» өлтірер», «Бәйбіше – құдай байырғы, тоқал - иттің құйрығы». В этой главе мы открыли этимологию слов би, қарашы, садақ. Архаизмы встречаются и в пословицах. Например: «Жүргенге жөргем ілінеді», «Қырсыққанда қамырын іриді», «Барымта алған мал емес, қуып алған күң емес», «Барымта қайтыс болмай, дау айтыс болмайды», «Дау арылмас, алтын шірімес», «Жер дауы мен жесір дауы бітпейді», «Дауың жоқ болса, кепіл бол», «Тәңірі асыраған тоқтыны бөрі жемейді», «Молланың қылғанын қылма, айтқанын қыл», «Молладан хат молдаға қарсы болма – дініңе кемшілік келер.

К архаизмам относятся слова, которые изменяясь в разные эпохи в зависимости от быта, обычаев, мировоззрения народа были заменены другими словами или устаревшие слова, которые больше не используются. Жоргем – это корень Жоргека. Өру — это глагол, означающий «вязать». Өр-өру означает ткачество и плетение. -Ге, -м, -гек (игла, петля) - древнетюркские аффиксы. «Йорме»- туркменский диалект; «Ерме» - на каракалпакском языке. Блюдо из баранины (кушать, фаршировать фаршем, чесноком и перцем) - туркменский говор; «Юрма»- из мяса, бараньего сала и горького, из сала.

«Когда теряется логика дела, растворяется движение, когда приходит горе, растворяется движение» (Притча). Қымыран – напиток из коровьего молока и

воды с добавлением кумыса. По-киргизски это «движение». В северо-восточных районах слово «кымыран» используется как синоним слова «молоко». Таким образом, глубоко понимая природу многих древних слов, анализируя их происхождение, их общее сходство с другими языками, мы можем определить значение слова, его сферу применения. На примере приведенных выше пословиц и поговорок, проведя всесторонний анализ древнейших слов, мы попытались выявить самобытность казахского языка, его многообразие и характер. А эти слова, в свою очередь, не только отражают свою природу, но и передают историю нашего народа из прошлого. Устаревших слов в пословицах и поговорках немало. Каждая пословица имеет свой скрытый смысл и она проявляется по-разному

Если для ведения боя на коне в качестве легкого и режущего оружия использовали меч, то для защиты от оружия одежду издавна называли «доспехом». В этот день мы видим эти слова только в исторических или литературных произведениях. Как мы уже говорили, ряд устаревших слов растет и сегодня, в эпоху технологий. Хотя некоторые устаревшие слова уже вышли из употребления, они присутствуют в составе пословиц и поговорок, фразеологических выражении.

«Народ, который думает о годе, сеет пшеницу, народ, который думает о столетии, сеет дерево, и народ, который думает о тысячелетии, возвращает мудрое поколение»-для воспитания сознательного поколения наш долг – пропагандировать пословицы и поговорки, внимательно относиться к смыслу каждого слова и передать для последующих поколений как драгоценное сокровище.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. В. В. Радлов «Опыт словаря Тюркских наречий». – 1999, 231б
2. Габдуллин М. «Казахская устная литература». – Алматы. – 1974, с. 78
3. Казахские пословицы и поговорки «Казахстан». – Алматы. – 2008
4. Н. Келимбетов «Древние литературные реликвии». – Астана. – "Фолиант", 2004. – 223б
5. С. Ж. Томанов «Древнетюркский словарь». – Алматы. – 1988, 264б

ЕЛЕМЕНТИ ЦИКЛІЧНОГО ЧАСУ У ФОЛЬКЛОРНО-МОВНІЙ КАРТИНІ NURSERY RHYMES

Олена ПЕТРЕНКО (Умань, Україна)

Художній образ часу у фольклорно-мовній картині будь-якого жанру, у тому числі й жанру nursery rhymes (NR), є результатом взаємовпливу низки важливих факторів, таких як час створення та період побутування аналізованих творів, їх жанрова своєрідність, а також специфіка інтерпретації тимчасових категорій у науковій та міфопоетичній (архаїчній). картинах світу.

Одним із ключових елементів архаїчної картини світу виступає космологічна або циклічна модель сприйняття часу, яка протиставляється історичній чи лінійній моделі. Уявлення про циклічність часу в архаїчній свідомості сформувалися під впливом об'єктивних особливостей життєдіяльності суспільства. Нерозривний зв'язок дій людини з природними ритмами, зокрема їхня узгодженість з фазами місячного і сонячного циклів зумовили ритуалізацію багатьох процесів і видів діяльності. Дана обставина знайшла свій відбиток в народних прикметах, що регулюють сільськогосподарську діяльність людей.

Визначення часу доби за наявністю чи відсутністю світил також було притаманне членам архаїчного суспільства, цей спосіб закріпився у рядках популярної NR, де тривалість сьйва зірки, прирівняна до тривалості ночі, чітко задається у тексті двома моментами сонячного циклу – заходом сонця і сходом:

*When the blazing sun is gone, When it nothing shines upon,
Then you show your little light,
Twinkle, twinkle all the night. ...
For you never shut your eye,
Till the sun is in the sky [1, p. 397].*

Характер сприйняття часу в архаїчному суспільстві часто порівнюється з образом часу в дитячій картині світу, де безліч локальних періодів пов'язані з окремими об'єктами та діями. Для дитини, як і для людини в архаїчну епоху, час появи світил на небі є безумовним сигналом до виконання певних дій. Підтвердження цієї ідеї знаходимо в NR, яка супроводжує ритуал укладання немовляти спати:

*Whenever the moon begins to peep,
Little boys must be asleep;
The big sun shines all the day,
That little boys can see to play [2, p. 370].*

На наш погляд, присутність місяця у цьому контексті не випадкова. Відомо, що за язичницьких часів багато обрядів і ритуалів відбувалися вночі, при світлі місяця, якому приписувалися магичні властивості. На пізніших етапах розвитку суспільства гра як імітація ритуального дійства прийшла йому на зміну. Отже, у цьому тексті закріпилося ставлення до ночі як до магичного часу.

Під покровом ночі, судячи з текстів NR, відбуваються інші сумні, і навіть трагічні події, ініційовані представниками іншого світу. Наприклад,

*And then one night when it was dark,
She (Lady Wind) blew up such a tiny spark,
That all the house was pothered:... [2, p. 295].*

У зв'язку з цим необхідно зазначити, що архаїчний образ часу не завжди циклічний, він також може вишиковуватися за принципом маятника, що гойдається між двома полюсами: вночі й вдень, життям і смертю, «старим» (міфічним) та «новим» (емпіричним) часом.

Варто зауважити, що в текстах NR ніч не протиставляється дню, натомість у прикметах та повір'ях виявляємо опозицію *night – morning*:

1) *Dreams at night are the devil's delight,
Dreams in the morning e angels' warning [2, p. 363].*
2) *A red sky at night is a shepherd's delight,
Red sky in the morning is a shepherd's warning [2, p. 331].*
3) *Rainbow i'the morning,
Shipper's warning;
Rainbow at night,
Shipper's delight [2, p. 332].*

Цікаво зазначити, що пара іменників *night – morning* має синонімічну пару *night – light*, що у тексті однієї з NR – прикмети, які стосуються поведінки людей:

*Laugh before it's light,
You'll cry before it's night [2, p. 346].*

Імовірно, пара *night - light* також зображає семантичну опозицію «світло – темрява» і має символічне значення, оскільки вираз *before it's light* означає нічний час, не призначений для веселоців, а фраза *before it's night* вживається у значенні «вдень». Інакше кажучи, порушення кодексу поведінки вночі обертається невдачею вдень.

Таким чином, хоча члени опозиції в текстах аналогічної структури залишаються незмінними, іменники – члени дихотомії *night ma morning* – можуть втрачати первісні значення і, як наслідок, пов'язану з ними оцінність.

Орієнтація на циклічні процеси зміни дня і ночі та руху небесних тіл – безумовно, не єдина риса, що перейшла у фольклорну з архаїчної моделі сприйняття часу. Тексти NR містять чимало посилань на вегетативні цикли рослин та життєві цикли тварин. Ось деякі з них:

*Down with the lambs,
Up with the lark,
Run to bed children
Before it gets dark [2, p. 369].*

Даний приклад, на нашу думку, підтверджує істинність аналогії, що проводиться між процесом розвитку мислення в онтогенезі та у філогенезі: чим конкретніше мислення, тим більше людина або суспільство (етнос) тяжіє до фенологічного або циклічного способу відліку часу [3, с. 3].

Наступні прикмети також ґрунтуються на спостереженні за звичками тварин:

*If chickens roll in the sand,
Rain is at hand [2, p. 342].*

Цікаво відзначити, що вираз-індикатор часу *at hand* ілюструє принцип просторово-часового синкретизму, типового фольклорної моделі світу. Сучасне тлумачення цієї фразеологічної одиниці має як просторовий, так і тимчасовий характер, при цьому тимчасове значення (не за горами, на носі), очевидно, є похідним від просторового.

Спостереження за змінами зовнішнього вигляду дерева в рамках його річного вегетативного циклу лягли в основу загадки:

*In Spring I look gay,
Decked in comely array,
In Summer more clothing I wear;
When colder it grows,
I fling off my clothes,
And in winter quite naked appear [2, p. 399].*

У цій NR заслуговує на увагу спосіб репрезентації часу. Нарівні з традиційними виразами, що називають пори року, (*in Spring, in Summer, in Winter*) використовується фраза *when colder it grows*. Подібну невизначеність, неточність обчислення часу, коли настання осені ототожнюється з приходом холодів, можна розглядати як рису циклічної моделі його сприйняття.

Схоже справа і в іншій NR, де початок та закінчення зими асоціюються з випаданням та таненням снігу:

*When the snow is on the ground,
Little Robin Red-breast grieves;
We'll strew him here some crumbs of bread,
And then he'll live till the snow is gone [2, p. 326].*

Наведений вище приклад – загадка про дерево – дуже показовий, оскільки він наочно демонструє, наскільки глибокий і тісний зв'язок циклічного та історичного часу у фольклорно-мовній картині світу NR.

Отже, образ часу у фольклорно-мовної картині світу NR будується на поєднанні циклічної та лінійної моделей сприйняття часу, причому елементи циклічної моделі привносять в образ часу упорядкованість та ритмічність. Спосіб репрезентації часу у фольклорно-мовній картині світу NR за допомогою відсилання до природних ритмів (місячного та сонячного циклів, звичок тварин та вегетативних циклів рослин) є типовою рисою циклічної моделі, що прийшла у фольклор з архаїчної (міфопоетичної) картині світу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Opie, P. and I. The lore and language of schoolchildren. Oxford, 1960.
2. Mother Goose Rebus Rhymes-Enchanted Learning Software : вебсайт. URL: <https://www.enchantedlearning.com/Rhymes.html> (дата звернення: 01.02.2022).
3. Байбурин А. К. Ритуал: свое и чужое. *Фольклор и этнография*. Ленинград : Изд-во «Наука», 1990. С. 3 – 17.

КОГНІТИВНО-МАТРИЧНИЙ АНАЛІЗ ДОМЕНУ КІЛЬКОСТІ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Крістіна САВИЦЬКА (Умань, Україна)

Статтю присвячено дослідженню домену кількості в лексико-семантичному просторі англійської мови, зокрема його розбору за допомогою методу когнітивно-матричного аналізу. Багато чисельників не тільки виражають кількість, але й мають особливий символічний сенс та архаїчну семантику, закладену в них багато століть тому. Важливість розгляду мовних одиниць, що володіють символічним потенціалом, є очевидною, оскільки людина постійно перебуває в процесі символізації.

При когнітивно-матричному аналізі мовного матеріалу першорядним є виділення та опис компонентів когнітивної матриці. На основі вивчення фразеологічних одиниць та прислів'їв англійської мови, що містять числові компоненти, можна виділити вісім основних взаємопов'язаних контекстів осмислення числових концептів у рамках загальної концептуальної сфери *Кількість: Історія, Антична міфологія, Біблія, Література, Розваги, Забобони, Побут, Народна мудрість*.

Історія. Історичні події стали джерелом великої кількості фразеологічних одиниць, багато з яких увійшли й в інші європейські мови, оскільки є кальками – буквральними перекладами відповідних іншомовних мовних одиниць: *the first among equals* – перша серед рівних (тим. лат. *primus inter pares*); *the fifth column* – п'ята колона (ісп. *Quinta columna*).

Антична міфологія є джерелом великої кількості фразеологізмів, які мають міжнародний характер: (e.g. *the nine muses, twelve labours of Heracles*).

Біблія є одним із найважливіших літературних джерел фразеологічних одиниць: «протягом століть Біблія була найбільш широко читаною та цитованою в Англії книгою; не лише окремі слова, а й цілі ідіоматичні вирази (часто буквальні переклади давньоєврейських та грецьких ідіом) увійшли до англійської мови зі сторінок Біблії» [1, с. 110].

Найбільш символічними числами в Біблії є: «три» – особливе позитивне число, символ Трійці; «чотири» – символізує світ (*4 corners of the world, 4 cardinal points*); «сім» – символ мудрості, завершеності та досконалості; «дванадцять» – символ закінченості та повноти.

Література. Багато англійських письменників збагатили англійську фразеологію, серед них чільне місце, як відомо, займає Шекспір (понад 100 ФО): *at one fell swoop, there is luck in odd numbers, the nightmare and her nine-fold, a twice-told tale, know a trick worth two of that* та ін. Так, наприклад, вираз *at one fell swoop* в сучасній англійській вживається в скороченому вигляді *at one swoop*, а в американському варіанті змінено прийменник: *in one fell swoop*.

Крім того, частина фразеологізмів перегукується з легендами й казками, в яких числа завжди грали важливу роль і мали додатковий символічний сенс. Однією з найважливіших чисел є «три»: для казкового дискурсу характерно потроєння, яке служить як засіб вираження інтенсивності дій та сили емоцій. У цьому третій елемент завжди є найважливішим, вирішальним. Таким чином, казковий дискурс будується на градації – наростанні складності завдання, що виконується, і цінності набутого блага.

Розваги. Ряд ФО з квантифікаторами етимологічно перегукується з різними популярними у Великій Британії та Америці іграм: крикету (*the twelfth man, hit smb for six*), більярду (*behind the eighth ball*), бейсболу (*get to the first base*) та ін.

Забобони. Значна кількість фразеологізмів пов'язана з народними повір'ями, оскільки числа завжди мали символічні значення.

Аналіз англійських забобонів показав, що найбільш нещасливим числом є два (8 з 9). Найщасливішими числами є: дев'ять (5 з 5), чотири (2 з 2), один (17 з 23), шість (1). Цікаво зазначити, що число «дванадцять» не зустрічається у забобонах: прикмети частіше попереджають про нещастя, ніж навпаки.

Побут. Частина фразеологізмів із числовими компонентами пов'язана з повсякденним життям людей, їх значення виводиться зі значення складових їх одиниць, багато хто з них зустрічаються не тільки в англійській, а й в інших мовах.

Народна мудрість. Цей домен представлений комунікативними англійськими прислів'ями. Більшість із них є споконвічно англійськими виразами, автори яких невідомі, але також зустрічаються міжмовні запозичення з латинських та грецьких прислів'їв.

Другий етап пов'язаний із виділенням характеристик числових концептів. Такими характеристиками, як показують результати концептуального аналізу, є:

Діяч. Усі фразеологічні одиниці, які об'єктивують аналізовану характеристику, можна розділити на дві групи: ті, які позначають окрему особу (*the 10th Muse, the 12th man*), і ті, що називають важливу групу людей (*the Nine Worthies*). Числа «три», «сім», «дев'ять», «дванадцять» зазвичай позначають значні групи як у світової історії, і у художньому дискурсі.

Символ. Серед ФО, що номінують предмети, необхідно також розглянути дві групи: одиниці, що називають один предмет (*Number 5, a four-leaf clover*), і кілька предметів (*the 3 golden balls, the 3 golden apples*).

Подія. Одиниці, що позначають події, зазвичай виражені номінативними (субстантивними) ФО (*12 Labours of Heracles, a 9 days' wonder*), а ті, що позначають дії – номінативно-комунікативними: *to play the 1st fiddle, to strike 12 all at once*.

Традиції. Даний домен представлений великою кількістю паремій, оскільки прислів'я завжди містили в собі пораду, повчання, знання, накопичені століттями: *You should know a man 7 years before you stir his fire.*

Якість. Маючи особливе символічне значення, числа, що входять до складу фразеологізмів, можуть передавати і якісні характеристики: «один» – чудовий, унікальний, винятковий, рідкісний, важливий, значний; «два» – двоїстість: як позитивні характеристики (винахідливий, кмітливий, мудрий, швидкий), і негативні (нерішучий, незграбний, що приносить невдачу); «три» — досконалий, завершений; «чотири» – стійкий, який приносить удачу; "п'ять" – високоякісний (*five-star*), легкий, кмітливий; "сім" – мудрий, щасливий, швидкий; «дев'ять» – щасливий, чепурний, справедливий, безсмертний.

Орієнтир. Число «чотири» було найважливішим у міфах створення всесвіту та орієнтації у ньому, у цій групі ФО найбільше одиниць містить числове «чотири»: *4 cardinal points, the 4 seas.*

Період. Фразеологізми, що позначають важливі часові відрізки, часто містять такі квантифікатори: чотири (*four seasons*), сім (*seven days of the week*), дванадцять (*a twelvemonth*).

Аналіз когнітивної матриці підтвердив релевантність домену «кількість» в англійській концептосфері, оскільки виділені на другому етапі характеристики (діяч, символ, подія, звичаї, якість, період, орієнтир) багато в чому збігаються з найважливішими концептами, що організують саме концептуальний простір. Багато дослідників поділяють думку Р. Джекендоффа у тому, що «основними конститuentами концептуальної системи є концепти, близькі «семантичним частинам мови» – концепт об'єкта та його частин, руху, дії, місця чи простору, часу, ознаки» [2, с. 92].

Отже, найбільша кількість фразеологічних одиниць позначають події, традиції та якості. Це викликано тим, що дані характеристики містять більшу кількість паремій, на відміну від інших.

Використання методу кількісних підрахунків при аналізі когнітивної матриці довело, що найбільшу номінативну щільність і значущість в англійській лінгвокультурі мають концепти «один», «два», «три», «чотири», «сім», «дев'ять», «дванадцять».

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Смит Л. П. Фразеология английского языка. Москва : Учпедгиз, 1959. 208с.
2. Кубрякова Е. С. Краткий словарь когнитивных терминов. Филологический факультет МГУ им. М. В. Ломоносова, 1997. 212 с.

СИМВОЛІЗАЦІЯ АНГЛОМОВНИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ

Юлія ТАРАНЕНКО (Умань, Україна)

Статтю присвячено цікавому питанню трансформації англomовних фразеологізмів на рівні структури – так званій символізації. Актуальність обраної теми зумовлена поверненням інтересу сучасних науковців до фразеологічної проблематики, зокрема активізацією фразеологічних досліджень до вивчення структурно-семантичних особливостей стійких мовних утворень.

Символізація це – абстрагування від конкретного предмета і наділення його додатковими атрибутами або властивостями, які об'єднуються у свідомості

інтерпретатора в певний асоціативний ряд. Символ з властивими йому атрибутами може стати конкретним предметом: емблемою Символізація є наділення у свідомості людини конкретних предметів навколишньої дійсності додатковими якостями за принципом суміжності або подібності.

Можна припустити, що слово стає символом тоді, коли воно знаходить у своєму змісті якийсь додатковий ряд сем, відмінних від цього початкового плану змісту і здатне виникати у свідомості реципієнта у вигляді певного асоціативного ряду. Цей асоціативний ряд може варіюватися залежно від культурного тла реципієнта.

Залежно від цього, наскільки розвинені кругозір і уяву носія мови, майже всі компоненти ідіом можуть піддаватися символізації. Однак, щоб символ однаково розпізнавався багатьма інтерпретаторами, символу необхідно набути конвенційності. Ця властивість символу надзвичайно важлива, оскільки варіативність трактування тих самих предметів різна щодо умов їх використання у різних культурах.

Символізація фразеологічних одиниць, як правило, базується на структурній редуції вихідної фабули (в окремих випадках – вже наявного в мові фразеологізму), а також на інтерпретації окремих лексичних компонентів фразеологізму. Оскільки символ не може бути обмежений певними інтерпретаціями, ми пропонуємо зупинитися в нашому аналізі на найвираженішому асоціативному ряді, укладеному в конвенціональних символах.

Спочатку розглянемо процес символізації першого типу.

Англомовні компаративні фразеологізми досить близькі до символізації, оскільки вони виділяють у сигніфікаті вихідного денотату найяскравіший атрибут/ознаку. Наведемо деякі з прикладів: *as American as apple pie* (прихований символ Америки, її традицій та способу життя); *to work like a beaver* (бобер - символ працьовитості); *as busy as a bee* (бджола – символ працьовитості); *crazy like a fox* (лисиця – символ хитрості); *as bold as a lion* (лев – символ безстрашності, сили); *as fast as a hare* (заєць – символ швидкості, спритності).

Англомовні індикативно-симілятивні фразеологізми можна проілюструвати наступним чином: *seal / stamp of approval* (друк – символ скріплення договору, офіційної справи); *to pass on the baton* (естафетна паличка – символ руху, дії в ім'я інтересів усієї команди); *the fat is in the fire* (вогонь – символ пристрасті, сильних емоцій).

Евфемістичні за своїм змістом фразеологізми (метафорико-перифрастичні), виявляють такі приховані в них символи: *in Abraham's bosom* (груди – вмістище серця, символу любові, а в цьому випадку – притулку душі); *the old Adam* (Адам – символ першої людини, гріхопадіння, порочних помислів та діянь); *the angel in the house* (янгол – символ чистоти, доброти); *to appeal to Caesar* (Цезар – символ справедливості).

Англомовні алегоричні фразеологізми можуть бути показані такими прикладами: *battle of the giants* (титани – символ зіткнення сильних особистостей); *a bird in hand* (птиця – символ мисливського трофея); *a magic carpet* (килим-літак - символ виконання бажань, чарівництва); *caviar to the general* (ікра – символ достатку, багатства); *dogs of war* (собака - символ агресії на захист, хоробрості відданості); *sow dragon's teeth* (дракон символ непереможної сили); *early bird* (птиця – символ працьовитості).

Як було зазначено, символізація також полягає у подальшому структурному перетворенні. Назвемо таку трансформацію символізацією другого типу. Зазвичай, їй піддаються фабульні фразеологізми, які є спрощеною версією різних художніх текстів.

Символізація фабульних фразеологізмів, що мають в образній основі біблійні сказання, знаходиться на першому місці за частотністю і становить майже половину випадків у всьому емпіричному матеріалі. Наприклад, фразеологізм *a beam in your eye / a mote in smb's eye* виходить з “*Why beholdest thou the mote that is thy brother's eye, but considerest not the beam that is in thy own eye*” [Matthew 7:3-5]. Іншими прикладами можуть послужити: *crumbs from smb's table* з “... *desiring to be fed with the crumbs that fell from the rich man's table*” [Luke 16:21]; *a fly in the ointment* з “*Dead flies cause the ointment of the apothecary to send forth a stinking savour*” [Ecclesiastes 10:1] та ін.

Далі йдуть фразеологізми, асимільовані в англійській мові з притч та відомих сказань: *an Aladdin's lamp* (символ виконання бажань, взятий з оповіді «Арабські ночі»); *to blow hot and cold* (символ мінливості настрою, з притчі про мандрівника, який дув на пальці, щоб їх зігріти й дув на суп, щоб його остудити); *a magic carpet* (символ швидкого переміщення у просторі, взятий із різних казок) та ін.

Поряд із символами, утвореними з притч та легенд, зустрічаються фразеологізми, що являють собою редуковану версію відомих англійських алегорій: *a new broom* (*A new broom sweeps clean*); *birds of a feather* (*Birds of a feather flock together*); *a bird in hand* (*A bird in hand is worth two in the bush*); *beer and skittles* (*Life isn't all beer and skittles*); *count your chickens* (*Don't count your chickens before they're hatched*) та ін.

Як видно з наведених вище прикладів, символізація симілятивних фразеологізмів, як правило, є редуцією до номінативних конструкцій: *N+N*; *N+prep+N*; *N+and+N*; *Attr+N*. У разі символізації алегоричних фразеологізмів залишається номінативна частина: у разі символізації фразеологізмів, заснованих на оповідях, залишається назва або предмет, найбільш тісно пов'язаний з розповіддю. У деяких випадках у відібраному нами корпусі зустрічалися фразеологізми, що відповідають формулі *V+art+N*; *V+your+N*.

В процесі аналізу було визначено, що символізації також здатні піддаватися нові фразеологізми в англійській мові. Розглянемо процес символізації стихійної фразеологічної одиниці *I'm in shock! See, I've got a blanket*. Так, вираз *I've got a blanket*, вимовлене головним героєм в одному з ключових уривків популярного британського серіалу, спочатку відокремилася від вступної фрази і набуло самостійного значення "перебувати в сум'ятті, шоковому стані". Потім червона ковдра, яка була в той момент на головному герої, стала міцно асоціюватися як із сильним потрясінням, так і з образом самого детектива. Поступово початковий вираз редукувався до *to have a blanket*, що означає "заспокоїтися, взяти себе в руки". Яскравим прикладом, що ілюструє дане значення, став творчо перероблений відомий вираз: “*Keep Calm and Carry On*” в “*Keep Calm and Have a Blanket*” [1]. На користь самостійності символізованого фразеологізму свідчить поява креативної групи онлайн користувачів «*Shocking Blankets*» [2], що спеціалізується на гумористичних анімованих ілюстраціях з героями детективного роману. Слід зазначити, що процес символізації даного фразеологізму зайняв короткий час.

Отже, символ — це об'єкт образної дійсності, здатний активувати певний шар когнітивних елементів, релевантних для національно-культурної свідомості. Можна припустити, що будь-який фразеологізм може бути потенційним символом. На наш погляд, процес символізації слідує в них за семантичним перенесенням або семантичним зрушенням. Символи у фразеологізмах представлені у стислому вигляді та є алюзією до відомих етнокультурних текстів, або кліше. Під час аналізу було виявлено, що символізації піддаються фразеологізми, що включають компоненти тваринної та предметно-прикладної тематики (у випадку з симілятивними ідіомами) і компоненти, що описують місцеперебування або прецедентних осіб (у випадку з індикативними ідіомами). На основі отриманих висновків можна стверджувати, що символізація симілятивних та індикативних ідіом може виявлятися в широкому спектрі конститuentів фразеологічних одиниць.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. URL: <http://www.google.ru/search?client=opera&rls=ru&q=Keep%20Calm%20and%20Have%20a%20Blanket&oe=utf-8&channel=suggest&um=1&ie=UTF-8&hl=ru&tbm=isch&source=og&sa=N&tab=wi&ei=sfgRUreVKqiA4gSvx4CIDQ&biw=1280&bih=688&sei=tvgrUtTXCaqz4ASWrIGQDg>
2. URL: <http://shockingblankets.tumblr.com/>

ЗАСОБИ ЕКСПРЕСИВНОГО СИНТАКСИСУ У МАЛІЙ ПРОЗІ У. ФОЛКНЕРА

Ольга КОЗІЙ (Кропивницький, Україна)

Естетичне кредо У. Фолкнера може бути представлено як послідовна прихильність принципам реалістичного мистецтва, віра у його перетворюючу силу і благотворний вплив на суспільство у поєднанні із впевненістю в тому, що модерністський потік свідомості «джойсівського типу» не є останнім, кінцевим словом розвитку мистецтва, а тільки одним із моментів художнього відображення дійсності. На рівні синтаксису художнього тексту ця особливість яскраво проявляється у використанні вставних конструкцій різного типу.

Специфіка лінгвістичної значимості предикативних парантетичних внесень в творах У. Фолкнера може бути інтерпретована з використанням категоріального апарату лінгвістики тексту.

Предикативні парантетичні внесення складають враження об'єкту макросинтаксичного характеру (великий об'єм, складність структури та пунктуаційного оформлення). Парантези У. Фолкнера розташовані дуже часто в такій синтаксичній позиції речення, включена в парантезах інформація буває настільки відірвана від контексту, що головна лінія повідомлення порушується, і читач змушений часто «повертатися» до попередніх сторінок. Більш того, парантези можуть прогнозувати події, що слідуватимуть. Тож предикативні парантетичні внесення У. Фолкнера належать до текстуальної лінгвістики.

Текстоцентричний підхід до дослідження предикативних парантетичних внесень передбачає необхідність виділити (делімітувати) одиниці аналізу з художнього тексту, спираючись на ряд критеріїв. Ця задача, як виявилось, має певні труднощі.

Насамперед, і це пояснюється естетичним кредо письменника, У. Фолкнер прагне до безперервної тривалості, до подолання дискретності синтаксичного ланцюга, що проявляється на абсолютно різних рівнях – від контекстуального ідо фонетичного.

Фраза ж у У. Фолкнера часто має вигляд багатоскладового розгалуженого періоду, який вбирає у себе настільки велику кількість підрядних речень, інфінітивних і дієприкметникових зворотів, що головне речення губиться в оточенні будь-яких обставин, уточнень, обмежень і визначень. Письменник, керуючись своїм естетичним задумом, нехтує правилами побудови речень: займенники навмисно не співвідносяться з іменниками, які вони заміщують; присудок не узгоджується з підметом; сполучникові слова не співпадають із словами, які вони визначають; звороти, які використовує У. Фолкнер, не мають чіткого синтаксичного зв'язку.

Предикативні парантетичні внесення також прагнуть до так званої «нескінченної подовженості»; таке внесення має свої підрядні речення, звороти і навіть може включати в себе новий парантез.

Спираючись на критерії, розроблені Н. Д. Зарубіною, можна припустити, що для того, щоб предикативні парантетичні внесення перейшли у статус надфразової єдності, необхідно і достатньо, щоб перше його речення було самостійне і мало «твердий» початок. Крім цього, таке внесення мусить включати речення, що належать до одного композиційно-мовленнєвого типу [2: 106-107].

Характерною рисою прози У. Фолкнера є використання синонімічного повтору для зв'язку предикативного парантетичного внесення із лівосторонньою частиною матричного речення:

«So he told how he held the skiff alongside the shanty-boat... while the woman in overalls passed back and forth between house and rail, flinging the food– the hunk of salt meat, the ragged and filthy quilt, the scorched lumps of cold bread which she poured into the skiff from a heaped dishpan like so much garbage – 14-while he clung to the strake» [8: 522-523].

Прагматичний ефект подібного використання типів зв'язку – це створення так званої стагнації тексту, що перешкоджає безперервній прогресії тексту, стримуючи, гальмуючи розповідь. Очевидно, це також входить в прагматичну установку У. Фолкнера: художньо репрезентувати процес аналітичного мислення персонажів, які прагнуть дійти до суті «глибинного смислу» явищ, що відбуваються чи описуються. Нижче наведено один із прикладів, який ілюструє сказане:

«So it was not long before Alexander Holston's lock had moved to the mail-pouch. Not that the pouch needed one, having come already the three hundred miles from Nashville whiteout a lock. (It had been projected at first that the lock remain on the pouch constantly... They pointed out to him that this would not hold water, since not only – the rider was a frail irascible little man weighing less than a hundred pounds – would the fifteen pounds of lock even then fail to bring his weight up to that of a normal adult mail... Yet indubitably fifteen pounds times three hundred miles was forty-five hundred something, either pounds or miles –especially as while they were still trying to unravel it, the rider repeated his first three succinct – two unprintable – words» [8: 27 – 28].

Прагматичний ефект подібного явища – актуалізація предикативного парантетичного внесення шляхом надання «периферійному», вставленому

матеріалу більше інформаційної значимості, ніж тому, який знаходиться в матричному реченні. Можна сказати, що синтаксис У. Фолкнера має так званий «стереофонічний» характер: кожне речення, як матричне, так і вставлене звучать окремо, і в той же час вони зливаються в єдине ціле. Говорячи про зв'язність, неможливо не згадати про нахили У. Фолкнера як письменника нехтувати правилами побудови основної синтаксичної одиниці. Предикативні парантетичні внесення дуже часто «вклинюються» таким чином, що обов'язкові синтагматичні зв'язки між конститuantами матричного речення опиняються розірваними. В цьому плані наші спостереження співвідносяться з результатами дослідження Л. І. Сердюкової [7: 17].

Яскравим прикладом актуалізованої функції є наступний уривок: «*The camp – the clearing the house, the barn and its tiny lot with which Major de Spain in his turn had scratched punily and evanescently at the wilderness – faded in the dusk, back into the immemorial darkness of the wood*» [8: 210].

Інформація, яку передає предикативне парантетичне внесення, сприяє актуалізації ідейного змісту матричного речення.

Таким чином, багато порушень граматичних та логічних норм, які мають місце при використанні предикативних парантетичних внесень, пояснюються прагматичною установкою У. Фолкнера створити художній аналог усного розмовного мовлення. Цим пояснюється той факт, що сама структура предикативних парантетичних внесень стає прагматично значимою.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования. М: Наука, 1981.
2. Зарубина Н.Д. К вопросу о лингвистике единиц текста // Синтаксис текста. М.: Наука, 1979. С. 103 – 112.
3. Киселева Л.А. Вопросы теорий речевого воздействия. Л.: ЛГУ. 1978.
4. Николаева Т.М. Лингвистика текста. Современное состояние и перспективы // Новое в зарубежной лингвистике. М.: Прогресс, 1978. Вып. 8. С5 – 39.
5. Плеханов Т.Ф. Лингвостилистическая характеристика авторских отступлений в английской художественной прозе: Автореф. дис. канд. филол. наук. М., 1972. – 22с.
6. Ризель Э.Г. Смысловые и стилистические функции парантетической связи // Филологические науки. 1962. №4. С.80 – 88.
7. Сердюкова Л.И. Некоторые особенности синтаксиса предложения романов У.Фолкнера: Автореф. дис. канд. филол. наук. М., 1973. 32с.
8. The Portable Faulkner, revised and expanded, ed. by Malcolm Cowley / W. Faulkner. New York. 1977. 768 p.

ПОНЯТТЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА МОВЛЕННЕВОГО ЖАНРУ «ВЕБ-БРАУЗЕР»

Алла ПАЛАДЬЄВА, Валентина САВКА (Умань, Україна)

Поява категорії жанрового мислення в лінгвістиці є однією із суттєвих її змін наприкінці ХХ століття. Лінгвістичне жанрове мислення характеризується здатністю бачити всі параметри моделі мовленнєвого жанру як із погляду теоретичного осмислення, і практичної реалізації. Поняття моделі є ключовим у сучасному жанрознавстві та дозволяє отримати уявлення про мовленнєвий жанр.

Засновником сучасної теорії мовленнєвих жанрів вважається М. Бахтін, який ще у 50-х р. ХХ ст. у своїй праці «Проблема мовленнєвих жанрів» ототожнює останні з висловленнями. Методологічно важливим є те, що вже в його працях

мовленнєві жанри мають чітко виражену функційно-комунікативну перспективу. За М. Бахтіним, людське мовлення у типових ситуаціях втілюється у певні готові форми мовленнєвих жанрів, «які дані нам, як рідна мова» [1, с. 45].

За підрахунками Т. Шмельової, М. Бахтін у своїх працях називає близько 30 мовленнєвих жанрів, зокрема, таких, як бесіда (салонна, застільна, інтимно-дружня, інтимно-сімейна), лайка, побутове оповідання, військова команда, заперечення, висловлення захоплення, схвалення, ділові документи, щоденник, відповідь, лист, прислів'я, побажання, привітання, осуд, похвала, поздоровлення, наказ, протокол, прощання, публіцистичний виступ, промова, роман, згода, співчуття, жарт, науковий трактат, інтимні жарти, питання [2, с. 78].

У теорії мовленнєвої комунікації і, зокрема, в дискурсології пропонують і декілька термінологічних позначень мовленнєвого жанру. Проаналізуємо деякі з них.

На думку М. Бахтіна, мовленнєвий жанр – це стійка форма висловлення, вироблена кожною сферою використання мови, що характеризується певним змістом, стилем як відбором словникових, фразеологічних і граматичних засобів, і передусім – композиційною побудовою [4, с. 145].

А. Вежицька вважає, що мовленнєвий жанр є кодифікованою формою дії [3, с. 101]. Вона вказує на зв'язок жанрів із культурою та зазначає, що в кожній мові є своя класифікація мовленнєвих жанрів, оскільки мова є відображенням культури (у широкому значенні цього слова) народу [3, с. 80].

На думку О. Селіваної, мовленнєвий жанр – це одиниця мовлення як системно організованої мови, дискурсивний інваріант, зразок ідеальної природи, що характеризується певним тематичним змістом, композиційною структурою, відбором фонетичних, лексико-фразеологічних, граматичних, стилістичних засобів й інтенційно-прагматичними особливостями [4, с. 245].

Ф. Бацевич розглядає мовленнєвий жанр як тематично, композиційно й стилістично усталені типи повідомлень – носіїв мовленнєвих актів, об'єднаних метою спілкування, задумом мовця з урахуванням особистості адресата, контексту і ситуації спілкування [2, с. 201].

Ми підтримуємо концепції М. Бахтіна і розглядаємо мовленнєвий жанр як повторювані, тобто відтворювані у мовних ситуаціях тематичні, композиційні та стилістичні типи висловлювань.

Ми вважаємо, що мовленнєвий жанр «веб-браузер» є комп'ютерно-опосередкований інструктивний текст, у рамках якого користувачам повідомляється інформація, необхідна для роботи з цим програмним забезпеченням із метою отримання доступу до інформаційних ресурсів Інтернету.

Формування мовного жанру, згідно з М. Бахтіним, відбувається наступним чином: спочатку з'являється задум, який обумовлює висловлювання, його обсяг та межі. Далі задум, будучи суб'єктивною характеристикою висловлювання, визначає вибір предмета мови, об'єктивну характеристику висловлювання [1, с. 256-257].

Висловлювання, на думку М. Бахтіна є основною одиницею спілкування та має такі характеристики: цілеспрямованість, цілісність та завершеність, зміна мовних суб'єктів (що говорять), смислова повноцінність, відтворюваність [Там само, с. 247-254].

Виходячи з цих положень, розглянемо, як ці характеристики висловлювання виявляються у реалізації мовного жанру «веб-браузер». При реалізації цього

мовного жанру необхідна користувачеві інформація передається у вигляді сигналів та повідомлень. Повідомлення є висловлюваннями або текстами. Текст англomовного веб-браузера є частиною комп'ютерно-опосередкованої комунікації, що безпосередньо спостерігається і відображається в елементах інтерфейсу веб-браузера, повідомленнях про помилки і файли вбудованої в веб-браузер довідкової системи.

При побудові висловлювання ініціатори комунікації за допомогою веб-браузера орієнтуються на мовний задум, взаємопов'язаний із ситуацією мовної взаємодії, учасниками комунікації (користувачами) та попередніми висловлюваннями. Учасники комунікації (розробники та користувачі), що орієнтуються у ситуації мовленнєвої взаємодії та у попередніх висловлюваннях, розуміють мовленнєвий задум, намір ініціаторів комунікації і сприймають висловлювання як ціле і завершене.

Третя характеристика висловлювання (зміна мовних суб'єктів), що виділяється М. Бахтіним визначає його межі. Ця характеристика в процесі комунікації за допомогою веб-браузера може виявлятися в інтерактивній взаємодії користувачів та розробників. Інтерактивність виявляється у можливості людини впливати на зміст і уявлення комп'ютерної програми чи електронного ресурсу. Крім того, користувач може висловлювати свою думку та отримувати зворотний зв'язок від іншого учасника спілкування.

Наступна характеристика висловлювання (сміслова завершеність) виявляється у можливості відповісти на нього та визначається сприйняттям, розумінням та можливими діями користувача, що диктуються отриманою інформацією.

Відтворюваність виявляється у наявності у розробників готових висловлювань, які використовуються при створенні текстових елементів інтерфейсу користувача, текстів довідкової системи та технічної документації на веб-браузер.

Результати проведеного дослідження свідчать про те, що мовленнєвий жанр «веб-браузер» має певні характеристики, а саме: цілеспрямованість, цілісність та завершеність, зміна мовних суб'єктів (що говорять), сміслова повноцінність, відтворюваність.

У теорії мовленнєвої комунікації пропонують декілька термінологічних позначень мовленнєвого жанру. Саме тому мовленнєвий жанр визначають як тематично і композиційно оформлену одиницю мовлення, що характеризується певним змістом та інтенційно-прагматичними особливостями

Перспективним вважаємо подальше ґрунтовне дослідження мовленнєвого жанру «веб-браузер» в аспекті мовних засобів, що використовуються авторами, а також використання результатів дослідження в навчально- науковій діяльності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества. М.: Искусство, 1986. 444 с.
2. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики : Підручник . К. : Видавничий центр «Академія», 2004. 344 с.
3. Вежицка А. Речевые жанры. *Жанры речи*. Саратов: Издательство Саратовского университета, 1997. Вып. 1. С. 99-112.
4. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля. К., 2006. 712 с.

ПОНЯТТЯ «КАЛАМБУР»: ОГЛЯД РІЗНИХ ПІДХОДІВ

Алла ПАЛАДЬЄВА, Ірина НАЗАРЧУК (Умань, Україна)

Декодування смислів, що передаються, становить саму суть процесу комунікації, проте розуміння повідомлення не завжди є однозначним. Смыслова неоднозначність може навмисно закладатися автором тексту як елемент мовної гри. Останнім часом приклади мовної креативності все частіше можуть бути виявлені в текстах різної стильової та жанрової спрямованості, внаслідок чого лінгвісти приділяють дедалі більше уваги лудичній мовній діяльності (В. Дем'янков, І. Зикова, О. Ірисханова, Г. Пономарьова, Є. Ремчукова і т.д.).

Каламбур реалізується і в художньому, і в газетному, і в публіцистичному дискурсах, але особливу значущість він набуває в медійних заголовках, де виконує низку стилістичних функцій. Каламбур привертає увагу потенційного читача до змісту статті за рахунок нестандартної форми заголовка, що передує їй, та в стислій, компресованій формі передає необхідну інформацію про тематику та ідеї статті. Він також здатний задавати необхідний тон оповіді та викликати почуття естетичного задоволення у реципієнта в момент, коли той співвідносить широкий контекст статті із заголовком та встановлює наявність каламбуру.

Разом із тим, стилістичний прийом каламбуру не однозначно трактується дослідниками. Незважаючи на велику кількість робіт, де розглядається функціонування каламбуру, досі немає загальноприйнятого визначення цього стилістичного прийому. Також залишається незрозумілим співвідношення каламбуру та інших стилістичних прийомів, подібних до нього за формою, таких, як: гра слів і подвійна актуалізація фразеологізмів.

У лінгвістиці дотепер немає єдиного розуміння сутності каламбуру, що відбивається й у термінологічному розмаїтті. Цей прийом ще часто називають “грою слів”, “словесним дотепом”, тощо. Причому зміст цих понять і їхнє співвідношення часто трактують по-різному.

Виходячи з розглянутих нами визначень, можна виділити такі властивості каламбуру в неспеціальному нестилістичному контексті: а) каламбур будується на обігранні різних значень багатозначних або омонімічних слів чи слів у складі словосполучень; б) каламбур прирівнюється до гри слів; в) каламбур припускає наявність комічного ефекту.

У спеціальних лінгвістичних дослідженнях, зокрема, у стилістиці, каламбур розглядається не просто як якийсь мовний зворот або жарг, а як стилістичний прийом. Як пише у зв'язку з цим І. Гальперін, «стилістика вивчає виразні засоби з погляду їх використання у різних стилях мови, поліфункціональності, потенційних можливостей вживання в якості стилістичного прийому» [2, с. 47].

Каламбур вважається одним із багатьох стилістичних прийомів створення експресивно-оцінних мовних одиниць. Загалом існує безліч тлумачень цього слова. Найпоширенішим є тлумачення, яке запропонувала українська вчена-дослідниця А. Коваль. Вона впровадила наступне визначення: «...стилістична фігура, яка виділяється специфічністю своєї мовної форми: слово вживається в такому лексичному оточенні, яке примушує сприймати його в двох планах, з двома значеннями, що надає думці несподіваного комічного напрямку» [3, с. 54-55].

За І. Кузнецовою каламбур: «... стилістична фігура, в якій два різних значення одного слова або два схожі за звучанням слова використовуються для досягнення гумористичного або пародійного ефекту» [4, с. 74].

С. Ожегов та Н. Шведова в «Тлумачному словнику російської мови» пропонують таке визначення: «Каламбур – дотеп, заснований на комічному вживанні схожих за звучанням, але різних за значенням слів; гра слів» [5, с. 123].

Словник французької мови «Le Petit Robert» тлумачить каламбур, як: «... гра слів, заснована на різниці змісту між словами, які однаково чи схоже вимовляються» [7, с. 431].

Більш точним, але все ж таки не зовсім повним вважається тлумачення, яке в «Словнику лінгвістичних термінів» запропонувала О. Ахманова: «...фігура мовлення, яка полягає у гумористичному використанні різних значень одного й того ж слова або двох, схожих за звучанням слів» [1].

У нашому дослідженні ми проводимо розмежування каламбуру та гри слів, причому всі критерії (формальний, семантичний та синтаксичний), на нашу думку, спроможні та можуть застосовуватися для аналізу конкретних випадків мовної гри. У той самий час можна говорити про певні традиції лінгвістичного вивчення каламбуру та суміжних йому прийомів, у межах яких каламбур сприймається як різновид гри слів, а гра слів визначається досить широко. Такий підхід є характерним для розуміння мовної гри. Н. Якименко, яка, зокрема, трактує каламбур як окремих випадок реалізації гри слів, оскільки остання передбачає «практично будь-яке фонетико-морфологічне експериментування зі словом», а ключовими критеріями, що дозволяють відмежувати каламбур від інших видів гри слів, є «наявність двоплановості та гумористичний і сатиричний ефекти» [6, с. 15].

Нарешті, під час розмежування каламбуру від суміжних явищ не можна не зупинитися на понятті мовної гри. На наш погляд, цей термін є найширшим із згаданих раніше, і всі названі вище прийоми (каламбур, гра слів, подвійна актуалізація фразеологізму, контамінація) є його частинами.

Отже, каламбур є одним із найяскравіших і, одночасно, одним із неоднозначних стилістичних прийомів. Вивчення лінгвістичної літератури, присвяченої розгляду каламбуру показує, що існує принаймні два підходи до визначення каламбуру – вузький та широкий. У межах вузького розуміння каламбуру цей стилістичний прийом сприймається як взаємодія двох загальновідомих значень одного слова чи поєднання слів. При широкому розумінні каламбуру цей прийом прирівнюється до гри слів і визначається як використання у мовленні багатозначних слів або омонімічних поєднань задля досягнення комічного ефекту.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов. URL: <http://www.klex.ru/j3t> (дата звернення 01.02.2022).
2. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования. М.: Изд-во наука, 1981. 139 с.
3. Коваль А.П. Практична стилістика української мови. К.: Вища школа, 1985. 352 с.
4. Кузнецова І.В. Stylistic in Practice (Стилiстика на практицi): Практикум. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. 132 с.
5. Ожегов С. И. Словарь русского языка. 1992. – 302 с.
6. Якименко Н.В. Каламбур как лингвостилистический прием в английском языке и пути его воссоздания в переводе: диссертация ... канд. филол. наук. Киев, 1984. 214 с.
7. Robert P. Le Petit Robert. France, 2000. (2841).

ПОНЯТТЯ «КОМУНІКАТИВНИЙ ЕТИКЕТ». НЕВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ КОМУНІКАТИВНОГО ЕТИКЕТУ

Алла ПАЛАДЬЄВА, Олександра ЗВІРЯКА (Умань, Україна)

У сучасних лінгвістичних дослідженнях людський вимір – визначальний чинник, що характеризує мовну комунікацію. Одним із маркерів мовленнєвої поведінки є етикетність спілкування, що знаходить відбиття у новій лінгвістичній категорії ввічливості. Вперше ця категорія увійшла до сфери лінгвістичних досліджень у зарубіжному мовознавстві [5]. Основи теорії ввічливості були закладені Е. Гофманом та Дж. Гумперцом, їхніми послідовниками стали П. Браун, С. Левінсон та інші.

У теоретичній літературі представлені різні визначення етикету. Традиційним визначенням етикету, на яке спираються дослідники у своїх працях, є визначення зі «Словника іншомовних слів», згідно з яким етикет є «сукупністю правил поведінки, що регулюють зовнішні прояви людських взаємин (поводження з оточуючими, форми звернення та привітань, поведінка у громадських місцях, манери та одяг)» [1, с.89].

Дослідження з етикету здебільшого представлені вивченням мовного етикету. Слід зазначити роботи А. Балакая, В. Гольдіна, В. Костомарова, І. Стерніна, Н. Формановської та ін.

Відомо, що вперше термін «мовний етикет» був використаний В. Костомаровим [7, с. 56-62]. У «Словнику лінгвістичних термінів» О. Ганича та І. Олійника вказано: «Мовний етикет – національно специфічні правила мовної поведінки, які реалізуються в системі стійких формул і виразів, що рекомендуються для використання в різних ситуаціях ввічливого контакту зі співрозмовником, зокрема під час привітання знайомства, звернення до співрозмовника, висловлення подяки, прощання тощо» [3, с. 126].

Найбільш повним визначенням мовного етикету у науковій літературі є визначення, запропоноване Н. Формановською. Під мовним етикетом розуміється «регулюючі правила мовної поведінки, система національно специфічних стереотипних, стійких формул спілкування, прийнятих суспільством для встановлення контакту співрозмовників, підтримки і переривання контакту у обраній тональності» [8, с. 9].

Доцільно розрізнити три близьких, але не однакових за змістом і обсягом поняття: мовний етикет, мовленнєвий етикет і спілкувальний етикет.

Спілкування - це діяльність людини, під час якої відбувається цілеспрямований процес інформаційного обміну. Отже, під час спілкування найперше враховуються особливості мовного етикету.

Мовний етикет – це сукупність словесних форм ввічливості, прийнятих у певному колі людей, у певному суспільстві, у певній країні. Це функціональна підсистема мови зі своїм набором знаків (стереотипних фраз) і граматиною (правилами засвоєння знаків) [6, с. 10].

Мовленнєвий етикет – це правила мовленнєвої поведінки, прийняті національним колективом мовців. Він охоплює стійкі формули спілкування (слова, словосполучення, мовні звороти-кліше) у ситуаціях установлення контакту із співбесідником, підтримки спілкування в доброзичливій тональності [6, с. 11].

Аналізуючи структурну організацію комунікативного етикету як комплексного явища, Р. Газізов виділяє вербальний та невербальний комунікативний етикет, а також етикет поведінки та етикет зовнішнього вигляду [2, с. 40].

Невербальна комунікація здійснюється з допомогою органів зору, слуху і нюху, смакових органів та органів дотику, кожен із яких утворює свій «канал комунікації»: 1) оптичний (з урахуванням зору); 2) акустичний (на основі слуху); 3) тактильний (на основі дотику); 4) ольфакторний (на основі нюху) [4, с. 144].

У монографії Р. Газізова представлена класифікація невербальних засобів у співвідношенні з цими каналами комунікації, згідно з якою невербальні засоби діляться на візуальні, паралінгвістичні, тактильні та ольфакторні [2, с. 90-92].

Візуальні невербальні засоби охоплюють сукупність: 1) кінесичних засобів, до яких належать жестикуляція, міміка, постава, хода; 2) проксемічних засобів, що організують простір комунікативного процесу (дистанція, особистий простір, розташування по відношенню до співрозмовника); 3) хронемічних засобів, тобто використання часу у комунікації (пунктуальність, можливість запізнення тощо); 4) фізіологічних реакцій (почервоніння, збліднення, потіння, тремтіння); 5) фізичних властивостей, що включають загальну привабливість та зовнішність людини (статура, колір волосся); 6) артефактів, що включають одяг, стрижку, макіяж (косметичні засоби), аксесуари, татуювання, всілякі предмети в руках); 7) графічних засобів (почерк людини).

Паралінгвістичні невербальні засоби включають: 1) просодичні (гучність та тембр голосу, ритм, мелодика та темп мовлення, паузи, синтагматичний та фразовий наголос); 2) паралінгвістичні (сміх, кашель, плач, зітхання та інші звуки, наприклад, що видаються носом або язиком).

Тактильні невербальні засоби включають дотик у ситуації спілкування, наприклад, дотик у формі рукостискання, поплескування, обійми, поцілунки тощо.

Ольфакторні невербальні засоби представлені природними та штучними запахами людини та навколишнього середовища.

Отже, комунікативний етикет - це стійкий порядок поведінки, сукупність правил ввічливого поводження в суспільстві. Сформовані норми моральності є результатом тривалого процесу становлення відносин між людьми в суспільному житті. Без дотримання цих норм політичні, економічні, культурні та сімейні відносини неможливі. До етикету належать, насамперед, правила ввічливості, прийняті в певному товаристві.

у структурі комунікативного етикету виділяються: вербальний комунікативний етикет (або мовленнєвий етикет); невербальний комунікативний етикет; етикет поведінки; етикет зовнішнього вигляду. Невербальний комунікативний етикет передбачає опис вимог заборонного характеру до елементів невербальної комунікації (жестикуляції, міміці, позам, дистанції спілкування, фізичних контактів між співрозмовниками тощо).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Богдан С. К. Мовний етикет українців: традиції і сучасність. К.: Рідна мова, 1998. 475 с.
2. Газізов Р. А. О современном коммуникативном этикете. *Русская речь*. 2009. № 3. С. 36-41.
3. Ганич Д.І., Олійник І.С. Словник лінгвістичних термінів. К.: Вища школа, 1985. 360с.
4. Грушевицкая Т. Г. Основы межкультурной коммуникации: учебник для вузов. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. 352 с.

5. Дзюбак Н. М. Аспекти дослідження категорії ввічливості в сучасному мовознавстві. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/22682/Dziubak.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 01.02.2022).

6. Комунікативний етикет працівників Національної поліції: монографія/ Авторський колектив: професор С.А. Цвілюк; доценти: О.М. Мігіна, Ю.І. Шмаленко, Є.В. Тягнирядно, Л.М. Ростомова, Л.Б. Тарасенко; ст. викл. К.І. Драпалюк; А.Г. Бочевар; викладач П.В. Мельник. Одеса: ОДУВС, 2016. 155 с.

7. Костомаров В. Г. Русский речевой этикет. *Русский язык за рубежом*. 1967. № 1. С. 56-62.

8. Формановская Н. И. Речевой этикет и культура общения. М.: Высш. шк., 1989. 159 с.

МЕДІАТЕКСТ ЯК ОБ'ЄКТ ЕКОЛІНГВІСТИЧНОГО АНАЛІЗУ (НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ)

Ірина ПЯНКОВСЬКА (Кропивницький, Україна)

Засоби мас медіа відіграють у сучасному глобалізованому світі першочергову роль у формуванні громадської думки та суспільної свідомості, а мова мас-медіа є вагомим інструментом інформаційно-психологічного впливу [1, с. 16-22]. У цьому контексті нагальними стають медіалінгвістичні дослідження різноманітних аспектів мовно-комунікативного процесу, які інтегрують соціолінгвістичний, психолінгвістичний, прагматичний, функціонально-стилістичний, лінгвокультурологічний та інші підходи до аналізу мовних явищ.

Медіатекст як основна категорія медіалінгвістики є особливим видом комунікативного дискурсу, в якому опрацьовується та презентується інформація соціальної значущості [3, с. 101-102]. Такий вид тексту має свої особливості, які відрізняють його від інших. Залежно від джерела, медіатекст може містити, окрім вербальних засобів, також аудіовізуальні матеріали, ілюстрації, гіперпосилання тощо [1, с. 38], а однією з його найсуттєвіших функцій є вплив на сприйняття адресатом тих чи інших суспільних явищ.

Проте поряд із багаточисельними перевагами сучасних можливостей мас-медіа, постає низка проблем, які вимагають уваги та пошуку шляхів вирішення. Проникаючи в усі сфери людської життєдіяльності, надаючи громадянам доступ до будь-якої інформації та необмежену можливість висловлювати власні погляди, мас-медіа можуть як об'єднувати суспільство, тобто сприяти його консолідації, так і виконувати функцію дезінтеграції, використовуючи в обох випадках різноманітні інформаційні технології пропаганди та маніпулювання.

Еколінгвістика як новий напрям в мовознавстві, який стрімко розвивається, займається, з одного боку, вивченням факторів, що негативно впливають на розвиток та використання мови, а з іншого, – пошуком шляхів і способів збагачення мови та вдосконалення практики мовного спілкування. На думку О. Сковородникова, екологія мови має бути в основі мовної політики держави, насамперед у сфері освіти, юриспруденції, засобів масової інформації [2].

Медіаекологія як міждисциплінарна галузь медіазнавства вивчає вплив медійних технологій на психіку, культуру й суспільний устрій і вбачає своїми завданнями виявлення, вивчення, аналіз проблем медіа-комунікації та пошук шляхів оптимізації взаємодії суспільства і мас-медіа. Визначальною для формування засад медіаекології є думка провідного американського медіазнавця Н. Постмена [4], що не зважаючи на появу нових засобів комунікації, мова

залишається основним інструментом спілкування і має бути пріоритетним аспектом уваги з боку лінгвістичних досліджень.

Лінгвістичний аналіз медіатекстів німецького видання «ZEIT ONLINE», присвячених одній з найактуальніших глобальних проблем сьогодення – щеплення від вірусу COVID 19 дав можливість виявити та оцінити їх з позицій еколінгвістики та медіаекології. Зокрема, в результаті опрацювання емпіричного матеріалу, дібраного шляхом суцільної вибірки, було виявлено мовні засоби лексичного рівня (неологізми, реалії, суперлативи, сталі вирази, описові конструкції, підсилювальні частки), синтаксичного рівня (конструкції з модальним дієсловом, наказовий спосіб, пряма мова, різні типи підрядних речень), стилістичного рівня (порівняння, протиставлення, перифрази, гра слів, гіперболи, алітерації, ідіоми, риторичні запитання) та прагматичного рівня (посилання на відомий або невідомий авторитет, моделювання особистості адресата, тактика «читання думок», «гра у простонародність»). Тлумачення проаналізованих лінгвістичних одиниць дає підстави зробити висновок, що використання мовних засобів різного рівня уможливорює чітке розуміння позитивного ставлення німецького уряду до щеплення, оскільки повсякчас наголошується його необхідність, безпечність і переваги як для окремих громадян, так і німецького суспільства в цілому. Окрім того, використання відповідних мовних засобів прямо або опосередковано впливає на сприйняття та оцінку інформації німецькими громадянами, що, в свою чергу, формує суспільну думку та свідомість. Подібне застосування медіадискурсу можна розглядати як інструмент консолідаційного впливу на суспільну свідомість німецької лінгвоспільноти. Однак, червоною ниткою в усіх аналізованих медіа-текстах проходить проблема поділу німецьких громадян на щеплених і нещеплених та повсякчас наголошується значення, яке має вакцинація для подолання пандемії COVID 19, що, на нашу думку, є яскравим прикладом ізоляційного впливу мас-медіа на суспільство, оскільки це питання носить дискусійний характер і викликає чимало протиріч під час обговорення, так само як запроваджені урядом обмежувальні заходи для невакцинованих, які отримують підтримку з боку однієї частини громадськості та викликають бурхливу критику з боку іншої.

Таким чином, цілеспрямоване використання різноманітних лінгвістичних засобів у медіатекстах може значною мірою впливати на суспільні процеси, як ізоляційні, так і консолідаційні. У цьому контексті вбачаємо доцільним подальше вивчення інструментів мовної екології з метою залучення їх до формування сприятливого гармонійного медіапростору.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Добросклонская Т.Г. Медиалингвистика: системный подход к изучению языка СМИ: современная английская медиаречь. М. : Флинта: Наука, 2008. 263 с.
2. Сковородников А.П. Экология современного русского языка и роль средств массовой информации в этом процессе [Электронный ресурс] –Режим доступа : <https://gazeta.sfu-kras.ru/node/307>
3. Шевченко Л.І., Дергач Д.В., Сизонов Д.Ю. Медіалінгвістика: словник термінів і понять. За ред. Л.І. Шевченко. Вид. 2-ге, випр. і доп. К.: ВПЦ «Київський університет», 2014. 380 с.
4. Postman N. The Humanism of Media Ecology. Proceedings of the Media Ecology Association, Volume 1, 2000. P. 10-16.

ПРЕЦЕДЕНТНІСТЬ АНТРОПОНІМІВ У СКЛАДІ АНГЛІЙСЬКИХ ІДИОМ

Марія ВОЙЧЕНКО (Кропивницький, Україна)

Прецедентні імена як один із різновидів прецедентних феноменів є об'єктом уваги багатьох дослідників. Аналізуються особливості їхнього функціонування у культурно-національному просторі, їхній склад та джерела походження (Н. Бурвікова, Ю. Гаврилова, Д. Гудков, О. Земська, В. Красних, Л. Меркотан, О. Найдюк та інші).

Прецедентне ім'я – індивідуальне ім'я, пов'язане або з широко відомим текстом, що, як правило, належить до числа прецедентних, або з ситуацією, що є широко відомою носіям мови і виступає як прецедентна; це ім'я-символ, що вказує на деяку еталонну сукупність певних якостей [3, с. 108].

Якщо порівнювати з власними іменами, то прецедентні імена називають конкретних людей, події, місця, що в результаті формують індивідуальні імена. Тобто прецедентними іменами можемо назвати, ті індивідуальні імена, що входять до когнітивної бази і позначають предмет, що в певному культурному середовищі, мають ті властивості, які розуміють усі члени цього середовища, ці властивості має група об'єктів, але в той же час не втрачають своєї індивідуальності [2, с. 126]. Прецедентні імена не можна віднести до якогось окремого класу чи категорії, але вони входять до числа власних назв, в той самий час мають свої особливості, що виділяють їх з числа всіх власних імен. Семантика прецедентних імен вказує не лише на конкретний об'єкт, вони позначають певну кількість об'єктів і виконують дефінітивну функцію. Можна сказати, що прецедентне ім'я містить інформацію про носія, має відносну самостійність, а по відношенню до інших предметів мають здатність приписувати їм певні властивості.

«Використання прецедентних текстів – одна з головних особливостей людської культури взагалі. Головною рисою прецедентних текстів є саме те, що вони часто відсилають не просто до тексту чи конкретного зображення, – а до ставлення та сприйняття цієї інформації, часто у різних її варіантах.

Прецедентним текстом вважається загальновідома інформація. Проте дуже часто такі тексти є і важливими, і сакральними: наприклад, такі книги як Біблія чи Коран є безсумнівно прецедентними для релігійних спільнот, християн чи мусульман, відповідно. Однак насправді первинним є саме спільність, а не важливість прецедентного тексту. Мультфільми, бачені в дитинстві, чи відомі фрази політиків також можуть бути прецедентними текстами» [5].

Функціонування прецедентних текстів та прецедентних феноменів досліджувалося у художньому, науковому та політичному дискурсах та розглядалися проблеми перекладу прецедентних текстів. У сучасному мовознавстві прецедентний феномен трактується як явище наявності в тексті елементів інших текстів. Таке розуміння прецедентності забезпечує його бачення як частини загального політичного дискурсу, з одного боку, та як елементів національної культури, з іншої [6].

Джерелами прецедентності можуть бути міфологія та фольклор, література, економіка, кіномистецтво тощо. На думку деяких дослідників, прецедентні тексти належать мовній культурі певного етносу, використання

яких пов'язано з реалізацією в достатньо стереотипній формі стандартних для цієї культури ситуацій мовленнєвого спілкування. Саме в цьому випадку, належачи до певної етнокультурної мовної особистості, прецедентний текст може бути використаний у спілкуванні, оскільки мається на увазі аналогічна його наявність в іншій особистості [4].

Прикладом англійської ідіоми з прецедентними антропонімами може бути вираз *Adam and Eve's togs* (Костюм Адама і Єви) пов'язаний з біблійною історією про перебування Адама і Єви в Раю. До Старого Завіту відсилає також фразеологізм *an Adam's apple* (Адамово яблуко розбрату).

Приклад вживання фразеологізму *an Adam's apple*: «*He was a funny-looking man, thin as a wire, and with an Adam's apple that looked as big as a turkey egg*». Ці вирази взяті з біблійних, відомим більшості людей, які входять до складу лінгвокультурної, релігійної спільноти текстів – як наслідок ці тексти та вирази можемо вважати прецедентними.

Інший великий пласт культурної спадщини – це міфологія, яка є багажем і основою виокремлення прецедентних феноменів. Такі вирази надзвичайно поширені, продуктивно вживаються в мовленні освічених людей, оскільки при називанні античних героїв повинні виникнути певні асоціації. Розуміння таких фразеологізмів можливе за умови ознайомлення з літературними джерелами про античність.

Згадку про Ахілла, героя античності, спостерігаємо у фразеологізмі *Achilles' heel* (Ахіллесова п'ята). Відомий міф про те, що цей герой мав тільки одне вразливе місце – п'яту, куди й втрапила стріла. Фразеологізм функціонує в різних варіантах, наприклад, *Achilles' heel / the heel of Achilles* (the one and only weakness but a fatal one) – п'ята Ахіллеса, Ахіллесова п'ята. Приклад вживання фразеологізму *Achilles' heel*: «*John could have become an excellent musician today, had it not been for his gambling – his Achilles' heel*».

Не менш значуща сфера для поповнення фразеологізмами нашого мовлення – художня література. До прикладу, усесвітньовідомий фразеологізм *the Capulets and the Montagues* (Капулетті і Монтегкі) пов'язаний з літературним джерелом – видатним твором В. Шекспіра. Прізвища на позначення осіб двох сімей, що ворогують, набули ширшого значення: позначають сторони, які не бажають примиритися, а також в абстрактному значенні упертість, неготовність до поступок.

Антропонім *Don Juan* (дон Жуан) теж відсилає до творів художнього мистецтва. *Дон Жуан* – це герой літературних творів Західної Європи, чоловік, який шукає любовні пригоди, коханець. Антропонім набув узагальненого значення і зараз вживається на позначення чоловіків-метеликів, які «пурхають» від жінки до жінки.

Аналіз теоретичних джерел, пов'язаних з питанням функціонування прецедентних текстів у цілому й прецедентних антропонімів зокрема доводить, що використання прецедентних текстів – одна з головних особливостей людської культури взагалі. Головною рисою прецедентних текстів є саме те, що вони часто відсилають не просто до тексту чи конкретного зображення, а до ставлення та сприйняття цієї інформації, часто у різних її варіантах.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Англійські ідіоми. URL: <http://easy-english.com.ua/english-idioms/>

2. Гудков Д. Б. Прецедентне ім'я. Проблеми денотації, сигніфікації і конотації. *Лінгвокогнітивні проблеми міжкультурної комунікації*: зб. статей. М., 1997. С. 116-129.
3. Гудков Д. Б. Теорія і практика міжкультурної комунікації. М.: Гнозис, 2003. 288 с.
4. Меркотан Л. Й. Прецедентні тексти в системі інтертекстуальності автореф. дис. канд. філол. наук. 10.02.01 Чернівці, 2016. 21 с.
URL:http://www.chnu.edu.ua/res/chnu/chnu_news/March/Aref_Mer_kotan.pdf
5. Прецедентний текст. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Прецедентний_текст
6. Прецедентні тексти в заголовках сучасних публіцистичних статей.
URL:https://philology.lnu.edu.ua/wpcontent/uploads/2018/04/Шифр_Зоря_робота.pdf

ХУДОЖЕСТВЕННАЯ ЛИТЕРАТУРА В ПРАВСТВЕННОМ И ЭСТЕТИЧЕСКОМ ВОСПИТАНИИ ЧЕЛОВЕКА

Алина СИРАЗИЕВА (Аркалык, Республика Казахстан)

*Ни корабль, ни коляска,
ни верховой конь, ни твои
собственные ноги не позволяют
тебе так глубоко и так далеко
проникнуть в чужие страны,
как это делает хорошая книга.
М.Сервантес*

С художественной литературой мы знакомимся в самом раннем детстве, когда еще не умеем читать. Взрослые вводят нас в мир книг, знакомят с их сказочными и реальными героями. А позднее, когда таинство чтения откроется каждому, книга станет верным другом и советчиком.

Литература – великое искусство. Она способна волновать и радовать, вызывать сочувствие и негодование, любовь и ненависть. Литература дает нам героев, которые становятся нашими друзьями. Она обогащает ум и сердце.

Искусство слова

Литература – искусство слова. Этим объясняют все ее особенности как вида искусства. Слово непосредственно связано с человеческой мыслью, а мыслью можно охватить всё. Поэтому словом можно описать все вокруг, а также выразить, как видимы мир – природу, внешний облик человека, животных, так и то, что увидеть нельзя, - мысли и чувства, тончайшие движения души и малейшие изменения во взаимоотношениях людей. Литература тесно связана с наукой философией. Нередко новые идеи проникают в другие виды искусства после того, как они получили своё осмысление в литературе. В основе некоторых видов искусства лежит литературное произведение: пьеса – основа спектакля, сценарий – кинофильма, либретто - оперы и балета, стихи – песни. Иногда литературные произведения становятся непосредственным источником музыкального или живописного произведения. Оперы «Борис Годунов» М. П. Мусоргского и «Руслан и Людмила» М. И. Глинки вызваны к жизни произведениями А. С. Пушкина, «Слово о полку Игореве» стало литературным источником оперы А. П. Бородина «Князь Игорь» и картины В. М. Васнецова «После побоища».

Искусство писателя состоит в том, чтобы дать читателям возможность увидеть, понять и почувствовать то, что увидел, почувствовал и понял сам автор. Выразительность художественной речи достигается тем, что сопоставляются обычные слова, писатель раскрывает в них неожиданный смысл, может найти

сочетание слов, что простое описание природы, человека, самый обычный разговор людей превращают в художественный образ. Чтобы вызвать в сознании читателей представление о действительности, в художественной литературе подробные описания часто заменяются словами-образами, или тропами, - сравнениями, метафорами, эпитетами. Писатель обычно не просто рассказывает, а рисует словами, так что читатели начинают, как бы физически ощущать, видеть изображаемое наглядно, зримо. «... Когда читаешь книгу, - говорил А. М. Горький, - то кажется, все герои, волшебным одухотворенным силою слова, окружают тебя, физически соприкасаясь с тобой, ты до боли остро чувствуешь их страдания, смеешься над ними и плачешь, ненавидишь и любишь, тебе слышны их голоса, виден блеск радости и влажный туман скорби в их глазах». Для всех нас литературные герои-живые, реальные люди, которых мы так хорошо знаем, что спорим о том, насколько верно воплощены их образы в фильмах или иллюстрациях, и в этом еще одна особенность литературы. Писатель, создав художественный образ, разбудил наше воображение, дал возможность нам самим на основе всего им написанного, вместе с ним творить этот образ. Образ, созданный при помощи слова – воображаемый. Вот почему в сознании каждого из нас возникает свой образ литературного героя.

Мы можем рассказать, как выглядит Анна Каренина, Катюша Маслова, Павел Власов, Павел Корчагин. Но вспомнить, какими словами они описаны, мы не сможем, если, конечно, специально не заучили текст. В этом тоже одно из таинств художественного слова. Оно одевало мысль писателя, воплотило её в конкретный образ, сделало живыми литературных героев и как бы отошло в сторону.

Литература – это человековедение. Но человек – в центре всех видов искусства. Почему, говоря литературе, мы особо это подчеркиваем? Литература может дать более широкое и разностороннее, чем все другие виды искусства, изображение человека, показать, что его жизнь, во всех её проявлениях и сложности.

У каждого литературного героя свой индивидуальный, неповторимый облик, и вместе с тем каждый из них обладает общими с другими людьми чертами. Благодаря этому мы постоянно сопоставляем героев литературы с реальными людьми и находим при этом много сходных черт, признаков. Так, искреннего и бескомпромиссного борца со злом мы называем Дон Кихотом, враня – Хлестаковым, подхалима – Молчалиным, скупого – Шейлоком, мелочного в своей скупости – Плюшкиным, инертного человека-Обломовым. В жизни эти черты не так броски, не так сильно выявлены, как у литературных героев.

В художественной литературе все подчинено раскрытию внутреннего мира человека. Портрет создаёт зрительное представление о герое произведения, диалог раскрывает его отношение к другим людям, его характер. Пейзаж даётся через восприятие человека и тем самым помогает понять состояние, мысли, чувства, настроение героя, его отношение к жизни. Описание природы в литературном произведении – это косвенная характеристика героя. В литературе говорится о человеке даже тогда, когда героями произведения становятся вещи или животные, как в "Холстомере" Л.Н. Толстого или "Каштанке" А.П. Чехова.

Чтение литературного произведения у нас возникает определенное отношение ко всему описанному. Мы любим одних героев и возмущаемся другими. Это наше отношение - оценка не только литературных героев, но и

жизни. Читая произведения литературы, мы, по словам Н. Г. Чернышевского, "приучаемся отвращаться от всего пошлого и дурного, понимать очаровательность всего доброго и прекрасного, любить всё благородное; читая их, сами делаемся лучше, добрее, благороднее".

В «Медном всаднике» А. С. Пушкина воспроизводится действительное историческое событие – наводнение в Петербурге 7 ноября 1824 года.

Вот как оно описано живым свидетелем событий, ученым-историком: "открываются погреба, подвалы и все нижние с жилья тотчас наполнились водой... излившиеся не с кем проспектом, как широкою рекою..." И это же собственное изображено у Пушкина:

... воды вдруг
Втекли в подземные подвалы,
К решеткам хлынули каналы,
И всплыл Петрополь как тритон,
По пояс в воду погружен.

Описание учёного точно и подробно передает происшедшее. но у писателя это же событие в предоставлено так, что мы начинаем видеть затопленный водой город, а сравнение с тритоном вызывает конкретное, чувственно-наглядное, образное представление. В романе "Воскресение" Л. Н. Толстой, глаза были чёрными, как мокрая смородина.

Литература в жизни человека

Слово занимает большое место в нашей жизни. Словами мы думаем, говорим, общаемся с другими людьми. А то, как мы говорим, имеет большое значение. Каждое слово многозначно. Каждое обладает огромной действенной силой. Вслушайтесь в свою речь. Многие обходятся минимальным количеством слов, даже не подозревая об огромном богатстве родного языка. Из-за бедности речи какие-то важные для каждого мысли, оттенки чувств остаются нераскрытыми, не выраженными. А иные говорят столь примитивно, употребляя жаргонные слова, что порой трудно различить, похвала ли звучит в их устах или порицание. В результате упрощаются и огрубляются не только речь, но и сами поступки и чувства человека, о которых так грубо сказано.

Художественная литература выступает в качестве образца и критерия использования языкового богатства. Произведения больших писателей отличают точность, ясность, живость языка, эмоциональная выразительность и простота. В хорошем произведении каждое слово-образ. Вот почему те, кто любят и читают художественную литературу, обогащают свой язык, развивают речь, умеют точно выражать свои мысли. Тем самым общения с людьми становятся интереснее и разносторонней.

Нужно каждому развивать в себе талант читателя. "Чтение, - говорит Ч. Айтматов, – это особая форма эмоционально-нравственной жизни, тем более яркая, чем больше и глубже дар сопереживания, каким обладает человек". Под влиянием художественных произведений люди начинают лучше понимать жизнь, а значит, и правильно мыслить, поступать, жить. Воздействие литературного образа иногда оказывается даже более сильным, чем влияние самой жизни. Образ Павла Корчагина, герой романа Н. Островского "Как закалялась сталь", воспитал не одно поколение советских людей. Именно Павел Корчагин помог определить цель жизни Зое Космодемьянской, его образ

вдохновлял на борьбу героев-молодогвардейцев и помог вернуться к жизни А. Маресьеву.

"Разве невелика для человека польза в том, что художественное произведение приводит его к осознанию собственных его сил, что оно вызывает их, возбуждает к деятельности и открывает ему новый и необъятный мир, который до того времени оставался не затронутым, незамеченным..." Эти слова М. Е. Салтыкова-Щедрина очень точно определяют значение художественной литературы в становлении и развитии личности [1].

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. В. И. Толстых, Б. А. Эренграсс, К. А. Макаров // Эстетическое воспитание. Издательство «Высшая школа» - 2-е издание. 1984. – 224 с., [156-159].

ПОСТИЖЕНИЕ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ ЧЕРЕЗ ЧТЕНИЕ И АНАЛИЗ ТЕКСТА

Алина СИРАЗИЕВА (Аркалык, Республика Казахстан)

Проблемы повышения воспитательного воздействия литературы на учащихся, формирование их мировоззрения, нравственности, эстетических критериев и вкусов, изучения литературы в ее идейно-эстетической сущности и художественной специфике принадлежат к числу наиболее актуальных.

Сегодня задача состоит в том, чтобы определить, как усилить, каковы пути формирования личности учащегося на уроках и во внеклассной воспитательное воздействие художественного произведения на школьников работе по литературе, каковы условия успешного литературного развития школьников, какие методы изучения литературного произведения могут обеспечить уроку литературы активную роль в жизни подрастающего поколения.

По словам С. В. Михалкова, «настало время критически проанализировать всю систему литературного образования! До сих пор в школе доминирует подход к литературе как к учебному предмету, назначение и методика которого практикуются по аналогии с другими «предметами», суть которых составляют основы наук — математики, физики, биологии и т. д. Поэтому в преподавании литературы на первый план выступают общеобразовательные задачи. Каждому ясно, что образования вне воспитания не бывает. Но в данном случае чрезвычайно важен акцент: что чему подчиняется? Что рассматривается в качестве основной цели: воспитание читателя, страстно увлеченного литературой, способного самостоятельно оценивать произведения и осваивать нравственное, идейное богатство книги, или этакий «мини-литературовед», заучивший формулировки о стиле, жанре, видах, но не пристрастившийся к чтению, не испытывающий потребности в постоянном общении с художественной литературой?» [1, с. 448].

Действительно, ведущим критерием, определяющим уровень работы учителя литературы, научно-методическую обоснованность содержания образования и педагогическую эффективность методов обучения и воспитания, является формирование у школьника потребности в постоянном обращении к литературным произведениям, отличающимся идейно-художественной ценностью. Чтобы осуществить задачи нравственно-эстетического воспитания, школа должна всемерно активизировать влияние на учащихся гуманитарных

дисциплин, в том числе искусства, ибо передовое, демократическое и социалистическое искусство — сильнейший фактор воспитания людей — помогает ответить на важнейшие вопросы жизни: каким человеком быть, каким общественно-политическим и нравственным идеалам следовать.

По сравнению с другими видами искусства художественная литература остается наиболее освоенным массовой школой средством нравственного, эстетического и общественно-политического воспитания. Именно поэтому проблема усиления воспитательного воздействия литературы на школьников постоянно находилась в центре внимания деятелей педагогической науки (В. В. Голубков, М. А. Рыбникова, Г. А. Гуковский, Г. И. Беленький, Т. Г. Браже, Е. В. Квятковский, Н. И. Кудряшов, Т. Ф. Курдюмова, Н. Д. Молдавская, Т. Д. Полозова, М. А. Снежневская и др.).

Ситуация, сложившаяся в сфере приобщения учащихся к нравственно-эстетическим ценностям искусства слова, в целом может быть охарактеризована следующим образом: художественная литература широко вошла в жизнь современного школьника, но велик еще разрыв между тем, что она может дать ученику, и тем, что ученик в состоянии взять у нее. Необходимо сократить этот разрыв и существенно усилить влияние искусства слова. Успешное решение проблемы следует искать на пути совершенствования содержания и методов изучения искусства слова на уроках и во внеклассное время. Тем более что в перспективе ближайших десятилетий литература может остаться единственным искусством, систематически изучаемым в школе в 1—X классах и полностью обеспеченным квалифицированными кадрами преподавателей. С другой стороны, более полное использование воспитательных возможностей других видов искусства — одна из основных задач современного художественного образования.

В основополагающих программно-методических документах, находящихся на вооружении школы и учителя литературы, отчетливо звучит мысль о том, что в школьном курсе литературы учащиеся знакомятся с выдающимися произведениями русской, советской и зарубежной литературы, в процессе чтения и анализа текста постигают науку о литературе. При этом теоретические знания учащихся, их литературоведческая подготовка — не конечная цель образования, а основа для глубокого восприятия произведения.

К сожалению, встречается еще такое преподавание литературы, при котором система чтения, размышление над прочитанным, оценочные суждения и нравственные выводы учащихся подменяются усвоением готовых формулировок, заимствованных из учебников и специальных исследований. Вот почему важно так организовать чтение произведения, чтобы анализ был не только обучающим, но и эстетически впечатляющим, формирующим высокие духовные запросы и художественный вкус, пробуждающим потребность в общении с литературой.

Очевидно, решение этой проблемы станет возможным, если обратиться к методам, позволяющим учащимся, с одной стороны, расширить и обогатить свой нравственно-эстетический опыт, а с другой стороны, «узнавать себя» в нравственных исканиях писателей. Это откроет перед учениками возможность быть «сотворцами» художественного произведения, явится ориентиром в формировании собственных критериев нравственности.

Успешное выполнение первой задачи возможно при актуализации знаний, умений и навыков, приобретенных учащимся не только на занятиях по

литературе, но и на уроках изобразительного искусства, музыки, истории, в курсе «История мировой культуры», во внеклассном самостоятельном чтении. При этом в обязательное внеклассное чтение, помимо внепрограммных произведений, целесообразно включать книги, знакомящие с духовной жизнью той или иной эпохи, с историей живописи, музыки, балета, театра, архитектуры, декоративно-прикладного искусства, с историей общественно-политических и литературных исканий, быта, нравов и т. д.

Решение второй задачи непосредственно связано с усилением внимания к творческой и идейной позиции писателей, произведения которых изучаются в средних и особенно в старших классах. Сегодня в представлении учащихся А. С. Грибоедов, А. С. Пушкин, Н. В. Гоголь в нравственно - эстетическом и идейно-политическом плане оказываются похожими друг на друга как близнецы, ибо все они выступают яркими противниками крепостного права и самодержавия, борцами за свободу и счастье народа, за справедливое социальное устройство. Между тем каждый из них, оставаясь на передовых общественных позициях своего времени, был личностью самобытной и неповторимой, со своими идеалами, представлениями о свободе, социальном устройстве, с особым духовным миром, индивидуальным жизненным опытом и глубоко своеобразным стилем.

Усвоение позиции писателя в школе не может быть осуществлено полностью, раз и навсегда: специфика искусства такова, что каждое новое обращение к тексту способно обогатить читателя новыми впечатлениями, выводами нравственного и мировоззренческого плана. *Основная задача уроков литературы — определить точки взаимодействия опыта, заключенного в художественном произведении, и опыта школьника-читателя, выявить основные этапы самостоятельного овладения идейно-художественными богатствами литературного произведения.* Уроки литературы, вооружая учащихся конкретными знаниями и методами анализа, призваны пробудить стойкое желание неоднократно возвращаться к изучавшемуся на уроке: постижение произведения не завершается, а лишь начинается в классе. Анализ текстов должен опираться не только на широкую теоретико- и историко-литературную, искусствоведческую подготовку, но и на художественно-творческую деятельность школьников, которая, как об этом свидетельствуют современные научные концепции, является решающим фактором, обеспечивающим максимальный эффект воздействия искусства на личность. Опора на творчество учащихся создаёт благоприятные условия для обогащения нравственно-эстетического опыта, формирования представлений о прекрасном и нравственном в окружающей действительности.

Степень постижения искусства слова находится в прямой зависимости от уровня читательской культуры: богатства речевого запаса (лексического, синонимического, фразеологического), степени владения элементарными сведениями о специфике художественной литературы, жизненного опыта учащихся, развитости воображения, способности увидеть за словом яркие картины, живые краски природы, человеческие страсти, полнокровные характеры.

Разработать научную методику изучения художественного текста, которая способствовала бы его глубокому постижению, пробуждала потребность в постоянном общении с искусством слова, воспитывала любовь к нему, — задача первостепенной важности. Решение ее сопряжено с поисками методов изучения

искусства слова, с учетом специфики литературы как учебного предмета, в котором «сосуществуют» искусство и наука о нем.

В активе методики литературы немало работ, которые сочетают строгую научность с высокой эмоциональностью. Статьи В. Г. Белинского о А. С. Пушкине, М. Ю. Лермонтове сродни искусству. Великий критик доказал, что говорить с читателями об искусстве — тоже искусство. В наше время эти традиции продолжили С. Я. Маршак («Воспитание словом»), К. Г. Паустовский («Золотая роза»). Следуя лучшим примерам, ведущие дореволюционные русские и советские методисты (В. Я. Стоюнин, В. И. Водовозов, В. В. Голубков, М. А. Рыбникова, Г. А. Гуковский) обогатили школьную практику образцами анализа литературных произведений.

Однако в целом методическая наука последнего времени уделяла мало внимания вопросу о принципах разбора литературных произведений. В этом одна из причин недостаточного мастерства ряда учителей, потери интереса учащихся к литературе, снижения идейно-художественного влияния искусства слова на читателей. Сейчас далеко не каждый учитель литературы может стать руководителем молодежи на пути постижения искусства.

Вывод: одна из задач литературы в школе — соединение знаний и эмоций учащихся в процессе анализа произведений, глубокого их восприятия и осмысления. Анализ художественного текста зависит от искренности и силы чувств, возникающих при восприятии искусства, от уровня литературного развития школьников, но одновременно сам анализ обогащает школьников новыми знаниями, углубляет их литературное развитие. Анализ художественного произведения — высокое и сложное искусство, требующее большой эрудиции, самостоятельности, смелости, знания психологии юного читателя. Анализ должен обучать, воспитывать и в то же время служить постижению искусства слова.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Михалков С.В. Литература в коммунистическом воспитании юного поколения, в деятельности средней школы и ПТУ. - ... съезд писателей СССР. Степнографический отчет. М., 1978.
2. Под редакцией С.А.Герасимова «Система эстетического воспитания школьников». М., 1983.

ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НОВОЗЕЛАНДСЬКОГО ВАРІАНТУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА ПРИКЛАДІ ІМЕННИКІВ

Людмила ВЕРЕМЮК, Анастасія ТКАЧЕНКО (Умань, Україна)

Запозичення з мови корінного населення викликають неабиякий інтерес, тому що у цьому невеликому за обсягом шарі лексики відображаються особливості контактування та освоєння англомовним етносом нових умов існування, що вплинули на своєрідність формування національного варіанту англійської мови. Незважаючи на збереження цілого ряду факторів британського впливу на англійську мову Нової Зеландії, відчутний потужний вплив австралійської англійської та дедалі зростаючої американізації.

Ми розглядаємо лексичні особливості новозеландського національного варіанту англійської мови на прикладі найвидатніших друкованих видань Нової Зеландії, до яких належать газети The Dominion Post, The New Zealand Herald,

Nelson Mail, The Southland Times, Wanganui Chronicle, The Otago Daily Mail та інші. Для аналізу було обрано ЗМІ, а саме популярна преса, адже, як відомо, ЗМІ оперує «живою» мовою, яка циркулює у сучасному суспільстві та є зрозумілою всім верствам населення.

Іменник *waka* походить з мови маорі та позначає традиційне маорійське каное, а у сучасній мові вживається для позначення будь-якого засобу пересування. «I woke at daybreak a couple of Sundays ago, couldn't go back to sleep so I made tea and settled into the sitting room to talk to my husband Bill. At some point two little arms wrapped around me and it was our granddaughter, Penny, aged five. «Did you say good morning to Poppa Bill?» she asked. «Yes», I said, «I just did» [5].

Іменник *waratah* походить з мови австралійських аборигенів Dharuk, позначає різновид австралійського чагарника. «For centuries the space that is now T.O.A.D Hall has also had a public function as a meeting place for the community to get together. «I understand the current site was a meeting place when the wakas used to come in and goods were traded and now we have lots of people who use the café as a meeting place, from mums and kids to business people looking for some space out of the office» [1].

Іменник *poppa* є американським розмовним варіантом слова *father*, який походить ще з XIX століття. «So imagine you're a moa, just doing moa things in the bush. Ooh look, a fern. Ooh look, another fern. You're big and tall, as in more than 200kg and more than 3m, but you're not self-conscious about it because you're a bird» [4].

Іменник *critter* належить до розмовної лексики американського варіанту англійської мови та означає «creature» (створіння). Іменник *rohutuka* походить з маорійської мови (утворився приблизно в середині XIX століття) та позначає вічнозелене новозеландське дерево, яке квітне у грудні та січні.

Іменник *moa* утворився у середині XIX століття в мові маорі та позначає великого вимерлого птаха, що раніше мешкав у Новій Зеландії. «Trump is toast: A photo of a Trump toastie is up for grabs on Trade Me. Tempting or possibly down right de-appetising - it's the piece of toast that will divide many. Dubbed the "Donald Trump is Toast" auction, a Trade Me seller is hoping to sell off a piece of American presidential history all in the name of charity. The auction offers a framed photograph of a bit of toast showing the US President's likeness» [3].

Іменник *toastie* є розмовним британським варіантом, що позначає сендвіч з тостів. Вираз *to be up for grabs* належить розмовній лексиці американського варіанту англійської мови та означає «бути доступним», «бути в наявності». «While many people around the world believe New Zealand is one of the best places to live, a number of Kiwis have attempted to debunk this theory. Residents have slammed our country, responding to a Reddit thread asking for advice on whether Aotearoa is as idyllic as it seems. Taroin was flooded with messages from Kiwis wasting no time in dishing out why they think New Zealand isn't all it seems. The good-natured jibes soon turned serious when Kiwis began to highlight our nation's real negative points, with one person writing that «Child abuse, homelessness and suicide of youth are way higher than they should be». New Zealand's «poor housing, a lack of arts, rampant anti-intellectualism, non-existent work ethic, bad wages and insanely expensive food» were also discussed among redditors. Sweet as, bro» [2].

Отже, новозеландський варіант англійської мови функціонує як самостійна, національна літературна норма, якої дотримуються мешканці Нової Зеландії. Для людей, які не є ознайомленими з фонетичними, лексичними та граматичними особливостями даного варіанту англійської мови, він може здатися дещо непростим для швидкого розуміння.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Nelson Mail: T.O.A.D. Hall – the evolution of a café, November 15, 2017.
2. The New Zealand Herald: Kiwis explain why New Zealand sucks..., January 9, 2018.
3. The New Zealand Herald: Pass the butter: Trade Me seller auctions off unique Donald Trump toastie, January 9, 2018.
4. The Southland Times: Don't mess with the Haast eagle, January 5, 2018.
5. Waikato Times: Gladness and grief: Saying goodbye to a loves one at Christmas, December 23, 2017.

ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ АВСТРАЛІЙСЬКОГО ВАРІАНТУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Людмила ВЕРЕМЮК, Юлія ТИМОЩУК (Умань, Україна)

Розвиток австралійського варіанту англійської мови має свою, порівняно коротку історію, яка налічує трохи більше двох століть. Австралійські лексикографічні джерела являють собою певну основу для семантичного, функціонально-стилістичного, ареального опису регіоналізмів, системного аналізу та опису регіональної лексики англо-канадського варіанта англійської мови.

Своєрідністю соціально-лінгвістичної ситуації, в умовах якої розвивався австралійський варіант англійської мови, було те, що першими білими поселенцями Австралії були заслані каторжники, яких привозили до Австралії з Великобританії починаючи з 1788 року. У період з 1851 по 1861 рік біле населення Австралії майже потроїлася. І з цього часу збільшення населення Австралії відбувалося за рахунок природного приросту і вільної імміграції, в основному з європейських країн.

Поповнення населення Австралії, постійний процес міграції, переміщення великих мас населення з одних місць в інші, пов'язаний з освоєнням нових земель, виснаженням родовищ золота і відкриттям нових копалень, приводили до нівелювання мовних особливостей різних груп мовців, до тієї мовної уніфікації, яка є необхідною умовою освіти єдиної мови. Саме тому деякі дослідники вважають 50-ті роки XIX століття початком самостійного розвитку австралійського варіанту англійської мови.

Після другої світової війни в Австралії спостерігалася нова значна хвиля імміграції з Великобританії та інших європейських країн, яка призвела до того, що за даними на 1961 рік один з десяти австралійців виявився народженим не в Австралії. Однак про лінгвістичні наслідки цієї хвилі імміграції судити покищо рано [1, с. 35].

Таким чином, австралійський варіант веде своє походження від англійської мови нижчих шарів суспільства XVIII століття, а також специфічних особливостей мови моряків і солдатів, і ближче всього до південно-західного діалекту британського варіанту англійської мови з великою домішкою ірландського. Деякий вплив мали мови австралійських аборигенів, що позначилися переважно

в галузі найменувань тварин і рослин, а так само в географічних назвах. Все це призвело до того, що англійська мова сучасної Австралії відрізняється від англійської мови Великобританії.

Основні зауваження, що стосуються походження австралійської вимови, були зроблені австралійськими лінгвістами Мітчелом та Делбріджем, які провели значні дослідження в області австралійської вимови. Вони стверджують наступне:

1). австралійський варіант англійської мови за своїм походженням є так званою «міською» мовою, оскільки перші переселенці-носії мови були здебільшого з міст;

2). На сам перед, це мова робочого класу, мова здебільшого неосвічених та бідних людей;

3). Австралійський варіант англійської мови увібрав у себе особливості мови багатьох частин Англії, Шотландії, Уельсу та Ірландії [2, с.22-60].

Автори роблять висновок, що усі ці форми мови були привезені до Австралії, і австралійський варіант це ніщо інше, як узагальнення та нівелювання усіх мовних особливостей привезених діалектів.

Відповідно до даних досліджень в області вимови, австралійський варіант англійської мови відрізняється порівняно однорідністю. Багато дослідників вважають, що в Австралії немає місцевих діалектів. У своїй роботі Тернер пише: «Примітна однорідність австралійської англійської мови. Практично неможливо знайти географічний регіон, де мовні розбіжності були б настільки малі». Розбіжності у вимові скоріш залежать від статі, віку та соціального статусу носіїв мови, ніж від географічного регіону Австралії [3].

В австралійському варіанті англійської мови на сьогоднішній день можна визначити три варіації вимови: загальний (General), культивований (Cultivated) і просторічний (Broad). Ці варіації не мають визначеної географічної локалізації, в них не має чітко виділених культурних обмежень між шарами населення. Багато вчених вважають, що три типи австралійської вимови зумовлені функціонально-стилістичними причинами, проте тільки 30% носіїв мови володіють усіма трьома типами й можуть, залежно від ситуації спілкування, змінювати тип вимови.

Незважаючи на відмінності, які існують між трьома варіаціями австралійської мови, вони утворюють єдину систему, яка відрізняється в цілому від британського мовного стандарту. Більш різко відрізняється Broad, найближче до нього - Cultivated. На підставі цього й враховуючи особливості розвитку англійської мови у Австралії, деякі дослідники висунули гіпотезу про те, що первинною до Австралії формою вимови є саме проста мова - результат злиття і еволюції простої мови, діалектів та жаргонів, на яких говорили перші білі поселенці Австралії, про що говорилося вище. Broad і особливо Cultivated виникли як більш «престижні» форми шляхом згладжування особливостей просторіччя і зближення з RP [2, с. 52]. Порівняльний аналіз голосних GAus і RP показує, що загальне число голосних фонем в обох варіантах англійської мови однакове.

Отже, більша частина австралійського словникового складу збігається зі словниковим складом британського варіанту, розрізняльні риси австралійського варіанту не розподілені рівномірно по всьому словниковому складу мови, але концентруються в деяких областях, що співвідносяться з областями дійсності, найбільш важливими і актуальними для австралійців.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Шевченко Т.И. Социальная дифференциация английского произношения. – М.: «Высшая школа», 1990. - 141 с.
2. Boberg, Charles. "The North American Regional Vocabulary Survey: New Variables and Methods in the Study of North American English." *American Speech* 80 (1): 2005. 22–60.
3. Chilton, P. 2014. Language, Space and Mind: *The Conceptual Geometry of Linguistic Meaning*. Cambridge: CUP.

PHONETIC ICONICITY IN LITERATURE

Božena PETRÁŠOVÁ, Veronika KRIŽOVÁ (Trnava, Slovakia)

Phonetic iconicity may be perceived as “a game“ of sound versus association. D.Crystal [1, p.250] explains the term “*sound symbolism*“ as “some kind of meaningful connection between a sound, or a cluster of sounds, and properties of the outside world“. He recognizes two basic ways how sound symbolism is manifested in words. One of them is “*phonaesthesia*“ when the focus is put on the aesthetic values of sounds, and “*onomatopoeia*“ when the role of sounds is most obvious in poetry [1]. The purpose why such a play on sounds occurs in language is their symbolic meaning. Specific sounds or their combination in the word may trigger either positive or negative associations in the human brain. For the sounds associated with unpleasant feelings, the term cacophony is used, harmonic or pleasant sounds which evoke positive associations are recognized as euphonic. In literature, the implementation of sound symbolism has many ways of manifestation. It functions in fundamental phonetic literary devices, e.g. in alliteration or assonance when repetition of the same vowels or consonants in neighbouring words occurs. Sound symbolism also plays an important role in idiomatic expressions as for example similes or collocations are [2]. It is especially poetry that is the case of the highest occurrence of sound symbolism (phonaesthetics), used intentionally to engage as many human senses as possible. The main focus of the authors of poetry is playing not only on words, but on sounds as well.

Phonetic iconicity is also reflected in the process of onomasiology. Some names of literary characters or places may have a sub-textual meaning out of its lexical significance. Their sound pattern and phonetic features are often likely to match characteristics of a person to whom the name was determined by the author. Creative authors often make use of phonetic iconicity based on phonaesthetics and thus evoke positive or negative feelings in the reader. In general, front vowels /i/, /ʌ/, /e/, /æ/ elicit smaller, nicer, higher, milder, thinner, lighter, faster, softer, brighter, weaker and more feminine and friendlier feelings, whereas /ɔ:/, /ʊ/, /ʊ/ seem rather opposite to the properties mentioned above. Voiceless stops /p, t, k/ sound sharper than voiced bilabial consonants /b, m/. Nasals /m, n/, approximants /w, r, j/ and lateral /l/ are considered more friendly than voiceless stops /p, t, k/. Speaking about positive and negative associations evoked by hearing specific sounds, D.Crystal [1] mentions consonant clusters /sn-/ as conveying unpleasantness, or /gl-/ for brightness and light. He considers long vowels, nasals and sonorants gentle, but, on the other hand, short vowels, plosives or fricatives as expressing insult or curse. Regarding the findings of such types of research done on the topic of sound symbolism, S.S.Newman [3] set the “symbolic scales” in which he presented the results of his research:

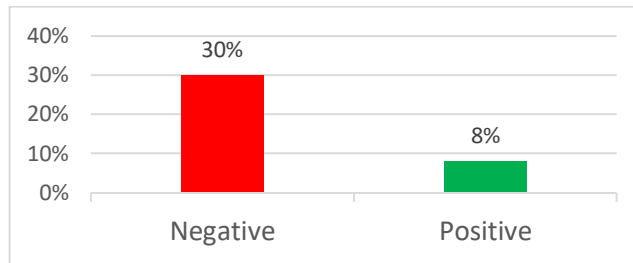
- bright [i] < [ɪ] < [æ] < [ɑ] < [ɔ] < [u] dark
- bright [k] = [s] ≈ [l] ≪ [h] < [p] < [tʃ] ≪ [n] < [g] < [b] < [r] ≪ [gl] ≪ [d] ≪ [m] < [gr] < [br] dark

Fig.1 Symbolic Scales (Newman, 1933)

Based on Newman’s “symbolic scales“ [3], the process of onomastics reflects a fixed and highly repeating phonetic pattern related to each category (positive versus negative, cute versus unpleasant, etc.). Names of literary heroes or places can be determined through a variety of aspects that take into consideration not only phonetic-phonological properties of sounds owing to their basic characteristics, e.g. voicing, clustering, position in the word, etc., but also the acoustic parameters of the sounds used, i.e. frequency, intensity, duration or wave structure determined by formants in vowels. In our modern, highly developed society, there are many ways how to analyse speech and visualise its characteristic aspects. Spectrograms allow the visualisation of three main properties of sounds: frequency, length, amplitude. The F1 (*formant 1*) and F2 (*formant 2*) values are directly connected to the height and location of vowels: for high (close) vowels /i, u/, low F1 values are recognised, low (open) vowels /a, o, æ/ are defined by high F1 values. The front vowels /i, e/ have high F2 values and for the back vowels /u, o, a, æ/, low F2 values are measured. The average F2 value is 1500 Hz. All the values above this number are considered positive. Clusters consisting of low and back vowels are believed to evoke dark atmosphere, high vowels combined with front ones mark positive feelings in the recipient. The manner and place of articulation are the most relevant factors for evaluating the impact of consonants on the recipient’s impression. The F1 value depicts the size of the constriction in the manner of articulation, F2 is related to the place of articulation.

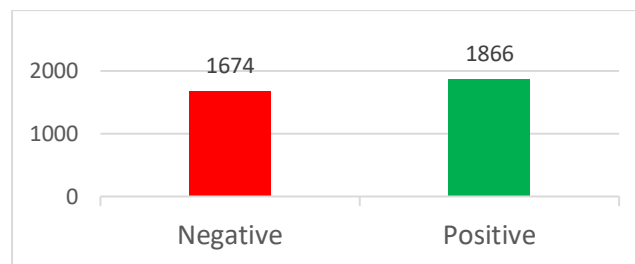
It was a big challenge to provide the research focused on phonetic iconicity and acoustic properties of vowels, consonants and their combinations in literary heroes’ names. Our research sample included 120 names of literary characters taken from the two very popular books, *Harry Potter* [4] and *The Lord of the Rings* [5] written by contemporary authors J.K.Rowling and J.R.R.Tolkien. Half of them were the names of positive characters and the same number were those of negative characters. A detailed phonetic-phonological analysis, as well as acoustic analysis were done. The analysis focused on properties of the sounds from the point of view of articulatory phonetics and phonotactics were done first. For measuring formant values, a speech analysing program Praat was used.

The main aim of the research was to find out the presence of sound symbolism in the names of literary characters, to prove that specific patterns and common features of positive characters as well as negative characters really exist. The other objective was to measure the F2 values, compare them with the average value (1500 Hz) and conclude whether the research results match with the already presented tendencies. The graph below clearly shows that in positive characters, the voiceless consonants made up only 8 % of all consonantal sounds, whereas in negative characters, it was 30 %.

Graph 1 The occurrence of voiceless consonants in the research sample (120 names)

The final results revealed the association between the names of negative characters and occurrences of voiceless consonants /p, t, k, s, ʃ/ and a nasal voiced /m/. There was a prevalence of voiced consonants in the names of positive heroes. In case of the initial consonant-vowel clusters, combinations of /lɪ/ /rɪ/ and /le/ /re/ were recorded.

Graph 2 The values of the F2 frequencies in the research sample (120 names)

According to the Newman's experiment (1933), lower F2 value is most often associated with darker and larger. The acoustic analysis of positive characters' names in our research sample presented the F2 values slightly above or around 1500 Hz, but they were definitely higher than the values measured for negative characters' names.

Summing up everything previously mentioned, we can say that the results of our research truly correspond to the conclusions of the analyses done in the past by the outstanding scholars.

REFERENCES

- [1] CRYSTAL D. *The Cambridge Encyclopedia of the English Language*. New York: Cambridge University Press, 2011.
- [2] HUDCOVIČOVÁ, M. *Grammatical Collocations of Verbs and Prepositions*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 2017.
- [3] NEWMAN, S. S. *Further Experiments in Phonetic Symbolism*. *The American journal of Psychology* 45.1.1933, pp. 53-75.
- [4] ROWLING, J. K. *Harry Potter*. UK: Bloomsbury Publishing, 2007.
- [5] TOLKIEN, J. R. R. *The Lord of the Rings*. Boston: William Morrow, 2012.

LIST OF FIGURES, TABLES, GRAPHS

Fig.1 Symbolic Scales (Newman, 1933)

Graph 1 The occurrence of voiceless consonants in the research sample (120 names)

Graph 2 The values of the F2 frequencies in the research sample (120 names)

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ

Наталья МИХАЙЛЮК, Наталя БОНДАРЕНКО (Харків, Україна)

Однією з головних дисциплін, яка має дидактичний потенціал для формування професійної культури майбутніх бакалаврів банківської справи, є дисципліна «Українська мова (за професійним спрямуванням)», яка сприяє удосконаленню практичних навичок грамотного усного і писемного мовлення. Бути грамотним у професійному середовищі — це уміти доцільно і правильно висловлювати власні думки, оформлювати ділові папери, уміти толерантно, аргументовано відстоювати свою пропозицію, знати і використовувати норми мовного етикету та професійну термінологію [1, с.39].

Слово, мова – показники загальної культури людини, її інтелекту, мовної культури. Мовна культура шліфується і вдосконалюється у процесі спілкування, зокрема під час виконання професійних обов'язків. Вона виявляється у володінні професійною мовою, вмінні висловлюватися правильно, точно, логічно, майстерно послуговуватися комунікативно виправданими мовними засобами залежно від мети і ситуації спілкування. Мовна культура утверджує норми літературної мови й пропагує їх, забезпечує стабільність і рівновагу мови. Правильність мовлення – це базова вимога культури мови, її основа. Важливо для всіх фахівців оволодіти нормами мови документів і усного ділового спілкування, адже особа з низьким рівнем культури, яка не вміє висловлювати свої думки, яка припускається помилок під час спілкування, приречена на комунікативні невдачі [4].

Мовна культура репрезентує три основні аспекти: нормативний (дотримання мовних норм), комунікативний (вміння домагатися поставленої мети, використовуючи всі мовні можливості) і етичний (вміння використовувати етикетні форми і засоби для досягнення взаєморозуміння і гармонізації діалогу).

Нормативний аспект культури мовлення, грамотність мови — найважливіша базова вимога мовного спілкування. Недотримання мовних норм, безграмотні обороти, лексичні, граматичні та інші помилки створюють своєрідні перешкоди при сприйнятті мови. Така мова (особливо усна) не тільки погано засвоюється, але і справляє негативне враження на співбесідника та не з кращого боку характеризує її автора.

Мова має значний запас мовних засобів, якими треба послуговуватися, враховуючи ситуацію, сферу спілкування, статусні ознаки співбесідника. Усі ці засоби мають бути мобілізовані на досягнення комунікативної мети. Комунікативний аспект мовної культури передбачає мовну майстерність, вміння підпорядковувати мовну композицію певному задуму, вміння користуватися всім набором виразних і образних засобів мови. Всі ці якості дозволяють успішно використовувати мовні тактики і стратегії в ході ділових переговорів, обговорень, диспутів, при підготовці доповідей, презентаційних промов і т. п.

Етичний аспект культури мовлення характеризується вмілим вживанням типових формул вітання, побажання, запрошення, прощання. Не абияке значення мають і тон розмови, вміння вислухати іншого, вчасно й доречно підтримати тему. Ефективність мовного спілкування в значній мірі залежить від дотримання правил мовного етикету. Використання мовних етичних шаблонів породжує довіру й повагу співрозмовника. Знання правил мовного етикету, їх

дотримання дозволяє людині почуватися впевнено і невимушено в будь-якій ситуації. Мовний етикет — це вироблена суспільством сукупність правил мовної поведінки, що визначаються взаємовідносинами суб'єктів спілкування в стереотипних ситуаціях. Мовний етикет підрозділяється на етикет усного та письмового спілкування. Етикет усного спілкування включає формули ввічливості і правила ведення розмови, письмового спілкування — формули ввічливості і правила ведення переписки [3].

Компетентності майбутніх фахівців після вивчення дисципліни «Українська мова (за професійним спрямуванням)» охоплюють:

1. Володіння нормами української літературної мови як основи культури усного та писемного спілкування; знання фахової термінології;
2. удосконалення навичок спілкування в ситуаціях професійної діяльності;
3. уміння опрацьовувати тексти за фахом з метою пошуку та здобування інформації для наукового дослідження: удосконалення навичок мовного оформлення письмових робіт наукового стилю;
4. навички укладання та мовного оформлення ділових паперів адміністративно-канцелярського спрямування;
5. уміння здійснювати презентацію підприємства та його продукції; розробляти рекламу, каталог товарів тощо [2].

Отже, високу культуру мовлення фахівця визначає досконале володіння літературною мовою, її нормами в процесі мовленнєвої діяльності. Важливе значення для удосконалення культури мовлення має систематичне й цілеспрямоване практикування в мовленні — спілкування рідною мовою із співробітниками, колегами, знайомими, приятелями, оскільки вміння і навички виробляються лише в процесі мовленнєвої діяльності. Культура мовлення — невід'ємна складова загальної культури особистості. Володіння культурою мовлення — важлива умова професійного успіху та фахового зростання [4].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Зімонова О.В. Чи потрібно вивчати українську мову (за професійним спрямуванням) у вищому навчальному закладі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2017 №13 том 1 URL: https://www.google.ru/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=2ahUKEwiM6ISSm_bjAhVSpYsKHZWAAaoQFjAAegQIBhAC&url=http%3A%2F%2Fwww.vestnik-philology.mgu.od.ua%2Farchive%2Fv31%2Fpart_1%2F12.pdf&usq=AOvVaw3J_zp85TFpkdZY-R9chpIg.
2. Кафедра українознавства і мовної підготовки іноземних громадян. URL: <https://www.hneu.edu.ua/kafedra-ukrayinoznavstva-i-movnoyi-pidgotovky-inozemnyh-gromadyan/>.
3. Нормативний, комунікативний і етичний аспекти мовної культури. URL: https://stud.com.ua/77081/kulturologiya/normativniy_komunikativniy_etnichniy_aspekti_movnoyi_kulturi.
4. Основи культури української мови. URL: https://pidruchniki.com/1246122040609/dokumentoznavstvo/osnovi_kulturi_iukrayinskoyi_movi.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЙОРКШИРСЬКОГО ДІАЛЕКТУ В РОМАНІ М. СІНКЛЕР «ТРИ СЕСТРИ»

Ольга ГОНЧАРОВА (Харків, Україна)

Художня система роману як літературного жанру є неповторною і багатопоровою: за визначенням М. Бахтіна, «стиль роману < полягає > в поєднанні стилів, мова роману — система мов» [1, с. 76]. Однією з базових категорій роману за Бахтіним є мовлення героїв, яке може проявлятися зокрема і через

залучення діалектів та говірок, «з метою індивідуалізації й типізації <... >, їхньої мовленнєвої характеристики, з метою підкреслення мовного колориту зображуваного, належністю героя до певного побутового середовища, інколи з метою створення комічного враження тощо» [2, с. 194].

Йоркширський діалект є доволі вивченим явищем з позицій лінгвістики, соціо- та психолінгвістики, культурології. В художній літературі саме твори англійських письменниць Бронте, чий дитинство, юність і останні роки життя пройшли у Західному Йоркширі, найчастіше ілюструють теоретичні положення науковців-діалектологів (Berg, Bernstein, Petyt, Vine, Layadi). Зокрема К. Петит (Petyt) є автором низки робіт, присвячених аналізу йоркширського діалекту в романах Шарлотти та Емілі Бронте, в яких, за визначенням науковця, він розкриває перш за все соціальну і класову належність героїв [5; 6].

Мета даної роботи полягає в тому, щоб дослідити роль і місце йоркширського діалекту в художньо-мовленнєвій організації роману Мей Сінклер «Три сестри» (1914), у якому розповідається про вікарія Картарета і його трьох доньок – Мері, Гвендолен та Еліс, – прообразами яких є Патрік і сестри Бронте. Відповідно до задуму письменниці, дія роману відбувається у вигаданому селищі Гарт (Garth), яке за описами дуже схоже з містечком Геворт (Haworth), в якому жили й творили сестри Бронте [3, с. 103-133], проте сама письменниця стверджувала, що топографічним прототипом слід вважати невелике йоркширське село Аркангартдейл (Arkengarthdale), що знаходиться в однойменній долині [4, с. 12]. Саме там вона перебувала під час написання роману, тож мала багатий досвід живого спілкування з місцевими жителями. Немає сумнівів, що у текст твору увійшли оригінальні зразки народного мовлення, притаманні населенню західного і північно-західного Йоркшира початку ХХ ст., що повністю відповідає хронотопу роману.

З лінгвістичної точки зору усіх героїв твору можна розділити на два табори: тих, хто розмовляє стандартизованою англійською мовою, і тих, хто є носіями йоркширського діалекту. Першу групу представляють сестри Картарет і лікар Роукліф, які приїхали до Гарту незадовго до подій, з яких починається оповідь. Вони добре освічені, люблять музику і літературу і втілюють притаманні для представників інтелігенції та «благородних» кіл риси, як позитивні, так і негативні: духовні пошуки і схильність до саморефлексії (Гвендолен), дотримання традицій і суспільної моралі, зарозумілість (Мері), честолобство і розчарування (Роукліф), лицемірство (вікарій), емоційну лабільність (Еліс).

На відміну від них, корінні жителі Гарту, які розмовляють на йоркширському діалекті, – фермер Греторекс, покоївка Ессі Гейл, її мати місіс Гейл, інші мешканці села – уособлюють у собі найкращі людські якості, такі як чесність, щирість, працелюбність, стійкість до викликів долі, рішучість, оптимізм, вроджена доброта. У той час як Ш. Бронте включала лише окремі діалектизми у свої твори, а в «Буремному перевалі» Е. Бронте діалект був властивий єдиному персонажу (Гертону Ерншо) і тільки на рівні речення, Сінклер дуже послідовна у використанні діалекту – її герої спілкуються між собою і з іншими на рідній мові. Показовою є глава XXVII, яка майже повністю (шість сторінок), за виключенням слів автора, написана на йоркширському діалекті. У наведеному нижче уривку йдеться про те, як Ессі звільнили з роботи, вона повернулася додому і повідомила матері про свою вагітність:

«Doan yo saay it, Assy. Doan yo saay it.»

Essy said nothing.

“D’yo ‘ear mae speaakin’ to yo? Caann’t yo aanswer? Is it thot, Assy? Is it thot?”

“Yas, moother, yo knaw ‘tis thot.”

“An’ yo dare to coom ‘ear and tell mae! Yo dirty ‘oossy! Toorn an’ lat’s ‘ave a look at yo.”

Now that the innocence of her face was gone, Mrs. Gale had a stern duty to perform by Essy.

“They’ve gien yo t’ saack?”

“T’ Vicar give it mae.”

“Troost’im! Whan did ‘e gie it yo?”

“Yasterda’.”

“T’moonth’s nawtice?”

“Naw. I aassked ‘im t’ kape me anoother two moonths an’ ‘e woonna. I aassked ‘im t’ kape me over Christmas an’ ‘e woonna. I’m to leaave Saturda’.”» [7, с.137-138]

Варто додати, що незважаючи на всі негаразди, щира любов та відчуття відповідальності допомагають Ессі і місіс Гейл дійти порозуміння і стати чудовими мамою та бабусею.

Отже, йоркширський діалект відіграє в романі Сінклер важливу стилістично-організаційну функцію. Письменниця використовує його не тільки і не стільки задля мовленнєвої характеристики героїв, скільки для художнього відтворення реального хронотопу в романі, структурування образної системи, поглиблення художнього психологізму.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бахтин М. Слово в романе. *Вопросы литературы и эстетики*. М., 1975. С. 72-233.
2. Галич О., Назарець В., Васильев Є. Діалектизми. *Теорія літератури*. Київ: Либідь, 2001. С. 193-195.
3. Barker, J. (2014) *The Brontes*. London: Abacus.
4. Bowler, R. (2020) May Sinclair and the Brontë myth: rewilding and dissocializing Charlotte. *Feminist Modernist Studies*. DOI: 10.1080/24692921.2020.1850146. <https://doi.org/10.1080/24692921.2020.1850146>
5. Petyt, K. (1970) *Emily Bronte and the Haworth Dialect: A Study of the Dialect Speech in “Wuthering Heights”*. Yorkshire Dialect Society.
6. Petyt, K. (1985) *“Dialect” and “Accent” in Industrial West Yorkshire*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing.
7. Sinclair, M. [1914] (1985) *The Three Sisters*. New York: The Dial Press.

ФРАНЦУЗЬКИЙ СТИЛЬ ФРАНСУАЗИ САГАН

Надія ДЕМЧЕНКО (Полтава, Україна)

Франсуаза Саган (Куарез) – одна з найпопулярніших письменниць ХХ століття. Протягом багатьох років її книжки не залишають списки бестселерів. Намагаючись пояснити надзвичайну популярність її книг, дослідники звертаються до різних аспектів творчості письменниці. Деякі розглядають особливості стилю, інші приділяють більше уваги проблематиці, характеру конфліктів. Подібне суперечливе становище автора є однією з характерних ознак літератури ХХ століття. Творчість Саган займає якесь проміжне становище між

екзистенціалістським і модерністським романами. Увібравши деякі риси і те й інше, творчість Саган, тим щонайменше, перебуває у опозиції стосовно обох. Ранній період творчості письменниці отримав більш докладне висвітлення у критичній літературі 50-х років, порівняно з наступним періодом творчості. Це з тим, що обставини появи її першого роману були незвичайні. У 1954 році, коли вийшов роман "Привіт, сум" ("Bonjour tristesse"), письменниці ледве виповнилося дев'ятнадцять років. Успіх її книги був скандальним. Скандальним було все, що пов'язане з ім'ям юної дебютантки, що стрімко піднялася на вершину літературної слави: зміст її роману, вік автора.

Творча кар'єра Франсуази Саган почалася в той період, коли один літературний напрямок вже вичерпав себе, а інший ще не оформився. Змінювалася літературна ситуація. Варто відзначити, що увага дослідників була спрямована більше на особистість самої письменниці, ніж на поетику її творів. Франсуаза Саган часто ототожнювалася з персонажами її творів, часто сприймалася лише зовнішня канва її життя та творчості. Викликаючи, часом незрозумілий простому обивателю, спосіб життя письменниці, пристрасть до автомобілів, швидкості, світських розваг додали штрихи до творчого портрета письменниці.

У її творчості зверталися такі дослідники, як У. П. Уваров, Л. А. Зонина, І. Д. Шкунаєва, Т. В. Балашова, Е. М. Евніна. Франсуаза Саган зайняла міцне місце у історії літератури Франції ХХ століття. Нею написано близько двадцяти романів, дев'ять п'єс, дві збірки новел. За межами Франції творчість Франсуази Саган сприймається як невід'ємна частина французької культури. Її романи використовуються як навчальні посібники з сучасної французької мови. Французька література має міцні національні традиції, яким слідує Франсуаза Саган. Письменниця тяжіє до традиційних форм аналітичного роману. Її заслуга у подальшій творчій розробці жанру аналітичного психологічного роману, витoki якого сягають XVII століття. Цінність та сенс її творів – в аналізі духовного та інтимного світу людини, її сучасника. В основі її романів лежать традиційні історії, що оповідають про сімейні та любовні стосунки.

Кохання, зрада – теми близькі та зрозумілі французькому читачеві. Її сприйняття французького суспільства традиційно. Ф. Саган - у сенсі слова французька письменниця. Її національна приналежність яскраво виражена у її творчості, бо вона зображує як душевний світ героїв, а й їх побут, клімат своєї країни та особливості епохи. Не кожен твір Франсуази Саган можна визнати однаково вдалим, але саме на її частку випали успіх і слава. Письменниця створила свій, легко відомий читачем, художній світ. Майже з перших рядків можна дізнатися та відчути, що дані твори належать перу одного автора, що є одним із критеріїв значущості письменника. У світі Саган, замкненому, камерному, розсіяні одні й самі прикмети, що малюють сучасний побут. У свідомості читача постають неповторні картини столичного життя: тихі, затишні кафе на набережній Сени, фешенебельні ресторани, квартири паризької еліти, де зазвичай відбувається дія у її романах. Місце дії найчастіше обмежується Парижем та його передмістями, лише іноді воно переноситься у провінцію.

У цьому властивому її творам просторово-предметному світі зустрічаються ті самі типи героїв. Саган, як правило, описує суспільство забезпечених буржуа, елітарне, богемне середовище, до якого вона належить сама і яку добре знає.

Персонажі знаходяться у якомусь постійному стані відпочинку, канікул, матеріальні проблеми їх мало цікавлять.

Типовий персонаж цих романів - молоде, що розчарувалося, однак ще не втратило палкості почуттів, істота, яка вважає себе трохи вище за інших. Герої досить зарозумілі, зухвалі від нудьги і неробства. Всі вони певною мірою сноби і належать ніби до особливої категорії, раси. Це своєрідний аристократичний різновид молодого людини післявоєнних років. Важливою особливістю невеликих за обсягом романів письменниці є індивідуальний стиль. У французькій літературі поняття стилю відіграє велику роль. Буадеффе категорично заявляє, що від письменника вимагається... створити не світ, а стиль. Стиль рятує все, виправдовує все і змушує все забути. Неможливо ізолювати стиль від думки, сюжету. Стиль Саган підпорядковується світовідчуттю автора а відображення індивідуальності письменниці

У своїй творчості письменниця тяжіє до традиційних форм аналітичного психологічного роману. Вдале поєднання класичної ясності з відчуттям втраченості та тривоги, властивих сучасній людині, становлять характерну рису її творчої манери. Романи присвячені не так долі героїв, їх історії, як аналізу їхнього внутрішнього життя. У цьому сенсі романи Саган не подієві. Відсутність зовнішніх обставин є важливою. Особлива манера осмислення світу людини визначила матеріал її творів, який, своєю чергою, існує нероздільно зі своїми формою. З перших романів письменниці вдалося знайти свою мову, яка несе печатку її особистості і робить неповторними її твори.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Евнина Е.М. Современный французский роман 1940-1960.-М. 1962-519с.
2. Уваров Ю.П. Поколение Фрагсуазы Саган. Творчество французских писателей//Новое время. 1957 - № 17, С.29-31
3. Histoire de la littérature française – Paris: Nathan, 1984-240p.
4. Blanchet André la littérature et le spirituel. La molee littérature (Le sourire de Françoise Sagan p.231-151) – Paris: Aubier, Edition Montagne, Paris , 1959 -324p.

ON THE PROBLEM OF DIFFERENTIATION BETWEEN AN ADJOINING CONSTRUCTION AND A PARCELLED SENTENCE

Valerii BOHDAN (Berdiansk, Ukraine)

The problem of distinguishing between two diametrically opposed processes of syntax (adjoining and parcelling) has been one of the most controversial issues. These processes are represented in a text by an adjoining construction (AC) and a parcelled sentence (PS). The AC is a binary text unit, the parts of which are formally divided by an external punctuation mark into two separate sentences (a base utterance and an adjoined part (AP)), but they are formally and semantically connected by an adjoining connective word (ACW) that is homonymous to a coordinating or subordinating connective word (Bohdan V.V., Dmytrenko V.O.). A parcelled sentence is a syntactic universal of speech, which is based on the division of a holistic sentence into isolated utterances that are separated from each other graphically and prosodically (Pustovar O.V. 2006).

The difficulties of delimiting of an AC and a PS are seen in the unrestrictedness of the concept of "parcelling" with clear grammatical rules (Shevchenko T.V.), which

determines the existence of conflicting views about an AC and a PS: a) the denial of the existence of a PS in general (Referovska O.A.); b) non-recognition of adjoining and an AC in general (Vannikov Yu.V.); c) identification of adjoining as an AC (Pustovar O.V., Shevchenko T.V.) or as its second component (AP) (Ivkova N.M.); d) recognition of both an AC and a PS and an attempt to establish the criteria for distinguishing between these externally isomorphic text units (Bohdan V.V., Dmytrenko V.O., Koniukhova L.I.; Lytvynenko E.V., Maksymov L.Yu., Rinberh V.L., Tsihanova K.L.).

At the heart of this diversity of opinions are some common features inherent in both an AC and a PS: 1) two-component composition with a fixed arrangement of parts (an autosemantic part (BU) + a synsemantic part (AP)); 2) intonational disunity; 3) a meaningful pause and 4) an expressive singling out of the second part (adjoined or separated). However, these two units of expressive syntax are fundamentally different from each other. Parcelling is the reverse process in relation to adjoining (division, dismemberment of a ready-made statement). That is, in an AC, its AP is added to its base utterance without any previous plan, and in a PS, its parcellate is removed outside the framework of this PS, formally becoming a syntactically separate utterance but in fact remaining a member of the PS.

The scholars have suggested different ways to differentiate an AC and a PS: 1) adjoining is a phenomenon of a static aspect of a sentence, and parcelling – of a dynamic one (Beloshapkova V.A., Pryiatkyna A.F., Skovorodnikov A.P.); 2) an AC is a language phenomenon, and a PS is a speech (conversational) one, i.e. its variant (of a sentence that was not dismembered in speech) (Lytvynenko E.V., Chornobryvets S.H.).

In the process of our comparative analysis of the component parts of an AC and a PS, the existing opinion about the presence of dividing properties in an ACW was not confirmed. When distinguishing between an AP and a parcellate, the main criterion is often considered to be the possibility of their correlation or non-correlation with the content of the previous autosemantic part (base utterance). Parcelling is considered a reversible phenomenon: it is enough to eliminate the pause (replace the punctuation mark (a full stop, a question mark or an exclamation mark) in front of a parcellate with a "zero mark" or comma) – and the isolated component can be restored as a member of the sentence or predicative unit. Traditionally, an AC has been denied the right to merge its components on the grounds that an AP can be neither a member of a sentence nor a predicative unit because an AP semantically (unlike a parcellate) should not correlate with the previous utterance. In our opinion, this is a very subjective criterion based on the richness of imagination. Therefore, according to Popova I.A., the linguists recognized the possibility of the existence of not only free (unpredictable) adjoining, but also of a predictable one and hence two relevant classes of an AC (Vynohradov V.V., Haibova M.T., Hepner Yu.R., Rinberh V.I.).

We suggest the following approach to the problem of differentiation between an AC and a PS: 1) a PS is understood to be only as an asyndetic separation of a sentence (Koniukhova L.I.); 2) correlation with the content of the previous sentence cannot be the main criterion due to its subjectivity (Dmytrenko V.O.); 3) the conjunctive words do not divide a sentence into parts, but only adjoin them to a previous one (Shcherba L.V.); 4) first of all, it is necessary to take into account not the transformational capabilities of an AC and a PS, but a communicative task of a sender of a message, which can be defined only in a context; 5) in formal terms, the structure of an AC is more characteristic of a predicative unit, and a PS – of a member of a sentence; 6) in

case of parcelling, a sentence is divided formally and semantically, and in case of adjoining, the division into parts is only formal, and semantically we have adjoining (Dmytrenko V.O.).

Sometimes it is very difficult to determine the definition of the second part of a syntactic unit because there are so-called hybrids in this area, the parameters of which bifurcate both in the direction of parcelling and in the direction of adjoining without any advantage over any of them (Rinberh V.L.). However, if these parts begin with an ACW, they are adjoined rather than separated parts due to an inherent connective property of this formal marker of joining.

REFERENCES

1. Богдан В. В. Синтактика, семантика, прагматика англомовних приєднувальних конструкцій і складних речень з підрядним зв'язком: монографія. Донецьк: «ЛАНДОН-XXI», 2011. С. 263.
2. Ванников Ю. В. Синтаксис речи и синтаксические особенности русской речи. Москва: Русский язык, 1979. 205 с.
3. Дмитренко В. А. Структура, семантика и функции союзных форм связи в смысловых миниатюрах в современном английском языке. *Вісник Харківськ. нац. ун-ту. Серія «Романо-германська філологія»*. Харків, 2002. № 572. С. 87-93.
4. Попова И. А. Сложносочиненное предложение в современном русском языке. *Вопросы синтаксиса современного русского языка*. Москва, 1950. С. 355-395.
5. Пустовар О. В. Номінативний і комунікативний аспекти парцеляції в сучасній німецькій мові: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Донецьк. 2006. 19 с.
6. Реферовская Е. А. Лингвистические исследования структуры текста. Ленинград: Наука, 1983. 216 с.
7. Ринберг В. Л. Конструкции связного текста в современном русском языке. Львов: Высшая школа, 1987. 168 с.
8. Щерба Л. В. О частях речи в русском языке. *Избранные работы по русскому языку*. Москва: Учпедгиз, 1957. 188 с.
9. Bohdan Valerii. Supra-Sentence Units from the Standpoint of the Theory of Speech Acts Act. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія «Філологічні науки»*: [зб. наук. ст.] / [гол. ред. В. А. Зарва]. Бердянськ: БДПУ, 2017. Вип. XIII. С. 21–26.
10. Valerii Bohdan. The Development of an Adjoining Construction through Time. *Іноземна мова у професійній підготовці спеціалістів: проблеми та стратегії*: матеріали II Міжнародної наук.-практ. інтернет-конф. Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2018. С. 9–11.

СЕМАНТИЧНЕ ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ЛЕКСЕМ ЯК ОДИН ІЗ СПОСОБІВ УТВОРЕННЯ НЕОЛОГІЗМІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Олена СЕМЕРЕНСЬКА (Харків, Україна)

Поповнення словникового складу відбувається не тільки через створення нових слів чи запозичення іншомовних слів для заповнення лакун, але й додаванням нових значень до вже наявних слів.

Метою дослідження є аналіз вже наявних лексем, чия семантика зазнала змін у результаті суспільного та науково-технічного прогресу.

Динаміку зміни семантики слів досліджували такі вітчизняні і зарубіжні науковці, як Л. Булаховський, К. Дах, Н. Іщенко, Д. Крістал, Я. МакКензі, О. Потєбня та ін. Серед вітчизняних науковців питання семантичних інновацій розглядали такі науковці, як О. Галичкіна, І. Дьяченко, Ю. Дзюбіна, А. Копитіна, О. Тур та інші.

Серед неморфологічних способів творення лексичних одиниць виділяється лексико-семантичний, який має для мови особливе значення, оскільки за його допомогою задовольняються зростаючі потреби у нових словах і термінах у мові шляхом семантичного переосмислення вже існуючих.

Причинами семантичного розвитку слів, як зазначає О.А. Стишов, є «логічні й психологічні чинники (особливості асоціативного мислення, своєрідність ментальності кожного етносу, вплив індивідуально-авторського світосприймання, мислення й мовотворчості на загальноживану мову та ін.), а також фактори соціально-історичного характеру (зростання актуальності, суспільної вартості певних реалій і понять в окремі періоди розвитку соціуму й відповідне виявлення цієї актуалізації в тематичних групах лексики тощо» [3, с. 13].

Аналіз близько 100 неологізмів, утворених шляхом семантичного переосмислення, показав, що найчисельнішими є неологізми, які умовно можна поділити на дві підгрупи. До першої відносимо неологізми з семантичною ознакою «життя у соціумі», друга підгрупа включає новотвори з семантичною ознакою «взаємодія із гаджетами».

Прикладами неологізмів першої підгрупи із лексико-семантичною ознакою «життя у соціумі» можуть виступати: *helicopter parents* батьки, які постійно пильнують за своїми дітьми та не відходять від них на крок; *crowdfunding* збирання грошей великою кількістю людей, коли кожен платить невелику суму; *boomerang child* діти, які, ледь досягши повноліття, з'їхали від батьків, щоб жити окремо, але повернулися через якийсь час через скрутне фінансове становище чи інші причини; *bread* гроші; *drag* нудьга; *defensive eating* поїдання їжі настільки швидко, щоб вона не дісталася іншій людині; *bucket list* список речей, які людина ніколи ще не робила, але обов'язково хоче зробити за життя; *pancake people* покоління активних інтернет-користувачів, які на перший погляд багато знають, але насправді всі їхні знання досить поверхові; *hot mess* «катастрофа», «ЗЗ нещастя»; *Barbie dream* ідеалізація когось чи чогось, властива наївній дівчині, фантастична мрія; *eye broccoli* людина не дуже привабливої зовнішності (народився термін за аналогією з капустою броколі, яка, хоч і дуже корисна і насичена вітамінами, але у більшості людей апетиту не викликає); *niche worrying* домовленість із самим собою про те, що можна турбуватися не більше ніж про одну річ за один раз (уважається методом боротьби з параноєю та нервовими зривами); *to leo* нарешті досягти бажаного результату після безлічі безуспішних спроб протягом декількох років (дієслово з'явилося після вручення американському актору Леонардо Ді Капріо премії Оскар) та інші.

До другої підгрупи з семантичною ознакою «взаємодія із гаджетами» відносимо: *child supervision* явище, коли діти, які добре знаються на сучасних гаджетах допомагають батькам у їх використанні; *digital detox* проведення часу у реальному, а не віртуальному світі, без нескінченних соціальних мереж та «гугла»; *me time* час відпочинку та розслаблення без телефону, телевізора, планшета, комп'ютера чи ноутбука, витрачений на себе; *cyberstalking* процес віртуального переслідування чи моніторингу; *catfishing* обман, коли людина створює вигадану особистість, фіктивну сторінку у соціальній мережі; *phone-yawn* явище, коли одна людина дістає мобільник, наприклад, для того, щоб подивитися час, внаслідок чого всі присутні також дістають свої телефони («Заразність» цієї дії порівнюють із позіханням); *digital hangover* почуття сорому, яке з'являється у людини, яка чудово повеселилася вчора на вечірці, а сьогодні спостерігає

компромат в Інтернеті; *password fatigue* стрес або почуття незадоволеності, спричинене необхідністю запам'ятовувати безліч різних паролів; *pocketdial* ситуація, коли телефон сам телефонує, без згоди власника; *snackable content* швидкий та простий розважальний контент у соціальних мережах, що вимагає мінімального рівня занурення, для перегляду протягом робочого дня; *dumbwalking* йти по вулиці, дивлячись у екран смартфона, не помічаючи нічого навколо себе та інші.

Слід зазначити, що способи творення нових слів часто виступають як стилістичний прийом. Формування семантики неологізму є результатом лінгвокреативної діяльності, пов'язаної з переходом нової одиниці з індивідуального конкретного вживання у користування мовною спільнотою.

Таким чином, одним із найбільш продуктивних способів творення неологізмів у сучасній англійській мові є зміна значень слів, тобто семантичне переосмислення. Найбільш чисельними групами неологізмів є новотвори з семантичними ознаками «життя у соціумі» та «взаємодія із гаджетами», що утворилися у результаті суспільного та науково-технічного прогресу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бондаренко О. М. Англійські неологізми: нове у використанні способів утворення. Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки. 2010. № 1. С. 127–131.
2. Клименко Н.Ф., Карпіловська Є.А., Даниленко Л.І. Динаміка словникового складу сучасної української мови на тлі міжслов'янських паралелей // Мовознавство. – 2003. – № 2-3. – С. 96-111.
3. Стишов О.А. Особливості розвитку лексичного складу української мови кінця ХХ ст. // Мовознавство. – 1999. – № 1. – С. 7-21.
4. Hardini F., Setia E., Mono U. Translation Norms of Neologism in Social Media Interface. *Lingua*. 2019. No. 16 (1). Pp. 15–24. DOI: 10.30957/lingua.v16i1.571.

ТЕОРІЯ ТРАНСФОРМАЦІЙ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ

Світлана МАТВЄЄВА, Наталія САФОНОВА (Київ, Україна)

Фахівці з теорії та практики перекладу багато років намагаються дійти згоди стосовно класифікації тих засобів перекладу, які застосовуються при передачі тексту, створеного однією мовою, засобами іншої мови та дозволяють досягти максимальної адекватності й відповідності між текстами оригіналу й перекладу. В сучасному перекладознавстві такі засоби називають перекладацькими трансформаціями.

На сьогодні існує декілька класифікацій перекладацьких трансформацій, які представлені в дослідженнях українських перекладознавців. Відмінності таких класифікацій одна від іншої пояснюються, перш за все, застосуванням різних підстав і принципів для систематизації, серед яких “розбіжності систем вихідної та цільової мов, відмінності мовних норм, особливостей мовно-комунікативних параметрів пропозицій мовленнєвих актів, ... розбіжності узусів двох мов, задіяних у перекладі” [2, с. 187] та інше. В нашій роботі ми розглянемо три класифікації, запропоновані українськими науковцями: В.І. Карабаном, С.Є. Максимовим і О.О. Селівановою.

Класифікація В.І. Карабана.

Дослідник поділяє трансформації на лексичні й граматичні.

Лексичні трансформації В.І. Карабан розглядає як “різного роду (заміни) лексичних елементів мови оригіналу під час перекладу з метою адекватного передавання їхніх семантичних, стилістичних і прагматичних характеристик із врахуванням норм мови перекладу та мовленнєвих традицій культури мови перекладу” [1, с. 326] і виокремлює шість типів таких перетворень: (1) конкретизація значення слова, (2) генералізація значення слова, (3) додавання слова, (4) вилучення слова, (5) заміна слова однієї частини мови на слово іншої частини мови, (6) перестановка слова. При цьому разом із лексичними трансформаціями вчений виділяє способи перекладу лексичних одиниць, серед яких називає (1) словникові відповідники, (2) переклад неоднозначних слів (вибір варіантного відповідника), (3) транскодування, (4) калькування (дослівний переклад), (5) контекстуальну заміну, (6) смисловий розвиток, (7) антонімічний переклад (формальну негативацію), (8) описовий переклад.

Під граматичною трансформацією В.І. Карабан розуміє “зміну граматичних характеристик слова, словосполучення або речення у перекладі” [18, с. 326] і розрізняє п’ять типів таких трансформацій: (1) пермутація (перестановка), (2) субституція (заміна), (3) додавання, (4) вилучення, (5) комплексна трансформація.

Поділ трансформацій на лексичні і граматичні, на думку автора, є досить умовним, оскільки через тісний зв’язок граматики й лексики “значна кількість перекладацьких трансформацій має змішаний характер, тобто при перекладі відбуваються одночасно лексичні та граматичні зміни” [1, с. 20].

Класифікація С.Є. Максимова.

Трансформаціями в перекладі С.Є. Максимов називає “певні структурно-семантичні зміни, ... спричинені лексичними та граматичними відмінностями між мовами та між відповідними культурами” [3, с. 142].

Запропонована дослідником класифікація базована на поділі трансформацій на лексичні (формальні лексичні й лексико-семантичні), граматичні та лексико-граматичні.

Формальні лексичні трансформації, за визначенням науковця, “передбачають зміну форми вихідної мовної одиниці за допомогою засобів цільової мови” [3, с. 144]. Серед таких трансформацій (1) практичні транскрипція, (2) транслітерація, (3) традиційне фонетичне та графічне відтворення, (4) комбінація перших трьох типів відтворення, а також (5) калькування. Лексико-семантичні трансформації включають (1) генералізацію значення, (2) диференціацію значення, (3) конкретизацію значення, (4) модуляцію (смисловий або логічний розвиток). Серед граматичних змін автор розрізняє (1) дослівне відтворення, (2) транспозицію, (3) заміну, (4) додавання та (5) випущення. Щодо лексико-граматичних трансформацій, то необхідність їх виокремлення викликана тим фактом, що “лексичні зміни часто викликані необхідністю адаптувати значення до граматичних особливостей цільової культури” [3, с. 144]. Отже, вчений говорить про (1) антонімічний переклад, (2) повну реорганізацію текстового сегмента та (3) компенсацію втрат при перекладі.

Також С.Є. Максимов зауважує, що перекладацькі трансформації необхідно відмежовувати від перекладацьких деформацій, які призводять до певних втрат при перекладі.

Класифікація О.О. Селіванової.

При класифікації трансформацій О.О. Селіванова спирається на розуміння перекладацьких трансформацій як “прийомів, що сприяють досягненню еквівалентності перекладу та передбачають процедуру перетворення з метою переходу від одиниць оригінального тексту до одиниць перекладу” [4, с. 545].

Дослідниця виділяє лексичні (формальні й лексико-семантичні), граматичні та лексико-граматичні трансформації. До формальних лексичних входять (1) умовно-звукова транскрипція, (2) графічна транслітерація, (3) калькування, а до лексико-семантичних – (1) конкретизація, (2) генералізація, (3) модуляція. До граматичних науковиця відносить (1) дослівний переклад синтаксичних структур (нульову трансформацію), (2) поділ речення, (3) об'єднання речень, (4) граматичні заміни (морфологічну й частиномовну перекатегоризацію, заміну типу речення тощо). Лексико-граматичні трансформації включають (1) антонімічну заміну, (2) конверсивну заміну й (3) описово-перифрастичний переклад. Окремо О.О. Селіванова говорить про компенсацію як “спосіб перекладу одиниць оригінального тексту іншими неізоморфними вихідними засобами без збереження первинного місця в оригіналі” [4, с. 545].

Осторонь від трансформацій авторка залишає перекладацькі деформації (“перетворення, ... пов'язані з певною перекладацькою втратою” [4, с. 545]) та перекладацькі помилки (“які є неусвідомленими й концептуально не забезпеченими” [4, с. 545]).

Таким чином, запропоновані сьогодні в перекладознавстві класифікації перекладацьких трансформацій відрізняються кількістю виокремлених типів, а також базовими принципами й підходами до систематизації. Однак всі дослідники сходяться на тому, що при роботі з текстом, особливо художнім, майже неможливо відокремити лексичні трансформації від граматичних, адже складність мови як структури та розбіжності в граматичній будові та лексичному складі мови оригіналу й мови перекладу часто потребують комплексних перетворень, які застосовуються перекладачами для досягнення максимального рівня адекватності тексту перекладу вихідному тексту.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Карабан, В.І. (2018). *Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми*. Вінниця: Нова книга.
2. Карабан, В.І., Карабан, А.В. (2018). Узусні перекладацькі трансформації. *Стиль і переклад*, 1, 186–204.
3. Максимов, С.Є. (2012). *Практичний курс перекладу (англійська та українська мови). Теорія та практика перекладацького аналізу тексту*. К.: Ленвіт.
4. Селіванова, О.О. (2011). *Лінгвістична енциклопедія*. Полтава: Довкілля-К.

ВИКОРИСТАННЯ ІДИОМ В ОНЛАЙН РЕСУРСАХ ЗА ГЕНДЕРНИМИ ОЗНАКАМИ

Вікторія ШЕВЧУК, Оксана КОМАРНИЦЬКА
(Хмельницький, Україна)

Гендерність відіграє важливу роль при перекладі багатьох текстів з однієї мови на іншу, в правильному використанні ідіом, які відносяться до базових мовних явищ. Дослідження такого явища все ще залишається відкритим та актуальним. Розглядаючи гендерний аспект у вивченні мови, необхідно

враховувати, що такі концепти, як «чоловіче» та «жіноче» не є поняттями з чіткими визначеннями. Вони мають не тільки істотні відмінності в тих чи інших сферах, але й еволюціонують синхронно зі змінами в суспільстві. Аналізуючи ці явища, необхідно мати на увазі, що гендерні відмінності не є природними. Вони визначаються людиною і є частиною культури, змінюючись паралельно із суспільством. Як відомо, ідіоми будь-якої мови несуть у собі всю широту народної думки, досвіду поколінь. Аналізований матеріал яскраво представляє стереотипи гендерної, закладені у внутрішній формі ідіом. Адже гендерний аспект у вираженні стійкими виразами інтелектуальних якостей осіб жіночої або чоловічої статі є дуже поширеним мовним явищем. Тема «жіночого» та «чоловічого» залишається предметом численних досліджень. Так, гендерний аспект інтелектуальної діяльності знаходить відображення в певній групі англійських і українських ідіом, де жінка, як суб'єкт розумової діяльності, як носій знань, отримує деяку оцінку, а чоловіки несуть певну характеристику стійкого відношення до змін, деякого консерватизму та непохитності. Методом суцільної вибірки було відібрано пости різної тематики сучасного онлайн контенту: 60 публікацій в 10 англійських блогах, де більшість блогів «жіночі» та 60 публікацій в 10 україномовних блогах з такою ж пропорційністю «жіночих» та «чоловічих публікацій». Розглянуто тематичні обговорення учасників віртуальної комунікації - авторів мережевих блогів. Обговорення або дискурс найбільш точно передає характер гендерного впливу на контент учасників тому, що він полягає в сприйнятті дискурсу не як монолітних зв'язкових текстів, а як певного набору лексичних одиниць уривчастого характеру (реплік в діалогах і різних ситуаціях, висловлювань). Прикладами дискурсу в дослідженні виступають публікації в блогах як моделі реального мовного середовища. Зазначимо, що записи в блогах мають гібридний характер, оскільки являють собою синтез записаного тексту та бесіди. Отже, в англійських і українських ідіомах було визначено наступні групи: ідіоми з явним гендерним потенціалом; ідіоми з жіночою та чоловічою семантикою; нейтральні ідіоми без яскраво вираженого гендерного забарвлення. Розглянуті ідіоми в більшості україномовного контенту з одного боку негативно характеризують жіночі інтелектуальні властивості, які вказують на невміння жінок гідно себе вести в суспільстві, висміють жіночу простакуватість, недалекість та сварливість, бажання виділитись, з іншого боку «чоловічі» ідіоми підкреслюють чоловічу стриманість у висловах, брак епітетів та порівнянь, короткі тексти, направлені в своїй більшості на оцінку себе та своїх дій. В англійській мові особливо не прослідковується різниця в текстах з точки зору гендеру. Це можна пояснити унікальністю походження ідіом в кожній окремій ментальності. Але деякі приклади ідіоматичного паралелізму можна визначити в обох мовних онлайн контентах. Проаналізовані ідіоми англійської мови, як з'ясувалося, не володіють яскраво вираженим гендерним потенціалом, більшість виразів подібного типу гендерно нейтральні, хоча частіше застосовують у відношенні осіб жіночої статі. Таким чином, аналіз українських та англійських ідіом, які розглянуті за гендерною характеристикою, показав такі результати: гендерний аспект відображається в обох мовах; ідіоми онлайн контенту з яскравим гендерним забарвленням домінують в українській мові; велику частину ідіом англійської мови не можна розглянути з точки зору гендеру. Велика увага саме до онлайн контенту зберігається через інтерес до мовної поведінки в традиційно

чоловічій та жіночій сферах життя суспільства, а також до підвищення популярності блогів як інструменту соціального впливу в світі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. О. Кісь «Українські жінки у горнилі модернізації» (2019).
2. Кон І. С. Сексологія. - М.: Академія, 2004. - 384 с. - (Серія «Вища професійна освіта»).
3. Т. Марценюк «Гендер для всіх. Виклик стереотипам» (2017).
4. Book Reviews : J. Lorber and S.A. Farrell (eds.), The Social Construction of Gender, 1991. Newbury Park: Sage.
5. Lorber, J., & Farrell, S. A. (Eds.). (1991). The social construction of gender. Sage Publications, Inc.
6. <https://gendermatters.in/gendered-effect-of-the-pandemic/>
7. <https://www.ef.com/wwen/blog/language/10-blogs-learn-english/>.

КОНОТАТИВНЕ ЗНАЧЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗОВАНИХ ВЛАСНИХ ІМЕН

Олена АРДЕЛЯН (Кропивницький, Україна)

Останнім часом наголошується на особливому різновиді конотації – національно-культурній, яка існує на всіх мовних рівнях, однак найбільш виразно виявляється у фразеології (Б. Ажнюк, Є. Беліцька, Є. Верещагін, В. Костомаров, О. Мамонтов, Л. Мельник). Національно-культурна конотація – це всі асоціативні історичні, побутові, емоційно-експресивно-оцінні, співзначення, що формуються в семантиці фразеологізму як відображення національної самосвідомості та духовного світу певного етносу й відбиваються в конотативних семах [4, с.15]. До національно маркованих, лінгвокраєзнавчих компонентів належать і власні імена у складі фразеологізмів.

У складі фразеологічної одиниці оніми можуть по-різному виявляти свою основну категоріальну властивість. Вони можуть зберігати свій онімічний характер, вказуючи на конкретну особу або місце відомих подій. При цьому вживання оніма викликає у адресата мовлення згадку про відомі історичні події, властивості та ознаки, пов'язані із денотатами – реальними носіями імені (за умови, якщо внутрішня форма фразеологізму є прозорою, тобто денотат імені ще не забутий), і вже на їх основі будуються відповідні аналогії. У складі фразеологічних одиниць оніми здатні деонімізуватися і лише генетично зберігати ознаки власних назв. Вони не мають конкретної денотативної співвіднесеності та відзначаються узагальненим, метафорично-образним значенням. В міру зростання абстрактності та за рахунок уведення інших, виразніших у плані мотивації фразеологічного змісту, компонентів, відбувається послаблення семантики власної назви та набуття онімом узагальнено-вказівного значення.

О. Селіванова вважає, що конотація є додатковим компонентом значення мовної одиниці, що доповнює її предметно-логічний зміст суб'єктивними відтінками оцінки, експресивності, функціонально-стилістичної забарвленості, а також відтінками, зумовленими соціальними, культурними аспектами комунікації [5, с. 281].

Доведеним є той факт, що конотація – це “змістова частина” значення, яка доповнює знання про об'єктивну дійсність знаннями про національно-культурну специфіку, що й викликає відповідний мовленнєвий ефект [3, с. 46].

Основними ознаками конотації І. Арнольд та Й. Стернін називають: а) ознаку доповнення до денотативного аспекту значення; б) вторинність конотації щодо денотації; в) вираження емоційної, експресивної й оцінної інформації [6, с. 105]. На сучасному етапі ономастологи і семасіологи розглядають конотацію як елемент семантичної структури значення слова. Так, конотативний макрокомпонент, як і денотативний, може належати ядерній частині значення слова. Зрозуміло, що в нейтральних номінаціях домінантним є денотативний макрокомпонент, а конотативний перебуває переважно на периферії. Та це не означає мало значущості останнього, бо саме периферійні семи конотативного макрокомпонента доповнюють ядро і значною мірою зумовлюють семантичний розвиток слова та його комунікативні варіювання [6].

На думку Є. Беліцької, у сфері власних назв конотативне значення набуває провідної ролі в їх структурі [2, с. 8]. Це ж стосується і фразеологізованих власних імен, мовне значення яких витіснене на периферію переносним – конотативним, наприклад: укр. *На бідного Хому і дерево пада* (де *Хома* “невдаха”); рос. *На безлюдье и Фома дворянин* (*Фома* – “дурний чоловік”); італ. *questa donna e una vera messalina* (*Мессаліна* – “жінка легкої поведінки”). У семантичній структурі власноіменних компонентів відбувається перерозподіл ієрархічної залежності денотативних та конотативних компонентів: останні витісняють з ядра значення оніма денотативну сему і переміщуються з периферії лексичного значення до його центру.

Таким чином, зрозуміло, що конотація не нашаровується на основний зміст, а перебуває у складній взаємодії з ним. Власноіменні компоненти можуть мати оцінний характер, відображаючи при цьому панівну суспільну оцінку певних ознак людей або географічних об'єктів. За кожним власним іменем у фразеології закріплюється певний стереотипний набір ознак. Конотації власних назв є оцінними і здебільшого характеризують людину за різними ознаками. Вони виникли на основі певних ознак носіїв цих власних назв, їх властивостей, звичок, діяльності тощо: англ. *according to Hoyle* – “виконувати все точно за правилами” (Едмонд Хойл – автор книги правил гри у віст); нім. *Herkulische Kraft* – “геркулесова сила” (Геркулес – сильна людина); нім. *Martialisches Aussehen* – “войовничий вигляд” (від імені римського бога війни Марса); ісп. *dar a Dios lo que es de Dios y al cesar lo que es de cesar*, рос. *Богу – богово, Кесарю кесарево*.

Так, значний прошарок ономастичної лексики увійшов до складу фразеологічних одиниць у зв'язку з поширенням християнства. Насамперед це імена біблійних та євангельських персонажів. Як і античні фразеологізми, вони належать до міжнаціональних одиниць і зустрічаються у фразеології різних мов: укр. *від Адама і Єви починати*, англ. *since Adam was a boy*, нім. *seit Adam und Eva*; укр. *старий як Мафусаїл*, рос. *Мафусаилов век*, нім. *alt wie Methusalem*, англ. *(as) old as Methusealah*; англ. *doubting Thomas*, укр. *Хома невірющий*; укр. *Іов багатотраждальний*, рос. *Иов многотраждальный / Бедный как Иов*, ісп. *Santo Job*; укр. *Ноїв ковчег*, рос. *Ноев ковчег*, нім. *die Arche / Kasten Noah(s)*; укр. *Марія Магдалина*, ісп. *Santa Maria*; укр. *Каїнова печать*, рос. *Каинова печать*, англ. *the curse of Cain*, ісп. *alma de Cain* та ін.

На тип конотативного значення впливає характер денотативної співвіднесеності компонента “власне ім'я”. На основі співвіднесеності власноіменного компонента з денотатом виділяються одноденотатні імена, за якими закріплюються одиничні поняття, та багатоденотатні, які

характеризуються відсутністю конкретної денотативної співвіднесеності. Перші (а це здебільшого прізвища відомих в історії осіб, відомі в історії географічні назви) можуть закріплювати у фразеології певні ознаки, поведінку носіїв імен, наприклад: укр. *Показав Богун панам дорогу, ледве вибралась здорові*; рос. *Иван Сусанин* (*Богун, Иван Сусанин* – “сміливий чоловік, здатний на самопожертву заради народу”); англ. *meet his Waterloo / like Napoleon at Waterloo*; рос. *Глядеть в Наполеоны* (*Наполеон* – “честолюбива людина, що прагне виділитися серед інших, зробити кар’єру, заявити про себе”, в англійській мові використано ойконім, який історично пов’язаний із військовими походами Наполеона та у багатьох культурах асоціюється з його ім’ям) або вказувати на місце відомих подій: укр. *загинув як швед під Полтавою*; англ. *Cross the Rubicon*. Конотації одноденотатних імен виникають на основі енциклопедичної інформації про денотат імені і зумовлюються історичними факторами, значущістю й важливістю історичних подій для суспільства. Багатоденотатні власноіменні компоненти відзначаються узагальненням, метафорично-образним значенням, яке виникає в результаті різноманітних можливостей іншого сприйняття власних імен іншою особою.

У складі фразеологізмів оніми можуть зберігати свій онімічний характер, вказуючи на конкретну особу або об’єкт. Виконуючи роль семантичного стрижневого компонента, такі власні назви несуть інформацію про конкретний денотат імені та пов’язані з ним події культурного, історичного та побутового плану, що є необхідною умовою для розуміння значення ускладненого мовного знака.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- 1 Англійські ідіоми. URL: <http://easy-english.com.ua/english-idioms/>
- 2 Беліцька Є. М. Конотомізація онімів як лексико-семантичний процес. Автореф. дис. канд. філол. наук. Донецьк, 2000. 23 с.
- 3 Мамонтов А. С. Язык и культура. Основы сопоставительного лингвострановедения [Текст]: дис. докт. філол. наук. М., 2000. 326 с.
- 4 Мельник Л. В. Культурно-національна конотація українських фразеологізмів: Автореф. дис. канд. філол. наук. Донецьк, 2001. 18 с.
- 5 Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2010. 844 с.
- 6 Стернин И. А. Структурная семасиология и лингводидактика. *Русское слово в лингвострановедческом аспекте*. Воронеж: Изд-во Ворон.ун-та, 1987. С. 104-121.

СУТНІСТЬ МІКРОТОПОНІМА ЯК ОНІМНОЇ ОДИНИЦІ

Ілона ОРДИНСЬКА (Хмельницький, Україна)

Усі власні назви ономасти кваліфікують як онімний простір, дефініції якого практично однотипні в різних мовах протягом досить тривалого часу. Наприклад, у колективній монографії «Теорія і практика ономастичних досліджень» пропонується таке визначення цього поняття: «Сукупність власних назв, які вживаються в мові певного народу для іменування реальних, гіпотетичних і фантастичних об’єктів» [6, с. 9], яке майже збігається з тим, що наводять у «Словнику української ономастичної термінології» Д. Г. Бучко і Н. В. Ткачова: «Сукупність власних назв усіх класів, вживаних у мові певного народу в конкретний історичний період для називання реальних, гіпотетичних і фантастичних об’єктів» [4, с. 136]. Н. В. Подольська у «Словнику російської ономастичної термінології» використовує

термінопозначення «онімічний простір» зі значенням «Комплекс власних назв усіх народів, які вживаються в мові певного народу у певний період для іменування реальних, гіпотетичних і фантастичних об'єктів» [3, с. 95].

Однією з визначальних ознак пропріальних одиниць є їхня кількість, яка в сотні разів переважає чисельність апелятивів. Зокрема, М. М. Торчинський нарахував 736 670 000 ідеонімів [7, с. 46] та 209 795 000 вітонімів (антропонімів, зоонімів, фітонімів і міфонімів) [8, с. 199].

Висока продуктивність онімів та різні екстралінгвальні характеристики номінованих денотатів є підставою для розрізнення низки груп пропріальної лексики на основі досить різнопланових критеріїв. Безумовно, основним із них є денотатно-номінативний, за яким усі найменування поділяються за типом іменованих об'єктів, тобто це класифікація «за особливостями денотатів, кожен із яких, звичайно, уже має загальну назву і водночас може бути додатково номінований саме за допомогою оніма.

Типологія пропріативів, яка ґрунтується на групуванні денотатів, має особливе значення для ономастики, оскільки, по-перше, надає стрункості, послідовності і логічності власне процесу дослідження таких лексем; по-друге, дозволяє визначити продуктивність різних класів власних назв у певній мові; по-третє, є основою для зіставно-порівняльних висновків, які характеризують інші функціональні аспекти онімів, причому таке зіставлення можна робити на матеріалі однієї, кількох або багатьох мов» [9, с. 72].

Зазначимо, що подібну градацію онімів О. В. Суперанська назвала предметно-номінативною і теж поставила її на перший план, «оскільки співвіднесеність із предметом, як правило, визначає «обличчя» назви та інші її характеристики» [5, с. 160].

Дослідниця увела в активний науковий обіг і поняття «поле» як «певну сферу співвіднесеності назви» з можливістю його членування на більш часткові, відповідно до об'єктів, які іменуються (*антропонімне, топонімне* тощо) [5, с. 279–280].

О. А. Білецький пропонував поділити клас *ейдонімів* (власних назв) на надкласи, підкласи, порядки і підпорядки (наприклад, підклас *антропонімів*, на думку дослідника, складався з двох порядків – *ідіонімів* (власних особових назв) і *койнонімів*, поділених на три підпорядки: *філоніми* (номінації родів і племен), *ойкістоніми* (назви мешканців) й *етноніми* (найменування етносів) [1, с. 168–183].

Н. В. Подольська онімічним полем вважала «частину онімічного простору, що включає оніми певного класу», наприклад: *антропонімію, зоонімію, фітонімію, астронімію* тощо, зауваживши, що «онімічний простір складається з безлічі онімічних полів, визначається моделлю світу, яка існує в певного народу» [3, с. 95].

О. Ю. Карпенко, започаткувавши окрему галузь ономастичний студій – когнітивну, замість полів виділила такі фрейми: *антропонімічний* (іменування людей), *топонімічний* (власні географічні назви), *теонімічний* (найменування богів, божеств, демонів), *ергонімічний* (власні назви об'єднань людей), *зоонімічний* (клички тварин), *космонімічний* (номінації природних космічних об'єктів та частин їхньої поверхні), *хрононімічний* (найменування подій, часових відрізків), *хремотонімічний* (власні назви матеріальних предметів) та *ідеонімічний* (номінації духовних предметів – творів письменників та інших митців) [2, с. 11], які, у свою чергу, поділяються на субфрейми, підфрейми, інакше – домени (наприклад, у топонімічний фрейм увіходять *ойконімічний, гідронімічний, оронімічний, хоронімічний* та *мікротопонімічний* субфрейми (домени)) [2, с. 12].

Лише одну групу пропріативів – онімне поле – виокремили Д. Г. Бучко і Н. В. Ткачова, вважаючи ним «частину онімного простору, яка включає оніми конкретних моделей і типів» [4, с. 136].

На нашу думку, у структурі онімного простору замало існування лише одного-двох різновидів термінопозначень для груп іменованих денотатів, які при цьому мають певним чином їх характеризувати. Усунути вказані недоліки намагався М. М. Торчинський, у денотатно-номінативній систематизації власних назв якого передбачено розмежування шести онімних полів (*вітонімів, топонімів, космонімів, прагматонімів, ідеонімів та ергонімів*), а також більш дрібних компонентів: підполів, секторів, підсекторів, сегментів, підсегментів, елементів та піделементів [9, с. 119–120]. Наприклад, у складі топонімного поля є підполе *геотопонімів* із секторами *теронімів* і *гідронімів*; перші складаються із підсекторів *хоронімів, ойконімів, оронімів, батіонімів* і *спелеонімів*.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Белецкий А. А. Лексикология и теория языкознания (Ономастика). Москва : Изд-во КГУ, 1972. 209 с.
2. Карпенко О. Ю. Когнітивна ономастика як напрямок пізнання власних назв: автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.15 – загальне мовознавство. Одеса, 2006. 31 с.
3. Подольская Н. В. Словарь русской ономастической терминологии. Москва : Наука, 1988. 192 с.
4. Словник української ономастичної термінології. Укладачі Бучко Д. Г., Ткачова Н. В. Харків : Ранок-НТ, 2012. 256 с.
5. Суперанская А. В. Общая теория имени собственного. Москва : Наука, 1973. 368 с.
6. Суперанская А. В., Сталтмане В. Э., Подольская Н. В. Теория и методика ономастических исследований. Москва : Наука, 1986. 256 с.
7. Торчинський М. М. Квантитативний аналіз українських ідеонімів. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*: збірник наукових праць. Хмельницький, 2019. Вип. 17. С. 42–47.
8. Торчинський М. М. Кількісна характеристика власних назв об'єктів живої природи. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*: збірник наукових праць. Хмельницький, 2019. Вип. 16. С. 197–201.
9. Торчинський М. М. Структура онімного простору української мови: монографія. Хмельницький : Авіст, 2008. 550 с.

ВНУТРІШНЯ ФОРМА ФРАЗЕОЛОГІЧНОЇ ОДИНИЦІ ТА СПОСОБИ ЇЇ ЕКСПЛІКАЦІЇ

Руслана КОВАЛЬЧУК (Умань, Україна)

У сучасній фразеології значна увага приділяється внутрішній формі фразеологічних одиниць, достовірно трактування якої дозволяє простежити процеси формування та функціонування феноменів фразеологічної системи. До кола дослідницьких інтересів потрапляють питання змісту поняття внутрішньої форми та механізми відтворення нею цілісного значення фразеологізму.

Аналізом процесів фразеологізації і механізмів їх співвіднесення з аспектами фразеології займалися О. М. Бабкін, А. М. Баранов, Д. О. Добровольський, О. В. Кунін, А. Д. Райхштейн, Л. І. Ройзензон та багато інших. Проведені останнім часом лінгвістичні дослідження характеризуються підвищеним інтересом до плану змісту мовних одиниць, зокрема фразеологізмів, вказуючи на вмотивованість тих, що мають живу внутрішню форму. Багато дослідників вважають, що прозорість внутрішньої форми впливає на актуальне цілісне значення фразеологізму і, як наслідок, на його вживання.

Внаслідок протиставлення внутрішньої форми мови внутрішній формі мовних одиниць, визначення цього поняття по-різному трактується дослідниками. Як зауважує В. В. Виноградов, внутрішня форма слова, образ, що перебуває в основі його значення і вживання, може зменшитися лише на тлі тієї матеріальної і духовної культури, тієї системи мови, в контексті якої виникло або перетворювалося це слово чи сполучення слів [2, с. 140–141]. Внутрішню форму також визначають як найближче етимологічне значення мовних одиниць, засіб, яким виражається зміст або ж як контрастну ознаку, що пов'язує назву з її джерелом [1, с. 46]. Внутрішня форма спрямована на відтворення певного зв'язку між елементами значення, вона важлива для виникнення у свідомості асоціативних відношень. Виражена з її допомогою типізована ситуація відтворює певну цілісну картину, закріплену за нею у свідомості попередніх поколінь, вироблену суспільною практикою в процесі історичного розвитку певного суспільства. За визначенням В. М. Телії, внутрішня форма фразеологічної одиниці є асоціативно-образним мотивуючим комплексом, що організовує зміст у мові [3, с. 12].

Внутрішня форма фраземи може бути живою, тобто такою, що усвідомлюється на сучасному етапі розвитку мови, і мертвою (стертою), яка колись була живою і може бути простежена в діахронічному плані. Фразеологізми здебільшого характеризуються наявністю більш-менш живої внутрішньої форми, а тому під час їхнього аналізу необхідно також брати до уваги образну складову разом з іншими компонентами плану змісту. Так як у фразеологічному фонді кількість одиниць із живою внутрішньою формою значно більша, ніж у лексичному, питання про її експлікацію стає більш практичним, ніж теоретичним.

З метою висвітлення внутрішньої форми фразеологічних одиниць використовуються експліцитна, імпліцитна або змішана техніки. Експліцитна техніка полягає у вказівці на той компонент плану змісту, який безпосередньо співвідноситься з внутрішньою формою ідіоми. Експліцитність цієї вказівки відбувається при використанні спеціального семантичного оператора, значення якого визначається співвідношенням між цілісним значенням ідіоми і образної складової. Досліджуючи фразеологізми кінця ХХ – початку ХХІ століть можна простежити використання дескриптивного оператора на прикладі англійської фраземи *stick to one's guns*, що осмислюється як віра в перемогу, володіння сильним духом і описується, як намір утримати свої позиції і не здатися. Імпліцитні способи об'єктивації образної складової визначаються моделлю значення та полягають у трактуванні семантично або прагматично обумовлених наслідків метафори, що є підґрунтям образу.

Опис семантики фразеологічних одиниць без аналізу внутрішньої форми є неповноцінним. Розглядаючи англійську ідіому *carrot and stick* з живою внутрішньою формою, ми сприймаємо ті ознаки образності, які зрозумілі носію мови і викликають прямий асоціативний зв'язок зі значенням змінного прототипу. Для носіїв англійської мови цей вираз асоціюється з жорсткою політикою, тобто внутрішня форма фразеологізму сприймається як компонент її значення. Прикладом яскравої образності може стати фразема *hit the airwaves*, що дослівно означає «досягти ефіру», яка в результаті концептуальних перетворень набуває значення «потрапити на телебачення чи радіо з метою передати певну інформацію».

Стерту внутрішню форму має фразеологізм *Pennsylvania Dutch*, для визначення мотивуючих ознак якого необхідне розгорнуте етимологічне дослідження. Джерелом цієї ідіоми стали нащадки іммігрантів з Німеччини, а не Голландії, які живуть нині в штаті Пенсільванія в США, строго дотримуються традиції своїх предків і говорять на самотньому німецькому діалекті.

Враховуючи вищезначене, можна стверджувати, що внутрішня форма є когнітивним феноменом, так як володіє психологічною реальністю для носіїв мови. Фразеологічні одиниці з живою внутрішньою формою містять елемент плану змісту, що впливає на їх вживання в мові. Важливість в цьому випадку мають не індивідуальні уявлення в свідомості мовця, а проведені ним операції над релевантними знаннями, що пов'язані з буквальним прочитанням ідіоми.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексеева И. С. Профессиональный тренинг переводчика: Учебное пособие по устному и письменному переводу для переводчиков и преподавателей. Москва: Высш. образование, 2004. 368с.
2. Виноградов В. В. Избранные труды. Лексикология и лексикография. Москва: Наука, 1977. 312 с.
3. Телия В. Н. Внутренняя форма и ее роль в функционировании значений слов и фразеологизмов. *Семантика языковых единиц*: материалы 3-й Межвузовской научно-исследовательской конференции. Часть II. «Фразеологическая семантика. Словообразовательная семантика. Морфологическая семантика». Москва: Изд. «Альфа», 1993. С. 55–59.

ЖАНРОВО-СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ДІЛОВОГО МОВЛЕННЯ

Оксана ЛЕВЧУК, Юлія САДОВСЬКА (Умань, Україна)

Зростання інтересу до функціонування мовних одиниць у різних жанрах ділового мовлення та посилення уваги до людського фактору в мові зумовили необхідність дослідження жанрово-стилістичних особливостей перекладу офіційно-ділових виступів, доповідей, повідомлень, промов.

За визначенням І. В. Царьової, мовлення є сукупністю мовленнєвих дій, кожна з яких має власну мету, що впливає із загальної мети спілкування [3, с. 7]. Основою мови і мовлення є мовленнєва діяльність, оскільки тільки в ній народжується, формується і мова, і мовлення. Тож мовлення – це практичне користування мовою в певних визначених ситуаціях із задалегідь визначеною метою.

Ділове спілкування (або комунікація) – це спілкування, яке просуває продукт, послугу або організацію; передає інформацію в межах бізнесу; або функціонує як офіційна заява компанії. Це поняття охоплює маркетинг, бренд-менеджмент, відносини з клієнтами, поведінку споживачів, рекламу, зв'язки з громадськістю тощо. Усе це тісно пов'язане зі сферами професійної та технічної комунікації. Ділове спілкування існує у двох формах: усній і писемній.

Усне ділове мовлення – це опосередкований інформаційно-спрямований процес, метою якого є знайти спільну точку зору між бізнес-партнерами у певному бізнес середовищі. Воно також передбачає спілкування людей під час виконання ними службових обов'язків (під час бесід, нарад, у години приймання відвідувачів

тощо) [1]. Це може бути мовлення однієї службової особи перед іншою або перед колективом чи зібранням.

Поняттю стилю ділового мовлення приділяється значна увага дослідників. Стили розрізняють за поєднанням відмінних рис, серед яких зустрічаємо протиставлення на кшталт «художній – нехудожній», «наявність особистості – відсутність її», «формальна – неформальна ситуація», «рівний – нерівний соціальний статус» (учасників спілкування), «письмова чи усне форма». Мовними особливостями офіційно-ділового стилю виступають стилістично-нейтральні мовні засоби, а саме: стандартна канцелярська лексика, складні речення, відсутність емоційно-забарвлених слів, точний виклад матеріалу тощо.

Проблема стилю є однаково важливою як для стилістики, так і для теорії перекладу. Взаємозв'язку стилістики з теорією перекладу приділяли увагу багато перекладознавців, зокрема Л. С. Бархударов, В. Г. Гак, В. Н. Комісаров, В. В. Коптілов, А. В. Федоров, О. І. Чередниченко, Ч. Табер та ін. Як зазначає В. Н. Комісаров, стилістична проблема – одна з найважливіших у лінгвістиці перекладу, адже сам предмет стилістики має багато спільного з перекладом як об'єктом лінгвістичного аналізу [2]. Використовуючи комунікативний підхід до порівняння висловлювань двома мовами, науковець акцентує на важливості їх функціонально-стилістичної тотожності. Саме тому жанрово-стилістичні особливості оригіналу є важливим чинником, що визначає доцільність застосування того чи іншого типу перекладу.

У працях, присвячених питанням перекладу офіційно-ділових текстів, висвітлюються способи використання риторичних стратегій з метою збереження сутності оригіналу, пропонуються рекомендації щодо перекладу термінів, зокрема аббревіатур, розглядаються можливості використання лінгвістичних корпусів та хмарних технологій для покращення якості перекладу.

Переклад ділового мовлення – надзвичайно відповідальна справа, адже на основі перекладу часто приймаються важливі політичні рішення, забезпечується автентичність текстів договорів та угод, уточнюються умови торгових угод тощо.

Досить часто при перекладі ділового мовлення перекладач відмовляється від пошуків контекстуальної заміни, надаючи перевагу дослівному перекладу тексту, щоб запобігти можливості різночитань або неправильної інтерпретації. У такий спосіб в українську мову проникає ціла низка буквальних перекладів англійських виразів, які були б неприпустимі при передачі матеріалів іншого роду, наприклад: люди доброї волі (*people of good will*), місія доброї волі (*good will mission*), кочуючий посол (*roving ambassador* «посол для особливих доручень»), державний міністр із закордонних справ (*State Minister for Foreign Affairs*) тощо.

Для офіційно-ділового мовлення характерне також вживання урочистої і водночас архаїчної лексики, що є результатом традиційних формулювань, які історично склалися протягом тривалого періоду часу, наприклад: *aforesaid* «вищевказаний», *above-mentioned* «вищезгаданий», *hereby* «справжнім», *hereinafter named* «надалі іменований». Деякі з таких слів слід перекладати за допомогою контекстуальної заміни. Приміром, лексеми *therein*, *therewith*, *thereat* не мають словникових відповідників в українській мові, оскільки сполучення *в ньому*, *з ним*, *при цьому* не мають урочистого, архаїчного забарвлення, яке вирізняє англійські слова. Однак, у виразі *the earth and all therein* «земля і все існуюче на ній» можна передати втрачений стилістичний відтінок, замінивши слово *існуюче* застарілим *суще*.

Підсумовуючи вищезначене можна констатувати, що знання жанрово-стилістичних особливостей перекладу ділового мовлення відіграють неабияку роль, адже допомагають порозумітися людям різних національностей, різних вікових категорій та різного соціального статусу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гриценко Т. Б. Етика ділового спілкування: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 344 с.
2. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты). Москва: Высшая школа, 1990. 253 с.
3. Царьова І. В., Грицай І. О. Культура професійного мовлення юриста: навчальний посібник. Київ: «Хай-Тек Прес», 2017. 140 с. URL: <http://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/3726/1/%D0%A6%D0%B0%D1%80%D1%8C%D0%BE%D0%B2%D0%B0.pdf>

ЧИННИКИ ФРАЗЕОЛОГІЗАЦІЇ ВЛАСНИХ НАЗВ У СКЛАДІ АНГЛОМОВНИХ ІДІОМ

Анастасія РИЖАВСЬКА (Умань, Україна)

Перспективи вивчення специфіки фразеології вбачаються у дослідженні одиниць, що належать певному семантичному класу, або містять спільний компонент. Фраземи із власними назвами вирізняються на тлі інших фразеологізмів підвищеною соціальністю, тісним зв'язком із діяльністю людини та багатим конотативним потенціалом.

Одним із завдань лінгвістів є визначення власної назви як поняття та її характерних ознак. На думку О. В. Суперанської, основні відмінні ознаки власного імені полягають у тому, що: 1) воно позначає індивідуальний об'єкт, а не клас об'єктів, які мають рису, характерну для всіх індивідів, що входять до цього класу; 2) названий за допомогою власного імені об'єкт завжди чітко визначений, відмежований, окреслений; 3) ім'я не пов'язане безпосередньо з поняттям і не має на рівні мови чіткої та однозначної конотації [1, с. 19].

Значна увага дослідників приділяється проблемі формування семантики фразеологічних одиниць з онімним компонентом. Як зазначає В. М. Калінкін, сукупна семантика сполучення із власною назвою не вичерпується «сумарним» лексичним значенням одиниць, що входять до його складу, а охоплює також граматичні, синтаксичні значення та семоімплікаційну інформацію, що відображає характер взаємовідношень сукупної семантики сполучення з обставинами мовлення [2, 262]. Тож сукупна семантика конструкції, яка містить антропонім, породжує конгенеративну поетику сполучення, напр.: англ. *Hamlet with Hamlet left out* – щось позбавлене найважливішого, суті.

Жодна фразеологічна одиниця не виникає в мові одразу, вона повинна пройти стадію фразеологізації, що передбачає набуття фразеологічної стійкості та розширення сфери вживання.

Залежно від мовного матеріалу, який став підґрунтям утворення майбутньої фразеологічної одиниці, та з урахуванням як лінгвістичних, так і екстралінгвістичних факторів В. О. Кунін виокремлює сім основних типів фразеологізації: 1) переосмислення змінних сполучень слів; 2) переосмислення стійких сполучень слів нефразеологічного характеру; 3) утворення ідіом на основі потенційних фразеологізмів; 4) із авторських зворотів; 5) використання сюжету, а

не сполучення слів; 6) шляхом каламбурного обігравання слів; 7) утворення однієї фраземи від іншої (фразеологічна деривація) [3, с. 9].

За характером походження фразеологічні одиниці з компонентом-власною назвою можна розділити на детерміновані та індетерміновані. Власні назви, що входять до фразем першої групи, генетично відносяться до певного денотата, а в онімів другої первинного позначуваного немає. Окрім реальних постатей оніми детермінованих фразеологізмів можуть мати відношення до міфологічних та біблійних персонажів, літературних героїв, адже детермінованість здебільшого пояснюється екстралінгвістичними чинниками. Приміром, в англійській фразеології наявна низка сталих виразів із етнонімом *Dutch*, які мають здебільшого негативне значення: *Dutch comfort (consolation)* – хоробрість під дією хмелю; *Dutch defense* – вдаваний захист; *double Dutch* – тарабарщина, нісенітниця; *Dutch bargain* – угода завершена випивкою; угода, що є вигідною лише для однієї сторони. Можливим поясненням негативної конотації є англо-голландська конкуренція на морях і війнах у XVIII столітті.

Джерелом виникнення значної кількості фразеологізмів англійської мови є легенди, звичаї, повір'я, казка, пісні. Утворені на основі них фразеологічні одиниці містять антропоніми на позначення осіб як чоловічої, так і жіночої статі, хоча перші значно переважають і частіше використовуються для вираження негативної аксіологічної оцінки: *Jack Ketch* – жорстокий; *John Long the carrier* – людина, що зволікає доставку чогось; тільки за смертю посилати; *John (або Jack, Tom) Drum's entertainment* – нелюб'язна зустріч (гостя).

Біблійні тексти є джерелом походження інтернаціональних ідіом, які у процесі фразеологізації зазнали потужного національного впливу. Ім'я *Адам* використовується для вказівки на древній вік чогось або когось, давні часи: *old as Adam* – старий як Адам; *since Adam was a boy* – дуже давно, з незапам'ятних часів. Біблійне ім'я *Каїн* має негативне значення та є символом убивці, нелюда, що відображено у виразах *the mark of Cain, the brand of Cain* – Каїнова печать. Негативна конотація імені збереглася у пізніших англійських та американських фразеологізмах: *to raise Cain* – влаштовувати скандал; *what in Cain...* – що ж, чорт забирай?!

Утворення фразеологічних одиниць обумовлюють асоціації за схожістю (метафора, порівняння) та за суміжністю (метонімія, синекдоха). У сталому виразі *Mark Tapley* – людина, яка не засмучується за жодних обставин, що походить від імені героя роману Ч. Дікенса «Мартін Чезлвіт», механізм метафоризації полягає у дезінтеграції одиничного поняття, яке співвідноситься з певним денотатом. Тож із сукупності якостей властивих особистості виділяється та узагальнюється одна, яка є домінантною, у наведеному прикладі – оптимізм. До найпоширеніших різновидів метонімії відносяться: автор – витвір, матеріал – виріб, дія – результат та ін., напр.: *old Tom* – сорт міцного джина.

Отже, можна визначити такі чинники фразеологізації власних назв: соціальні, суспільно-історичні, культурно-історичні та фонетичні. Більшість з них є позамовними, що вимагає залучення свідчень суміжних дисциплін під час розкриття внутрішньої форми фразеологічних одиниць. Під впливом означених чинників власні назви переосмислюються і узагальнюються, що ускладнює метафоричний зміст фразеологізму, породжуючи все нові асоціації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Васильєва О. А. Ономастическая лексика как предмет изучения исследователей-лингвистов. *Балтийский гуманитарный журнал*. 2015. № 1 (10). С. 19–22.
2. Калинин В. М. Поэтика онима. Донецк: Юго-Восток, 1999. 470 с.
3. Кунин А. В. Английская фразеология (теоретический курс). Москва: Высшая школа, 1970. 344 с.

ОЦІННІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ, ЩО МІСТЯТЬ ТОПОНІМНИЙ КОМПОНЕНТ

Аліна САГАЙДАК (Умань, Україна)

Символіка та оцінка елементів простору є своєрідними феноменами, що проявляються на різних рівнях мови. Дослідження цих категорій доводить, що питання вибору мовних засобів, їх організації у текстах різних функціональних стилів, інтерпретації у процесі сприйняття, а також вербалізації певних емоційних станів реципієнтів набувають все більшого значення.

Особливості структури та семантики фразеологічних одиниць з компонентами – топонімами вивчали багато відомих вітчизняних і зарубіжних науковців: Є. Отін, Є. Жетельська-Флешко, Є. Бартмінський, М. Рут, В. Ужченко, В. Мокієнко, Т. Шутковський, Н. Арутюнова, О. Тищенко, В. Телія та інші. У контексті лінгвокультурологічних досліджень учені намагаються виявити співвідношення власне мовного й належного культурі у картинах світу тих чи інших лінгвоспільнот, національну специфіку світобачення [5, с. 302], застосовуючи методи когнітивної лінгвістики.

Порівняльне вивчення мотиваційної основи фразеологізмів, що містять топоніми ґрунтується на виявленні антропометричних та антропоцентричних образів та національно-культурної специфіки. Розкриття внутрішньої форми цих фразем потребує детального етнолінгвокультурологічного, етимологічного, семантичного та порівняльно-історичного аналізу [2, с. 103]. Тож природні чи створені людиною об'єкти, які набули значущості в межах певної культури, стають прототипами для вербалізації певних ознак на основі власної прикметної ознаки.

У фразеології української та англійської мов наявна значна кількість фразеологізмів із компонентами-ойконімами – власними назвами певних поселень (астіонім – міського типу, комонім – сільського типу) [4, с. 93]. Такі фразеологізми здебільшого характеризують та експресивно оцінюють певну відмінну рису міста або певної території загалом чи їх мешканців зокрема, наприклад: укр. *На Поділю хліб по кілю, а ковбасами хліб загорожений; Рогатин Богові побратим* (містечко в Бережанському обводі; колись було замощене); *Львів не кождому здорів* (тобто не кожен зможе жити там у достатку); *В Луцку все не полюдску: навколо вода, а в середині біда; Про Київ не жахайсь, Волиня пригортайсь, а Покутя тримайсь; У Києві не женись, а Ромні кобил не міняй* (Ромен вславився по Україні циганами) [3, с. 72]; *Злотоноша – кругом хороша; Ворскла річка невеличка, береги ламає; хто в Полтаві не буває, той лиха не знає*; англ. *Bean town* «місто бобів», «бобове місто» (так називають м. Бостон) [1, с. 68]; *the City of Brotherly Love* «місто братерської любові; м. Філадельфія» (у грецькій мові слово *Філадельфія* має значення «братерська любов») [1, с. 218]; *City of Angels* «місто ангелів; м. Лос-Анджелес» (з іспанської *Los Angeles* «ангели» [1, с. 219] тощо.

Інколи у фразеології оцінювання відбувається за опозицією *свій – чужий*. Фразеологічні одиниці із компонентом-топонімом засвідчують здебільшого негативну оцінку всього, що пов'язане із представниками інших етносів, наприклад: укр. *Московські недоломки* [З, с. 72]; *То ще дурак московський*; англ. *Dorccased out like a Hill street-walker* «про людей вбраних без смаку».

Передумовами появи оцінного значення у фразеологічній одиниці часто є історичні реалії певного періоду. Приміром, української історії сягають такі фразеологізми: укр. *Січ мати, а великий Дніпр батько. Наш Луг батько, а Січ мати – одде треба помірати* [З, с. 74]; *Хто любить ніч, тому ворог Січ* [З, с. 487].

Географічні назви у складі фразеологічних одиниць відображають ставлення носіїв мови до явищ навколишньої дійсності, що тісно пов'язані з їхнім життям, а будь-яке ставлення є оцінним. Топоніми характеризуються соціальною спрямованістю, вони створюються не лише з метою позначення, іменування об'єктів, але і з ціллю утворення уявлень про цінність предметів позначення, вони демонструють що людина вважає цінним, що – поганим чи показують байдуже ставлення.

Як засвідчує проаналізований матеріал, фразеологічні одиниці з топонімами мають переважно негативне забарвлення, оскільки позитивні риси розглядаються як норма на відміну від негативних факторів, що вважаються відхиленням від норми. Як результат, вони сприймаються гостріше позитивних чи нейтральних явищ.

Отже, в українській та англійській мовах схожими є джерела походження фразеологічних одиниць з компонентами-онімами. Так як категорія оцінки належить до архетипів і є універсальною, то й оцінювання, виражене фразеологізмами різних мов, має спільні ознаки. Однак, компоненти-оніми можуть мати різне лінгвокультурне наповнення та асоціативне поле, відповідно в різних контекстах вони мотивують різні образи, тому можуть транслювати як позитивну, так і негативну оцінку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Англо-український фразеологічний словник / уклад. К. Т. Баранцев. Вид. 3-тє. Київ: Т-во «Знання», КОО, 2006. 1056 с.
2. Заваринська І. Ф. Етнолінгвокультурологічне зіставлення мотиваційної основи фразеологізмів з топонімним компонентом неблизькоспоріднених мов. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер.: Педагогічні науки. 2013. Вип. 111. С. 103–107.
3. Українські приказки, прислів'я і таке інше / уклад. М. Номис, упоряд., приміт. та вступна ст. М. М. Пазяка. Київ: Либідь, 1993. 768 с.
4. Словарь русской ономастической терминологии / сост. Наталья Владимировна Подольська. Москва: Наука, 1988. 189 с.
5. Телия В. Н. Метафоризация и ее роль в создании языковой картины мира. *Роль человеческого фактора в языке. Язык и картина мира*. Москва: Наука, 1988. С. 173–204.

ФРАЗОВІ ДІЄСЛОВА ЯК ГРАМАТИЧНЕ ЯВИЩЕ

Майя КАРПУШИНА (Хмельницький, Україна)

Фразове дієслово – це словосполучення, у якому поєднуються дієслово з прийменником (to take off) або прислівником (to carry out), або обидва (to look down on), і функціонують як дієслово, значення якого відрізняється від комбінованих значень окремих слів [3]. Фразове дієслово також визначають як

комбінація дієслова і прислівника або прийменника, що має певне значення. Прислівник або прийменник у фразовому дієслові іноді називають часткою [2].

Зважаючи на визначення ФД, вони умовно поділяються за способом формування, а саме словосполучення «дієслово з прислівником», наприклад, *to speed up* (streamline) the inspection, *to cut down* (reduce) the redundancies, *to ask around* (inquire) the frontier residents; словосполучення «дієслово з прийменником» (завжди вимагає додатка): *to take off* (remove) the glasses або *to take on* (accept) the responsibility of; словосполучення «дієслово з прислівником і прийменником»: *to run out of* petrol.

За способом вживання розрізняють ФД неперехідні (intransitive phrasal verbs), які не потребують прямого додатку, наприклад *to watch out* або *to calm down* й перехідні (transitive phrasal verbs), після яких прямий додаток є обов'язковим, наприклад *to ask for* (apply for) asylum, *to look for* (attempt to find) clandestine migrants. Перехідні ФД можуть бути роздільними (separable) – *to cordon off* an area / *to cordon* an area off; і нероздільними (inseparable) – *to look for* the relevant decision. До часток, які найчастіше циркулюють у мовленні як складові ФД, відносять: *up, out, back, down, on, in, off, over, around, and about*, відповідно до лінгвістичного аналізу, який здійснював Марк Девіс, *up* має 838372 повторення в корпусі текстів, тоді як *about* 64392 випадки повторень [1].

У цьому дослідженні розглядалися корпуси текстів прикордонної тематики, серед яких ми виявили такі ФД з найбільш поширеними частками як *to hold the vehicle up* for a few hours, *to bring up* the issue of cross-border criminality, *to ask around* the frontier residents, *to draw out* the information, *to draw* an irregular migrant out, *to report back* to the senior officer, *to note down* quick-look data, *to carry on* with border patrolling, *to catch on* to the fact, *to be taken in* by a potential offender, *to take in* 25 refugees, *to take over* a higher position, *to talk* the problem over with, *to carry over* controlled substances etc. Деякі з них включають як так звані ідіоматичні значення (*to draw somebody out*), так і значення, що відповідають кореневому дієслову (*to note down*).

Фразове дієслово – це вербальне ідіоматичне утворення, яке являє собою послідовність слів, значення яких не може бути з'ясовано безпосередньо зі значень окремих слів, які його утворюють. Завдяки такій особливості фразових дієслів їхнє значення часто важко з'ясувати, а попри те, ці ідіоматичні фрази досить поширені в мовленні. Деякі дослідники доводять, що їх кількість дорівнює кількості окремих слів, інші припускають, що фразові дієслова далеко перевищують кількість окремих слів, хоч їх кількісна оцінка є складним завданням. Однак виявлення й ідентифікація фразових дієслів (ФД) актуальна не тільки для розуміння англомовного дискурсу, але і для машинного перекладу, для синтаксичного аналізу й пошуку інформації. Причини широкого використання ФД очевидні: раціональне застосування мовних ресурсів, досягнення значного покращення продуктивності повідомлень, уникнення неоднозначності сенсу слів, уточнення їхніх значень.

Такі ФД є основним джерелом постачання нових дієслів в англійську мову. Зазвичай вони «народжуються» в повсякденному мовленні, поступово проникають у наше мовлення і стають частиною нашого повсякденного словникового запасу, а згодом визнаються стандартно-прийнятими одиницями мови.

Вивчення ФД викликає чимало проблем, оскільки їх значення ідіоматичні й не існує логічної схеми або формули їх засвоєння. Погіршує ситуацію те, що багато фразових дієслів мають більше одного ідіоматичного значення. У цьому дослідженні ми розглядаємо ФД, які циркулюють у прикордонному дискурсі. Прикордонникам, які здійснюють прикордонний контроль у міжнародних пунктах пропуску, часто доводиться вести діалог з іноземцями, розв'язувати проблеми, пов'язані з нелегальним перетином кордону, заборонаю перетину кордону, використанням фальшивих документів тощо.

Зважаючи на той факт, що в українській мові відсутнє явище фразових дієслів, Відповідно цей граматичний феномен є складним для курсантів, які вивчають англійську мову. Часто вивчення цих лексичних одиниць спричиняє нерозуміння курсантами повідомлень, в яких використовуються фразові дієслова, й вони самі уникають використання їх у своєму мовленні. Таке ставлення лише ускладнює проблему; перешкоджає вивченню й спричиняє штучність мовлення. А тим часом у професійній комунікації прикордонників циркулює безліч фразових дієслів.

Методика вивчення і запам'ятовування ФД включає застосування найбільш поширених фразових дієслів та їх найчастіше вживаних значень. Ефективним прийомом може бути список, що містить ФД з найвищою частотою циркулювання у професійному дискурсі, у нашому випадку прикордонному, який слід вивчати та практикувати у своєму мовленні.

Вивчаючи нові ФД, слід асоціювати їх з ситуаціями, в яких ФД потенційно можуть бути використаними. Запис фраз або речень, які демонструють використання ФД і їх регулярний перегляд є ще одним інструментом цієї методики. Всього кілька хвилин щоденного перегляду списку можуть значно змінити здатність курсантів використовувати ці терміни під час розмови. Врешті решт, можна скористатися словником, щоб зрозуміти значення ФД й механізм їх використання.

Подальші дослідження стосуватимуться вивчення багатозначності фразових дієслів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Davies, Mark. (2008). The Corpus of Contemporary American English. Brigham Young University. Available at <http://corpus.byu.edu/coca/>
2. Macmillan Dictionary. Available at <https://www.macmillandictionary.com/dictionary/british/phrasal-verb>
3. Merriam Webster Dictionary. Available at <https://www.merriam-webster.com/dictionary/phrasal%20verb>

Section 2.

Foreign language

teaching techniques.

EMERGING TECHNOLOGIES IN FOREIGN LANGUAGE LEARNING

Olha TURMYS (Odesa, Ukraine)

Technology helps students to acquire knowledge and fluency in a foreign language when web tools are used in a collaborative learning environment, promoting learning autonomy and socialization through blogs, wikis and online discussions. Students may rely on technology in order to improve phonetics that are unique to them. One of the main advantages of using videos, audio, multimedia and mobile based technology when learning a foreign language is having the opportunity to play and repeat phonetics as many times as needed in order to master pronunciation and listening comprehension. Furthermore, when provided appropriate software, students have the opportunity to record their own voice and compare their pronunciation and fluency with that provided by language teachers. Also, it is advised to incorporate technology to acquire fluency and improve not only pronunciation, but listening comprehension as well.

In the past several years enrolment in online classes in Ukraine has increased dramatically due to the forced advancements in technology caused by COVID-19. Identifying the outcomes of different online learning studies and findings, we come across positive trends, among which creation of new efficient teaching strategies implemented through online teaching in order to help students achieve academic success. On the other hand, obviously one is identifying negative aspects, such as unproper technical equipment of working places as well, as poor computer literacy.

Discussing the opportunities for teachers and students when taking and teaching an online class in Foreign Language Learning we shall take attention to: a) socialization through technology, b) ear training, comprehension and pronunciation, c) knowledge of technology.

- socialization through technology

While being focused on implementing emerging technology tools in a higher education environment, we shall mention that since our daily communication incorporates technology, learning a foreign language through technology should also be a priority. Strategic Interaction (SI) is an approach of foreign language instruction that organizes scenarios based on real life events through workshops that promote social interaction through technology. It helps to develop confidence, creativity and critical thinking. SI tasks increase students' practice of real-life communication, emphasize students' participation, increase motivation, provide opportunities for peer interaction, enhances creativity as well as teacher's feedback and support. Stages for experiential SI-based learning could be organized even in the classrooms lacking cameras, computers and online technologies via iPads, smart phones and so on.

The main thing is not to let students feel isolated, ignored, lonely, and without guidance, support and prompt feedback. It can occur because of a low degree of student-teacher interaction and immediate assistance in virtual high school classrooms.

- ear training, comprehension and pronunciation

According to the recent findings big modifications need to occur in foreign language teaching, including changes in pedagogical practice and incorporate technology in the curriculum in order to help learners master listening comprehension

and pronunciation. Being a basic expected task when assessing communication skills listening proficiency of foreign languages aims to help students be more successful at comprehension tests, since taking the test is difficult when a foreign language sound is presented only one time at a normal speed. The impact of using computer software in language learning with ear training and comprehension both in a classroom and in self-directed study contexts cannot be overstated. Computer software is used to slow down the tempo of listening input without reducing its pitch in order to facilitate comprehension. Due to technology based social environments students are given the opportunity to listen and perceive certain foreign language sounds with a slower tempo, in a needed volume and the required number of times which makes the input easier to assimilate and comprehend. As a result, higher levels of performance is demonstrated.

- knowledge of technology

At the beginning of a course in online classes due to the lack of technology knowledge learning can produce high levels of anxiety. However, these anxiety levels tend to drop later during the course of the class. The problem stands not in the use of technology, but in the lack of time to explore the opportunities and benefits of using it and how to use it properly. Findings revealed that teachers need to be aware about what types of technology students use voluntarily outside of the class, as well as technical problems that students may run into when they use technological tools. Undoubtedly, online learning requires more modelling and clear explanations. Training needs to be provided before an online class starts in order to assure that all participants have similar knowledge of technology. Another reason that limits participants of online studies from taking full advantage from emerging technologies is the lack of computers and of Internet access.

In conclusion we will acknowledge that in order to exclude low satisfaction and poor learning gains from online learning as a possible and predictable result of online classes the education environment shall be prepared carefully and thoughtfully to incorporate every participant in a joint work for achieving a common result.

REFERENCES

1. Bollen, M., Gaff, J., Jr., & Goertler, S. (2012). Students' readiness for and attitudes toward hybrid FL instruction. *CALICO Journal*, 29(2), 297-340
2. DeHaan, J., Johnson, N. H., Kondo, T., & Yoshimura, N. (2012). Wiki and digital video use in strategic interaction-based experiential EFL learning. *CALICO Journal*, 29(2), 249-268
3. East, M., & King, C. (2012). L2 learners' engagement with high stakes listening tests: does technology have a beneficial role to play? *CALICO Journal*, 29(2), 208-248
4. Grgurovic, M. (2011). Blended learning in an ESL class: a case study. *CALICO Journal*, 29(1), 100-131
5. Harrison, R., Kitamura, S., Nakahara, J., Shigeta, K., Shimada, N., Utashiro, T., Yamauchi, Y. (2011). Development and evaluation of English listening study materials for business people who use mobile devices: a case study. *CALICO Journal*, 29(1), 44-66
6. Karabulut, A., LeVelle, K., Li, J., & Suvorov, R. (2012). Technology for French learning: a mismatch between expectations and reality. *CALICO Journal*, 29(2), 341-368
7. Kellogg, S., Oliver, K., & Patel, R. (2012). An investigation into reported differences between online foreign language instruction and other subject areas in a virtual school. *CALICO Journal*, 29(2), 269-296

МОТИВАЦІЯ ДО ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ В СНАУ

Тетяна МАРЧЕНКО (Суми, Україна)

Вивчення іноземної мови у ЗВО – це процес, який вимагає високого рівня шкільної підготовки, терпіння, значної концентрації та твердої упевненості в успішності його завершення при високому рівні студентської мотивації.

На сьогодні відповідно до вимог Міністерства науки і освіти України знання іноземної мови є необхідною складовою отримання ступеня «Магістр» для будь-якої спеціальності.

За результатами попередніх років вступ до магістратури в СНАУ (Сумський національний аграрний університет) виявив низку проблем, спричинену недостатнім володінням іноземною мовою студентів освітнього ступеня «Бакалавр».

Саме тому на базі кафедри іноземних мов було проведено методичний семінар для викладачів та директорів профільних коледжів Сумського національного аграрного університету: Коледж Сумського НАУ, Глухівський агротехнічний інститут, Охтирський коледж, Маловисторопський коледж, Роменський коледж, Путивльський коледж.

Під час проведення методичного семінару викладачі кафедри підготували відкрите практичне заняття з англійської мови, майстер-клас із підготовки до складання ЄВІ (Єдиного вступного іспиту), ознайомили із науково-методичною базою кафедри, підготували презентацію щодо мотивації студентів коледжу до вивчення іноземної мови.

1. Володіння іноземною мовою створює для випускника коледжу такі перспективи:

- на базі університету створено платформу сучасних вакансій: ця платформа щорічно забезпечує успішних студентів з високим рівнем володіння іноземною мовою робочими місцями. Стейкхолдери співпрацюють з бакалаврами та магістрами, що підкріплено високим рівнем заробітної плати.

2. Закордонна практика для студентів університету:

- студенти університету мають право проходити закордонну практику та навчання відповідно до своїх спеціальностей;

- достатній рівень володіння іноземною мовою (B1, B2) дозволяє брати участь у таких міжнародних проектах та стипендіальних грантах, як: Erasmus, Erasmus+, Goethe, Work&Travel, FLEX тощо.

3. Вивчення іноземної мови як складова успішного кар'єрного зростання:

- в університеті відкрито нові спеціальності: «Туризм», «Інформаційні системи та технології», які є актуальними на ринку праці;

- опанування цими спеціальностями неможливе без володіння іноземною мовою на високому рівні (B2, C1).

4. Співпраця із закордонними партнерами:

- на базі кафедри іноземних мов актуальним є створення інтернаціонального клубу (англомовні студенти з Африки, Туреччини, Китаю), де б у форматі живого спілкування відпрацьовувались комунікативні навички; у перспективі це допоможе забезпечити вільне спілкування як з роботодавцями, так із іноземними інвесторами;

- створення спільного онлайн-простору «UniColl» (University + College) (на основі онлайн-ресурсів створення спільного інформаційного простору для залучення більшої кількості студентів до вивчення іноземних мов та удосконалення практичних навичок).

5. Фінансова складова знання іноземної мови:

- згідно з чинними умовами оплати праці працівників апарату органів виконавчої влади, органів прокуратури, судів та інших органів (пп. 1 п. 3 постанови Кабінету Міністрів України від 09.03.2006 р. № 268) працівникам виплачується надбавка за знання та використання в роботі іноземної мови: однієї європейської - в розмірі 10%, однієї східної, угро-фінської або африканської - 15, двох і більше мов - 25% посадового окладу.

Кабінетом Міністрів України встановлено, що надбавка за знання та використання в роботі іноземної мови виплачується працівникам органів виконавчої влади, які використовують у роботі іноземну мову. Розмір встановлюється залежно від кількості мов, які знає і використовує в роботі працівник, у фіксованих розмірах (10, 15, 25% посадового окладу).

Крім згаданих мотиваційних елементів щодо володіння іноземною мовою сучасного кваліфікованого фахівця, було наголошено і на таких загальноприйнятих:

- успішне просування по кар'єрних сходах;
- можливість навчатися за кордоном;
- необмежений доступ до інформації;
- задоволення власних амбіцій і прагнення до саморозвитку;
- відсутність мовного бар'єра під час подорожей;
- вільна комунікація з родичами або друзями за кордоном;
- можливість насолоджуватися творами мистецтва в оригіналі;
- у майбутньому допомога власним дітям при вивченні іноземної мови.

Результатом семінару стало проведення анкетування викладачів коледжів, де вони зазначили свої вимоги до директорів коледжів (збільшення аудиторних годин для вивчення іноземної мови, забезпечення підручниками, он-лайн ресурсами тощо), заходи коледжу щодо підвищення мотивації студентів.

КРОССЕНС ЯК ВІЗУАЛЬНА ОПОРА ДЛЯ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ І КУЛЬТУР

Оксана БІГИЧ (Київ, Україна)

З-поміж сучасних технологій навчання іноземних мов і культур у закладах загальної та вищої освіти виокремлюється технологія, яка передбачає широке використання різного типу опор як засобу керування процесом формування у школярів / студентів іншомовної комунікативної компетентності.

Існують різні критерії класифікації опор: за провідним каналом сприйняття навчальної інформації опори можуть бути зоровими, слуховими, комбінованими; за способом пред'явлення навчального матеріалу – вербальними, ілюстративними, графічними, комбінованими тощо.

У першому семестрі поточного навчального року студентам магістратури факультету романської філології та перекладу Київського національного лінгвістичного університету, які навчаються за спеціальністю 014 Середня освіта

(спеціалізація 014.023 Французька мова і література), викладалась авторська вибіркова дисципліна «Візуальні опори для навчання іноземних мов і культур». Одне з завдань модульної контрольної роботи передбачало укладання студентами (на власний розсуд) дотичної опори для формування французькомовної лінгвосоціокультурної компетентності. Половина студентів академічної групи такою опорою обрала саме кроссенс, що засвідчує їхній інтерес до цієї візуальної ілюстративної опори.

Кроссенс є асоціативною головоломкою нового покоління, яка поєднує найкращі якості таких інтелектуальних розваг як головоломка, загадка й ребус. Це асоціативний ланцюжок із дев'яти зображень, розміщених на стандартному полі на кшталт гри «Хрестики нулики». Зображення розміщуються в такий спосіб, що кожне з них має зв'язок з попереднім, а центральне зображення – квадрат 5 (рис. 1) змістовно об'єднує всі інші зображення.

Розгадувати кроссенс слід зверху донизу, зліва направо; рухатись лише вперед і завершувати на центральному п'ятому квадраті (в такий спосіб утворюється ланцюжок у вигляді «равлика»). Почати можна як з першого, так і будь-якого впізнаного школярами / студентами зображення. Зв'язки між квадратами кроссенсу встановлюються по його периметру між квадратами 1-2, 2-3, 3-6, 6-9, 9-8, 8-7, 7-4, 4-1, а також по центральному перехрестю між квадратами 2-5, 6-5, 8-5, 4-5.

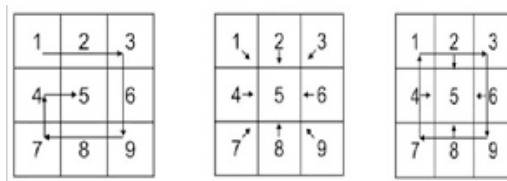

Рис. 1. Алгоритми розгадування кроссенсу

Кроссенс сприяє розвитку у школярів / студентів логічного, образного й асоціативного мислення та уяви, прояву нестандартності мислення й креативності. Вчителі / викладачі іноземних мов використовують кроссенс на різних етапах уроку / аудиторного заняття з різноманітними цілями, зокрема задля:

- структурування уроку / аудиторного заняття (вісім складників кроссенсу відображають послідовність етапів уроку / заняття відповідно до теми / мети / проблеми, розташованої в центральному п'ятому квадраті);
- формулювання теми уроку / аудиторного заняття та постановки його цілей (знайти зв'язок між зображеннями та визначити тему уроку / аудиторного заняття; визначити його завдання);
- перевірки домашнього завдання (пригадати матеріал минулого уроку / аудиторного заняття);
- реалізації цілей уроку / аудиторного заняття в складниках іншомовної комунікативної компетентності;
- підведення підсумків уроку / аудиторного заняття (школярі / студенти підсумовують результати свого учіння протягом уроку / заняття);
- організації групової роботи школярів / студентів (укладання кроссенсу на задану вчителем / викладачем іноземної мови тему);
- творчого домашнього завдання (укладання друкованого / електронного кроссенсу на задану / довільну тему).

Наведені в джерелі [1] приклади кроссенсів «Вільям Шекспір» і «Стівен Хокінг» переконали мене, що найдоцільнішою для формування компетентністю засобом кроссенсу є лінгвосоціокультурна компетентність.

Уже декілька років поспіль студентам бакалаврату факультету романської філології та перекладу Київського національного лінгвістичного університету, які навчаються за спеціальністю 014 Середня освіта (спеціалізація 014.024 Іспанська мова і література), викладається авторська вибіркова дисципліна «Формування іспанськомовної лінгвосоціокультурної компетентності». При опрацюванні теми «Інтегроване формування іспанськомовних лексичної та лінгвосоціокультурної компетентностей» увазі студентів була запропонована низка укладених мною кроссенсів за темою «Las Navidades».

Так, у кроссенсі «Las Navidades en España» (рис. 2) кожне із зображень корелює з конкретною різдвяною датою – 22, 24, 25, 28, 31 грудня та 1, 5, 6 січня. В свою чергу, з кожною святковою датою співвідноситься фонові чи безеквівалентна лексична одиниця.

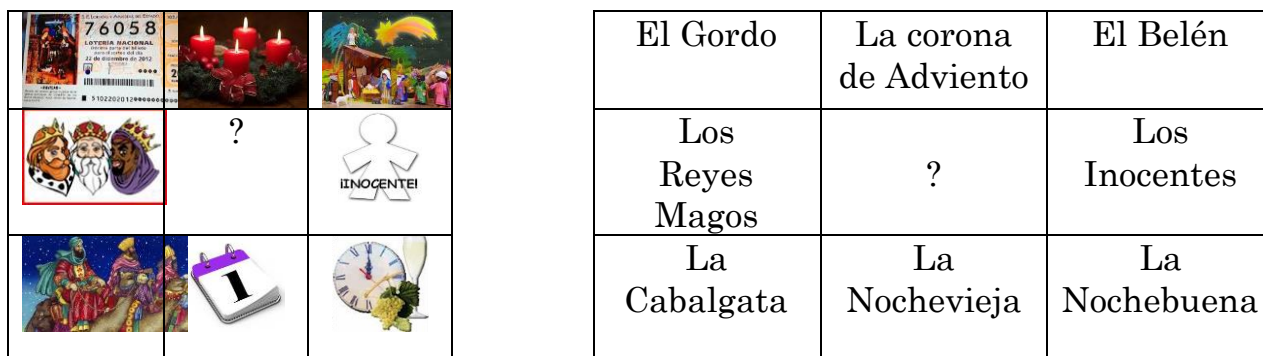

Рис. 2. Ілюстративний і вербальний кроссенс «Las Navidades en España»

Ілюстративний формат цього кроссенсу є більш привабливим і прийнятним для школярів. Для студентів вважаю доцільним укладати вербальні кроссенси. Водночас з огляду на відмінності школярів / студентів за домінуючим типом мислення (наочно-образне – вербальне) вважаю можливим укладати змішані кроссенси.

Іншими тематично дотичними вербальними кроссенсами є «Los dulces navideños», «La cena navideña», «Las tradiciones de Navidad en el mundo hispanohablante».

Зацікавленість студентів – майбутніх учителів іспанської мови в кроссенсі проявилась у виборі теми курсової роботи з методики навчання іспанської мови в закладі загальної середньої освіти, а також під час апробації практичної частини курсової роботи протягом педагогічної практики в навчально-виховному комплексі № 176 імені Мігеля де Сервантеса Сааведри м. Києва. Студентка А. Л. навіть надіслала фото уроку іспанської мови – на екрані зображено укладений нею кроссенс, який вона опрацьовує під час пробного навчання, як засіб формування у школярів іспанськомовної лексичної компетентності.

Рис. 3. Апробація кроссенсу на уроці іспанської мови студенткою А. Л.

Таким чином, при розгадуванні кроссенсу лінгвосоціокультурного спрямування у школярів / студентів розвиваються комунікативні вміння, навички роботи з інформацією, здатність до самовираження, підвищуються їхня допитливість і мотивація до вивчення іноземної мови й культури.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Образовательная головоломка "Кроссенс по английскому языку "Aren't we amazing?": Электронный ресурс с режимом доступа https://library/obrazovatel'naya_golovolomka_krossens_po_anglijsko_202541.html

ВЕБ-КВЕСТ ЯК СУЧАСНА ФОРМА ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Карина ГАХАРІЯ, Тетяна РЯБУХА (Мелітополь, Україна)

У сучасному швидко мінливому світі основним завданням вищої школи стає формування творчої особистості фахівця, здатного до інноваційної діяльності. У зв'язку з цим навчальний процес повинен включати в себе поєднання традиційних і нових засобів навчання з використанням інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), які дають можливість викладачу створювати умови для індивідуального вектора навчання кожного студента, а також, що важливо, застосовувати нові джерела інформації (Інтернет ресурси), а також використовувати в навчальному процесі нові методики, наприклад, веб-квест (WebQuest).

За своєю структурою веб-квест являє собою проблемне завдання з елементами рольової гри, для виконання якого використовуються інформаційні ресурси Інтернету. Веб-квест технологія заснована на проблемному і програмному методі навчання, а також проектному методі, основним завданням якого є практична спрямованість на досягнення конкретного результату. Найважливішою перевагою застосування веб-квест технології є і те, що вона заснована на ідеї «навчання через відкриття» (Discovery Learning), сенс якого полягає в тому, що студенти краще запам'ятають матеріал, якщо «відкриють»

(discover) його для себе самі в ході виконання веб-квест проекту [3]. Будучи по суті гнучкою збірною методикою, веб-квест технологія дозволяє педагогу вибудувати свою технологію в рамках безпосередніх завдань поточного курсу мовної підготовки в рамках окремих модулів, тем і занять.

Найбільш поширеними формами веб-квесту є створення бази даних, або «віртуального світу», за певною тематикою, де студенти переміщуються за допомогою гіперпосилань; інтерв'ю з персонажем, де питання і відповіді розробляються студентами [3].

Найбільш поширеними видами завдань для веб-квесту є наступні:

1) переказ, в процесі якого студент демонструє розуміння теми на основі пред'явлення матеріалів з різних джерел в новому форматі (презентації, плаката та ін.);

2) планування і проектування, що представляють собою розробку плану або проекту на основі заданих умов;

3) компіляція, що передбачає трансформацію формату інформації, отриманої з різних джерел (створення віртуальної виставки);

4) аналітична задача, спрямована на пошук і систематизацію отриманої інформації;

5) творче завдання, що представляє собою творчу роботу в певному жанрі (створення відеоролика, п'єси, вірші, пісні);

6) детектив або головоломка, спрямовані на формулювання висновків на основі суперечливих фактів;

7) досягнення консенсусу, мета якого полягає у виробленні рішення з гострої проблеми;

8) оцінка або обґрунтування певної точки зору;

9) журналістське розслідування, що передбачає об'єктивний і неупереджений виклад інформації (фактів, суджень і думок);

10) наукові дослідження, спрямовані на ретельне вивчення фактів, явищ і відкриттів на основі аналізу он-лайн джерел [1].

Оскільки веб-квест є веб-проектом, інформація якого (частково або повністю) повинна бути почерпнута з інтернет-ресурсів, то перед студентами ставиться завдання початкового етапу – провести збір необхідної інформації, а потім, використовуючи її, вибудувати веб-квест. У зв'язку з цим визначається тривалість веб-квесту: короткостроковий (одне-два заняття) або довгостроковий (більше двох занять, але не більше одного місяця).

Однак незалежно від тривалості, веб-квест має чітку структуру: вступ; завдання; виконання; оцінювання; висновок; використані матеріали; коментарі викладача. Ця структура є лише основою, але ніяк не константою. Викладач має право змінювати, прибирати деякі етапи, щоб адаптувати веб-квест під рівень знань, умінь і навичок студентів, разом з тим строго дотримуючись зазначеної структурної схеми [2].

Перший етап – вступ, під час якого відбувається формулювання теми. Крім того, викладач пропонує студентам ролі, приблизний сценарій квесту, поетапний план роботи і міні-огляд всього веб-квесту. Підсумком цього етапу стає мотивація студентів і їх підготовка до квесту.

Наступний етап – саме завдання. Викладач заздалегідь розробляє завдання, яке пропонує студентам. Завдання повинно мати точне і чітке формулювання проблеми, яку необхідно вирішити. Викладач також повинен повідомити про

можливі форми для оформлення та подання результатів. Основна особливість даної стадії підготовки веб-квесту полягає в "реалістичності" завдання, яке має відповідати навчальній темі.

Третя частина структури веб-квесту – виконання завдання. На даному етапі студенти отримують інструкцію щодо виконання завдання і покроково її виконують. В інструкцію входять: чіткий опис етапів робочого процесу; деякі поради від викладача щодо пошуку і роботи з інформацією, наприклад, список питань для контрольного аналізу, додаткові джерела, які допоможуть у виконанні висунутої проблемної задачі.

Наступний крок – етап оцінювання. Студенти отримують бланк, на якому вказані критерії оцінки. В ході виконання завдання студенти отримують можливість самостійно оцінити свої роботи, звірити їх з роботами однокласників, роль викладача при цьому зводиться до коментування виконаної роботи.

П'ятий крок – висновок. Викладач чітко формулює результати, які досягнуті студентами під час виконання веб-квесту. Даний етап необхідний для порівняння студентами своїх робіт з раніше визначеною метою, а також для висновків, на підставі яких отримані знання, вміння та навички будуть надалі застосовані.

Фінальним етапом веб-квесту стають коментарі викладача. Це рекомендації для викладачів, які будуть застосовувати даний веб-квест на своїх заняттях. Коментар, як правило, містить мету і завдання веб-квесту, інформацію про рік навчання студентів і рівень їх знань, результати відповідно до освітнього стандарту, які викладач планує досягти, опис безпосередньої організації робочого процесу, використані інтернет-ресурси.

Отже, веб-квест технологія має ряд переваг при навчанні іноземної мови, а саме:

- забезпечує автономність і самостійність студентів;
- дає можливість здійснити індивідуальний підхід;
- робить осмисленим і доцільним систематичне використання на занятті Інтернет ресурсів, мультимедійних і традиційних засобів навчання;
- мотивує студентів до застосування набутих знань та вивчення нового мовного матеріалу;
- дозволяє використовувати велику кількість актуальної автентичної інформації;
- організовує роботу над будь-якою темою у формі цілеспрямованого дослідження, як протягом декількох годин, так і декількох тижнів;
- сприяє прийняттю самостійних рішень;
- розвиває критичне мислення, тренує розумові здібності (пояснення, порівняння, класифікація, виділення загального та ін.).

Крім того, викладач помітно підвищує свій авторитет, виступаючи для студентів не просто контролюючою «машиною», а кваліфікованим консультантом-помічником, наставником.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Герлянд Т. М., Кулалаєва Н. В., Пащенко Т. М., Романова Г. М., Романов Л. А. Веб-квест у професійному навчанні: методичні рекомендації; за заг. редакцією Т. М. Герлянд. К.: ПШО НАПН України, 2016. 141 с.
2. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю., Шестопалюк О. В. Веб-квест у навчанні: путівник: навчально-методичний посібник. РВВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 2012. 128 с.
3. March T. Lightening the Way for Next Era Education [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://tommarch.com/writings/>

ВИКОРИСТАННЯ КЕЙС-МЕТОДУ В НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ СТУДЕНТІВ МОВНИХ НАПРЯМІВ ПІДГОТОВКИ

Тетяна РЯБУХА, Наталія ЗІНЕНКО (Мелітополь, Україна)

Проблема активного використання кейс-методу в практиці вищої освіти є досить актуальною в даний час. Необхідність впровадження кейс-методу в процес освіти обумовлений двома факторами: (1) загальною спрямованістю розвитку системи освіти, її орієнтацією не стільки на придбання конкретних знань, скільки на формування професійної компетентності, умінь і навичок розумової діяльності, розвиток вміння переробляти велику кількість інформації; (2) підвищенням вимог до якості фахівця, який повинен бути здатним до оптимальної поведінки в різних ситуаціях повсякденного і професійного спілкування [2].

Кейс – це опис конкретної реальної ситуації, підготовлений за певним форматом і призначений для навчання аналізу різних видів інформації, її узагальнення, навичкам формулювання проблеми і вироблення можливих варіантів її вирішення відповідно до встановлених критеріїв. Можна сказати, використання кейс-технології орієнтує студентів не тільки на просте засвоєння знань, а й на способи їх засвоєння, на зразки і способи мислення і діяльності, на розвиток пізнавальної активності і творчого потенціалу кожного студента, що безперечно є необхідною умовою успішного формування їх професійної компетентності.

Кейс-технології передбачають такі етапи роботи як підготовчий (організаційний), основний (технологічний) і заключний.

На підготовчому етапі викладач здійснює (1) відбір і структурування можливих проблемних ситуацій відповідно до тематичного компонента, які повинні мотивувати студентів і пробудити у них інтерес до даної проблеми і початку своєї пошукової діяльності; (2) готує завдання в залежності від теми і з урахуванням рівня навченості студентів, визначає завдання кожного рольового компонента; (3) підбирає необхідні автентичні матеріали відповідно до визначених завдань кейсу, що забезпечить цілеспрямований пошук необхідної інформації; (4) встановлює часовий регламент для кожного етапу роботи з інформацією, визначає терміни, форми оформлення результату; (5) визначає критерії оцінювання, ділить студентів на малі групи і розподіляє ролі / підтеми.

Студенти на підготовчому етапі знайомляться з проблемною ситуацією, виділяють її ключові моменти, аналізують отриману інформацію і формулюють проблему.

В ході основного (технологічного) етапу роботи над кейсом студенти здійснюють пошук необхідної інформації, відсутньої в кейсі, та можливих шляхів вирішення проблеми, вибір оптимального вирішення заявленої проблеми кейса відповідно до поставленої мети, оформлення результатів та їх презентацію.

Заключний етап передбачає групову або індивідуальну оцінку результатів і підведення підсумків виконання кейса.

Таким чином, в процесі роботи над кейсом центром навчального процесу стає студент. Викладач при цьому перестає бути основним джерелом знань. Він виконує консультативну роль, створює навчальну обстановку, при якій вчення відбувається в рамках творчої навчальної майстерні. При цьому кожен етап роботи над кейсом передбачає безперервну взаємодію всіх студентів. Дана

взаємодія передбачає комунікацію іноземною мовою в рамках заданої ситуації, контекст якої несе в собі професійну складову.

Аналіз досліджень, присвячених розгляду кейс-методу в професійно орієнтованому навчанні іноземних мов, дозволяє виявити наступні переваги його використання:

1) створення необхідного мовного середовища та мотивації студентів використовувати іноземну мову для реального спілкування, тим самим надаючи студентам можливість проявити свої професійні знання на практиці;

2) ефективний розвиток навичок всіх видів мовленнєвої діяльності (читання, аудіювання, говоріння і письма, якщо кінцевий результат представлений в письмовому вигляді);

3) більш успішне оволодіння новою лексиною, ідіомами, синтаксичними структурами;

4) розвиток творчих здібностей студентів;

5) формування навичок виконання складних завдань у командній роботі;

6) оволодіння здібностями аналізу непередбаченої ситуації і самостійної розробки алгоритмів прийняття рішення;

7) формування у студентів таких якостей, як ініціативність і самостійність [1; 2].

Крім того, цей метод дозволяє повноцінно вирішити індивідуальну і групову самостійну роботу.

При використанні кейс-методу види представлення проблемної ситуації можуть бути найрізноманітнішими: текст, аудіозапис, відео тощо. Обов'язковими змістовними компонентами кейса є опис конкретної ситуації, формулювання завдання і опис форми подання результату (презентація, есе, дебати, дискусія). Необхідно підготувати кейс таким чином, щоб матеріал, що входить до складу кейса, викликав у студентів інтерес і давав можливість участі в процесі обговорення кожному учаснику. Зіткнення поглядів та ідей буде найкращою гарантією для успішного втілення обраної моделі кейса.

Наведемо приклад заняття в режимі кейс-методу з дисципліни "Практичний курс іноземної мови" з використанням технології «Перспектива».

На підготовчому етапі (до 40 хв.) викладач знайомить студентів з проблемним завданням (кейсом), над яким вони працюють частково аудиторно, частково позааудиторно. Кейс включає в себе як друковані тексти, так і матеріали з Інтернет джерел (відео, аудіо файли). Всі студенти розбиваються на підгрупи: (1) Новатори, які презентують свій проект, свою ідею іншим членам робочої групи; (2) Оптимісти, які акцентують всі позитивні, вигідні моменти проекту; (3) Песимісти, які акцентують всі негативні, непередбачені, невраховані моменти проекту; (3) Експерти, які узагальнюють і аналізують отриману інформацію, оцінюють роботу кожної творчої групи з точки зору поставленої перед даною групою мети діяльності, обґрунтовують свою думку. Далі викладач розповідає про хід майбутнього заняття, знайомить студентів з принципами роботи в рамках освітньої технології «Перспектива».

Основний етап проведення заняття передбачає чотири раунди (за кількістю створених творчих груп). На кожному з етапів-раундів окремі творчі групи пропонується попрацювати в різних рольових позиціях: спочатку в ролі новаторів, потім в ролі оптимістів, далі – песимістів і експертів. Таким чином, всі учасники пробують себе в різних ролях і одночасно мають можливість «поглянути» на свою власну ідею з різних точок зору.

На момент завершення роботи кожна група набирає певну кількість балів за роботу в кожній з рольових позицій, бали підсумовуються і визначається переможець – та група, яка відпрацювала найбільш ефективно, цілеспрямовано в режимі взаємопідтримки і взаемовиручки.

Узагальнюючи сказане вище, можна зробити наступні висновки. Підготовка випускника мовних факультетів педагогічних вузів повинна здійснюватися в контексті компетентнісного підходу. При цьому формування іншомовної комунікативної компетенції студентів розглядається як одна з цілей їх професійної підготовки. Аналіз дидактичного потенціалу кейс-технології та результатів використання кейсів у навчальному процесі дозволяє відзначити, що застосування кейс-методу позитивним чином впливає на професіоналізацію студентів. Таким чином, кейс-технологія є ефективним засобом розвитку іншомовної комунікативної компетенції учнів, активізації їх творчої та розумової діяльності, формування мотивації та інтересу по відношенню до навчання, розвитку умінь і навичок самостійної та командної роботи.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Пахтусова Е. Э. Метод кейсов в обучении иностранному языку в вузе [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://moluch.ru/archive/66/11034/>
2. Рожнова Е. А. Использование кейс-метода в интерактивном обучении студентов иностранному языку в неязыковом вузе [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.gramota.net/materials/2/2016/8-1/58.html

МОВНІ СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ТА ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Вікторія СЛІПЕНКО (Умань, Україна)

Всім, хто вивчає іноземну мову, відомо, що найкращий спосіб її опанування – це занурення у мовне середовище і, відповідно, спілкування з його носіями. Але, на жаль, сучасне становище у світі не сприяє поїздкам. Однак, Інтернет надає нам можливість освоїти іншомовне середовище не виходячи з дому, відвідавши сайти мовного обміну.

Мовні соціальні мережі сприятливо впливають на мотивацію до вивчення іноземних мов, сприяють зростанню інтересу до їх вивчення. Запропоновані сайти були створені спеціально для того, щоб носії різних мов могли надати один одному допомогу у їх вивченні. Варто підкреслити, що матеріали, представлені на цих сайтах, найчастіше у рази цікавіші за ті, що надруковані у вітчизняних підручниках. Аудіоматеріали автентичні та начитані носіями мови. До того ж, різноманітність тем і проблем для обговорення сприяє вдосконаленню умінь підтримувати діалог вести дискусії. Всі ці фактори прискорюють процес навчання, покращують якість засвоєння матеріалу та популяризують мовні мережі не лише серед молоді, а й старшого покоління [2].

Нині в Інтернеті можна ознайомитися з величезною кількістю різноманітних ресурсів, вибрати для себе найбільш актуальні і вивчати мову, працюючи за індивідуальною програмою та у своєму темпі.

Одним із таких ресурсів є міжнародне співтовариство Busuu. *Busuu* – це міжнародний освітній проект, орієнтований на вивчення іноземних мов. Проект дозволяє набувати іншомовний досвід з носіями мови, вивчати їхню культуру,

заводити нові знайомства. Усього він налічує понад 80 млн слухачів-користувачів. Онлайн-курси на 12 мовами, включаючи китайську, арабську та японську мови, які практично неможливо зустріти в інших мовних соцмережах, доступними є веб-версії та мобільний додаток. Матеріали представлені на сайті сприяють удосконаленню мовних навичок: читання, письма, аудіювання та говоріння.

Слід також звернути увагу на проєкт *My Language Exchange*. Користувачами цієї соцмережі є понад 3 мільйони людей. Якщо ви хочете знайти собі друга за листуванням та удосконалювати свою іноземну мову, саме на цей сайт вам слід звернути увагу. У цьому проєкті представлено 115 мов, включаючи основні європейські та азіатські, а також різноманітні мовні ігри та бібліотеку. Як і будь-яка соціальна мережа, вона надає можливість обмінюватися текстовими повідомленнями, а також домовитися про спілкування за допомогою Skype.

Інша безкоштовна міжнародна мовна мережа *Duolingo.com* була створена у 2011 році. Система навчання побудована у вигляді цікавих уроків з використанням елементів гри, у міру проходження яких слухачам допомагають перекладати веб-сайти, статті тощо. Крім веб-проєкту Duolingo має мобільний додаток. У ньому представлені не тільки найпопулярнішими європейські мови, такі як англійська, німецька та французька, але також і іспанська. Наступного року заплановано запуск курсів шведської мови. Наразі програма Duolingo широко використовується вчителями шкіл, оскільки у ній представлені відмінні вправи, націлені на формування та вдосконалення навичок аудіювання та перекладу. Цей проєкт мотивує на регулярність занять (на пошту приходять щоденні нагадування) і можна самостійно задавати темп вивчення.

Завдяки ресурсу *Conversationexchange.com*, користувачі мають чудову можливість поспілкуватися з іншими людьми у чаті, покращити рівень володіння іноземною мовою, та, крім іншого, ознайомитися з культурою країни, мову якої вивчаєте. Залежно від того, яким навичкам користувач віддає перевагу розвивати та вдосконалювати, своє спілкування можна як у вигляді листування, так і «живого спілкування» за допомогою Skype. Більш впевненим у своїх знаннях слухачам ця мовна платформа надає можливість дізнатися про носіїв мови, які живуть у рідному місті та готові поспілкуватися наживо, у громадському місці.

Наступна соціальна мережа, що використовується для мовної практики *Speaky.com*. Сайт був розроблений у 2014 році і спочатку мав назву «Gospeaky». Сайт призначений для письмової мовної практики. У чаті є дві деталі, що виділяють цю платформу серед багатьох інших: «підказки» і «виправлення». «Виправлення» дозволяють вам відкорегувати повідомлення, написане вами чи співрозмовником. Після цього будуть показані два варіанти: неправильний (до виправлення) та правильний (виправлений). Для тих, хто зазнає труднощів у спілкуванні з незнайомими іноземцями, розробники склали перелік фраз, які доречно застосовувати у подібній бесіді (підказки) [1].

Отже, існує значна кількість інтернет-ресурсів, присвячених вивченню іноземних мов, і вона постійно зростає. Більшість сайтів розраховано на людей, які освоїли початковий рівень мови та бажають попрактикуватися у «живому» спілкуванні з людиною, для якої ця мова є рідною. Подібні соціальні мережі – відмінна допомога у освітньому процесі, викладачеві залишається тільки організувати роботу своїх слухачів. Використання мовних соціальних мереж у вивченні іноземних мов допомагає урізноманітнити процес навчання, зробити його цікавим та захоплюючим. Таким чином, можна констатувати, що мовні

соціальні мережі є одним з найефективніших та найсучасніших способів вивчення іноземних мов.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Abdalova, O. I. & Isakov, O. J. (2014). The use of e-learning technologies in the educational process. *Distant and virtual training*, (12), 50-55.
2. Oxford, R. L. & Amerstorfer, C. M. (2018). *Language learning strategies and individual learner characteristics: Situating strategy use in diverse contexts*. Bloomsbury Publishing.

ЕПОХА ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ І СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ЗВО

Тетяна КАЛІНІЧЕНКО (Харків, Україна)

У добу цифровізації викладачі іноземних мов у ЗВО повинні переналаштувати свої методики викладання з урахуванням серйозних змін, викликаних застосуванням комунікаційних технологій в освіті.

На протязі історії викладачі іноземних мов завжди стикалися з технологічними інноваціями: поява підручника на початку 19 століття, використання грамофону, радіо, аудіовізуальних засобів, мультимедіа і, нарешті, використання комп'ютера і всесвітньої мережі у дистанційному навчанні іноземним мовам здобувачів вищої освіти.

Потрібно наголосити, що незалежно від того, йдеться про набуття компетенції в рідній мові або ж в іноземній, спочатку йде процес мислення, а потім говоріння, тобто ментальне розуміння можливе лише завдяки інтелектуальній інтеграції мовних одиниць, почутих перед будь-яким усним виразом.

Вивчати іноземну мову – це перш за все думати на ній, потім здійснювати успішні акти спілкування за її допомогою, тобто бути зрозумілим іншій людині. Цей факт означає багаторазове використання лінгвістичного коду, тому що без нього іноземна мова, яку вживають, стає «нежиттєздатною», оскільки вона не підкріплюється спілкуванням [5].

Найголовніше при вивченні іноземної мови – продукування висловлювання, тобто взаємодія з іншою людиною або групою, щоб мати можливість розвивати свої навички комунікації та розуміння. Тому, якщо спілкування проходить в цифровому форматі, потрібно мати знання з використанням інноваційних технологій: Інтернет, планшет, комп'ютер тощо, що вимагає від здобувачів вищої освіти і науково-педагогічних працівників подвійної компетенції, як лінгвістичної, так і технологічної.

Студенти ЗВО часто можуть бути ефективнішими у використанні цифрових інструментів, ніж їх викладачі, а також мати краще оснащені технології [2, с. 109]. Тобто, студенти, які вивчають іноземні мови можуть отримати максимальну користь від сучасних гаджетів [3; 4].

На відміну від попередньої епохи, викладання іноземних мов у ЗВО здійснюється за допомогою інструментів, які повністю знайомі вихованцям, більше того, сьогодні вони можуть мати навчання в аудиторії, змішане, дистанційне, синхронне чи асинхронне.

У свою чергу викладач іноземних мов переосмислює свій стратегічний педагогічний вибір, щоб якомога більш якісно надати освітні послуги і

використати інноваційні технології з великим потенціалом. Згідно з точкою зору науковців, у викладанні іноземних мов і країнознавства потрібно залучатися до практичних курсів і тренінгів і не покладатися тільки на стереотипне мислення [1, с. 43].

Головні переваги, які потрібно згадати при використанні сучасних цифрових технологій під час викладання іноземної мови: вони дають змогу персоналізувати навчання, полегшують спілкування між викладачем та студентами, можливо говорити про спільне навчання: виходячи з ЗВО, здобувач продовжує вчитися, цифрові технології розвивають творчість і ініціативу з боку вихованця, студент стає більш автономний.

Отже, ми сподіваємось, що завдяки цифровим технологіям, особливо у викладанні іноземних мов, здобувачі вищої освіти і науково-педагогічні працівники отримають користь і відчують усі можливості з дидактичної точки зору, і це, безсумнівно, не змусить себе довго чекати.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Воробель М.М., Романчук О.В., Юрко Н.А. (2021). Сучасні моделі міжкультурних і транскультурних комунікативних процесів вивчення іноземних мов. Сущенко А. (гол. ред.) та ін. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. Запоріжжя : КПУ, 78, 38–44. URL: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2021.78.6>

2. Калніченко Т. М. Використання цифрових технологій в навчанні іноземних мов: виклики сучасності. *Сучасні методики навчання іноземних мов і перекладу в Україні та за її межами*: матеріали III Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Переяслав, 03 грудня 2021 р.). Переяслав: Університет Григорія Сковороди в Переяславі, 2021. С. 109–110.

3. Hassan M., Mirza T. Impact of ICT in changing the role of a teacher: an overview. *Gedrag & Organisatie Review*. 2020. Vol. 33, № 3. P. 441–449. DOI <https://doi.org/10.37896/gor33.03/440>

4. Kincal R., Ozan C., İleritürk D. Increasing students' English language learning levels via lesson study. *English Language Teaching*. 2019. Vol. 12, № 9. P. 88–95. DOI <https://doi.org/10.5539/elt.v12n9p88>

5. Lai C. A framework for developing self-directed technology use for language learning. *Language Learning & Technology*. 2013. Vol. 17, № 2. P. 100–122.

INFORMATION TECHNOLOGIES IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES

Larysa SAZANOVA, Liubov RUSANOVA (Kharkiv, Ukraine)

A Canadian noted philosopher and media theorist Herbert Marshall McLuhan assumed that a society's technology determined the development of its social structure and cultural values. “Changes in technology are the primary source of changes in society” [1].

The ongoing socioeconomic changes lead to the need to modernize the educational process. Improving the quality of education is inherently linked to the use of effective teaching methods. Computer technology has a huge impact on the formation of teaching methods.

Information technology is a modern means of information transmission that can replace traditional technical teaching aids, which in turn significantly increases the efficiency of the educational process.

The computer should not control the learning process, it should be used to help the student receive new knowledge. The work is distributed between the computer and the student: the student recognizes and analyzes the information, and the

computer must perform the appropriate calculations, memorize and retrieve information from memory.

Using the database, the student must determine what information he/she needs and the way to find it. To do this, he/she needs to learn how to analyze information.

The teacher can actively use multimedia presentations and web technologies, involving students in research activities. Thanks to this, students not only acquire new knowledge but also learn to use it correctly.

Computer technologies are an effective support for the learning process of foreign languages.

The formation of skills in working with applied programs contributes to the formation of motivation for learning and stimulates self-education of students.

Computer technologies are an effective support for the learning process of foreign languages.

“Computer-assisted language learning (CALL) has grown exponentially as a field, with an increasing number of studies, mostly focusing on second/foreign language (S/FL) documenting the use of a variety of technological tools” [2, p. 70].

The society sets the task for teachers: not only transferring knowledge but also the development of personally significant qualities of students. Knowledge acts not as a goal, but as a method and means of personal development.

Information computer technologies have a variety of capabilities that can significantly improve the quality of the educational process.

The use of a computer allows you to significantly save study time due to the rational organization of the teacher's and student's work. Students can quickly switch from one form of study to another.

Computer technologies provide an opportunity for multilateral and comprehensive testing of students' knowledge. Many multimedia sources, verification or test tasks that can be used to organize differentiated multilevel control of knowledge are means of control and verification of knowledge.

Animation, graphics and sound make it possible to turn the testing procedure into an interesting game. Testing of assignments in computer training is carried out automatically which saves the teacher's time and allows you to remove the subjective factor in assessing the student's work.

The use of computers in the classroom increases the motivation of learning, increases students' interest in the classroom. Computer and electronic teaching aids allow the teacher to organize the lesson more productively and conduct a class based on audiovisual visualization and forms of students' independent work.

The educational function of using electronic media in the classroom is associated with the formation of important qualities such as accuracy, responsibility, independence, and communication.

The student gets the opportunity to develop skills in research activities which contributes to the development of skills of a creative approach to solving a variety of problems in order to use acquired knowledge and skills.

There are many ways to convey information to the student's mind. The result depends mainly not on the way of transmitting information but on the teacher's skills and on the student's desire.

The teacher must make every effort and create maximum opportunities for the student's perception of the necessary information.

For the best perception of the educational material it is necessary to use all channels of information transmission. Imaginative perception enhanced by emotional experiences creates the best conditions for conscious and unconscious learning. A person receives about 80% of all information through sight, so it is necessary to use this channel most of all.

Use of the PowerPoint allows the teacher to accompany new material, review the material studied, control knowledge, conduct consultations, organize independent study of the material using a lesson-presentation.

The computer cannot completely replace the teacher, but it helps facilitate his/her work and interest students providing a more visual perception of the educational material.

Means of new information technologies can replace traditional technical teaching aid, as well as visual means.

Teaching by using computer technologies is gradually becoming a new educational standard which is introduced into all structures that train and retrain specialists for modern higher education.

Unlike conventional technical teaching aids new information technologies allow not only to give students knowledge, but also to develop intellectual, creative abilities, the ability to acquire new knowledge independently, and work with various sources of information.

When developing presentations, it is necessary to clearly formulate the goals and objectives of the topic, present the material consistently and logically, formulate conclusions clearly and avoid ambiguous formulations, present high-quality pictures, tables, audio and video, provide for contact with audiences and take into account the students' level of knowledge and the perception of the material.

A lot of computer programs are used nowadays for teaching a foreign language: Educational programs are for acquiring knowledge, skills and habits; Training programs are for consolidating knowledge and skills; Control programs are for monitoring the quality of knowledge and correcting it; Game programs are for intellectual development.

Using information technologies can be applied for teaching phonetics, grammar, reading, working at glossary, listening and productive writing skills.

“The use of computer programs makes it possible to shift the focus from reproductive activity to creative activity, to enrich learning, to develop associative and emotional memory and audiovisual perception” [3, p. 71].

REFERENCES

1. Herbert Marshall McLuhan`s Theories: Medium is the message, Global Village, Extnsions of man and Technological Determinism Lawrence Sunday Ogwang Wednesday, November 6, 2019 <https://frlawso.blogspot.com/2019/11/herbert-marshall-mcluhans-theories.html?m=1>
2. Sin Wang Chong Technology-mediated task-based language teaching: A qualitative research synthesis Language Learning & Technology ISSN 1094-3501 October 2020, Volume 24, Issue 3 pp. 70–86 https://scholarspace.manoa.hawaii.edu/bitstream/10125/44739/1/24_03_10125-44739.pdf
3. V.I. Volchkova Use of modern information technologies in teaching foreign languages <https://cyberleninka.ru/article/n/use-of-modern-information-technologies-in-teaching-foreign-languages>

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Світлана АЛЕКСЕНКО (Суми, Україна)

Нинішній етап розвитку людської цивілізації засвідчує всеохоплююче і ґрунтовне утвердження інформаційно-комунікаційних технологій як глобальної культури сучасного суспільства практично у всіх сферах життя людей, і навчання іноземних мов не є у цьому виключенням. Вагомий науковий доробок з питань упровадження інтернет-технологій у навчання іноземних мов у вищій школі наголошує на більших перевагах використання цифрових технологій на заняттях з іноземної мови у порівнянні з недоліками [1, с.46-7; 2, с.206-207; 3]: перш за все, інтернет-платформи, веб-застосунки та соціальні медіа уможливають швидкий доступ до даних, їхній обмін, реагування на них та оцінювання. Новітні цифрові технології сприяють підвищенню мотивації студентів до вивчення іноземних мов, заохочуючи до вираження власної думки, співпраці у команді над певними спільними проектами [4, с. 110], а для викладачів з'являється можливість надавати у вільний доступ ті візуальні, звукові, текстові та відеоматеріали, що є найефективнішими з точки зору їх дидактичної дієвості та доцільності.

В інтернет-просторі існує безліч сайтів, програм, сервісів, спрямованих на розвиток як основних видів мовленнєвої діяльності, так і творчих здібностей особистості, що у поєднанні забезпечує високий рівень якості навчання іноземної мови, англійської зокрема, автентичне навчальне середовище та набуття професійних компетентностей. Зазначимо деякі з таких ресурсів.

Gramaro.io є безкоштовним сервісом для тренування англійської граматики в ігровій формі як для відвідувачів з початковим рівнем мовної підготовки, так і для студентів з високим рівнем мовного володіння; сервіс **Lang8** покликаний до вдосконалення писемного мовлення студентів, адже написані ними тексти вичитуються та виправляються носіями мови із подальшим поясненням помилок; веб-портал **LinguaLeo** дає відмінні можливості читати статті, слухати музику, дивитися серіали та виконувати пов'язані з ними завдання, які допоможуть закріпити вивчені лексичні одиниці / звороти, із можливістю створювати власний словник, в якому слова додаються з транскрипцією та аудіовідтворенням. **Learn English Today** – простий і доступний сервіс з численними кросвордами, іграми, вікторинами, вправами для навчання англійської мови, які, що важливо, можна роздрукувати; **British Council** – освітній портал Британської Ради з автентичними навчальними матеріалами: відеороликами, іграми, статтями, подкастами, вправами; **About Education** – ґрунтовний ресурс з великою кількістю матеріалів, планів занять, завдань тощо для підготовки до TOEFL та IELTS.

Серед цифрових ресурсів, що заохочують групову, командну комунікацію у цікавій, ігровій формі, назвемо **Kahoot**, **Padlet** та **StoryJumper**. Беззаперечною перевагою сервісу для створення вікторин, тестів та дидактичних ігор **Kahoot** є отримання зворотнього зв'язку від студентів через їх смартфони як «пульти» для відповідей. Смартфони під'єднуються до створеного викладачем на планшеті чи ноутбучі завдання / опитування / тесту / вікторини тощо після отримання від викладача PIN-коду і починають грати чи то індивідуально, чи то командно,

набираючи бали (якщо такий параметр задано) та отримуючи задоволення від ігрового моменту та жаги перемагати. Безкоштовна платформа для створення онлайн-дошок **Padlet** дає можливість кожному студентові презентувати свою роботу на дошці онлайн, а викладачеві – прокоментувати та оцінити її. Дошки використовуються також для колективного збирання матеріалів за певними темами, розгортання певного нарративу, розробки / шляхів вирішення проблеми: всі доробки збираються в одному місці і напрацьовується командне бачення певного питання. Сервіс **StoryJumper** зі створення цифрових історій на основі текстів, зображень чи фотографій та оформлення їх у вигляді книги зі сторінками, що можна «гортати» онлайн, надає можливість викладачеві організувати групові заняття з домашнього читання (спільна робота над книгою), укладати навчальні матеріали за темою заняття в оповідальній аудіовізуальній формі, а студентам – створювати власні цифрові історії за пройденою лексичною / граматичною темою тощо.

Крім перерахованих можливостей, на заняттях з іноземної мови доцільно долучати такий цифровий формат комунікації, як **блог** у якості групової інтеракції з цікавих тем або написання коротких текстів із наступним їх аналізом в плані лексичного наповнення, стилю, текстової когезії / когерентності як засобів логічної аргументації висловленої думки, спрямованості на адресата. Відзначимо, що згаданий формат вимагатиме від студентів наполегливості та дисциплінованості, адже звичка писати блоги виробляється поступово, за підтримки та настанов викладача.

Цей стислий огляд наявних інформаційно-комунікаційних технологій, які можна застосовувати у сфері навчання іноземної мови, аж ніяк не може претендувати на вичерпність з огляду на їх незліченну кількість та експоненціальні темпи їх поширення, проте покликаний довести безсумнівні переваги їх залучення до процесу навчання іноземної мови: вдосконалені навчальні автентичні матеріали, миттєвий доступ до них 24x7, потенціал творчого оволодіння необхідною інформацією та комунікативна спрямованість підвищують ефективність навчання, рівень якості набутих студентами знань, умінь та навичок і здатність використовувати їх у своїй майбутній професійній діяльності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Вербицька В.І., Стороженко Т.В. Прогресивна технологія в підготовці фахівців. *Розвиток освітньої системи: європейський вектор*: матеріали II Міжнародної науково-методичної конференції ХНУБА. Харків: ФОП Панов А.М., 2019. С. 46–48.
2. Лебедева О.А., Мунтян С.Г. Оптимізація освітнього процесу у вищій школі через впровадження сучасних цифрових технологій. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі школах*: зб. наук. пр. Запоріжжя: КПУ, 2020. Вип. 70, т.2. С.205-210.
3. Маниковская Мария Алексеевна Цифровизация образования: вызовы традиционным нормам и принципам морали // *Власть и управление на Востоке России*. 2019. №2 (87). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/tsifrovizatsiya-obrazovaniya-vyzovy-traditsionnym-normam-i-printsipam-morali> (дата звернення: 12.01.2022).
4. Bruce C. *The seven faces of information literacy*. Adelaide: Auslib Press, 1997. Pp. 110 -116.

THE MAIN ACTIVE FORMS OF TEACHING ORAL SPEECH AT THE LESSON

Gaukhar AKHMETOVA (Arkalyk, Kazakhstan)

Success in learning a foreign language mainly depends on how we understand and imagine “teaching oral speech” and what we put into the notion of “oral speech” or “oral type of speech”. The term “oral speech” has a much broadened meaning. Many various speech activities and events can be included in it. It can be a fluent dialogue among the members of the family or a public speech; a polite conversation.

The oral type of speech has several characteristic features in comparison with written speech. They are first of all intonation, melody, use of elliptic sentences; the average length of the sentence in oral speech is almost half that of written speech. Also the vocabulary in oral speech is poorer and the frequency of using it in each of speeches varies. In oral speech usually more simple, common and shortened forms of words are widely used, including specific spoken phrases and clichés[3;113]. And below we observe the main features of the oral speech, namely the classification of its main principles and speech forms.

The main forms of teaching oral speech are:

1. The volume of single utterance. The utterance of one of the partners in the dialogue can be limited by a single word or a combination of words that are considered to be under the level of a sentence. To our point of view we are able to distinguish such types of utterances:

a) minimal, by its volume, speech unit (in most cases elliptic sentences, e. g. “Yes”, “Of Course”, “Why?”, “Where?”);

b) a remark, containing of a full sentence, often combined with elliptic sentence;

c) a fragmental utterance, consisting of 2-5 full sentences that are connected with each other logically or by intonation;

d) a monological unit, an unfolded utterance, consisting of 6-20 sentences;

e) an extensive utterance, shedding light on a simple theme in details (21-40 full sentences).

In the methods of teaching a foreign language dialogical speech are often considered as an interchange of short remarks and elliptic sentences. Actually in the real conditions of communication the dialogue consists not only of remarks, but also a lot more extensive monological utterance (e.g. in the plays they form 23-28% of the dialogue). Teaching to produce fragmental utterance and other types of phrase units needs more research to be done[3;141].

2. The degree of activity of the speech partners. This criterion lets us distinguish:

- initiative speech, when the speaker “attacks” with questions during the communication, proposes new themes and its possible directions of developing, and drives the whole conversation;

- passive speech, when the speaker only holds the conversation, often with non-verbal communication, such as nodding or answering the questions.

It goes without saying that it’s not so hard for students to produce passive speech but the aim is to develop students’ skills in producing initiative speech.

3. The motivation sources of the speech. According to this criterion we’re able to distinguish:

a) inner-motivated speech, when a student speaks according to his personal motivation, i.e. for what purposes he enters a certain speech contact, what troubles him, what is his personal opinion upon it, etc.;

b) outer-motivated speech, takes place when the speaker reacts to the oral stimulus, e.g. when he answers the question or reacts to the situation.

c) The aim here set before the teacher is to find balance between them.

The results of researches upon the theme of teaching oral speech are very significant. First of all they show the teacher how varied speech forms can be, being used in real communication. That's why when we choose any activity in the classroom, we should first foresee its results, i.e. what type of oral speech it forms, trains and improves. Secondly, introducing any activity the teacher should modify it in order to imitate the real conditions of real communication. Thirdly, by taking into consideration oral speech forms we determine the speech material and speech forms, which lay as a basis of any elaborated activity[2;78].

The communicative speech situation is intended to supply the needs of the students for speech communication and it should represent a set of the vital condition, inducing to express one's ideas and the use of the certain language material. In the textbooks for the senior classes the following conditions promote the creation of a speech situation: the organization of a material on themes and sub themes; the anticipatory repetition of the speech samples and stamps (typical for the speech communication, for conversation on the phone, for the invitation to a cinema, for discussion of the book or newspaper article); the introduction of various thought-provoking tasks (discuss a situation from the overlooked film; look at the pictures and discuss the features of the different professions represented on them etc.).

As the stimulus of oral speech, besides the verbal indications, there are used: the problem situations, created on the basis of two contrasting judgments (for example, "What will be told about the text by the skeptic, and what thinks about it the optimist), considerable support in the form of headings, announcements, programs of TV and radio, texts of the letters.

The principle of teaching oral speech as a communicative activity. The oral speech in a foreign language shouldn't be taught as a remote code, but a specific psychological-physiological activity, providing the perception and production of different utterances in a foreign language, that is arranged to be included into the different situations of real communication[1;45].

The ones relevant to the aims of this project are: "asking the other person for information or language that he or she has forgotten", "asking the other person's opinion", "responding to requests for clarification from the listener(s), for instance by rephrasing, repeating, giving examples or analogies", "indicating uncertainty about comprehension", "indicating comprehension", "asking for clarification", "expressing appropriate agreement, reservations or appreciation of speaker's point", "interrupting where necessary to express any of the foregoing". Speakers will also have to take into account the listeners' knowledge of the world and/or of the particular topic of the interaction[4;85].

This reciprocal nature of the interaction facilitates communication as both speaker and listener co-operate to ensure mutual understanding. Speakers have also to decide on what they are to say next and how to express it while they are speaking. This fact may affect the structure of the speakers' utterance and the density of communicated information.

REFERENCES

1. Brown H. D. Principles of Language Learning and Teaching. New Jersey: Prentice Hall.,1994
2. Chomsky N. Language and mind. - Cambridge University Press. 2006. - P. 123.
3. Rogova GV, Rabinovich FM, Sakharova TE Methodology of teaching foreign languages in secondary schools. — Moscow: Education, 1991.
4. Safonova V. V. Programs in English language schools with in-depth study of foreign languages. — Moscow: Education, 2000.

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ПРЕПОДАВАНИИ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

Татьяна РАДИОН (Минск, Республика Беларусь)

Преподавание иностранного языка базируется на определённой методике овладения иноязычной речью с учётом индивидуальных и возрастных особенностей обучаемых, с применением различных подходов при обучении, и охватывающую широкий спектр профессиональной, социальной и общекультурной тематики. Дисциплина «Иностранный язык» является ценным ресурсом для формирования многих личностных качеств и профессиональных компетенций.

Современное обучение студентов БИП иностранным языкам строится путем интеграции классических методов обучения и инновационных образовательных технологий. Основой традиционных дидактических систем обучения считается объяснение, в то время как современные дидактические системы пропагандируют интенсивное использование инновационных образовательных технологий с опорой на интерактивное образование, суть которого заключается в диалоговой концепции с акцентом на понимании и взаимопонимании. В связи с этим, постановка вопроса о более эффективном применении информационно-коммуникационных технологий (ИКТ) в образовательном процессе с целью повышения его результативности в условиях быстрой и повсеместной информатизации общества до сих пор остается актуальной.

Именно ИКТ служат интерактивным пространством для воплощения методических и педагогических целей обучения, креативности преподавателя, оптимизируют систему организации и контроля работы студентов по изучению иностранного языка, дают возможность эффективной организации аудиторной и внеаудиторной работы, позволяют управлять самостоятельной работой студентов. ИКТ также способствуют развитию интеллектуальных и творческих способностей личности и прививают стремление к саморазвитию и непрерывному самообразованию. Тем не менее, при подборе учебного материала к занятию с использованием ИКТ педагогу следует соблюдать основные дидактические принципы: систематичности и последовательности, доступности, дифференцированного подхода, научности и др. [2, с.170].

Представляется, что воплощение в практическую деятельность преподавателя учебного материала целесообразно посредством информационно-коммуникационных технологий, где отбор материала по иностранному языку для формирования профессиональных компетенций у студентов неязыковых факультетов должен основываться на следующих базовых принципах: 1) Актуальность и информационная насыщенность учебного материала. 2) Аутентичность учебного материала. 3) Доступность учебного материала с

учётом возрастных и индивидуальных особенностей студентов. 4) Культурологическая направленность учебного материала. 5) Коммуникативная ценность учебного материала. 6) Прагматическая ценность учебного материала. 7) Наглядность учебного материала. 8) Мотивационная ценность учебного материала. Последний принцип – один из самых важных критериев отбора учебного материала в условиях обучения студентов иностранному языку, поскольку образовательный процесс не является самоцелью для студентов, а лишь средством достижения успеха в жизни.

Кроме всего вышеперечисленного, необходимо отметить, что современная неблагоприятная эпидемиологическая ситуация способствует более частому использованию широких возможностей ИКТ. Необходимость безопасного непрямого взаимодействия непроизвольно заставила преподавателей максимально эффективно задействовать все возможности ИКТ, в том числе и в онлайн занятиях. Среди преимуществ удалённых онлайн занятий можно выделить следующие:

- непосредственная возможность доступа к широким образовательным Интернет-ресурсам, что невозможно в условиях слабой технической оснащённости аудиторий;

- отсутствие финансовых и временных расходов на дорогу, как для студентов, так и для преподавателей;

- возможность безопасно заниматься, даже с инфицированными студентами, если те чувствуют в себе силы и желание учиться;

- физическая изолированность студентов способствует улучшению дисциплины на занятиях за счёт концентрации на учёбе, а не на межличностном взаимодействии для достижения благоприятного социально-группового статуса;

- развитие не только ораторских навыков у выступающего, но и навыков аудирования в неидеальной обстановке естественного разговора по видеосвязи, что более ожидаемо в последующей трудовой деятельности;

- изучение сервисных возможностей платформ Zoom, Skype, Navek Meet и других.

Учитывая всё изложенное выше, можно утверждать, что в основе эффективности использования информационно-коммуникационных технологий в преподавании иностранных языков лежат принципы совместного творческого процесса студентов и преподавателя, обоюдного желания обмена опытом, взаимодействия и коррекции обучения. Исходя из особенностей опосредованного онлайн обучения иностранному языку, групповые формы работы начинают уступать место индивидуальному подходу. При этом преимущество отдаётся той системе методов, которая нацелена на самостоятельное изучение нового учебного материала студентами в процессе активной познавательной деятельности: методы проблемного обучения, различные виды деловых игр, применение элементов научно-исследовательской деятельности и творчества, проектная деятельность, «мозговой штурм». Применение таких активных методов вооружает студентов основными знаниями и формирует необходимые для квалифицированного специалиста компетенции, предоставляя возможности студентам принимать самое активное участие в организации процесса обучения, выбирая курсы, доступные в любое время благодаря телекоммуникациям [1, с.3-6].

Таким образом, использование педагогами информационно-коммуникационных технологий в образовательном процессе становится

необходимостью, а дальнейшая модернізація освітнього процесу з урахуванням позитивного досвіду використання освітніх платформ неминувемо. ІКТ відкривають доступ до новітніх джерел інформації, забезпечують сприятливі умови для творчості, отримання та закріплення практичних і професійних навичок, збільшують результативність самостійної роботи, дозволяють застосовувати абсолютно нові форми та методи навчання. Таким чином реалізується основна задача ІКТ: безініціативний навчальний процес залучається до активної пізнавальної діяльності, а педагог стає координатором освітнього процесу. Ресурси освітнього предмету «Іноземна мова» багатогранні та є плідною ґрунтями для формування особистісних і професійних компетентностей майбутнього фахівця. Освоєння іноземної мови є спеціально організованою діяльністю, базуючоюся на певній методикі оволодіння іноземною мовою з урахуванням індивідуальних і вікових особливостей навчаних, з застосуванням різних підходів та сучасних методів при навчанні, а також педагогічних технологій з формування особистісних компетентностей. Отже, для вивчення такої дисципліни як «Іноземна мова», потрібно відводити достатню кількість годин, як аудиторних, так і онлайн. Крім того до усього вищезазначеного слід мати на увазі, що гарантом швидкого та якісного формування професійних і мовних компетентностей у студентів при різних видах занять (онлайн та офлайн) є саме методична грамотність викладача, а не лише наявність доступу до Інтернет-ресурсів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Захарова І.Г. Інформаційні технології в освіті / І.Г. Захарова. 5-е вид., стереотипне. – Москва: Академія, 2008. – 187с.
2. Подласий І.П. Педагогіка: 100 питань - 100 відповідей: навч. посібник для вузів / І. П. Подласий. - М.: ВЛADOS-прес, 2004. - 365 с.

СУЧАСНІ ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Ольга НЕЖИВА (Київ, Україна)

Зміни у сучасному світі, які відбулися у соціально-психологічній, економічній, та інших сферах людського життя не обминули й освіту. Навіть це спонукає до пошуку нових шляхів, засобів щодо вирішення проблеми організації освітнього процесу. Оскільки, із розвитком таких технологій як: YouTube, CloudTechnology, Facebook, Twitter, Google, тощо освіта стає доступнішою. Слухачі можуть навчатися завдяки цифровим інструментам в будь-якій точці світу та у будь-який час. Також вони мають можливість обрати галузь знань, у тому числі непрофесійну, і зануритися в неї настільки, наскільки їм це цікаво. Це спонукає використовувати викладачами сучасні цифрові інструменти під час он-лайн навчання. Оскільки, дані інструменти роблять процес навчання мобільним, індивідуальним та диференційованим. При цьому

цифрові інструменти не замінюють викладача, а доповнюють, та розширюють його можливості. Відповідно, під час занять з іноземної мови

використовують цифрові технології, що роблять навчальний матеріал доступнішим для засвоєння, цікавішим, та мотивуючим для студентів.

Сучасні цифрові інструменти, які використовують на занятті з іноземної мови, можна поділити на такі групи як:

1. *Додатки для створення тестів, завдань, вікторин.* За допомогою додатків викладач може створювати різні завдання, тести, вікторини, які зацікавлюють студентів темою, полегшують її сприйняття, а також за допомогою їх можна перевірити знання. А саме:

➤ Quizizz – один із сприйнятливих сайтів для створення вікторин англійською мовою на різні теми. Вікторину викладач створює на своєму комп'ютері, а студенти мають можливість брати в ній участь як в аудиторії, так і дистанційно за допомогою смартфонів.

➤ Flipgrid – цей додаток застосовується для оцінювання студентів за допомогою відео, попросивши їх створити короткі резюме формату 3-2-1 – 3 речі, які я пам'ятаю, 2 питання, які я маю, і одна річ, яка мені здалася цікавою тощо.

➤ EdPuzzle за допомогою даного сервісу створюються відеофрагменти з текстовими примітками до них, питаннями чи завданнями. На основі одного відео можна створити інтерактивну вікторину з відкритими запитаннями чи кількома відповідями на вибір.

➤ OnlineTestPad – це сайт, який застосовують для створення тестів, кросвордів, опитувань і з діалоговими тренажерами.

➤ Google Форми – цей сервіс допомагає створити тести або провести опитування.

2. *Програми для створення інфографіки та презентацій.* Ці інструменти допоможуть цікаво та компактно продемонструвати великий обсяг інформації. Завдяки наявності сучасних технологій і великого набору інструментів інфографіка сьогодні застосовується як навчальна творчість, адже може поєднувати в собі не лише графіки, таблиці, діаграми, а й яскраві ілюстрації.

➤ Creately, Canva за допомогою даного сервісу створюють інфографіки, ще й яскраві діаграми, які допоможуть студентам легше сприймати велику кількість інформації. Ці програми можна також використовувати для створення презентацій.

➤ Piktochart допомагає створити стильну інфографіку, яка має декілька шаблонів.

➤ PearDeck використовують для створення інтерактивних презентацій, слайди яких містять зображення, текст і відеоконтент. Цей інструмент дозволяє вчителю під час активної сесії взаємодіяти з аудиторією, створюючи завдання по ходу демонстрації презентації. До роботи з презентацією учасники приєднуються через аккаунт Google.

3. *Онлайн-інструменти для створення ігрових вправ.* Дані інструменти допоможуть у створенні креативного, цікавого, мотивуючого заняття з іноземної мови для студентів.

➤ Kahoot – навчальна програма, що складається з ігор. Тут можна зробити серію запитань з кількома варіантами відповідей. Формат і кількість запитань залежать від автора. Є можливість додавати відео, зображення та діаграми.

➤ IXL – адаптивна навчальна платформа для викладачів іноземної мови, які створюють навчальні ігри для своїх студентів.

➤ ScatterSheet – інтерактивна онлайн-діяльність, що виглядає як аркуш, на якому рандомно розкидані слова по темі, що вивчалася або буде вивчатися. Завданням викладача було описати те чи інше слово англійською, а завданням слухачів – його відгадати. Далі здобувачам пропонувалося описувати і відгадували слова самостійно, що розвивало комунікативні навички з англійської мови.

➤ LearningApps – цей сервіс допомагає у створенні навчальних ігор та ігрових вправ. Він також дозволяє використовувати чужі шаблони для створення власних.

➤ Wordwall – це платформа, на якій викладач може створювати інтерактивні завдання на різні теми.

Таким чином, впровадження цифрових технологій в освітній процес є однією з найбільш важливих тенденцій розвитку освіти. Пріоритет даних інструментів у тому, що вони допомагають доступніше пояснювати складні теми та демонструвати цікаві приклади на заняттях з іноземної мови. Проте ці інструменти ніколи не будуть йти попереду суті викладання, вони просто нададуть йому більшої якості, сучасності та актуальності, а також роблять навчання цікавішим, креативнішим, що сприяє кращому засвоєнню матеріалу студентами, що у підсумку покаже суттєво вищий рівень набутих знань з іноземної мови.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Нежива О. М. (2020). Викладач – ключова особа у формуванні освітнього процесу. *Мова і спеціальність: актуальні проблеми навчання іноземців у закладі вищої освіти: збірник матеріалів III Міжнародної науково-методичної конференції*, Харків 14-15 травня 2020 р. Міністерство освіти і науки України, Харківський національний університет радіоелектроніки, Ленкоранський державний університет. Харків: ХНУРЕ. 285 – 290.

2. Нежива О. (2021). Дистанційне навчання – вимога сьогодення // *Інноваційні тенденції підготовки фахівців в умовах полікультурного та мультилінгвального глобалізованого світу: збірник тез доповідей VI Всеукр. наук.-практ. конф.*, м. Київ, 06 квітня 2021 р./ за заг. ред. Ю.А. Бондарчук. К. : КНУТД. с. 159-162.

3. Нежива О. М. (2020). Інноваційні технології у навчальному процесі. *Інноваційні тенденції підготовки фахівців в умовах полікультурного та мультилінгвального глобалізованого світу: збірник тез доповідей V Всеукр. наук.-практ. конф.* Київ, 07 квітня 2020 р. К. : КНУТД. 74-77.

АКТУАЛЬНІСТЬ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Віктор ЛИТВИНЕНКО (Умань, Україна)

Включення іноземної мови в систему дошкільної освіти і виховання України було продиктовано рядом об'єктивних причин, потребою оволодіння іноземної мови у сучасному світі.

Метою цих тез є визначення актуальності вивчення англійської мови, починаючи з дошкільного віку, беручи до уваги сприятливість даного періоду до вивчення іноземних мов.

Сьогодні віковий період початку навчання дітей англійської мови знижується. Зараз діти 4-х років вважаються цілком підготовленими до занять, а деякі батьки віддають у групи вивчення англійської мови навіть трирічних дітей.

Адже, науковцями доведено, що до трьох років дитина може вивчати різні мови в родині, з трьох років – з гувернанткою або запрошеним вчителем. З чотирьох років дитина поступово починає відповідати іноземною мовою носію цієї мови, з п'яти – дитина розуміє, що іноземна мова відрізняється від рідної. А дитина старшого дошкільного віку спроможна ставитися до іноземної мови як до предмета вивчення.

Саме вік до 3-х років вважається найсприятливішим для отримання нових навичок. Глен Доман, американський лікар, автор книг «Гармонійний розвиток дитини», «Як дати вашій дитині енциклопедичні знання» та інших, вважає, що дитина спроможна опанувати до трьох – чотирьох мов, якщо ними спілкуються в родині, в якій росте малюк, що починати навчання потрібно майже з перших місяців. [3, 53]

Успішне оволодіння дітьми англійською мовою стає можливим тому, що дітей, особливо дошкільного віку, відрізняє найбільш гнучке та швидке запам'ятовування мовного матеріалу; наявність та природність мотивів спілкування; відсутність мовного бар'єру, страху гальмування, який заважає вступити у спілкування іноземною мовою; порівняно невеликий досвід в мовному спілкуванні рідною мовою та інше.

Головними цілями у навчанні дошкільників іноземної мови є:

- формування у дітей початкових навичок спілкування іноземною мовою;
- формування у них умінь користуватися іноземною мовою для досягнення своїх цілей, вираження своїх думок і почуттів в реально виникаючих ситуаціях спілкування;
- забезпечення позитивної мотивації для подальшого вивчення іноземних мов;
- пробудження інтересу до культури інших країн;
- створення можливостей краще пізнати світ [1, 232].

Вихователь дошкільного навчального закладу організовує іншомовне навчання дошкільників, використовуючи різноманітні технології: ігрову, розвивальну, проблемну, проектну, інтерактивну, комунікативну. Для дітей дошкільного віку найбільш ефективною є ігрова технологія.

Як показує досвід, всі заняття відбуваються в ситуації гри, казки, подорожі, прийому в гості чи відвідування друзів. Будь-яку тему можна обіграти, головне – використовувати більше наочних матеріалів.

Процес навчання – весела розвиваюча гра, в процесі якої задіяні дорослий та розвиваюче середовище. Важливим аспектом успішного опанування англійської мови є створення під час спілкування ситуації успіху, радості від залучення до культури людей, які розмовляють іншою мовою. Закріплення англійської лексики з тем, пропонованих програмою, відбувається під час різноманітних форм спілкування, у повсякденному житті. Під час сумісної діяльності вихователя та дітей, у самостійних іграх діти залюбки використовують лексичні і граматичні форми, які вони опанували на заняттях з англійської мови.

Щоб зменшити стомлюваність дітей на занятті та втрату інтересу до мовленнєвої діяльності на занятті проводяться рухливі ігри. Система використання різновиду спеціальних ігор забезпечує формування іншомовної комунікативної компетентності дошкільників. Серед них виділяють дидактичні ігри, альтернативні ігри-вправи, диференційовані ігри-вправи, конструктивні, ситуативні ігри-вправи.

Отже, підводячи підсумки, слід зазначити, що вивчення англійської мови починаючи з дошкільного віку, є цілком актуальним і потрібним. Для здійснення навчання іноземної мови вихователі використовують різноманітні технології для оптимального вивчення англійської мови дошкільниками в дошкільному навчальному закладі та вдома.

Процес вивчення англійської мови у дошкільному віку є менш травматичним і складним для дитини.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- 1) Базова програма розвитку дитини дошкільного віку “Я у Світі”/Наук. кер. та заг. ред. О.Л. Кононко. – 3-тє вид., випр. – К.: Світич, 2009. – 430с.
- 2) Віттенберг К., Білоущенко І. Повний курс англійської мови в ДНЗ (за Базовою програмою розвитку дитини дошкільного віку “Я у Світі”). 1-й рік навчання. – Х.: Основа, 2010. – 384с.
- 3) Глен Доман. Гармонійний розвиток дитини. М: Акваріум 1996 р. -198с.
- 4) Дем’яненко О.Є. Фонетична робота з дітьми старшого дошкільного і молодшого шкільного віку в умовах багатомовності (фрагменти занять і уроків на матеріалі української, російської й англійської мов). – Запоріжжя: ТОВ “ЛПІС” ЛТД, 2005. – 92с.
- 5) Шкваріна Т. Програма. Англійська для дошкільнят. – К.: Шк.світ, 2007. – 128с.
- 6) Парціальна програма “Цікавинка” з англійської мови для дітей дошкільного віку. / Н. В. Жук, Т. В. Кравченко. — Х. : Вид-во “Ранок”, 2015. — 208с.

PECULIARITIES OF USING INFORMATION TECHNOLOGIES IN TEACHING ENGLISH DURING THE COVID-19 PERIOD IN UKRAINE

Oksana KADANER (Kharkiv, Ukraine)

The closure of educational establishments as a result of COVID-19 has been a critical global incident. It was necessary to rethink how education will work not only in Ukraine but in all countries, especially the teaching strategies in the new virtual classrooms and the use of the digital technologies or Information and Communication Technologies (ICT). Among many changes generated by this crisis, all teaching became mediated by digital technologies. The use of information technologies in teaching English in pandemic times, the digitalization of education through the implementation of modern IT technologies in Ukraine is the only and the most effective way out of the situation and the only way to improve the level and quality of on-line education in this period.

After analyzing different standardized assessments, Comi et al. came to a conclusion that: “computer-based teaching practices increase student performance if they are aimed at increasing students’ awareness of ICT use and at improving their navigation critical skills, developing students’ ability to distinguish between relevant and irrelevant material and to access, locate, extract, evaluate, and organize digital information.” [3, pp. 36–37]

Information and communication technologies are a diverse set of technological tools and resources used to communicate, as well as to create, store, disseminate, and manage information.[2] But ICT are not only a useful communication tool, they are also used to expand the range of teaching tools, such as: interactive boards, computers, tablets, online platforms. Due to Internet teachers have an opportunity to communicate with students in both synchronous and asynchronous ways, thus facilitating e-learning [4]. Asynchronous communication tools, such as email or

learning platforms, help students to study at their own pace and at the time most convenient for them, while synchronous communication tools, such as video conferencing platforms, facilitate real-time interaction between teacher and students. [1]

After studying a model of the remote education process, best practices and methods of English language teachers in Ukraine, it should be noted that they use different tools to achieve different educational goals, regardless of the type of institution where they conduct their classes. English language teachers work with: multimedia resources to introduce the material, interactive activities to consolidate the content and quizzes and review tasks to verify the results. They also involve students in individual or group projects, using traditional educational resources. On top of that teachers plan synchronous contact with students, creating an opportunity not only to conduct a substantive meeting in real time, but also to discuss current challenges and problems. Such contact builds relationships and unites the group [5].

Taking into account the critical incident caused by the COVID-19 pandemic, it should be mentioned the type of activities and types of tools with ICT that English language teachers propose to their students:

asynchronous communication tools – university website, email, Microsoft Teams, Google Classroom, Facebook Messenger, Telegram;

synchronous communication tools – telephone and video conferencing software (Skype, Zoom, Microsoft Teams, Messenger);

synchronous teaching tools – digital coursebook, worksheets, interactive whiteboard, smartboard, Kahoot.com, Genial.ly, Quizlet.com, Quizizz.com, Wordwall.net.

synchronous teaching tools – university website, digital coursebook, worksheets, Kahoot.com, Genial.ly, Linoit.com, YouTube.com, Loom.com, ClassDojo.com, Quizlet.com, Quizizz.com, Wordwall.net.

Distance education made teachers working with groups to look for new ways of improving the lessons and communicating with students via the Internet. Undoubtedly, the current generation of teachers is mostly tech-savvy, they are almost always online on social media or gaming sites. This may have enhanced their self-confidence in using technologies and online platforms in pandemic times.

Summing up, it should be noted that Ukraine, like the whole world, is rapidly moving forward in the direction of building a new information society and taking into account the current situation in the system of education, it becomes clear that without the implementation of information technology and automation of certain processes, further development of educational system is impossible. The development of information technology is one of the aspects of global transformation, including education.

REFERENCES

1. Ally, M. (2004). Foundations of educational theory for online learning. In T. Anderson & F. Elloumi (Eds.), *Theory and practice of online learning*, pp. 3–31. Athabasca University.
2. Blurton, C. (1999). New Directions of ICT-Use in Education. UNESCO's World Communication and Information Report 1999, pp.1–51. Retrieved from https://www.academia.edu/36107452/New_Directions_of_ICT_Use_in_Education.
3. Comi, S. L., Argentin, G., Gui, M., Origo, F., and Pagani, L. (2017). Is it the way they use it? Teachers, ICT and student achievement. *Econ. Educ. Rev.* 56, pp. 24–39. doi: 10.1016/j.econedurev.2016.11.007.

4. Hrastinski, S. (2008). Asynchronous and synchronous e-learning. *Educause Quarterly*, 31(4), pp.51–55.

5. Plebańska, M., Szyller, A., & Sieńczewska, M. (2020). Edukacja zdalna w czasach COVID-19. Raport z badania. Retrieved from https://kometa.edu.pl/uploads/publication/941/24a2_A_a_nauczanie_zdalne_oczami_nauczycieli_i_uczniow_RAPORT.pdf?v2.8.

ОСНОВИ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНІЙ МОВИ ДОРΟΣЛОЇ ЛЮДИНИ

Світлана ЦИМБАЛ (Київ, Україна)

Навчання дорослих людей іноземній мові (а точніше іншомовному мовленню, оскільки мовлення – це мова жива і діюча) відбувається не як предмету або інформаційному коду. Розглядаючи мовлення не лише як зовнішню систему знаків, яка служить для спілкування (що традиційно називається мовою і складає предмет навчання), але і як невід’ємну властивість самої людини, її психічну і психофізіологічну функцію, її активність і діяльність, вважаємо, що і іншомовне мовлення може формуватися і розвиватися (через відповідне навчання) у людині, подібно до рідного мовлення, у будь-якому її віці. Причому, не зважаючи на те, що еволюція іншомовного мовлення дорослої людини відрізняється від еволюції рідного мовлення в онтогенезі, тобто мовленнєвого формування і розвитку протягом дитинства, усе ж таки вона багато у чому її відтворюється і здійснює перебіг за тими ж законами.

Як відомо, у широкому сенсі онтогенез – це процес розвитку індивіда (на відміну від процесу розвитку виду – філогенезу). Проте у психології найчастіше онтогенез розглядається як формування основних структур психіки індивіда протягом його дитинства, а мовленнєвий онтогенез, відповідно, – як формування мовлення дитини. С.Л. Рубінштейн зазначав, що і у дитини розвиток мовлення опосередкований навчанням. Однак, на його думку, «для опанування справжнього слова необхідно, щоб воно було не просто вивчене, а в процесі вживання, задовольняючи реальні потреби того, хто говорить, включалося в його життя і діяльність». І далі: «опанування рідною мовою, живим мовленням здійснюється в процесі життєво-мотивованої діяльності спілкування ... Дитина нормально оволодіває мовленням – навчається говорити – користуючись мовленням в процесі спілкування, а не вивчаючи його в процесі навчання» [1, с. 397; 2].

Розробляючи систему навчання, ми виходили із того припущення, що мовленнєвий розвиток дитини і дорослої людини (при опануванні ним мовленням іншомовним), слідує у своєму становленні і розвитку, нехай і з певними поправками, проте деяким загальним закономірностям, на яких можна будувати основні принципи навчання. Це положення і було покладено у фундамент розробки інтеграційного лінгвопсихологічного тренінгу, методологічною основою якого є групова психотерапія і психокорекція, що спеціальною психотехнікою стимулює усі грані мовленнєвого процесу під час його формування.

Процеси сприйняття мовлення і відтворення мовлення, основою яких є мовленнєва здатність, насправді є складними. Розвиваючи мовленнєву здатність особливими умовами і психотехніками, ми моделюємо тим самим необхідні для розвитку мовленнєвого сприйняття і відтворення умови, мовленнєве середовище

і мовленнєвий матеріал, а також використовуємо спеціальні способи допомоги вищезгаданим процесам в їхньому розвитку і функціонуванні, стимулюючи пов'язані з цими процесами психічні структури. При цьому ми опираємося на принципи природного утворення і розвитку мовлення в онтогенезі.

Ймовірно, що навчання іноземній мові дорослої людини, у якої психічні функції вже добре сформувалися повинно бути простіше, ніж навчання рідної мови дитини, у якої головний мозок, як основний орган, що відтворює мовлення, ще не досконалий, і його дозрівання займає декілька років. Але це не так. Розвиток усіх психічних функцій і мовлення, як одного з них, відбувається у людини одночасно. А це означає, що у дорослої людини, хоча усі психічні функції вже і сформовані, але сформовані вони на рідній мові і разом з цією мовою. Саме тому традиційні системи навчання іноземним мовам, які називаються граматико-перевідними, відштовхуються від рідної мови і йдуть шляхом перекладу лексичних і граматичних структур з однієї мови на іншу. І базуються такі системи зазвичай на тому, що у людини вже достатньо розвинені здібності до вольової концентрації уваги, хорошої пам'яті, строгої логіки. При цьому чи про усіх дорослих людей, особливо у солідному віці або без належної звички інтелектуально працювати, можна сказати, що пам'ять у них вже така хороша, увага не розсіяна, логіка незаперечна, та і сили волі для посиленого вивчення досить? І чи засвоюватимуться суворі логічні мовні правила, парадигми і схеми у тих, хто достатньо здатний, у тому числі і до іноземних мов, але належить за типом мозкової діяльності не до логіків, а до більш творчого, художнього складу? Створюючи систему навчання, ми виходили з того, що навчання чужій мові (а точніше іншомовному мовленню) дорослої людини по аналогії з осягненням дитиною рідної мови є можливим. Така постановка питання автоматично знімає проблему здібних і нездібних до мов людей. Якщо будь-яка здорова дитина у змозі дещо раніше або пізніше, дещо краще або гірше, але усе-таки опанувати рідним мовленням, то чому ж нормальна доросла людина не зможе зробити цього з мовленням іншомовним? Завдання полягає лише у тому, як їй у цьому допомогти.

Існують різні способи досягнення мови дитиною і дорослими при використанні традиційних методів навчання. Ми переконані, що ця несхожість була створена штучно, через те, що предмет навчання – мова виявилася начисто відокремленою від самого явища – мовлення. Це, у свою чергу, наводить на шлях повернення мови у русло мовлення при навчанні і необхідності співвідношення обох видів опанування мовленням – в онтогенезі і у дорослому житті. Хоча подібна ідея вже висловлювалася деякими лінгвістами, психологами і педагогами, ми збагатили її новим теоретичним і практичним змістом.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Рубинштейн С.Л. Проблемы общей психологии / С.Л. Рубинштейн. – М. : Педагогика, 1973. – С. 220 – 235.
2. Рубинштейн С.Л. Человек и мир / С.Л. Рубинштейн. – М. : Наука, 1997. – 190 с.

СПЕЦИФІКА ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ІНОЗЕМНИМ СТУДЕНТАМ НА ПІДГОТОВЧОМУ ВІДДІЛЕННІ У ПОЛІНІГВАЛЬНИХ ГРУПАХ

Людмила ПІКУЛИЦЬКА (Суми, Україна)

Інтеграція українських закладів вищої освіти (ЗВО) у світову академічну спільноту, а також забезпечення сприятливих умов для залучення іноземних студентів до навчання в українській вищій школі є пріоритетним напрямком міжнародної діяльності.

Ефективний розвиток освітнього співробітництва дозволяє збільшити зростання академічної мобільності студентів з різних країн світу. Безперечно, розширення парадигми академічної мобільності веде до вдосконалення національних освітніх систем та збільшення їхнього вкладу в соціально-економічний та культурний розвиток світової спільноти в цілому.

Кожного року кількість іноземних студентів, які бажають навчатися у ЗВО України зростає. Сумський національний аграрний університет (СНАУ) не є винятком і вже досить давно і продуктивно розвиває міжнародну діяльність, яка спрямована на залучення іноземних студентів для навчання за різними спеціальностями та напрямками. У зв'язку з цим, актуальним завданням для СНАУ є організація ефективного процесу навчання іноземних студентів. Під ефективним навчанням ми розуміємо такий процес, який би забезпечував високу якість освітніх послуг та дозволяв би ефективно реалізовувати сучасні концепції викладання за обраними студентами спеціальностями. Безумовно, це завдання є комплексним, багатоплановим, а його вирішення вимагає зміни методології в галузі викладання англійської мови як іноземної.

У полінігвальних групах, де навчаються іноземні студенти традиційні методи викладання англійської мови, що ґрунтуються на перекладі англійських слів, словосполучень та граматичних явищ на рідну мову з метою перевірки розуміння матеріалу навчання, втрачають свою актуальність і доцільність.

Під час викладання англійської мови як іноземної на підготовчому відділенні викладачі стикаються з певними викликами під час роботи з іноземними студентами. Науковці Завгородня О. та Стогній І. виокремлюють наступні труднощі [1, с. 65]:

1. Мовний бар'єр, оскільки в групі навчаються студенти з різним рівнем володіння англійською мовою.

2. Відсутність мови-посередника. У навчальній ситуації викладачі не володіють рідною мовою студентів-іноземців, а студенти, в свою чергу, не володіють українською мовою.

3. Різниця між організацією навчального процесу, формами та методами навчання в українському ЗВО та відповідними елементами навчання у вищій школі рідної країни студента.

4. Відсутність навичок самостійної роботи й небажання виконувати домашні завдання.

5. Відсутність мотивації у разі не зацікавлення навчальною темою.

Як бачимо перед викладачами підготовчого відділення постає низка непростих завдань для успішної організації навчального процесу.

Варто зазначити, що засвоєння англійської мови іноземними студентами не відбувається спонтанно. Це досить складний процес, який має кілька етапів: початковий, елементарний, базовий. На початковому етапі навчання важливим етапом є вдала презентація лексичного та граматичного матеріалу у вигляді наочності (малюнки, таблиці, схеми), а також організація опосередкованого спілкування між студентами за схемою: викладач – студент-реципієнт – студенти групи. Реципієнтом, як правило, виступає студент, який краще за інших у групі володіє англійською мовою і може бути посередником між викладачем та іншими студентами під час пояснення складного граматичного чи лексичного матеріалу.

Ми погоджуємося, наступним кроком успішного вивчення мови є створення у різний спосіб реальних ситуацій для іншомовної комунікації. Таким ефективним засобом є використання методу комунікативного підходу та інтерактивного навчання.

Рудницька Т. зазначає, що інтерактивний метод надає можливість вирішити комунікативно-пізнавальні задачі засобами іншомовного спілкування. Категорію «інтерактивне навчання» можна визначити як: а) взаємодію викладача й студента в процесі спілкування; б) навчання з метою вирішення лінгвістичних і комунікативних завдань [3].

За Л. Пироженко та О. Пометун, визначають класифікацію інтерактивних технологій за формами навчання (моделями), у яких реалізуються інтерактивні методи. Їх розподіляють на чотири групи залежно від мети заняття та форм організації діяльності студентів: інтерактивні технології кооперативного навчання, інтерактивні технології колективно-групового навчання, технології ситуативного моделювання, технології опрацювання дискусійних питань [2, с. 124].

Інтерактивне навчання максимально сприяє досягненню однієї з основних цілей навчання англійської мови - розвитку вмінь вираження думки англійською мовою, як в усній, так і письмовій формі, причому воно дає можливість взаємозв'язаного навчання усного й писемного висловлювання думки. Важливим методичним принципом організації інтерактивного навчання є поєднання навчаючої діяльності викладача, взаємонавчання студентів у групі і самостійної навчальної діяльності кожного студента.

В процесі спілкування студенти навчаються: розв'язувати складні задачі на основі аналізу обставин і відповідної інформації; висловлювати альтернативні думки; приймати виважені рішення; спілкування з різними людьми; брати участь у дискусіях.

Практичний досвід доводить, що застосування індивідуальних, парних, групових та командних форм роботи є досить ефективним для розвитку комунікативних навичок студентів різних етнічних груп.

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що викладання англійської мови студентам-іноземцям вимагає від сучасного викладача повної мобілізації особистісних і професійних якостей, повної самовіддачі та вміння вирішувати складні практичні завдання на кожному занятті.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Загородня О. Ф., Стогній І. В. Особливості викладання англійської мови іноземним студентам в умовах міжкультурної комунікації. Вчені записки ТНУ ім. В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Том 30 (69). №4. Ч. 1. Київ, 2019. С. 64-68.
2. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук. - метод. посіб. / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко; За ред. О.І. Пометун. - К.: А.С.К., 2005. - 192 с

З. Рудницька Т. Г. Інноваційні методи навчання іноземних мов у вищій школі в контексті гуманістичної спрямованості навчального процесу. Вісник Вінницького політехнічного інституту, №4. Вінниця, 2008. С. 110-113.

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ ЯК КОМПОНЕНТ МОТИВАЦІЙНОЇ СФЕРИ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Наталія ЧАЛА, Інна КОВАЛЬОВА (Кропивницький, Україна)

У студії зроблено спробу проаналізувати традиційні й інноваційні методи викладання іноземної мови у вищих навчальних закладах не філологічного спрямування. Розглянуто види навчальної діяльності із урахуванням майбутньої професійної діяльності здобувачів освіти.

Ключові слова: освітній процес, інноваційні методика, інтерактивні методи, мультимедіа технології, комп'ютерні технології, компоненти мотиваційної сфери.

В наш час інтенсивний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій є невід'ємною складовою сучасного навчального процесу. Перед викладачами іноземної мови вищих навчальних закладів постало непросте завдання – у короткий термін підготувати висококласного фахівця, який добре володіє іноземною мовою. Процес англійської підготовки до професійної самореалізації визначається потребами практики у процесі навчання фахівців нової генерації.

Тобто, навчити студента впродовж обмеженого учбовими рамками періоду говорити, розуміти, знаходити інформацію різного характеру з різних джерел.

Отже, щоб досягти поставленої мети, сучасним науково-педагогічним працівникам необхідно поєднати традиційні і сучасні (інноваційні) методи навчання з використанням інтернет ресурсу, мультимедійних технологій тощо. Інноваційні технології – це професійно-орієнтоване навчання іноземної мови, створення проектів, застосування телекомунікаційних технологій, робота з навчальними комп'ютерними програмами з іноземних мов та дистанційна форма навчання.

Загальновідомим є той факт, що традиційне навчання іноземній мові, зокрема у технічному вузі було орієнтоване на читання і переклад спеціальних текстів, включно із вивченням граматичних особливостей ділового та наукового стилю. Але за декілька останніх десятиліть, акцент рішуче перемістився на розвиток навичок і умінь усної комунікації – удосконалення розмовної іноземної мови, що включає слухання або читання, розуміння і репродуктивне відтворення прослуханого або прочитаного як у діалогічному/монологічному мовленні, так і у письмовій формі. [2]

Сьогодні, коли комп'ютерні технології охопили усі сфери людської діяльності, виникла потреба удосконалення процесу вивчення іноземної мови, оскільки наявність таких знань і умінь є одним із факторів, що позитивно впливають на конкурентоспроможність молодого спеціаліста на світовому ринку праці.

Удосконаленням процесу навчання передбачає використання інноваційних методів, зокрема, впровадження сучасних інноваційних технологій – комп'ютерних та мережевих засобів. [5]

Наприклад, мультимедіа технології, які безперечно дозволяють привнести позитивні зміни в традиційний процес вивчення іноземної мови. Кількість

мультимедійної підтримки на заняттях може бути різною: від кількох хвилин до використання мультимедіа впродовж цілої пари. У процесі використання мультимедіа істотно змінюється роль викладача, який виступає насамперед як організатор, координатор пізнавальної діяльності студентів.

Мультимедіа програми роблять навчання більш ефективним оскільки їх використання стимулює відразу кілька каналів сприйняття, впливаючи на різні види пам'яті: зорову, слухову, емоційну тощо. У процесі оволодіння мовою із використанням інноваційних методів і методик здобувач освіти акцентує свою увагу на значимих моментах навчального матеріалу (наприклад, професійна лексика). Таким чином, створюючи наочні, ефективні образи у вигляді ілюстрацій, схем, діаграм, графічних композицій, утворюється асоціативний ряд, що також позитивно впливає на якість отриманих знань. [3]

При використанні комп'ютерних технологій у процесі вивчення іноземної мови усі учасники освітнього процесу стикаються з високим рівнем емоційної складової. З одного боку, через комп'ютерні програми відбувається вплив на різні види відчуттів, що підвищує візуальну насиченість матеріалу, робить його яскравішим, переконливішим. З іншого, процес навчання іноземних мов починає мати дедалі креативніший характер, що сприяє розвитку пізнавальної самостійності студентів. [4]

За таких умов, викладач повинен не лише мотивувати студентів до використання сучасних інноваційних технологій у виконанні деяких завдань, а й активно застосовувати ці технології, постійно збільшуючи свою кваліфікацію.

У сучасній методичній та психологічній літературі можна знайти опис шляхів та прийомів формування компонентів мотиваційної сфери. [1]

Реалізація впровадження сучасних інноваційних технологій у процес навчання мови може бути досягнуто шляхом використання інтернет технологій. Вміле застосування таких технологій у навчанні також сприяє формуванню навичок критичного мислення та пізнавальних інтересів. Різноманітність інформаційних ресурсів інтернету дозволяє студентам виконувати завдання пошукового та дослідницького характеру.

Крім того, інтернет надає студентам унікальну можливість візуального спілкування з носіями мови в режимі реального часу, що сприяє правильному сприйняттю живої мови на основі автентичних звуків, міміки та жестикуляції. Ще однією перевагою використання інноваційних технологій (інтернету) в процесі навчання є перевірка засвоєння студентами пройденого матеріалу через тестування в режимі реального часу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Аристова И. Л. Общая психология. Мотивация, эмоции, воля: [учебн. пособие] / И. Л. Аристова. - Владивосток: ТИДОТ ДВГУ, 2003. - 104 с.
2. Коваленко О. Концептуальні зміни у викладанні іноземних мов у контексті трансформації іншомовної освіти / О. Коваленко // Іноземні мови в навчальних закладах. — Педагогічна преса, 2003.
3. Котовська А. Основні тенденції сучасної методики викладання іноземних мов / А. Котовська // English. – 2011. – №17. – С. 4-7.
4. Крючков Г. Болонський процес як гармонізація Європейської системи вищої освіти / Г. Крючков // Іноземні мови в навчальних закладах. — Педагогічна преса, 2004.
5. Якименко С. С. Інноваційні освітні технології у вивченні англійської мови [Електрон. ресурс] <https://journal.osnova.com.ua/article/52127>

ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КОРЕЙСЬКОЮ МОВОЮ ЗАСОБОМ КУЛЬТУРНОГО АСИМІЛЯТОРА

Маргарита ГАЙНІЄВА (Київ, Україна)

Потреба навчання учнів міжкультурного спілкування і взаємодії з представниками різних культур і мовних спільнот актуалізує такий різновид іншомовної комунікативної компетентності як лінгвосоціокультурна компетентність.

Сучасна методика навчання іноземних мов визначає лінгвосоціокультурну компетентність як здатність і готовність особистості до іншомовного міжкультурного спілкування. Лінгвосоціокультурна компетентність характеризується як складне і багатокomпонентне поняття, оскільки вона має успішно функціонувати в безпосередньому та опосередкованому іншомовному міжкультурному спілкуванні, забезпечуючи взаєморозуміння партнерів, незважаючи на їхні особливості як представників різних культурно-мовних спільнот (Методика..., 2013, с. 425).

При формуванні лінгвосоціокультурної компетентності широкого вжитку набули культурні асимілятори. Завданням такого засобу навчання є вибір інтерпретації кожної ситуації каузальної взаємодії представників різних культур. При створенні культурного асимілятора враховуються звичаї, традиції, стереотипи, форми невербальної поведінки тощо.

Культурний асимілятор – це навчальний комплекс, який включає:

- стислі описи ситуацій (або культурних інцидентів), в яких існує проблема культурної адаптації або проблема, пов'язана з культурними відмінностями між двома взаємодіючими представниками різних культур;
- чотири інтерпретації поведінки діючих персонажів (можливі відповіді);
- пояснення до кожної інтерпретації, які передбачають обговорення та визначення найбільш відповідного варіанту відповіді (Іванюк, 2014, с. 22-26).

Використання культурного асимілятора сприяє формуванню ізоморфних атрибуцій, зменшенню негативних стереотипів, полегшенню міжкультурної взаємодії учнів з носіями мови і ознайомленню з різницею культур.

Хоча автентичні навчально-методичні комплекси з корейської мови у контексті культурологічного підходу містять достатню кількість лінгвосоціокультурної інформації, культурні асимілятори в них зазвичай не використовуються. Починаючи з ранніх часів, народ Кореї розвивав самобутню культуру. Культурна спадщина включає музику, образотворче мистецтво, літературу, танці, архітектуру, одяг, кухню тощо та представляє прекрасне поєднання традицій та сучасності, з яким прагнуть ознайомитися ті, хто вивчають мову. Культурні асимілятори є ефективним засобом формування лінгвосоціокультурної компетентності для міжкультурної підготовки майбутніх фахівців різних галузей.

Наведемо приклади укладених нами культурних асиміляторів.

У ресторані як удома

Андрій вперше приїхав до свого друга Йонджуна в Корею. Вони вирішили посмакувати корейських традиційних страв і пішли до ресторану. При вході Йонджун раптом зняв свої кросівки, поставив на невеличку полицку і сів на

підлогу у шкарпетках за вільний, доволі низький столик. Це дуже здивувало Андрія.

Як слід поводитися Андрію? Обери найбільш слухний на твою думку варіант.

1. Напевно кросівки друга були брудні, тому він вирішив їх зняти. Андрій може не знімати своє взуття і йти до столика.

2. Очевидно це ресторан батьків Йонджуна, тому вони можуть поводитися як удома.

3. Йому не слід знімати взуття, краще підняти Йонджуна з холодної підлоги і піти сісти на стільці за високий стіл.

4. Це традиційний корейський ресторан. Андрій має також зняти взуття, поставити його поряд на полицю і піти сісти за столик поряд з Йонджуном.

Пояснення

Ти обрав(-ла) варіант № 1. В ресторанах зазвичай не знімають брудне взуття. Існує більш слухний варіант відповіді.

Ти обрав(-ла) варіант № 2. Логічно, що Йонджун би попередив Андрія про те, що його батьки є власниками, але це не дає їм права так поводитися у ресторані. Існує більш слухний варіант відповіді.

Ти обрав(-ла) варіант № 3. Йонджун би не сів на холодну підлогу. Не варто його підіймати. Існує більш слухний варіант відповіді.

Ти обрав(-ла) варіант № 4. Це найкращий варіант відповіді. Зазвичай у традиційних ресторанах відвідувачі сидять на підлозі на маленьких подушках за низенькими столиками. Зайшовши, потрібно обов'язково зняти взуття. Проте також усюди передбачені звичні для іноземців столи зі стільцями.

Діди з каменю

Олеся та Матвій вирішили провести літні канікули в Кореї, на мальовничому острові Чеджу. Коли літак йшов на посадку, в ілюмінаторі вони побачили купу дивних статуй і вже почали вагатися, чи не потрапили вони часом на острів Пасхи. Вийшовши з аеропорту, вони натрапили на одну з таких статуй, що зовні схожа на дідуся і як пізніше виявилось називається «тольхарубан». Її ніс потирав місцевий житель. Олеся та Матвій вирішили запитати його, що це таке.

Спробуй передбачити відповідь місцевого жителя. Обери найбільш слухний на твою думку варіант.

1. Олеся та Матвій справді помилково прилетіли на острів Пасхи. Їм слід повідомити про це працівників аеропорту.

2. Корейці на острові Чеджу до сих пір сповідують язичництво, і ці статуї є уособленням головного божества.

3. Це символ острова, статуя старця з чорної лави. Раніше вони були берегами для місцевих жителів.

4. Це маркетинговий хід уряду Кореї для залучення нових туристів.

Пояснення

Ти обрав(-ла) варіант № 1. В аеропорту такого б не сталося. Перед посадкою усі білети перевіряються бортпровідниками. Існує більш слухний варіант відповіді.

Ти обрав(-ла) варіант № 2. Основні релігії в Кореї це буддизм та християнство. Існує більш слухний варіант відповіді.

Ти обрав(-ла) варіант № 3. Це найкращий варіант відповіді. Тольхарубани є справді статуями дідусів з каменю. Говорять, що їх навмисне розставляли на

острові жінки, щоб пірати думали, що чоловіки вдома, а не ловлять рибу в морі. Наразі існує повір'я, що якщо потерти йому ніс, то в сім'ї родиться хлопчик, а якщо вуха – дівчинка.

Ти обрав(-ла) варіант № 4. Чеджу й так дуже відомий курортний острів серед іноземців, тому уряд не має потреби вигадувати щось настільки масштабне. Існує більш слухний варіант відповіді.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Іванюк І. І. Культурний асимілятор як засіб формування полікультурної компетентності в комп'ютерно-орієнтованому навчальному середовищі / І. Іванюк. – Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. – Т. 2, № 5. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В.Винниченка, 2014. – С. 22–26. - Режим доступу : <https://phm.cuspu.edu.ua/ojs/index.php/NZ-PMFMTO/article/view/492/471> .

2. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін./ за заг. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2013. – 590 с.

ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Тетяна КАПІТАН (Кропивницький, Україна)

Нині цифрові технології виконують важливу роль у професійному й особистому житті всіх громадян України, оскільки вони дають змогу змінювати сучасний світ на краще. З огляду на стрімке впровадження цифрових технологій формування цифрових навичок громадян набуває особливого значення, а завдання з розроблення складників цифрових компетентностей для громадян України (DigComp UA for Citizens – The Digital Competence Framework for UA Citizens) вважають одним з першорядних. Досягнення визначених цілей цифрового розвитку України ґрунтується на розвитку та поглибленні цифрових компетентностей громадян для забезпечення їх готовності до використання цифрових можливостей в особистому й суспільному житті. За ствердженням Л. Дітковської, готовність та вміння використовувати цифрові компетентності поступово стають важливими в професійній діяльності більшості спеціалізацій [3, с. 110].

На наш погляд, формування цифрових компетентностей майбутніх учителів інформатики є актуальним і своєчасним. Зміст інформаційно-цифрової компетентності й особливості її формування розглянуто в низці праць вітчизняних учених (В. Биков, А. Гуржія, В. Кухаренко, Н. Морзе, О. Овчарук, О. Спірін), а також в дослідженнях зарубіжних науковців (В. Браздейкіс, С. Джан, Дж. Равен, Б. Цванефелд, Л. Салганік, Т. Сабаліускас, Д. Рікен, Д. Букантате, К. Пукеліс). У фаховій підготовці студентів з комп'ютерних наук та цифрових технологій на сьогодні з'ясовано багато важливих питань, однак проблему фахової підготовки вчителя цифрових технологій досліджено недостатньо, оскільки ці спеціальності є новими. Мета – вивчення аспектів фахової підготовки студентів цифрових технологій у закладах вищої освіти. Формування цифрової компетентності вчителів усіх навчальних предметів є стратегічним завданням систем освіти, тому основним завданням сьогодення є забезпечення особистісного й професійного зростання педагогів та науковців для успішного подолання наявних суперечностей. Сучасний комп'ютер є засобом

навчання, програмне забезпечення якого представляє надзвичайно потужні можливості стосовно організації освітнього процесу. Здебільшого дослідники пов'язують цей потенціал з такими факторами активізації пізнавальної діяльності учасників освітнього процесу: наочність, емоційність, індивідуалізація навчання [6, с. 78].

На думку Г. Генсерук, цифрова компетентність є важливим компонентом професійної компетентності сучасного педагога, оскільки вона поєднує знання й уміння використовувати цифрові технології для організації освітнього процесу, критично оцінювати інформаційні ресурси з позиції доцільності їх застосування в майбутній професійній діяльності, застосовувати технологічні інновації. Важливою передумовою формування цифрової компетентності є готовність майбутніх фахівців до засвоєння й упровадження цифрових технологій [2, с. 13].

За словами Ю. Запорожцевої, інформаційно-цифрова компетентність є невіддільним компонентом ключових і предметних компетенцій, що підтверджує її значення, тому забезпечення потреби в розвитку різних видів компетентностей, зокрема й інформаційно-цифрової, під час вивчення навчального матеріалу з усіх предметів змісту повної загальної середньої школи й іноземної мови, з-поміж них є одним з найважливіших завдань сучасної шкільної освіти [4, с. 80].

Особливості організації сучасного освітнього процесу зумовлюють потребу в уточненні досліджуваного явища, тобто інформаційно-цифрової компетентності учнів. В українській освіті поняття «компетентність» окреслюють у контексті визначення, запропонованого європейськими освітніми експертами, тому ми вважаємо інформаційно-цифрову компетентність сукупністю знань, умінь, цінностей і ставлень, а також стратегій, потрібних для використання інформаційно-комунікаційних технологій та цифрових медіа для забезпечення ефективного, критичного, творчого, самостійного та етично орієнтованого навчання [8].

Незважаючи на велику кількість наукових праць, у яких викладено позиції щодо цифрової компетентності (С. Прохорова, Дж. Равен, О. Сисоєва, М. Спектор та ін.), єдиного терміна для позначення цього виду компетентності немає. Вивчення розвідок зарубіжних дослідників засвідчує, що здебільшого використовують два терміни – цифрова компетентність (digital competence) та цифрова грамотність (digital literacy). В обох випадках володіння цифровою грамотністю або компетентністю передбачає «впевнене та критичне використання доступних технологій інформаційного суспільства для повсякденного спілкування, роботи й відпочинку» [1, с. 92].

У змісті інформаційної компетентності представлено три компоненти: інформаційний компонент (здатність до ефективної роботи з інформацією в усіх формах її представлення); комп'ютерний або комп'ютерно-технологічний компонент (вміння й навички роботи з сучасними комп'ютерними засобами та програмним забезпеченням); компонент застосовності (здатність застосовувати сучасні засоби інформаційних та комп'ютерних технологій у роботі з інформацією та розв'язанні різноманітних задач). У загальних компонентах інформаційно-цифрової компетентності представлено вміння: визначати можливі джерела інформації, відбирати потрібну інформацію, оцінювати, аналізувати, перекодувати інформацію; використовувати сучасні пристрої для отримання, опрацювання, збереження, передачі та представлення інформації; дотримуватися правил безпеки в мережах та мережевого етикету. Окрім того, у

цій компетентності передбачено такі ставлення: ціннісні орієнтири у володінні навичками роботи з інформацією, сучасною цифровою технікою; дотримання авторського права, етично моральних принципів використання інформації. З-поміж навчальних ресурсів рекомендовано освітні цифрові ресурси, навчальні посібники [4, с. 80 – 81].

Нині в галузі освітніх стандартів найсучаснішим стратегічним документом, розробленим європейською спільнотою, є Рамка цифрової компетентності для громадян (DigComp 2.0: Digital Competence Framework for Citizens) [7], у якій визначено основні складники цифрової компетентності в п'яти галузях (інформація та цифрова грамотність, комунікація та співробітництво, створення цифрового контенту, безпека, розв'язання проблем) за трьома рівнями (базовий, незалежний, професійний користувач).

У процесі аналізу змісту інформаційно-цифрової компетентності О. Спірін запропонував шість рівнів розвитку компетентності: вступний, що передбачає розуміння важливості ІКТ для розвитку освіти; мінімально-базовий, тобто вміння користуватися готовими програмними продуктами; базовий, на якому педагог демонструє знання й уміння працювати з основними поняттями ІКТ у професійній діяльності; підвищений/поглиблений, на якому педагог вільно застосовує знання з ІКТ у професійній діяльності; дослідницький, що передбачає вільне використання ІКТ, Інтернет-ресурсів у дослідницькій та проектній діяльності; експертний, – що дає змогу педагогові розв'язувати питання впровадження ІКТ в освітній процес [5].

Окрім того, нині створено Європейську рамку цифрової компетентності для освітян (DigCompEdu). У ній представлено не тільки технічні навички, але й опис методики використання цифрових технологій в освіті й навчанні. У документі викладено двадцять дві компетентності, згруповані в шести галузях цифрової компетентності вчителів: професійне залучення – використовувати цифрові технології для спілкування, співпраці та професійного розвитку; цифрові ресурси – шукати, створювати цифрові ресурси та обмінюватися ними; викладання й навчання – організувати робочий та освітній процес за допомогою цифрових технологій, управляти ним; оцінювання – використовувати цифрові технології та стратегії для оцінювання учнів; розширення можливостей учнів – використовувати цифрові технології для підвищення інклюзивності й активного залучення учнів до навчання; сприяння розвитку цифрової компетентності учнів – дати їм змогу використовувати цифрові технології для спілкування, створення контенту, розв'язання проблем.

Отже, сучасний освітній процес не може бути цілісним і повноцінним без упровадження інформаційно-цифрової компетентності, зокрема й на уроках англійської мови. Сучасний стрімкий розвиток суспільства засвідчує, що інформаційно-цифрова компетентність є одним з найважливіших складників сучасного освітньо-виховного процесу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Биков В. Ю. Сучасні завдання інформатизації освіти / Інформаційні технології і засоби навчання. – 2010. № 1(15). URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/ITZN/em15/emg.html>.
2. Генсерук Г. Р. Цифрова компетентність як одна із професійно значущих компетентностей майбутніх учителів. / Г. Р. Генсерук // Відкрите освітнє e-середовище сучасного університету. – 2019. – Вип. 6. – С. 8 – 16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/oeemu_2019_6_4.

3. Дітковська Л. А. Формування цифрової компетентності майбутніх соціальних працівників. Наукові записки. РВВ ЦДПУ імені В. Винниченка, Кропивницький. 2021. – Вип. 199. – С. 109 – 114

4. Запорожцева Ю. С. Інформаційно-цифрова компетентність як складник сучасного навчально-виховного процесу. Житомир. 2019. – Вип. 12. Т. 1. – С. 79 – 82. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2019/12/part_1/17.pdf

5. Основи стандартизації інформаційно-комунікаційних компетентностей в системі освіти України: метод. рекомендації / [В. Ю. Биков, О. В. Білоус, Ю. М. Богачков та ін.]; за заг. ред. В. Ю. Бикова, О. М. Спіріна, О. В. Овчарук. – Київ: Атіка, 2010. 88 с.

6. Царенко В. О. Сучасні інтернет-технології як засіб забезпечення групового навчання учнів старшої школи. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/638/1pdf>.

7. DigComp 2.0: The Digital Competence Framework for Citizens. UpdatePhase 1: The Conceptual Reference Model. Luxembourg Publication Office of the European Union. EUR 27948 EN. doi: 10.2791/11517/ 44 p.

8. Ferrari A. Digital Competence in Practice: An Analysis of Frameworks. Luxemburg: IPTS-JRC, 2011. URL: <http://ftp.jrc.es/EURdoc/JRC68116.pdf>.

CONTEMPORARY PROFESSIONAL PREPARATION OF ENGLISH TEACHERS IN UKRAINE

Svitlana SHANDRUK (Kropyvnytskyi, Ukraine)

Modernization of the system of compulsory secondary education reveals contradictory tendencies in the sphere of professional preparation of English teachers in Ukraine which determine new demands for English teachers because the task of preparation of secondary school graduates for world market integration, formation of comprehensive world idea, and adoption of cognitive and communicative methods of activity, ability to receive information from different sources is delegated to them.

Integration of Ukraine into European and world educational spheres the features of which are related to the nature of global processes, and also with the specific terms of development of social, economic, political, cultural and educational life of our country predetermines the demand of different problems decision. According to The National Doctrine of Development of Education [2] these problems include improvement of quality of education; monitoring of effective practice of educational system at the national level; decentralization of management of education through expansion of government-public partnerships in social sphere; structural reformation of the system of education according to the demands of continuing education; preparation of teachers and educational institutions for innovative activity; development of market of educational services; development of international cooperation; monitoring and use of the best international experience in education.

Education system is assumed to contribute significantly to integration of Ukraine to the European Union. Despite growing understanding of the urgent need for systemic reforms in the system of education proclaimed reforms are not yet institutionalized. With the secondary education reform providing an opportunity for systemic modernization of the system of education in Ukraine, it is paramount to alter the approach to decision-making on the reforms and to their implementation process. Realization of tasks of professional preparation of English teachers depends on the condition of pedagogical education that demands objective analysis of the accumulated international and national experience of pre-service and post-graduate

preparation of English teachers as the major source of modern professional pedagogic preparation strategy determination [3].

The task of The National Strategy of Development of Education in Ukraine [1] is:

- Availability of high-quality competitive education for the citizens of Ukraine in accordance with the requirements of innovative steady development of society, economy and every citizen.

- Providing of personal development according individual potential, capability and needs on the basis of continuing education.

Basic directions of public educational policy of Ukraine are such:

- Reformation of the system of education on the basis of philosophy of humanism as of the national community strategy.

- Improvement of legislative normative base of the system of education, adequate contemporary requirements.

- Modernization of structure, content and organization of education according to principles of competency approach, transformation of the content of education on the purpose of steady development.

- Development and realization of various educational models, educational establishments of different types and patterns of ownership, various forms and facilities to receive education.

- Construction of the effective system of national education, development and socialization of children and young people.

- Provision of available and continuing education.

- Formation of healthy environment, ecologization of education, valeological culture of participants of the process of education.

- Development of scientific and innovative activity in education, improvement of education on innovative basis.

- Informatization of education, improvement of libraries and information resources of the sphere of education and science.

- National monitoring of the system of education.

- Increase of social status of teachers.

- Development of modern material and technical base of the system of education.

Last decade serious steps in realization of ideas and positions of the National Doctrine of Development of Education, reformation of education according to demands of the citizens and the state, improvement of quality, availability and competitiveness of education were provided in Ukraine. During this time public educational standards were implemented; content and organization of all spheres of education were improved; principles of the Bologna Process were introduced; credit-module system of education was developed etc.

Integration of Ukraine into international educational space, the demand to study and introduce international experience in the field of professional preparation of English teachers require comparative research and analysis of international experience of preparation of English teachers. The results of this research will be instrumental in comprehension, generalization and introduction into practice of modern professional preparation of English teachers in Ukraine. Among the promising areas of further research professional preparation of English teachers in developed countries deserve special attention.

REFERENCES

1. Проект національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки [electronic resource]. – Access mode: <http://guonkh.gov.ua/content/documents/16/1517/Attaches/4455.pdf>.
2. Про національну доктрину розвитку освіти [electronic resource]. – Access mode: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>.
3. Шандрук С. І. Тенденції професійної підготовки вчителів у США : [монографія] / С. І. Шандрук; Кіровогр. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2012. – 495 с.

THE WAY OF DEVELOPING STUDENTS' READING SKILLS

Assel ASSANOVA (Arkalyk, Kazakhstan)

Students in the learning process, the following familiarization reading skills are formed:

1) Skills associated with operating linguistic material: to determine the meaning of words with support for linguistic guess; ignore unfamiliar words that are not important for understanding the main content of the text; navigate the grammatical structure of sentences that carry the main information.

2) Skills related to understanding the content of the text: determine the topic of the text based on the strong positions of the text (heading, start and end paragraphs); to predict the content of the text based on the strong positions of the text, background knowledge, thematic words; navigate in the composition of the text (its construction) in order to extract factual information; to divide the text into semantic parts, to establish relations between them, based on the composition of the text; highlight in each semantic part the main and concretizing information; highlight keywords in the text (semantic milestones); establish logical relationships between highlighted facts; to evaluate the information received [1, p. 170]. In order to develop these skills, practical exercises should be performed at the pre-textual, textual and post-textual stages, aimed at developing introductory reading skills.

Search readings focused on reading media and literature in the specialty. The purpose of search reading is to find the necessary information for its subsequent use for certain purposes. This may be the date, time, hours of operation, names and titles, or more detailed information in the form of a description, argumentation, rules, value judgments. The sources for this reading strategy are functional texts: announcements, advertisements, instructions, invitations, prospectuses, etc.

A. S. Bondareva notes that one of the main problems in teaching search reading is the selection of texts. The use of authentic texts in teaching a foreign language is one of the best options for increasing the level of multicultural education. Work with authentic texts develops students' ability to analyze and formulate well-grounded conclusions, develops universal educational actions, and also represents relevant and interesting material for study, since they bring students closer to the natural language environment [2, p. 107].

Effective search reading requires the following skills:

- determine the type and structural-compositional features of the text;
- highlight information related to a specific topic;
- find the necessary facts (data, examples, arguments);
- select and group information according to certain criteria;

- to predict the content of the whole text on the basis of realities, well-known concepts, terms, geographical names and proper names;
- navigate the text by hypothesizing;
- quickly analyze sentences, paragraphs;
- compile working materials for use in role-playing games, projects, etc .;
- find paragraphs, fragments of text that require detailed study [3, p. 141].

Considering the reading by A. A. Mirolyubova, viewing reading is often identified with search reading, but viewing reading has its own specifics [4, p. 25].

When viewing the text, the reader has the following tasks: to determine the subject of speech (topic), the range of issues set forth in the book, article, newspaper, to determine whether the topic is of any interest. Starting to read, the reader does not know whether the information will be useful to him/her. The role of viewing reading increases in the course of students' independent work on the creation of projects, essays and other creative works [5, p. 116].

As noted in the previous paragraph, when learning to read, the reading stages are distinguished: 1. pre-textual; 2. textual; 3. post-textual. Each of these steps is relevant for each strategy. The stages of learning to read are general, but the content of their main components is different: the text (purpose and results of reading), the task before reading and the control of understanding should correspond to a specific reading strategy. Each reading strategy in school education can be characterized by qualitative and quantitative development parameters.

Quantitative indicators include reading speed, recognition of lexical units and grammatical phenomena. Each reading strategy has its own average speed and percentage of information coverage. Qualitative indicators include completeness, accuracy, depth of understanding of the text. The modern methodology for assessing the success of reading resorts to qualitative indicators rather than quantitative ones.

All methodologists agree that for effective reading in a foreign language it is necessary to form the basic technologies for working with text, which include the following skills:

- ignore the unknown if it does not interfere with the task;
- predict and isolate the necessary semantic information;
- read by keywords;
- work with the dictionary;
- use footnotes and comments that appear in the text;
- interpret and transform the text.

There are many methods to replenish vocabulary, but the most popular method is reading texts and performing various exercises.

The methodology of working on a foreign language text contains a number of techniques that can be used to develop various reading skills. So, the technique, "multiple choice" can be used for all three types of reading [6, p.18]. Students are asked five questions in a four-choice text. The task of the "naming" type is used to develop the familiarization reading ability. Students are offered three passages and four names for them, i.e. one name is superfluous.

There is also a technique of "restoration" or "filling in gaps" can only be used to develop reading skills with a complete understanding of information. So, students receive a text in which each N word is missing (N - ranges from 5 to 10). The task of students is to fill in the blanks with appropriate words. Reception "mosaic" involves the separation of the "information bank", i.e. after familiarizing themselves with a

certain part of the information, students exchange it and restore the general content of the text. "Inspection" or "making short notes" is a method of work aimed at developing the ability to write down briefly in the form of notes the contents of a read text in order to record the necessary information for future use. "Text translation" - this technique develops the expression of the idea of the read text in another language. Such a technique of working in the text as "logical rearrangement" or "restoration of sequence" suggests redistribution of material in a logical sequence or according to plan. The result of this work is recreated coherent text. A meaningful and semantic choice of answers or judgments can be carried out using tasks called "true / false statements". The addendum technique is based on a passage of text or a series of unfinished sentences that must be completed using information obtained from the read text. This technique is characteristic for the development of the ability to read a text with a complete understanding of information.

Thus, we examined the methods and techniques of working on a foreign language text, the choice of which should be guided by the purpose of the lesson, the type of text selected for reading, as well as the stage of working with it.

REFERENCES

1. Grigorieva E. Ya. Features of teaching introductory reading to high school students // Modern problems of science and education. 2014.
2. Bondareva A. S. The specifics of teaching search reading at English lessons in high school // Youth of the XXI century: a step into the future. Materials of the XVIII regional scientific and practical conference. 2017.
3. Mironova V. E., Danilenko R. M. The specifics of teaching the search type of reading professional texts in a foreign language to students of a non-linguistic university // Philological sciences. Questions of theory and practice. 2013.
4. Mirolyubova A. A. Methods of teaching foreign languages: traditions and modernity / ed. by A. A. Mirolyubova. - Obninsk: Title, 2010.
5. Lepeshkina G. G., Semenova E. G. Viewing and search reading when teaching a foreign language // Actual problems of modern philology and methods of language teaching materials of the VIII International Scientific and practical Internet conference. - 2016.
6. Nosonovich, E. V. Parameters of an authentic educational text // Foreign languages at school. 1999.

FLIPGRID – ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Юлія ФЕРНОС (Умань, Україна)

У зв'язку із карантинними обмеженнями впродовж останніх років перед освітою України, і закладами вищої освіти зокрема, постають нові виклики. Перш за все, виникла нагальна потреба у впровадженні різних форм і технологій дистанційного навчання.

Слід зазначити, що елементи дистанційної освіти впроваджувалися в Уманському національному університеті садівництва задовго до пандемії. Матеріали усіх дисциплін розміщено на платформі MOODLE, тому карантинні обмеження не стали нездоланим бар'єром у процесі комунікації між студентами та викладачами. Робота із платформою дозволяє студентам опрацьовувати матеріали курсу на контентному (робота з текстами та контентом сторінки, опрацювання різної додаткової літератури) та інтерактивному (виконання тестів та їхнє онлайн оцінювання, перегляд відеофільмів або прослуховування аудіо

текстів з подальшими завданнями на перевірку їхнього розуміння) рівнях. Великим «мінусом» цієї платформи, беззаперечно, є відсутність можливості організації відео зустрічі зі студентами. Тому викладачі змушені шукати інші ресурси, наприклад, Zoom чи Google Meet. Проте знову маємо проблему: вимкнені камери та звук, відписки студентів щодо поганого зв'язку. Як наслідок, викладачам важко контролювати якість засвоєних знань, особливо коли йдеться про іноземну мову, кінцевою метою вивчення якої є спілкування. За таких умов автономний рівень засвоєння матеріалу, який передбачає спонтанне говоріння, пов'язане з необхідністю відшукувати точні й адекватні лексичні та граматичні засоби для формулювання повідомлення, залишається поза увагою.

Останнім часом увага дослідників зосереджена на стратегії «скефолдингу» як ефективній технології викладання іноземної мови [2]. Суть її допомагати учневі рухатися до глибшого розуміння та більшої самостійності у процесі навчання. Браун визначає скефолдинг як «процес спрощення завдань для учнів, виділення основних характеристик мови та побудови завдання, націленого на досягнення успіху, а не невдачі» [1, с. 295–296]. І цифрові технології, які є невід'ємною складовою сучасної освіти, беззаперечно, тут стануть у нагоді.

Корисним ресурсом, який допомагає не оминати такий важливий етап в процесі вивчення мови, як говоріння, є цифрове соціальне навчальне середовище, розроблене Microsoft, **Flipgrid** – платформа для відеообговорень, де викладачі можуть створювати віртуальні спільноти, розміщуючи теми для обговорення (grids), на які студенти потім генерують відповіді за допомогою коротких відеозаписів.

Flipgrid дозволяє кожному студентові бути активним учасником обговорення у віртуальному контексті, дає можливість набутти впевненості в собі. Адже для багатьох студентів нездоланим бар'єром стає процес говоріння через сором'язливість, невпевненість у своїх можливостях, страх припуститися помилки тощо. Flipgrid – це місце, де студенти діляться своїми думками та ідеями, не відчуваючи, що вся увага звернена на них. Використання платформи є більш ніж простим, особливо якщо ви використовуєте безкоштовний мобільний додаток. Студенти можуть записувати відповіді за допомогою своїх мобільних телефонів, планшетів чи комп'ютерів, є можливість попередньо переглянути відео, перш ніж відправити його на оцінювання. Є змога виправляти один одного, додавати лайки та смайли до відео свого однокласника. А викладачі, за потреби, можуть приватно коментувати кожне відео та виставляти оцінки, записувати власне відео у відповідь.

Flipgrid корисний також для розвитку вміння керувати часом, яке є однією із важливих навичок 21 сторіччя, особливо це актуально для студентів, які планують скласти міжнародні іспити на знання мови. Створюючи завдання, викладач встановлює часові рамки, і студентові потрібно гарно продумати свою відповідь, щоб викласти всю важливу інформацію.

Використання можливостей платформи надзвичайно широкі, все залежить від вашої креативності. Пропонуємо один із шляхів використання Flipgrid в процесі навчання іноземної мови студентів економічних спеціальностей неможливі закладів вищої освіти.

У багатьох навчальних курсах, спрямованих на вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням (Business Partner, Intelligent Business, Market Leader), кожна тема закінчується кейсом, проблемною ситуацією, яку студенти

мають обговорити та, спираючись на власний досвід, знайти шляхи її вирішення. Зазвичай студенти спочатку працюють у групах, використовується технологія мозкового штурму, генеруються ідеї, якими потім групи обмінюються між собою, перш ніж прийти до загального рішення. В умовах дистанційного навчання такий вид діяльності зручно організувати за допомогою платформи Flipgrid.

Варіант I. Студенти знайомляться із ситуацією, кожен пропонує своє вирішення проблеми. Викладач може таким чином почути ідеї кожного та оцінити їх.

Варіант II. Студенти знайомляться із ситуацією, кожен пропонує своє вирішення проблеми, але має також прокоментувати (чи у вигляді коментаря, чи відео) відповіді 2 інших своїх колег. Таким чином, розвиваємо критичне мислення, вміння толерантно ставитися до думки інших і відповідним чином реагувати на висловлювання одногрупників (практикуємо вживання “functional language”).

Варіант III. Розбиваємо студентів на пари. Один із студентів висловлює свої ідеї щодо вирішення ситуації, а інший має вказати на недоліки цієї ідеї та запропонувати власне вирішення (навіть якщо йому ідея подобається). Знову ж таки тренуємо вживання «functional language», розвиваємо критичне мислення тощо.

На завершення можна провести опитування і обрати найкращий, на думку групи, вихід із ситуації. Є багато платформ, які дозволяють провести опитування, наприклад, Mentimeter.

Навчання в Інтернеті – це потреба часу, тренд, який став частиною нашого життя. Усі ресурси, інструменти та платформи, які пропонує нам всесвітня мережа, мають свої особливості та покликані задовольнити різні потреби. Звісно, опанувати все неможливо, але спробувати знайти ідеальні для себе засоби навчання цілком реально.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Brown, H. D. (2014). Principles of language learning and teaching (6th Ed.). White Plains, NY: Pearson Education, Inc.

2. Kulish Iryna, Nekoz Iryna, Koroliuk Halyna. SCAFFOLDING STRATEGIES AS AN EFFECTIVE TECHNOLOGY IN TEACHING ESP. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія Педагогічні науки. Серія «Педагогічні науки».* Випуск № 2. 2021 С. 42-48

LEARNING A FOREIGN LANGUAGE WITH THE HELP OF MOVIES AND SONGS

Bohdana MOTKO (Kropyvnytskyi, Ukraine)

Today, almost everyone understands the importance of learning a foreign language, namely English, because it is the most popular spoken language in the world. Many people study or improve foreign languages in any way they can: take a variety of courses or take online courses, tutor, correspond or communicate with native speakers, attend group classes, and more [1].

In my opinion, learning should be simple and at the same time interesting, because that is how you will want to continue. That is why people prefer to learn a language using accessible and exciting methods. Such methods include learning a

foreign language through movies and songs. The easiest way to do this is with your smart phone. It is so secret that people always and everywhere use with phones, tablets, laptops. So you can spend time on the phone with benefits.

Language learning based on TV series and movies

Watching movies and TV series in the original is a popular way to learn a foreign language. To better master a foreign language you should not only know the theory, but also use your knowledge in practice. In other words, you need to develop skills. The movie is perfect for this.

Advantages of using this method of language learning:

- You combine the pleasant with the useful. Watching interesting movies, you both study and have fun [2].
- This is how you learn slang and colloquial word forms.
- You learn to hear a foreign language [2]. It helps in communication. You hear and remember how to pronounce words correctly.
- When watching your favorite movies, you do not get tired as when performing grammar exercises.
- You study the culture of another country [3].

Learning a foreign language from movies and TV series brings good results. But it is not enough just to watch the movie in the original - you still need to work on it. Because in order to learn any language, you need to make a lot of efforts.

I offer a method that will help learn a foreign language with the help of movies:

- 1) Choose a movie; the one you watched is better, so that you understand the plot of the movie.
- 2) Listen without being distracted.
- 3) Use subtitles to know how to spell words you do not know.
- 4) As soon as a word you do not know appears, pause the video and write the word in the dictionary [3]. If necessary, use the deceleration function.
- 5) Repeat the words for the characters. This way you will know the correct pronunciation of a word.
- 6) After watching the movie, analyze all the unfamiliar words you have written and study them all.
- 7) After studying, you should watch the movie at least 2-3 times.

Tips to help improve the effect of watching movies:

- The movie should be interesting. The best option is movies you have seen and watched before [4]. This will make it easier to learn unfamiliar words.
- Remember that when choosing a film, you need to compare level of difficulty with your level of the language you want to learn.
- To practice pronunciation, repeat the phrases for the actors aloud.
- Watch movies in a few days for better memorization.

This method of language learning is affordable as well as easy to use, so it will be very easy for you to improve your knowledge of a foreign language.

Learning language with songs

As already mentioned, you can learn English with the help of songs. This method, like the previous one, is simple and quite interesting.

Almost all people love to listen to music. And this is not surprising, because everyone likes and understands music. You get pleasure from it. And listening to songs in a foreign language is not only a pleasure, but also a benefit – that is how you can learn a language you do not know.

This method has many advantages:

- First of all, it is not boring, because almost all people like to listen to songs, including in a foreign language.
- Music will help to master grammar, increase vocabulary, and improve spelling.
- Listening to songs improves pronunciation [4].
- Songs repeat many words, and also here the lines rhyme, so they are easy to remember [5].
- You can take your music anywhere. So you can learn the language everywhere.
- Modern songs use a lot of fashionable and relevant expressions and slang.
- This is how you learn to perceive language by ear, which is very useful for developing communication skills.
- Music teaches foreign culture.

Learning the language of songs means not just listening to music by a foreign artist. To do this, you need to make considerable efforts and work well on the lyrics. Because that is how you can learn unfamiliar words and finally understand the meaning of a song or movie.

How to learn the language of songs? Everything is very simple:

- 1) To begin, select the song you want to work with.
- 2) Listen to her, trying to understand the maximum number of words.
- 3) Listen to the song again and read the lyrics to it at the same time.
- 4) Write down all the unfamiliar words and phrases. And then study them.
- 5) Parse the grammar in the song; for example, highlight all the tenses that were used in it.
- 6) Sing the song with the author, then without peeping into the text.

And to better learn the language of the songs, here are some tips:

- Try to say the lyrics to speak with the performer.
- Listen the very word.
- Choose the music you like. You should not choose too fast songs, because they are difficult to learn. Also choose the ones that match your level of foreign language [4].
- To play the sounds correctly and feel the rhythm of the song, try singing along aloud.
- For greater efficiency, you need to repeat the learned words after a while, because in is important to repeat the words regularly.

Thus, in our time, a foreign language plays an important role in life. So you need to understand how important in is and try to teach it. This can be done in different ways. Learning a foreign language with songs and movies is a very simple and effective way to learn a language. This is very convenient, because in will help phones that almost everyone has. It is not only simple, but also interesting, because watching your favorite movie or listening to your favorite songs is a very exciting activity. In addition, you can learn a language you do not know, so it is very useful way.

REFERENCES

1. URL: <https://buki.com.ua/news/5-sposobiv-vyvchyty-anhliysku-movu-samostiyno/>
2. URL: <https://redford.ua/ua/yak-legko-vivchiti-anglijsku-za-dopomogoyu-filmiv/>
3. URL: <https://buki.com.ua/news/yak-vyvchaty-anhliysku-za-filmamy-ta-serialamy-prosti-pryyomy-ta-perelik-onlayn-resursiv/>
4. URL: <https://greenforest.com.ua/ua/journal/read/kak-izuchat-anglijskij-yazyk-po-pesnyam-i-filmam-2019>
5. URL: <https://cambridge.ua/blog/sajty-dlya-izucheniya-anglijskogo-s-pomoshhyu-pesen/>

ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК ПОШУКУ ОПТИМАЛЬНОГО ПЕРЕКЛАДАЦЬКОГО РІШЕННЯ В БАКАЛАВРІВ-ФІЛОЛОГІВ

Світлана ПЕРОВА (Старобільськ, Україна)

Перекладацька компетентність є поняттям багатоаспектним і багатовекторним, яке навіть на сучасному етапі розвитку науки не має одностайного визначення. Відповідно до теорії функціонального перекладу перекладацька компетентність розглядається як сукупність знань, які засвоюються, умінь, які тренуються, навичок, які здобуваються і ставлень, з якими погоджуються в процесі перекладу [1]. Зокрема, до знань, які засвоюються К. Норд відносить знання про специфіку роботи в галузі перекладу, знання про мову та культуру, знання фаху та термінології, знання теорій та методик перекладу; до умінь, які тренуються – абстрагування, прийняття рішення, творчість, об'єктивне оцінювання; а до навичок, які здобуваються – (аналіз замовлення, передперекладацький аналіз тексту, вибір стратегії та технік перекладу, власне переклад, документування та інформаційний пошук [1]. На основі цього можемо стверджувати, що однією з найважливіших складових перекладацької компетентності є вміння та навички, необхідні для знаходження оптимального перекладацького рішення.

Наш практичний досвід викладання перекладацьких дисциплін у закладах вищої освіти дозволяє говорити про те, що сформуванню вміння і навички пошуку оптимального перекладацького рішення можна за допомогою виконання вправ та під час перекладацької практики. Регулярне виконання вправ утворює певну систему, в якій взаємопов'язані дії виконуються в порядку зростання труднощів та з урахуванням послідовності формування умінь і навичок.

Зазначимо, що розробка перекладацьких вправ є досить складним завданням, яке тісно пов'язане з широким діапазоном перекладацької діяльності (різні види перекладу; дискурсивна обумовленість перекладу; різноманіття і швидке «старіння» навчальних перекладних матеріалів тощо) і продовжує залишатися актуальною проблемою дидактики перекладу. Такі спеціальні вміння, як уміння аналізувати результати перекладу, вміння оцінювати стилістичну та мовну адекватність перекладу, вміння побачити та виправити перекладацькі помилки, вміння створювати кілька варіантів перекладів на вибір та уміння редагувати текст з урахуванням виправлених недоліків необхідні для вироблення навичок пошуку оптимального перекладацького рішення.

Для роботи з бакалаврами-філологами можна запропонувати низку вправ, що сприятимуть формуванню навичок пошуку оптимального перекладацького рішення. По-перше, це вправи на перефразування висловлювань з метою вираження одного й того ж змісту за допомогою різних лексико-граматичних засобів. Вони націлені на розвиток уміння створювати безліч варіантів для вибору. Практичний матеріал вправи може бути у вигляді парних речень/ уривків МО (мова оригіналу) і МП (мова перекладу). В такому випадку ставиться завдання перефразувати текст перекладу, усунувши можливі недоліки, або ж завданням вправи може бути перефразувати речення мовою оригіналу, а далі перекласти їх мовою перекладу.

По-друге, це вправи на роботу над перекладацькими помилками з метою їх знаходження, класифікації та усунення. Мета таких вправ полягає не тільки в

тому, щоб навчитися знаходити і виправляти помилки і порушення змістовного, нормативно-мовного та функціонально-стилістичного характеру, але, більшою мірою в тому, щоб більше не допускати їх. Практичний матеріал таких вправ можна давати з текстом оригіналу або без нього. У випадку, коли оригінал пред'являється лише після виконання завдання значно підвищує складність завдання.

По-третє, це вправи на зіставлення декількох варіантів перекладу з метою визначення кращого варіанту. Для виконання завдань такого типу найчастіше використовуються варіанти перекладу, підготовлені бакалаврами-філологами як їхнє домашнє завдання, оскільки досить складно знайти більше одного-двох опублікованих варіантів перекладу одного тексту. Як показує практика, обговорення студентських перекладів краще проводити анонімно, тобто не називаючи імені автора перекладу, що обговорюється. Це пов'язано з тим, що обговорення перекладу може зачепити самолюбство людини і позбавити його/її впевненості в собі. Крім того, об'єктивно оцінювати свій переклад і виявляти в ньому невідповідності завжди складніше, ніж критикувати чужий.

Підвищений інтерес у здобувачів освіти викликають вправи, спрямовані на порівняльний аналіз опублікованих перекладів та оригіналів й інтерпретація методів і прийомів, які використав перекладач. Мотивація до виконання такого типу вправ підвищується, якщо їх наповнення складають приклади опублікованих перекладів, які не є зразковими. Можливість критично підійти до перекладу, виявити помилки і відредагувати текст, виконаний професійним перекладачем і вже опублікований, дозволяє навчатися відчутти впевненість у своїх силах і здібностях майбутнього перекладача.

Варто зазначити, що вправи на переклад ізольованих висловлювань, які містять певні перекладацькі труднощі, є достатніми для вироблення окремих навичок перекладу, оскільки розвивають уміння здійснювати окремі етапи перекладацького процесу в цілому. Однак у практичній діяльності перекладач працює переважно з цілими текстами різноманітних типів і жанрів, переклад яких передбачає комплексне використання перекладацьких методів і прийомів, а також врахування смислової, структурної та стилістичної цілісності тексту. Крім того, стратегія перекладача визначається особливостями джерела і реципієнта тексту, його комунікативним завданням, лінгвістичними характеристиками перекладного типу тексту мовою оригіналу і мовою перекладу. Тому, на наш погляд, методика навчання перекладу бакалаврів-філологів, яка буде заснована на роботі з цілими текстами різної жанрової і тематичної приналежності, є найбільш перспективною.

Беручи до уваги важливість вироблення навичок пошуку оптимального перекладацького рішення і, зокрема, «критичного погляду» на переклад у бакалаврів-філологів для створення якісного перекладу, розвитку і формування професійної перекладацької компетентності, необхідно здійснювати подальшу дидактизацію цього питання.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Nord Ch. Der Translationsprozess aus didaktischer Sicht. Kurs „Translationsdidaktik“. Prof. Dr. Dr. h.c. Christiane Nord, Universitz o f the Free State, Bloefonrein, Siidfrika. Winterschule in Czernowitz, Dezember 2015.
2. Черноватий Л. М. Методика викладання перекладу як спеціальності: підручник для студ. вищих заклад. освіти за спеціальністю «Переклад». Вінниця: Нова книга, 2013. 376 с

PEDAGOGICAL TECHNOLOGY OF CASE STUDY LEARNING IN THE MANAGEMENT AND ORGANIZATION OF THE FOREIGN LANGUAGE LEARNING PROCESS

Iana POHORIELOVA, Svitlana TSYMBAL (Kyiv, Ukraine)

The case study methodology is both distinctive and confusing. It stands out for one feature: case studies use data from multiple sources. Because it incorporates more than one kind of data within a research paradigm, or more than one form of data from distinct paradigms, a case study is inherently multimodal or mixed methods [1].

The term case study is confusing mostly because the same term is used multiple ways. It can refer to a study's methodology, or the procedures used to perform it, which is a set of frameworks used to create a study. Alternatively, a case study is a sort of academic writing that dives into an issue, procedure, or situation. The study of one or more "cases," which can be regarded as instances, examples, or contexts where the problem or phenomena can be explored, is part of case study technique. The researcher is in charge of defining the case's parameters, or what is included and excluded. Bounding the case, or setting boundaries, is the term for this procedure.

Other techniques, such as ethnography, grounded theory, or phenomenology, can be used in combination with case studies. In such studies, a different framework is used to further define the study and enhance the technique [2].

The active use of case technology in education has just lately begun, and it has quickly become one of the most successful learning technologies. When compared to traditional teaching approaches, what are the benefits of the case method? Let's have a look at the three most important:

- Orientation to practice. You can use the case method to apply theoretical knowledge to practical difficulties. This technique compensates for a solely academic background by providing a broader understanding of business and operations than university lectures or work experience in a limited field.
- Interactive format. Due to the significant emotional connection and active participation of students, the case method allows for more effective assimilation of the material. Participants put their heads into the situation: the case has a central character, into whose shoes the team steps and solves the problem on his behalf. The emphasis of training is on developing rather than mastering ready-made knowledge.
- Specific skills. The case technique enables you to strengthen "soft abilities" (soft skills), which are not taught in universities but are critical in real-world situations [3].

In foreign language classes, interactive activities entail the planning and development of dialogue communication, which leads to mutual understanding, interaction, and a collaborative choice on common yet important tasks for each participant. Individual, pair, and group work, research projects, role-playing games, work with papers and diverse sources of information, and so on are all used for this goal.

Students respond positively to the case method as an interactive technique since it includes a unique game that aids in the development of theoretical provisions and understanding the practical application of language material. For example, the examination of various situations has an impact on the professional orientation of

linguistic students, and it also aims to strengthen the students' and teachers' overall intellectual and communication potential [4].

When using the case study technique to develop linguistic competence, a lot of time is spent working on the vocabulary and grammatical structures of business and professional communication language. The importance of teaching a foreign language to students is the process of analyzing the linguistic issue and finding a solution, as well as the development of their ability to make judgments in uncertain situations, which requires a unique approach to teaching a foreign language. As a result, the Case Study technique helps with the development of students' introspection skills, as well as their analytical, practical, creative, communicative, and social skills.

REFERENCES

1. Mills, A. J., Durepos, G., & Wiebe, E. (2010). Encyclopedia of case study research (Vols. 1-0). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications, Inc. doi: 10.4135/9781412957397
2. Yin R.K. Case Study Research: Design and Methods Third Edition (Applied Social Research Methods). Sage Publications, 2002. 200 p.
3. Hickman L., Longman C. Case Method: Business Interviewing (Case Method). Addison-Wesley Professional, 1994. 220 p.
4. Барнс Л.Б., Кристенсен Р.К., Хансен Э. Дж. Преподавание и метод конкретных ситуаций: учебник, ситуации и дополнительная литература. М.: Гардарики, 2000. 502 с.

ФОРМИРОВАНИЕ ГРАММАТИЧЕСКИХ НАВЫКОВ В ОБУЧЕНИИ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ

Асемгуль МУКАШЕВА (Аркалык, Казахстан)

Чтобы полностью овладеть английским языком, сначала необходимо знать грамматику английского языка. Изучая грамматику мы окунаемся в самые сокровенные тайны языка. Различные явления языка рассматриваются в разных областях науки о языке. Например, слова в языке, совокупность всех их — рассматриваются в области лексикологии, звуковая система языка — в области фонетики, формы слов — в области морфологии, а предложения со словосочетаниями — в области синтаксиса.

Грамматическая форма слов с их грамматическим значением находится в тесной связи друг с другом, в единстве. Например, слова Beautiful, good, bad означают качество вещества, его часть. Грамматически эти слова относятся как к абстрактным понятиям, так и к прилагательным. Таким образом, необходимо находить и использовать такие приемы, как устранение противоречий между собственным значением и грамматическим значением слов в процессе обучения, конкретизация и дифференциация друг друга. Такой метод определяет методику грамматики и способы ее применения. Здесь методология грамматики опирается на данные психологической науки.

Одним из требований дидактики является сознательность обучения, т. е. сознательное отношение учащихся к уроку, сознательное усвоение материала. Для этого учитель должен заинтересовать детей, привлечь их к себе, научить наблюдать, сравнивать, находить сходства и различия между ними, делать выводы, обобщать.

Задачей обучения является не только обеспечение объяснения новой темы, но и формирование у детей навыков закрепления и закрепления в памяти

основных фактов, определений, правил. А то, что она будет реализован, останется незначительным знанием.

Сложным условием дидактики является системность и преемственность школьного обучения. Для более четкого понимания предметов и явлений следует рассматривать его в связях с другими предметами и т.п. рассматривать в системе других предметов и явлений, не выделяя их [1].

Обучение – это не только образование, но всестороннее совершенствование и воспитание детей, овладение навыками и умениями.

Навыки и умения всегда требуют тренировочной работы, учитель ставит перед детьми определенные цели и намечает пути их достижения; демонстрирует приемы выполнения каких-либо действий, разбирая сложные задания. Дети учатся умело использовать приемы, которые он произносит, показывает в ходе выполнения задания учителя, приобретают навыки.

При объяснении материала педагог старается четко, системно раскрыть и показать феномен.

Самостоятельная работа используется не только для закрепления знаний, но и для объяснения нового материала. Например, учитель преподает соответствующий материал из учебника, поручает обдумать, что в нем сказано, как обобщить, или преподает определенное правило и поручает применить это правило к анализу примеров. В основном все упражнения на уроках английского языка предполагают самостоятельную работу учащихся.

На уроках грамматики используются индуктивные и дедуктивные методы по мере рассуждения, рассуждения учащихся. Учитель однажды (в индуктивном случае) отдельно обобщает языковые явления, подводя к ним общий вывод; метод, использованный в этой строке, называется индуктивным. А во втором случае (в дедуктивном методе) сообщите определение либо правило, а затем предложите применить его к конкретному материалу (разбор заданных слов, предложений или текста), приведите себе пример. Метод, организованный таким образом, определяется дедуктивного метода [2].

На каком — либо из уроков английского языка, реализуются такие задачи, как проверка домашнего задания, повторение ранее изученного материала, высказывание цели и объяснение нового материала с темой нового урока, разнообразные тренировочные работы, упражнения, выполняемые учеником самостоятельно, задание на дом, обобщение урока. Такой урок называется объединенным уроком. В связи с тем, что этот совместный урок является наиболее распространенным.

Новый материал продолжает передаваться как через метод объяснения учителя, так и через метод беседы. В ходе беседы используется вопрос — ответ.

Новый материал доводится до сознания учащихся с помощью приемов наблюдения, объяснения, грамматического анализа, использования книги, беседы и т.д. Когда используются эти методы, зависит от специфики материала, объема и цели урока. На уроке объяснения нового материала не отводится специального времени на его закрепление.

В некоторых случаях, особенно при завершении определенной большой темы, проводится урок учета знаний и умений учащихся, полученных из пройденного материала. Эти занятия организуются с целью, с одной стороны, проверки знаний учащихся, с другой целью повторения, подведения итогов пройденного материала. Здесь проверяются как устные, так и письменные знания

и умения учащихся. В обучении грамматике большое значение имеет тренировочная работа. Хотя грамматический материал усвоен в соответствии с учебником и программой, если не будет проведена тренировочная работа, он не будет длиться долго, он будет забыт. Поэтому грамматические упражнения, в которых учитель, желая дать глубокие, устойчивые и прочные знания, должен знать методы упражнений, формирующие их навыки путем проведения тренировочных, тренировочных работ и переносящие сформированные навыки в другие сходные явления языка, подразделяются на фонетические, морфологические, синтаксические и лексические[3].

Задача фонетических упражнений-обеспечить, чтобы дети хорошо различали произносимые слоги и звуки и чтобы дети правильно, четко их произносили.

Целью морфологических упражнений является сознательное усвоение учащимися морфологического строения языка.

К синтаксическим упражнениям обычно добавляются также пунктуационные упражнения: постановка расставленных знаков препинания в тексте, постановка и объяснение необходимых знаков препинания в рассмотренных ими предложениях и текстах.

При работе с лексическими упражнениями дети обычно используют словари. Они переводят много текстов и выполняют другие упражнения.

Большое место в формировании грамматических навыков занимают наглядные пособия. Задача учителя в процессе обучения развитие у детей четкой памяти, восприятия и реч. С помощью наглядных пособий дети говорят сами, воспринимают речь своих товарищей.

Под наглядностью обычно понимают использование графических или зрительных средств. Здесь нужные буквы или лица, слова, предложения пишутся другим цветом, подчеркиваются. Иногда выделяются нечетные, записанные в тетради учащихся. Некоторые слова имеют одинаковое произношение, а перевод и написание различаются. Учащиеся должны иметь возможность посмотреть на таблицу, сравнить сходные и не похожие явления, определить их соотношения, сделать выводы из своих наблюдений и получить представление о том или положении.

В качестве наглядного пособия используются также схемы, отражающие какие-либо грамматические и орфографические явления.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. URL: <https://stud.baribar.kz/1889/aghylshyn-tilin-uyretude-grammatikaly/>
2. Н.М. Құрманбаев „Методика обучения английскоу языку в казахской аудитории, . – Алматы, 1988.
3. В. Рогова „, Methods of teaching English „, . – М, 1983.
4. "Иностранный язык в школе". – М, 2004.

SOFT SKILLS TECHNOLOGIES IN TEACHING ENGLISH

Tetiana LELEKA (Kropyvnytskyi, Ukraine)

The current stage of society development, dynamic processes in approaches to educational policy are changing the methods of teaching at all the levels of education.

Nowadays we can say about the gap between the modern requirements for a specialist and the education system [2, p. 48].

The process of teaching a foreign language is more effective if intercultural communication is applied, taking into account the formation of language competence of high school students [5, p. 24]. So the function of the tasks should be aimed at the development of soft skills within the framework of competence-based, communicative and collaborative ways using information technology. Since English is the language of international communication, its study is an integral part of the modern education. And very often, many new methods are worked out specifically for English teaching.

There are two types of the skills. The hard skills are the set of the professional abilities associated with a specialized side of the activity. They can be demonstrated, in other words, they are mandatory requirements for employment [1, p. 51]. The soft skills are not connected with such work, but with the communication for effective interaction with people. They are often called personal qualities, emphasizing the direct relationship between the skills and person's character, temperament and experience [4].

Enhanced disclosure of the soft skills potential is undoubtedly associated with overcoming the contradictions between new and traditional ways of teaching. The method uses the effective aspects of students' communicative competencies, and the emergence of the forms and ways of education to a new level, where the development of such flexible skills as teamwork, communication, critical thinking is already given no less time than the hard skills. With the practical implementation of the new methods, both language skills and soft skills are actively matured, therefore, in the trajectory of student development. The English classes have a double benefit in terms of their effectiveness. They are an excellent tool for evolving the flexible skills [3, p. 113].

In the scientific literature, the various definitions of the concept of soft skills are presented. Some define them as unified skills and personal qualities that increase the efficiency of work and interaction with other people as a social and labor characteristic of the totality of knowledge, skills, abilities and motivational characteristics of the employee, the ability to competently manage the time, to convince, lead negotiations, develop leadership etc [2, p. 78]. The soft skills are unified skills and personal qualities that increase the efficiency of work and interaction with other people: to develop management and create the ability to convince [3, p. 118]. All the definitions are united by a set of activity and communicative approaches in the implementation of the communicative and personal competencies related to the non-professional skills that increase the efficiency of the future specialists.

Taking into account the processes and capabilities of the soft skills, they can be divided into 4 groups: basic communication skills (the ability to convince, argue, work in the team), self-management (the ability to manage emotions, behave in stressful situations), intellectual thinking skills (the search and analysis of information), foresight management (the project management).

English, like any other foreign language, involves the multifaceted development of the student, and this is its clear advantage. We have identified the following groups and social skills that are relevant for Clil method when teaching a foreign language: communication (listening, convincing and arguing), interpersonal skills (working in a team), analytical skills (situation assessing, creative thinking), flexibility/adaptability (stress controlling), management skills (responsibility), self-development (creative

studying) [2, p. 56]. For example, the useful vocabulary stage makes it possible to identify the lexical material on the topic, add the necessary words and expressions and write everything down in the form of a mental map, and if it is necessary, to work on the pronunciation. The productive stage helps perform communicative tasks. The technology of the think-pair-share collaborative approach implies working with the text or watching video and discussing its content, where students practice to work in the team in jigsaw format, highlighting and analyzing the information. The role-cards with unfamiliar objects help the students develop lexical skill. The constant introduction of such exercises gradually removes the language barrier.

Forming both professional and cultural competencies, teaching English is an excellent platform for practicing flexible skills. Teamwork provides for the constant distribution of the roles. In this case, we mention the development of the leadership. To practice this flexible skill, case studies or the use of role-cards can be used. A good methodological aspect of teaching is the analysis and discussion of the team roles with the students. It is very important to be able to quickly navigate in a large flow of information, to see the main thing. The projects and group work show how to maintain constructive relationships, manage conflicts, and conduct a dialogue.

The attention should also be given to the time-management. The employee knows how to set tasks and distribute working time. The developed ability to competently manage the time, quickly find the necessary information is one of the hallmarks of a good specialist. The formation of the soft skills with stable knowledge of the English language is an urgent need for the modern specialist. They are the qualities that can be acquired, developed, trained through grammar, vocabulary, listening, reading in English [1, p. 112].

The types of soft skills development should be characterized by the inclusion of the texts, vocabulary, closely related to the field of the activity of the future specialists in the context of the English language, as well as be connected with the information about personal growth, motivation and goal achievement. The problems that can be encountered in the implementation of teaching soft skills can be quite obvious: this is the difficulty in assessing the achieved results, and the weak level of interaction between the teachers and students [3, p. 178]. A separate issue is how ready the teachers are to take responsibility for the formation of the flexible skills of the students, because, first of all, they must possess them and understand the process to achieve the necessary result by the effective methodological techniques.

The tendency to increase the number of competencies in the preparation of the specialist can lead to the decrease in the concentration on studying the core of the profession, with concomitant comprehensive development: the habit of continuous education and maintaining the position of a researcher in the professional activities. In this context, the place of English is occupied by an interdisciplinary level, since the professional English is a course that is implemented in relation to the variety of subjects according to the specialty of the students.

Summing up, it should be noted that fluency in a foreign language with the elements of the soft skills is the ability to discuss, express the point of view because the language is a powerful advantage in the competitive selection of the specialists.

It is important for the educational environment to be aimed at mastering the soft skills, including learning English, when the students have desire to gain new experience, achieve long-term goals, analyze the results and be able to succeed.

REFERENCES

1. Biggs J. & Tang C. Teaching for Quality Learning at University: What the Student Does. (3rd edition). Maidenhead: Open University Press, 2007. 418 p.
2. Burns T. Essential study skills: the complete guide to success at university. 3-rd edn. London: Sage, 2012. 472 p.
3. Cottrell S. The study skills handbook. 4th edn. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2013. 440 p.
4. Strachan R., Pickard A. J. & Laing C. Bringing technical authoring skills to life for students through an employer audience. *ITALICS* November, 2010. 9(2). URL: file:///C:/Users/Home/Downloads/Bringing_Technical_Authoring_Skills_to_L.pdf
5. Shenton A. & Pickard A. J. The evaluation challenge. *Creative teaching and learning*. 2012. Vol 3.2, pp 22-28. URL: file:///C:/Users/Home/Downloads/ctl32theevaluationchallenge.pdf

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ПРИ ОБУЧЕНИИ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

Анар Серикбаевна ШОНГАЛОВА
(Аркалык, Республика Казахстан)

Внедрение новых технологий крайне важно еще и в связи с тем, что наступивший XXI век предъявляет *иные требования* к выпускникам вузов, чем технократическое общество XX века. Технология обучения прошлого столетия, основанная на логике науки, на принципе «от знаний к умениям» должна превратиться в технологию, базирующуюся на закономерностях познавательной деятельности студентов, направленности в обучении, т.е. на достижении выпускниками вершин профессиональной, творческой и духовнонравственной деятельности.

Подготовка студентов к жизни в постоянно меняющемся мире является главной целью инновационных технологий в образовании. С помощью инноваций в обучении происходит ориентация учебного процесса на потенциальные возможности ученика и их реализацию. Происходит качественное изменение личности учащегося. Развитие умения мотивировать действия, самостоятельно ориентироваться в получаемой информации, формирование творческого нешаблонного мышления, развитие детей за счет максимального раскрытия их природных способностей, используя новейшие достижения науки и практики, основные цели инновационной деятельности [1].

Успешное формирование коммуникативной компетенции непосредственно связано со становлением учебной компетенции студента, т.е. способности управления своей учебной деятельностью.

Обязательным условием формирования профессиональной компетентности студентов является развитие коммуникативной компетенции, что отражено в государственных образовательных стандартах. Коммуникативная компетенция предусматривает формирование лингвистической (языковой), социокультурной, прагматической, общеучебной и компенсаторной компетенций.

Современные технологии обучения способствуют решению поставленной задачи. В практике преподавания иностранных языков на современном этапе обучения используются следующие технологии:

- обучение в группах сотрудничества (cooperative learning);
- дискуссии;

- мозговые атаки (brain storming);
- ролевые игры проблемной направленности;
- метод ситуационного анализа (case-study);
- метод проектов;
- «портфель студента» (E-Portfolio);
- Информационные технологии [2].

Вышеперечисленные технологии широко используются при обучении английскому языку на курсах института иностранных языков КазНПУ им. Абая.

Умение вести **дискуссию**, отстаивать свою точку зрения, подкрепленную аргументами, лаконично излагать свою мысль, умение слушать и слышать оппонента - важные умения, необходимые для формирования коммуникативной и социокультурной компетенций.

На занятиях по устной практике английского языка очень часто итоговыми занятиями являются дискуссии по проблемам определенной тематики. Например, в рамках изучения темы «**Выбор профессии**», дискуссии проводятся по следующим темам: 1) Профессия учителя - это уважаемая профессия;

- В будущем компьютеры заменят все;

• **Обучение иностранному языку актуально и т.д.** Студенты заранее выбирают для дискуссии одну тему, самостоятельно готовят аргументы. Как правило, студенты разделяются на две группы (малые группы сотрудничества - примерно по 5 человек в группе), которые отстаивают противоположные точки зрения по выбранной проблеме. Сначала студенты предварительно проводят обсуждение в малых группах и только потом проводится общая дискуссия.

Для успешного проведения такого вида работы (дискуссии) необходимо провести подготовительную работу: научить студентов умению вести беседу, выбирать убедительные аргументы. На предварительном этапе используется **метод мозговой атаки**. Все предложения студентов по данной проблеме (без обсуждения) выписываются на доску, а затем обсуждаются всей группой. Если аргументация студента кажется достаточно убедительной, то аргумент принимается для дальнейшего обсуждения, если нет - то вычеркивается.

Важным моментом является подведение итогов дискуссии. Для того чтобы поддерживать и стимулировать активность студентов во время обсуждения, каждый из них оценивается по рейтинговой системе. Количество баллов, которое может получить студент за данный вид задания, определено в технологической карте УМК по практическому курсу иностранного языка [3].

При использовании проектной технологии обучения (метода проектов) иностранный язык в новой образовательной парадигме становится процессом самостоятельного овладения учебной познавательной деятельностью. Комплексный интегративный характер проектной работы позволяет студенту выстраивать единую картину мира, используя для этого ранее полученные знания и навыки и приобретая новые. Метод проектов предполагает применение широкого спектра проблемных, исследовательских, поисковых методов, четко ориентированных на реальный практический результат, значимый для каждого студента, участвовавшего в разработке проекта.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Румянцева Л.Н. Новый подход в обучении иностранным языкам. // Сб. Лингводидактические проблемы обучения иностранным языкам. - СПб.,
2. Фомина Т.Н., Зеленова Т.Г. Инновационные технологии преподавания иностранных языков в неязыковом вузе. - Ярославль, 2015.
3. Интернет-ресурсы.

СОВРЕМЕННЫЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Жанар Серикбаевна ШОНГАЛОВА
(Карасу, Республика Казахстан)

Образовательная технология – это комплекс методов, правил и педагогических приемов, которые воздействуют на обучение, развитие и воспитание детей школьного возраста. Современные образовательные технологии на уроках английского языка представляют как четко сформулированный процесс взаимодействия педагога и ученика, необходимый для достижения определенной цели.

Критерии современных образовательных технологий

Прежде чем выбрать технологию, следует обозначить требования, которым она должна соответствовать:

Системность.

Современные технологии обучения английскому языку должны содержать такие признаки системы, как логичность построения процесса, целостность и взаимосвязь отдельных частей;

Концептуальность.

Любая технология обязана состоять из научной концепции, которая содержит обоснование достижения образовательных целей с психологической и социально-педагогической стороны [1];

Эффективность.

Технология должна гарантировать результат, который соответствует образовательным стандартам;

Гибкость.

Технология должна предусматривать возможность варьироваться в зависимости от комфорта и взаимодействия студентов с преподавателем;

Динамичность.

Выбранная технология всегда имеет перспективу дальнейшего развития или преобразования;

Воспроизводимость.

Любая технология должна быть понятна, чтобы ее могли применять разные педагоги и студенты в других учебных заведениях.

Типы современных образовательных технологий.

1. *Коммуникативная* - предназначена для формирования навыков коммуникативной компетентности. Данные современные технологии на уроках английского языка необходимы ученикам для адаптации к формам и моделям коммуникации в современных культурах.

2. *Дифференцированная технология* - познание предмета осуществляется с учетом их личных интересов, навыков и сильных сторон. В основе развития потенциала лежит поощрение, а также применение диагностических тестов.

3. *Модульная технология* - предусматривает, что современный английский урок, а также его содержание (автономные модули, подразделы) интегрируются в один общий курс.

4. *Информационно-коммуникативные технологии* - предусматривает повышение практической направленности урока, а также увеличение познавательной активности путем повышения интенсивности самостоятельной работы учеников.

5. *Технология применение ПО* - является подвидом ИКТ. Такие технологии обучения английскому языку в школе эффективно дополняют процесс обучения перевода текстов.

Данная технология характеризуется применением компьютерных программ, которые интенсифицируют самостоятельную деятельность учеников. Это способствует развитию навыков грамматики, лексики и машинного перевода [2].

6. *Интернет-технологии* - открывают различные возможности и доступы для нахождения информации, создания отдельных проектов и исследований.

7. *Современные технологии* в обучении английскому языку на основе индивидуального обучения - реализует личностно-ориентированный метод обучения, что учитывает интересы и особенности учеников.

8. *Технология тестирования* - основывается на контроле усвоения материала учащимися в пределах курса. Данные технологии обучения на уроках английского языка позволяет педагогу определить сильные и слабые стороны учеников, а также выявить недостатки в своей программе.

Международные экзамены по английскому языку проходят в соответствии с современными технологиями тестирования.

9. *Проектная технология* - характеризуется созданием модели социального взаимодействия между учениками. Данная методика способствует формированию межпредметных связей, которые улучшают общую успеваемость учеников.

10. *Технология базирующаяся на сотрудничестве* - эксплуатирует идею совместного обучения. При этом отдельная роль отводится как личной, так и коллективной ответственности за достижение обозначенных целей [3].

11. *Игровая технология* - основывается на раскрытии потенциала и развитии творческого мышления учащихся во время совместного рассмотрения и решения поставленных задач. К примеру, применяя популярную игру «Испорченный телефон», ученики развивают навык последовательного или синхронного перевода.

12. *Технология развития критического мышления* - предназначена для развития в ученике разносторонней персоны, которая может критически и с вниманием относиться к полученной информации. Данная технология становится крайне актуальной при литературном переводе художественных произведений, стихотворений и т.д.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Амонашвили Ш.А. Личностно-гуманная основа педагогического процесса: учебное пособие. Мн. : 2003. – 234с.

2. Бим И.Л. Личностно - ориентированный подход -основная стратегия обновления школы. Иностранные языки в школе. – 2012. – №2.

3. Великанова А.В. Компетентностно-ориентированный подход к образованию. Самара: Профи, 2017. – 92с.

ИННОВАЦИОННЫЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В ИНКЛЮЗИВНОМ ОБУЧЕНИИ

**Камар Серикбаевна ШОНГАЛОВА
(Аркалык, Республика Казахстан)**

Применение ИКТ в процессе обучения в школе даёт возможность активизировать познавательную, мыслительную и самостоятельную деятельность учащихся, интенсифицировать учебный процесс. Информационные технологии дают возможность не только изменить формы и методы учебной работы, но и существенным образом трансформировать и обогатить образовательные парадигмы.

Как показывает опыт, английский язык представляет благодатное поле для формирования и развитие личности ребенка. При обучении английскому языку развивается интеллект, воображение, внимание, наблюдательность, речемыслительные и творческие способности.

Применение *компьютерных технологий* на уроках английского языка становится высокоэффективным творческим реализующим фактором использования разнообразных форм развития, воспитания и обучения.

Такой способ организации учебной деятельности позволяет не только в увлекательной творческой форме продуктивно решать все задачи урока, но и осуществлять обучающую коммуникативную познавательную деятельность.

Не секрет, что изучение английского языка на начальной ступени обучения у многих учащихся вызывает затруднения, усвоение материала обычно строится на заучивании. Использование компьютера значительно облегчает процесс изучения языка через реализацию одного из принципов обучения - наглядности. Английский язык на начальной ступени обучения в большей степени, чем другие школьные предметы, требует наглядности, что влечёт за собой использования большого количества пояснительный рисунков. Моя цель как учителя – научить моих учеников ориентироваться в этом безграничном информационном пространстве.

Более того, используя компьютер, организовываю на уроке индивидуальную, парную и групповую формы работы. Однако при этом помню, что компьютер не может заменить учителя на уроке. Поэтому тщательно планирую время работы с компьютером и использую его именно тогда, когда в нем есть действительная необходимость.

Важным аспектом использования ИКТ на уроках английского языка является *мультимедийная презентация*.

Уроки с использованием презентаций Microsoft Power Point.

На мой взгляд, современные педагогические технологии такие, как формы уроков с использованием презентаций Microsoft Power Point

- помогают реализовать личностно-ориентированный подход в обучении,

- обеспечивают индивидуализацию и дифференциацию обучения с учётом способностей детей, их уровня обученности, склонностей и т.д.

При традиционных методах ведения урока главным носителем информации для ученика выступает учитель, он требует от ученика концентрации внимания, сосредоточенности, напряжения памяти. Не каждый ученик способен работать в таком режиме. Психологические особенности характера, тип восприятия ребенка становятся причиной неуспешности. При этом современные требования к уровню образованности не позволяют снизить объем информации, необходимой для усвоения учеником на уроке.

Применение компьютерных презентаций в учебном процессе позволяет интенсифицировать усвоение учебного материала учащимися и проводить занятия на качественно новом уровне, используя вместо аудиторной доски проецирование слайд-фильмов с экрана компьютера на большой настенный экран или персональный компьютер (ноутбук) для каждого учащегося.

Эффективность воздействия учебного материала в виде презентаций на учащихся во многом зависит от степени и уровня иллюстративности материала. Визуальная насыщенность учебного материала делает его ярким, убедительным и способствует интенсификации процесса его усвоения. Компьютерные презентации позволяют акцентировать внимание учащихся на значимых моментах излагаемой информации и создавать наглядные эффектные образцы в виде иллюстраций, схем, диаграмм, графических композиций и т.п. Презентация позволяет воздействовать сразу на несколько видов памяти: зрительную, слуховую, эмоциональную и в некоторых случаях моторную.

Обладая такой возможностью, как интерактивность, компьютерные презентации позволяют эффективно адаптировать учебный материал под особенности обучающихся. Усиление интерактивности приводит к более интенсивному участию в процессе обучения самого обучаемого, что способствует повышению эффективности восприятия и запоминания учебного материала.

Работая на уроках английского языка заметила, что использовать её в учебном процессе можно на различных этапах урока, при этом суть ее как наглядного средства остается неизменной, меняются только ее формы, в зависимости от поставленной цели ее использования.

Стоит ли создавать презентации на каждый урок и не слишком ли много времени это занимает?

На мой взгляд, совершенно не обязательно постоянно использовать презентации, но в некоторых случаях, когда материал урока содержит большое количество иллюстративного материала, применение компьютерной презентации позволит существенно повысить эффективность урока. Существующие на рынке программного обеспечения средства построения презентаций позволяют без программирования в короткий срок создавать, и при необходимости изменять, компьютерные презентации. Одна из самых эффективных программ для создания презентаций – Microsoft Power Point. Она позволяет учителю в короткие сроки создавать собственные презентации. Учитывая большие дидактические возможности компьютерного представления знаний, уже в ближайшее время следует ожидать более интенсивного использования компьютерных презентаций в образовании.

Использование компьютерной презентации на уроке позволяет:

- повысить мотивацию учащихся;

- использовать большое количество иллюстративного материала;
- интенсифицировать урок, исключив время для написания материала на доске;
- вовлечь учащихся в самостоятельный процесс обучения, что особенно важно для развития их общеучебных навыков.

В данном случае компьютер служит средством для поиска необходимой информации, а также стимулом для формирования речевых высказываний.

Красочно оформленные презентации вызывают большой интерес на начальном этапе обучения. Презентации решают проблему использования наглядного материала. Например, если раньше приходилось вырезать и приклеивать картинки на доску, то сейчас с помощью Интернет можно найти картинки и рисунки и сразу вставить на слайд. Если картинок много, то оформить несколько слайдов. Детям очень нравятся презентации.

Создание презентаций требует творческого подхода со стороны учителя и просто хорошего знания компьютера.

Таким образом, компьютер не заменяет учителя на уроках английского языка, а является эффективным помощником, позволяющим повысить качество обучения и эффективность контроля. В настоящее время использование компьютера в учебном процессе очень актуально.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Коптюг Н.М. «Интернет-проект как дополнительный источник мотивации учащихся». Иностранные языки в школе. – 2013. – №3.
2. Музланова Е.С., Кисунко Е.И. Использование компьютерных технологий на уроках английского языка // Английский язык: Приложение к газете «Первое сентября». – 2016. – №12. – С.13– 18.
3. Беляева Л. А., Иванова Н.В. Презентация Power-point и ее возможности при обучении иностранным языкам // Иностранные языки в школе. – 2018. – №4.

BLENDED LEARNING AS A PROMISING FORM OF EDUCATIONAL PROCESS ORGANIZATION

Olha BERESTOK (Sumy, Ukraine)

Digitalization of education is an objective process taking place all over the world, which has not only many advantages, but also a number of disadvantages that cannot be ignored. The negative consequences of introducing information technologies (IT) into the educational process are caused by the fact that the number of external stimuli for the development of the student's brain is inevitably narrowed, the number of external stimuli for the development of the student's brain is limited, the students do not receive the necessary experience in decision-making, speech activity, their emotional and social intelligence does not develop. As a result, clip thinking, digital dementia virus, geographic cretinism, inability to solve problems and achieve goals, memory problems, difficulties in interacting with people occur.

One of the ways to overcome and compensate for these negative trends is the use of blended learning (BL).

BL is an educational approach that combines learning with a teacher (face to face) and learning using information technology, as well as combining the advantages of teaching in the classroom and distance or interactive learning, including accessible courses, designed to motivate the students in the learning process as a system,

consisting of components functioning in a continuous relationship and forming an integral part in the course of interaction. [1]

BL is a combination of traditional forms of classroom learning with various elements of e-learning or IT, such as video, computer graphics, audio clips, interactive elements, etc.

In the pedagogical literature, other names of BL are also used, with slightly shifted emphasis: combined instruction, hybrid learning, web-enhanced instruction, integrated learning, which have the same meaning.

This type of learning includes elements of independent management of the learning educational route, the ability to choose the place, time and pace of learning, as well as combining the experience of learning with a teacher and learning using IT.

The ratio of the components of traditional and e-learning is determined either by the student, or in the process of joint communication (coordination) with the teacher based on the psychological and pedagogical characteristics of each student. Blended learning is considered to be the one that contains the share of e-learning in the overall educational process varying from 30% to 80%. Up to 30% is traditional training with computer support. From 80% to 100% is full e-learning.

BL success factors are:

- personalization (the possibility of individualization of training, adjustment to the level of knowledge of each, its features of information perception, cognitive style);
- orientation to high achievements (the student should be able to show his best qualities in learning, which motivates him or her);
- training based on mastery (involves the transition to new educational material after confirming the required level of proficiency in already mastered);
- relationship orientation (giving special importance to the relationship connecting students with the teacher, among themselves, with other participants in the educational process);
- personal responsibility (giving the student the right to control the pace and success of his or her cognitive activity, choose the trajectory, the time of learning). [2]

The educational process with BL includes a sequence of the following phases of traditional (group) and e-learning, alternating in time:

- 1) instructing - organizational moments, regulation of activities;
- 2) orienting - introductory lectures, interaction system, task setting;
- 3) demonstration - analysis of visual material and specific situations;
- 4) reinforcing - doing exercises, solving problems, developing skills;
- 5) final - discussion of the results, control, summing up. [3]

When designing BL, it is advisable to use reverse design technology - from the learning outcomes in the discipline to the development of evaluation activities, the design of learning impacts, the development of Internet services, IT, the coordination of learning outcomes and evaluation activities, regulation.

Blended learning is a promising form of organizing the educational process, largely compensating for the shortcomings of traditional and e-learning and making the most of their advantages, having a synergistic effect. That is why this direction is gaining more and more popularity in the world.

Blended learning allows the flexibility to respond to a variety of life circumstances affecting individuals, educational institutions and society as a whole. Without abandoning traditional forms of education, yielding high results, blended

learning in parallel uses the latest achievements in order to modernize, intensify and individualize the educational process.

REFERENCES

1. Dann C.E. Blended learning: Getting students on board. Smart Innovation, Systems and Technologies. 2019. vol. 99. P. 214-223.
2. Blended Learning: Personalizing Education for Students. On-line Course (Coursera; New Teacher Center). URL: <https://www.coursera.org/learn/blending-learning-personalization>.
3. Han F., Ellis R.A. Identifying consistent patterns of quality learning discussions in blended learning. Internet and Higher Education. 2019. vol. 40. P. 12-19.

ACADEMIC MOBILITY AS A NON-TRIVIAL WAY OF LEARNING ENGLISH

Oleksandra RYMAR, Tetiana YURCHENKO
(Kropyvnytskyi, Ukraine)

Innovation and creativity in the 21st century are becoming integral to the development of citizens. Education is one of the important places, because it contributes to the development of these special skills; one of the priority areas of education reform, identified by the State National Program "Education. Ukraine of the XXI century", there is a need to "achieve a qualitatively new level in the study of foreign languages" [4]. English is a unique subject of study. Today it is the most widely spoken and well-known language in the world. Most people want to learn and master English at least at an elementary level. This subject is studied everywhere: in schools, universities, institutes, colleges, additional classes, additional classes with a tutor [3].

Academic mobility is the transfer of teachers and students of higher education institutions for a certain period of time to another educational or research institution within or outside their country for the purpose of study or teaching [1].

Academic mobility as a way to learn and improve a foreign language provides opportunities:

- adaptation of a teacher or student in different cities in accordance with different conditions and requirements;
- determining the level of knowledge, skills and abilities of both teachers and students;
- purposefulness of the purpose of the student or teacher, for which they came to a particular place;
- admission to academic mobility in Ukraine of all participants in the educational process, which previously could only include students;
- possibility of not choosing to study in Ukraine or abroad, today it is possible to study simultaneously;
- developing communication skills and increase the vocabulary of English words [1].

Therefore, we can list the current list of participants:

- students (bachelor's and master's degrees);
- candidates for the degrees of Doctor of Science and Doctor of Philosophy;
- scientists (employees in universities and research facilities);

International academic mobility is an opportunity for participants in the educational process to study, teach, train or conduct research activities in another

higher education institution (scientific institution) in Ukraine or abroad. According to the program documents of the Bologna Process, the subjects of academic mobility are students, teachers, researchers and management staff [2].

The main types of academic mobility in Ukraine are:

a) degree mobility - study in the Free Economic Zone, different from the permanent place of study of the participant of the educational process, for obtaining a degree of higher education, confirmed by a document (documents) on higher education or on obtaining a degree of higher education from two or more higher education institutions;

b) credit mobility - training in a freelancer, other than the permanent place of study of a participant in the educational process, to obtain loans from the European Credit Transfer and Accumulation System and / or relevant competencies, learning outcomes (excluding loans from the European Credit Transfer and Accumulation System) in higher education of a permanent or foreign place of study of a domestic or foreign participant in the educational process [4].

Forms of academic mobility of participants in the educational process, obtaining the degrees of junior bachelor, bachelor, master and doctor of philosophy in domestic free economic zones, are:

a) training in academic mobility programs;

b) language internship;

c) scientific internship [2].

Studying abroad a student has become an integral part of the study program at Ukrainian universities. Estimates received abroad are taken into account in Ukraine (according to ECTS). There is no need to take academic leave or agree on an individual study plan. The student retains a place of permanent study in Ukraine.

To develop and improve a foreign language, teachers offer students a variety of new technologies: movies, videos, audio recordings, audiobooks, audio dictation, interesting programs to deepen knowledge on the Internet and more. When teachers teach this subject, they first of all increase the level of professional competence, deepen all types of skills, conduct various types of machine and non-machine control, consolidate and apply their own knowledge in practice.

For the student, **academic mobility** is useful because the student develops, listens to others, argues whether others know the material correctly and only then can object, prove their point with arguments and facts, according to their own base of learning English. Mobility in general helps not to stifle your development and achieve the desired result. Mobility is an important human trait that may not be unique to everyone.

We are the students of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University, Faculty of Ukrainian Philology, Foreign Languages and Social Communications occupy a prominent place in the students' council. Therefore, it was decided to conduct an oral survey and questionnaire among the entire faculty on their opinions and ideas of academic mobility. We chose two methods, because one is impossible without the other. The oral survey made it possible to express one's own opinion and hear the student, because our university does everything possible to make students study comfortably and to achieve the greatest development. We honestly interviewed 100 students and, after analyzing the results, came to the following conclusions. 92% of surveyed students consider academic mobility to be one of the most modern methods of gaining useful life experience for a student. The remaining

8% do not think so. 88% of students surveyed believe that learning English through academic mobility is an effective method for today's youth. At the same time, 80% of the 100 students would like to try this method on them, and the remaining 20% refused. Within 85-90% of students spoke about the high quality of knowledge of their profession, teacher training, depth, completeness, clarity of presentation of educational material that they can get using this type of learning.

Based on the results of our survey of 100 students of our university, we can announce the following conclusions. Most of the students surveyed consider academic mobility to be an effective modern method for learning English and want to try it on their own.

In our time, progress never stands still. Every day we hear about new methods of obtaining, assimilating and processing information. Every year, education becomes better and more accessible to everyone. The method we have described can be one of the revolutionary ways to gain experience and learn quickly. This practice will also help to increase the level of tolerance and mutual understanding of people in the community, because, in addition to learning, academic mobility also means cultural exchange. Today, this is one of the key aspects of human development.

REFERENCES

1. Вікіпедія. // [Electronic resource] – Access mode: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%>
2. Види міжнародної академічної мобільності // [Electronic resource] – Access mode: <https://npu.edu.ua/universytet/mizhnarodne-spivrobotnytstvo/mizhnarodna-akademichna-mobilnist>
3. Роль англійської мови у сучасному світі // [Electronic resource] – Access mode: <https://vseosvita.ua/library/referat-rol-anglijskoi-movi-u-sucasnomu-sviti-anglijska-mova-vsudi-i-skriz-dominue-227323.html>
4. Царик О.М., Рибіна Н.В. Міжнародна мобільність як спосіб підвищення мотивації студентів до вивчення іноземних мов // [Electronic resource] – Access mode: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/15839/1/171_Tsaryk_Rybina.pdf

THE CHALLENGES OF DISTANCE LEARNING DURING THE PANDEMIC

Zhamilya BAKIROVA (Arkalyk, Kazakhstan)

I. INTRODUCTION.

In the context of the spread of Coronavirus infection, number of universities across the world are shifting the focus from traditional education to a web-supported education that can be provided either fully online or through blended learning (hybrid learning).

Such a sharp transition to "distance learning" is a forced and urgent measure, not all universities were ready for this radical restructuring of the educational process based on the objectively different level of development of the information infrastructure, the provision of disciplines with electronic educational resources and the readiness of teachers to use digital platforms and services in the educational process.

It has been recognized that online learning has many advantages. The chief educational advantage is that students enrolled in online courses offered in asynchronous learning environments are able to access information in a flexible way without ever leaving home [1]. Other advantages of online learning include the following: well-structured and efficient management of assignments, competitive

advantage (online learning provides access to good quality education), cost effectiveness etc. However, online education highlighted weaknesses in the teaching-learning process from the students' perspective as well as from the perspective of teachers involved in online education.

The goal of distance learning includes greater extension of openness and flexibility, whether in terms of access, curriculum or other elements of structure. Hence, this paper will focus on the following:

1. how to handle an overwhelming variety of online learning platforms and learning apps;
2. how to adapt courses to a fully online environment;
3. how to increase students' engagement.

II. MAIN PART

There are still local problems caused by the application of Information and Communication Technology (ICT). A survey conducted by Joseph B. Umoh and Ekemini T. Akpan in 2014 among the students of the University of Uyo, Nigeria investigated challenges of blended e-learning and revealed "non-availability, non-accessibility and inadequate ICT skills towards the utilization of blended e-learning tools". The authors explain these results as due to "lack of ICT infrastructures to support blended e-learning approaches" [2]. The lack of access to the Internet at home, the lack of computer availability, slow internet connection and login problems are cited as the main obstacles to access online educational resources at the University of the Western Cape (UWC) in Cape Town [3]. Improving Internet access and enhancing ICT literacy and information literacy in the developing world is still an area of great concern [4]. Another prominent problem faced by online students is the isolation of an online course. More particularly, students experience hurdles in learning situations that involve group work and group assessments [5]. The barriers to participation can be of a personal nature: inability to build interpersonal relationships with peers, stress and anxiety states associated with using technology, being pushed out of one's comfort zone. The importance of effective online collaboration/group work cannot be overestimated; however, potential barriers to achievement may serve to isolate the students resulting in disengagement or withdrawal. In addition, members of the teaching staff can also have difficulties when trying to implement new ideas and practices, educators feel stressed and not equipped with the relevant skills to teach online and guide students through learning activities, especially in such cases when they themselves may be struggling to make effective use of sophisticated learning technologies [6-8]. There is a need for more adequate training of academic staff in the field of ICT-based learning environments, which will help educators do their jobs with confidence and help students reach for their maximum potential.

2.1 A wide variety of online learning platforms and learning apps

The first issue turns out to be problematic for both students and academic staff alike: students may become easily distracted and overwhelmed by the necessity of switching between multiple apps and websites all the time and teachers may have trouble selecting an e-learning tool that aligns with their existing learning content. Moreover, going through detailed tutorials and importing learning content into the all-in-one platform may require some special knowledge and technical skills. During the initial stage, it is highly desirable to build up a unified learning environment, thus providing a personal overview of the education (in terms of content, structure, and

progress) and transparent access to course material. In addition to the mentioned benefits, a unified learning environment helps save students' time and ease teachers' workload.

The implementation of distance learning in higher education institutions during the Pandemic has shown that it is possible to cope with such complex situations provided that there is a unified learning environment and sufficient technical support available to help academic staff manage maintenance issues. Providing necessary assistance with e-learning technologies is a good administrative practice that helps ensure that courses run smoothly.

2.2 Adapting courses to a fully online environment and increasing student engagement

The problem of adapting courses to a fully online environment goes hand in hand with student engagement issues, as student engagement goes down in an online learning process. When teachers teach onsite, they can monitor whether the student is carrying out the assigned activity. However, in a Zoom meeting teachers cannot be sure that student's attention is focused on a particular activity particularly with student's camera turned off. Therefore, it is crucial to engage students through the proper presentation of information and create a feedback loop between teacher and student for the improvement of learning performance within an online environment. Learner-to-learner interaction is also highly desired by learners, it can play a significant role in helping students eliminate a sense of isolation. According to Florence Martin and Doris U. Bolliger, activities that enhance engagement “assist students in feeling connected and can create a dynamic sense of community” [14]. At the introductory stage of the lesson it is better to organize pair work activities by means of splitting Zoom meeting in separate sessions (breakout rooms). A brief discussion task can be used as a lead-in to a topic under consideration (for instance, in a lesson on writing emails the teacher may encourage students to ask their partners questions about emails: Do you get a lot of emails? How and when do you respond? How often do you delete an email without reading it?). If this activity is carried out with the whole class, there is danger that strong students will dominate discussion and weak students will prefer to remain silent. Using breakout rooms or chats ensure that all students simultaneously engage with a task. In addition, it will help with the initial speaking anxiety, as speaking with a peer is less stressful than speaking to a teacher in front of the whole class in the Zoom application. As a result, overall quality of student talk improves.

Other problems the teacher might run into are of a technical nature. If students do not have course books at hand and questions are displayed on the teacher's screen, they might feel confused as screen sharing options disappear in breakout rooms and as a result they might forget questions. In order to avoid such situations, it is recommended to use Google Slides – a web-designed platform for creating rich media presentations. In fact, it enables a teacher to put together all digital curriculum materials thus facilitating retrieval of multimedia content. A teacher can share the presentation with students by using the “Share” button and copying the link or by sending the link by email beforehand (the provision made for the students who arrive late to class). The use of Google Slides ensures that students are involved in the learning process at every stage of the lesson. After speaking activity monitoring in breakout rooms is done, a teacher should provide appropriate congruent feedback before moving on to the next stage. It may look as follows: 1. A clear question plus

time to think about how to answer it, e.g. “What was one thing that surprised you a great deal about your partner? I’ll give you a minute to think” or “What was one thing you disagreed with?” 2. Giving nonverbal feedback. If students’ cameras are turned on, a teacher can give them nonverbal ways to express their opinions: “So, do you check and respond to e-mail only at specific times? Show me your thumbs!” 3. Writing down some of the students' ideas in the course of monitoring student performance in breakout rooms and giving feedback by asking a clear question, e.g. “So here are some of the ideas I’ve heard. Did you discuss something else that I didn’t hear?” or “So here are some of the problems you talked about. Use the annotate function in Zoom and tick the problems you’ve experienced”. All procedures mentioned above contribute to students' awareness of learning issues and help them stay focused and engaged in the activity. In the main part of the lesson it makes sense to continue using Google slides, as it may serve (depending upon language skills students need to develop) as an interactive student's copybook. The teacher can duplicate the slide containing the task (like putting text segments into the correct sequence to focus on the structure of emails) and then assign each pair of students a slide name. Students can do the task and then do a “gallery walk” looking at other students' slides and leaving comments. Google slides is also a useful tool for doing drag-and-drop exercises (e.g. sentence-to picture and sentence-to-word matching tasks at the stage of controlled practice managed by the teacher), it allows users to insert images, text boxes, and shapes, which enables students to work collaboratively on drag-and-drop tasks in a single digital information environment. Google slides prove to be efficient in handling reading comprehension lessons, as it allows students to highlight segments of text that illustrate evidence to justify students’ responses. It improves student engagement as a teacher gets students reading a text carefully, not just selecting one letter from answer choices.

Whatever learning activity students are engaged in, it is wise for the teacher to prepare supplementary activities or additional resources that will keep the early finishers from wasting their extra time in the Zoom application. For instance, a teacher can draw a text box in the lower-right corner of the slide to assign silent follow-up activities for fast-finishers. Through thoughtful classroom design, teachers can maximize the satisfaction from the time spent in the online classroom, which in turn will support students’ holistic learning experiences [15]. Creating a successful online class and a sense of community in the online classroom is a labor and time intensive task which requires a significant amount of specialized knowledge. Online teaching staff should constantly rise to practical challenges of implementing online classes and programs to find new ways to promote meaningful interactions between students.

III. Conclusions

This paper shows the following issues that revealed themselves during the COVID-19 outbreak: a wide variety of online learning platforms and learning apps, difficulty of adapting courses to a fully online environment and increasing student engagement. To successfully deal with these problems, a thoughtful and comprehensive approach is needed to support students and teaching staff in online learning environment.

By carefully considering, the assignments aimed at boosting student engagement educators are more likely to create a productive online learning environment and increase positive learning outcomes in higher education.

REFERENCES

1. J. Butcher, J. Rose-Adams, *Open Learning: The Journal of Open, Distance and e-Learning*, 30, 127-137
2. J. Umoh, E. Akpan, *Journal of Education and Learning*, 3, 60-70 (2014)
3. N. Mohamed, F. Peerbhay, *African journal of Health Professions Education*, 4, 123-127 (2012)
4. Md. S. Khalid, M. J. L. Pedersen, *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 228, 614- 621 (2016)
5. R. Davidson, *Journal of Learning Design*, 8, 94–105 (2015)
6. J. Little-Wiles, L. Naimi, *Conflict Resolution & Negotiation Journal*, 4, 1– 13 (2011)
7. G. Thorsteinsson, *Journal of Educational Technology*, 10, 15–20 (2013)
8. S. W. Schmidt, C. M. Tschida, E. M. Hodge, *Online Journal of Distance Learning Administration*, 19, 1-10 (2016)
9. M. Bickle, R. Rucker, *Journal of Online Higher Education*, 4, 3-10 (2020)
10. S. Alharbi, S. Drew, *International Journal of Advanced Computer Science and Applications*, 5, 143-155 (2014)
11. J. T. Nagy, *Education and Information Technologies*, 21, 897-917 (2016)
12. W.-L. Shiau, P. Y. K. Chau, *Information and Management*, 53, 355-365 (2016)
13. M. Jordan, D. Duckett, *The Journal of Public and Professional Sociology*, 10, 1-23 (2018)
14. F. Martin, D. U. Bolliger, *Online Learning Journal*, 22, 205-222 (2018)
15. B. L. Hansen, E. Gray, *Journal of Educators Online*, 15, 24-44, (2018)

THE INFLUENCE OF THE USE OF A DIFFERENTIATED APPROACH IN TEACHING A FOREIGN LANGUAGE ON THE MOTIVATION OF STUDENTS

**Zhamilya BAKIROVA, Aida OMIRZAK
(Arkalyk, Republic of Kazakhstan)**

This article discusses the concept of a differentiated approach in teaching and its significance, as well as the impact of its use on the motivation of school students in the framework of teaching a foreign language. The problem of academic performance is relevant at all times of the existence of pedagogy. As Rogova G. V. notes in the lower grades, most students have a high motivation to learn a foreign language, learn how to convey their thoughts and communicate with others. However, with increasing requirements in learning a foreign language, students have to make more and more efforts to fully master the language. [3, p. 3-5] Sometimes a decrease in their cognitive motivation for the subject, and as a result, the degradation of students' academic performance could be observed. The solution to this pedagogical task lies in nothing else than the application of differentiated learning technology which considers the individual needs of each student. Focusing on individual needs and abilities will allow teachers to maintain cognitive interest in the subject, ensure maximum efficiency in learning, as well as the academic performance of all students in the class.

Studies of the sphere of human motivation have shown that it is the main booster of purposeful human activity. I. A. Zimnaya defines motivation a "trigger mechanism" of various kinds of human activity that encourages success. [7, p. 6] Soviet psychologist K. Platonov characterizes motivation as "a set of closely interrelated motives", which means that motives are internal components of motivation. [9] This concept has variative classifications. However, most of them have the same meaning and explanation. The classification of motivation of the students into external and internal suggested by T. O. Gordeeva, A. O. Sychev, E. N. Osin and foreign

psychologists R. Ryan, E. Deasy and K Rogers is considered to be general. External motivation is understood as a desire of a person to meet the standards and requirements imposed by society or surrounding people. In contrast, motivation of cognition, achievement and self-development based on the student's desire to improve his knowledge, skills and abilities is determined as internal motivation. [1, p. 96-107] [3, p. 54-67]

The concept of "differentiated learning" is understood as "such a form of organization of the educational process and the activities of students, in which their inclinations, interests and manifested abilities are taken into account." [10] According to I. P. Podlasyi, "differentiated education is the maximum consideration of the capabilities and needs of children." K. A. Tomlinson describes differentiation as creating a balance between academic content and individual needs of students. "In differentiated learning, the teacher starts from the level at which the students are at the moment, and not from the level at which they should be" K. E. Tomlinson. [6, p. 3] The main goal of the differentiated technology of teaching any subject is to create conditions for the qualitative progression of students' academic performance in the subject, implying the improvement of their knowledge, skills and abilities within the framework of the studied subject, increasing their educational motivation and cognitive activity. So that means it is vital to teacher to know the peculiarities of the development of the psyche, thinking, consciousness at different stages of age periodization, analyzing individual abilities, educational needs and interests of a student.

The use of differentiatonal technology in teaching foreign languages in school is beneficial for both teachers and students at school. It is advantageous for the teacher, since the use of this approach allows to determine at what stage of language acquisition each student is in the classroom, and subsequently, taking into consideration the individual needs, peculiarities, abilities, skills and preferences of students, to select teaching methods and tasks for the development of students' knowledge and skills and maintaining good academic performance and the quality of education received.

Regardless of what students' motivation and the leading motives for learning whether internal or external is, the teacher's use of a differentiated approach in teaching a foreign language allows students to study at an individual comfortable pace of learning, which has a positive effect on the quality of language acquisition and the development of the necessary language abilities of students. Along with this, the use of this approach in teaching allows students to determine what is worth working on, set goals together with the teacher and observe personal progress in mastering a foreign language. In addition, the creation of such favorable learning conditions, as well as the frequency of success situations created, can increase the motivation of students to learn English. That is, the use of differentiated learning technology implies the creation of a program for the development of the abilities of all students of the class, consideration their individual educational abilities and needs, interests, psychological and physiological abilities.

K. E. Tomlinson , in her research in the field of differentiated learning technology, suggests considering the effective application of a differentiated approach in teaching in connection with the following concepts: 1) The content of education, which provides for the identification of information and skills necessary for students to master, depending on their abilities; 2) A process that implies feelings experienced

in the process of teaching content and students' understanding of what they are learning; 3) The product, that is, the successful demonstration by students of their knowledge, skills and abilities in the process of working in the classroom; 4) The learning environment, which is the provision of favorable, comfortable conditions, including both working conditions, that is, various kinds of tasks, forms of work, and the atmosphere in the classroom as a whole. [6, p. 40-41] These components are significant in the use of the multi-level learning.

The technology of multi-level learning can be used in interrelation with the differentiated approach. Differentiation of multi-level learning can be carried out at all stages of the lesson and the learning process: when getting acquainted with new material, completing tasks for fixing during the lesson, completing homework, independent and control work, etc. The use of multi-level tasks feasible for each student in the classroom is proved as important condition in developing students' skills and improving their academic performance, as well as increasing learning motivation.

Focusing on the educational needs of children with low academic performance, teachers need to develop tasks that are easy to understand, logical to understand and feasible to perform, often repetitive tasks by analogy. In working with a weak student, the teacher will play the role of a trusting partner, comrade and friend who supports the student's aspirations, gives advice, further clarifies, helps to cope with difficulties and achieve a common goal. Such close work with the teacher, his emotional support is able to rekindle the extinguished interest in learning.

In working with students, who are often considered as the majority of the students in the class, with average academic performance, the teacher, in accordance with their intellectual abilities, offers tasks of an average level. They can be the same as for students with low academic performance, but implying more independent work, or similar tasks as for a group of students with high academic performance and educational needs, only easier. A group that still makes small mistakes, has an average level of abilities, and is prone to hasty actions, when performing tasks in a foreign language lesson, requires repeated repetition to firmly consolidate knowledge. For this category of students, the teacher acts as a mentor who corrects mistakes and sets them further direction.

The last group of students belonging to the category of strong, as a rule, has a high cognitive interest and motivation to learn, can cope with tasks of increased complexity that require critical and analytical thinking, creativity and independence. This group of students, who have independence and knowledge, abilities and skills high enough for their peers, can be useful for a teacher by the fact that they can assist in conducting a lesson. A student who already has an idea about a certain topic can prepare a small presentation, a story, lead a discussion in the classroom, which will be fascinating both for his other classmates and for himself by giving him the opportunity to show his independence, organizational and leadership qualities. [8, p. 264-296]

It follows from this that a holistic approach to learning and the use of a differentiated approach in teaching schoolchildren, depending on their individual physical and psychological characteristics, educational abilities, needs, interests, together with the creation of motivational conditions for supporting educational and cognitive interests and motives, can guarantee high-quality education and the solid consolidation of the knowledge gained.

REFERENCES

1. Gordeeva T. O., Sychev A. O., Osin E. N. "Academic motivation scales" questionnaire. *Psychological journal*. 2014. pp. 96-107.
2. Rogova G.V., Nikitenko Z.N. Some Reasons for Declining Interest in the Subject "Foreign Language" at School / *Foreign Languages at School*. M., 1982, № 2.
3. Ryan R. M., Deci E. L. Intrinsic and extrinsic motivations: Classic definitions and new directions. *Contemporary Educational Psychology*, 2000, vol. 25 (1), pp. 54–67.
4. Skatkina M. N. Didactics of secondary school: Some problems of modern didactics. - M.: Enlightenment, 1982.- 319 p.
5. Tomlinson C. A., Imbeau M. B. *Leading and managing a differentiated classroom*. Alexandria, VA: ASCD.
6. Tomlinson C. A. *The Differentiated Classroom: Responding to the Needs of All Learners*. Alexandria, VA USA. 1991.
7. Rogova, G. V. *Methods of teaching a foreign language in secondary school: method. manual* / G. V. Rogova, F. M. Rabinovich, T. E. Sakharova. - M.: Enlightenment, 2006. - 287 p.
8. Shakhmaev I. M. *Differentiation of education in secondary school*– - M.: Enlightenment, 1982. - pp. 264-296.
9. URL: <https://psychology.academic.ru/1245>
10. URL: <https://pedagogicheskaya.academic.ru/1060/>

MODERN TOOLS OF ONLINE EDUCATION IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING

Tetiana VIEDIERNIKOVA (Kharkiv, Ukraine)

A modern professionally oriented approach to the study of a foreign language involves the formation of students' ability to communicate in a foreign language in specific professional, business and scientific fields. Global integration processes affecting all spheres of human activity introduce new responsible tasks for the theory and teaching methods. Contemporary life dictates its own rules in all areas of activity. It is appropriate to assume that after the end of the pandemic, many educational institutions will continue to implement online courses using modern teaching technologies. We need to recognize that distance education or online learning is becoming a reality in higher education. Probably, universities will not completely switch to online education, but will use blended learning, when information technology tools “complement” traditional education. However, for some disciplines, the transition to the predominant use of online distance learning (long distance learning) is quite possible. However, it will require retraining of the teaching staff, adjustments to training programs, equipping universities with modern means for distance learning, connecting IT specialists to create e-courses, journals, statements and student identification.

The main idea of the online learning methodology is to create a learning virtual environment, including various Internet sources, conduct online lectures and consultations, and develop testing. The constituent parts of online learning are students and teaching staff, whose interaction is carried out using modern telecommunication means. An important integrated factor of the distance learning system is the combination of pedagogical methods and techniques used in the educational process. These are, first of all, interactive databases; electronic magazines; computer training programs (electronic textbooks, grammar simulators, electronic courses to prepare for the delivery of a certificate of knowledge of a foreign language in accordance with the standards). A special role in online learning is played

by web conferences, which allow all participants in the discussion to conduct an active polylogue, which is of great didactic value.

The main results of effectiveness of the implementation of distance education in the learning process are confirmed by many scholars, namely:

- online learning is gaining in popularity these days and the search for optimal and effective teaching methods and strategies is an integral part of teaching foreign languages (Dos Santos, 2020);

- digital age has come and today's students have vast experience in active using digital technologies through resources such as Facebook, Instagram, blogs and WhatsApp. For them, the online environment is familiar (Lestariyana & Widodo, 2018). After all, constantly evolving mobile strategies play a significant role in the digital age, allowing for continuous improvement of the learning process (Nariyati & Sudirman, 2020);

- modern technologies open up unlimited access to educational materials for everyone. This circumstance greatly facilitates the educational process and makes it accessible to a wide range of people (Chartrand, 2016);

- online platform opens many opportunities for effective learning for students. Besides, it allows to create educational resources, communicate between participants in the educational process, give an objective assessment of activities (Costaa & Alvelosa & Teixeiraa, 2012).

The current situation in higher education shows that it has become vitally important to conduct classes using new information technologies. The main goal of online learning is the formation of sustainable motivation through the active participation of students and teachers in the educational process. It is possible to ensure a qualitative improvement in the results of educational activities only with a reasonable combination of accumulated methods, personal experience and modern technologies.

The advantages of online education are obvious:

- 1) the possibility of differentiated and individual training for all students (including those with disabilities, territorial availability of education in the country's ranking universities; 2) interactivity; 3) quality of tests; 4) visibility; 5) justification for the use of audio, video materials; 6) the possibility of work with gifted students; 7) remote participation in olympiads, competitions, conferences.

Key innovative qualities of online learning include:

- 1) ensuring all components of the educational process: obtaining information, practical exercises, certification (monitoring of educational achievements);

- 2) interactivity, which provides a sharp expansion of the possibilities of independent educational work through the use of active-activity forms of learning.

- 3) the possibility of more complete training outside the classroom.

Modern technologies of online learning create new opportunities for improving the level of learning and teaching a foreign language. They contribute to the development of students' skills in all types of speech activity, as well as the formation of the socio-cultural competence of students. Studying online, students master text, audio and video materials and receive feedback from the teacher. At the same time, the university's online English language course should orient students towards continuing their education, mastering a profession, effectively carrying out professional activities, and achieving other personally significant goals.

There is no doubt that it will continue to transform along with the development of mature society and digital economy. It is necessary to solve the problem of its harmonization with traditional forms and methods of teaching, to create pedagogical technologies adequate to the possibilities and goals of online learning. In this context, our study of creating online courses should be considered as one of the first steps in mastering a new dimension of higher education in terms of learning and teaching foreign languages.

In conclusion it should be noted that the use of distance education and online courses gives educators a great opportunity to improve learning management, increase the effectiveness and objectivity of educational process, save teacher's time, increase student motivation to get knowledge, interest them in learning foreign languages, inculcate persistent desire for self-control and self-improvement, which will positively affect learning outcomes.

REFERENCES

1. Costaa C., Alvelosa H, Teixeiraa L. The Use of Moodle E-learning Platform: A Study in a Portuguese University. CENTERIS 2012. Conference on Enterprise Information Systems. 2012.
2. Chartrand R. Advantages and Disadvantages of Using Mobile Devices in a University Language Classroom // Bulletin of the Institute of Foreign Language Education Kurume University. 2016. Vol. 23. P. 1-13. URL: <http://id.nii.ac.jp/0365/00000162>.
3. Nariyati N., Sudirman, N., Pratiwi P. EFL Pre-service Teacher's Perception Toward the Use of Mobile Assisted Language Learning in Teaching English // International Journal of language Education. 2020. Vol. 4, № 1. P. 38-47. DOI: 10.26858/ijole.v4i2.10052.
4. Puspitasari R., Lestariyana D. Engaging Young Learners of English with Digital Stories: Learning to Mean // Indonesian Journal of Applied Linguistics. Vol.2, 2018. P. 489-495. URL: <http://ejournal.upi.edu/index.php/IJAL/article/view/13314>. DOI: 10.17509/ijal.v8i2.13314.
5. Santos L.M. The Discussion of Communicative Language Teaching Approach in Language Classrooms // Journal of Education and e-Learning Research. 2020. Vol. 7. № 2. P. 104-109. ISSN(E) 2410-9991 / ISSN(P) 2518-0169. DOI: 10.20448/journal.509.2020.72.104.109

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ПРОЄКТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Оксана СТАРИК (Кам'янець-Подільський, Україна)

Незалежність України відкрила нові можливості до реформування та оновлення освіти: пошук нових підходів до організації освітнього процесу, тому науковці розпочали розробляти інноваційні технології, які можна впроваджувати в практику. Останнім часом у педагогічній практиці широко впроваджують інтерактивні технології навчання, сутність яких полягає в тому, що освітній процес відбувається в постійній активній взаємодії всіх учасників. Інтерактивна діяльність забезпечує організацію та розвиток діалогічного мовлення, що спрямовує на взаємодію, взаєморозуміння, розв'язання проблем, важливих для кожного з учасників навчального процесу.

Продуктивна освіта в умовах сучасного українського соціуму виступає потужним стимулом активізації особистої творчої енергії, мотивації до продуктивної самоосвітньої діяльності, розвитку творчих здібностей особистості шляхом засобів і форм продуктивного навчання, однією з яких є метод проєктів. Пройшовши стадію еволюційних змін, метод проєктів виступає прогресивним методом освітніх технологій XXI століття, що спрямований на духовне та професійне становлення особистості, оволодіння нею різними способами творчої,

дослідницької діяльності. Як форма продуктивного навчання він забезпечує творчий характер навчальної діяльності в процесі якої студент реалізує свої можливості у спільно досягнутому продукті.

Цю проектну систему навчання розроблено ще у 20-ті р. ХХ ст. (Д. Дьюї, В. Кілпатрик, С. Шацький). Вона дала змогу здобувачам освіти безпосередньо залучитися до практичної діяльності, засвоїти теоретичні знання, важливі для розв'язання конкретного завдання [1].

Дослідження методу проектів як засобу реалізації особистісно орієнтованого навчання спостерігається у наукових доробках Т. Башинської, Л. Ботько, Т. Волковської, С. Сисоевої, З. Таран, О. Коперника та ін. Широкоаспектне висвітлення методу проектів як педагогічної технології, що включає сукупність дослідницьких проблемних методів творчого спрямування, розкрито у наукових працях Є. Полат, О. Пометун, Л. Пироженко, О. Рибіної, С. Сисоевої, та ін.; як продуктивного методу навчання (І. Бем, А. Хуторський, Й. Шнайдер). У сучасній педагогіці розкрито погляди на зміст, структуру, типологію методу проектів, етапи проведення та специфіку застосування у навчальному процесі (К. Баханов, В. Гузєєв, А. Касперський, В. Курицина, О. Пехота, Л. Пироженко, Є. Полат, О. Пометун, О. Савченко, Г. Селевко, Л. Сергєєва, М. Скаткіна, Е. Михайлова та ін.) [1].

Очевидно, що інформаційна революція швидко вдосконалює технологічний процес. Здобувачі освіти швидко адаптувалися до постійного оновлення інформації, змін, інтеграції Болонського процесу. З огляду на це варто залучати нові різноманітні інтерактивні методи та прийоми навчання для реалізації поглибленого швидкого засвоєння постійно оновлюваних знань. Важливо також враховувати роль мультимедійних засобів у проведенні інтерактивного заняття з англійської мови. З-поміж інтерактивних ігор із залученням мультимедійних технологій заслуговує на увагу метод проектів «презентації» та демонстрації відеопроєктів. У змісті інтерактивного навчання передбачено взаємодію з традиційними методами. У процесі навчання англійської мови інтерактивність методів виявляється в синтезі вищезазначених технологій, у різноманітності форм проведення занять [4].

Саме з упровадженням інтерактивних технологій навчання зростає активність роботи, увага та мотивація студентів, оскільки вони почуваються не пасивними слухачами, а безпосередніми учасниками заходу, розвивають уміння вислуховувати думки інших, погоджуватися з ними або відстоювати свої, самостійно шукати аргументи, пояснювати логічність та послідовність своїх думок англійською мовою з використанням термінів професійного спілкування.

Наразі в освіті формується тенденція до проектування. Проектна культура є тією загальною формулою, у якій реалізується мистецтво планування, винаходу, творення, виконання та оформлення, тобто проектування. Засвоївши культуру проектування, здобувач освіти розвиває творче мислення, самостійно планує свої дії, прогнозує можливі варіанти, розв'язання завдань з використанням здобутих засобів і способів діяльності.

Проектний метод варто активно використовувати під час навчання іноземних мов, адже ця технологія навчання передбачає створення проекту одним, двома, чи групою вихованців. Робота над проектом дозволяє залучити до навчальної діяльності не тільки інтелект, досвід, свідомість студента, а також його почуття, емоції, вольові якості; сприяє осмисленню навчального матеріалу, визначенню

особистістю свого емоційно-ціннісного ставлення до нього; підвищує ефективність засвоєння.

Проектна робота передбачає активізацію механізмів запам'ятовування та відтворення інформації для інших; застосування знань у варіативних ситуаціях; розуміння причинно-наслідкових зв'язків; наведення потрібних аргументів; сприяє розвитку ініціативи, самостійності, організаторських здібностей, стимулює процес саморозвитку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Волкова Н. П. Педагогіка / Н. П. Волкова. – Київ: Академвидав, 2009. – 616с.
2. Гавриленко О. М. Навчання іноземних мов засобами інформаційнокомунікаційних технологій: навчально-методичний посібник/ О. М. Гавриленко. – Київ: ПП «Ексклюзив-Систем», 2011. – 139 с.
3. Наволокова Н. П. Практична педагогіка для вчителя: навчальний посібник / Н. П. Наволокова, В. М. Андреева. – Харків, 2009. – 120 с.
4. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібн./ О. І. Пометун, Л. В. Пироженко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.twirpx.com.>file>.

ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У НОВОМУ КОНТЕКСТІ (БАЗОВА ШКОЛА)

Ольга КОМАР (Умань, Україна)

На сучасному етапі розвитку, завдяки якісно новим взаємовідносинам нашої країни з членами світової спільноти на основі нових політичних та соціально-економічних реалій, створюються сприятливі можливості для вивчення англійської мови та її реального використання в спілкуванні із представниками інших країн. Успішне володіння англійською мовою – це необхідна передумова для отримання цікавої роботи у своїй країні та за кордоном, зміцнення дружби з представниками різних країн, продовження навчання у міжнародних закладах вищої освіти та професійного зростання в обраній галузі. Усе це вимагає термінового оновлення змісту завдань навчання англійської мови та розширення його функцій як навчального предмету з урахуванням кращого світового досвіду навчання англійської мови та соціокультурних особливостей її вивчення.

Головне завдання сучасного навчання англійської мови в базовій школі не лише дати освіту, але й налаштувати особистість учня чи студента до самостійного набуття знань, до постійного прагнення заглиблюватися в сферу пізнання, формувати стійкі пізнавальні мотиви вивчення, основним з яких є пізнавальний інтерес. Для формування пізнавального інтересу тих, хто навчається має значення цілий ряд факторів, у тому числі пошук методів і форм організації навчальної діяльності. Таким чином, основні завдання сучасного навчання англійської мови в базовій школі включають наступне:

1) Комунікативний та соціокультурний розвиток особистості учня, підготовка його до міжкультурного спілкування: формування та розвиток комунікативної компетентності (мовної, мовленнєвої, лінгвокраїнознавчої, соціолінгвістичної), необхідної для спілкування в навчальній, повсякденно-побутовій, діловій сферах; розвиток культури сприйняття автентичних текстів (художніх, газетно-журнальних, рекламно-довідкових); формування уявлень про діалог культур як свідомо обраної життєвої філософії, вимагає поваги до інших культур, готовності

до вивчення культурної спадщини світу; ознайомлення з культурою країн, мова яких вивчається, її зв'язками з гілками світової культури.

2) Навчання учнів технології вивчення англійської мови та розвиток її самоосвітнього потенціалу для задоволення їх особистісних інтересів у вивченні англійської мови в тих чи інших сферах спілкування, галузях знань: навчання техніки роботи з вітчизняною та зарубіжною довідковою літературою; навчання способам схематизації комунікативно-пізнавальної інформації (побудова мовних, мовленнєвих та комунікативних таблиць, схем); розвиток навичок роботи з книгою, аудіо- та відеоматеріалами, комп'ютерними програмами; на ознайомлення з міжнародними тестами щодо визначення рівня володіння мовою; навчання форм самоконтролю ефективності навчальної, комунікативно-пізнавальної та комунікативної діяльності англійською мовою [2, с. 54].

Під час вивчення сучасних матеріалів навчання англійської мови, ми дійшли висновку, що зараз немає єдиної думки у визначенні сучасних інноваційних підходів. Важливим буде виділити деякі технології, що часто застосовуються на практиці.

I. 1) проектні технології; 2) інформаційні технології; 3) технології мовних портфелів; 4) модульно-блокові технології.

II. 1) комунікативно-орієнтовані технології; 2) інтегральні технології; 3) проектні технології.

III. 1) технологія особистісно-орієнтованого навчання; 2) технологія комунікативного взаєонавчання; 3) комп'ютерні технології; 4) мультимедійні технології [1, с. 127].

У процесі знайомства з технологією ми з'ясували, що її застосування у повній мірі на занятті в аудиторії неможливо. Але саме ця технологія може наблизити процес навчання іноземних мов за своїми основними характеристиками до процесу оволодіння мовою в природній ситуації за допомогою створення в аудиторії певного мікроклімату з усіма реальними міжособистісними відносинами і цілеспрямованістю в практичному використанні мови. Суть особистісно-орієнтованої технології полягає в тому, що у вчителя немає готових шаблонних методів взаємодії з різними учнями, вона залежить від особистості учня, його інтересів, здібностей та навичок. Безумовно, для цього необхідна комплексна оцінка. Крім того, під час реалізації особистісно-орієнтованого навчання необхідно враховувати психологічні особливості учнів. Особливістю методики є обов'язковий моніторинг індивідуального вибору учня щодо змісту, виду і форм навчального матеріалу, мотивації, прагнення використовувати отримані знання самостійно, з власної ініціативи у ситуаціях, не пов'язаних з навчанням [1, с. 291].

Сьогодні школи забезпечуються сучасними комп'ютерами, електронними ресурсами, доступом до Інтернету. Це сприяє впровадженню нових педагогічних технологій, таких як: інформаційно-комунікативні, комп'ютерні та мультимедійні технології, які тісно пов'язані між собою.

Впровадження інформаційних технологій у школі створює передумови для інтенсифікації освітнього процесу. Комп'ютерні технології сприяють розкриттю, збереженню та розвитку особистих якостей учнів.

Мультимедійні технології є сукупністю різних способів навчання: текстів, графічних зображень, музики, відео та мультиплікації в інтерактивному режимі. Нове навчальне середовище створює додаткові можливості для розвитку

креативності учнів, стимулює їх допитливість, прищеплює інтерес до навчальної діяльності. Сучасні мультимедійні програми є ефективним засобом оптимізації умов розумової праці. Форми роботи з комп'ютерними навчальними програмами на заняттях англійської мови включають вивчення лексики, тренування вимови, навчання монологічного та діалогічного мовлення, навчання письма, навчання граматиці [3, с. 223].

На заняттях з англійської мови можна вирішити цілу низку дидактичних завдань, використовуючи Інтернет ресурси, поповнювати словниковий запас учнів та формувати навички та вміння читання; вдосконалювати вміння писемного мовлення; створювати стійку мотивацію до вивчення англійської мови. Робота школярів стає більш інтенсивною, що дозволяє підвищити темп вивчення навчального матеріалу та збільшити обсяг самостійної роботи на заняттях. Для ефективного використання мультимедійних технологій необхідно створити такі умови, щоб забезпечити формування соціальної та пізнавальної активності як основних особистісних показників учня. Програми мають носити діалоговий характер для розвитку самостійності школярів.

Слід зазначити, що використання мультимедійних технологій не може забезпечити суттєвого педагогічного ефекту без вчителя, оскільки ці технології - лише форми навчання, ефективність яких залежить від уміння викладача використовувати їх для досягнення певних педагогічних цілей на основі глибокого вивчення всіх можливостей.

Наразі все більше вимог ставлять до навчання практичного володіння англійською мовою у повсякденному спілкуванні. Сьогодні можна сміливо говорити про те, що такі інноваційні підходи в навчанні англійської мови як: мультимедійні, комп'ютерні, інформаційні технології мають величезні переваги перед традиційними. Вони дозволяють тренувати різні види мовної діяльності та поєднувати їх у різних комбінаціях; допомагають створити комунікативні ситуації, автоматизувати мовні та мовленнєві дії; сприяють реалізації індивідуального підходу та інтенсифікації самостійної роботи учня.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Коньшева А. В. Английский язык. Современные методы обучения. – Минск: Тетра Системс, 2007. – 352с.
2. Ляховицкий М. В. Методика преподавания иностранных языков. – М. : Высш. школа, 1981. – 159 с.
3. Морська Л. І. Теоретико-методологічні засади підготовки вчителя іноземних мов до використання інформаційних технологій : Монографія. – Тернопіль : ТНТУ імені Володимира Гнатюка, 2007. – 243 с.

ТЕХНОЛОГИЯ ДЕЛОВОЙ ИГРЫ НА ЗАНЯТИЯХ ПО ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ В ВУЗЕ

**Анар Серикбаевна ШОНГАЛОВА
(Аркалык, Республика Казахстан)**

Проблемный подход к процессу обучения иностранным языкам в вузе может быть реализован в форме учебных игр. На занятиях по иностранному языку преподавателю вуза рекомендуется широко применять разные виды деловых игр. Деловые игры помогают имитировать реальную ситуацию будущей

профессиональной деятельности студентов, создают модель профессионального общения на иностранном языке. Деловые игры формируют и развивают практические навыки, обучают будущих специалистов применять полученные в ходе лекций и семинаров теоретические знания на практике. Участие в деловых играх способствует формированию нового типа стратегического инновационного мышления, необходимого будущим специалистам для успешного адаптирования к условиям реального мира.

Подытоживая выше сказанное, можно сделать вывод о том, что деловая игра в учебном процессе помогает:

- формировать у студентов целостное представление о будущей профессиональной деятельности;
- приобретать профессиональный опыт и опыт поведения в социуме;
- развивать теоретическое и практическое мышление в профессиональной среде;
- мотивировать познавательную профессиональную деятельность, самообразование [1].

Для достижения поставленных учебных целей на этапе разработки деловой игры следует заложить следующие психолого-педагогические принципы:

1. Принцип имитационного моделирования содержания профессиональной деятельности, конкретных условий и динамики производства; наличие моделей необходимо для создания предметного и социального контекстов труда.

2. Принцип воссоздания проблемных ситуаций, типичных для данной профессиональной деятельности через систему игровых заданий, содержащих тот или иной тип противоречия и вызывающих у учащихся состояние затруднения.

3. Принцип совместной деятельности участников основывается на имитации в игре производственных функций специалистов через их ролевое взаимодействие. Игра предполагает общение, основанное на субъект-субъективных отношениях, при которых развиваются психологические процессы, присущие мышлению специалистов.

4. Принцип диалогического общения и взаимодействия партнеров по игре как необходимое условие переживания и разрешения проблемной ситуации. Система рассуждений каждого из партнеров обуславливает их взаимное движение к совместному решению проблемы. Люди неоднозначно реагируют на одинаковую информацию, что порождает диалог, обсуждение и согласование позиций, интересов.

5. Принцип двуплановости игровой учебной деятельности. Деловая игра решает «серьезные» задачи по развитию личности специалиста, обучаемые усваивают знания, умения в контексте профессии, приобретают и профессиональную компетенцию, и социальную компетенцию, навыки взаимодействия в коллективе производственников, навыки профессионального общения и управления людьми. Все учебные игры делятся по принципу сложности на:

- Имитационные деловые игры.
- Анализ конкретных профессиональных ситуаций.
- Ролевые игры.
- Организационно-деятельностные игры [2].

Однако все перечисленные виды игр характеризуются общими для любой деловой учебной игры признаками - моделирование процесса профессиональной

деятельности; распределение ролей между участниками игры; коллективное принятие решений; вариативность принятого решения; коллективная оценка деятельности всех участников игры; наличие эмоционально-творческой атмосферы.

Как мы уже сказали, учебная деловая игра имитирует модель реального поведения в профессионально-производственной среде, однако в рамках учебной аудитории не всегда возможно воссоздать некоторые условия действительности. Речь идет о реальном количестве сотрудников, объеме выполняемых работ, сложности технологических процессов производства и др. В образовательном процессе, таким образом, допускаются некоторые изменения действительности.

Неотъемлемой характеристикой деловой игры является распределение ролей между ее участниками. Выполняя или играя свою роль, студент не должен руководствоваться своими собственными личными правилами, ему необходимо действовать в условиях установленных правил игры. В деловой игре участвуют исполнители ролей всех должностных уровней от простого рабочего до руководителя крупной компании или даже президента страны. Допускается коллективное исполнение ролей малыми группами. Количество участников игры определяется ее условиями и содержанием.

Высокая эмоциональность игровой деятельности способна вызвать активный интерес к игре и является гарантом успешного обучения. В процессе обучения иностранным языкам в вузе преподавателю следует прежде всего опираться на те эмоции, которые способны вызвать познавательную активность, «нацеленность на успех». Положительное эмоциональное напряжение создает соревновательный характер игровой деятельности. Искусственно разработанные средства морального и материального стимулирования также влияют на эффективное обучение [3].

В заключении можно сделать вывод о том, применении деловых игр и игровой технологии на занятиях по иностранному языку в вузе очень эффективно и полностью следует основной цели современного образования - подготовить специалиста, способного реализовать на практике все полученные теоретические знания.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Назарова Н. Б., Мохова О. Л. Новые информационные технологии в обучении иностранным языкам // Современные проблемы науки и образования. 2016. № 3.
2. Применение SMART-технологий в образовательном процессе «Образование без границ». МБОУ «СОШ №1». 2017. 20 с. [Электронный ресурс]. Режим доступа : <https://infourok.ru/primenenie-smarttehnologii-v-obrazovatelnom-processe-mobu-soshobrazovanie-bez-granic-540134.html>
3. Кизлякова Е. С. Внедрение новейших информационных технологий в обучении иностранным языкам. С.-П., 2019. 11 с.

МЕДІАТЕХНОЛОГІЇ ЯК СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Людмила ЛИСЕНКО (Кропивницький, Україна)

Медіа сьогодні входить в усі сфери суспільного життя. Оскільки вища школа надає освітні послуги усім галузям і спеціальностям, це й визначає поліаспектність медіаінформатизації усього процесу навчання. А відтак, основне

завдання вишів – створення та розвиток медіасередовища, підпорядкованого певній галузі знань. На цьому наголошується при обговоренні ефективних стратегій реформування освіти.

Засоби медіатехнологій, які в наш час використовуються у вишах, а це ноутбуки, нетбуки, планшети, мобільні телефони, що мають інтернет-забезпечення, спроможні не лише зацікавити студентів – майбутніх педагогів іноземної (англійської) мови певною медіаінформацією, а й сприяти застосуванню окремих ресурсів у подальшій професійній діяльності, і вже, можливо, і на новому технічному рівні. Так, нещодавно підтримувані освітніми порталами продукти для стаціонарних комп'ютерів, інтерактивних дошок уже вважаються частково застарілими, а в напрямку країнознавчих компетенцій – відходять на другий план у порівнянні зі стрімкою техно-інформатизацією суспільних ділянок, що відкриває свої можливості через бездротовий, мобільний Інтернет. Постійний потік медіаінформації дозволяє студентам при вивченні іноземної (англійської) мови як майбутніми вчителями удосконалювати набуті в навчальному процесі знання, уміння й навички, постійно знаходися в інформаційному полі та знаходитися у тренді сучасних новин будь-якої галузі на міжнародному рівні. При цьому розвитку перекладацьких компетентностей сприяє міжнародний англомовний медіаконтент.

Комплекс медіатехнологій спрямований на створення медіасередовища. Відтак цей соціокультурний феномен орієнтований на підтримку людської діяльності та спілкування, окрім інструментальної дії та інформаційного ресурсу як необхідної атрибутики навчального процесу, забезпечує *комунікативність*, що є прерогативою вивчення іноземної та й будь-якої іншої мови, *інтерактивність* як засіб зв'язку з носіями іноземної мови, а також *мультимедійність* як багатоканальність медіапростору та розширення медіасередовища. Усі ці ланки є сучасним способом програмового забезпечення вивчення іноземної (англійської) мови майбутніми вчителями.

Відповідно до сучасних вимог освітнього процесу, методики навчання й викладання іноземних мов потребує якомога новіших форм та засобів, що можуть удосконалюватися досвідом мультимедійних, інформаційних програм, систем вивчення різних мовних рівнів. Тому медіатехнології розширюють такий їх аспект в напрямку продуктивності та креативності як способів вивчення іноземної (англійської) мови майбутніми педагогами. Комп'ютеризація навчання, електронні посібники та використання веб-ресурсів є вже не новими технологіями, а швидше типовими для сучасного освітнього світу. У вивченні англійської мови за ними – активізація навчання, тренінги, ділові ігри. Колективні форми вдосконалення здобутих знань передбачають діалоги, дискусії, конференції у віртуальному просторі й необмеженість у часі, а також відсутність кордонів у спілкуванні. Створення окремих веб-ресурсів, з одного боку, містить інформацію про поточні події і новини, оголошення, а з іншого – може позиціонуватися певним фрагментом досвіду вивчення іноземної (англійської) мови майбутніми педагогами у ряді курсів, мовних центрів, інших освітніх закладів. Такі медіатехнології сприяють обміну інформацією про конкурси і гранти іноземними мовами.

Сьогодні вже можна констатувати: рівень якості освіти залежить від медіатехнологій, що визначають відповідний мовний рівень носія як майбутнього педагога. Це є визначником і компетентності педагога інших галузей знань.

Найважливішим чинником, що формує особистісні, інформаційні та професійні компетентності педагога, є підвищення рівня медіаграмотності, введення медіаосвіти та вивчення медіатехнологій у закладах вищої освіти, чим забезпечується інтеграція нашої країни до світового рівня освіти.

Звернення до терміну «технологія» як складової медіатехнології подає його як «сукупність методів і інструментів для досягнення бажаного результату» [1, с.53]. Технологією вважають також комплекс наукових та інженерних знань, що реалізуються у певних засобах, що відповідають рівню матеріальних, технічних та інших розвитку суспільства для певного процесу [4, с.13]. За визначенням Програми ЮНЕСКО, технології навчання становлять «системний метод створення, застосування й визначення всього процесу навчання та засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів та їхньої взаємодії, який ставить своїм завданням оптимізацію освіти» [2, с.331].

З точки зору підготовки викладача технічних дисциплін, медіатехнології є «сукупністю способів, що передбачають проектування, організацію та проведення занять із забезпеченням багатоканальності сприйняття відомостей суб'єктами навчання в інтерактивному режимі завдяки використанню мультимедійних комп'ютерних апаратно-програмних і мультимедійних навчальних програмних засобів» [6, с.7].

Освітній процес при вивченні іноземної (англійської) мови майбутніми педагогами, застосовуючи медіатехнології, забезпечується значним рядом сучасних методологічних можливостей: інформатизація, активізація навчально-пізнавальної діяльності, підвищення мотивації студентів, інтерактивність, моніторингування, комп'ютерна творчість (дизайн, програмне забезпечення), система спеціальних видів роботи.

Серед засобів залучення медіатехнологій в освіті сьогодні вже не актуальні традиційні ЗМІ, на зміну їм приходять такі, що функціонують на базі ЕОМ. В умовах здобуття вищої освіти на предмет означуваного нами вивчення іноземної (англійської) мови майбутніми педагогами застосування медіатехнологій відкриває перед викладачами та студентами нові перспективи та можливості. Вони полягають у розширенні й урізноманітненні змісту навчання, у застосуванні сучасних форм і методів викладання й вивчення мов, в осучасненні форм організації навчального процесу. Медіатехнології увиразнюють принципи особистісного підходу, підвищують ефективність подачі нового матеріалу та розвивають творчі здібності всіх учасників навчального процесу. Врешті, сам предмет вивчення іноземної мови є креативним підґрунтям векторів розвитку медіатехнологій. До основних типів медіатехнологій сьогодні відносять *лінійні* (представлення мультимедіа викладачем з пасивним переглядом студентами – у форматі сучасних медіаелементів як фрагментів лекцій); *нелінійні* (надання студентам через медіа можливості вибору елементів чи керування ними – тестування, моніторингування); *гіпермедіа* (спеціальне, інтерактивне використання гіпертексту як організацію структури записів даних – вебліографії, лінки); *live video* (використання «поточного відео» як медіатехнологічна здатність працювати в реальному часі) (див. [3]), що актуальні і для вивчення іноземної (англійської) мови майбутніми педагогами.

Застосування медіатехнологій при викладанні й вивченні іноземної (англійської) мови майбутніми педагогами бачиться нами:

1) як засіб наочності та демонстрації. При цьому удосконалення здобутих знань, умінь і навичок та професійної компетентності загалом може підкріплюватися навчальними програмами, тестовими завданнями і постійно оновлюваним інформаційним контентом мережі Інтернет.

2) як засіб формування комунікативної складової вивчення іноземної мови (наприклад, Skype, Zoom, Chat, E-mail, відео- і звукові файли, засоби візуалізації), соціалізації, розвитку комунікаційних навичок;

3) як засіб здобуття та постійної підтримки культурологічних знань (через автентичні медіатексти, тревел-блоги, відеоканали, віртуальні екскурсії тощо, які формують країнознавчі компетентності, навчають толерантності у ставленні до культур представників різних націй);

4) як засіб моніторингу знань і встановлення програми подальшого професійного зростання (це може бути не лише викладацький контроль якості професійних знань, а й самоконтроль відповідно до поставленої студентом перед собою планки рівня володіння мовою). Таке моніторингу завдяки медіатехнологіям і під час вивчення іноземної (англійської) мови майбутніми педагогами може здійснюватися як із застосуванням on-line тестів, так і тестів, укладених викладачем самостійно.

Системне використання медіатехнологій має спрямування не лише на зазначених ефективні способи підвищення якості та успішності вивчення іноземної (англійської) мови майбутніми педагогами, а й підвищення рівня комфорту студентів, що є ознакою нашого часу. До них належать медіатехнології створення електронних навчальних матеріалів, електронних підручників, що призначені для використання не лише на заняттях, а й у вільний від занять час, в будь-яку пору доби і місця перебування. Їх складові – це мультимедійні презентації, видання, Інтернет-ресурси тощо. Викладач сьогодні може самостійно створювати мультимедійні продукти, залучаючи програми створення й редагування відео та звукових файлів, on-line редактори текстових форматів, укладання вебліографій з гіперпосиланнями, Інтернет-платформи для створення блогів, сайтів та електронних сторінок [5, с.16–21], що також є продуктивним для викладання іноземної (англійської) мови.

В актуальності в наш час електронного посібника для вивчення будь-якого курсу вишу не слід переконувати. Цей своєрідний комплекс мультимедійних методичних засобів як контент містить посилання на відповідні інформаційні джерела, ресурси Інтернету вже є виходом на рівень абсолютно програмованого навчання студентів у якості відкритої медіаінформаційної системи. При викладанні та вивченні іноземної (англійської) мови майбутніми педагогами його значущість не можна переоцінити, адже через медіатехнології в його складі інтегруються основні концепти вивчення будь-якої іноземної мови – навчальна інформація, творчий потенціал дидактичних інновацій та стратегія безперервного професійного зростання.

Підготовка студентів-педагогів, звісно, передбачає й навчання та упровадження медіатехнологій у майбутню професійну діяльність, що включає вивчення іноземної (англійської) мови не лише майбутніми педагогами у виші, а й у подальшому житті. Такими в наш час постають дистанційні медіакурси, наприклад, на платформі «Coursera»: «History and theory of media», «Metaliteracy: Empowering Yourself in a Connected World», «Launch Your Journalism Career», «Making Sense of the News: News Literacy Lessons for Digital Citizens» та ін., що,

поруч зі знаннями щодо джерел медіаінформації, можуть навчити правилам та інструментам використанням медіатехнологій – від технічних до етичних. До того ж, постійне оновлення Інтернет-сервісів є запорукою вивчення іноземної мови навіть як інструменту володіння ними.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Абдалова, О. И. Использование технологий электронного обучения в учебном процессе / О. И. Абдалова, О. Ю. Исакова // Дистанционное и виртуальное обучение, 53-54. – 2014. – № 12.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. К. : Либідь. 1997. 376 с.
3. Змановская Н. В. (2004). Формирование медиа-образованности будущих учителей / Н. В. Змановская (Автореф. дисс. канд. пед. наук), Красноярск, 2004. 24с.
4. Пушкарь А.І. Інформатика. Комп'ютерна техніка. Комп'ютерні технології/ А.І. Пушкарь. К.: ВЦ «Академія». 2002. 704 с.
5. Кухаренко В. М. Методологічні аспекти дистанційного навчання / В. М. Кухаренко // Вісник Академії дистанційної освіти. 2003. 1, 16-21.
6. Саварин П. В. Підготовка майбутнього викладача технічних дисциплін до застосування медіатехнологій у професійній діяльності / П. В. Саварин (Автореф. дис. канд. пед. наук) Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, Луцьк, 2017. 24 с.

ИНТЕГРИРОВАННОЕ ОБУЧЕНИЕ ИНФОРМАТИКЕ И АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ

Айнур Жаукеевна СУНДЕТБАЕВА
(Аркалык, Республика Казахстан)

В настоящее время большие государства мира считают важной задачей овладение многоязычными, особенно международными, языками. Поэтому мы должны овладеть многоязычием, чтобы наш народ мог развиваться и не покидать цивилизацию. Это необходимость, вызванная требованием времени. Ведь специалист, умеющий свободно говорить и писать на нескольких языках, несомненно, станет конкурентоспособной личностью.

С внедрением системы трехязычного образования глава государства преследует цель овладения казахским языком как Государственным, Русским как языком межнационального общения, а английским как языком, совместимым с мировой экономикой. С этой целью мы намерены развивать будущее страны путем преподавания неязыковых дисциплин на английском языке. Интегрированное обучение означает:

- во-первых, рассмотреть развитие и углубление межпредметных связей на уроке, исходное из их межнаучных связей, т. е. перехода от совмещения преподавания различных предметов, к их глубокой взаимосвязи между собой;
- во-вторых, система, объединяющая, соединяющая знания по отдельным предметам, на основе которой формируется целостное восприятие мира детьми;
- в-третьих, способствует активизации мыслительных способностей учащихся, развитию познавательной активности и интересов, самостоятельной работы, ориентирует на обобщение знаний, относящихся к различным областям науки. Поэтому появляются новые образовательные технологии, одна из которых – технология предметно-языкового интегрированного обучения CLIL. Технологии CLIL рассматривают иностранный язык как необходимый инструмент обучения при изучении других предметов. То есть изучение языка происходит через любую

предметную область, а значит CLIL-это не урок иностранного языка, а предметный урок на иностранном языке. Сокращенное понятие CLIL происходит от заглавных букв следующих слов в английском языке: Content and Language Integrated Learning. Казахский смысл-интегрированное обучение содержанию и языку. В частности, изучение предмета в любой учебной программе одновременно на обоих языках (собственный язык+иностраннный язык). Определение этого термина в современном понимании большинства формулируется следующим образом: CLIL – методическое пособие, формирующее языковые и коммуникативные компетенции, которые служат основой для параллельного овладения учеником родным и иностранным языком.

Одним из первых, кто внедрил этот метод в практику, был лингвист по имени Дэвид Марш, европейский профессор. Особенность этого метода заключается в том, что CLIL-очень эффективен в обучении языку с использованием таких предметов, как информатика, физика, биология, химия.

Целью применения метода CLIL является изучение предмета через другой язык. Ученые доказали, что специфика метода заключается в том, что изучение языка с целью усвоения известного материала дает ощутимые результаты, а не просто бесцельное изучение языка как второго языка. Это дает обучающемуся целеустремленность и мотивацию, интерес к усвоению материала. В этих случаях метод CLIL может помочь студенту овладеть английским языком. Использование метода CLIL требует от учителя предварительной подготовки с целью овладения языком и контентом. В этой связи возникает вопрос, каким должен быть учитель, проводящий занятия через CLIL. Если занятия проводятся на английском языке, то должен быть профессионал, владеющий английским языком как минимум на интермедиа-уровне, умеющий общаться с учащимися, свободно говорящими на этом языке.

Учитель не считается обязанным знать все идеально, знать тонкости другого языка наравне с родным языком. Как я вижу на собственном опыте, важно преподавать предмет с рациональным использованием несложных предложений и фраз, понятных ученику. При использовании метода CLIL на уроке возникает ряд препятствий как для учителя, так и для учащихся:

- * Затруднения при разговоре по-английски;
- * Сложность прослушивания английского языка;
- * Разнообразие уровней знания английского языка учащимися;
- * Неспособность использовать полные предложения в передаче игры;

Для преодоления вышеприведенных препятствий от учителя требуется тщательное планирование и подготовка каждого урока, а также использование современных педагогических методов и приемов и др. Для достижения целей обучения необходимо помнить следующие выводы:

1. На уроке должны быть созданы условия для развития всех видов речевой деятельности. Для развития навыков аудирования часть материала должна быть передана в виде аудиотекста, для развития навыков говорения – посредством диалога и беседы. Прослушивание можно связать с записью (например, заполнение таблицы, составление схемы, заполнение пробелов). Для развития навыков чтения необходимо подбирать тексты разных стилей, соответствующие возрастным особенностям учащихся и уровню языковой подготовки. Тексты лучше всего воспринимаются в том случае, если они разбиты на не очень большие по объему части и иллюстрированы рисунками, картинками, картами.

2. В ходе проведения урока должны быть четко сформулированы цели урока и ожидаемые результаты урока; при необходимости предложения и слова, которые были непонятны учащимся, могут повторяться несколько раз.

3. Работа по пополнению словарного запаса обучающихся и ознакомлению со специальными терминами должна проводиться регулярно.

4. Формирование умения задавать и отвечать на вопросы, высказывать свои мысли, мнения, прислушиваться к мнению других (ролевые игры, проблемные ситуации, дебаты и др.).

В то же время создает условия для мышления учащихся на родном языке о потребностях и возможностях в языковом общении.

Также важно, чтобы учитель вместе с учениками параллельно осваивал роль обучающегося и роль проводника. Слушание и понимание, преодоление требуют длительного времени от учеников и учителя. У некоторых учащихся процессы понимания и речи не сопровождаются, ученик может говорить и ничего не понимать при прослушивании. Чтобы преодолеть эти препятствия, учитель может прослушивать аудиозаписи текста. Несмотря на то, что эти тенденции зависят от индивидуальных особенностей, способностей учащихся, устранить препятствия без помощи учителя становится все труднее. Учащиеся, которые не могут полностью передать игру, могут испытывать чувство страха перед пополнением словарного запаса и выступлением перед аудиторией, постепенно наблюдается свобода речи учащихся на английском языке. На практике внимание к возрастным и личностным интересам учащихся влияет на мотивацию ученика. Например, учащиеся 9-х классов при составлении программы теряют интерес к быстрому утомительному чтению, когда видят тексты с большим количеством сложных слов. Начало использования английского языка в небольших количествах для достижения положительного результата в использовании CLIL - метода повышает психологическую подготовленность учащихся. Учитель сразу говорит по-английски на протяжении всего урока и представляет весь материал урока на английском языке, что негативно сказывается на способности учащихся к восприятию. Первоначально, в зависимости от индивидуальных особенностей, у учащихся будут особенности восприятия и запоминания зрением, запоминания посредством письма или прослушивания звука. Часто дети, склонные к запоминанию на слух, быстро говорят по-английски и реже допускают ошибки в произношении, к таким ученикам можно отнести детей с музыкальными способностями к пению. Необходимо ориентироваться на широкое использование наглядных пособий и тетрадей, запоминающих посредством письма и зрения. Они требуют, чтобы учитель во время выступления писал на доске и показывал на экране. Предложения, используемые на ежедневном уроке, учащийся запоминает на слух, говоря ученику на английском языке, используя термины «какой сегодня день» и т. д., развивают их слуховую память. В использовании метода нет замораживающего принципа, так как ученики развиваются по-разному, и учитель может перейти к проведению урока на полном английском языке в течение одного или трех месяцев. Перед началом первых занятий возникает необходимость психологической подготовки учащихся, учащиеся с несерьезным характером могут самостоятельно подходить к заданиям учителя, озвучивая различные причины, для чего имеет смысл сначала объяснить потребности классному руководителю и родителям. В классах с учащимися с дислексией в

обучении, требующими особого внимания, родителям необходимо сделать замечание и дополнительную работу. Следовательно, важно уметь использовать уникальные способности учащихся.

При проведении занятий с применением CLIL-метода допускается использование переводного словаря, словарей. Для перевода текста учащийся может использовать словари в электронном варианте. Например, на первых занятиях 5-7 минут. Полезно начинать с прослушивания видео материалов по английскому языку, так как снижается вероятность того, что ученик после уроков, которые проходят слушая и просматривая, будет испытывать стресс. При задании домашнего задания написание новых слов по теме. На следующем уроке даются задания на использование новых слов.

Использование метода CLIL позволяет создавать простой диалог, писать короткие словари, рассказывать изображения, играть в игры, обеспечивая эффективный результат. Если структура урока изначально повторяется, ученик привыкает к порядку, методы также могут быть перенесены с очень простого на более сложный. Ведь до усвоения учеником определенного повторяющегося урока он привыкает к простым фразам и предложениям, используемым на этом уроке. Если рассматривать педагогически, то на уроке могут быть определенные трудности. Кроме того, нехватка времени, возможности для полноценной реализации плана учителя. Во время занятий CLIL считается нормальным. У учащихся встречаются ошибки, относящиеся ко всем изучаемым языкам, много ошибок при написании и переносе мест членов предложения, ошибок при произношении, орфографических, синтаксических ошибок. Изначально, когда учащиеся с речевым барьером начинают проявлять активность на уроке, их ошибки следует объяснять, не разбирая слова, так как на уровне работы с целью устранения речевого барьера на эти ошибки следует не обращать особого внимания.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Послание Президента РК Н.А. Назарбаева «новый Казахстан в новом мире», Астана. – 2007.
2. CLIL: An Interview with Professor David Marsh, International House: Journal of Education and Development; – Англ. – Режим доступа: <http://ihjournal.com/content-and-language-integrated-learning>
3. Типовая учебная программа по предмету «Информатика» для 5-9 классов уровня основного среднего образования. <http://nao.kz/>

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИКТ И ИНТЕРНЕТ-РЕСУРСОВ С ПРИМЕНЕНИЕМ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

**Айнур Жаукеевна СУНДЕТБАЕВА
(Аркалык, Республика Казахстан)**

Информационные технологии обучения — это процессы подготовки и передачи информации обучаемому, средством осуществления которых является компьютер. Компьютерная технология может осуществляться как и монотехнология, когда всё обучение, всё управление, включая виды диагностики, мониторинг, опираются на применение компьютера.

В своей педагогической практике я применяю "проникающую" технологию и опираюсь на основные научно-методические принципы: коммуникативность, наглядность, индивидуализацию.

Исходя из классификации типов уроков, я применяю ИКТ, которые предполагают различные формы работы с ЦОР, такие, как фронтальная, групповая, парная, индивидуальная.

Использование презентаций, видеопроектора, таблицы. На мой взгляд, презентации удобны и для преподавателя, и для студентов. Кроме текста, она включает в себя картинки, графики, таблицы, видео и музыкальное сопровождение. Составление требует большой подготовки преподавателя по выбору материала, продумывания структуры, выбора оформления и т.д. Но это не доставляет никаких сложностей, если преподаватель умеет обращаться с компьютером и владеет навыками работы с Интернетом.

При этом преподаватель должен помнить об основных этапах работы с дисками на уроках английского языка. Это вступительное слово преподавателя по теме диска, предварительная работа с лексикой, самостоятельная работа с диском, обсуждение пройденного материала (разговорная практика).

На уроках введения нового материала я использую различные образовательные программы: "Welcome to Muzzy", The BBC Language courses for children - курс направлен на все виды речевой деятельности. Несмотря на то, что видеопособие рассчитано на детей, его можно использовать на всех уровнях обучения английскому языку.

Повышая мотивацию обучающихся к практическому овладению письменной речи, я использую электронную почту, обучающиеся отправляют на мой почтовый ящик письма на английском языке по темам программного материала и получают персональный комментарий в ответ.

Подготовка к выступлениям на завершающем этапе, выполнение презентаций – для этого предназначены программа Power Point, видеоролики, флеш-анимация.

Презентация - целенаправленный информационный процесс, решающий свои задачи, в котором компьютер выступает не только как средство, дающее большую свободу для творчества, но и как своего рода генератор новой эстетики. Это способствует повышению эффективности восприятия и запоминания подаваемого в презентации материала.

Используя онлайн тесты, обучающиеся могут сразу же узнать результат работы и оценку.

На своих уроках я использую следующие цифровые образовательные ресурсы. Новый компонент курса "New Opportunities Russian Edition" - "Test Master CD-Rom" (издательство Pearson Education Limited. Longman) разработан для каждого уровня УМК. Он предоставляет большие возможности преподавателям в составлении тестов для контроля знаний и навыков. Также интересен и увлекателен CD-Rom с дополнительными заданиями для обучающихся. Это важное и объемное дополнение к учебному комплексу. Диск предоставляет большое количество упражнений для отработки грамматики и лексики. Данная программа легка в пользовании, необходимы минимальные навыки работы с компьютером, что очень важно при работе с группой обучающихся.

Большую помощь в изучении и закреплении грамматики представляет интерактивный курс "Round-up" (издательство Pearson Education Limited. Longman), состоящий из нескольких дисков разных уровней. Упражнения расположены по грамматическим темам. Достоинствами курса являются возможность проверки своих ответов и компьютерное подведение результатов выполнения заданий. Данный курс эффективен для проведения контроля в компьютерной форме, что сегодня является актуальной проблемой при проведении мониторингов. В данный курс введены интересные игры по разделам грамматики. Также необходимо отметить простоту в пользовании программой.

Интерактивные курсы "Grammar Practice" Third Edition with CD-ROM (Pearson Education Limited. Longman). "English Grammar In Use" Second Edition with CD-ROM (Raymond Murphy, Cambridge University Press). В настоящее время данные курсы представлены тремя уровнями: Elementary, Pre-intermediate, Intermediate. Учебные пособия построены следующим образом: в конце каждого раздела дается проверка усвоения грамматического материала в учебнике, затем проверка дается на диске (каждое упражнение соответствует определенному уроку). Выполнив задание, его можно проверить в автоматическом режиме и затем просмотреть правильные варианты выполнения задания. Такая возможность позволяет использовать программу не только на уроке в группе, но и дома для самостоятельной работы обучающихся. Данная программа также предоставляет возможность распечатывания упражнений, что может быть важным для преподавателя.

Таким образом, без использования ИКТ в учебном процессе трудно представить современные уроки английского языка. ИКТ способствует активизации познавательной деятельности обучающихся, повышает интерес к изучению языка, студенты имеют возможность в яркой, интересной форме познакомиться с реалиями страны изучаемого языка, а также проверить свои умения и навыки в интерактивной деятельности.

Коммуникативный метод предполагает обучение общению формирование способности к межкультурному взаимодействию, собственно, что считается основой функционирования Интернета.

В современное время предпочтение отдается коммуникативности, интерактивности, аутентичности общения, исследованию английского языка в культурном контексте, автономности и гуманизации изучения.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Арндаренко Т.В. Методика применения презентаций PowerPoint в обучении английскому языку
2. Белкова М. М. Информационные компьютерные технологии на уроках английского языка // Английский язык в школе. – 2013.
3. Беляева Л.А., Иванова Н.В. Презентация PowerPoint и ее возможности при обучении иностранным языкам / Л.А.Беляева, Н.В.Иванова //Иностранные языки в школе. – 2008. – №4. – с. 36-40.
4. Беляева Л.А., Иванова Н.В. Презентация PowerPoint и ее возможности при обучении иностранным языкам // Иностр. языки в школе. – 2011, №4.

ИНТЕГРАЦИЯ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА И ИНФОРМАТИКИ КАК ФОРМА ПОВЫШЕНИЯ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ УЧАЩИХСЯ

**Айнур Жаукеевна СУНДЕТБАЕВА
(Аркалык, Республика Казахстан)**

В настоящее время перед современной школой ставится важнейшая образовательная задача: сформировать у ребёнка представление о целостной картине мира, его единстве и многообразии. В школьном курсе изучается множество предметов: история, биология, химия, физика, математика, информатика... Но, между школьными предметами нарушилась естественная связь, которая существует между предметами и явлениями реального мира. И поэтому, выпускник школы, как правило, знает каждый предмет в отдельности, и имеет слабое представление о целостности мира. Обновление образования требует использования нетрадиционных методов и форм организации обучения, в результате использования которых у детей формируется единая научная картина мира, целостное представление о нём. Важно научить школьников рассматривать не отдельные, изолированные явления жизни, а обширные единства, воспринимать мир во всем многообразии взаимосвязей. Поэтому на современном этапе требуются новые подходы к организации учебного процесса. Один из методов – интеграция предметов. Самая удачная интеграция – с информатикой. Недаром одной из целей деятельности ученика в Концепции 12-летнего образования названо «интегрирование знаний, умений и навыков, способов и приемов работы для разрешения учебных ситуаций или проявления компетенций. Развитие умений использовать всевозможные информационные среды, в том числе компьютерные программы, для усвоения содержания школьного образования, переноса информации и знаний при помощи реальных технических объектов».

Иностранный язык по своей структуре является межпредметным и деятельностным. Интегрированные уроки английского языка позволяют включать разнообразную содержательную тематику. Кроме того, в современном мире укрепилась востребованность в специалистах, владеющих иностранным языком в дополнение к конкретной специальности, и, как следствие, учащиеся негуманитарных профилей стремятся продолжать свое иноязычное образование, что, несомненно, способствует повышению их общекультурной подготовки, а не только узкой специализации.

Основная цель интегрированного обучения иностранному языку и одному или нескольким предметам школьной программы сегодня – научить школьников свободно говорить о любой современной проблеме многокультурного мира, т.е. формирование коммуникативных компетенций. Кроме того, изучение этих предметов должно способствовать развитию интеллекта, памяти и творческого воображения – основы творческого потенциала.

Важно выделить преимущества интегрированных уроков: во-первых, способствуют информационному обогащению содержания обучения, мышления и чувств учеников за счёт включения интересного материала, который позволяет с различных сторон познать явление и предмет изучения. Во-вторых, содержательные и целенаправленные уроки вносят в привычную структуру

школьного обучения привлекательную для учеников новизну, позволяют использовать на уроке различные виды деятельности. В-третьих, большая информативная емкость и компактность материала, применение различных программных средств позволяет сократить время на изучение темы. И, наконец, умение работать на компьютере с определенными программами при изучении других предметов дает возможность более творчески, глубоко, и самостоятельно изучать не только эти предметы, но и предмет информатики. Учащиеся при этом видят практическое применение своих компьютерных знаний и умений, учатся использовать всевозможные виды информационной среды, в том числе Интернет, переносить информацию и знания при помощи реальных технических объектов.

Существует множество путей развития коммуникативной компетенции, предлагаемых различными методистами и психологами. С целью развития у школьников иноязычной коммуникативной компетенции на уроках английского языка используются информационные технологии, способствующие повышению результативности в формировании лексических навыков у учащихся.

Необходимость внедрения информационных технологий важно для современного образования. В дополнение к традиционным технологиям обучения технологий в образовательный процесс преподавания английского языка, сегодня ни у кого не вызывает сомнения. Очевидно, что при изучении английского языка информационные технологии позволяют сделать уроки более содержательными, зрелищными и интересными. Интегрированное преподавание сочетает в себе совокупность методов наглядности, доступности и скорости обработки информации.

Вопрос о взаимосвязанном обучении и установлении межпредметных связей в образовательном процессе давно находится в поле зрения российских и зарубежных исследователей. Традиционно первым, высказавшим мысль о необходимости приведения предметных знаний в общую систему, был Я. А. Коменский, озвучивший тезис об одновременном изучении того, что находится во взаимной связи. В дальнейшем мысль о необходимости сохранения целостности знания в рамках отдельных учебных предметов развивалась В. Ф. Одоевским, И. Г. Песталоцци, К. Д. Ушинским. В более поздних исследованиях, помимо естественной природы межпредметных связей, подчеркивается мотивационная составляющая межпредметной интеграции, на основе которой педагог может сформировать у обучающегося естественный мотив к изучению дисциплины, выходящей за рамки его (обучающегося) интересов. Это особенно актуально при установлении таких связей между дисциплинами, входящими в разные области знаний (например, из гуманитарного и технического блоков). Примером такой интеграции является синтез предметных знаний областей «Иностранные языки» и «Информационные технологии». Владение информационно-коммуникационными технологиями и английским языком в мере, достаточной для выполнения своих профессиональных/ учебных обязанностей, получения качественного образования, выхода на общемировой рынок труда (для выпускников), становится повседневной необходимостью как самих обучающихся, так и обучающихся. Если информационно-коммуникационные технологии в процесс преподавания английского языка интегрируются относительно несложно, то процесс обратной интеграции происходит с разной степенью эффективности.

Сегодня востребовано использование информационных технологий на уроках английского языка. Использование информационно-коммуникационных технологий на уроках иностранного языка раскрывает огромные возможности компьютера как эффективного средства обучения. Компьютерные обучающие программы позволяют тренировать различные виды речевой деятельности и сочетать их в разных комбинациях, осознать языковые явления, способствуют формированию лингвистических способностей, создают коммуникативные ситуации, автоматизируют языковые и речевые действия, а также обеспечивают реализацию индивидуального подхода и интенсификацию самостоятельной работы обучающихся. Широкое использование Интернет-Ресурсов для развития коммуникативной компетенции, которые дают возможность доступа к богатейшим источникам англоязычной информации.

В конечном счете, компьютер помогает интенсифицировать процесс обучения, индивидуализировать его, повысить мотивацию к изучению предмета, снять эмоциональную напряженность в процессе работы, предоставляя учащемуся помощь в виде консультации или предложенных вариантов выбора ответа.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Бим И.Л. Основные направления организации обучения иностранным языкам на старшей ступени полной средней школы // Иностранные языки в школе. – 2002, № 5.
2. Андреев А.А. Основы Интернет-обучения: Лекции. – М., 2003.
3. Артемова Л.К. Профильное обучение учащихся в системе общего среднего образования; Монография; Ин-т общ.сред.образования, Рос.акад.образования, Мин-во образования Российской Федерации. М. – Новокузнецк: НГПИ 2002.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕЖДИСЦИПЛИНАРНЫХ СВЯЗЕЙ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА И ИНФОРМАТИКИ В ОБРАЗОВАНИИ

**Сауле Связхановна БАЙЗАКОВА
(Аркалык, Республика Казахстан)**

В современных условиях, когда информационные технологии все шире и прочнее входят в нашу жизнь, в практике работы учителей все чаще используется информационно – компьютерные технологии (ИКТ). Аспекты применения ИКТ – это, прежде всего, демонстрационная и вспомогательная. Рассмотрим междисциплинарные связи информатики и других предметов, в частности на примере связи информатики и английского языка.

Своеобразие и актуальность предлагаемой темы заключается в том, что планирование урока информатики средствами междисциплинарных связей помогает развивать у учащихся интерес к английскому языку, мотивируя на творческую и познавательную деятельность, тем самым повышая качество знаний как по предмету информатика, так и по иностранному языку.

Также одной из основных задач обучения информатики является развитие у учащихся абстрактного мышления. Этой цели в значительной мере способствует изучение программирования в старших классах. Старшеклассники в качестве контрольных работ могут разрабатывать свои собственные программы и проекты. В процессе изучения информатики, ученики закрепляют знания английского

языка. В процессе интегрированного урока у учеников прочно закрепляются знания английского языка, так как учащиеся используют их в процессе изучения информатики и используют на практике.

Реализация междисциплинарных связей способствует достижению большего результатов в общем развитии обучающихся, в гармоничном развитии всех областей их интеллектуальной и эмоциональной деятельности. Основное значение междисциплинарных связей состоит в том, что они дают возможность связать в единую систему знания, получаемые в различных учебных дисциплинах, а также получать новые знания на основе этих связей.

При установлении и реализации междисциплинарных связей на том или ином уровне необходимо:

1. Исходя из темы, четко формулировать учебно-познавательную цель и образовательные, развивающие и воспитательные задачи, направленные на усвоение главных положений и основных знаний изучаемой темы;
2. Обеспечивать активность обучающихся по применению знаний из других дисциплин;
3. Объяснять причинно-следственные связи, сущности изучаемых явлений и процессов;
4. Содержать выводы мировоззренческого, обобщенного характера, опирающиеся на связь знаний из разных дисциплин;
5. Нацеливать на обобщение определенных разделов учебного материала, изучаемого в разных дисциплинах.

Целесообразно использовать разнообразные формы организации обучения, обеспечивающие функции межпредметных связей: комплексное домашнее задание, урок-лекция, урок-путешествие, урок-экспедиция, урок-исследование, урок-инсценировка, учебная конференция, урок-экскурсия, мультимедиа-урок, проблемный урок.

Основной задачей перед преподавателями состоит в том, чтобы научить учащихся использовать информационно-коммуникативные технологии в будущей профессии и в повседневной жизни.

Предмет информатика находится на стыке наук математики, физики, экономики, русского языка, английского языка. Внедрение информационно-коммуникативные технологии в обучение оказывает значительное влияние не только на организацию учебного процесса, но и на содержание учебного материала.

Взаимосвязь между выше упомянутыми науками проявляется в том, что большинство терминов и обозначения из информатики приводятся только на английском языке (вследствие этого главная задача учителя иностранных языков – объяснить ученикам специфичность перевода технических терминов, обозначений и их описания). Нельзя представить современную жизнь без интернета языком, которого является английский.

Междисциплинарные связи функционируют в обучении, как фактор комплексного воздействия на личность, на ее познавательные и нравственные стороны, как фактор ее всестороннего развития. Изучение каждой учебной темы включает те или иные виды связей с другими школьными дисциплинами. Использование информационных технологий на общеобразовательных предметах – актуальная задача.

Связь английского языка, физики и математики достаточно нестандартна. Особенно это значительно для физико-математических профильных классов. Дети, обучающиеся в таких классах, к сожалению, имеют только один час английского языка в неделю. Поэтому необходимо найти способ, заинтересовать детей английским языком. Преподавателю в таких случаях важно обладать хорошими знаниями в математике, физике и информатике, для того чтобы обучать такие классы. Учитывая, что уроки английского языка проходят по основной программе желательно включить уроки-лекции, тематические беседы, ролевые игры и др. (полностью на английском языке). На подобных уроках дети получают не только новую лексику и грамматику, но и получают определенные знания из других наук. Причем данные уроки могут сопровождаться показом тематических кинофильмов, диафильмов, слайдов, работой учащихся с компьютером и др. Таким образом, учитель совмещает обычные уроки с инновационными (интегрированными). Это делает преподавание более интересной, продуктивной, не только для учителя, но и для учащихся.

Сегодня внушительные изменения в образовании затронули и обучение иностранному языку. Важной стороной преобразований стало внедрение информационных технологий, Интернет-ресурсов, обучающих компьютерных программ, интерактивных досок в учебный процесс общеобразовательных учреждений.

По мнению большинства исследователей, система образования зависит от общественной и политической структуры государства. Вследствие этого, политика государства в настоящее время занимается внедрением информационных технологий в образовательные учреждения, на разработку учебных материалов привлекают специалистов в предметных областях, склоняют компьютерные фирмы к созданию учебных ресурсов для учащихся.

Для каждого преподавателя важно помнить, что информационные технологии в обучении не заменяют педагога, а усиливают, расширяют возможности и мотивируют учащихся в процессе обучения. То, что преподаватель желает получить в результате использования машины, в неё необходимо запрограммировать.

Следовательно, компьютер берёт на себя большую часть рутинной работы педагога, высвобождая ему время для творческой деятельности, которая на сегодняшний день не может быть отдана технике.

Технических средств обучения и контроля для использования на занятиях по иностранному языку определяется по следующим критериям: во-первых, они должны способствовать повышению производительности труда и эффективности учебного процесса, во-вторых, обеспечивать немедленное и постоянное подкрепление правильности учебных действий каждого учащегося; в-третьих, повышать сознательность и интерес к изучению языка, в-четвёртых, обеспечивать оперативную обратную связь и пооперационный контроль действий всех обучаемых, в-пятых, обладать возможностью быстрого ввода ответов без длительного их кодирования и шифрования.

Таким образом, компьютер лучше всех остальных средств обучения подходит для учебного процесса, наиболее достаточно удовлетворяет дидактическим требованиям и приближает обучение английскому языку к реальным условиям. Компьютеры могут воспринимать новую информацию, определённым образом обрабатывать её и принимать решения, могут запоминать необходимые данные,

воспроизводить движущиеся изображения, контролировать работу таких технических средств обучения, как синтезаторы речи, видеоманитофоны, магнитофоны. Информационные технологии значительно увеличивают возможности педагогов по индивидуализации обучения и активизация когнитивной деятельности учеников в обучении английскому языку, максимально удовлетворяет индивидуальные особенности учащихся в процессе обучения. Каждый ученик получает возможность работать в своём ритме, т.е. выбирая для себя оптимальные объём и скорость усвоения материала.

При помощи информационных технологии усваивается гораздо больше информации, чем это делалось за одно и то же время в условиях традиционного обучения. Кроме того, материал при использовании компьютера усваивается прочнее.

Одним из достоинств компьютера является способность накапливать статистическую информацию в учебном процессе. Анализируя статистические данные (количество ошибок, правильных/неправильных ответов, обращений за помощью, времени, затраченного на выполнение

отдельных заданий и т.п.), преподаватель знает о степени и качестве сформированности знаний у учеников.

Надо заметить, что компьютер снимает такой отрицательный психологический фактор, как «ответобоязнь». Во время традиционных процессов обучения различные факторы (дефекты произношения, страх допустить ошибку, неумение вслух формулировать свои мысли и т.п.) не позволяют многим учащимся продемонстрировать свои реальные знания. Наедине с компьютером, учащийся, не чувствует скованности и старается проявить максимально своих знаний.

Положительные возможности создает компьютер для организации самостоятельной работы учащихся на уроках английского языка. Ученики могут использовать компьютер для изучения отдельных тем и для самоконтроля полученных знаний. Надо отметить, что компьютер является самым терпеливым преподавателем, способным сколько угодно повторять любые задания, добиваясь правильного ответа.

Однако отмечают и некоторые недостатки компьютеров. Это суждение имеет непосредственное отношение к индивидуализации обучения, тем более что в условиях компьютеризации значительно меняются условия взаимодействия преподавателя и ученика, а также учеников друг с другом.

Осуществление междисциплинарных связей английского языка и информатики видно через:

- интегрированные уроки;
- изучение английских выражений на уроках информатики;
- оформление рефератов, презентаций по английскому языку, материалов к уроку.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Златопольский Д.М.– 1700 заданий Microsoft Excel. СПб.: 2003. – 544 с.;
2. Анеликова Л. А.. Лабораторная работа по Excel – М.: СОЛОН-ПРЕСС, 2006. – 128 с.;
3. Осипова Е.А., Сметкина О.М. Методичка по Excel, Изд-во СПбГУЭиФ, 2011. – 128с.;
4. Бонк Н.А., Котий Г.А., Лукьянова Н.А. Учебник английского языка. М:Деконт+ - ГИС, 2014. – 673 с.

THE PROBLEM OF “ACADEMIC MOBILITY” IN UKRAINE: THEORETICAL APPROACH

Victoria YEROFYEVA, Victoria LUTSENKO
(Kropyvnytskyi, Ukraine)

Many students have heard the term "academic mobility" but did not know what it is and what its benefits are. Academic mobility can be *internal*, when a student temporarily transfers to study, internship or research work in another Ukrainian IHE (scientific institution), and *external*, when the university or scientific institution chosen by the student is abroad. It involves student participation in exchange programs or scholarship programs [1]. We suggest you to review this question and to make some conclusions for yourself.

1) What is a student's right to academic mobility?

According to the Law of Ukraine "On Higher Education", students have the right to academic mobility, including international. Students who exercise this right are not expelled from the university; they retain their place of study and scholarship. The scholarship payment is retained in full if the student does not receive funding under the mobility program or receives only partial funding. To exercise the right to academic mobility, a student can choose an HEI (university or college) or a specific research institution, such as a research center or laboratory both in Ukraine and abroad. For example, many students may study for a time at the University of London without being expelled from any University of Ukraine [4].

2) Advantages of participation in academic mobility programs:

In general, academic mobility has a number of benefits for students. Firstly, it is a significant improvement in language skills. In most cases, at first the student does not understand anything in English and after such practice begins to speak fluently as a native speaker. This is due to constant communication with foreigners. Secondly, it is the best career prospect, which is realized through new acquaintances and connections. Man opens the door to the world of knowledge and new opportunities. Communicating with native speakers helps to improve pronunciation and navigate in dialogue. For example, when choosing to study in the United States, you make an incredibly important decision about your future. There are many reasons to study in America: a large selection of good universities, the opportunity to stay in the United States and get great career prospects. That is, in this way the student improves his knowledge of English and significantly increases their level.

3) How is the right to academic mobility realized?

The right to academic mobility is realized on the basis of international agreements on cooperation in the field of education and science, international programs and projects, agreements on cooperation between the following parties: a) Ukrainian universities, research institutions; b) between domestic and foreign universities (scientific institutions); can also be implemented by a domestic participant in the educational process on its own initiative, supported by the administration of the national university (scientific institution), where he is constantly studying or working, on the basis of individual invitations and other mechanisms. According to the place of realization of the right to academic mobility, there is *domestic and international academic mobility* [5].

4) Competitive selection criteria are diverse.

High student achievement rating, high average grade point average (80+), no academic debt during the last academic year, winning competitions or contests, participation in any scientific work: scientific articles, writing abstracts, availability of scientific publications are the main criteria of competitive selection. So not everyone can pass it but only diligent students will have such an opportunity. There are various programs that help exchange students to study and select a family for them for this period in which they can live. This practice helps to develop their knowledge of English in practice [3].

5) Academic mobility programs for student participation.

Students have the opportunity to participate in a large number of different academic mobility programs. You can use the websites of embassies, scholarship funds, academic exchange services, educational organizations to find a suitable program. For example, you can use such academic exchange programs as Global UGRAD (USA), Fulbright Graduate Student Program (USA), Mevlana (Turkey), Erasmus + (EU).

You can also find interesting projects on the websites of educational organizations and programs of the British Council Ukraine, the French Institute in Ukraine, the Italian Institute of Culture in Kyiv, Kyiv Educational Advising Center [4]. The British Council together with the Ministry of Education and Science of Ukraine continuing to implement a three-year program of all-Ukrainian academic mobility "SAM Ukraine". This program is one of the components of the EU-funded program House of Europe and is implemented over the period 2020 – 2022. At the first round of "SAM Ukraine" program has shown that the academic exchange can happen quite successfully between different universities in different regions of Ukraine [6].

6) There are many goals in teaching or teaching research abroad.

The main purpose of such an exchange is to improve the quality of higher education. It is seen by the world as the main key to economic growth. But nowadays there is no state where the higher education system is satisfied – everyone is looking for innovations that would give tangible results. In addition, the goals of academic mobility are to develop the effectiveness of research, increase competitiveness in the world market, establish links with other developed countries and replenish the individual experience of students.

The results of a study by scientist Andriy Ishchenko:

According to the study of A. Ishchenko, according to one of the international indicators – the level of involvement in higher education (Gross Enrolment Ratio, GER - the percentage of people who receive higher education regardless of their age, the total number of people who have a typical age for higher education), Ukraine is one of the leading countries in Central and Eastern Europe (73%). At the same time, on a global scale, the academic mobility of students, despite high growth rates, still remains the exception rather than the rule. Thus, as of 2020, only 20 million out of more than 150 million students worldwide studied outside their home countries (less than 5%). At the same time, about half of the students studying outside their home countries are mostly from the Asian region [2].

So, as we can see, this is a really useful program, thanks to which we gain new knowledge, professional skills and new experience. We will also get acquainted with foreign educational processes and their teaching methods and new acquaintances and contacts in general.

REFERENCES

1. Академічна мобільність // [Electronic resource] - Acces mode: https://vue.gov.ua/%D0%90%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0_%D0%BC%D0%BE%D0%B1%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C
2. Іщенко А.Ю. Глобальні тенденції і проблеми розвитку освіти: перспективи для України / А.Ю. Іщенко // Стратегічні пріоритети. – 2014. – № 4 (33). – С. 98-102.
3. Критерії конкурсного відбору академічної мобільності // [Electronic resource] - Acces mode: <https://college.kyumu.edu.ua/akademichna-mobilnist>
4. Реалізація студентами права на академічну мобільність. У яких програмах академічної мобільності студенти можуть взяти участь // [Electronic resource] - Acces mode: https://osvita.ua/vnz/high_school/71057/#:~:text=%D0%90%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B0%20%D0%BC%D0%BE%D0%B1%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C20%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D1%83%C2%BB
5. Як реалізується право на академічну мобільність // [Electronic resource] - Acces mode: <https://pdpu.edu.ua/sferi-diyalnosti/mizhnarodna/akademichna-mobilnist>
6. Ukrainian student Academic Mobility. SAM Programme // [Electronic resource] - Acces mode: <https://youtu.be/NDxc-L5XK3w>

HOW TO TEACH ‘TO TEACH MEDIATION’ TO TEFL STUDENTS: PERSONAL EXPERIENCE CHALLENGES

Olga DOLGUSHEVA (Kropyvnytskyi, Ukraine)

Research territory. Since introduction of mediation as a language activity in Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment (CEFR) the issue of teaching mediation in the EFL context has not been elaborated minutely yet by scholars and methodologists in Ukraine – witness the absence of mediating language activities in in Ukrainian national secondary school curriculum. None of the kind is included in the Basic standard for secondary education and EFL teaching methodology manuals. Moreover, the majority of courses with a mediating component offered to pedagogical university students are connected mostly with text activities, both fiction and non-fiction ones, having not a slight relation to teaching strategies. These points determine the *acuteness* of the present paper that lies within the scope of developing particular guidelines and designing techniques of how to instruct trainees to teach mediation to secondary school student in an EFL classroom.

Research objectives. The *objective* of the paper is to define challenges that university TEFL students face while covering the topic of teaching mediation (theoretical background and didactic techniques and strategies) and offer the ways of eradicating them.

In the contemporary paradigm of foreign language education, a special emphasis is made on culture interaction and communication. Thus, a would-be teacher of foreign languages, alongside with fostering linguistic competences, should equally be instructed how to raise their cross-cultural awareness, promoting, in such a way, skills in mediation.

In foreign language educational environment mediation is viewed as a speech/communicative activity aiming at providing understanding between interlocutors who are unable to communicate in person. A mediator is supposed to

sustain an interactive flow of the communication creating bridges between speakers by rendering appropriate meanings. According to CEFR, in a school language class “a learner may be required to listen to a teacher’s exposition, to read a textbook, <...>, to interact with fellow pupils in group or project work, to write exercise or an essay, and even to mediate, whether as an educational activity or in order to assist another pupil” [1, p.57]. Certainly, under such circumstances the emphasis is put on the role of language in designing communicative space and framework that promote the process of learning, cooperation and information exchange, be it either/both a mother tongue or/and a target language.

Literature review. The majority of recently published research papers concerning mediation, both in Ukraine and abroad, certify the theoretical vector of the issues under consideration. The reviewed articles [2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9] have tended to focus on the role of mediation in language acquisition, mediating skills of independent language learners, discussing the descriptors of mediation in CEFR, the role of mediation in professional training of translators and interpreters, distinctive lines between mediation and translation etc. However, little attention has been given to the applied issues of mediation in EFL teaching methodology. The gap eventually causes difficulties for pedagogical university trainees to acquire the skills of teaching mediation to secondary school students in a foreign language class.

Findings, discussion and results. The topic of teaching mediation has been newly included to the syllabus of EFL Teaching Methodology at Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University (Kropyvnytskyi, Ukraine) for BA students majoring in English and World Literature. Having delivered a lecture and conducted a few training sessions, we may point to the main problematic questions that impede successful planning and instructing mediating activities in a foreign language classroom.

First, TEFL trainees are not fully aware of the complex nature of a mediating communicative competency. It comprises linguistic, social, cultural and speech competences as well as knowledge of particular mediating strategies and an impartiality of a mediator.

Second, perspective teachers rarely draw a distinction line between translation and mediation. They tend to confuse translation as a mediating technique with translation into the native language as a means of checking the comprehension of a foreign text/message, read or listen to.

Third, students are inclined to equal instructional techniques of teaching mediation to the ones aiming at developing pupils’ speaking skills (monologic and dialogic).

Fourth, additional authentic materials for teaching mediation are used in a very limited amount. It is caused by inability of TEFL students to adopt them to an appropriate level of pupils’ foreign language proficiency.

Fifth, the designed tasks to instruct school children’s mediating activities are reduced to mediating a text, while mediating concepts and mediating communication remain outside the teaching scope.

Sixth, the dominance of non-interactive mediating forms in the lesson plans decrease TEFL students’ level of understanding mediation as a tool to sustain the modelled cross-cultural communication.

Finally, the communicative situations designed by trainees lack the key components, i.e. an addressee of a particular message that is to be rendered to and a clearly cut communicative purpose for a mediation to carry out.

To improve TEFL students' preparation to conduct mediation in a secondary school foreign language classroom the following steps may be undertaken:

a) to design particular didactic tools helping students to teach mediation of concepts and mediation of communication alongside with mediation of a text in the core subjects of the university curriculum (Conversational English, Country Study, English Lexicology and Stylistics, Literatures in English etc.). The suggested measure is supposed to promote trainees' awareness of qualities and traits of a good mediator of cultures, both in linguistic and social respects;

b) to introduce a course in translation studies for TEFL students fostering their interpreting and translating skills. It will surely benefit trainees' awareness of translation practices within the framework of oral and written mediation activities defined in CEFR;

c) while teaching courses in text mediation it is desirable instructors should design professionally oriented tasks and assignments such as adapting authentic textual materials to be used in teaching mediation to pupils of different ages groups, compiling linguistic and socio-cultural commentaries to texts in compliance with pupils' language and speech proficiency; interpreting and rendering multimodal English texts etc.

Summing up, we may state that the acquired knowledge and skills in carrying out mediating activities would come in handy for TEFL university graduates to perform their professional instructional and tutorial activities in real educational conditions.

REFERENCES

1. Common European framework of reference for languages. Companion volume with new descriptors. Council of Europe, 2018. URL: <https://rm.coe.int/cefr-companion-volumewith-new-descriptors-2018/1680787989> (access date: Jan. 26, 2022)
2. Dendrinou, B. Mediation in Communication, Language Teaching and Testing. URL: https://www.academia.edu/4711151/MEDIATION_IN_COMMUNICATION_LANGUAGE_TEACHING_AND_TESTING (access date: Jan. 27, 2022)
3. Howell, P. Cross-Language Mediation in Foreign Language Teaching. URL: https://ir.lib.hiroshima-u.ac.jp/files/public/4/42619/20170323145334480810/h-gaikokugokenkyu_20_147.pdf (access date: Dec. 17, 2021)
4. Mayr, G. Mediation and Task-Based Language Learning (TBLL): How Autonomous Learning Enhances Mediation Competencies. *ELLE*, 2019. 8(3), P. 705-722. DOI 10.30687/ELLE/2280-6792/2019/03/010 (access date: Jan. 28, 2022)
5. Sundari, H. The features of mediation in EFL classroom interaction: Teacher perspectives. *Indonesian EFL Journal*, 2020. 6(1), P. 35-44. DOI: 10.25134/iefj.v6i1.2636. (access date: Jan. 14, 2022)
6. Волік В.В. Медіація та її місце у процесі навчання іноземної мови. *Журнал науковий огляд*. № 8(61), 2019. С. 91-104.
7. Єрастова-Михалусь І., Ципіна Д. Формування медіативної компетентності у процесі вивчення професійно-орієнтованої іноземної мови. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 2020. Вип 27, том 2, С. 206-210.
8. Мольдерф О. Медіація і професійна перекладацька діяльність в контексті оновлення загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти. *Іноземна філологія*, 2018. № 131. С. 71-80.
9. Ципіна Д. С. Дидактичні засоби формування медіативної компетентності на занятті з іноземної мови. *Вісник Запорізького національного університету*. Педагогічні науки, 2020. № 1 (34). С. 366-372.

РОЗВИТОК ПИСЕМНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ

Ольга МАКСИМОВА, Ганна АПАЛАТ
(Кропивницький, Україна)

Компетентність у письмі є одним із компонентів іншомовної комунікативної компетентності. В сучасній методиці письмо розглядається не лише як засіб навчання, але й як засіб і спосіб спілкування, пізнання та творчості. Підхід до писемного мовлення як до допоміжного засобу навчання іноземної мови зумовив недостатню кількість практичних завдань на кожному етапі навчання комунікативного письма у шкільних підручниках та навчальних посібниках, що й зумовило актуальність дослідження. Мета статті – дослідження особливостей навчання писати листи в старшій школі.

Компетентність у писемному мовленні при написанні листа можливо визначити як здатність та готовність продукувати власне мовлення в жанрі особистий, напівофіційний та офіційний лист, дотримуючись його жанрово стилістичних, змістовних, лексико-граматичних та орфографічних норм.

Завершальний етап є найважливішим під час засвоєння школярами іноземної комунікації. Методисти пропонують чотири підходи до навчання письма певного жанру: текстовий, жанровий, процесуальний, інтегрований [2, с. 220].

У нашому дослідженні ми застосовуємо інтегрований підхід [1, с. 246], який поєднує риси вищеназваних трьох – навчання мовних засобів, ретельне опрацювання текстів-моделей; навчання письма, орієнтованого на адресата, урахування соціального контексту; навчання поетапного породження дискурсу.

Метою навчання писемного мовлення є формування елементарної комунікативної компетенції, яка забезпечує учневі вміння писемного спілкування в типових ситуаціях. Для навчання писемного мовлення пропонують такі типи вправ:

- підготовчі (мовні й умовно-комунікативні);
- комунікативні (мовленнєві). Вони можуть бути репродуктивними, репродуктивно-продуктивними і продуктивними.

Підготовчі вправи використовують для засвоєння мовного матеріалу у графічному оформленні та для розвитку вмінь логічного і послідовного викладення думок. У цих вправах письмо є засобом навчання і вдосконалення граматичних і лексичних навичок і вмінь усного мовлення. До підготовчих вправ належать усі види мовних і умовно-мовленнєвих вправ, які виконують у письмовій формі.

Виконання комунікативних завдань в іншомовному писемному мовленні здійснюється за допомогою уявних навчально-мовленнєвих ситуацій, які потребують розв'язання нестандартних проблем і наближають навчальне спілкування до реальних умов.

Умовно-комунікативні вправи підготовчого етапу можуть включати такі вправи, як мозкова атака, “clustering” або “mapping” (звуження понять до стрижневих слів із даної теми та розширення понять від стрижневого слова), інтерв'ю, дебати, усне обговорення, групове обговорення, груповий твір.

Для розвитку писемного мовлення важливими є вправи та завдання на розвиток вмінь логічного і послідовного викладення думок та використання зв'язок. Підготовчі вправи для розвитку вмінь логічного і послідовного викладення думок проводять на основі текстів для читання, серії тематичних ілюстрацій або з опорою на ситуацію. Вони можуть бути мовного і умовно-комунікативного характеру.

Мотиваційний етап включає два під-етапи:

- ознайомлення учнів з особливостями жанру;
- ознайомлення зі взірцем-моделлю.

Комунікативні вправи мають продуктивний характер і спрямовані на написання учнями творів, тобто власних письмових висловлювань за темою, на рівні тексту, без використання опор. Комунікативні письмові вправи виконують у середніх і старших класах, за винятком написання листа і листівки, до якого, згідно з програмою, залучають учнів з 3-го класу.

Підсистема вправ для навчання написання листів різних жанрів має включати два етапи: підготовчий та мовленнєвий.

Етап ознайомлення – вправи для вдосконалення навичок читання і розуміння текстів листів та ознайомлення учнів з позамовними стандартами написання офіційних та приватних листів: учні знаходять і розпізнають структурні елементи листів, їх коректне розташування.

Етап навчання – застосовуються вправи для формування навичок побудови текстів листів: учні вчаться репродукувати вступну та заключну частини листа, його основну частину, користуючись поданим логічним планом і мовленнєвими зразками, типовими для кожного жанру. Крім того, сюди входять вправи на розпізнавання засобів між фразового зв'язку та їх включення до тексту листа.

Комунікативний етап – включає вправи і завдання на розвиток умінь побудови текстів листів, певних жанрів: учні продукують тексти власних листів.

З метою покращення писемної компетентності як частини іншомовної комунікативної компетентності і зокрема підготовки до ЗНО учні старшої школи можуть писати листи в кінці кожного модуля за його лексико-граматичним матеріалом (в якості тематичного контролю). В рамках повторення, листи потрібно писати за темами ЗНО, після повторення лексико-граматичного матеріалу вивчених тем.

Комплекс вправ і завдань, навчання писемного мовлення має включати підготовчі (мовні й умовно-комунікативні) та комунікативні (мовленнєві) вправи та містить підготовчий етап, етап навчання, комунікативний етап, етап контролю та аналізу.

На підготовчому етапі учні дізнаються про / згадують правила написання листа відповідного жанру, ознайомлюються зі зразками листів і кліше. На етапі навчання виконуються вправи на ідентифікацію виду листа, визначення жанрово-стилістичних ознак листа, його структурних та композиційних елементів, аналізуються засоби зв'язку та лексико-граматичні особливості листів певних типів.

Листи пишуться в аудиторії, або виносяться на домашнє завдання (комунікативний етап). Після виконання завдання з письма, вчитель аналізує листи, виділяючи типові стилістичні, граматичні та лексичні помилки та учні роблять роботу над помилками (етап аналізу).

Навчання писемної діяльності в старшій школі має на меті розвиток комунікативного письма. На даному етапі учні старших класів виконують завдання: написати лист знайомій людині (за поданою ситуацією). Для навчання написання листа застосовується підсистема вправ, що включає етап ознайомлення, етап навчання та комунікативний етап. Обізнаність учнів у характерних рисах листів є ключовою у формуванні писемної компетенції.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Задорожна І. П. Теоретико-методичні засади організації самостійної роботи майбутніх учителів з оволодіння англомовною комунікативною компетенцією: дис. ... д-ра пед. наук: спец. 13.00.02. Київ, 2012. 770 с.
2. Тарнопольський О. Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти: навч. посібник. К.: Інкос, 2006. 248 с.

THE SIGNIFICANCE OF TIME MANAGEMENT IN TEACHING A FOREIGN LANGUAGE

Yuliia BOZHKO (Kharkiv, Ukraine)

“Time management is the process of planning and exercising conscious control of time spent on specific activities, especially to increase effectiveness, efficiency, and productivity” [1]. In conditions of total lack of time, when learning a foreign language has to be combined with work, daily routine and other activities competently built time management is extremely crucial.

It should be taken into account that students and their teachers are involved in the educational process, so effective time management cannot be considered unilaterally. It is also important to take into consideration time management and its patterns in teaching /learning languages by both teachers and students. It is not the right approach to evaluate language learning only in terms of duration. Goals and objectives of training, the starting level and the individual characteristics of students have to be prioritized. In educational institutions where the process of education is conducted according to approved programs and the practice of assessing and dividing students into groups by their level, time management may seem to be the prerogative of the teacher. This is true to some extent. Most teachers hold the opinion that the task of efficient time-use can be solved by the joint efforts of the teacher and the audience. At setting specific learning objectives and longer-term goals the teacher always estimates and predicts the time spent on their implementation in close cooperation with the audience. The number, complexity and deadlines of assignments should be relevant to the audience's abilities. Similar processes occur during individual teaching. The lecturer and the student choose the optimal pace, frequency and duration of classes. An important feature is the adjustment of task difficulty. “The difficulty level can be preset designated by a teacher or selected by a learner” [2, p. 446].

The rate of completing tasks and their number also vary depending on the personal needs and abilities of students. In individual teaching, there is more freedom than when studying in groups. In general, the process of searching for effective time management is similar to the group and individual foreign language teaching. At all stages, the teacher determines, sets and, if necessary, varies the pace of understanding material by trainees within the framework of program requirements

and given hours. Under the guidance of an experienced and conscientious teacher, foreign language learning becomes a meaningful and exciting process, in which there is a clear goal-setting and effective work on its implementation within a limited time frame. The process of teaching foreign languages is always the interaction of a teacher and his students, whose duty is to complete all the educational tasks and assignments in time.

What can prevent students from the realization of the plan outlined by the teacher in time? The typical reasons are:

1. Lack of knowledge.

Tasks are too difficult and time-consuming, which requires much more time for their accomplishment.

2. Lack of necessary tools and resources.

In some cases, this may be poor technical equipment of educational institutions, lack of literature on the topics studied or limited access to Internet resources.

3. Procrastination.

It is the constant delay of tasks, which means an unwillingness to do them. A typical situation is when the completion of tasks and preparation for classes are often postponed to the very last moment and the students do not have time to complete them on time.

4. Perfectionism.

The desire to complete the assigned task flawlessly. The search for perfection can make it very difficult to complete work on time and affect the time it takes to finish it. The teacher's task is to interact with the audience, pay attention to students' feedback on the discussed material. The teacher acts as an effective manager who is in charge of the whole process of mastering a foreign language, reacts quickly to everything happening in the classroom, changes the time and content of assignments. One of the main principles should be the relevance of tasks and deadlines for their implementation.

To sum up, effective time management in learning a foreign language is a necessary tool and additional motivation for the teacher and the students in the achievement of all goals.

REFERENCES

1. Time management. *Wikipedia*: website. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Time_management (date of access: 12.02.2022).
2. Olefirenko N.V., Kostikova I.I., Ponomarova N.O., Bilousova L.I., Pikilnyak A.V. E-learning resources for successful math teaching to pupils of primary school. *Proceedings of the 6th Workshop on Cloud Technologies in Education (CTE 2018), Kryvyi Rih, Ukraine, December 21, 2018*. Kryvyi Rih, 2019. Vol. 2433. P. 443–458. URL: <http://ceur-ws.org/Vol-2433/paper30.pdf> (date of access: 10.02.2022).

CLIL: IMPLICATIONS OF THE TECHNOLOGY

**Olena KUZNETSOVA, Liudmyla SHTEFAN
(Kharkiv, Ukraine)**

Throughout the history of foreign language teaching the attempts have been made to develop the most efficient theories and practices providing for foreign language acquisition and mastery. The goals of teaching, the content, methods and techniques of teaching have been in the focus of these efforts. The progress of

civilization has offered new stimuli and criteria for modernization of teaching foreign languages.

In the history of FLT, the concept “content” has had many different interpretations. The grammar-translation method defined content as the grammatical structures of the target language. In the audio-lingual method, content consisted of grammatical structures, vocabulary or sound patterns presented in dialog form. The communicative approach focuses on the communicative purposes of language acquisition. However, one of the recent approaches - content and language integrated learning (CLIL) – emphasizes the subject matter as both the goal of teaching and a tool of foreign language learning. On the one hand, this approach is in keeping with the English for Specific Purposes (ESP) tradition that defines vocational or occupational needs of the learner as the basis for curriculum and materials development. On the other hand, in higher education CLIL has a strong English for Academic Purposes (EAP) orientation. Nowadays the CLIL is one of the widespread approaches and technologies in higher education and its role is growing. More and more curriculum disciplines are offered for study in the foreign language.

The didactic principles that make the basis of CLIL are the principle of duality (allowing for reference to both native and foreign languages), the principle of integration of a foreign language and subject content; the principle of gradual content complication, the principle of focusing on mastering knowledge of a particular subject with the help of two languages, the principle of development motivation for the ability and readiness to use a foreign language for special purposes, the principle of unity of mental and speech activity in a foreign language [6].

Effective CLIL takes place through 5 dimensions: progression in knowledge, skills and understanding of content, engagement in higher order cognitive processing, interaction in the communicative context, development of appropriate communication skills, and acquisition of a deepening intercultural awareness [2]. Characterizing CLIL D.Coyle developed a “4C model” presented in the form of a triangular pyramid with 4 peaks: content, communication, cognition, culture. The content component deals with the goals and expected results of teaching. The communication component concerns interaction and the choice of language of teaching. The cognition component focuses on thinking skills and the culture component is about sociocultural importance of the subject matter and individual characteristics of learners. The scholar believes that the central element of the entire pyramid is the communication component ensuring the realization of other three components through communication.

The scholars differentiate between content-driven and language-driven CLIL and between its hard and soft forms [1; 6]. The soft form is mainly associated with the priority of foreign language acquisition while the hard form puts forward the binary goal of subject content and academic language acquisition in the process of teaching.

We believe that in Ukraine within higher education curriculum the soft form of CLIL is more appropriate for implementation while teaching the curriculum discipline “Foreign language”, which is taught mainly during the first year of studies and the hard form of CLIL is worth implementing during further years of higher education. Nowadays the goal of FLT to students of non-linguistic specialities in higher education in Ukraine is to develop their foreign language communicative competence oriented at effective professional communication. Thus, learning the discipline has a great potential for preparing students for further CLIL learning and

providing the basis for the hard form of CLIL. Despite the evident arguments for the CLIL in higher education, the scholars insist on the existence of concerns that have to be addressed. They urge that the selection of content to be taught and learnt, the psychological aspects of cognitive activity and the level of foreign language competence of students are considered. Besides, high proficiency level of foreign language teachers is a very important aspect as well as their close cooperation with teachers of other curriculum disciplines [4;5]. In order to put the 4C model into practice, the content of the discipline “Foreign language” has to be oriented at the improvement of students’ foreign language habits and skills, communication has to be based on the professionally oriented theme discussion by means of the foreign language, cognition has to be focused on the combination of acquired knowledge with the expression of thoughts in a foreign language and culture component has to reflect the selection of material aimed at defining and understanding oneself, surrounding people and the world as a whole. The implementation of this approach sets the task of careful work of teachers.

The supporters of the technology usually claim that CLIL leads to a higher level of attainment in MFL; CLIL improves motivation in all learners; CLIL benefits learners of all abilities; CLIL increases intercultural awareness [3]. Moreover, CLIL can enhance learners’ motivation and overcome the main shortcoming of communicative language teaching by providing a meaningful context for authentic communication around relevant and cognitively challenging content.

However, the lack of grammatical progression and the lack systematic and constructive approach to error correction focusing on form in CLIL practice are the evident limitations of the model as a lack of linguistic proficiency may be a serious barrier to understanding and learning [3]. The problem can be made worse if coupled with insufficient teacher proficiency or a limited range of teaching strategies to support linguistic development.

CLIL as an alternative and complementary model for MFL teaching has the potential to address many of the shortcomings of traditional approaches. However, it requires working out clear and well-developed strategies for effective implementation.

REFERENCES

1. Ball Ph. How do you know if you’re practising CLIL? / Ph. Ball // One Stop English: English Language Resources. – 2013. – Retrieved from: <http://www.onestopenglish.com/clil/methodology/articles/article-how-do-you-know-if-yourepractising-clil/500614.article>
2. Coyle, D., Hood, P., & Marsh, D. (2010). Content and Language Integrated Learning. Cambridge University Press. Retrieved from: <https://abdn.pure.elsevier.com/en/publications/content-and-language-integrated-learning>
3. Harrop E. Content and Language Integrated Learning (CLIL): Limitations and possibilities. *Encuentro*, 21, 2012, pp. 57-70. Retrieved from: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED539731.pdf>
4. Marsh D., Mehisto P., Wolff D., Martín M. J. F. European Framework for CLIL Teacher Education. A framework for the professional development of CLIL teachers / David Marsh, Peeter Mehisto, Dieter Wolff, María Jesús Frigols Martín. – Retrieved from: <http://www.ecml.at/Thematicareas/ContentandLanguageIntegratedLearning/tabid/1625/language/en-GB/Default.aspx>
5. Кузнецова О.Ю. Модель інтегрування змісту навчання предметного матеріалу з вивченням мов/ Актуальні проблеми викладання іноземних мов у навчальних закладах : матеріали міжнародного науково-методичного семінару (Харків, 22 січня 2021 р.). Харків : ХНАДУ, 2021. – С.74-80.

ДО ПИТАННЯ ОНЛАЙН-НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИМ МОВАМ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Ганна СКЛЯНІЧЕНКО (Кропивницький, Україна)

Онлайн-освіта в Україні стала однією з небагатьох інновацій, яка з'явилася в країні майже одночасно з аналогічними західними нововведеннями. У 2011 році Стенфордський університет першим запровадив онлайн-курси, а вже у 2013 році онлайн-навчання як форма дистанційної освіти почало активно запроваджуватися в Україні. Під онлайн-навчанням розуміємо процес, який відбувається за умови, що викладач і студент не знаходяться в одній аудиторії. При цьому студенти отримують нові знання та навички за допомогою інтернет-технологій в режимі реального часу, тобто тут і зараз.

Метою цієї розвідки є спроба на основі узагальнення досвіду викладання іноземної мови у вищих навчальних закладах міста окреслити основні виклики, що постали перед студентами та викладачами у період швидкого переходу на дистанційне навчання під час пандемії.

Іще до пандемії багато університетів почали впроваджувати окремі навчальні курси, які реалізовувалися в онлайн-режимі. Існувала низка інтернет-курсів з іноземних мов для бажаючих їх вивчати. Передбачалося, що в майбутньому ця форма освіти стане провідною. Однак під час пандемії дистанційна форма навчання із привабливої опції раптово перетворилася на єдину обов'язкову форму здобуття знань.

Слід зазначити, що на даний момент відсутні ґрунтовні праці стосовно характеру навчання іноземним мовам під час пандемії. Публікації, що з'явилися, в основному характеризують досвід окремих навчальних закладів у зазначений період. У публікаціях піднімаються питання підходів до оцінки ефективності дистанційного навчання в екстремальних умовах, виділення найбільш вразливих до онлайн-навчання категорій студентів, [1], акцентується увага на тому, що онлайн-навчання як таке і онлайн-навчання під час пандемії суттєво різняться [2]. Окремі автори [3] вважають, що ефективність онлайн-навчання у кожному конкретному випадку залежить від контексту, предмету, мети навчання, особистісних характеристик студента, якості реалізації навчального продукту та багатьох інших менш очевидних факторів.

Раптовість переходу навчальних закладів на лише дистанційну форму навчання обернулася серйозними викликами для викладачів, іноземної мови зокрема. Основним із них стала необхідність наявності у всіх студентів і викладачів технічних засобів для онлайн - навчання. Серйозним викликом для викладачів іноземних мов стало адаптування навчальних програм до нових технологій. Переважна більшість із них не мала практики проведення своїх курсів онлайн, відповідно були відсутні необхідні для цього матеріали, створення яких вимагало певного часу. На нашу думку, найкраще основні параметри, які необхідно брати до уваги при проектуванні онлайн-курсу навчання іноземним мовам, охарактеризовані американськими методистами Б. Мінз, М. Бакіа,

Р. Мерфі. Серед них: 1) модель навчання, 2) темп засвоєння, 3) кількість студентів, що навчаються, 4) педагогічна технологія, 5) мета оцінювання в курсі, 6) роль викладача, 7) роль студента, 8) синхронізація взаємодії викладача і студента, 9) характер зворотнього зв'язку [4, с.15].

Опитування серед викладачів іноземної мови показало, що за умови дистанційного навчання найуспішнішими були студенти з високою здатністю до самоорганізації. Слабкі студенти виявилися іще менш активними на онлайн-заняттях. Відомо, що процес навчання іноземним мовам є поєднанням набуття знань і навичок їх володіння. А оскільки навички, як правило, набуваються при багатократному повторенні певної дії, то саме цей процес виявився найвразливішим під час онлайн-занять з іноземної мови. Причинами цього є, по-перше, новий баланс часу на онлайн-занятті (1 година усно, 30 хвилин письмово). По-друге, менша ефективність хорошої роботи, якщо така запланована, через неможливість точно перевірити, чи всі студенти беруть у ній участь. При викладанні іноземної мови розрізняють підготовлені, напів-підготовлені і непідготовлені види аудиторних робіт. Довелося практично відмовитися від непідготовлених усних видів робіт, що, на наш погляд, є третьою причиною, яка стала на заваді повноцінного удосконалення навичок усного іншомовного мовлення. Під час онлайн-навчання студент може то приєднуватися до віртуального заняття, то виходити з нього, і важко визначити, чи він робить це з власної ініціативи, чи його підводять гаджети. Викладачі зазначали, що сучасні технічні засоби допомагають списувати письмові контрольні роботи. Під час усного онлайн-екзамену не завжди можна прослідкувати, чи студент розповідає розмовну тему, чи зчитує її. Більше часу займає у викладача перевірка та аналіз письмових робіт, тому що кожному студенту треба відповісти письмово. І викладачі, і студенти були одностайні в тому, що інформація на практичних заняттях з іноземної мови краще засвоюється під час аудиторного заняття, коли викладач одразу може збагнути, що студент чогось не розрозумів, і студент може одразу поставити запитання з цього приводу.

Робота викладача іноземної мови під час пандемії відкрила нові можливості щодо більшого використання інтернет-матеріалів при викладанні свого курсу. Виникла необхідність у створенні системної бази інтернет-матеріалів із свого предмету.

Досвід онлайн-занять часів пандемії безперечно буде враховано в майбутньому. У багатьох університетах заявили про плани впровадження комбінованого навчання, коли класичне аудиторне навчання супроводжується роботою на онлайн-платформі. У ході глобального експерименту, в основі якого лежав швидкий перехід навчальних закладів на дистанційне навчання, підтвердилася ключова роль викладача у навчальному процесі, з'явилася необхідність забезпечення підготовки викладацьких кадрів для роботи у нових умовах. Виникла необхідність розширення визначення права на освіту за рахунок включення в нього права на електронний доступ.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Смірнова О. Несправжня освіта. Як пандемія викрила проблеми онлайн-навчання. / Ольга Смірнова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-54039740> [25.12.2020]

2. Черепанова Ю. Между первой и второй: онлайн - образование на волне пандемии / Юлия Черепанова. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://education.forbes.ru/authors/online-education-vs-covid> [10.01.2021]

3. Li C, Lalani F. The COVID-19 Pandemic Has Changed Education Forever. (2020). [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.weforum.org/agenda/2020/04/coronavirus-education-global-covid19-online-digitallearning/> [11.01.2021]

4. Means Barbara, Marianne Bakia and Robert Murphy, Learning Online: What Research Tells Us about Whether, When and How. New York: Routledge, Copyright. 2014. – 232 p.

WAYS OF ADAPTING MATERIALS IN TEACHING ENGLISH TO VISUALLY IMPAIRED STUDENTS

**Olena CHUKHNO, Kateryna NAZARENKO
(Kharkiv, Ukraine)**

One of the aims of educational system is to make the learning process manageable and successful for every single student. Thus, adapting the constituents of teaching and learning process to the needs of learners with mental and physical impairments has recently become the focus of attention in numerous scientific studies. For instance, Mahmoud M. S. Abdallah has suggested some methods, strategies and techniques which can be used for teaching English as a foreign language to learners with specific learning disabilities [2]; Robert J. Lowe has constructed a framework for continuing professional development regarding students with special educational needs (SEN) that can be applied to a variety of ELT contexts [3]; Alina Nicoleta Padurean has determined the most appropriate methods and techniques used for teaching English to children with SEN and by means of conducting an experiment proved that English can be taught to children with SEN without placing them in special schools [4]. In spite of numerous scientific studies on the problem of teaching English to students with SEN, the issue of adapting teaching materials to the needs of visually impaired students has not received sufficient attention yet. Therefore, the study aims to explore the ways of adjusting materials in the process of teaching students with vision loss. Accessible materials motivate learners with SEN. Since using an adapted textbook either in a printed or in an electronic format is less challenging than using an unadapted one, sight challenged learners find the information they need faster and perceive it without asking the teacher or peers for help.

Scholars state that visual impaired learners (especially young ones) face the following difficulties when dealing with printed teaching materials:

- reading texts and examining pictures is time-consuming;
- characters and numbers might be mixed up and perceived incorrectly;
- the details of illustrations might not be fully observed which creates distortion of the depicted object [1].

Considering these problems, the scholars designed a list of requirements which teaching materials should fulfil in order to facilitate the perception by sight challenged learners. They include:

- simple fonts without decorative lines, large and thick enough to be seen and contrast in order not to blend with the background;
- large illustrations of high quality without many details;

- pages not packed with text, not arranged in columns, with wide margins and interval between the lines;
- high quality of paper and printing.

These criteria can also be applied when dealing with electronic teaching materials. Modern technology has become a powerful tool thanks to which millions of people with visual impairments can live a normal life. Major companies, such as Google and Apple, offer functions (e.g. screen magnifiers, screen readers, employing artificial intelligence for scanning texts, street signs etc.) that enable sight challenged consumers to use their products effectively. More and more websites cater for their content accessibility. It has become possible to navigate a webpage using a keyboard, to enlarge a text or use the mode of high contrast. Modern browsers are also capable of reading documents aloud. Consequently, a person with partial or even complete vision loss can access any information they want provided that websites and documents are designed appropriately.

Whereas digital technologies provide more instruments to make information accessible, there are some additional issues to be discussed.

Firstly, it should be said that providing sight challenged learners with materials in electronic format is often beneficial, since such students can transform and adjust the materials for their needs on their own. Consequently, saving electronic copies of the materials is crucial.

Another thing worth attention is the text itself. Electronic texts can be easily enlarged, coloured, read out loud by means of special apps and screen readers or even transformed into Braille characters with the help of a Braille display. However, a problem may arise when the teacher uses scanned books, photos of pages, screenshots of documents which can be read with our eyes but which are not perceived by the computer as text. Fortunately, there are websites providing services of optical character recognition implemented (OCR) to solve this problem (e.g. PDF24).

It should be noted that not every app or screen reader is capable of reading a text split into columns and charts correctly. Although such text layouts serve to visualise and structure the content (e.g. new vocabulary, grammar structures, etc.), they can also hinder its understanding when implemented incorrectly.

A similar problem occurs when dealing with mind-maps and other graphic materials. When a diagram or a picture is added, a description of it should be provided for sight challenged students in order to facilitate its perception. The description will not interfere with viewing of the document as it can be hidden until it is needed.

While using video materials at the lesson, the teacher should make sure they are provided with commentaries on what is happening on the screen. Alternatively, the teacher can describe the events themselves if the visual component of a video includes more information than a student can perceive by ear.

If a website for educational purposes is created from scratch, there are a number of nuances to keep in mind in order to make it accessible for visually impaired learners. Fortunately, there are online accessibility checkers which can define a problem, provide its explanation, describe its impact and suggest some ways of solving the issue (e.g. WAVE).

In conclusion, if Ukrainian education is to reach high quality standards, it should become more accessible for students with SEN. A higher level of accessibility may be reached by means of modern digital technologies which, when used appropriately,

facilitate the process of teaching and learning making any type of information easier to perceive by visually impaired students.

REFERENCES

1. Федоренко, М.І., Федоренко, С.В. (2016). Вимоги до друкованої навчальної літератури для дітей зі зниженим зором. Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць. К.: Педагогічна думка. 17. 485-493.
2. Abdallah, M. M. S. (2015). TESOL-TEFL for Students with Special Needs. Assiut University. Assiut, Egypt.
3. Lowe, R. J. (2016). Special Educational Needs in English Language Teaching: Towards a Framework for Continuing Professional Development. English Language Teacher Education and Development. 19. 23-31.
4. Padurean, A.N. (2014). Teaching English Language to Children with Special Educational Needs. TEM Journal. 3 (4). 309-314.

НАВЧАННЯ ПИСЕМНОГО МОВЛЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В СТАРШИХ КЛАСАХ СЕРЕДНЬОЇ ШКОЛИ

Надія ІВАНЕНКО, Наталія ГРУШКО
(Кропивницький, Україна)

Довгий час навчання письма в загальноосвітній школі надавалося другорядне значення. Письмо виступало лише як засіб навчання інших видів мовної діяльності, як засіб, що дозволяє учням краще засвоїти програмний мовний матеріал, і засіб контролю сформованості мовних навичок і умінь учнів [2].

У теперішній час ставлення до письма і навчання учнів умінням висловлювати свої думки в письмовій формі рішуче змінилося. Перш за все, слід зазначити, що письмо стало розглядатися як засіб комунікації, іншими словами, використання наявних знань і умінь для вирішення конкретних практичних завдань.

У лінгвістичній літературі під письмом розуміється графічна система, як одна з форм вираження, засіб уявити мову за допомогою знаків і, нарешті, доповнення до звукової мови; засіб спілкування за допомогою системи графічних знаків, що дозволяє фіксувати мову для збереження її у часі і для передачі її на відстані [7, с. 15].

Письмова мова не має майже додаткових засобів вираження на відміну від усної мови (жести, міміка, паузи і т.д.), крім виділення окремих елементів тексту курсивом або абзацом. Іншими словами, «вся інформація, що виражається в письмовій мові, повинна спиратися на досить повне використання розгорнутих граматичних засобів мови ...» [1, с. 23].

Іншомовна комунікативна компетентність є стрижнем, що пронизує весь процес навчання, а усвідомленість структури мовних дій, цілей, способів їх досягнення та результатів навчальної діяльності робить учня суб'єктом навчального процесу. Потрібно звернути увагу на те, що навчання іншомовної комунікативної компетенції має міждисциплінарний характер, де соціально-гуманітарним та загальнонауковим дисциплінам належить пріоритетна роль [6].

Комунікативний підхід передбачає створення на заняттях атмосфери довіри та співробітництва, коли всі учні залучені до процесу навчання. Одним із

компонентів змісту мовної діяльності є умови, у яких вона протікає. І тому педагогу слід створювати навчально-мовні ситуації, стимулюючи спілкування [8].

У зміст навчання письма входять такі компоненти: лінгвістичний та методичний. Розглянемо лінгвістичний компонент змісту навчання письма. Саме цей компонент забезпечує можливість скористатися письмом як засобом вивчення іноземної мови. До його змісту належить орфографія, правопис чи система правил використання письмових знаків під час написання слів; запис, основною функцією якого є глибоке усвідомлення написаного та найкраще його запам'ятовування; письмове мовлення, написання листа, реферату та анотації.

Наступним компонентом є методичний, що складається з оволодіння раціональними прийомами засвоєння графіки, орфографії мови, що вивчається, оволодіння записом, анотуванням, реферуванням з метою ефективного вивчення.

Існують щонайменше два підходи у навчанні письмової мови: 1) концентрація в процесі породження письмового тексту і 2) концентрація в результаті письмової діяльності (1) *writing-for-learning* and (2) *writing-for-writing*. Ми завжди повинні усвідомлювати, на чому ми акцентуємо увагу: на навчанні процесу письма або на продукті письма, чи хочемо ми навчити учнів різним жанрам письмових повідомлень або навчити їх креативному письму. У будь-якому разі потрібно хотіти сформувати звичку письма (*to build a writing habit*).

При організації вправ велику роль відіграє створення стійкої мотивації до виконання завдання за допомогою моделювання комунікативної ситуації, тому перевага має надаватися комунікативним формулюванням завдань до вправ. Учень повинен вміти правильно оцінити ситуацію спілкування та вибрати адекватний тип писемного мовлення з наявної різноманітності, визначити офіційний чи неофіційний стиль спілкування, побудувати правильно структуроване, логічне висловлювання, що відповідає комунікативному завданню.

У програмах середньої загальноосвітньої школи письмо не сприймається як основна мета навчання. Воно вважається засобом навчання, що сприяє розвитку умінь та навичок мовлення та читання, а також засвоєння мовного матеріалу [4]. У процесі навчання іноземної мови писемна мова постає як ціль і як навчання.

Розвиток писемного мовлення в 11-му класі здійснюється у двох напрямках: з одного боку, це оволодіння жанрами писемного мовлення, які використовуються в реальному спілкуванні: побутові та ділові листи, інструкції, реферати, конспекти; з іншого боку, це твори та виклади, які сприяють удосконаленню як письмової, так і мовлення, розширенню та збагаченню мовного запасу [5]. Наприклад, це можуть бути вітальні листівки; оголошення-інформації (про пошук роботи, про прийом на роботу, про події спортивного та культурного життя); запрошення; особисті листи; ділові листи; автобіографічні відомості; рецепти (кулінарні, як відомі, і власні); диктанти; конспекти (короткий виклад змісту прочитаного); виклад (прочитаного, почутого); твори (інтерпретація теми чи проблеми).

Мета старшого етапу – навчання діям, що забезпечують використання листа з комунікативною метою. Головна особливість вправ полягає у перемиканні довільної уваги учнів з формальної на смисловий бік висловлювання.

Навчання іноземної мови на старшому ступені спрямоване на розвиток комунікативної культури та соціокультурної освіченості школярів, розвиток умінь

представляти рідну країну та культуру, спосіб життя людей, ознайомлення учнів із технологіями самоконтролю та самооцінки рівня володіння мовою тощо [9].

Труднощі у навчанні писемного мовлення англійською мовою виникають у зв'язку з формуванням навичок, які забезпечують як володіння графіко-орфографічною системою мови, що вивчається, так і побудова письмового висловлювання.

Отже, навчання письмової мови може бути як метою, так і засобом навчання, оскільки цей процес допомагає опанувати монологічну мову, відпрацьовуючи такі її характеристики, як розгорнутість, послідовність та логічність.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрюхина И.А., Латьем Г.Г. Работа с аутентичными письмами на уроках немецкого языка // Иностр. языки в школе. – 2008. – №3. – С. 23-27.
2. Барышников Н.В. Методика обучения второму иностранному языку в школе. М.: Просвещение, 2003. – 159 с.
3. Биболетова М.З. Enjoy English: Учебник для 11 кл. общеобраз. Учрежд. – Обнинск: Титул, 2009. – 200 с.
4. Гальскова Н.Д., Никитенко З.Н. Теория и практика обучения иностранным языкам. Начальная школа: Методическое пособие. – М.: Айрис-пресс, 2004. – 240с.
5. Кузьмина Л.Г. New challenges in writing: Пособие по развитию культуры письменной речи. – М. «Еврошкола», 1998 – С.46-48.
6. Литвин С.В. Навчання писемного спілкування учнів старшої загальноосвітньої школи [Текст] / С. В. Литвин, Н. К. Склярєнко. – К.: Ленвіт, 2001, – 48 с.
7. Мазунова Л.К. Письмо как методическая категория // Иностр. Языки в школе. – 2004. – №6. – С. 15-21.
8. Миролубов, А. А. Методика обучения иностранным языкам: традиции и современность / А. А. Миролубов. – М.: Титул, 2010.
9. Тарнопольський О. Б. Методичні засади і структура посібника з навчального академічного письма англійською мовою студентів ВНЗ [Текст] / О. Б. Тарнопольський та ін. // Іноземні мови. – 2006. – № 3. – С. 10-13.

DISTANCE LEARNING TECHNOLOGIES FOR PRIMARY SCHOOL CHILDREN

Liudmyla BAKHMAT (Kharkiv, Ukraine)
Nataliia TONKONOH (Pereiaslav, Ukraine)

Distance education is a promising type of training that orients teachers to implement innovative methods and technologies, such as online lectures, online consultations, video conferences, webinars, etc. The introduction of distance learning in general education is the next step in the development of the education system in Ukraine and the evolution of society as a whole. Our society has moved to constant dialogue, continuous communication. Many primary school children already have access to computers, mobile gadgets and electronics. Most kids can easily navigate gadgets to find and play their favorite game, access the site on a personal computer, and find their favorite channels with a few clicks on the TV remote control. All this happens without the guidance of adults.

Theoretical, methodological and methodological problems of distance learning were studied by such scientists as V. Kukharenko, S. Vitvytska, V. Yasulaitis, E. Polat, A. Petrov, O. Tishchenko and many others. Today, there are many approaches to identifying problems and benefits in the use of distance learning.

This question has been studied by such scientists as M. Thompson, M. Moore, A. Clark, D. Keegan. Each of these authors emphasized a particular aspect of this method [3].

Analyzing the experience of foreign scientists and Ukrainian teachers, we will supplement and summarize the list of characteristics of children of primary school age in terms of their ability to perceive distance learning methods: 1) constant readiness for communication; 2) propensity for teamwork; 3) use of technology; 4) the need for tactile contact; 5) learning through play; 6) use of real and virtual world at the same time. Types of communication flow from one to another. Collectivist skills develop in this single reality; 7) speed of learning (in particular, technology); 8) use of new teaching aids; 9) use of knowledge on their own experience; 10) modern children are better educated than any generation before them [2, p. 12]. Given the peculiarities of the development of Z-generation children, it is necessary to reconsider approaches in distance learning, develop new methods, use new teaching aids and expand the competencies of teachers who need to work with students. The teacher ceases to be the bearer of knowledge that he tries to pass on to the child. Its main task is to motivate children to show initiative and independence. The teacher becomes an organizer of independent activities, where everyone can realize their abilities and interests. All the above mentioned features of primary school children and changes in society affect the organization of the educational process. In the conditions of informatization of society and digitalization of education, the issue of using ICT is acute, starting from primary school. The introduction of early learning of ICT in the educational process is due to the requirements of the new state educational standard of primary general education [2]. There are the following current trends in education, caused by the spread of distance learning: 1) there is a change in communications due to the rapid development of modern technology; 2) information is placed not only on paper and in people's memory, but also on social networks. Among the main factors influencing the quality of distance education are the ability to make strategic decisions in situations of uncertainty, the ability to find information needed to properly assess the situation, skills to process it, decision-making skills and communicate this decision to the learner. It is possible to implement this at the right speed in today's society with the use of distance learning technologies. In addition, such technologies are designed to close the gap between the social and economic situation of different segments of the population and countries with different levels of economic development.

Therefore, distance learning technologies should be used under the following conditions: providing opportunities for success for everyone; maintaining the model of effective development; achieving equality in the dissemination of information. The development and popularity of non-formal education is, in particular, the uneven use of technology in the education of different generations. The teacher must take into account the changes taking place in modern education. In particular, the teacher must be clearly aware of the features of modern distance learning. During distance learning, teachers work with students to help develop learning and assessment strategies, provide comprehensive support, and act as a mentor, tutor.

The basis of distance learning is the Internet, mass digitization of various materials and a large number of open educational resources (OER). An example of a successful system of remote interaction is Peer 2 Peer University (P2PU) [4], which operates with the support of the Chicago Public Library and aims to optimize

interaction in the professional pedagogical field. Additional advantages of distance learning are the following [1]: adaptability of educational organizations, professionals to changing conditions, rapid response to changes in market conditions and new market requirements, increasing compliance with socio-economic, socio-cultural, educational needs of society; concentration of activity of participants of network interaction on the key professional, academic competences, unique processes occurring in the field of education; elimination of duplication of a number of functions by participants of network interaction; involvement in the implementation of joint academic, professional activities of competent participants in the educational process who have the necessary resource potential; improving the efficiency of information exchange mechanisms between participants of informal networking, replication of best practices, innovative practices; implementation of partnership relations in the process of achieving certain results; lack of spatial and temporal constraints; increasing the level of competitiveness of distance learning participants; increasing the pace of efficiency, generation and translation of specialized knowledge; increasing innovation activity, readiness for change in accordance with the requirements of the changing world, increasing requirements for the level of professionalism of the teacher.

Distance learning poses new challenges for the teacher. Educators must be ready to choose high-quality technologies for remote interaction. The learner must learn to be responsible for the content provided, to have communication and cooperation skills, to think critically and to deal with conflict situations. After studying any discipline, the student must clearly understand what skills and competencies he has acquired. Effective distance interaction is one of the tools that allows the student to track all their weaknesses and strengths, identify gaps in knowledge and reflect. One of the results of education and upbringing in the first grade school should be the readiness of children to master modern computer technology and the ability to update the information obtained with their help for further self-education.

Successful e-learning is preceded by an understanding of each participant's need for learning, their own ability to learn and willingness to cooperate in online learning environments. The goals of the learning process should be clear and understandable to potential participants, as well as linked to their professional interests and the challenges they face today. The task of the organizers of distance learning is to make it active, comfortable, flexible, emotionally positive, so that each participant has the opportunity to effectively and efficiently achieve the educational goals set by the program.

Thus, distance learning is designed to help navigate the global educational space. It acts as an effective complement to traditional forms of education and as a means of partially solving its pressing problems. In particular, distance learning provides an opportunity while flexible in time and highly professional in content study of various subject areas of knowledge, the formation of skills and abilities in many disciplines to ensure intensive practical application by students using methods and tools of information and communication technologies, develops skills and skills to navigate in modern science and practice.

REFERENCES

1. Bates T. National strategies for e-learning in postsecondary education and training. Bates Tony UNESCO, 2001. P. 6.

2. Hrytsenko V.I. Dystantsiine navchannia: teoriia i praktyka. V.I. Hrytsenko, S.P. Kudriavtseva, V.V. Kolos, E.V. Varenich. Mizhnarodnyi naukovo-navchalnyi tsentr informatsiinykh tekhnolohii i system, 2017. 376 s.

3. Morze Nataliia, Vember Viktoriia, VarchenkoTrotsenko Liliia. Formative and peer assessment in high ereducation. IT tools – Good Practice of Effective Use in Education : Monograph, Sc. Editor : Eugenia SmyrnovaTrybulska, University of Silesia in Katowice, Katowice – Cieszyn, 2017. P. 159–180.

4. Peer 2 Peer University. URL: <https://www.p2pu.org/en/> (дата звернення: 10.11.2021).

ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Юлія НЕНЬКО (Черкаси, Україна)

Пандемія COVID-19 зумовила значний вплив на систему освіти. Навчальні заклади стикнулись з необхідністю форматування процесів викладання та навчання, одночасно захищаючи викладачів і студентів від швидкої та маловідомої надзвичайної ситуації у сфері охорони здоров'я. Щоб пристосуватися до нових реалій, викладачі усіх академічних дисциплін, включаючи англійську мову, повинні були адаптуватися до нових підходів до викладання та опанувати нові навички та компетенції, щоб протистояти цьому безпрецедентному виклику.

Студенти та викладачі почали використовувати технологічні ресурси для участі в онлайн-заняттях. Університети різних країн світу почали використовували різні онлайн-платформи, такі як Google Classrooms, Schoology, Seesaw, Line, Blackboard та Moodle для продовження навчання. У синхронному режимі студенти та викладачі перебувають разом у віртуальному місці й одночасно взаємодіють за допомогою програм для відеоконференцій та інструментів чату. В асинхронному режимі навчання відбувається опосередковано; жива взаємодія між студентами та викладачами як групою одночасно відсутня; тобто викладач надає матеріали через онлайн-платформу, а студентам надається гнучкість для навчання у власному темпі. Вітчизняні заклади вищої освіти не мали уніфікованого підходу: хтось вибрав асинхронний режим, хтось вирішив навчати синхронно, інші використовувати обидва.

Така ситуація спричинила певні труднощі, зокрема викладачі та студенти зазначали недостатність технологічних ресурсів, відсутність мотивації серед студентів, недостатність діалогічної взаємодії тощо. Ситуація була ще складнішою для викладачів мовних дисциплін, де передача змісту залежить не тільки від слів, але й від низки інших особливостей і факторів, включаючи мову тіла, вираз обличчя, контекст та ін. Викладачі скаржаться на те, що викладання англійської мови студентам було надзвичайно складним завданням, оскільки опанування мови відбувається через взаємодію. Водночас невербальне спілкування, мова тіла та комунікативна взаємодія між здобувачами, які є ключовими елементами ефективного вивчення мови, глибоко нівелюються під час онлайн-занять.

Інша серйозна проблема, з якою стикнувся науково-педагогічний персонал, – недостатні технологічні ресурси. Багато студентів живуть у районах без надійного доступу до Інтернету та/або мають проблеми з отриманням інтернет-сигналу. Студенти з малозабезпечених родин також не завжди мають вдома власні комп'ютери. Окремо слід зауважити на брак часу для повної розробки

матеріалу онлайн-курсу, збільшення обсягу часу для оцінювання, зворотного зв'язку та відповідей на запитання. Студенти з низьким рівнем знань постають перед додатковими труднощами з розумінням інструкцій викладачів онлайн і подекуди пропускають виконання письмових завдань.

Щоб продовжити процес викладання, викладачі по всьому світу використовували різні інструменти для онлайн-конференцій та платформи електронного навчання. Наприклад, Jan [1] повідомляє, що в Малайзії для переходу до «домашнього навчання на основі технологій» використовувалися Google Classroom, Remind, Seesaw і Zoom.

Чжу і Лю [3] зазначають, що в Пекінському педагогічному університеті використовують дискусійні групи Wechat, офіційний вебсайт закладу, Zoom, Classin і TronClass.

В Омані широко використовувався Moodle для змішаного навчання, Microsoft Teams – для синхронного навчання, а також додаткові технології, такі як програма зчитування з екрана Nvda, Index Everest v5, Natiq Reader, дисплей Брайля, програмне забезпечення OCR для PDF [2, с. 4].

Водночас всупереч викликам, спричиненим переходом на дистанційне навчання, викладачі констатують збільшені можливості для викладання іноземної мови. Нова хвиля інновацій у викладанні та навчанні дозволила використання різноманітних додатків і програм, як-от штучний інтелект, хмарні платформи, платформи для онлайн-конференцій та системи електронного навчання.

Починаючи з низькотехнологічних платформ, таких як WhatsApp для підтримання мінімального зв'язку зі здобувачами освіти, викладачі поступово адаптуються до нової ситуації. Ці зрушення стосуються встановлення конкретних термінів для виконання завдань, варіації подачі матеріалів, доступності навчальних відео та використання соціальних мереж.

Замість того, щоб запитувати безпосередньо студента, тепер просять натиснути «підняти руку» у відеоконференції Zoom. Для зворотного зв'язку зі студентами, викладачі використовують функцію приватних коментарів Google Classroom і особистий чат WhatsApp або Viber, Messenger або приватні e-mail. Цей зворотний зв'язок є надзвичайно важливим, оскільки здобувачі передусім цікавляться своїми освітніми досягненнями, по друге, розуміють, що викладач перебуває із ними на зв'язку. Усе це в сукупності призвело до прискореного зростання якості онлайн-освіти.

На додаток до конкретних інноваційних практик, під час дистанційного навчання стали популярними деякі поширені онлайн-платформи, вебсайти та ігрові програми. Для онлайн-занять використовувалися Microsoft Teams, Google Meet і GoToMeeting, тоді як Microsoft Kaizala використовувалася багатьма викладачами для асинхронного підключення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Jan, A. (2020). Online Teaching Practices during COVID-19: An Observation Case Study. *Social Sciences and Humanities*, 17. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3584409>
2. Osman, M. (2020). Global impact of COVID-19 on education systems: the emergency remote teaching at Sultan Qaboos University. *Journal of Education for Teaching*. <https://doi.org/10.1080/02607476.2020.1802583>
3. Zhu, X., & Liu, J. (2020). Education in and after COVID-19: Immediate Responses and Long-Term Visions. *Postdigital Science and Education*, 1-5. <https://doi.org/10.1007/s42438-020-00126-3>

DEVELOPING STUDENTS' SPEAKING SKILLS BY USING VISUAL AIDS AT THE ENGLISH LESSON

**Zhamilya BAKIROVA, Aigerim AKHMETZHANOVA
(Arkalyk, Republic of Kazakhstan)**

Many foreign language teachers face a number of difficulties and problems in learning a particular language. At first, students want to learn the language, they are very interested in it and they willingly begin to learn the language. And when they gradually rise from a light level to a heavy one, the desire to learn the language fades from many. And in the end, only tens out of thousands remain. Therefore, teachers are looking for methods that are interesting to everyone and with which they can be interested. It's the same in schools. At the beginning, students are eager and gradually when the teacher talks about grammar, this desire fades. What should a teacher do in such situations? After all, it is his job to make the lesson interesting and useful for children. At this point, visual aids come to our aid. My present article answers this question. And the purpose of the article is to show how with the help of visual aids we can develop children's speaking skills. There are different methods that help us in this process.[1, p. 278]

First, let's discuss the topic of visual aids. What is it and how can they help us? Visual aid is a manual, a teaching tool designed to expand, deepen and better assimilation of knowledge provided by curricula and set out in textbooks. Visual learning is one of the principles of didactics, according to which people are taught based on the perception of certain objects, processes of the material world or their images.

The problem of visibility is one of the most important. Living contemplation, i.e. visual perception of external objects, is an essential and starting point in the process of cognition. About clarity as the beginning of all cognition, Ya. A. Komensky in his "Great Didactics" says that the beginning of cognition should always come from the senses, because nothing exists in cognition that was not previously in sensation. "Knowledge begins from sensory perception, passes into memory with the help of imagination, then through generalization of the individual, an understanding of the general is formed and, finally, to clarify knowledge about things that are sufficiently understandable, makes a judgment." [3, p 261]

Visual perception is not only the beginning of all knowledge, but also its basis. Ya. A. Komensky says in this regard that visibility is the basis of learning because it provides easy capture of the studied material. Visibility makes it easier to capture the subject, i.e. the formation of a clear, clear idea of it. Visibility is also the most important moment in the development of human memory. [3, p.260]

Visibility can be applied in all classes of primary school, where a foreign language is studied, taking into account the age characteristics of students.

Visibility can be subject, visual, linguistic, sound. In the methodology of teaching a foreign language, the following types of visualization have found the widest application: sound, natural, graphic, picture, newspaper illustration.

For the purposes of language clarity, sound visibility can be used: a tape recorder, film rings, a film fragment and technical means of teaching.[4]

In teaching a foreign language, there are 2 types of visualization: linguistic (linguistic) and non-linguistic (extralinguistic).

Linguistic visibility includes:

- demonstration of linguistic phenomena in oral or written speech (write a word on the board; listening to the speech of native speakers of the target language);
- linguistic schematic visualization (tables, diagrams, cards).

Non-linguistic visualizations include:

- natural (subject) visibility (show the subject);
- visual presentation (pictures, educational films, etc.);
- effective visibility (show action).

Visualization can be classified depending on the type of analyzer:

- auditory (listen to a sound recording);
- visual (consider illustrations for the text);
- motor-motor (write down words, expressions);
- speech-motor-auditory (implies a set of tasks: listening, writing, pronunciation).

[5, p 10-12]

While researching this topic, I used many visual materials. We all know that without the use of auditory visualization, the study of foreign languages is practically impossible. Therefore, the use of audio-video materials during the lessons gives an excellent result and progress. But you can't just use different audio and video. The teacher needs to develop conversational skills after they work with auditory visuals. For example, after watching a video or cartoon, you can ask students a question. They should tell in their own words a summary of what they saw and heard. Perception through sight is also a good method. Therefore, we need to use more visibility which we can see. It can be cards, layouts, tables, handouts or toys. With their help, the student can easily learn new words. This method of using visualization brings good results when working with children in the lower grades. We must keep in mind the age of the students when choosing visualizations. [6] If you give long and weird videos to small classes, they won't get it. These materials are suitable for older students. And for the younger grades, the best way is the game. Games are also defined as the main part of the visual aids during the study of children's speaking. Games in the classroom should be fun, educational and at the same time easy for children. Now there are many games on the Internet with the help of which we can develop the speaking skills of our students.

In the end, we were convinced that visibility plays a huge role in the development of foreign language speech skills in English lessons. Visibility enriches students' knowledge, ensures the strength of knowledge, promotes the development of speech, memory, and has an emotional impact on students.

In the conditions of the modern system of teaching English, visibility is important, makes teaching methods more effective, improves the quality of teaching English.

But it should be remembered that a large amount of visibility does not so much attract as distract students from the content of the lesson. It is well known that the use of various types of visual aids increases the effectiveness of students' perception of educational material. In addition, lessons with the use of visual aids are lively, active, interesting.

REFERENCES

1. Бим И.Л. Методика обучения иностранным языкам как наука и проблемы школьного учебника.-- М., Просвещение, 1999-р.278//

2. Занков Л.В. Наглядность и активизация учащихся в обучении / Л.В.Занков// - М: Учпедгиз, 1960.
3. Коменский Я. А., Локк Д., Руссо Ж.-Ж., Песталоцци И. Г. Педагогическое наследие [Текст] / Сост. В.М.Кларин, А.Н.Джуринский. — Москва: Педагогика, 1989. — 416 с.
4. Филатова В.М. Методика обучения иностранным языкам. М.: Просвещение, 1998-р.216-228.
5. Wilson. C, (2000). Practical Aspects of Using Video in the Foreign Language Classroom. TESL Journal, Vol. VI, No. 11, November 2000
6. 10 Types of Visual Aids For Learning [+ Teaching Aid Templates] URL: <https://venngage.com/blog/visual-aids-for-learning-templates/>

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Юлія ЩЕРБИНА (Суми, Україна)

Технологія проблемного навчання є складовою сучасних освітніх технологій, які широко використовуються на заняттях з іноземної мови у закладах вищої освіти. Вона допомагає створити такі ситуації та обрати потрібні методи для розв'язання цих ситуацій таким чином, щоб студент міг використати засвоєні знання для розв'язання певних задач поставлених перед ним у процесі навчання.

Проблемне навчання представляється як послідовність процедур і має наступну структуру:

I етап – постановка викладачем навчально-проблемного завдання, створення педагогічної проблемної ситуації, спрямовування студентів на сприйняття її появи, організація появи у них питання, необхідність реакції на зовнішні подразники.

II етап – переведення педагогічно організованої проблемної ситуації в психологічну: стан питання – початок активного пошуку відповіді на нього, усвідомлення сутності протиріччя, формулювання невідомого.

III етап – пошук шляхів вирішення проблеми, виходу з глухого кута протистояння. Спільно з викладачем або самостійно студенти висувають і перевіряють різні гіпотези, залучають додаткову інформацію.

IV етап – "Ага-реакція", поява ідеї рішення, перехід до вирішення, розробка його, утворення нового знання в свідомості студентів.

V етап – реалізація знайденого рішення в формі матеріального або духовного продукту. Створення максимуму позитивних емоцій, заохочення до ризикованої поведінки у поєднанні з відповідальністю за прийняті рішення.

Аналіз наукової педагогічної літератури дав нам можливість визначити основні умови для успішного застосування технології проблемного навчання під час вивчення іноземної мови:

- 1) Проблемні ситуації повинні відповідати цілям формування системи знань.
- 2) Проблемні ситуації повинні бути доступними для студентів і відповідати їх пізнавальним здібностям.
- 3) Проблемні ситуації повинні викликати власну пізнавальну діяльність і активність.

4) Завдання повинні бути такими, щоб студент не міг виконати їх, спираючись на вже наявні знання, але достатніми для самостійного аналізу проблеми і виявлення невідомого.

5) Потрібно забезпечити достатню мотивацію, здатну викликати інтерес до змісту проблеми.

6) Потрібно забезпечити роботу по силах студента і поетапне утворення проблем (раціональне співвідношення відомого і невідомого).

7) Отримана при вирішенні проблеми інформація повинна бути значущою для студента.

8) Необхідність діалогічного доброзичливого спілкування педагога зі студентами, коли з увагою і заохоченням ставиться до всіх думок і гіпотез, що ними висуваються.

9) Потрібен відбір найактуальніших, сутнісних завдань.

10) Потрібно визначити особливості проблемного навчання в різних видах навчальної роботи.

11) Необхідна побудова оптимальної системи проблемного навчання, створення навчальних і методичних посібників і рекомендацій.

12) Потрібен особистісний підхід до студентів і майстерність викладачів, оскільки лише вони здатні викликати активну пізнавальну діяльність студентів.

Під час проведення практичних занять з іноземної мови можна використовувати такі елементи (прийоми, методи, технології) проблемного навчання:

– *Навчальна тематична дискусія*. Дискусія має певну динаміку, в якій чітко виділяються три етапи: зав'язка дискусії, колективне обговорення та підведення підсумків.

– *Метод "круглого столу"*. Колективний обмін думками, спільний пошук істини за "круглим столом" визнається одним з ефективних методів навчання для реалізації завдань цієї концепції.

– *Метод "мозкового штурму"* є одним з найбільш цікавих і продуктивних в групі проблемних і одночасно комунікативних методів. В його основі лежить вільне висловлювання учасниками найрізноманітніших ідей, які можуть сприяти вирішенню проблеми. Використання цього методу є доцільним для досягнення мети, формування комунікативної культури студентів. Це сучасна вимога до підготовки професійно-компетентнісних фахівців.

– *Аналіз конкретних ситуацій*. Для виконання виховних, навчальних і розвиваючих завдань проблемного навчання метод аналізу конкретних ситуацій є найефективнішим прийомом на усіх етапах навчання. Залежно від теми та особливостей змісту матеріалу, на занятті можуть бути застосовані різні види ситуацій: *ситуація-ілюстрація* (наводиться приклад з практики або особистого досвіду); *ситуація-оцінка* (пропонується опис конкретного вчинку); *ситуація-вправа* (студенти проводять на занятті невелике дослідження).

– *Мікрофон*. Ця технологія є різновидом загальногрупового обговорення певної проблеми, яка дає можливість кожному сказати щось швидко, відповідаючи по черзі.

– *Виконання проектів* (метод проектів, проектна технологія). Це самостійне вивчення студентами окремої проблеми протягом певного проміжку часу, яке завершується творчим звітом. Виконання проектів дає студентам практичні навички в організації власної діяльності, плануванні часу та роботи за

визначеним графіком; дає змогу під наглядом викладача контролювати своє навчання; створює можливості для співпраці студентів один з одним; допомагає набутти практичних навичок публічної презентації та захисту своїх надбань і досягнень.

– *Кейс-метод* дозволяє зацікавити студентів вивченням предмета, сприяє активному засвоєнню знань і навичок збору, обробки та аналізу інформації, що характеризує різні ситуації.

Отже, при викладанні англійської мови, отримуючи навчальний матеріал під час вирішення навчальних проблем, студенти долають багато труднощів, їхня активність і самостійність досягають високого рівня. Результати навчання є достатньо високими та стійкими. Студенти легше використовують отримані знання на практиці та водночас розвивають свої вміння й творчі здібності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Василець А.Н. Метод проблемних завдань і ситуацій у навчанні групового спілкування. Навчання групового спілкування англійською мовою за допомогою проблемних завдань: блог. URL: http://alinkavasylets.blogspot.com/2014/11/blog-post_73.html.

2. Жолобова Н. О. Проблемні ситуації та способи їх створення на заняттях іноземної мови. Освіта.ua: веб-сайт. URL: http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu techno-logy/34429/.

3. Зайцева І. В. Проблемний метод навчання англомовного діалогічного мовлення майбутніх філологів. Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія "Педагогіка і психологія". 2011. Вип. 20. С. 111–119.

КІНОЕКРАНІЗАЦІЯ НА ЗАНЯТТЯХ АНГЛІЙСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Марія ФОКА (Кропивницький, Україна)

Кіноекранізації становлять велику «візуальну бібліотеку»: майже кожен великий твір класичної літератури має свою кіноверсію. Насамперед це стосується курсу «Англійська література», де фактично кожен твір екранізований, тож глядач може скласти чітке уявлення про розвиток англійської літератури від початку до сьогодення, тільки переглянувши ключові фільми. Як зауважує І. Маневич, «письменник у нашому столітті пов'язаний з екраном, його аудиторію складають не тільки читачі, але й глядачі» [1, с. 38].

Відповідно, у такому тісному зв'язку між літературою та кіно ігнорування фільму на заняттях з літератури дасть уявлення про конфлікт між книгою й кіно, а не про їх органічний взаємовплив і взаємозв'язок. Тому на заняттях літератури, зокрема на курсі «Англійська література», студенти-філологи мають звертатися до екранізацій, аналізуючи літературний твір. Зрозуміло, що такі звернення мають бути методично обґрунтованими, метою яких є глибше зрозуміти теорію літературного твору і сам літературний твір.

Як правило, виділяють три основні способи впровадження кіно на заняття літератури: 1) кіно як наочний матеріал; 2) перегляд уривків кіно; 3) перегляд повного фільму [2, с. 193]. Кожен з цих підходів має свої особливості.

Так, ефективним є використання фільмів як наочного матеріалу для викладу певної інформації. Наприклад, біографічний матеріал може супроводжуватись як документальними фільмами ("Shakespeare: The Legacy", "Greatest Journeys: England: The Journeys of Charles Dickens", "Rudyard Kipling: A Remember "Tale" тощо), так і художніми («Чарівна країна» про Дж.М. Баррі, «Яскрава зірка» про

Дж. Кітса, «Анонім» про В. Шекспіра, «Міс Поттер» про дитячу письменницю Б. Поттер, «Толкін» про Дж.Р. Толкіна тощо.). Крізь призму кіно біографія письменника, що часто має хронологічну подачу на заняттях, «оживає», студент має змогу краще відчувати митця, зрозуміти його характер, мотиви, побачити його в контексті доби та серед інших відомих діячів тощо. Проте до таких байопіків потрібно відноситися з особливою увагою, пам'ятаючи, що їхня правда передусім художнього характеру, тому викладачеві потрібно підійти до них критично.

Найефективнішим прийомом використання кіно на заняттях літератури є аналіз ключових епізодів, у цьому разі застосування кіноекранізації є шляхом до глибшого розуміння літературного твору. Зокрема, хрестоматійним є уривок «Бути чи не бути...» з п'єси «Гамлет» В. Шекспіра [див.: 4, с. 98–101]. Цей монолог є самозаглибленням героя, що сповнений сумнівами й болючими питаннями. Звернення героя до себе схоже на потік свідомості: одне питання породжує інше, одна думка приводить до іншої. Гамлет стоїть перед складним вибором: боротися зі злом чи ухилитися від цієї боротьби. Пошуки відповіді приводять до думок про смерть, яка, з одного боку, може подарувати забуття, а з іншого – лякає невідомим. Тож вибір стає очевидним: він полягає у боротьбі, яка знаменує помсту за батька, встановлення правди й викриття зла. На цьому шляху боротьби головна небезпека це сумніви, які не дають діяти.

Цікавим є рішення режисера К. Брана у втіленні цієї ключової сцени у своїй екранізації «Гамлет» (1996 р.). Гамлет, як і в п'єсі, заходить у кімнату в замок, куди його викликали. Він озирається, зупиняється і бачить себе у дзеркалі в повний зріст. Як відомо, дзеркало – символ самопізнання, правди, просвітлення [3, с. 110], і режисер обіграє це. Головний герой дивиться собі у вічі й протягом свого монологу поступово наближується до свого відображення, намагаючись знайти відповіді. Гра з планами (від загального до крупного) є виявом поступового наближення до правди, до істини, до її відкриття, де повне осягнення постає тоді, коли глядач бачить лише обличчя героя в дзеркалі, тобто бачить саме просвітлення. У такий спосіб його відображення стає втіленням його душі, тож глядач у таку сокровенну хвилину самопізнання зазирає в душу головного героя, переживає разом з ним і вірить йому.

Можливий навіть повний перегляд кіно. Такий перегляд (можна запропонувати переглянути фільм до заняття) і подальший аналіз фільму (на занятті) удосконалив навички аналізу студентів кінотвору, що дасть змогу в подальшій практиці частіше звертатися до компаративного аналізу при вивченні літературних творів. Тут особливо цікавим стане перегляд фільмів, які є кіноадаптаціями: глядач матиме змогу порівняти фільм з книгою, а це дасть можливість сприйняти художній твір по-новому. Для прикладу, звернімося до найбільш відомої кіноекранізації «Ромео+Джульєтта» Б. Лурмана 1996 року. У своєму фільмі режисер майстерно зберіг сам текст твору з мінімальними відхиленнями від оригіналу, але кардинально осучаснивши картину: часи Відродження замінені на ХХ століття, Верона стає приморським містом Верона-Біч, ворогуючі аристократичні сімейства Мантеккі і Капулетті перетворюються у ворогуючі мафіозні клани тощо. Аналіз цієї інтерпретації дає змогу відчувати актуальність теми, відчувати її за межами певного часу й місця.

Отже, використання екранізації має стати невід'ємною частиною занять англійської літератури. Викладач може вводити як окремі епізоди, так і цілі

фільми, що представляють літературне слово в кіноверсії, спонукаючи до глибшого осмислення художнього твору.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Маневич И. Кино и литература. Москва: Искусство, 1966. 240 с.
2. Ратушняк О. Використання кіноекранізації в літературній освіті школярів // Наукові записки. Серія: Філологічні науки (Літературознавство). Вип. 111. С. 189–197.
3. Тресиддер Дж. Словарь символов / Пер. с англ. С. Палько. М.: Гранд: ФАИР-ПРЕСС, 2001. 444 с.
4. The Works of Shakespeare. The Tragedy of Hamlet / Dowden, E. (ed.). L.: Methuen and Co, 1899. 240 p.

CASE STUDY ЯК ОДИН ІЗ ПЕРСПЕКТИВНИХ СУЧАСНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Тетяна ЩОКІНА (Харків, Україна)

У практиці викладання іноземних мов під час навчання у закладах вищої освіти (ЗВО) використовується багато технологій – рольові ігри, ділові ігри, імітаційні ігри тощо [5]. Серед них одним із найбільш популярних методів навчання є метод кейсів (англ. case method, case study - кейс-метод, метод кейсів, кейс-стаді, метод конкретних ситуацій, метод ситуаційного аналізу), який допомагає не тільки внести різноманітність у проведення занять, але й дозволяє студентам розвинути навички спілкування іноземною мовою. Сутність цього методу полягає у наступному: студенти повинні проаналізувати ситуацію, розібратися у проблемі, запропонувати можливі рішення та вибрати найкраще з них. Кейси базуються на реальному фактичному матеріалі або наближені до реальної ситуації [2].

Кейсова технологія навчання - це навчання дією. Кейс є описом конкретної реальної ситуації, яка підготовлена за певним форматом і призначена для навчання студентів здібності аналізувати різні види інформації, узагальнювати, формулювати проблему та можливі варіанти її вирішення. Перевагою кейсів є можливість оптимально поєднувати теорію та практику, що є досить важливим при підготовці спеціаліста. Кейс-метод може успішно застосовуватися на заняттях з іноземної мови, оскільки даний метод є комплексним і містить в собі всі види мовної діяльності: читання, говоріння, письмо, аудіювання. У студентів з'являється реальна можливість спілкування іноземною мовою у процесі взаємодії з іншими учасниками групи та викладачем. Кейс-метод використовується при комунікативно-орієнтованому навчанні мови, коли студентам пропонують для аналізу комунікативні ситуації. Цей метод має цілу низку переваг, а саме:

- розвиває критичне мислення;
- удосконалює організаторські вміння у студентів (оскільки кейси нерідко містять великий обсяг інформації, яку потрібно стиснути у логічні шматки та подати чітку проблему);
- розвиває комунікативні вміння, тому що використання кейсів сприяє удосконаленню усного та письмового спілкування;
- формує управлінські вміння (проведення нарад, ділові переговори, презентації тощо).

Case study («кейс-стаді») вводить студентів у реальні життєві ситуації, стимулює колективну діяльність та вміння працювати в команді в іншомовному середовищі.

Розв'язання кейсів рекомендовано проводити у п'ять етапів. Перший етап – знайомство із ситуацією, її особливостями. Другий етап – виділення основної проблеми (основних проблем), виділення факторів та персоналій, які можуть реально впливати на ситуацію. Третій етап – пропозиція концепцій або тем для «мозкового штурму». Четвертий етап – аналіз наслідків прийняття того чи іншого рішення. П'ятий етап – вирішення кейсу – пропозиція одного або кількох варіантів (послідовності дій), вказівка на можливе виникнення проблем, механізми їх запобігання та вирішення [2].

Аналіз кейсів може бути як спеціалізованим, так і всебічним. Спеціалізований аналіз має бути зосереджений на конкретному питанні чи проблемі. При всебічному (докладному) аналізі йдеться про глибоке занурення в ключові питання кейсу. Використання методу «case study» як технології професійно-орієнтованого навчання є складним процесом, що погано піддається алгоритмізації. Формально можна виділити такі етапи:

- ознайомлення студентів із текстом кейсу;
- аналіз кейсу;
- організація обговорення кейсу, дискусії, презентації;
- оцінювання учасників дискусії;
- підведення підсумків дискусії.

Успіх кейс-технології залежить від трьох основних складових: якості кейсу, підготовленості студентів та готовності самого викладача до організації роботи з кейсом та ведення дискусії.

Застосування даного методу при навчанні іноземної мови є ефективним для студентів немовних вузів. Пояснюється це тим, що кейс-метод, який належить до інтерактивного навчання, підвищує мотивацію та залучення студентів до вирішення проблем, які обговорюються.

Активне використання кейс-методу сприяє формуванню та розвитку професійно-орієнтованої міжкультурної комунікативної компетентності студентів [4]. Передбачається, що майбутній фахівець має досягти такого рівня володіння рідною та іноземною мовами, який дозволить йому надалі прогнозувати та втілювати в життя свою поведінку в умовах міжкультурного спілкування [3]. Цей метод дозволяє зробити процес навчання ефективнішим і позитивно впливає на розвиток всіх видів мовної діяльності [1].

Застосування кейс-методу на заняттях з іноземної мови у немовному ЗВО сприяє формуванню власної думки студентів стосовно конкретної теми. Перевагою використання цієї технології на заняттях є те, що студенти аналізують інформацію, роблять припущення та формулюють висновки іноземною мовою. Отже, цей вид роботи допомагає студентам активізувати та застосувати знання іноземної мови.

Метод «кейс-стаді» надає студентам надзвичайну можливість творчо застосовувати засвоєний мовний матеріал на підґрунті своїх професійних знань та дозволяє студентам адаптуватися до реальних та потенційно можливих ситуацій. Даний метод стимулює самостійне набуття знань та дає студентам можливість використовувати та демонструвати на заняттях свої особисті та професійні риси. Не менш важливим є те, що метод активного навчання «кейс-

стаді» впливає на професіоналізацію студентів, формує інтерес і позитивну мотивацію до навчання.

«Кейс-метод» відноситься до активних методів навчання, відповідно впливає на підвищення пізнавальної діяльності студентів. Таким чином, метод кейсів є новою технологією при навчанні іноземної мови. За допомогою застосування кейсів на занятті, студенти занурюються у певну ситуацію для подальшого її обговорення та вирішення. Таким чином, у них розвиваються всі види мовної діяльності [1].

Головне завдання кейсу – аналіз ситуації, об'єднання зусиль усіх учасників, їхня колективна робота. Особливістю технології кейс-методу є і те, що він забезпечує розумову, дослідницьку, аналітичну діяльність. Також у групі вирішується певна проблема, тим самим студенти стають активнішими, виявляють пізнавальний інтерес до навчання та професійного зростання.

Case study («кейс-стаді») називають методом аналізу конкретних ситуацій. Він є одним із ефективних методів, який допомагає організувати активну пізнавальну діяльність студентів, впливає на вміння аналізувати завдання. Коли перед студентами постає певна ситуація, їм потрібно визначити проблему та висловити своє ставлення до неї. Кейс-метод мотивує студентів до подальшого вивчення іноземної мови. Оскільки «кейс-стаді» є нетрадиційним методом, то акцент робиться на творчу складову, і тоді сам метод набуває ігрової форми, що сприяє підвищенню мотивації до вивчення та ефективного навчання іноземної мови та одночасно розвитку мовленнєвої діяльності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Сорока Н.А., Щокіна Т.М. Ways to form foreign language communicative competence of future lawyers // Молодь і ринок. – Дрогобич: Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, 2021. - №2 (188). – С. 86-89.
2. Holubnycha, L. Case studies as one of the communication methods of foreign language teaching law students // Проблеми законності: збірник наукових праць. – Харків: Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2016. – №135. – С. 245-253.
3. Holubnycha, L., Kostikova I., Leiba, O., Lobzova, S., Chornovol-Tkachenko, R. Developing Students' Intercultural Competence at the Tertiary Level // Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala. – 2019. – Vol. 11. – Is. 3. – P.245–262.
4. Holubnycha, L., Kostikova, I., Soroka, N., Shchokina, T., Golopych, I. Intercultural competence development at universities // Postmodern Openings. – Vol. 12. – №1 Sup 1. – April, 2021. – P. 200-214.
5. Kostikova, I., Holubnycha, L., Shchokina, T., Soroka, N., Budianska, V., Marykivska, H. A role-playing game as a means of effective professional English teaching // Amazonia Investiga. – Vol. 8. – №24. – Diciembre, 2019. – P.414-425.

ВИКОРИСТАННЯ ПРИЙОМІВ ТЕАТРАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ У НАВЧАННІ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ ПРАКТИЧНОЇ ГРАМАТИКИ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Маріанна ПАУСТОВСЬКА (Київ, Україна)

Серед досліджень, присвячених використанню прийомів ТП у широкій сфері навчання нетеатральних дисциплін, варто відмітити напрацювання О. Б. Нікітіної [1], відштовхуючись від яких розглянемо нижче головні переваги використання прийомів театральної педагогіки у навчанні практичної граматики німецької мови:

- використання активних дійових форм подання матеріалу і його опрацювання, що нагадує ігрові прийоми;
- забезпечення приємної неочікуваності (“сюрпризності”) у подачі матеріалу, що сприяє формуванню у студентів позитивного налаштування на сприйняття матеріалу і активізує різні шляхи його засвоєння;
- забезпечення емоційної значущості матеріалу (як для студентів, так і для викладача), що досягається завдяки наполегливим зусиллям викладача ввести навчальний матеріал у певний зрозумілий і цікавий для студентів контекст;
- забезпечення сюжетної побудови заняття: сюжети можуть бути нескінченно різноманітними, але бажано, щоб вони також були зрозумілими і цікавими, спиралися на чітко окреслену зав’язку, кульмінацію і розв’язку;
- присутність елементів рольової гри;
- впровадження індивідуального підходу, що передбачає залучення цілісної особистості як студентів, так і викладача;
- використання таких вербальних і невербальних засобів для розкриття теми, що забезпечують зв’язок з іншими аспектами навколишнього світу;
- заохочення студентів до колективної творчості;
- спрямованість на досягнення конкретного кінцевого результату.

Використані нами прийоми театральної можна умовно поділити на три головні групи згідно з рівнем творчості, необхідного для здійснення діяльності, передбаченої прийомом:

1. Прийоми з низьким рівнем творчості, тобто такі прийоми, які передбачають здійснення простих фізичних рухів: наприклад прийом “Оплеск” – студенти отримують завдання слухати слова (словосполучення, фрази, речення тощо) і реагувати оплесками, коли вони чують те, що відповідає заданому їм критерію (наприклад, студенти повинні плеснути в долоні, коли мовець використає певну граматичну структуру); прийом “Чути і діяти”: студенти отримують завдання прореагувати певним чином – наприклад, постукати олівцем по столу, коли вони почують граматичну помилку).

2. Прийоми з середнім рівнем творчості, які передбачають заохочення до продукування прямих асоціацій (тобто до пошуку очевидних близькоспоріднених образів): наприклад прийом “Калейдоскоп” – кожен з декількох вибраних студентів отримує своє індивідуальне завдання – продемонструвати певне слово (словосполучення, фразу тощо) за допомогою пантоміми і усі вибрані студенти одночасно починають виконувати своє завдання. Кожен з решти студентів також отримує своє, індивідуальне, завдання – відшукати серед усіх продемонстрованих пантомім таку, яка відповідає заданому йому критерію; “Екран внутрішнього бачення” – кожен зі студентів отримує завдання подумки (наприклад, із заплющеними очима) уявити собі певне слово (словосполучення, фразу тощо).

3. Прийоми з високим рівнем творчості, тобто такі, які активізують образне мислення: наприклад прийом “Магічне дзеркало” – Один студент отримує завдання домислити, доповнити або переробити те, що говорить інший студент.

Спираючись на Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти [2] і на наші теоретичні напрацювання стосовно особливостей навчання практичної граматики німецької мови з використанням прийомів театральної педагогіки, визначимо спеціальні завдання такого навчання стосовно кожної конкретної компетентності (мовленнєвої, соціокультурної, професійно орієнтованої, лінгвістичної, навчально-стратегічної).

Для формування мовленнєвої компетентності в процесі навчання практичної граматики німецької мови необхідно вирішити низку завдань:

✓ навчити студентів: планувати композиційну структуру свого мовлення і шляхи реалізації свого комунікативного наміру у відповідності із завданням і ситуацією спілкування (збалансованість засобів керування ситуацією); поєднувати різноманітні ідеї і перемикатися з однієї ідеї на іншу у своєму мовленні (інформативність мовлення); продукувати нестандартні ідеї у своєму мовленні (оригінальність мовлення); повідомляти нову інформацію і використовувати існуючі знання і вміння в іншому, зовсім новому контексті (інформативність мовлення); визначати головне і не зважати на другорядне, неістотне під час мовлення (змістовність мовлення); викладати свої думки послідовно, чітко, зрозуміло, повно і логічно (послідовність, розгорнутість мовлення) тощо.

Метою формування соціокультурної компетентності у процесі навчання практичної граматики німецької мови з використанням прийомів театральної педагогіки є поступове і всебічне розширення кругозору, поглиблення соціокультурних знань і розвиток соціокультурних вмінь, а також розвиток емпатії, толерантності, спостережливості, чутливості та вміння розуміти і порівнювати різні культури. Безпосереднім практичним результатом формування цієї компетентності стає готовність і, як наслідок, активне прагнення студентів до міжкультурного спілкування.

Паралельно формуванню мовленнєвої і соціокультурної компетентності формується і їхня професійно орієнтована іншомовна комунікативна компетентність. Для формування професійно орієнтованої компетентності у процесі навчання практичної граматики німецької мови з використанням прийомів ТП необхідно вирішити такі завдання:

✓ навчити студентів: пояснювати значення лексичних одиниць; ілюструвати мовний і мовленнєвий матеріал; чути, розпізнавати, пояснювати і виправляти помилки, а також запобігати подальшому виникненню помилок тощо;

✓ сприяти: активізації уяви, фантазії, пам'яті, уваги, спостережливості у студентів; розвитку адекватної рухової активності студентів; розвитку здібності студентів до творчого мислення, зокрема, вміння комбінування знайомого мовного і мовленнєвого матеріалу шляхом його аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, конкретизації, класифікації тощо.

Для формування лінгвістичної компетентності, слід вирішити низку завдань:

✓ навчити студентів: вільно володіти тематичною лексикою; вільно володіти широким загальним і творчим словником (включаючи функціонально забарвлені слова, синоніми й антоніми, метафори, ідеоматичні вирази, колоквіалізми, компресовані репліки, еліпси тощо); використовувати ЛЮ для вираження власних думок і демонстрації свого ставлення до почутої або прочитаної інформації; застосовувати контактні словесні формули (в тому числі, імперативні речення, звертання, риторичні запитання тощо); використовувати особливі граматичні конструкції у своєму мовленні монологу-розповіді (наприклад, вживати форми відтворення прямої мови; граматичні форми "Präteritum" і "Präsens" для правильного оформлення викладу подій тощо); використовувати приєднувальні мовні одиниці і вставні конструкції; застосовувати весь спектр інтонаційних явищ (включаючи тактовий і логічний наголос, темп мовлення, логічні і психологічні паузальні засоби членування речення); використовувати інтонаційні моделі

емфатичного мовлення; синхронізувати використання мовних, паравербальних і невербальних засобів тощо.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Никитина А. Б. Принципы театральной педагогики на уроке искусства. Газета "Искусство" ИД "Первое сентября". – М. : Искусство, 2007. – № 1. – С. 6-7.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти : вивчення, викладання, оцінювання / [науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва]. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.

COMPARATIVE ANALYSIS OF THE INTERFERENCE OF THE NATIVE LANGUAGE WHEN TEACHING A FOREIGN LANGUAGE

Danagul KULANBAY (Arkalyk, Republic Kazakhstan)

The Kazakh and English languages are not connected structurally - genetically, unreal, and do not have long-term civilized and meaningful contacts. But, in such different-structured languages, there are a number of corresponding phraseological units with a very similar lexical composition and a joint idiomatic thought. However, the whole convergence in terms of content and in terms of the expression of idiomatic units with the zoonym component in Kazakh and English is rarely noted due to the implementation of the idiosyncrasies of languages in phraseological units. For this reason, a significant part of the idiomatic semantic equivalents of the compared languages have lexical and grammatical differences. The significance of philological education in the criteria of constantly occurring changes is obvious:

- this is the upbringing of a person of culture, inclined to universal values, who has absorbed the luxury of the cultural heritage of his people and the peoples of other countries, ready to realize interpersonal and intercultural communication, familiarization with world culture;

- multilingual experience increases professional advantage in the labor market; Multilingual competence makes it possible to establish a life based on mutual tolerance, regardless of religion, nationality, culture, language [1, p. 14].

The Great Abai wrote in the Words of Edification: "Having studied the language and culture of other peoples, a person will discover for himself the source to the world treasures. those who possess this source will have to do everything else without much effort." It is impossible not to agree with his words, because in our time it is impossible to imagine states whose people have only one language. To study a language means to study the culture of its people. After all, language and culture are inseparable. Language is the most powerful tool of cognition of the world, the treasury of national culture.

For phraseological units with a zoonym component in both Kazakh and English, in most cases, a semantic orientation towards a person is characteristic, more rarely for time, nature, distance, measure. The study of idiomatic units with the component of the languages we have chosen using the semantic field method allows us to note the following phraseological fields:

- Human character;
- Action;
- Human;

- Appearance of a person;
- Timeimera;
- Distance;

A comparative analysis of the lexical nuance of Kazakh and English phraseology provided us with some identical (isomorphic) and different (allomorphic) properties of the compared language factors. Comparing the phraseology of different languages orients us to better understand the patterns and features of the languages under study, as well as to show the common and specific features of the main ways of phraseology in the compared languages, to understand such difficulties as a reflection of national culture in the semantics of phraseological units in these languages [2, p. 34]. Having made a comparative analysis of the Kazakh and English languages, we have found many similarities, based on which it will be easier for the student to learn English. A linguistic construction is a composition of linguistic units and relations among them. Style is the process of using this technique to express ideas in the learning process. As a result of the study of the language system and the formation of speech, the infallibility and culture of speech are formed. In turn, speech materializes in the text, which, according to I. Kenesbayev, is not a unit of a language system, but a speech, communicative one. It has its own laws of construction and functioning, however, and consists of linguistic units. Thus, speech, like language, is systemic, but it is oriented to the communicative situation, while speech is a cognitive, cognitive function. The content, however, denotes in the property of an extraordinary cultural and philosophical reflector the situation of the explainer – a representative of the designated national language. The provided regularity has the following generalization: "The richer and more colorful the language of a particular nation, the vocabulary and conceptual composition and construction of its language, the more accurate and adequate the image of the encompassing reality, the more abilities for a person to realize the innate and social world." [3, p. 29].

A linguistic personality, as a rule, has several languages, it is characterized by the presence of a sense of language: when a student has developed a sufficient degree of language feeling, he has a chance to be realized both through his native and foreign languages. First of all, you need to navigate the relationship between the opinions of "first language" and "second language"; "native language" and "foreign language". At first glance, these are two pairs of comparable concepts, the components of which are clearly opposed either to the period (or order) of language learning, i.e. "first language" – "second language", or to belonging to one or another society: "native language" – "foreign language". Although there is no direct correspondence between these two pairs of opinions, about which there would be a mandatory unity of "first language" = "native language"; "second language" = "foreign language": in the very process, both the first language and the second language can be native for the sake of the individual (this is the case, for example, in a situation of home bilingualism); consistently, the "second" language may further displace the first before the period of its study and become "native" (in this regard, it is often said that one of the syllables of a bilingual individual appears dominant, i.e. In addition, the second language may not be foreign, but it can be studied in educational criteria (this happens, for example, in the presence of a certain language of interethnic communication in combination with the native language), and a foreign language sometimes happens to be the third, fourth, etc. for

the sake of the individual. Thus, the correspondence of these opinions seems to be more complicated than it seems [4, p. 78].

Having done this work, having made a comparative analysis of native (Kazakh) and foreign (English) syllables, I came to the conclusion that the native language plays a lot of significant importance in the study of a foreign language. Since an individual studying a foreign language is forever based on his native language, he tries to determine the similarities of his native language with a foreign language. He makes comparisons of two languages, compares them. Thus, finding some monotonies (for example, in phonetics, vocabulary, grammar), it is much easier for a student to learn a foreign language, relying on its similarities with his native language.

REFERENCES

1. ALLEN Techniques in teaching vocabulary French, (1983).
2. KAMIL, M.L.& HIEBERT E.H. Teaching and learning vocabulary: perspectives and persistent issues (2005).
3. Mary & LONGO *Teaching Vocabulary to Adolescents to Improve Comprehension* Ann (2001)
4. Rogova G.V. Methods of teaching English 1975.

BLENDING LEARNING IN TARGET LANGUAGE TEACHING

Tetiana FOMENKO (Sumy, Ukraine)

Nowadays more than ever, there is a need to apply digital technologies in the process of teaching target languages in higher education institutions.

The pandemic and post-pandemic society requires from academicians to carry through crucial changes in higher education, such as transition towards student-centered learning activities, implementation of educational digital platforms and blended classroom system, sorting out important knowledge according to its emergence factor and the principle of performativity [3].

Blended learning is gaining popularity as an effective method to deliver target languages courses during the quarantine activities. This method combines in-person teaching and interaction with supplemental online educational elements. Blended learning enables to apply different approaches, ways of presenting material, types of work in target language teaching.

Regarding to the organization of the educational process, there are four possible scenarios of blended learning:

1. Classroom activities, supplemented by Internet resources (online dictionaries, training lexical and grammar exercises, tests).

2. Classroom activities, supplemented by online components of communicative orientation (participants receive by e-mail or through the learning platform the tasks that are controlled by the instructor; contact with native speakers on social networks, etc.).

3. Alternation of classroom activities with online learning (group work on projects, presentations, virtual contacts between participants).

4. Fully online learning [1].

The advantage of blended learning is considered to be flexible, integrative opportunities concerning the program, educational materials, the location of the classes and forms of interaction between the educator and students; variety of applied resources. Blended learning must be holistic, regardless of the combination of forms

and methods of teaching, created on pedagogical principles, pragmatic, ensure the quality of learning and comply with learning strategies.

The educational concept of blended learning allows to design the process of teaching a target language taking into account modern requirements for graduates of higher education institutions, and the situation in which higher education found itself during the coronavirus pandemic.

Blended learning makes it possible to solve the following tasks:

- to expand the educational opportunities of students through accessibility and flexibility, taking into account their individual educational needs;

- to stimulate the formation of the subjective position of the student: increase his / her motivation, independence, social activity, reflection and introspection and, as a consequence, increase the efficiency of the educational process as a whole;

- to transform the style of the educator: to move from the translation of knowledge to interactive interaction with the students, the favorable construction of their own knowledge;

- personalize the educational process: the students independently determine their learning goals, ways to achieve them, taking into account their educational needs, interests and abilities; the educator is the students' assistant [2].

In the process of teaching a target language based on blended learning technology, the educator involves students in such types of educational activities that foster their independence and responsibility, the ability to self-educate, contribute to the development of cognitive, creative and research skills, increase the level of educational autonomy, expand the boundaries of their culture, outlook and consciousness, improve communication skills and abilities.

To conduct a technology for teaching a target language the educators can apply Zoom as an online platform, where a large number of participants with a camera and a microphone can simultaneously connect to a video conference for group discussion of various topics; it is possible to create breakout rooms, in which the educator can distribute conference participants for simultaneous work in pairs or small groups and control their interaction, which provides opportunities for communication of all students during the lesson in real time.

If it is necessary, the educator and students can display presentations in Power Point, videos, photos, pictures, connect music for all participants and even an interactive whiteboard on which you can write important information; there is also a chat for messages, which is available to all conference participants. When using Zoom platform, there are some opportunities for discussion, frontal work of the instructor with the group; work in pairs and small groups in real time.

Thus, blended learning technology is one of those approaches to modern target languages teaching at higher education institutions, which allows the educator to apply the combination of traditional and innovative methods, forms, and techniques of teaching in the classroom and in online classes, as well as opportunities educational online platforms, various Internet resources.

REFERENCES

1. Калініна Л. В. Використання технологій змішаного навчання у процесі викладання іноземних мов у середній школі: навч.-метод. посібник. Житомир: Арт Майстер, 2016. 127 с.

2. Кухаренко В. М. Тьютор дистанційного та змішаного навчання: посібник. Київ: Міленіум, 2019. 307 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Вікторія ТКАЧЕНКО, Ірина КОМАР
(Миколаїв, Україна)

Вивчення іноземних мов є одним з найважливіших складників сучасної освіти. Тому постає необхідність детального відбору ефективних методів навчання. У цьому питанні потрібно орієнтуватися на можливості студентів: рівень володіння рідною мовою; рівень володіння іноземною мовою, що вивчають; індивідуальні особливості, зацікавленість. Відтак одним з ефективних методів є проблемне навчання. Його дослідження є предметом зарубіжних та вітчизняних педагогів: Н. П. Волкова, І. О. Зимня, І. Я. Лернер, М. І. Махмутов, М. М. Фіцула та інших.

Проблемне навчання, на думку М. М. Фіцули "є одним із засобів розвитку активності, самостійності тих, хто навчається, розкриття розумових здібностей, що ефективно впливає на краще засвоєння матеріалу, вносить елементи захоплення, тому що вчить долати перешкоди та труднощі" [4, с. 148]. Воно передбачає не просто вивчення теоретичного матеріалу, що надає викладач та виконання вправ на його закріплення, але й активізацію пізнавальної діяльності студентів під час розв'язання проблемних ситуацій.

Н. П. Волкова вважає, що "проблемна ситуація – психологічний стан, що виникає в результаті мисленнєвої взаємодії суб'єкта (учня) з об'єктом (навчальним матеріалом), який викликає пізнавальну потребу розкрити суть процесу або явища, що вивчається" [1, с. 293]. Основними рисами проблемної ситуації є [3, с. 118]: мотивація студентів, зв'язок із життям, необхідність у застосуванні раніше вивченого матеріалу, проведення пошуково-дослідницької роботи, навички роботи у групі та самостійно, формулювання розгорнутих відповідей, стимулювання інтересу, мисленнєвої активності та підсумковий результат, що можна використовувати у житті.

Проблемна ситуація складається з 4 функцій [2, с. 85]:

1) стимулююча – зацікавлення студентів новими формами роботи до вивчення іноземних мов;

б) навчальна – вивчення нового матеріалу на основі раніше набутих знань;

в) організуюча – продумування тематики проблемної ситуації, розподіл етапів її вирішення, врахування часу та можливостей студентів, розробка прогнозованих результатів;

г) контролююча – спостереження та корегування розв'язання проблемної ситуації на всіх етапах, обговорення підсумків роботи.

Найпоширенішими є наступні методи проблемного навчання:

• "мозковий штурм" – передбачає виконання різних завдань, проведення обговорення та висунення ідей для розв'язання питання. Вчить точно і лаконічно

будувати свою відповідь, ввічливо ставитися до думок інших учасників обговорення;

- "мікрофон" – колективне обговорення проблемного питання чи ситуації. Передбачає короткі відповіді і коментарі;

- "круглий стіл" – студенти колективно обмінюються думками та ідеями з метою пошуку істини;

- аналіз конкретних ситуацій. Один з найефективніших методів для досягнення навчальних, розвиваючих та виховних цілей. Відповідно до теми та типу заняття використовують різні види ситуацій: ситуація-вправа (студенти отримують проблемне питання і проводять дослідження для його вирішення; структурують нові знання й роблять логічні висновки); ситуація-ілюстрація (передбачає опрацювання прикладу зі шкільної чи студентської практики або з власного життя); ситуація-оцінка (надається опис конкретної ситуації, завдання студентів полягає у детальному розгляді та оцінці значення цієї ситуації);

- навчальна тематична дискусія. Проведення дискусії передбачає три етапи: зав'язка дискусії (обрання проблемного питання), колективне обговорення та підведення підсумків;

- метод проектів. Студентам даються проблемні теми для самостійного опрацювання протягом відведеного проміжку часу, по закінченню якого надають звіт з виконаної роботи. Це може бути реферат, презентація, доповідь тощо. Цей метод сприяє виробленню у студентів навичок самостійної роботи, пошуку необхідної інформації, виділення головного з великої кількості матеріалів, співпрацювати з іншими студентами, планувати процес дослідження та захист результатів дослідження.

Для закріплення вивченого лексичного матеріалу доцільно використовувати загадки, кросворди, ребуси. Працюючи над їхнім вирішенням студенти застосовують раніше набуті знання, вчать логічно мислити. Позитивний ефект буде якщо студенти самостійно будуть створювати кросворди, ребуси, анаграми тощо.

Актуально використовувати проблемні ситуації під час проведення аудіювання. Спочатку студенти висувають здогадки стосовно тексту для аудіювання, а після прослуховування співставляють припущення з прослуханою інформацією. Потім доцільно виконати завдання за текстом типу: пошук інформації з метою визначення істинності або хибності поданих висловлювань; відбір найбільш влучних деталей відповідно до ситуації. Також доцільно провести декілька аудіювань з однієї тематики. Таким чином студенти зможуть поєднати інформацію подану у різних текстах, знайти спільні та відмінні риси, провести обговорення результатів роботи. На основі аудіювання студенти можуть створювати власні висловлювання або продовжувати почутий текст.

Усі завдання проблемного навчання мають мовленнєве спрямування: погодьтесь, спростуйте, висловіть своє ставлення, поясніть, прокоментуйте тощо. Відповідно завдання спонукають студентів висловлювати та обґрунтовувати власну думку, висловлювати своє ставлення до ситуації, що обговорюється.

Використання методу проблемного навчання на заняттях з іноземних мов сприяє:

- виявленню схильності до вивчення мов;
- визначення і урахування індивідуальних особливостей студентів;
- підвищення мотивації до вивчення мов;

- розвитку дослідницьких навичок та творчих здібностей;
- навчити слухати, з повагою сприймати думки співрозмовника;
- спонукає студентів до аналізу фактів та явищ;
- змінюється роль викладача (викладач – не лише єдиний центр інформації і контролю, а вже радник, помічник).

Отже, проблемне навчання є невід’ємною частиною навчання іноземним мовам. Воно є засобом розвитку розумових здатностей учнів, самостійної та колективної робіт, активізації творчих здібностей, фантазії, мислення, вміння використовувати раніше набуті знання та досвід для вивчення нового матеріалу, навички вільного володіння іноземною мовою, стимулюють інтерес до поглиблення знань. Вирішення проблемних ситуацій під час занять готує студентів до вільної комунікації у майбутній професійній діяльності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Волкова Н. П. Педагогіка: Навч. посіб. Вид. 2-ге, перероб., доп. К.: Академвидав, 2007. 616 с.
2. Зеленський Михайло. Використання проблемних ситуацій на уроках англійської мови. *Креативність особистості як фактор інноваційного розвитку суспільства: збірн. наук. праць / за ред. доц. В.В. Павленко. Житомир : ФО-П Левковець Н.М., 2018. С. 76–86.*
3. Podzyhun O., Petrova A. Problem-based learning in ESL Classroom. Мова, освіта, культура: інтеграційні тенденції в сучасному світі: зб. матеріалів XIV міжнародної студентської Інтернет-конференції. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2016. С. 117–119.
4. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2006. 560 с.

ОСНОВНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ВІЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Яна ПАВЛІЩЕВА (Харків, Україна)

Комунікативний підхід, як одна з провідних методик викладання іноземних мов сучасної педагогіки, головним пріоритетом у вивченні мови визначає розвиток вільної комунікації студентів, тобто вміння використовувати набутий лексичний та граматичний багаж в різноманітних комунікативних ситуаціях в реальному житті. Оволодіння навичкою розмовляти вільно переважає набуття певної швидкості мовлення у поєднанні з грамотністю мови і представляє собою в кінцевому результаті реалізацію отриманих знань в усіх чотирьох аспектах. Вільна комунікація означає не тільки вміння використовувати релевантну лексику та граматику в процесі власного мовного акту, а й здатність в процесі вільної спілкування розуміти мову співрозмовника та адекватно на неї реагувати. Крім того, ефективність комунікації також залежить від вміння розуміти інтонації та акценти у мовленні іншої людини й здатності робити належним чином ці смислові акценти в процесі власного мовлення. Слід зазначити, що головною метою навички вільної комунікації є сам факт швидкості мовлення, а насамперед досягнення порозуміння з іншими людьми та включеність в процес соціальної комунікативної діяльності.

Важливим аспектом на заняттях з іноземної мови є рівномірне оволодіння лексико-граматичним матеріалом наряду з відпрацюванням цих знань у комунікативних вправах з метою розвитку функціональної мови студентів. Незалежно від мовного рівня студентів суттєвим є набуття певного автоматизму у використанні базових лексико-граматичних структур та мовних одиниць у

мовленні, наприклад, автоматично відтворювати шаблонні соціальні фрази, такі як вітання, прощання, ввічливе прохання та відмова, запит щодо напрямку тощо. Ефективними вправами для розвитку автоматизму мовлення можуть слугувати так звані “дріли” з багаторазовим повторенням певних лексичних чанків та сталих граматичних конструкцій. Так, наприклад, при вивченні лексико-граматичного патерну *have you ever (done something)?*... шляхом перерахування різноманітного досвіду студентами у великих групах або парах виникає автоматичність у вживанні Present Perfect у сполученні з прислівником *ever*. Якщо ж вивчати цей патерн у діалозі, закінчуючи кожне ствердження типовою фразою *What about you? / And you?*, студенти краще запам’ятовують зазначений мовний шаблон, оскільки чують його від партнера, а також навчаються бути рівними учасниками комунікації, ставлячи супутнє питання співрозмовнику.

Окрім автоматизму важливим аспектом вільної комунікації є також вміння робити паузи в процесі мовлення, адже жодна природна бесіда не обходиться без смислових пауз, коли співрозмовникам потрібен деякий час на осмислення сказаного і на вираження відповідної реакції. З іншого боку, занадто затягнуті перерви у процесі мовлення виглядатимуть неприродно, можуть викликати напруженість бесіди й уповільнювати розуміння співрозмовників одним одним. За словами відомого методиста С. Торнбері, природна розстановка пауз відбувається на перетині смислових частин речення, коли людина намагається акцентувати значущість певної інформаційної одиниці в її мовленні. І навіть, якщо процес мовлення занадто уповільнюється через те, що студент намагається підібрати влучне слово або не в змозі швидко зреагувати на слова партнера, Торнбері пропонує все ж не мовчати, а вжити так звані “*pause fillers*” чи то просто звуки та вигуки, як *um/er/uh*, або заповнювати паузи виразами-зв’язками, як “*I mean*”, “*sort of*”, “*let me think*” тощо.

Невід’ємною складовою вільного мовлення є вміння вживати мову відповідно до соціального контексту спілкування, усвідомлювати ті комунікативні шаблони, що в даній культурі вважаються ввічливими або порушуваними соціальні норми спілкування. Крім того, студенти повинні навчитися бути ввічливими співрозмовниками — не заповнювати весь розмовний простір власною мовою, а давати можливість висловитися усім учасникам акту комунікації. Головними принципами ввічливої комунікації, якими має оволодіти людина, що вивчає іноземну мову, є, насамперед, вміння розвивати бесіду шляхом постановки супутніх питань співрозмовнику й передача ініціативи в ході бесіди іншій людині. Для цього студенти мають розвивати навичку активного слухання, щоби повноцінно розуміти партнера та продовжувати бесіду логічно та послідовно. Також для досягнення збалансованої комунікації необхідно навчитися доповнювати або продовжувати думку співрозмовника та коректно підключатися до бесіди у підходящий момент. З цією метою можна вживати такі фрази, як “*I see what you mean*” (щоби продемонструвати розуміння думки партнера та висказати свою), “*by the way*” (щоби доповнити ідею), “*all in all, anyway*” (щоби підсумувати, узагальнити думку), “*like I/you say*” (для нагадування попередньої інформації, акцентування або узагальнення), “*uh-huh, really?, no way!, that’s true, what a shame!*” (щоби підкреслити активне слухання співрозмовника) тощо.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Derakhshan A. Developing EFL’s learners speaking ability, accuracy and fluency. *English Language and Literature Studies*. 2016. Vol.6, No2. pp.177 – 186.

2. Holubnycha L.O. Case studies as one of the communication methods of foreign language teaching law students. *Проблеми законності*. 2016. Вип.135. с.245 — 253.
3. Kuznetsova O.Yu. Education content issues: theoretical and practical issues. The issues of legality: Yaroslav Mudryi National Law University. 2017. №138. С.230 – 236.
4. Thornbury S. How to teach English. Longman, 1995. 157 p.

PROMOTING CREATIVITY IN TEACHING AVIATION ENGLISH TO FUTURE ENGINEERS

Svitlana DENYSOVA (Kharkiv, Ukraine)

The last two years have been innovative, disruptive but sometimes encouraging for many teachers and students. Although challenges of the higher education are more or less manageable, educators and learners are still searching for creative practices for teaching and learning Aviation English.

The process of Aviation English teaching with the help of creativity approach and with the implementation of the blended learning educational approach are considered as objects of study. Research methods are based on the collection, analysis and justification of data on the implementation of innovative learning technology with the help of information and communication technologies.

The subject of this study is also the creativity of students that they show, apply or try to demonstrate while learning Aviation English. The concept of creativity in the scientific community of researchers can be found as creativity, talent, intelligence or ability to create, as well as the use of imagination or original ideas to create something - that is, ingenuity.

Thus, in recent studies and publications the creative approaches and technologies for Aviation English learning were not taken into consideration regarding to Aviation English acquisition. Learning of Aviation English should begin with learning of a plain English language as it happens with learning of any other language for specific purposes. But this approach has not been used before and still not used in many higher educational institutions. Due to the students' low-level knowledge of general English, many phrases containing information about various failures of aircraft and ground equipment and systems were simply memorized. The next major shortcoming of Aviation English acquisition was the almost complete lack of qualified instructors or professionals. Concomitant factors of the drawback of the learning process were outdated teaching methods, poor motivation of the students or its complete absence.

Creative approach with the help of Information and communication technology have absolutely changed the way teachers conduct Aviation English lessons. The process of acquisition of new language items became more enjoyable, interesting and motivating. Nowadays digital solutions such as Mentimeter, Quizlet, Edmodo, Lyrics Training etc. are the most enjoyable tools to make the teaching and learning process the best creative practices with the specific needs of the higher institutions.

For example, lesson can be started as an instructors' presentation in a traditional learning design as a presentation of the helicopter's parts. Then students write down all the new vocabulary into their notebooks. After that, the practice stage of the lesson, with the different kind of lexis activities, helps students to develop the accuracy of the aviation English terminology usage. The blackboard, copybooks, textbooks and workbooks can be used. Next the production stage starts to develop fluency of the new

items of vocabulary usage. Picture descriptions, making a conversation and poster production can be the learning outcomes. It is traditional or conventional learning design of the lesson. To do this creatively this way of teaching and learning can be enhanced at every stage by different ways of using technology.

Students are subjected to continual assessment with the help of information technology as a blended learning approach over a whole Aviation English learning program. They are assessed on specific pieces of work, scenario-based activities and exams. The main point of the blended learning is the ability to identify those struggling, or perhaps needing assistance, and adding differentiation to those who need pushing further. Having a set of lessons with embedded blended learning is a great idea. So formative assessment enhanced with information and communication technology can identify and meet the individual needs. For example, social education network Edmodo which helps connect all learners with the instructors and resources to meet the learning outcomes and reach their full potential can grade students' works and show results in percentage or a bunch of points. This is a practical tool for learning at a distance, in person or anywhere in between. Research shows 30 percent better results of the aviation English acquisition using blended learning approach than traditional learning or in class design. It happens because all the learning resource was available online supporting learners beyond the classroom. So, they could do self-directed learning to enhance their basic skills without the teacher being present.

Video materials embedded into creative learning design of teaching could be feasible for introduction, for example, the main process of aircraft maintaining. This enables the students to get real hands-on experimentation immediately with the task. They can make their own video with the same manipulations and comments which they would be assessed upon later. This is a great opportunity to be involved in active participation rather than listening passively the theory or as the teacher demonstrated. Research work made on a video materials usage during the blended learning creative design of teaching demonstrates that even for the practical courses like Aviation English a great mixture of the face-to-face and information and communication technology can be used. It also showed how serious the learners are interacting together and with the self-made materials. Teacher had the direct access to students' work. The technology used in a creative way made enable the educator to identify evidence of learning.

There are many factors that contribute to and create the basis for the development of creative abilities of students in higher education. But the systemic element of the whole process of becoming a creative personality of a future specialist is training with elements of creative and non-standard approach in higher education system of training, because the ability to creatively and originally solve the problem, even at the stage of learning, is valued more than ever, especially in the age of digital technology.

Learning aviation English, i.e. the process of learning the peculiarities of using another language, learning grammatical nuances, boosting vocabulary, studying the culture of English-speaking countries - is an endless source of personal development, creative potential of the student.

And who, if not the teacher, is the external factor in promoting the ingenuity of students in learning new lexeme, using creative imagination when describing the model of the future aircraft, demonstrating the original idea of presenting the studied oral topic.

The internal factors of disclosure of creative abilities of future specialists are, first of all, self-education. But to run this powerful internal mechanism requires an appropriate creative educational environment - intellectual, modern, motivating - one that encourages the manifestation of personal unique thoughts and original ideas of each knowledge seeker.

ІНШОМОВНЕ МОНОЛОГІЧНЕ МОВЛЕННЯ В КОМУНІКАТИВНОМУ АСПЕКТІ

**Надія ІВАНЕНКО, Вікторія НОВІКОВА
(Кропивницький, Україна)**

Людське спілкування відбувається через мовлення, вербальну комунікацію, тобто формування та формулювання думок за допомогою мовних (мовленневих) засобів, їх сприйняття та розуміння. Завдяки мовленню ми задовольняємо свої матеріальні й духовні потреби, вирішуємо мовленнєві ситуації.

Для того, щоб раціонально обрати ефективні форми навчання монологічного мовлення, необхідно брати до уваги мету його навчання, його різнопланові характеристики, уміння та навички, що формуються в процесі його навчання, а також рівень володіння здобувачами іноземною мовою.

Монологічне мовлення (ММ) є усною формою спілкування, що передбачає зв'язне і неперервне висловлювання однієї особи, яке звернене до одного або декількох слухачів, співрозмовників [6, с. 340-341].

Компетентність у монологічному мовленні (КММ) базується на складній і динамічній взаємодії відповідних умінь, навичок, знань і комунікативних здібностей особистості. Отже, успішність формування КММ залежить від рівня розвитку умінь у ММ, сформованості мовленневих навичок, обсягу набутих і засвоєних знань про цей вид спілкування і динамічної взаємодії зазначених складових на основі загальних комунікативних здібностей.

Серед умінь С. Ніколаєва визначає: загальні вміння, спеціальні вміння, інтелектуальні вміння, навчальні вміння, організаційні вміння та компенсаторні вміння [6, с. 341-342].

З лінгвістичної точки зору монологічне мовлення характеризується багатозадачністю, розгорнутістю і завершеністю висловлювань з використанням експресивних засобів [6, с. 342].

Спілкування є досить складним феноменом. До структури спілкування можна підійти по-різному, але найбільш поширеною є структура трьох взаємозалежних сторін: комунікативної, інтерактивної й перцептивної.

Комунікативний бік спілкування, або комунікація у вузькому змісті слова, полягає в обміні інформацією між індивідами, що спілкуються. Комунікативний вплив як результат обміну інформацією можливий лише тоді, коли людина, яка направляє інформацію (комунікатор), і людина, яка приймає її (реципієнт), мають єдину або подібну систему кодифікації й декодифікації.

Метою навчання монологічного мовлення є формування умінь монологічного мовлення, під якими розуміються вміння комунікативно-мотивовано, логічно, послідовно і складно, досить повно і правильно у мовному відношенні викладати свої думки в усній формі.

Монолог – це форма мовлення, утворена в результаті активної мовленнєвої діяльності, розрахована на пасивне й опосередковане сприйняття і практично не пов'язана з відповідною промовою співрозмовника ні в змістовному, ні в структурному відношенні. Монолог не пристосований до безпосереднього спілкування, він припускає, що хтось тільки слухає, але не відповідає [2].

Монологічне мовлення має певні лінгвістичні й психологічні характеристики. Воно постає організованою системою втілених в словесній формі думок, характеризується впливом на оточуючих і тому кардинально відрізняється від діалогу.

Найважливішими ознаками монологу за класифікацією Ф.С. Бацевич є:

- певна тривалість у часі (значно більша за тривалість репліки у діалозі);
- розгорнутість;
- обмеженість або повна відсутність паралінгвістичних засобів (писемний монолог);
- підготовленість і керованість мовленнєвими висловлюваннями, їх спланованість (доповідь, лекція тощо);
- односторонній характер висловлювання, не розрахований на негайну репліку співбесідника;
- наявність значних за розміром уривків, які складаються з пов'язаних між собою повідомлень [8, с. 71-72].

Особливості монологічного мовлення, пов'язані з різними умовами спілкування, дуже точно охарактеризовані Л.П. Якубинським. По-перше, монологічне мовлення – це відносно розгорнутий вид мовлення; в ньому порівняно мало використовується невербальна інформація, отримана співбесідником із ситуації розмови. Замість того, щоб вказати на предмет, в монологічному мовленні необхідно спершу згадати про нього, назвати його, а якщо слухачу предмет невідомий, то й описати його. Монологічне мовлення неперервне, хоча формування думок тут відбувається одночасно з процесом говоріння.

По-друге, монологічне мовлення в значній мірі довільне, менше залежить від співбесідника: той, хто говорить має намір висловити якусь інформацію і повинен підібрати для цього адекватну мовленнєву форму, побудувати висловлювання чи послідовність висловлювань.

По-третє, монолог – це вельми організований вид мовлення. В типовому випадку адресант планує і програмує не тільки кожне окреме висловлювання, але і все своє мовлення, весь монолог як ціле. Інколи такий план монологу зберігається в думці, а інколи набуває виду мовної форми і записується у вигляді плану чи конспекту майбутнього висловлювання.

Монолог за своєю вербальною формою не може бути занадто коротким, це промова, побудована як вислів власної позиції або обстоювання якихось ідей. Будучи особливим видом мовленнєвої діяльності, монологічне мовлення відрізняється специфікою виконання мовленнєвих функцій. В ньому використовуються такі компоненти мови, як лексика, способи вираження граматичних відношень, формо- і словотворчі та синтаксичні засоби [8, с. 58-59].

Л. Кардаш наголошує, що монолог є найскладнішою формою мовлення, яка служить для цілеспрямованої передачі інформації. А монологічне мовлення розуміють як зв'язне мовлення однієї особи, комунікативна мета якої – повідомлення про які-небудь факти, явища дійсності [3, с. 71].

Монологічне мовлення, як мовлення однієї особи, потребує розгорнутості, повноти, чіткості і взаємозв'язку окремих частин розповіді, вміння мовця зосередити свою думку на головному, не захоплюватися деталями, водночас говорити емоційно, жваво, образно [4, с. 556].

У монологічному мовленні активно формуються мовленнєві повідомлення, транслюється його зміст, передається власне ставлення до проблеми. Під час монологу говорить один, а інші слухають. Монологічне мовлення – однобічно спрямоване, його головне завдання – вплинути певним чином на слухача чи аудиторію загалом, передати знання, у чомусь переконати [3, с. 54].

На практичному занятті з іноземної мови учні, як правило, стикаються з низкою труднощів щодо висловлення власної думки, яка продукує застосування монологічного висловлювання, таким чином, сучасні науковці погоджуються з думкою, що формування іншомовного монологічного мовлення виступає найскладнішим видом мовленнєвої діяльності та вимагає якісної та тривалої підготовки.

Можемо дійти висновку, що іншомовне монологічне мовлення це – зв'язне іншомовне повідомлення однієї особи з метою висловлення власної думки чи надання інформації певного змісту, головним завданням якого визначити здійснення впливу на слухача. Розділяють два типи іншомовного монологічного мовлення – підготовлене та спонтанне.

У методиці навчання іноземних мов виділяють три основні етапи формування монологічних умінь. Кожен етап відрізняється один від одного поставленими завданнями та способами організації навчального процесу.

Монологічне мовлення виконує такі комунікативні функції:

1. Інформативну – повідомлення інформації про предмети чи події навколишнього середовища, опис явищ, дій, стану;
2. Впливову – спонукання до дії чи попередження небажаної дії, переконання щодо справедливості тих чи інших поглядів, думок, дій, переконань;
3. Експресивну – використання мовленнєвого спілкування для опису стану, в якому знаходиться той, хто говорить, для зняття емоційної напруженості;
4. Розважальну – виступ людини на сцені чи серед друзів для розваги слухачів;
5. Ритуально-культову – висловлювання під час будь-якого ритуального обряду.

Кожна з цих функцій має свої особливості мовних засобів вираження думки, відповідні психологічні стимули та мету висловлювання.

Залежно від комунікативної функції та характеру логіко-синтаксичних зв'язків між реченнями розрізняють такі основні типи монологічних висловлювань: опис, розповідь і роздум (міркування). В основі їх класифікації лежать такі логічні категорії як простір, час, причина і наслідок. Людина або описує факти об'єктивної дійсності, передаючи їх просторові відношення, або повідомляє, розповідає про них, розглядаючи їх у часових відношеннях, або розмірковує про них, беручи до уваги інші відносини, найважливішими з яких є причинно-наслідкові [5, с. 320]. Отже, оволодіння іноземною мовою не можливе без монологічного мовлення, оскільки лише так можна навчити учнів логічно мислити і відповідно будувати своє висловлювання таким чином, щоб донести свої думки до слухача.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: Підручник. - К: Видавничий центр «Академія», 2004. – 68-75.
2. Герета Н.М. Діалог як складник чужого мовлення/ Н.М. Герета // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова: збірник наукових праць / [відп. ред. А.П. Грищенко]. – К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова. –2006. – Серія 10 (Вип.2). – С. 71-77.
3. Зеленська О. П. Навчання усного іншомовного мовлення здобувачів вищої освіти в нелінгвістичній магістратурі. Науковий часопис Нац. пед. ун-ту імені М. П. Драгоманова. 2018. – Вип. 62. – С. 72-76.
4. Кардаш Л.В. Специфіка монологічного мовлення: психологічний та лінгвістичний аспекти. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». 2015. – Вип. 57. – С. 54-58.
5. Методика навчання іноземних мови у середніх навчальних закладах: Підручник /кол. авторів під кер. С.Ю.Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 1999. – 320 с.
6. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. / під ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2013. – 590 с.
7. Мовлення [Електронний ресурс] // Вікіпедія. Вільна енциклопедія. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Мовлення>. – (15.03.2020).
8. Селіванова О. В. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава, 2006. – 716 с.

FOREIGN LANGUAGE TRAINING OF FUTURE LAWYERS IN TERMS OF DISTANCE LEARNING

Yuliia SAMOILOVA (Sumy, Ukraine)

World events in recent years have led to the active spread of distance education. Now education without technology is either impossible or limited in effectiveness. Therefore, teachers of higher education institutions, in particular foreign language teachers, face an extremely urgent task: how to make the most effective use of educational technology to teach foreign languages to future lawyers.

Reforming the educational process in Ukrainian higher education institutions is primarily related to the integration of education and information technology, the creation of a single information environment. Modern education is impossible to imagine without high-quality and practical technologies of dissemination and exchange. The Internet is now the most convenient way to gain new knowledge. Web portals, websites and blogs have become an integral part of the information space of educators in the implementation of qualitatively different opportunities for formal, non-formal and informal education.

The potential of the Internet in the field of teaching foreign languages are inexhaustible, researchers intensive study and master its capabilities and resources. Now higher education faces a challenge not only modernize the content of training courses, but also to introduce new technologies of foreign language teaching.

As a semiotic component of distance education, the teacher understands that "the modern world is almost entirely dependent on advanced technologies. So our lives are completely influenced by modern technological devices such as mobile phones, laptops, tablets, computers, etc. However, we can not live a day without the magic of a mobile phone. With its ease of use, people from all walks of life use it extensively for many purposes" [1, p.33].

Conducting practical classes in a foreign language in a distance format requires the presence of all forms inherent in full-time learning, such as group discussions, collective discussion of the material studied, and so on. However, distance learning has its own characteristics.

First of all, the teacher must have certain professional and personal competencies that allow to interest students at the initial stage and keep their attention until the final moment of the lesson. The condition for successful mastering of language material is the creation of tasks that would minimize the likelihood of plagiarism among students (copying, e-mail correspondence during exercises, the use of the Internet, etc.). The same type of task, which has a number of consecutive questions and answers, becomes a priori irrelevant in the context of practical classes in English remotely.

Due to the emergence of portable digital media information appeared so-called "mobile learning" - M-Learning, which is based on the use of different portable electronic means, namely: mobile phones, personal audio devices (mp3 / mp4 players), lightweight laptops, such as tablet PCs, netbooks, small laptops. The outlined range is constantly expanding, to it includes game consoles, digital voice recorders, e-books, dictionaries, etc.

An effective and interesting option for distance education is to use different language platforms aimed at enhancing reading, speaking, writing and listening skills. Such platforms must become an integral part of modern education.

The use of the educational complex My English Lab by Pearson is quite effective. It consists of a textbook and an interactive application that allows you to fully practice both grammar theory and practice. Teachers have the opportunity to monitor the individual progress of the student, which contributes to the diversification of tasks and providing not general but individual advice and recommendations to each student.

Another application that has the right to be used in the educational process in the study of grammar is English Interactive Worksheets. It is a set of grammatical interactive tasks that each teacher has the opportunity to create according to their curriculum and assign assessment criteria and execution time. Because such tasks are limited in time and created by the teacher, students focus on the task itself, rather than looking for ways to write or find an answer on the Internet.

With the emergence of such a trend as the gamification of the educational process, it becomes it is clear that learning can and should be interesting. For example, educational Kahoot! allows you to create interactive educational games and tests that create positive emotions and promote better learning information, including lexical material.

English Grammar Test from 7Lynx is convenient application to test your English with minimalist design and simple interface that runs on iOS and Android. The appendix presents 60 tests containing 20 tasks. Every question devoted to one grammatical topic. Having done one test, a person will be able to test their knowledge immediately in within 26 topics of English grammar.

Modern distance education is a fairly extensive system of transmitting knowledge at a distance due to various tools and technologies. In order for students to successfully use the lessons learned in practice, it is necessary to qualitatively manage the processes implemented in higher education, create an innovative environment at the university, i.e. a system of relationships based on a set of

organizational, methodological, psychological activities that actively involve innovation in education.

REFERENCES

1. Arifur Rahaman, Sabrina Tasnim, Md Sohag Hossain majumdar, emam Hossen, Md Rafiqul Islam (Rafiq). *A Comprehensive Study on Excessive Mobile Phone Use and Preventive Measures*. International Journal of Modern Education and Computer Science (IJMECS), Vol.12, No.3, pp.33-39, 2020. DOI:10.5815/ijmeecs.2020.03.05

ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ КУРСАНТІВ ДО ВИВЧЕННЯ АВІАЦІЙНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Інна ЄРАСТОВА-МИХАЛУСЬ (Харків, Україна)

Зважаючи на постійне підвищення вимог щодо рівня володіння авіаційною англійською мовою фахівцями у сфері авіації з метою забезпечення професійної взаємодії та ведення радіообміну англійською мовою, особливої уваги потребує формування мотивації курсантів льотних спеціальностей до вивчення авіаційної англійської мови.

Мотивація є внутрішньою рушійною силою, яка підштовхує людину на здійснення активних дій в ситуаціях, коли вона зазвичай є бездіяльною, відкладає виконання завдань або довгий час налаштовується. Мотивація визначає дії людини та розуміється як детермінація поведінки взагалі [1, с. 7-8]. Саме мотивація впливає на увесь процес навчання, й рівень сформованості будь-якої якості майбутнього фахівця безпосередньо залежить від рівня мотивації.

С. Рубінштейн надає декілька визначень поняття «мотивація»: мотивація – це детермінація, що реалізується через психіку, мотивація – це опосередкована процесом її відображення суб'єктивна детермінація поведінки людини світом; через свою мотивацію людина вплетена у контекст дійсності [3, с. 370]. О.Батаршев визначає мотивацію як сукупність мотивів, що спонукають активність індивіда та визначають його спрямованість, це спонукання до виконання певної діяльності, до здійснення чинків, в основі яких знання [2, с. 47]. У психолого-педагогічній літературі поняття «мотивація» часто визначається як процес, у результаті якого будь-яка діяльність набуває для індивіда певного особистісного смислу, забезпечує його інтерес до неї і перетворює зовнішню визначені цілі діяльності на його внутрішні потреби [4].

Отже, мотивація являє собою систему факторів, що сприяють виконанню певних задач, а також процес спонукання себе та інших до діяльності, що спрямована на досягнення особистісних та загальних цілей та є умовою засвоєння нових знань.

Навчальна мотивація поділяється на зовнішню, що пов'язана безпосередньо із змістом предмету та зумовлена зовнішніми обставинами (мотив досягнення, мотив самоствердження, мотив ідентифікації, мотив афіліації, мотив саморозвитку, просоціальний мотив); й внутрішню, яка, на відміну від першої, пов'язана не з зовнішніми обставинами, а безпосередньо із самим предметом, через що її часто називають процесуальною мотивацією. Дії зовнішніх мотивів можуть посилювати внутрішню мотивацію. Стимулюючий вплив зовнішньої мотивації на процес навчання може бути доволі сильним, тому його важливо

будувати таким чином, щоб ті, хто навчається відчували просування до поставленої мети.

З метою підвищення мотивації курсантів льотних спеціальностей до вивчення авіаційної англійської мови процес формування мовленнєвих навичок повинен мати поетапний характер та складатися з мотиваційно-цільового, пізнавально-перетворювального й ціннісно-рефлексивного етапів. Мотиваційно-цільовий етап передбачає формування мотивації, позитивного ставлення до вивчення навчального матеріалу; актуалізацію наявних знань; вироблення спільних цілей щодо набуття необхідних знань, умінь й навичок, що повинні постійно перевірятися під час навчання для відбору навчального матеріалу та побудови усього педагогічного процесу. На даному етапі педагогічного процесу формування навичок авіаційної англійської мови відбувається пряме управління з боку викладача, який орієнтує курсантів у навчальному матеріалі.

Зважаючи на викладене вище, особлива увага повинна приділятися саме мотиваційно-цільовому етапу, на якому і формується мотивація. Реальна ситуація ж складається таким чином, що, у зв'язку з нестачею навчальних часів відведених на викладання авіаційної англійської мови, мотиваційно-цільовий етап заняття часто скорочується або взагалі ігнорується. Важливим результатом мотиваційно-цільового етапу є спільне з курсантами визначення цілей навчання, тобто процес цілепокладання. У такому разі ті, хто навчаються, відчувають себе повноправними учасниками й суб'єктами педагогічного процесу, що підвищує рівень їх відповідальності й сприяє більш високому рівню мотивації. Ігнорування даного етапу призводить до значного зниження рівня мотивації та відповідальності з боку курсантів.

Ще однією з умов формування позитивної мотивації курсантів до вивчення навчального матеріалу є правильно підібраний зміст, засоби й форми навчання, які повинні зацікавлювати курсантів й найголовніше бути актуальними для даної категорії, а також мають мати тісний зв'язок з реальним професійним життям, майбутні фахівці повинні чітко розуміти цінність та корисність отриманих знань для їх професії. Перш за все навчальний матеріал має відбиратися згідно із сучасними вимогами до фахівців у сфері авіації та актуальними проблемами у професійній діяльності. Значна увага має приділятися мотиваційному елементу змісту, основними складниками якого є: сформовані мотиви, позитивне ставлення до здобуття нових знань, отримання досвіду спілкування та ведення радіообміну іноземною мовою, що є основою для формування професійних навичок.

Таким чином, спираючись на зазначене вище, основними умовами формування та підвищення рівня мотивації і позитивного ставлення до вивчення авіаційної англійської мови курсантами льотних спеціальностей є поетапне формування мовленнєвих навичок авіаційної англійської мови, де значна увага приділяється мотиваційно-цільовому етапу, а також правильно підібраний зміст, засоби й форми навчання, які мають бути актуальними на даному етапі розвитку суспільства та відповідати сучасним вимогам до професійної діяльності у сфері авіації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Асеев В. Г. Мотивация поведения и формирования личности / В.Г. Асеев. – М., 1976. – 158 с.

2. Батаршев А.В. Психология личности и общения / А. В. Батаршев. – М.: Владос, 2004. – 248 с.
3. Рубинштейн С.Л. Человек и мир. Методологические и теоретические проблемы психологии / С. Л. Рубинштейн. – М., 1969. – 512 с.
4. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность / Х. Хекхаузен; пер с англ.; науч. ред. Д. А. Леонтьев, Б. М. Величковский. – 2-е изд. – СПб.: Питер; М.: Смысл, 2003. – 859 с.

CORPUS-BASED TECHNOLOGY IN FOREIGN LANGUAGES TEACHING

Katsiaryna NOVIK (Minsk, Republic of Belarus)

Communication and computer technologies along with the accessibility of the Internet potential widen the framework of the process of teaching and learning making it far more effective and helping to develop research and creative skills. Taking into account the fact that foreign languages teaching is purposed at students' communication competences building information computer technologies facilitate its achievement. In recent years there have been actively used corpus-based technologies in foreign languages teaching methodology. Direct use of corpus-based activities in the foreign language classroom makes it possible to show learners how native speakers use vocabulary items, expressions or certain language forms as corpus provides a great number of examples in natural context and makes it possible to base any linguistic aspect of teaching (grammar, translation techniques, vocabulary) upon the so-called language corpora.

Corpus-oriented approach to teaching received its wide dissemination thanks to Tim Johns [2] who in 1991 first applied corpus technologies in grammar and vocabulary classes for International Students Unit at the University of Birmingham. The students were offered to act as researchers who with the help of ICT and corpora conducted mini linguistic research making their own conclusions based on the examination of the given language patterns. Introducing the element of discovery made learning more motivating. Thus, the student faces the objective: to learn how to learn [3, с. 19]. The fact is, that corpus tasks give the student opportunity to take the role of an experimenter and do his own research but not compile another's ideas which makes the motivation of the student increase significantly [3, p. 14]. It should also be taken into account the individual capacity of every student: how fast he is capable to complete the task, his language proficiency level (it is recommended to use representative corpora for upper-intermediate and advanced learners and adopted or tailor-made corpora for beginners and pre-intermediate students).

To make the application of the technology functioning successfully first of all the teacher himself has to master it: develop a set of exercises based on the corpora, simplify them, if necessary, in order to adjust them to students' level what will motivate the student to conduct own research and direct him to search for own methods and ways to complete the task. Otherwise learning may cause difficulties for the students of a lower level [3, p.12]. Students in their turn should be taught how to select, systematize and analyze the linguistic data.

It is obvious, the role of a teacher and a student has changed fundamentally. Through the use of corpus-based activities students acquire a number of learning skills. The teacher is a facilitator of this process. Teachers create their own materials for classroom activities adopted for the needs of their student. They need to have

access to a computer, a corpus and a concordance. Creating own materials, however, requires extra time. For learners to benefit from the use of corpora, language teachers must first of all be equipped with a sound knowledge of the corpus-based approach.

There are several key notions that are to be referred to:

Concordance under which it is meant the list of the word different ways of usage according to a definite context. These are special programmes that are necessary to process the text in order to solve a linguistic problem. The process involves searching for morphemes, words, expressions within the context of the text like, for example, tracking given grammar structures or words with the definite endings. Concordance presents all the corresponding words in the context what makes such information useful for both the student and the teacher as it gives a number of samples of grammatical and lexical word forms. Moreover, concordance can be used for self-control.

Concordancer: is a computer programme that allows to find and analyse text word frequencies, phrases, idioms and translations and also create indexes and word lists. The advantage of using concordances is that it gives the meaning of the word in different contexts screening out the parts of sentences from the texts.

Corpora: is a collection of texts systematized under certain characteristics like language, style, author, time, etc. Some of the most popular representative corpora of the English language which include a number of written and oral authentic texts are the following: British National Corpus (serves as a Reference Model as most of the modern corpora have been modelled after it), The Oxford English Corpus (claims to be used in over 200 organisations worldwide and it is the biggest corpora that contains more than 2 billion word usages), The Corpus of Contemporary American English, COCA (is the largest freely-available corpus of English, and the only large and balanced corpus of American English; contains the texts since 1990 to date and updated twice a year) and The Bank of English (is a representative subset of the 4.5 billion words COBUILD corpus, a collection of English texts; was used for creating Collins dictionaries). Generally, the Internet can be regarded as a corpora as well for it accumulates the occurrences of words and word combinations and therefore can be applied in vocabulary learning [1, p.17].

Concluding, it is necessary to note that representative corpora and concordance programme can significantly optimize the process of foreign languages learning. Developing vocabulary and grammar skills is based on problem-based approach what allows to intensify verbal and cogitative activity of students. The knowledge gained this way is assimilated properly and for long.

Corpus-based foreign language teaching is a promising approach which has great potential. It motivates students as they get in contact with authentic language and the process of learning contains the element of discovery. Corpus-based approach helps to develops important cognitive skills. Foreign language teachers have received a new tool of formation of communicative competence of the student to be used along with traditional instruments.

Didactic potential of corpus-based technology embraces all proficiency levels placing emphasis on vocabulary and grammar and touching upon phonetics and even discourse. It is a noteworthy advance in teaching and learning that gives great opportunities for both teachers and students.

REFERENCES

1. Захаров В. П., Богданова С. Ю. Корпусная лингвистика : учебник для студентов гуманитарных вузов / В. П. Захаров, С. Ю. Богданова. – Иркутск : ИГЛУ, 2011. – 161 с.
2. Johns T. Should you be persuaded – Two samples of data-driven learning materials / T. Johns // In T. Johns & P. King (Eds.), Classroom Concordancing. – Birmingham University [ELR Journal, 4], 1991. – P. 1-16.
3. Leech G. Teaching and language corpora: A convergence / G. Leech // Wichmann A., Fligelstone S., McEnery A. M., Knowles G. (Eds.). Teaching and Language Corpora. – London : Longman, 1997. – P. 1-23.

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ ТА ОЦІНЮВАННЯ

Ольга КРАВЧЕНКО (Київ, Україна)

В період неспинних економічних та політичних змін, що відбуваються в усьому світі, особливого значення набувають навички критичного мислення. Вони допомагають формувати потребу у самовдосконаленні та саморозвитку, що конче необхідно молодому поколінню.

Критичне мислення «що, як та чому» сьогодні часто обговорюється. Є багато визначень для терміну «критичне мислення». Так що ж таке «критичне мислення»? Існує багато визначень поняття критичне мислення. Згідно з документом «Концепції громадянської освіти та виховання в Україні» критичне мислення – це здатність особистості долати в собі схильність до однозначного догматичного сприйняття світу, вміння аналізувати ту чи іншу проблему з різних боків, користуватися інформацією з різних джерел, відрізняючи об'єктивний факт від суб'єктивної думки про нього, логічний умовивід від упередженого припущення чи забобону. Це вміння людини адекватно визначати причини й передумови наявних в її житті проблем, готовність докласти зусиль для їх практичного (а не лише риторичного) подолання [1].

Критичне мислення в ELT світі – це розвиток ефективної та одночасно пізнавальної галузей для наших студентів. Цілком зрозуміло, щоб наші студенти були успішними і поза заняттями, вони повинні бути спроможні оцінювати, аналізувати, робити висновки впевнено та незалежно. Часто ми самі, як викладачі мови, фокусуємося на лінгвістичних та риторичних твердженнях, які знаходяться в цілях ESOL та підручниках.

Традиційні вступні екзамени також тільки вимірюють уміння користуватися мовою. Однак, треба розуміти, що мовна майстерність та грамотність не дорівнює академічній грамотності. Таким чином, ми повинні насамперед впроваджувати готовність до академічної строгості, поки наші студенти з нами. Так як же нам це робити? Як нам відійти від шляху зазубрювання та запам'ятовування до вміння оцінювати, робити висновки, визначати причинно-наслідкові зв'язки та ключові проблеми, критики та тверезої самооцінки? Дуже просто: ми повинні вдумливо та майстерно вбудовувати завдання для розвитку критичного мислення в наші заняття. Використовуючи для цього відповідні навчальні проекти та дослідження. Результати використання таких видів діяльності будуть вражаючими: не тільки виявлення таких необхідних навичок критичного мислення, але й контекстуалізація мови.

Контекстуалізувавши мову, студенти зможуть розвинути свої навички критичного мислення в дійсно аутентичному середовищі, з яким вони

зустрінуться після навчання, одночасно ми ще й творимо сприятливі та продуктивні мовленнєві навички.

Думаючи про впровадження критичного мислення в нашої навчальній програмі, ми не повинні забувати про те, яким чином ми будемо його досягати. Ми повинні розширювати рамки нашого оцінювання поза традиційними екзаменами, не так як ми зазвичай оцінюємо наших студентів, а оцінювати їх спроможність критично мислити.

Існують певні міфи про критичне мислення та оцінювання. По-перше, багато людей вважає, що неможливо досягти критичного мислення в навчанні з обмеженою кількістю уроків мови. По-друге, багато людей впевнені, що за спробами навчитися критично мислити важко визначити чи студент не здатний це зробити, чи він просто не розуміє мову. Початковий чи середній рівень мовлення не може повністю показати спроможність студента мислити критично. До того ж, ми повинні вдумливо виставляти оцінки, щоб впевнитись, що ми оцінюємо саме те. А ось це вже саме важке для вчителя мови: перехід між шкалою оцінювання мови та зростом критичного мислення.

Маючи на увазі оцінювання, ми повинні розрізнати два його типи: формальне та неформальне. Формальне оцінювання відбувається по закінченню завдання та зазвичай фокусується на виконаній роботі студентів. А от навички критичного мислення студентів ми бачимо під час процесу виконання завдання.

Але що важливо, навіть надважливо, коли ми говоримо про критичне мислення, так це оці неформальні оцінки, ці місцеві взаємодії. Нам потрібний справжній баланс між формальним та неформальним. В процесі неформального оцінювання буде важче чітко окреслити критичне мислення та мовленнєві навички. Наприклад, призначивши групову роботу, ми повинні мати наготові чеклист взаємодії студентів між собою. В цій справі неформального оцінювання не завадить і набір інструкцій чи пояснень до завдань.

Оцінювання критичного мислення має проводитись формальним та неформальним шляхом. Також ми повинні зважати, як на сам результат, так і на саму роботу над його досягненням.

В юнацький період проблематика критичного мислення стає особливо актуальною, бо її вивчення допомагає пізнавати відомі явища з іншого боку, а також краще сприяє розвитку самостійності та творчості.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Концепція громадянської освіти та виховання в Україні: Проект // Освіта України [Електронний ресурс]. – 2000. – № 46. – режим доступу до журн. : <http://www.edudemocracy.org.ua/newsletter/vol2/formy.html>

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ВІЙСЬКОВИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

Марія ПОГОДІНА (Харків, Україна)

Рух нашої країни до НАТО та євроінтеграції, міжнародні навчання та реформи у Збройних Силах України ставлять перед майбутніми офіцерами певні вимоги щодо знання іноземної мови. Досягнення високого рівня володіння іноземною мовою не можливе без фундаментальної мовної підготовки в закладах вищої освіти. Викладачам важливо знати новітні методи викладання іноземної

мови, спеціальні навчальні техніки та прийоми, щоб оптимально підібрати той чи інший метод викладання відповідно до рівня знань, потреб, інтересів курсантів.

Останнім часом набув поширення термін “інтерактивне навчання”, який можна розглядати як сучасну форму активних методів. Це навчання, де студент стає суб’єктом навчальної діяльності, вступає в діалог з викладачем, бере участь у процесі пізнання у ході виконання творчих, пошукових, проблемних завдань. У процесі застосування інтерактивних технологій (“inter” – це взаємний, “act” – діяти) здійснюється взаємодія студентів не лише з викладачем, а і один з одним при виконанні завдань в парах та групах. Отже, ключовим поняттям, що визначає зміст інтерактивних технологій, є “взаємодія” – безпосередня міжособистісна комунікація, особливістю якої є здатність людини “приймати роль іншого”, уявляти, як його сприймає партнер по спілкуванню або група, інтерпретувати ситуацію і конструювати власні дії. Застосування інтерактивних методів на занятті дає змогу курсантам навчатись активно, а саме, приймати рішення з приводу організації процесу навчання у ході міжособистісної комунікації, що сприяє не лише формуванню іншомовної мовленнєвої компетентності, а й забезпечує розвиток інтелектуальних здібностей та аналітичного мислення студентів [3, с. 280].

Дидактичний аспект інтерактивних технологій досліджують такі відомі вчені, як Г.М. Брос, М.В. Кларен, Л.В. Пироженко, Н.Ф. Фомин, О.І. Пометун, Н. Суворова та інші. Л.В. Пироженко та О.І. Пометун визначають умовну робочу класифікацію інтерактивних технологій за формами навчання (моделями), у яких реалізуються інтерактивні методи. Їх розподіляють на чотири групи залежно від мети заняття та форм організації діяльності студентів: інтерактивні технології кооперованого навчання, інтерактивні технології колективно-групового навчання, технології ситуативного моделювання, технології опрацювання дискусійних питань [4, с. 49].

Інтерактивні методи є ефективними методами, як в самій групі, так і за її межами. Хоча роль викладача в ході інтерактивних занять є другорядною, проте слід звернути увагу на процес підготовки та розподілення ролей. Завданням викладача є створити сприятливі умови в групі для висловлювання власної думки кожного з учасників, ознайомити курсантів з чітко сформованими правилами інтерактивної гри та направити їх у правильну сторону розвитку подій.

Як правило, працюючи в групі, у курсантів виникає покращення комунікативних навичок, з’являється командний дух, а також проявляються лідерські якості. Таким чином, створюється умови для індивідуального самовираження всередині групи, вміння працювати в команді, розвивається дух суперництва, який сприяє мотивації курсантів до розширення знань.

Інтерактивна взаємодія характеризується високим показником інтенсивності спілкування учасників, їх прямою комунікацією, зміною використаних прийомів та форм спілкування, що допомагає урізноманітнити сприйняття інформації, тим самим, покращуючи її засвоєння [4, с. 35-37].

Структура заняття з англійської мови із застосуванням інтерактивних технологій проходить в чотири етапи:

1) Підготовка. Це організаційні моменти, такі як роздатковий матеріал, вирішення питань необхідних технічних засобів.

2) Вступ. На даному етапі важливі пояснення правил, мети, розділення на групи, розподіл ролей та нагадування курсантам про кількість відведеного часу.

3) Проведення. Обов'язковим є обговорення заданих викладачем ситуацій, самостійний або груповий пошук рішень, формування відповідей.

4) Рефлексія та результати. Елементами даного етапу є обговорення результатів «гри», оцінювання, зворотній зв'язок [1, с. 7-11].

Варто зазначити, що обрання форми проведення інтерактивного заняття потребує індивідуального підходу викладача, врахування рівня інтелектуального розвитку, теми, що вивчається та цілей.

До інтерактивних методів навчання відносять презентацію, евристичні бесіди, рольові ігри, дискусії, «мозковий штурм», конкурси з практичними завданнями та їх подальше обговорення, проектування бізнес планів, проектів, проведення творчих заходів, використання мультимедійних комп'ютерних програм та залучення англомовних спеціалістів.

Гра – найбільш доступний для курсантів вид діяльності, спосіб переробки отриманих із зовнішнього світу вражень [2, с. 7-10]. У грі яскраво проявляються особливості мислення та уяви, емоційність, активність, потреба в спілкуванні. Але гра – це тільки один з методів, і вона дає гарні результати тільки у поєднанні з іншими.

Інша популярна форми навчання – це дискусія або ціленаправлений та впорядкований обмін думками, з метою «знаходження істини» або формування в учасників певної точки зору. Головними умовами є обмеження одним питанням чи темою, висловлена думка має бути аргументованою.

Однією із самих активних дискусійних форм заняття можна виокремити «Мозковий штурм» (Brainstorm), що містить спільне розв'язання проблем. Метою цієї гри є забезпечення генерації ідей для неординарного рішення певної проблеми.

Цікавими позааудиторними інтерактивними заняттями можна вважати екскурсії англійською мовою та зйомку відео репортажу. Важливим етапом проведення позааудиторного заходу є підготовка: розподілення ролей між курсантами, самостійний пошук інформації та затвердження її викладачем, який виступає у ролі експерта.

Використання інтерактивних методів навчання спонукає не лише курсанта, але й викладача до постійної творчості, сприяє розвитку педагогічних здібностей, орієнтує на пошук унікальних якостей курсантів, особливостей їх мислення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гін А. Безкровна атака: Технологія проведення навчального мозкового штурму: [Цікава і проста форма навчальної діяльності] // Завуч (Перше вересня). – 2000. - №8. – 22 с.
2. Крамаренко С.Г. Інтерактивні техніки навчання, як засіб розвитку творчого потенціалу учнів // Відкритий урок. – 2002. - № 5-6. – 18 с.
3. Ніколаєва С. Ю., Беженар І. В., Борецька Г. Е., Британ Ю. В., Дідух О. О., Дьячкова Я. О., Крапчатова Я. А., Майер Н. В., Петрусевич Ю. А., Устименко О. М., Фабрична Я. Г., Черниш В. В., Ярошенко О. В. Сучасні технології навчання іноземних мов і культур у загальноосвітніх і вищих навчальних закладах. Колективна монографія // Київ, «Ленвіт» 2015, с. 280
4. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. // К., 2004. – 444 с.

ELT COURSEBOOK EVALUATION IN TERMS OF PRAGMATIC KNOWLEDGE

**Dr. Egemen KAYA, Prof. Dr. Eda ÜSTÜNEL
(Muğla, Turkey)**

Foreign language textbooks are selected by the government on the basis of the curriculum. However, in many of them pragmatic competence cannot be observed. This study was carried out to evaluate the pragmatic knowledge in a coursebook prepared for teaching English as a foreign language. It includes an overall pragmatic knowledge evaluation that does not focus solely on speech acts. The name of the reviewed book is "Concept 4 Student's Book" published by Designing Education. The document analysis shows that the book, which is very rich in terms of communicative activities, has also sections that encourage students to think critically. Another positive feature is that the topics in the book are selected from current events. Lastly, students are exposed to literature via short stories, fables, and folk tales. These features of the book will greatly contribute to students, as pragmatic is about being able to see the meaning behind what is said. Although it contains a lot of pragmatic information in its content, those who learn English as a foreign language may have difficulties due to cultural differences.

Keywords: pragmatic knowledge, pragmatic content, global ELT course books, coursebook evaluation.

1. Introduction

A coursebook can be considered as the main material of an English language teacher, especially an inexperienced one. It provides a lot of convenience with its content, which is suitable for the curriculum, and it offers a planned structure with many activities. There are some research studies in the field investigating the pragmatic competence and knowledge included in the ELT textbooks. This study also aims to explore whether Concept 4 Student's Book has any representation of pragmatic knowledge.

Research Questions:

1. To what extent is pragmatic information included in Concept 4 Student's Book?

2. To what extent is metalanguage, formulaic language, pragmatic markers, phrasal verbs, speech acts, proverbs, idioms, modality, referential communication, and politeness included in Concept 4 Student's Book?

2. Methodology

2.1. Instrument

Concept 4 Student's Book was designed for young-adult learners of English. According to the Common European Framework, its level is B1. The authors of the coursebook are Fulya Müldür and Lucy Griffin. It was first published in 2019 by Designing Education. It consists of 142 pages and 8 units. At the end of the book, there is a "language focus" section divided into units, a list of irregular verbs, and a "word bank" section which includes the words taught in every unit. Concept is a five-level coursebook, so there are Concept 0, Concept 1, Concept 2, and Concept 3 apart from the reviewed book Concept 4. Each unit begins with a reading section and continues with a language focus, vocabulary, speaking, listening, and writing sections. In addition to all these, there are 7 more separate sections consisting of innovative

activities. These are: “Think, CLIL, Critical Thinking, Project, Exam Skills, Literature, and Revision & Self-Assessment”. The main concern is to expose learners to English by giving them the opportunity to explore and experience language learning through stimulating and engaging activities. “Think” section starts with a question that motivates learners to think about and discuss the unit’s topic. “CLIL” section focuses essentially on the exposure of learners to school subject-related English content in order to provide them with practical knowledge of English in the classroom environment. “Critical Thinking”, the goal of this section is to allow for the exchange of nuanced ideas to occur between learners, often leading them to re-examine their previous understanding and judgment about the subject. “Exam Skills” section aims to maximise learners’ skills in dealing with common English tests for schools. “Literature”, the main purpose of this section is to encourage extensive reading in learners. This section includes age-appropriate and interesting short stories, fables, and folk tales. “Revision & Self- Assessment” takes place after every two units. It is an opportunity for learners to assess their achievement.

2.2. Findings

2.2.1. Metalanguage

“Humans are clearly able to reflect on language and its uses. This is reflexivity. The property of reflexivity accounts for the fact that we can use language to think and talk about language itself, making it one of the distinguishing features of human language. Indeed, without this general ability, we wouldn’t be able to reflect on or identify any of the other distinct properties of human language” (Yule, 2010, p. 11). Concept 4 Student’s Book is an integrated skills textbook, so it is highly possible to find metalanguage examples in almost every unit. The book is very rich in this sense.

2.2.2. Formulaic Language

With the help of formulaic language, learners can learn some fixed structures. The use of formulaic language also creates a routine in the classroom. In Concept 4 Student’s Book, it is observed that in writing sections of some units there are examples of formulaic language. Formulaic language, which is given explicitly in only three of the 8 units, is implicitly included in the remaining units. Students may overlook it. The teacher needs to evaluate the textbook beforehand and use formulaic language in every module.

2.2.3. Pragmatic Markers

The pragmatic markers, also known as discourse markers, are among the topics students who are learning the target language should know. They make the speech more fluent and show to what extent advanced language skills the speaker has. Moreover, fundamental to oral fluency, pragmatic markers facilitate the flow of spontaneous, interactional and social conversation (Beeching, 2016). Concept 4 Student’s Book includes no examples for explicit pragmatic markers. They can be found in the articles and/or listening from different sections of each unit. The major drawback is that pragmatic markers exercises are not widely used in Concept 4 Student’s Book. Many examples given in the reading and listening section, yet there should have been exercises based on these examples, and their functions and usage patterns could be explained in the writing and speaking sections.

2.2.4. Phrasal Verbs

“Without grammar, very little can be conveyed. Without vocabulary, nothing can be conveyed” (Wilkins, 1972, p.111). Vocabulary proficiency is essential to effectively speak both the native language and the target language. It is important to

teach phrasal verbs as they are frequently used in both written and verbal communication. It is obvious that the authors of the book are also aware of the importance of phrasal verbs since they are emphasized from the first unit of the coursebook.

2.2.5. Speech Acts

Speech acts enable us to understand the underlying intention and / or meaning of what is said. “We can define a speech act as the action performed by a speaker with an utterance. If you say, I’ll be there at six, you are not just speaking, you seem to be performing the speech act of ‘promising’” (Yule, 2010). Speech acts are used in everyday conversation in each society. It is crucial to teach learners which speech acts are different in the mother tongue and the target language, how they are different and what is inappropriate to say, as well. Thus, foreign language learners do not experience pragmatic failures due to cultural differences. Although Concept 4 Student’s Book is not inadequate in terms of pragmatic knowledge in general, it is observed that it is inadequate in terms of speech acts. The speech acts specified in the table are not specifically explained in the book. They were included in readings, dialogues, exercises or in the writing sections. The most frequently appearing speech acts are giving instructions and commanding as Concept 4 Student’s Book offers stimulating and engaging activities and collaborative projects. Then, making suggestions is widely used. Apologizing and making excuses are also commonly used speech acts.

2.2.6. Proverbs and Idioms

Teaching proverbs and idioms is as important as teaching phrasal verbs. It helps eliminate cross-cultural and background knowledge differences while communicating with the target language. “Idioms are an important part of acquiring a language and often indicate proficient learner. English idioms are a part of the cultural elements of the language which should be mastered by EFL learners” (Asri & Rochmawati, 2017). Moreover, Mieder (2004) claims that the utilize of proverbs within the educating of English as a foreign language is exceptionally critical in cultivating learners’ capacity to communicate in an effective way. Unfortunately, no proverbs or idioms were found in Concept 4 Student’s Book. It was expected to be found in the literature sections in units 1, 3, 5, and 7, yet no proverbs and idioms were used.

2.2.7. Modality

Modals are used to make requests, ask for permission, ask for advice, and offer suggestions. Modal verbs "can, could, should, and would" were predominantly included in Concept 4 Student’s Book. Apart from these, "must" and "have to" and, rare use of "may" were observed. These modal verbs were not included in the language focus sections. These patterns were frequently used in reading passages, listening activities or exercises. Adhering to their themes, in units 2, 4, and 8, activities and exercises containing modal verbs could be added to give advice, talk about possibilities, talk about obligations and responsibilities.

2.2.8. Referential Communication

“Reference is traditionally defined as the use of words to refer to things in the context of the sentence or utterance” (LoCastro, 2012). Referential communication is likely to be confusing for those who are learning English as a foreign language. For instance, since Turkish does not have definite and indefinite articles as in English, referential communication can be considered one of the most difficult subjects for

students. If enough examples with activities are not given, students may remain incomplete even if their language skills improve. In Concept 4 Student's Book, there are adequate examples for referential expressions.

2.2.9. Politeness

Politeness strategies are essential in teaching a language. The phrases used in the native language and the phrases used in the target language can be very different from each other. If these differences are not taught, some problems may arise from cultural differences during a communication between non-native and native speakers. Concept 4 Student's Book deals with this issue in the writing sections that teach formal, semi-formal, and informal mail writing. Matching the informal expressions with their meanings and writing an email to a close friend are quite useful to teach politeness strategies to learners. Writing an email to the mayor to talk about environmental issues is to teach face-saving and face-threatening acts. Creating a Curriculum Vitae is also beneficial to teach formal expressions in the target language.

Conclusion

The analysis of Concept 4 Student's Book shows that a textbook should include adequate pragmatic knowledge for students to acquire and/or learn language skills. The coursebook contains sufficient pragmatic knowledge in many respects. It has a rich content in terms of metalanguage. Phrasal verbs are one of the most emphasized subjects in the book, yet proverbs and idioms are neglected, and this draws attention as the part where the textbook falls short. Although there are examples of speech acts in almost each unit of the textbook, these are all seen in the activities in the book, but not specifically mentioned. Formulaic language needs to be supported by teacher talks while opening and/or closing the lesson and giving instructions and/or feedback. Modality and politeness should not be considered as two separate topics. For this reason, it is necessary to teach one while teaching the other as formal and informal expressions can be taught while teaching modal verbs. Lastly, the content of the textbook should be enriched in terms of referential communication and pragmatic markers.

REFERENCES

1. Asri, A. N. & Rochmawati, D. (2017). Innovative Teaching of English Idiomatic Expressions for EFL Learners. *Journal of English Teaching Adi Buana*, Vol. 02 No. 01
2. Beeching, K. (2016). *Pragmatic Markers in British English. Meaning in Social Interaction*, Cambridge University Press.
3. LoCastro, V. (2012). *Pragmatics for Language Educators - A Sociolinguistic Perspective*. ESL & Applied Linguistics Professional Series.
4. Mieder, W. (2004). *Proverbs - A Handbook*. Westport, CT; Greenwood Press.
5. Wilkins, D. A. (1972). *Linguistics in Language Teaching*. Hodder & Stoughton Educational.
6. Yule, G. (2010). *Study of Language*. Cambridge University Press.

ГЕЙМІФІКАЦІЯ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Юлія БІЛЕНЬКА (Умань, Україна)

Сьогоднішні реалії стимулюють до пошуку нових та удосконалення існуючих методів, прийомів та форм взаємодії між викладачем та здобувачем вищої освіти. XXI століття – це час змін та активний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій. Перед світом у цілому, як і перед освітою зокрема, гостро постало

питання зміни вектору руху у зв'язку з пандемією. Викладачі змушені були перейти від традиційного навчання в освітньому процесі до дистанційного. Гостро постають питання мотивації здобувачів вищої освіти та зворотній зв'язок між викладачем та здобувачем.

Як результат реалізації потреб сьогодення набирають популярності методи гейміфікації. Вони є не новими у педагогіці, проте актуальними і здатні задовольнити вимоги сучасного покоління. Отже, гейміфікація – використання ігрових практик та механізмів у неігровому контексті для залучення кінцевих користувачів до розв'язання проблем [1]. Гейміфікація від англійського слова "gamification", "game" – гра.

Гейміфікований процес навчання означає включення елементів гри до навчальних курсів, щоб залучити здобувачів вищої освіти, підвищити рівень їх мотивації, сприяти покращенню рівня їх знань, умінь та навичок. Гейміфікація є ключем до реалізації соціальних зв'язків у процесі навчання. Вона приносить задоволення, підсилює інтерес та сприяє активному включенню у роботу.

Якісно спланована, розроблена та реалізована гра вирішує наступні потреби гравців: потребу в автономії, потребу в компетентності, потребу у визнанні, потребу у взаємодії з іншими учасниками. Використання ігор в процесі вивчення англійської мови є не лише актуальним, а й ефективним.

Перетворюючи досвід за допомогою ігор, здобувач вищої освіти долає соціальні та психологічні обмеження, що уможливорює реалізацію його потенціалу. Відповідно до виступу Джеїн Макгонігал на TED Talk, процес буде називатися гейміфікованим, якщо він містить 4 складові:

- чітко визначені цілі, що забезпечують мотивацію участі у грі;
- логічні та послідовні правила, що задають обмеження та рамки досягнення поставлених цілей;
- стабільна система зворотнього зв'язку, яка є гарантом, що поставлені цілі досяжні, а гравці слідуєть правилам;
- добровільна згода на участь у грі і слідування правил для досягнення мети [3].

Максимальне занурення у процес навчання прискорює оволодіння новими лексичними одиницями та граматичними структурами. Гейміфікація при вивченні англійської мови полегшує процес оволодіння новим матеріалом, сприяє закріпленню набутих знань.

Для урізноманітнення роботи викладача із здобувачами вищої освіти можна та варто використовувати навчальні сайти. Пропонуємо перелік інтернет-ресурсів, в основу яких покладений метод гейміфікації:

1. Liveworksheets – сайт, що дозволяє трансформувати традиційні вправи та завдання в інтерактивні, з можливістю перевірки. Здобувачі виконують завдання онлайн і можуть надсилати свої результати викладачеві. Інтерактивні робочі аркуші можуть включати звук, відео, розмовні вправи.

2. ESL Video – сайт з відео та аудіо матеріалами. Він надає можливість створювати вікторини, тести для аудіювання відповідно до рівняння володіння англійською мовою.

3. Kahoo – сервіс для створення вікторин та тестів. Можна генерувати власний контент, використовувати матеріали інших колег.

4. islcolective – платформа із відеопрезентаціями, іграми та відеоматеріалом із завданнями до нього.

5. Quizizz – сайт для створення флешкарток та вікторин. Містить додаткову систему бонусів, режим домашнього завдання, а також меми.

6. Quizlet Live – найкраще використовувати для групової комунікації здобувачів вищої освіти. Можна грати в командах від 6 осіб.

7. TEDEd – платформа для створення розважальних та веселих відео навчального характеру. За допомогою неї можна створювати відеоуроки.

8. Memrise – гейміфікований освітній додаток від носіїв мови. У Memrise можна знайти 200,000 відео різними мовами. Потрібно обрати мову і вирушити у подорож. Гравець представлений у вигляді космонавта, який вирушає у подорож для вивчення мови.

Гейміфікація має свої плюси в умовах дистанційного навчання: формує інтерес та стимулює мотивацію до вивчення мови, підвищує пізнавальну активність та ініціативність, сприяє створенню позитивного досвіду навчання, запроваджується елемент змагання. Проте існують і труднощі запровадження гейміфікація. Цей процес вимагає довготривалої підготовки та високий рівень володіння технічними засобами навчання. Слід також розуміти, що це не заміна викладача. Гейміфікація гармонійно доповнює традиційні методи навчання.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Гейміфікація. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Гейміфікація> (дата звернення: 18.02.2022).

2. Гейміфікація у процесі навчання: сутність, переваги, недоліки. Бугайчук К.Д. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/1319/geymifikaciya_u_navchan_ni_sutnist_pereva.pdf?sequence=2&isAllowed=y (дата звернення: 17.02.2022).

3. Gaming can make a better world. Jane McGonigal. URL: https://www.ted.com/talks/jane_mcgonigal_gaming_can_make_a_better_world (дата звернення: 18.02.2022).

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН-ТЕСТУВАННЯ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Олена ГУЛІЧ (Харків, Україна)

Пандемія COVID-19 стала викликом та іспитом для усіх суспільних інститутів. Система вищої освіти України не стала винятком. Але кожний іспит дає можливість проаналізувати плюси та виявити недоліки у проведеній роботі. Карантинні обмеження змусили всі освітні системи перебудувати свою роботу на дистанційні форми навчання, з іншого боку, вони долучили здобувачів освіти до процесу освоєння світового освітнього простору та підтвердили «транскордонний» статус знань та фундаментальної освіти. Володіння іноземною мовою значно спрощує задачу освоєння освітнього простору та збільшує його перспективи та горизонти.

Отже, підготовка конкурентоспроможних фахівців сьогодні вимагає від викладачів іноземної мови у вищих підтримання високих стандартів. Дистанційний формат ускладнив завдання, але використання цифрових технологій надало змогу впроваджувати інноваційні методики, швидко оцінювати результати, коригувати роботу здобувачів. Обставини вимагали модернізації підходів у навчанні іноземної мови, підвищення рівня цифрової

грамотності самих викладачів. Сьогодні увійшло у буденність використання різноманітних навчальних платформ та середовищ, цифрових освітніх ресурсів.

Під час впровадження дистанційної форми навчання широкої популярності серед викладачів іноземної мови надобули тестової форми контролю знань здобувачів освіти, а саме – онлайн-тестування [5]. Використання такого засобу для вивчення іноземної мови та оперативного контролю знань здобувачів освіти передбачає використання телекомунікаційних технологій та виконання завдань у режимі онлайн, тобто через мережу Інтернет у режимі реального часу.

Застосування цифрових технологій з використанням онлайн-тестування має як переваги, так і недоліки. Серед найголовніших переваг можна виділити можливість миттєво отримати зворотний зв'язок. Аналіз результатів дозволяє зрозуміти рівень володіння матеріалом кожного окремого здобувача та надає можливість коригувати стратегії подальших дій.

Онлайн-тестування – це економія коштів та часу. Їх можна проводити як під час занять, так і у будь-який інший час (як домашнє завдання), у будь-якому місці. Єдина умова – наявність доступу до мережі. Тести можна обмежувати у часі та виставляти кількість разів проходження.

Забезпечення відео- та аудіо матеріалами на онлайн тестуванні з іноземної мови дозволяють покращити навички з аудіювання та засвоєння фонетичних особливостей мови, що підвищує мотивацію до вивчення мови здобувачів.

Важливим плюсом в онлайн-тестуванні є об'єктивність оцінювання знань, що перевіряються. У цьому випадку здобувач захищений від упередженості викладача.

На жаль, онлайн-тестування має й недоліки, серед яких головний – втрата індивідуального підходу до здобувача освіти. Дослідники вважають, що переходячи на тестування, ми «втрачаємо можливість виявити яскраву індивідуальність, її творчий потенціал та її нестандартний підхід до розв'язання завдань, адже за наявності стандартних відповідей немає способу апелювати до творчості, конструктивної діяльності людини»[3, с.103].

Доволі поширеною вразливістю системи онлайн-тестування є також використання єдиної бази питань для контролю [4, с.150]. До того ж головна перевага онлайн-тестування – можливість дистанційного контролю знань, може стати вразливою ланкою: винахідливі здобувачі можуть запросити пройти тест інших осіб. Найбільш очевидним рішенням даної проблеми є проходження тесту з увімкненою відеокамерою та запровадження часового обмеження проходження тесту.

Ми говорили про економію часу під час контролю знань здобувачів, але ми не згадали, що викладач має витратити чимало часу для підготовки якісного тестування у позааудиторний час. Це неможна відносити до недоліків використання тестових технологій, але враховувати цей фактор необхідно.

До проблем онлайн-тестування з іноземній мові треба включити неможливість контролю освоєння навички «говоріння». Цей вид мовленнєвої діяльності став найбільш вразливим, адже йому приділяється менш уваги у гонитві за покращенням результатів тестування. Цей дисбаланс не можна допускати, адже саме комунікативні навички є демонстрацією рівня володіння іноземною мовою.

Отже, використання онлайн-тестування при вивченні іноземної мови має низку плюсів та мінусів. Збалансоване використання різних форм навчання є

запорукою успіху у вивченні іноземної мови, якісне володіння якою є необхідною умовою для входження у відкритий світовий освітній простір і полегшення процесу комунікації в сучасному науковому середовищі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Дюканова Н.М. Проблеми застосування тестів під час вивчення іноземної мови. Нові технології навчання. К.: Інститут інноваційних технологій і змісту освіти, 2007. Вип. 46. С. 26–31.

2. Коккота В.А. Лингво-дидактическое тестирование. М.: Высшая школа, 1989. 127 с.

3. Маслова О.В., Медведева Т.Е., Пятков А.Г. Онлайн тестирование как форма электронного обучения иностранному языку и контроля знаний. *Инновационные образовательные технологии в вузе*. 2014. С. 102-106.

4. Самылкина Н. Н. Современные средства оценивания результатов обучения. М.: БИНОМ. Лаборатория знаний, 2007. 172 с.

5. Сорока С. Тестовий контроль та тестові завдання при вивченні іноземної мови. <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/209>. (дата звернення 18.02.22).

МІКРОНАВЧАННЯ ЯК ІННОВАЦІЙНА У ВИКЛАДАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Тетяна ХАРЧЕНКО, Наталя ГОСТИЦЕВА
(Мелітополь, Україна)

Виклики ХХІ століття демонструють необхідність змін у соціальних та ділових відносинах – формування особистості, здатної бути гнучкою у мінливих умовах дійсності. Розширення інформаційного простору вимагає від людини здатності вибірково сприймати та розрізняти головне та другорядне. Людина має швидко реагувати, вирішуючи ті чи інші питання; швидко приймати рішення, бути в курсі останніх досягнень в будь-якій сфері, з якою вона стикається – професійній, побутовій тощо. Тож, сприйняття людини змінилося. Для того, щоб бути конкурентоспроможними на сучасному ринку праці фахівці мають бути мобільними, продуктивно взаємодіяти з навколишнім середовищем, бути соціально адаптованими, швидко та якісно реагувати на зміни та потреби суспільства. Таким чином, завдання вищої освіти – підготовка спеціаліста, здатного ефективно здійснювати функції професійної діяльності в сучасних умовах та бути успішно реалізованим у майбутній професії.

Володіння англійською мовою значно збільшує шанси кар'єрного успіху. Викладачі англійської мови знаходяться у постійному пошуку ефективних методів навчання, використовуючи різноманітні активні методи з арсеналу інноваційних технологій. Спостереження практикуючих педагогів щодо зменшення тривалості уваги студентів пояснюється тим, що багатозадачність домінує; а людині бракує не тільки часу на те, щоб довго зосереджуватися на одному виді діяльності, а й психологічного ресурсу (уваги, пам'яті, концентрації).

Враховуючи особливості сучасної дійсності, привертає увагу технологія мікронавчання (microlearning) – стратегія навчання, яка використовує серію коротких сегментів змісту в поєднанні з недовготривалою навчальною діяльністю [2]. Її також називають bite-sized learning, навчанням за розміром укусу, оскільки воно використовує невеликі фрагменти навчального матеріалу або навчальної діяльності [1]. У назві технологій bite-sized learning закладено

полісемантичне значення слова «bite» англійською мовою: 1) байт, як одиниця виміру та зберігання інформації; 2) укусу, кусок, доля, частина.

Мікронавчання розбиває інформацію на невеликі, керовані фрагменти замість того, щоб здійснювати тривалу безперервну навчальну діяльність [4]. Але тривалість (від 1 до 15 хвилин) є лише одним із факторів. Другим фактором є те, що кожен окремий навчальний модуль є невеликим за розміром і вирізняється простотою, цілеспрямованістю, структурністю та зосереджений навколо однієї навчальної цілі (одного мовного явища). Згодом студенти встановлюють власні зв'язки між окремими модулями та вирішують в якій послідовності їх переглядати та як одна тема пов'язана з іншою.

Метод мікронавчання особливо актуальний під час он-лайн формату, оскільки модуль може містити такі медіа-форми, як відео, фрагмент тексту, подкаст, і є зручним під час навчання із залученням технічних засобів, таких як ноутбуки, планшети, смартфони та ресурсів мережі інтернет. Сучасні креативні викладачі англійської мови, використовують цю технологію, викладаючи дописи та пости у соцмережах, в яких приділяють увагу одному мовному явищу (наприклад, одній граматичній конструкції, одній лексичній одиниці, чи фонетичному явищу) за один раз, демонструючи його у комунікативній ситуації з відео чи фото добіркою. Коментарі до такого допису, зазвичай, прості та ненав'язливі і легко сприймаються, допомагаючи зорієнтуватися у представленому іноземному контенті без ускладнень.

На думку Б. Циммермана (Barry J. Zimmerman) [5], організація технології мікронавчання передбачає наступні три фази.

1. Forethought Phase. Визначення навчальних цілей для певної аудиторії (групи студентів). Цей етап передбачає мотивацію та постановку мети, визначення моделі бажаного результату та стратегії і тактики досягнення поставленої мети.

2. Perfomance Phase. Фаза виконання передбачає поділ навчального матеріалу на невеликі частини (chunks), щоб уникнути когнітивного перевантаження, та розподілити вивчення нового матеріалу на кілька коротких сесій. Думку про те, що вивчення нового матеріалу, розподіленого на кілька коротких занять, є ефективнішим, ніж один довший сеанс запам'ятовування інформації, розділяють Дж. Хетті та Дж. Йейтса (2014) [3]. Ідея полягає в тому, щоб коротко, доступно і зручно ввести нову інформацію, негайно переглянути її та активно використовувати. Такий алгоритм навчальних дій залучає студентів у процес свідомого та підсвідомого осмислення навчального матеріалу та створює психологічні умови для перенесення отриманих навичок та знань у довготривалу пам'ять.

Створюючи середовище для мікронавчання, важливо враховувати три основні фактори:

– Єдина мета навчання. Кожен модуль мікронавчання має зосередитися навколо однієї конкретної навчальної цілі.

– Навчання має відбуватися невеликими модулями. Вміст має бути розбитий на міні-блоки. Кожен міні-блок супроводжується перевіркою розуміння вивченого матеріалу чи володіння отриманими навичками.

– Тривалість. Загальний час для виконання окремого модулю мікронавчання не повинен перевищувати 15-20 хвилин. Кожен міні-блок зазвичай займає у

студента близько 3-5 хвилин. Організація навчання в такий спосіб змушує зосередитися на найважливішій інформації.

3. (Self-reflection Phase). Фаза само-оцінювання і аналізу навчальних досягнень (рефлексії) допомагає студенту визначити рівень своїх навчальних досягнень у порівнянні з досягненнями інших студентів у групі та з попередніми успіхами самого студента. На цьому етапі дуже важливий зворотній зв'язок, а також активно залучаються та розвиваються аналітичні навички критичного та творчого мислення.

Під час організації мікронавчання викладач може користуватися різноманітними інструментами. В мережі Інтернет міститься багато можливостей. PLICKERS, SLIDO та MENTIMETER – це інструменти взаємодії, що забезпечують перевірку знань, елементи гейміфікації, зворотний зв'язок. KAHOOT, WOOCAP, QUIZZIZ допомагають створити будь-які типи інтерактивного контенту (вікторини, квізи), провести мозковий штурм, перевірити знання після лекції або вебінару у формі гри. За допомогою таких інструментів створення графіки, як CANVA, TIMELINE JS та MINDMEISTER, ви зможете швидко створити інфографіку, ментальні карти, флеш-карти, постери, картки тощо.

Таким чином, мікронавчання є сучасною інноваційною стратегією навчання, яка дозволяє викладати контент невеликими, дуже стислими фрагментами, зосередженими навколо однієї навчальної цілі. Цю технологію не можна назвати універсальним трендом, проте, вона може відіграти важливу роль у мотивації та залученні студентів до активної навчальної діяльності, підвищити відсоток інформації, що запам'ятовується довготривалою пам'яттю. В умовах гострого дефіциту часу використання такої форми навчання набуває популярності, оскільки дозволяє надати цільовій аудиторії можливість долучитися до процесу навчання у зручний час з використанням доступного девайсу. Слід зазначити, що для опанування англійської мови в цілому, мікронавчання слід поєднувати з традиційнішими способами подачі матеріалу, організовуючи навчання у змішаному форматі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Alqurashi E. Bite-sized Learning: Small, Short and Focused. URL: <https://teaching.temple.edu/edvice-exchange/2018/03/bite-sized-learning-small-short-and-focused>
2. J. Hattie & G. Yates: Visible Learning and the Science of How We Learn, 2013
3. What Bite-Sized Learning is and how it can improve attention span. URL: <https://acerforeducation.acer.com/education-trends/education-technology/what-bite-sized-learning-is-and-how-it-can-improve-attention-span/>
4. What is Microlearning? [2-Minute explainer] URL: <https://www.youtube.com/watch?v=KlbsuPAibfY>
5. Zimmerman B.J. Attaining Self-Regulation: A Social Cognitive Perspective, 2000

ВИКОРИСТАННЯ ЧИТАННЯ ЯК ЗАСОБУ ВДОСКОНАЛЕННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ

Вадим КАЛІНІН, Лариса КАЛІНІНА
(Житомир, Україна)

Відповідно до нової програми з іноземної мови, на предмет «Іноземна мова» в старших класах відведено недостатню кількість годин (3 години) на тиждень,

що значно ускладнює підготовку випускників українських закладів середньої освіти (ЗСО) до складання Зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО), яке спрямоване на вияв знань, умінь та навичок з усіх компонентів іншомовної компетентності.

Така ситуація змушує вчителів інтенсифікувати процес навчання іноземної мови, щоб за мінімальну кількість годин досягти максимальних успіхів за рахунок використання інтерактивних режимів роботи.

Проведений нами огляд науково-методичної літератури, зокрема робіт Ніколаєвої С. Ю., Бориско Н. Ф., Бігич О. Д., Черниш В. В., Редька В. Г., Wallace M, Harmer J. та інших показав, що в умовах онлайн спілкування учителі акцентують увагу на використанні технологій змішаного або гібридного навчання, самостійній роботі учнів з використанням Інтернет-технологій.

Позитивно оцінюючи зусилля і вчителів, і вчених, ми пропонуємо використовувати рецептивні види мовленнєвої діяльності як засоби спілкування.

Оскільки провідним видом мовленнєвої діяльності на старшому етапі є читання, розглянемо його можливості у вдосконаленні мовних навичок старшокласників.

Читання, або зорове сприймання, є одним з компонентів іншомовної комунікативної компетентності.

Так само, як і сприймання на слух, читання є рецептивним видом мовленнєвої діяльності, які в практиці навчання іноземної мови можуть використовуватись як ціль і як засіб навчання.

У новій програмі з іноземної мови учням рекомендований великий спектр матеріалів для читання [1] (наприклад, особисті та офіційні листи, статті, рекламні оголошення, довідки, брошури, короткі новини, інструкції до пристроїв, на упаковках продуктів харчування, медичних препаратів, прості рецепти, розповіді, опис тощо), кожен з яких має свої лінгвістичні особливості. Задача вчителя – виділити в тексті, що читається, лінгвістичні одиниці в природних контекстах, щоб ознайомити учнів з їх комунікативними функціями.

Проілюструємо сказане на прикладі уривка з брошури «Travel».

Travel!

Adventure is necessary to us all. It keeps us from growing state and old; it stimulates our imagination, it gives us that movement and change which are necessary to our well-being.

One of the objects of travel is to go in search of beauty. The beauty spots of the world are magnets which draw pilgrims year after year.

The most valuable to the traveller is the knowledge which he gets of his *fellow-men*. It is typical of the *stay-at-home* to call someone else "*queer*" because his ways are a little different; the much travelled man is much more likely to be able to understand another point of view than his own.

Those who wish to travel either for pleasure or for *business* have at their disposal various means of transport. There is for instance, the *humble*, inexpensive bicycle. Then there's the motor-cycle, with which you can travel quickly and cheaply, with a motor-car one travels comfortably for long distances without getting too tired.

Luxurious ships cross the seas and oceans from one continent to another. Aeroplanes carry passengers to various parts of the world in almost as many hours as *it takes days* to the journey by other means. But most of travellers still prefer to use trains.

If you want to see the country-side you must spend part of your holidays on *hikes*. But you must not walk very quickly if you want to enjoy your hiking trip. Hiking is nice because you needn't think about tickets, timetables and other things. What you need is a rucksack with all the things you will use on a hike.

And then there is for the traveller the great joy to come home again. However humble his home may be, it contains all the things with which he is most familiar. He loves them and being parted for a little while from them increases his desire for them. So the traveller, besides the delight of travel, has the additional satisfaction of a fuller appreciation of his home.

Наш досвід показав, що після індивідуального ознайомлення зі змістом тексту, з метою формування вмінь автономного навчання й наступного спілкування, доцільно використовувати роботу в малих групах, де всі учасники будуть обмінюватися отриманою інформацією. Наприклад:

A. Work with monolingual dictionaries.

- Groups 1, 3, 5 find the opposites to the following words:

Stale, cheap, satisfaction, luxurious.

Groups 2, 4, 6 find the words with the same meanings:

Queer, various, journey, to contain.

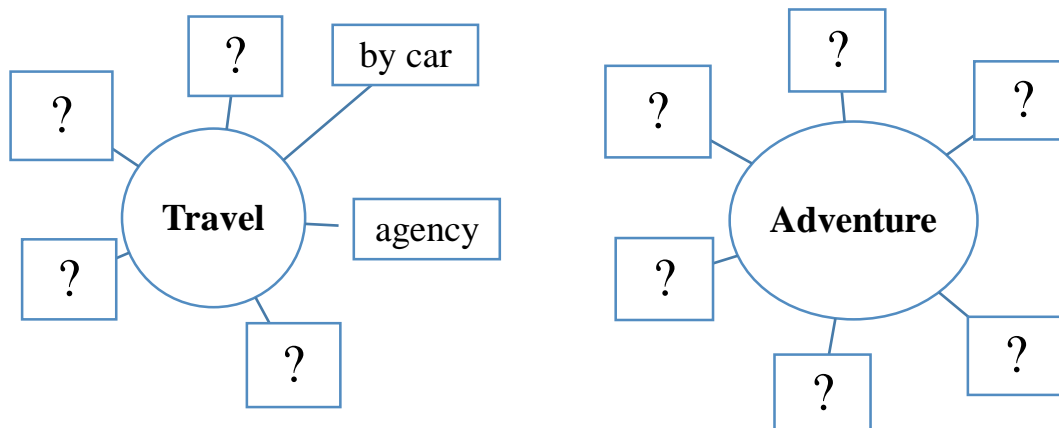
- In turns present your findings to the class, ask your classmates to reproduce their contexts from the brochure and add your own ones.

B. Independent vocabulary search.

- Search the sources available to explain the meanings of the following words from the brochure. Make up your own sentences with them:

Pilgrims, stay-at-home, fellow-men, hike.

- Find 3-5 words which can collocate with key words from the text, fill in the word roses and use some of them in your groups' communicative situations.

C. Independent communicative grammar search.

- From the text reproduce grammar constructions which convey the following functions and comment on their use:

- To begin a list of two or more possibilities;
- To compare two people / things / situations;
- To say that something may probably be true etc.

- Read out the sentences with modal verbs which convey: **possibility, obligation, necessity.**

Use them in your advice for a beginning traveler.

Практика показує, що такі «лінгвістичні» занурення старшокласників у прочитаний текст сприяє усвідомленому вивченню мовного матеріалу, значному розширенню словарного запасу, автоматизації функцій вивчених граматичних явлень.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Лінгводидактичні засади навчання іноземної мови учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів : навч.-метод. посіб. / Редько В. Г., Полонська Т. К., Басай Н. П. [та ін.] ; за наук. ред. В. Г. Редька. Київ : Пед. думка, 2013. 360 с.
2. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін./ за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2013. – 590 с.
3. Модельна навчальна програма «Іноземна мова 5-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори: Редько В. Г., Шаленко О. П., Сотникова С. І., Коваленко О. Я., Коропецька І. Б., Якоб О. М., Самойлюкевич І. В., Добра О. М., Кіор Т. М.). URL: https://osvita.ua/doc/files/news/831/83117/Inoz_mov_5-9-kl_Redko_ta_in_14_07.pdf (дата звернення 22.01.2022)
4. Harmer J. The practice of English language teaching. – Pearson Longman, 2007. 184 P.
5. The Essentials of Language Teaching: Teaching Reading. URL: <https://essentialsoflanguageteachingnet.wordpress.com/practice/teaching-grammar/> (Accessed 09 September 2019)

ВИКОРИСТАННЯ НАВИЧОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ В ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ

Оксана ХОДАКОВСЬКА (Харків, Україна)

Розвиток і оволодіння здібностями критичного мислення є метою будь-якої освітньої програми. Для студентів дуже важливо мислити критично, враховуючи потребу розв'язання професійних проблем та одержання актуальної інформації. Випускники юридичних факультетів або університетів використовують критичне мислення для того, щоб допомогти людям і суспільству підтримувати правопорядок. Навички критичного мислення необхідні їм, щоб розуміти та застосовувати закон у повсякденному житті. Завдяки залученню до критичного мислення студенти зосереджуються також на процесі навчання, а не лише на конкретних фактах чи даних [3, 5].

Стратегії, що покращують критичне мислення учнів, репрезентуються вченими з урахуванням трьох складових елементів: міркування, творення суджень і вирішення проблем. Критичне мислення, безсумнівно, можна визначити як навичку, що міститься власне в процесі навчання, і має місце у набутті конкретного змісту навчання. Важливою перевагою використання процесів критичного мислення є те, що вони допомагають студентам подолати свій негативний егоцентризм та соціоцентризм [1, 4]. Обговорюючи думки та обговорюючи навчальні ситуації у прийнятті рішень та розв'язанні проблем, учні отримують підґрунтя для незалежного та взаємозалежного критичного мислення. Здатність використовувати критичне мислення варіюється в залежності від розуміння, впевненості в собі, рівня зрілості, досвіду з процесами критичного мислення та інших змінних [1]. Критичне мислення допомагає студентам створювати та застосовувати нові знання в реальних ситуаціях. Коли учні мислять критично, вони стають активно відповідальними за власну освіту, що може призвести до мудрості, а не лише до вивчення нової інформації [6].

Критичне мислення сприяє раціональним і рефлексивним процесам прийняття рішень на практиці. Воно включає здатність керувати професійними ролями студентів та сприяти набуттю нового досвіду.

Критичне мислення надає студентам можливість використовувати всі когнітивні навички, з акцентом на аналіз, логічне обґрунтування та диференціацію, а також передбачення та трансформацію знань. Викладач пропонує низку навчальних тем у рамках дисципліни. Потім студенти обирають проблему з цього переліку, обирають свою позицію щодо обраної теми та представляють свої аргументи, обстоюючи свою точку зору.

Традиційно навичкам критичного мислення навчали офлайн. Проте сучасний онлайн-процес навчання призвів до появи нових можливостей для розвитку навичок критичного мислення. Студенти мають можливість переглядати лекції та семінари та краще повторювати навчальний матеріал[3]. Для розвитку цих навичок також використовуються студентські командні проекти та підсумкові роботи. Рефлексія покращує та сприяє здатності вчитися, думати та вирішувати проблеми за допомогою стратегій критичного мислення.

Викладачі розвивають критичне мислення за допомогою вмілого використання методів коучингу, направлення, фокусування та вмілих прийомів співбесіди, щоб допомогти всім учасникам повністю залучитися до процесу. Методи онлайн-навчання дозволяють дотримуватися формату, який неможливий під час викладання в класі через низку факторів, таких як брак часу, багатослівні чи мовчазні учні тощо.

Для стимулювання критичного мислення, що використовується в онлайн-навчанні, можуть бути задіяні різні стратегії. Ці стратегії, що використовуються як взаємозамінні, сприяють розвитку мислення та спонукають до вивчення правових проблем з більш ніж одного виміру. Кожен підхід до використання стратегії критичного мислення має бути різноманітним і складним, щоб підтримувати та стимулювати інтерес та залучення учнів. Завдяки онлайн-навчанню вчителі можуть запропонувати студентам можливість активно брати участь у процесах критичного мислення.

Критичне мислення слід визначати як складний розумовий процес, який включає як високий рівень розумової діяльності, так і розширене мислення, яке застосовується для досягнення розумного та правильного рішення чи висновку. Процес критичного мислення — це процес, який веде до творчості в мисленні. Навчання студентів критично мислити під час онлайн-навчання має на меті досягнення найвищого рівня критичного мислення. Виявлено, що критичне мислення є дуже важливим для забезпечення якісного навчання будь-якої предметної та змістової області. Останнім часом для розвитку критичного мислення учнів використовується чимало навчальних завдань. Наприклад, залучення студентів до онлайн-дискусій може допомогти їм розвиватися інтелектуально.

Підсумовуючи, слід зазначити, що методи оволодіння мовою в даний час зазнають постійних змін. Беручи до уваги необхідність спілкування в різних контекстах, передбачаючи потребу розвитку вміння знаходити рішення в правильній формі та інтуїтивно, підхід критичного мислення дає можливість вивчати мову в довгостроковій перспективі настільки ефективно наскільки це видається можливим.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Gambrell, E. *Critical thinking in clinical practice: Improving the quality of judgment and decisions*, 2nd ed. Hoboken, NJ: John Wiley, 2005.
2. Holubnycha L., Kostikova I., Sytnykova Y. [et al.] *Information Technology Implementation in Online Teaching and Learning: Staff and Students' Attitude / Journal of Theoretical and Applied Information Technology*. 2021. № 99 (21). 4958–4968.
3. Kostikova, I., Holubnycha, L., Girich, Z., & Movmyga, N. *Soft Skills Development with University Students at English Lessons. Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*. 2021.13(1). 398-416.
4. Paul, R., L. Elder, & T. Bartell. *A brief history of the idea of critical thinking*. 1997.
5. Rubenfeld, M. G., & B. K. Scheffer. *Critical Thinking TACTICS for Nurses*. Boston: Jones & Bartlett, 2006.
6. Walker, G. *Critical thinking in asynchronous discussions. International Journal of Instructional Technology and Distance Learning*, 2005. 2(6). 15–22.
7. Willingham, D. T. *Critical thinking: Why is it so hard to teach? American Educator*. 2007. 31(2). 8–19.

SELF-ASSESSMENT TECHNIQUES FOR THE EVALUATION OF FUTURE BACHELORS' IN APPLIED MECHANICS ENGLISH LEXICAL COMPETENCE

Alina KOTKOVETS (Kyiv, Ukraine)

Assessment is an integral part of language learning and teaching. Properly organised and conducted, it can reinforce students' knowledge, measure and evaluate their progress, boost their motivation and help them to succeed in their learning. Modern trends in English language teaching, globalisation processes and challenges posed by the pandemic lead to the search of new and effective assessment tools and techniques. Supporting the principles of a learner-centred approach, self-assessment encourages students' reflection and promotes autonomy. Self-assessment is an assessment for learning tool which plays a vital role in lexical competence formation and evaluation and thus should be studied in more details.

The assessment of future bachelors' in applied mechanics English lexical competence provides data about students' ability to understand and use vocabulary in professional communication. It can be conducted by both teachers and students. While tests, interviews, teacher's observation are traditional ways to evaluate students' progress, self- and peer-assessment procedures, journals and portfolios are referred to as alternatives (Brown, 2004, p.252). Self-assessment is defined as checking one's own language task performance or language use success, and is considered to be a metacognitive strategy (Richards & Schmidt, 2010, p. 517). Students' self-assessment of English lexical competence complements conventional tests and helps to give a clearer view of students' progress. The literature review and current researches analysis shows that learner self-assessment facilitates the development of writing skills (Andrade, & Mycek, 2010) improves speaking skills (Micán & Medina, 2017), enhances students' English learning process (Qasem, 2020). The researches on technical vocabulary self-assessment are scarce and are related to offline learning, which makes the study of lexical competence self-assessment techniques in terms of distance learning relevant.

Since future bachelors' in applied mechanics English lexical competence implies the ability to understand technical vocabulary in reading and listening and use it

correctly in speaking and writing, self-assessment tasks and techniques may be divided into those for receptive and productive language skills. The most common tool for vocabulary assessment is a test (Read, 2000, p. 75), which is a reliable and objective measure of vocabulary knowledge in terms of lexical receptive skills. To promote students' self-assessment, it might be a good idea to provide them with test key and have them check the tasks themselves. Google classroom assignments can be used for this purpose, where the teacher simply needs to attach the answer as a separate file. Students then can compare their answers with the key and mark their works. Tests checked automatically by the learning platforms and services (for example classtime.com, quizlet.com) also promote self-assessment and students' independence if the results are carefully studied and analysed by the students. Self-assessment lexical receptive skills tasks not related to tests might include checklists and questionnaires, where students need to indicate whether they feel they understand the vocabulary items, and rating scales, in which learners mark how well they understand terms. Google forms and classtime.com allow creating the abovementioned questionnaires. A teacher-students conversation at the end of the activity on how it went might also be useful in reflection skill development.

Self-assessment of lexical skills in speaking and writing requires certain steps of preparation before checking and assessing completed tasks. Students should be presented with a model of a written text (business letter, report, article etc.) or a sample oral answer (dialogue, presentation etc.), which needs to be discussed and analysed. Having identified the main features of the offered model, it is important to generate a list of success criteria. These can be created together and then organised in a comprehensible rubric or checklist. Assessment criteria may be added to the assignment in Google classroom, which also assist a teacher in checking process. The checklist and questionnaire can be created by means of classtime.com, using the question without correct answer option. The checklist might for instance include such statements as: *I described one type of bearings. I included a wide range of terms (bearing, race, balls, loads, lubricant, application, structure). I used technical terms in sentences correctly. I spelled the terms correctly.* The questions that help to raise self-awareness may also be used: *Do you think the reader can understand your essay? What do you like about your work? What was challenging in this task? What can you do better next time?* These techniques help to engage students in the assessment process, encourage them to think critically about their works.

Self-assessment technique for measuring quality and depth of vocabulary knowledge described by Read (2000) is known as a vocabulary knowledge scale (p. 132). It is an instrument which is used to assess a set of words of a particular topic and contains questions to check whether the student has encountered a lexical item, if he or she knows its meaning, translation or synonym, and whether he or she can use it in a sentence.

The use of self-assessment techniques for the evaluation of future bachelors' in applied mechanics English lexical competence proves to increase the efficiency of the lexical competence formation and language learning process as a whole due to its crucial functions. Lexical competence self-assessment

- contributes to lexical items consolidation and memorisation;
- helps to raise language and metacognitive awareness;
- encourages students to identify their strengths, areas of development and vocabulary gaps;

- fosters the development of reflection;
- promotes students autonomy;
- facilitates lifelong learning skills development;
- motivates students to take responsibility of their learning.

To sum up, self-assessment of future bachelors' in applied mechanics English lexical competence has a positive impact on English lexical competence formation and language learning process. It can be conducted by means of checking students' tests by themselves and using such tools as checklists, rating scales, questionnaires, rubrics, teacher-students conversations, vocabulary knowledge scale. Digital tools for the application of the mentioned techniques during online lessons might include free platforms and services, such as Google classroom and classtime.com.

REFERENCES

1. Andrade, H., Du, Y., & Mycek, K. (2010). Rubric-referenced self-assessment and middle school students' writing. *Assessment in Education*, 17(2), p. 199-214.
2. Brown, H. D. (2004). *Language assessment: Principles and classroom practices*. White Plains, NY: Pearson Education.
3. Micán, A. D. & Medina, L. C. (2017). Boosting vocabulary learning through self-assessment in an English language teaching context. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 42, 3, p. 398-414, DOI: 10.1080/02602938.2015.1118433
4. Qasem, F.A. A. (2020). The Effective Role of Learners' Self-Assessment Tasks in Enhancing Learning English as a Second Language. *Arab World English Journal*, 11 (3) 502-514. DOI: <https://dx.doi.org/10.24093/awej/vol11no3.33>
5. Read, J. (2000). *Assessing vocabulary*. Cambridge: Cambridge University Press.
6. Richards, J. C. & Schmidt, R. (2010). *Longman Dictionary of Language Teaching & Applied Linguistics*. Fourth Edition. Longman: Great Britain.

Section 3.

Foreign languages as means for professional training of specialists (theory and practice).

RELEVANCE OF ENGLISH AS MEDIUM OF INSTRUCTION IN UKRAINIAN UNIVERSITIES

Nataliia SHULHA (Kropyvnytskyi, Ukraine)

In the 21st century use of English language is considered a regular life skill, not a special accomplishment. It gives professionals ability to process larger amounts of information than offered in their native languages. Current globalization tendencies in workflow and recruitment development have led to an increased demand for English language skills across all educational sectors as graduates need enhanced English proficiency to work or study overseas. Thus, improving general language level among university staff and students will facilitate academic exchange, internship, harmonize structures of degree programs, attract foreign students, and consequently enhance Ukraine's resilience and interconnectedness with the world [4].

Implementation of English as a medium of instruction (EMI) in universities in countries where English is not an official language has become an indicator of a major development of higher education. Universities offering master's programs in English have demonstrated a significant growth in ratings at graduate level. Due to expansion of online education mode caused by COVID 19 pandemic, many universities have launched distance programs with EMI for international recognition.

Researchers suggest that "EMI education posed staffing challenges, as teachers were either language experts with low content knowledge or were content experts with anxiety about their English language skills". Moreover, for many professional curricula, obtaining textbooks and other print resources in English have become a major challenge. Adjusting existing course materials for usage in EMI classes is a time consuming and difficult process. Without initial EMI trainings educators view it as mere translated version of regular classes (lectures, seminars, practical). Interactive and student-oriented teaching methods should be applied to help students not only learn content in a foreign language but to adapt to new learning environment. Administration should consider the challenges of implementing EMI courses among which are required smaller student groups; extra English courses for content teachers to improve their fluency; considering more time for preparation as a "teaching load"; "assistant program" with language experts helping developing the course and syllabi and presence during first EMI classes, etc. [2].

Regardless of common perception that improving EMI teachers English level is the most important, the change of teaching methods have more influence on learning facilitation. Student-centered approach used in EMI can benefit both teachers and students. It presupposes an increased level of student's responsibility, as they rely less on teachers' English proficiency and thus become more active in learning process. In such course they receive an opportunity not only to improve their listening and reading skills but also speaking and writing due to transition from teacher-centered lecturing style [5].

The conditions for providing EMI courses need to ensure that the communicative competence of teachers and students is important but not crucial providing the appropriately selected content of teaching and innovative organization of instruction. It is obvious that EMI teachers should be specially trained not only in English for Specific Purposes but essentially in curricula/ materials design. Courses should be tailored to the students' not very high language proficiency. They should motivate the

students to more confidently use a foreign language in situations simulating real-life professional communication. The focus, therefore, should be placed on the improved and updated methodology of course delivery which should primarily include more interactive and informal formats of teacher-student interaction [3].

Ukrainian universities possess autonomy in key decision-making. If their major goal is internationalization by implementing EMI institutional policy it is important to come up with a well-developed plan and set the targets. Baseline research conducted for the project “English Languages for Universities” by British Council and Ministry of Education and Science of Ukraine in 2014-2016 suggested that setting EMI targets of percentages of courses taught in English for departments/institutes/staff at undergraduate, Master’s and PhD levels and developing EMI guidelines Policy on English language websites, literature and signage are among significant indicators of internationalization development [1].

Therefore, for effective transition to EMI courses at the universities not only special trainings for teachers should be organized, but constant institutional support, team work of all stakeholders and teacher motivation should be provided.

REFERENCES

1. Род Болайто та Річард Вест. Інтернаціоналізація українських університетів у розрізі англійської мови: Проект «Англійська мова для університетів». URL: https://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/2017-10-04_ukraine_-_report_h5_ua.pdf (дата звернення 09.01.2021).

2. Bridget A Goodman. Implementing English as a medium of instruction in a Ukrainian University. *Challenges, adjustments, and opportunities, International Journal of Pedagogies and Learning*. P. 130-141. DOI: 10.1080/18334105.2014.11082026.

3. Kvasova, Olga & Westbrook, Carolyn & Westbrook, Kevin. Provision of English-medium instruction: trends and issues. *Ars Linguodidacticae*. P. 11-21. DOI: 10.17721/2663-0303.2020.5.02.

4. Simon Bong. The impact of the English for Universities Project on ESP and EMI in Ukrainian higher education. Final Report. 2019. URL: https://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/efu_impact_report_.pdf (дата звернення 07.01.2021).

5. Thi Kim Anh Dang, Gary Bonar & Jiazhou Yao. Professional learning for educators teaching in English-medium-instruction in higher education: a systematic review. *Teaching in Higher Education*. DOI: 10.1080/13562517.2020.1863350.

REVISITING OLD DISCIPLINES: THE POTENTIALS IN STUDYING LITERARY TRANSLATION

Magda AJTAY-HORVÁTH (Nyíregyháza, Hungary)

Keywords: transcultural context, interdisciplinary approach, parallel reading

1. Two years ago the subject of Literature and Translation was introduced in the curriculum of BA studies in English at the University of Nyíregyháza, Hungary. The step was justified by a number of practical and professional reasons. The method implies the parallel close reading of English or Hungarian literary source texts translated into Hungarian or English target texts respectively, followed by text interpretation, contrastive stylistic and pragmatic analysis performed both in case of the source and target text. The method activates a highly interdisciplinary approach implying literary studies, stylistics, prosody, hermeneutics, pragmatics, intercultural studies and translation studies.

2. The most general benefit of the method, which can be well carried out in group work, pair work but also individually or in forms of seminar debates, consists in drawing attention on certain texts of high value by placing them in transcultural contexts. Literary translations can also be regarded as manifestations of genetic or typological contacts between two or several literatures. Genetic contacts imply direct contacts between the creative art of two or several authors manifested in literary pieces. In this case the translator, a poet himself, finds inspiration in the source poem for his own original creation. Literary trends and styles were transmitted from one culture to another through translations: the spread of symbolism, aestheticism, naturalism are telling examples in this respect. Obviously, genetic contacts can hardly be separated by typological congruencies in two or several literatures in cases when two or several alike social-economic environments produce the conditions for similar (typical) literary features. Thus, for example, the industrial revolution generated realistic, naturalistic working class novels in all European literatures.

2.2 Reading a translation or several translations of the original text stimulates hermeneutic responses shedding light on how the translator understood and interpreted the text. Thus students have to acknowledge the phenomenon encountered in theory of literature according to which texts are open artifacts to different interpretations, and meanings are never definite but they are dynamic manifestations of a process of understanding. "Interpretation is an art of reconstructing. Interpreters do not decode poems; they make them (Fish 1982)." A similar idea is expressed by Widdowson when he states that "Meanings are residing within the text and interpretation is a matter of recovering them. (...). What a poem expresses is not the end product of thinking but rather the process of thinking itself, the experience of exploring ideas beyond the chartered limits of logic and common sense" (Widdowson 1992: 50).

Placing several translations produced in different ages against the source text (English Romantic poems, or Shakespeare's works for example) also proves clearly that translations are more flexible than their canonical, original sources. This is the reason why Shakespeare is retranslated in different periods, renewed and adapted to the taste of the contemporary readership or audience. A more contemporary example proving the need for refreshing original texts is J.D. Salinger's *Catcher in the Rye* (1945-46) which was translated again into Hungarian in 2015 following its first translation dated in 1946. The need for the retranslation of this iconic texts was explained by the elusiveness of slangs which were no longer familiar to the contemporary young readers. Thus, the relationship between the original literary works and their translated version(s) form a rich system of intertextual web where texts mutually generate meanings. There is evidence for the fact that the interest in a native piece of literature is spurred by the good quality of its translation into a foreign language. Students are curious about those features of the text that aroused the interest of the translator and the target language readership. In case of Hungarian, a language which is spoken by relatively few people, translation is of vital importance since only through translations can Hungarian literary pieces gain attention on international level and may also become marketable. Similarly, the cultural isolation of Hungarians, due to language, can be relieved by the import of foreign literatures (cultures) through permanent and good quality translations.

2.3 Studying original literary texts and their translations in a parallel way can enhance the understanding of the dynamics of translating metaphors involving a

cognitive approach (Lakoff and Johnsen). According to this theory, during the process of translation, the translator activates different shades of meaning within the same scheme (frame of concepts), creating conceptual shifts which are often motivated by cultural differences and not merely by the creativity of the translator. The translated poem, as a structure of associations, can, on the one hand, multiply or simplify the possible meaning potentials embodied in the source text, and, on the other hand, can expand the range and the mode of expression in the target language. The methods used in stylistic text analysis are productive tools in comparative translation research. Due to its interdisciplinary and multidisciplinary nature, stylistics is suitable for accommodating new theories of linguistics, including the integration of the results of cognitive linguistics, corpus linguistics, and critical discourse analysis.

2.4 The body of poems used for comparative research on the seminars come from an active website entitled *Hungarian in Babel* (Magyarul Babelben) which publishes practically all the available Hungarian translations by any foreign author and all the available translations of poems by Hungarian authors. The number of the translated poems is constantly increasing. Another benefit of the website is that a poem, regardless of its source language, may have translations coming from different authors and different periods. Thus a time-line approach can be applied when studying different translations which yield relevant features regarding the history of style, the fashion of expression in different periods. Moreover, translations of the same source text into different languages are also available, which, if there are students in the group who understand more than one foreign language, give the possibility to perform a comparative reading and to realize the versions (differences) of interpretation in several languages. The Hungarian source texts belonging to different periods can be compared with their English translations, focusing on how individual linguistic inventions (metaphors, symbols, idiosyncrasies) can be transferred into the target language poem and observing whether the proper linguistic solution applied is influenced by the target language culture or not. The approach can be applied in both directions.

At this point we can also touch upon the impact of translations on national languages. The greatest Hungarian poets and artist felt their responsibility to translate world literature into Hungarian at least for two reasons: on the one hand in order to keep Hungarian readership up-to-date with the world trends in literature, on the other hand to expand the range of their language skills. Literary translations are always included in the complete work of the authors and they are regarded organic part of their oeuvre. Due to the characteristics of Hungarian, which is an agglutinating language with stress always laid on the first syllable of the lexical units, it is capable to accommodate every kind of prosody: syllabic, accentual, accentual-syllabic. This explains why the Hungarian translation tradition requires faithfulness to the form (rhythm, meter, rhyme, stanza patterns) of the original source language poems. Moreover, studying versions of translations, the notion of the phenomenon of naturalization or domestication can also be demonstrated, the use of the techniques to minimize the strangeness of the text and to adjust it as closely as possible to the traditions of the target language readership and culture.

2.5 Parallel readings may also provide corpus for studying lexical and grammatical shifts applied in the process of translation such as substitution, concretization, generalization, antonymic translation, omission, addition,

grammatical substitution, metaphorical translation, modulation, transliteration, transposition, sentence fragmentation, compensation etc.

While practicing parallel reading we will definitely encounter realia, lexical units with no equivalent that provide an exotic, foreign note to the translation, if they are left unchanged, or produce lexical gaps (lacuna) if they are simply left out. Realia (geographic, ethnographic, political, social and linguistic like puns, palindromes, idioms) challenge translators' linguistic and cognitive resourcefulness to the greatest extent. We cannot completely agree with Robert Frost, according to whose aphorism "Poetry is what gets lost in translation" because there is empirical evidence that new poetry of equal beauty is often born as an end product of translation in which losses are carefully compensated by gains.

Not only poems, but fictional narratives or passages from fictional narratives can also be used for the purpose. Besides the obvious benefit of enriching vocabulary in the target language, the parallel reading can focus on the phenomena a literariness, underlying themes, motifs and archetypes. The scope of the seminars may be enriched by observing cross cultural or transcultural aspects. Imre Kertész's¹ novel, *Kaddish for an unborn child* (translated from Hungarian by Tim Wilkinson, published in 2004), an essay novel, an interior monologue, is convenient for parallel reading offering the opportunity to place the text among other pieces dealing with the trauma of the holocaust. Inter-literary associations, relationships or communication (Đurišin 1991) might prove a productive method in educating readers.

3. The material assigned for reading has to be carefully chosen not to intimidate students and achieve results which are contrary to our aims. Shorter poems, contemporary poems, contemporary fictional narratives are highly recommended because they might be more familiar to young readers both in content and form.

As a follow-up activity students may be encouraged to translate themselves and to practice their translation skills, the most productive and complex foreign language skill. The activity might yield unexpected positive results when tutors and students often realize that the limit of their skills and interest is much wider than they would have previously ever imagined.

I believe that the multiple approaches touched upon above have proved convincingly that the practice of reading original canonical texts and their translation has complex benefits especially in a time, when in a global world, the need of the intercultural mediation, within that the lingua culture, is gaining importance, and when young people find less and less enjoyment in reading and possess insufficient skills of approaching, dealing and understanding the nature of literary communication.

REFERENCES

1. Đurišin, Dionyz 1991. Artistic Translation in the Interliterar Process. *Language and Cultures in Translation Theories*. Volume 4, Number 1, 1st Semester.
2. Fish, Stanley 1982. *Is There a Text in This Class? The Authority of Interpretive Communities*. Kinde Edition.
3. Lakoff, George–Johnsen, Mark 2003. *Metaphors we Live by*. Chicago: The University of Chicago Press.
4. Robinson, Peter 2010. *The Poetry of Translation*. Liverpool: Liverpool University.
5. Widdowson, Henry 1992. *Practical Stylistics: An Approach to Poetry*. Oxford: Oxford University Press.

---

¹ Kertész, Imre, Hungarian author, Nobel Prize winner in Literature (2002), for writings that uphold the fragile experience of the individual against the barbaric arbitrariness of history."

СПЕЦИФІКА РОЗВИТКУ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В НАЦІОНАЛЬНИХ УНІВЕРСИТЕТАХ

Людмила ГОЛУБНИЧА, Наталія ПОПОВА (Харків, Україна)

В умовах глобалізованого світу розвинена міжкультурна компетентність стає необхідною якістю сучасної людини. Про актуальність міжкультурної комунікації наголошується компетентними органами Європейського Союзу, адже вона вважається одним із факторів підтримки сталого розвитку європейської спільноти [1].

Розвиток міжкультурної компетенції в наших національних університетах має свою специфіку, яка полягає в тому, що викладачі англійської мови не є носіями мови, а є такими ж українцями, як і студенти, з тією лише різницею, що викладачі володіють англійською мовою, викладають її в Українських вищих закладах освіти та готують студентів до міжкультурної комунікації. Саме викладачі є основним джерелом комунікації для студентів, тобто викладачі, як і студенти належать до однієї національної культури. Іншими словами, навчання іноземної мови здійснюється поза реальним мовним середовищем, далеко від справжньої рідної культури мови, що вивчається.

Отже, не варто навіть говорити серйозно про елементи акультурації у викладанні іноземної мови. Акультурація передбачає засвоєння культури людиною, яка в ній виростила, тому що будь-яка людина може пізнати та засвоїти вихідні знання, але прийняття світогляду, характерного для певної культури, на основі якого відбувається вербальне спілкування, є набагато складнішим завданням [2].

Крім того, до особливостей міжкультурної комунікації в ситуації національних університетів можна віднести паттернування, що розуміється як відтворення стереотипу поведінки носія мови, як наслідування національної культурної моделі [2]. Завдання викладача університету – навчити студентів адекватно спілкуватися з представниками інших культур, а не стати лише якнайближчим відтворенням носія мови.

Тому в процесі міжнародного спілкування важливо приділяти значну увагу зіставленню національної культури з культурою цільової мови. Саме в такому випадку комунікація стає міжкультурною.

Існує думка, що міжкультурна комунікація можлива навіть у тих випадках, коли її учасники не мають достатніх базових знань [3]. Проте, на нашу думку, таке спілкування навряд чи буде успішним та ефективним, а тоді й мови про достатній розвиток міжкультурної компетентності взагалі не може виникати.

Без сумніву, без базових знань, спільних для учасників спілкування, достатня успішна комунікація неможлива. На нашу думку, таке спілкування може призвести до серйозного культурного конфлікту, а його учасники можуть опинитися в неприємній ситуації з некоректно, а часом і вороже зрозумілим феноменом іноземної культури, особливо якщо конфлікт з культурою відбувається опосередковано, а не особисто (наприклад, через Інтернет).

Виявлено ще один компонент розвитку міжкультурної компетентності – це виховання м'яких навичок [4], таких як: почуття такту, толерантності, позитивного ставлення до іншої мови, культури, до людей, які розмовляють цією мовою.

Отже, на нашу думку, для того, щоб іноземна мова сприймалася не як чужа для нас, а як притаманна іншому народу і культурі, процес адекватного розвитку сприйняття має включати вивчення

1) особливостей мовленнєвої поведінки з представниками інших культур у міжособистісному спілкуванні, наприклад, у туристичній поїздці, у молодіжному центрі за кордоном тощо;

2) вивчення еквівалентної та безеквівалентної лексики;

3) культурна інформація;

4) способи передачі реалій з рідної мови на іноземну.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Кузнецова О.Ю. Технологічна модернізація у вищій освіті. Теорія та методика навчання та виховання. 2018. Вип. 43. С. 185-195.

2. Holubnycha, L., Kostikova, I., Soroka, N., Shchokina, T., & Golopych, I. (2021) Intercultural Competence Development at Universities. *Postmodern Openings*, 12(1 Sup 1), 200-214. <https://doi.org/10.18662/po/12.1Sup1/279>

3. Holubnycha, L., Kostikova, I.I., Leiba, O., Lobzova, S., & Chornovol-Tkachenko, R. (2019). Developing Students' Intercultural Competence at the Tertiary Level . *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*, 11(3), 245-362. <https://doi.org/10.18662/rrem/149>

4. Kostikova, I., Holubnycha, L., Girich, Z., & Movmyga, N. (2021) Soft Skills Development with University Students. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*, 13 (1), 398-416. <https://doi.org/10.18662/rrem/13.1/378>

ФОНЕТИЧНА СКЛАДОВА ІНШОМОВНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПРОГРАМІСТІВ

Вікторія КОЛІСНИК (Черкаси, Україна)

Підготовка майбутніх фахівців у галузі комп'ютерних наук вимагає не лише міцних фахових знань, а й передбачає готовність до використання іноземної мови для досягнення професійних цілей. Здебільшого це стосується англійської мови. Пошук інформації, ознайомлення з новими технологіями, розробками і досягненнями інших спеціалістів закордоном можливий лише за умов пристойного володіння мовою. Тому навчання іноземної мови покликане забезпечити якісну підготовку програмістів. Задля досягнення кращих результатів навчання ми застосовували особистісно орієнтоване навчання у викладанні англійської мови.

У межах підсумкового зрізу ми дослідили динаміку рівня знань студентів експериментальної (ЕГ) та контрольної (КГ) груп через поєднання тестових і творчих завдань, які охоплювали три складові вивчення мови: лексичну, граматичну й фонетичну [1].

Так, фонетична складова підсумкового зрізу включала вправи на позначення «німих» букв, встановлення вимови літер «с» і «g», визначення вимови закінчення «s/es» у множині іменників і закінчення «ed» у дієсловах, добір та доповнення омонімів, використання подібних буквосполучень al/ar, or/aw, u/o, gh/f. Дані подаємо в таблиці 1, де АЧ – абсолютне число.

Виконання майбутніми інженерами-програмістами фонетичних завдань підсумкового зрізу

Завдання	Правильні відповіді			
	ЕГ		КГ	
	%	АЧ	%	АЧ
1. Позначити «німі» букви у термінах	77,8	168	65,9	139
2. Встановити вимову літер «с» і «g» в лексиці професійного спрямування	82,8	179	67,8	143
3. Визначити вимову закінчення «s/es» у множині іменників-термінів	33,8	73	21,8	46
4. Визначити вимову закінчення «ed» у дієсловах професійного спрямування	47,2	102	24,2	51
5. Вибрати омоніми до вказаних термінів	76,8	166	53,1	112
6. Доповнити омоніми-терміни	62	134	61,1	129
7. Вставити буквосполучення «ee/ea» у лексичні одиниці фахового спрямування	87	188	84,8	179
8. Вставити буквосполучення «or/aw» у лексичні одиниці фахового спрямування	87	188	84,8	179
9. Вставити буквосполучення «gh/f» у лексичні одиниці фахового спрямування	87	188	82,9	175

Як видно з отриманих результатів, показники експериментальної групи за кожним завданням перевищують дані контрольної групи. Це можна пояснити звичністю виконання таких вправ студентами досліджуваної групи порівняно з однокурсниками. Останніх навчали різні викладачі, не завжди застосовуючи ідентичну методику викладання. Крім того, лексеми з «німими» літерами й омоніми головним чином не розглядаються на заняттях через відсутність достатнього рівня підготовки студентів. Ми використовуємо ці аспекти для активізації пізнавального інтересу й розкриття привабливості дослідження мови як своєрідного об'єкту вивчення.

Отримані дані свідчать, що студенти назагал знають слова з «німими» буквами (77,8 % у ЕГ і 65,9 % у КГ правильних відповідей) й мають навички правильної вимови літер «с» і «g» (82,8 % у ЕГ і 67,8 % у КГ). Найлегшим виявилось завдання з написання подібних буквосполучень: від 82,9 % у КГ до 87 % респондентів у ЕГ успішно справились із завданням.

Дещо складнішим виявилось завдання з початкового етапу вивчення англійської мови, що вимагало певних фонетичних знань вимови закінчення «s/es» у множині іменників. Лише 54,2 % у ЕГ і 21,8 % у КГ справилися з ним.

Проаналізувавши матеріали підсумкового зрізу, робимо висновок, що не зважаючи на наявність певних проблем, відбулися позитивні зміни в навчальному й психологічному аспектах освітньої діяльності майбутніх інженерів-програмістів.

Характерно, що упродовж викладання іноземної мови стали очевидними позитивні зрушення завдяки застосуванню особистісно орієнтованого підходу до

навчання. Одні проявляються значною частиною правильних відповідей, інші – великим відсотком виконання різних завдань. Студенти стали впевненішими у своїх силах. Звичайно, залишається чимало проблемних аспектів у правописі, вимові закінчень і граматиці, які потребують додаткового розгляду, але загальний поступ спостерігається в емоційній атмосфері груп, позитивному налаштуванні на працю, інтерактивній співпраці викладача й студентів.

Для надолужування упущень у навчальному процесі слід ширше практикувати усні відповіді; давати можливість студентам спиратися не лише на опрацьовані тексти, а й на фахові знання й власний досвід; звертати увагу також на правопис слів, що дуже важливо для механічного запам'ятовування лексичних одиниць.

Викладачу необхідно проаналізувати наявні фактори й унести зміни в навчально-методичну діяльність для покращення ситуації. Відтак цілком доречним є повтор розглянутих тем, які викликають складнощі в студентів. Не зайвою є цілеспрямована методична діяльність, розрахована на повсякчасне відпрацювання пройденого матеріалу. Це сприятиме кращому засвоєнню знань та набуттю навичок із використання отриманих знань.

Однак, у контексті особистісно орієнтованого навчання орієнтуватися виключно на обов'язковість глибоких знань студентів не зовсім коректно. Науковець С. Сафарян подає наступне обґрунтування. По-перше, особистісно орієнтоване навчання покликане сприяти інтелектуальному розвитку особистості через включення її індивідуально-особистісного досвіду до пізнавальної діяльності для самоактуалізації людини й реалізації її потенціалів. По-друге, в такому навчанні оцінюється не стільки рівень засвоєння знань (хоча існує оцінка), скільки здатність молодшої особи проявити себе, реалізувати свої потенційні можливості, тобто маємо справу з індивідуальним особистісним зростанням [2].

Після впровадження особистісно орієнтованого навчання ми зафіксували встановлення психологічної стабільності й істотне поживлення в навчально-пізнавальній активності студентів галузі знань «Інформаційні технології».

Іншомовна готовність до вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням набула чітких рис поліпшення. Про це свідчать навчальні покращення в експериментальній групі:

- усвідомлення реальності засвоєння будь-якого граматичного матеріалу, котрий можна опрацювати хоча б на мінімальному рівні;
- зосередження на лексичній складовій свого рівня;
- засвоєння деяких синонімів, омонімів і схожих лексем у різних варіаціях;
- більші прояви іншомовної комунікативності в освітньому процесі порівняно з початковим етапом;
- збільшення частоти використання іноземної мови у процесі оперування термінами;
- зростання рівня використання похідних і усвідомлення значень окремих суфіксів і префіксів;
- покращення вимови слів загальної англійської мови;
- уточнення й засвоєння правильної вимови термінів.

З огляду на покращення психологічного та іншомовного аспектів готовності після запровадження особистісно орієнтованого навчання на основі різнорівневого підходу його дієвість очевидна.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Колісник В. Ю. Формування готовності в майбутніх інженерів-програмістів до використання іноземної мови у професійній діяльності : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.04 / В.Ю. Колісник. – Черкаси, 2018. – 20 с., режим доступу: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/24654>

2. Сафарян С. Теорія та практика особистісно орієнтованого навчання / С. Сафарян // Іноземні мови в сучасній школі. – 2012. – № 5. – С. 19–23.

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ ЖУРНАЛІСТІВ ЗАСОБАМИ ІНШОМОВНИХ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ

Інна ЧЕМЕРИС (Черкаси, Україна)

В умовах гібридної війни та впливу внутрішніх та зовнішніх викликів на Україну надзвичайно важливим на сьогодні є напрацювання певних методів боротьби із дезінформацією, вироблення способів та органів протистояння таким інформаційним атакам для їх нейтралізації та створення позитивного іміджу країни у світовому співтоваристві, вітчизняних та іноземних медіа. Тому роль журналістики і професійної компетенції журналістів у цьому протистоянні важко переоцінити. Отже, формування у майбутніх журналістів вміння збирати та фільтрувати інформацію, критично мислити, аналізувати та формувати власні меседжі суспільству є дуже актуальним. Зокрема, формування професійної іноземної компетенції майбутніх журналістів в умовах існуючих реалій є досить складним завданням та передбачає залучення специфічних форм, методів та технологій викладання.

Потрібно зазначити, що майбутні журналісти матимуть змогу працювати у різних типах медіа, тому важливо пропрацювати занурення студентів у різні сфери діяльності: роботи як у традиційних видах ЗМІ (газетах, журналах, радіо телебачення, кіно і т.д.), так і новітніх (вебсайти, блоги, влоги, онлайн реклама, піар, вікіпедія і т.д.)

На першому етапі важливо познайомити студентів-журналістів із базовими поняттями аналізу та створення медійного тексту. Найперше розглянемо методи навчання іноземної мови професійного спрямування засобами *іноземних періодичних видань*, зокрема газет.

Спочатку, вивчаючи англійські періодичні видання, студентам надається можливість віднайти, а потім застосовувати певну журналістську **термінологію**, до прикладу : *front page, cover story, typeface, broadsheet format, tabloid, retouch, circulation fall, issue, edition, design guru, promotion, ABC figures, downsizing news stands, carcass, dummy, readership, layout, spread, to shrink, switch etc.* [1]. Необхідно підкреслити, що будь-яка навчальна діяльність передбачає використання як **індивідуальних**, так і **парних** та **групових** форм діяльності.

Потім також можна запропонувати дослідження **типових ознак заголовків англійських газет**, оскільки їхня специфічна структура часто впливає спочатку на їх розуміння/нерозуміння студентами, а потім і безпосереднє продукування заголовків [3, 7]. У ході аналізу, студентами було визначено такі особливості заголовків: *упущення артиклів, присвійних займенників, допоміжних дієслів, використання лише дієприкметника минулого часу у пасивних конструкціях, для опису минулих подій використовується теперішній*

час, замість тривалих часів використовується інфінітив, характерне також вживання однорідних членів речення, використання двокрапок, знаків оклику, ком (замість сполучників) [2, 174].

Аналіз **заголовків** статей також передбачає виокремлення їх **стилістичних особливостей**. Для привернення уваги читача часто залучаються такі засоби: *використання гри слів, звернення до культурних та історичних цінностей країни, алітерація, використання емоційно забарвлених слів, так званих «газетних неологізмів»* [3, 8].

На наступному етапі студентам-журналістам пропонується попрацювати групами у *рольовій грі «Редакційні збори»*, де визначитися із *формою* їхнього видання (таблоїд чи широкоформатне видання), тому що від цього залежатиме вибір *тем* актуальних статей, а також *форма заголовків* до цих статей. Крім того, редакторським колегіям потрібно запропонувати *головну тему дня* і обґрунтувати свій вибір [3, 8].

Дуже корисною та цікавою формою роботи ми також вважаємо **аналіз кількох статей** стосовно однієї події. У ході роботи студенти аналізують використання *прикметників, стилістичне забарвлення слів, які називають дійових осіб описаної події, засоби, які використано для привернення уваги читача на початку статті*.

Згодом студенти також спочатку висловлюють свою думку щодо **об'єктивності/суб'єктивності** сучасних ЗМІ. У ході обговорення групам студентів пропонується написати *визначення понять «об'єктивний/суб'єктивний»* та звірити своє розуміння із термінологічним словником. Далі пропонується *прочитати* короткі англомовні статті та *підкреслити* у них різними кольорами *факти та судження*, і відповідно, *визначитись* із схильністю автора статті до *об'єктивності чи суб'єктивності*.

Варто зазначити, що майбутнім журналістам у своїй професійній діяльності не раз доведеться брати **інтерв'ю**, опитувати людей, тому вкрай важливо підготувати їх і до цього базового завдання. Для цього можна запропонувати *прослухати зразки наявних англомовних інтерв'ю* наприклад, газетярів/редакторів/репортерів. Завданням може бути *аналіз тем*, які було обговорено, *додавання* незазначеної у друкованій версії інтерв'ю *інформації*, встановлення певних *кліше-виразів*, аби *розпочати розмову, заохотити* співбесідника до діалогу. Важливо також навчити студентів виокремлювати та згодом використовувати заготовлені фрази *зацікавленості, здивування, ввічливості, вміння коректно перейти до іншої теми* бесіди, розпитати про *додаткові деталі* і т.д. У цьому випадку особливо знадобиться в нагоді рольова гра **«Інтерв'ю із журналістом»** чи улюблене студентами самостійне завдання **«Інтерв'ю із самим собою через 10 років»**.

Завершальним етапом роботи із друкованими періодичними англомовними виданнями може стати планування та **написання власної замітки**. Для початку студентам пропонується визначитися із *порядком роботи над статтею, потім проаналізувати зміст готової англомовної замітки щодо повноти наявності інформації (хто?, що?, де?, коли?, як?)*, далі - *зрозуміти вибір найкращого початку та закінчення статті*. Врешті, логічним підсумковим завданням може стати *продукування власних заміток/статей*.

Отже, формування професійної іншомовної компетенції майбутніх журналістів є нагальною проблемою, яка потребує глибокого аналізу та ретельної

підготовки для її вирішення. На нашу думку, запропоновані методи враховують специфіку використання майбутніми журналістами англійської мови у їхній професійній діяльності і знадобляться їм у повсякденній роботі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Чемерис І.М. Формування професійної компетентності майбутніх журналістів засобами іншомовних періодичних видань): дис. канд. пед. н.: 13.00.04. Інститут Вищої освіти України. К., 2008. 248 с.

2. Чемерис І. М. Формування професійної іншомовної компетенції студентів-журналістів: аналіз медійного дискурсу. *Актуальні проблеми сучасного перекладознавства : збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю* (м. Черкаси, 31 травня 2021 року) / Гол. ред. О. О. Селіванова; Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького. Черкаси, 2021. С. 171-173 (Електронна книга).

3. Nick Ceramella, Elizabeth Lee (2008) Cambridge English for the Media. URL: <http://www.knidka.info/cambridge-university-press/cambridge-english-for-the-media-student-s-book/>

ENHANCING FUTURE AVIATION SPECIALISTS' SPEAKING SKILLS BY MEANS OF EXTRACURRICULAR ACTIVITIES

Svitlana MURAVSKA, Liudmyla HERASYMENKO
(Kropyvnytskyi, Ukraine)

Nowadays the importance of communicative competence of a specialist is increasing due to the need of international contacts and partnership in the scientific and industrial spheres. The wide use of English in the field of professional communication promotes the new requirements to the specialists' training who are able to use professional vocabulary and express their point of view on different subjects.

The special interest for us is the sphere of aviation as all air-to-ground communication is conducted in English. The safety of the crew and the passengers depends on the pilots' level of professional English as well as General English taking into account the fact that good command of English phraseology is sufficient in 95 % of incidents but in the case of emergency situations good command of General English can help you a lot. Plain language is the language used in radiotelephony communication between pilots and controllers when phraseology does not suffice, especially in abnormal conversations and emergency situations [6].

The learner, the teaching institution and ultimately society at large, all maintain discernibly different, discreet needs forming a juncture to achieve the common goal of air safety [3]. To meet this goal, all air traffic controllers and pilots in ICAO signatory nations must pass an operational level of English and are required to speak English frequently (ICAO, 2011). This provides a uniform standard of communication to ensure that all parties understand one another. In addition to a General English proficiency rubric for pilots and controllers, a standardized language, known as phraseology, simplifies communications by paring down language to its essential form. All extraneous words are omitted (Eurocontrol).

“The language of international air-traffic control could be regarded as special, in the sense that the repertoire required by the controller is strictly limited and can be accurately determined situationally, as might be the linguistic needs of a dining-room waiter or air hostess” [7, p. 4–5].

Barbieri (2014) focuses our attention on the fact that normally, this system is quite effective, although difficulties still arise periodically due to linguistic difficulties causing a communication breakdown. Language is a decisive factor in many air accidents. Clear communication could have prevented them. That's why, all possibilities should be used to develop future aviation specialists' speaking skills.

The importance of enhancing future aviation specialists' speaking skills and critical skills was discussed in some papers [4, 5]. It was defined that in the process of communication the cadets come across certain challenges. Some recommendations were formulated to overcome these challenges [4].

The cadets of the Flight Academy have classes of General and Aviation English where they have a possibility to master the language. But such possibilities are not sufficient. Taking this fact into consideration and having a desire to help the cadets, the Department of Foreign Languages took a decision to focus its attention on extracurricular activities. The result was the creation of the European English Speaking Club.

The European English Speaking Club is a subdivision of the Department of Foreign Languages of the Flight Academy of the National Aviation University. The meetings are conducted by the teachers of the Department according to the plan worked out in the beginning of an educational year. In the past there were guest speakers Dan Hayes and Joel Wiskin who were Peace Corps volunteers and were invited to The Academy with the mission of the Club development. The members of the Club take an active part in grand English events and week's meetings.

The aim of the Club activity is uniting the people who have a great desire to learn a foreign language together to realize their creativity and intellectual interests.

The main tasks of the Club are the following:

- to help the cadets to overcome the language barrier and get rid of the fear to speak English;
- to contribute into improvement of the cadets' speaking skills, enriching their vocabulary and applying grammar skills;
- to work out *proper English pronunciation*;
- to create the environment for the cadets' immersion into *Intercultural communication*;
- to introduce innovative technologies of learning a foreign language in the Club activity;
- to create and sustain at the meetings the environment to stimulate the full revelation of the cadets' abilities and skills;

The main Club activities are the following:

- the cadets' training for the Olympiads which are conducted in the Flight Academy;
- working out creative tasks for the cadets with different level of language command;
- conducting debates, round tables, wits and humour competitions;
- inviting native speakers to the meetings;
- getting into contact with educational establishments of other countries;

In the process of work we have noticed that informal environment, lack of evaluation, interesting topics for debate help to overcome psychological and language barriers.

Expected Outcomes can be defined in such a way:

- overcoming the language barrier by the cadets;
- improving speaking skills;
- motivating cadets to master General and Aviation English;
- passing the exam for getting ICAO level 4 and 5;
- getting level B2 and C1 according to the European scale.

Now we would like to present an example of a speaking activity we successfully use at the meetings of the Club.

Speaking activity Marketing a New Product in Ukraine

Situation – You are part of a marketing team with the major marketing firm in Ukraine. The makers of a new product have hired you to market their product in the country.

Problem – You must design a marketing campaign.

Discussion

1. What is your favorite commercial Product name _____

Briefly describe the commercial:

Why do you like it? What about the commercial appeals to you?

2. Marketing in different countries use different strategies. Commercials that work in one culture may not work in another culture. (I will give you examples by comparing commercials in the U.S. and in Japan.)

What kinds of commercials appeal to the Ukrainian audience?

Marketing Campaign

1. The product that I have chosen for you is a new beer brand. You can design your marketing plan to sell a new beer OR your group can choose a different product that would appeal to Ukrainians.

Product _____

2. What will the name of your product be? Name of Product _____

3. What will be your audience? Teenagers (male/female), men/women 20 -35. Men/women 36 – 50, men/women 50+, a special group -college students – office workers, etc.

4. What will the bottle, container, box, package look like.

5. What will the cost of the product be compared to other similar products?

Cost (more expensive – less expensive – average cost – etc.)

Cost in Ukrainian money _____

6. Design your advertisement.

Think about visuals – what will it look like?

Who will be in it – how many people – what kinds of people – what will they be doing?

What language or slogan will you use to sell your product?

7. What will your media will you use? T,V., radio, magazines. Newspapers, internet, etc.

Each group will present their advertisement to the class [1].

So, taking into account the information presented above, we may conclude that proficient speaking skills are vitally important for future aviation specialists. Extracurricular activities give a number of opportunities for their development.

REFERENCES

1. Завдання з розвитку комунікативних умінь з англійської мови / практикум для курсантів спеціальності 272 «Авіаційний транспорт» [Укладачі: Герасименко Л.С., Муравська

С.М., Підлубна О.М., Віскін Дж., Мартиненко Н. О., Мазуренко Ю. А.]. Кропивницький: ЛА НАУ, 2020. 114 с.

2. Barbieri, Brian. (2014). Aviation English: history and pedagogy. *The Journal of teaching English for Specific and Academic Purposes*, 2 (4), 615-623.

3. Basturkmen, Helen. (2009). *Ideas and Options in English for Specific Purposes*. New York and London: Routledge.

4. Herasymenko, L., Muravska, S., Lomakina, M., Martynenko, N., & Mazurenko, I. (2021). Reticence is not a Virtue in Aviation: Improving English Speaking Proficiency of Future Aviation Specialists. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*, 13 (2), 498-515.

5. Herasymenko, L., Muravska, S., Radul, S., & Pidlubna, O. (2019). Developing Future Pilots' Critical Thinking Skills in the Framework of Aviation English. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*, 11, Issue (4 Suppl 1), 91-104.

6. Kim, H. & Elder, C. (2009). Understanding aviation English as a lingua franca: Perceptions of Korean aviation personnel. *Australian Review of Applied Linguistics*, 32(3), 23.21-23.17.

7. Mackay, R., & Mountford, A. (1978). *English for specific purposes: A case study approach*. London: Longman.

PROFESSIONALLY ORIENTED FOREIGN LANGUAGES TEACHING

Inna NESTERENKO (Uman, Ukraine)

Initiated by the Ministry of Education and Science of Ukraine, the project «Strategy for reforming higher education in Ukraine until 2020» aims to create an attractive and competitive national system of higher education in Ukraine, integrated into the European Higher Education Area and the European Research Area. Therefore, today there is a question of a radical revision of approaches to the training of specialists of higher education institutions, the focus on success, which is based on the interest of students and professional growth.

International business contacts, computer networks, satellite television have provided great opportunities for communication with foreign colleagues, and therefore there is a growing need for specialists with knowledge of a foreign language. Knowledge of a foreign language becomes a mandatory component in the professional training of a modern specialist. Learning a foreign language is professionally-oriented and communicative-oriented.

Previously, foreign language teaching was traditionally focused on reading, understanding and translating special texts. Now it is necessary to think about transposing the emphasis in teaching on the development of language communication skills on professional topics and conducting scientific discussions, moreover working on them does not interfere the development of skills, abilities and knowledge, as it is based on them. A foreign language becomes not only a tool for the formation of knowledge, but, above all, a mean of communication, including professional, and thus an indicator of professional competence. Learning a foreign language is an integral part of the process of forming a specialist with higher education. Studying at a higher education institution should provide a solid foundation from the basic knowledge, skills and abilities in foreign language communication activities and teach techniques and methods of independent work with a foreign language after graduation. Professionally oriented foreign language teaching is currently recognized as a priority in the renovation of education. There is an urgent need to look at the learning process in general and at learning a foreign language in particular in a new way. Foreign

language communication is becoming an essential component of the professional activities of specialists, and the role of the discipline «Foreign Language» is growing significantly in their professional activities.

As already mentioned, in the process of professionally oriented learning the emphasis is on the teaching a foreign language through reading professional literature, developing professional vocabulary and professionally oriented communication. Foreign scholars emphasize that professionally oriented teaching of English involves integration with special disciplines in order to obtain additional professional knowledge and the formation of professionally significant personality traits. Also they point to the formation of students' ability to communicate in foreign languages in specific areas and situations: professional, business, scientific, educational and research. Researchers claim that the formation of professional competence in future professionals occurs during the study of professionally oriented language material, when a two-way relationship is established between the student's desire to gain special knowledge of their future profession and master a foreign language [2, p. 169].

Practical mastery of a foreign language is only one aspect of professionally - oriented learning object. Foreign language can become not only the object of assimilation, but also a means to develop professional skills. This involves the expanding of the notion of professional orientation of foreign language teaching, which includes another component, it this professionally-oriented educational material content. Professionally-oriented training provides professional direction not only of educational content, but also activity, which includes methods and techniques that form the professional skills. Professional orientation of activities requires the integration of foreign language with discipline majors. A foreign language teacher is set a task to teach a future specialist on the base of intersubjective connections to use a foreign language as a means of regular replenishment of their professional knowledge, as well as a means of formation professional skills. It involves the use of forms and methods capable of forming the necessary professional skills of the future specialist [3].

Pollster and social commentator Daniel Yankelovich in his work noted that professionally-oriented foreign language training requires a new approach to the selection of content. It should be focused on the latest achievements in this or that sphere of human activity, in a timely manner to reflect scientific advances in areas directly touching the professional interests of students, to provide them with the opportunity for professional growth [4]. Thus, it is reasonable to regard the content of teaching a foreign language as the totality of what students should learn during educational process, in order the quality and level of foreign language to correspond with their needs and goals, as well as the goals and objectives of this level of education. Content selection contributes to the formation of a holistic and versatile personality formation of a student preparing him for his future career [1].

So, today knowing a foreign language is one of the key competencies of modern man. Integration processes in the world determine the need for professionals with a high level of foreign language proficiency, who are able to realize their social mobility, to ensure professional development. Therefore, teaching a foreign language the emphasis is on the professionalization of learning, on the use of a foreign language as a tool for future professional activity and professional self-knowledge. The new approach in choosing the content of education in teaching foreign languages is aimed

at the of student's professional growth, as well as the holistic and diverse formation of the student's personality. Such growth can be provided when the goals and objectives of a certain level of education are met.

REFERENCES

1. Geisler, M., Kramsch, C., McGinnis, S., Patrikis, P., Pratt, M., Ryding, K., & Saussy, H. Foreign Languages and Higher Education: New Structures for a Changed World: MLA Ad Hoc Committee on Foreign Languages. *Profession*, 2007, pp. 234 – 245. Accessed January 16, 2021. <http://www.jstor.org/stable/25595871>.
2. Kiyanka V. Formation of students' motivation in the process of learning a foreign language by means of innovative technologies. *Polish-Ukrainian Periodical edited by Kazimir Redzinsky and Dmytro Hertsyuk*. Czestochowa, 2014. p. 167– 176.
3. Welles E. Foreign Language Enrollments in United States Institutions of Higher Education, Fall 2002. *Profession, ADFL Bulletin 35.2-3*. New York, 2004. pp. 128 – 153. *JSTOR*, www.jstor.org/stable/25595784. Accessed 16 Jan. 2021.
4. Yankelovich D. Ferment and Change: Higher Education in 2015. *Chronicle of Higher Education*. 25 Nov. 2005. <http://publicagenda.org>.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ: СТРУКТУРА І ЗМІСТ

Віра СВИРИДЮК (Київ, Україна)

Вступ. Відповідно до існуючих основоположних документів у галузі освіти України фахівцями переглядаються цілі та зміст навчання іноземної мови і культури, де міжкультурна компетентність (МКК) є однією із провідних цілей іншомовного навчального процесу у закладах освіти.

Типова програма з німецької мови [9], укладена на основі рамкової програми (2001 р.) та Загальноєвропейських рекомендацій (2003 р.), наразі залишається у центрі уваги розробників робочих програм з німецької мови як практичної дисципліни. Відповідно до нинішніх умов Типова програма до певної міри застаріла, хоча тому, що охоплює п'ятирічну підготовку майбутніх педагогічних фахівців з німецької мови. Предметний зміст, який використовується для укладання робочих програм також потребує перегляду разом із кінцевими практичними цілями, які повинні регламентуватися згідно із рівнями вищої освіти: бакалаврським та магістерським, де МКК стає однією із ключових цілей навчання і вивчення німецької мови і культури. Відсутність новизни та конкретизації у Типовій програмі зумовлює ряд недоліків у процесі формування міжкультурної комунікативної компетентності студентів.

Мета роботи. Охарактеризувати моделі МКК та репрезентувати спробу власної моделі для формування міжкультурної комунікативної компетентності майбутніх викладачів німецької мови.

Матеріали і методи. Для усвідомлення сутності МКК слід розглянути її ключові структурні компоненти. У рамках нашої дисертаційної роботи необхідно проаналізувати ряд моделей МКК, які були створені авторами для оволодіння навичкам і вмінням міжкультурної комунікації у різних умовах її здійснення. Систематизовані Н.Черняк моделі МКК поділяються на номенклатурні, структурні, казуальні, ко-орієнтаційні та динамічні [8, с. 121].

Результати і обговорення. Виокремлені нами моделі для аналізу відносяться до номенклатурного (О. Леонтович 2003 р., О. Садохін 2004 р.); інтерактивного (М.Байрам 1997 р.) та структурного типу (Г. Єлізарова 2001 р., Д. Дірдорфф 2006 р.). Заслужують на увагу моделі С. Радула (2014 р.) та Т. Овсяннікової (2018 р.), які базуються на особливостях структурних моделей для студентів-бакалаврів з метою оволодіння МКК у процесі іншомовного спілкування в аудиторних умовах. Вагомий внесок у царині методики викладання і навчання німецької мови і культури зробила Н. Бориско. Дослідниця узагальнила досвід упровадження МКК Г. Єлізарової [3] і представила його у ракурсі підготовки студентів-перекладачів німецької мови [1; 2]. Кожна із репрезентованих моделей має свою доцільність у відповідних комунікативних умовах і ситуаціях.

Моделі Д. Дірдорфф та М.Байрама належать до різних типів, проте з погляду на рисунок можна помітити між ними подібність, яка характеризується динамічністю реалізації МКК [11; 12]. Такі компоненти як ставлення і повага до цінностей іншої культури; терпимість до неоднозначності та емпатія під час спілкування є спільними рисами у формуванні МКК обох дослідників.

Незавершений процес формування МКК спостерігається у моделі Д.Дірдорфф, яка у своїй основі містить як діяльнісну компетентність, вміння самоаналізу, так і когнітивні уміння, що є регулятором у взаєморозумінні щодо національно усталених правил і норм співрозмовників різних культур. Ключем до усвідомлення культурно-специфічних ознак народу, мова якого вивчається, є когнітивна та комунікативна компетентності, зумовлена соціокультурною властивістю, що базується на знаннях, які виявляються у діяльності, поведінці людини, в її взаємодії з іншими людьми у процесі розв'язання різноманітних задач.

О. Садохін виокремлює три складових МКК: афективну, когнітивну та процесуальну, поруч з якими зазначаються мовна, комунікативна і культурна [7]. Очевидно автор погоджується із Г.Єлізаровою щодо соціокультурних характеристик МКК, які не завжди мають національно-специфічні ознаки у міжкультурному спілкуванні.

Структура МКК О. Леонтович дещо відрізняється від попередніх, у ній домінує лінгвістичний елемент, хоча і має дотичність із вище представленими моделями. Дослідниця вважає, що достатнім рівнем володіння МКК є сукупність мовної, комунікативної та культурної компетенцій, які забезпечують можливість здійснити взаєморозуміння між комунікантами або у соціальній групі [4, с.58]. Безсумнівно, що автори моделей МКК надають велику перевагу когнітивному компоненту, з яким пов'язані пізнавальні дії у комунікативній ситуації, де відбувається знайомство та усвідомлення національних особливостей способу поведінки співрозмовника, правил суспільно-політичного життя країни. Присутність процесуального елемента передбачає використання стратегії для здійснення успішного взаєморозуміння під час міжкультурної комунікації.

Запропонована модель МКК Г. Єлізарової стала предметом дослідження у кандидатських дисертаціях С. Радула та Т. Овсяннікової. Дослідники пропонують модель МКК для організації навчання і вивчення іноземної мови студентів-бакалаврів в умовах освітнього середовища, де викладач стає медіатором культур [6; 5].

Н.Бориско, дотримуючись рамок структурних моделей МКК, також підтримала ідеї Г. Єлізарової і розробила модель МКК для студентів-перекладачів, яку представила через когнітивний, соціально-процесуальний та перцептивно-психологічний елементи [1, с.17; 2, с.13].

З метою створення моделі у рамках нашої дисертаційної роботи щодо формування міжкультурної комунікативної компетентності майбутніх викладачів-філологів німецької мови пропонуємо першочергово розглянути загальні характеристики трьох елементів МКК. Представимо їх у таблиці 2.

Таблиця 2

Структура і зміст міжкультурної компетентності майбутніх викладачів німецької мови

Когнітивний компонент	Соціально-процесуальний компонент	Перцептивно-психологічний компонент
<p>Сукупність знань рідної та іншомовної культури; здатність свідомо сприймати та інтерпретувати чуже світосприйняття; знання комунікативних засобів у різних сферах і ситуаціях спілкування; лінгвістичні знання; навчально-стратегічні знання; методичні знання.</p>	<p>Бути посередником між собою та представником іншої культури; шанобливе ставлення до нової культури та її представників; дотримання усталених культурно зумовлених норм і правил поведінки щонайменше у двох культурах; усвідомлення ролі невербальних і паравербальних засобів спілкування; вміння бути стійким у стресових ситуаціях; толерантне ставлення до неоднозначності у спілкуванні з носіями мови; вміння долати конфліктні ситуації; вміння моделювати діалог двох культур.</p>	<p>Відкритість до нової культури; вміння співпереживати і співчувати у комунікативній ситуації; розвиток комунікативних здібностей; адекватне розуміння комунікативної ситуації; саморефлексія; критичне ставлення до ситуації; інтерактивність у ситуативно зумовленій діяльності; розуміння незавершеності володінням іншомовним спілкуванням; мотивація досягнень; готовність реалізувати, розкрити набуті навички і вміння у діалозі двох культур.</p>

З погляду на представлену модель МКК їй можна дати робоче визначення, яке буде враховуватись у співвіднесенні з міжкультурними аспектами іншомовної комунікативної компетентності та конкретизації її змісту під час формування міжкультурної комунікативної компетентності майбутніх викладачів німецької мови під час самостійної роботи. Отже, МКК, як психічне новоутворення, є невід'ємним компонентом комунікативної діяльності та забезпечує її продуктивність; зумовлює роль посередника (медіатора) на межі щонайменше

двох іншомовних культур і сприяє збереженню власної культурної національної ідентичності.

Висновки. У результаті проаналізованих моделей, виокремлення структурних елементів у моделі МКК за Н.Бориско та визначення МКК як складової іншомовного спілкування планується здійснення співвіднесення міжкультурних аспектів іншомовної комунікативної компетентності з конструктами моделі для подальшого теоретичного обґрунтування цілей і змісту формування міжкультурної комунікативної компетентності майбутніх викладачів німецької мови під час самостійної роботи.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бориско Н.Ф. Проблемы межкультурной коммуникации и подготовка переводчиков//Иноземні мови. — № 3. — 2015. — с. 15-24
2. Бориско Н.Ф. Проблеми міжкультурної підготовки майбутніх учителів і викладачів іноземних мов //Иноземні мови. — № 1. — 2018. — с. 9-20
3. Елизарова Г.В. Формирование межкультурной компетенции студентов в процессе обучения иноязычному общению Специальность 13. 00. 02 — теория и методика обучения и воспитания (иностранный язык; уровень профессионального образования) Дисс. на соиск. уч. степени д.пед.наук. — Санкт-Петербург. — 2001.— 371 стр.
4. Леонтович О. А. Россия и США: Введение в межкультурную коммуникацию: Учеб. пособие. — Волгоград: Перемена, 2003. — 399 с.
5. Овсянникова Т.В. Методика формирования межкультурной коммуникативной компетенции студентов бакалавриата на междисциплинарной основе Спец.13.00.02 теория и методика обучения и воспитания (иностранные языки) Автор. дисс. на соиск.уч.степ. канд.пед.наук: Тамбов.— 2018.— 24 стр.
6. Радул С. Г. Міжкультурна компетентність викладача іноземної мови: зміст та структура / С. Г. Радул // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16 : Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики. — 2015. — Вип. 24. — С. 15—18.
7. Садохин А.П. Межкультурная коммуникация: Учебное пособие. М.: Альфа-М; ИНФРА-М, 2004. — 288 с.
8. Черняк Н.В. Классификация моделей межкультурной компетенции //Альманах современной науки и образования. - № 2(92). —2015.— с.119—125
9. Curriculum für den sprachpraktischen Deutschunterricht an pädagogischen Fakultäten der Universitäten und pädagogischen Hochschulen. – К.: Ленвіт, 2004. – 256 с.
10. Deardorff D. K. Interkulturelle Kompetenz – Schlüsselkompetenz des 21. Jahrhunderts?
11. Thesenpapier der Bertelsmann Stiftung auf Basis der Interkulturellen-Kompetenz-Modelle.— Bertelsmann Stiftung.— 2006.— 44 S.
12. K. Peckenpaugh, Erwerb interkultureller Kompetenz in Kurzzeitauslands-programmen // Zeitschrift für Interkulturellen Fremdsprachenunterricht. — Jahrgang 21, Nummer 1. — 2016.— S.209—226

ИННОВАЦИОННЫЕ ПОДХОДЫ К ОБУЧЕНИЮ ПРОФЕССИОНАЛЬНОМУ РУССКОМУ ЯЗЫКУ В ФОРМИРОВАНИИ ЛИЧНОСТИ КОМПЕТЕНТНОГО СПЕЦИАЛИСТА

Зульфия Сарбаевна БЕЙСЕНОВА
(Аркалык, Республика Казахстан)

Как известно, в современном обществе одним из основных запросов работодателей при приеме на работу является знание русского языка. При составлении резюме обязательно указываем уровень знания языков. Те, кто знает русский язык, кажутся грамотными, квалифицированными профессионалами в

глазах работодателя. Это указывает на место русского языка в нашем нынешнем обществе. Другими словами, знание русского языка в современном обществе является одной из жизненно главных потребностей.

Как подчеркнул в своем ежегодном Послании президент РК К.К.Токаев «...Согласно Конституции, в Казахстане есть только один государственный язык – это казахский язык. Русский язык обладает статусом официального языка. Его использованию, согласно нашему законодательству, препятствовать нельзя. Каждый гражданин, связывающий свое будущее с нашей Отчиной, должен сделать все для изучения казахского языка. Это, можно сказать, является главным свидетельством патриотизма. При этом не будет ничего плохого в том, если молодежь будет изучать другие языки, в том числе русский»

Мы знаем, что успех в сфере образования зависит от знаний, квалификации специалистов. Следовательно, мы обязаны уметь готовить конкурентоспособную молодежь не только внутри Казахстана, но и на мировом уровне.

Современные занятия не обходятся без преподавателя, владеющего новыми информационными технологиями. Темпы прогрессивного технологического движения устанавливают перед системой образования новые задачи. Главная задача выработки личности компетентного специалиста, способного адаптироваться к своему рабочему месту и непрерывным изменениям технологии во всей технической цепи.

В современной педагогической науке одним из основных базовых учений является «компетентность». Компетентность – это наличие у личности знаний, умений, силы воли. Компетентность обеспечивает выживание в новых социально-экономических условиях и обеспечивает производство конкурентоспособным специалистом. Как известно, во многих странах новый подход к компетенциям привел к повышению уровня знаний. Компетентность обусловлена постоянно растущими требованиями на рынке труда, быстрыми технологическими изменениями, в том числе ростом академической и трудовой мобильности.

На сегодняшний день особенно актуальным становится проблема овладения студентами в вузе коммуникативной компетенции специалиста, способного решать средствами русского языка актуальные задачи общения в сфере профессиональной деятельности. Русский язык для студентов неязыковых специальностей служит средством получения научной информации, фактором активного включения в сферу науки, производства и общественной жизни. Овладевая знаниями и способами их усвоения, у студентов закладываются основы профессионализма, формируются умения к самостоятельной профессиональной деятельности. Поэтому обучение студентов неязыковой специальности лексике является актуальным, так как без терминологических знаний нельзя обеспечить уровень профессионального владения языком.

При рассмотрении функции языка выделяют конструктивное - формирование собственного мышления; коммуникативную – речь, повествование; эмотивную-функции выражения собственной причастности говорящего к определенному предмету, явлению, ситуации и воздействия на кого-либо. Предлагаем рассмотреть деятельность профессионального языка с этой точки зрения.

Как бы то ни было, цель может быть достигнута только при правильной реализации навыков чтения, письма, речи, слушания. При этом доля русского

языка велика. Например, при чтении текста создаются условия для заинтересованного усвоения и запоминания текстов любой степени сложности путем выполнения таких заданий, как открытый ответ, правильный-неправильный ответ, вопросы выбора, соотнесение тем друг с другом, нахождение ошибок в тексте, заполнение таблиц пустыми выброшенными местами, остановка в значении словосочетаний со словами в тексте, высказывание своего мнения о содержании, нахождение связных фраз, чтение с остановками, чтение с отметками и т.д.

Какие методы, технологии следует использовать для стимулирования деятельности? Всестороннее использование на занятиях новых технологий, технических средств в обучении русскому языку, упрощает многие усложненные функции преподавателя, способствует появлению новых подходов к этому умению. К одному из таких новых путей можно отнести обучение языку через типы компьютерных программ в информационной системе обучения. Считаем, что для повышения интереса студентов к дисциплине «Профессиональный русский язык» необходимо много искать, осваивать новые информационные технологии, знать различные методы и приемы, которые я использую на своих занятиях.

Мы считаем, что между преподавателями-предметниками тоже должна быть постоянная неразрывная связь. Например: преподаватели казахского, русского и английского языков одновременно начинают одну и ту же тему, и, если студент знает три языка и может составить словосочетания, предложения, рассказы, за один учебный год добились бы значительных успехов связывая их между собой. Конечно, связать, систематизировать все – нелегкая работа, но для достижения определенного успеха, наличия «триединства языков», кажется, можно увидеть результат. Быть трехязычным - требование современности. Мы должны не отставать от цивилизации, а сделать соответствующие шаги, внести свой вклад в достижение полноценного образования.

Например: на занятиях я использую различные методы новой технологии, а также модули Программы третьего (базового) уровня, в частности модуль критическое мышление.

По утверждению Александера (2004), беседа – является взаимным процессом, в котором идеи проходят в двух направлениях и на этой основе продвигают обучение студентов вперед. Поэтому, на занятиях использую такие типы бесед как: кумулятивная беседа, исследовательская беседа, беседа – дебаты. А также групповая работа, парная работа, знакомство с новыми словами на 3-х языках, работа с текстом, комментирование монет в соответствии с темой, согласование слов с картинками, выполнение заданий, уровневые задания.

Задача каждого преподавателя: подготовить конкурентоспособного специалиста, формируя способность к самостоятельной работе, умение принимать правильные решения путем подачи различных ситуаций на моих занятиях. Ожидаемый результат на этих занятиях – во-первых, у студентов повысилась способность к индивидуальной работе над изучаемой дисциплиной, во-вторых, интерес, они научились говорить, писать, работать над собой.

Дисциплина «Профессиональный русский язык» выступает в качестве развития профессиональных умений будущих специалистов, формирования навыков общения в конкретных профессиональных, деловых, научных сферах и ситуациях с учетом особенностей профессионального мышления. При

преподавании дисциплины «Профессиональный русский язык» основное место занимают тексты общенаучного и узкоспециального характера, являются опорой при обучении языку на типологические особенности текстов по специальности. Работа с текстами по специальности на занятиях по русскому языку способствует активному включению студентов в учебно-профессиональную деятельность, знакомству с лексико-грамматическим и понятийным аппаратом языка их будущей специальности. Необходимые тексты по специальности вводят новую информацию, расширяют и углубляют знания студентов в области своей будущей профессии, связанные с теоретической темой занятия и рекомендованные для самостоятельной работы обучающихся. В предложенных материалах студенты работают над темой, идеей, основной мыслью, структурой, языковыми особенностями текста, изучают смысл профессиональных терминологических словосочетаний, служащих для передачи конкретной информации. Практическая работа по формированию навыка полиязычия, по овладению предметно-языковым материалом, проводится на разделах общего курса конструирования и технологии. В этих разделах вводятся основные конструкторские и технологические понятия по изготовлению одежды и декоративно-прикладных изделий. Для эффективного освоения профессиональной терминологии и развития коммуникативных качеств будущего специалиста, профессионально-ориентированный материал применяется на занятиях в заданных профессиональных ситуациях. Способы обучения избранные преподавателем для обучения, требуют владения определенными знаниями в данной профессиональной области и языком. Используя метод работы, когда учебная группа разбивается на подгруппы, каждая из них работает над определенным полученным заданием. При этом студенты, изучая русский язык, применительно к предмету, овладевают профессиональными способностями. Происходит как бы процесс саморазвития, студент не просто усваивает предлагаемый материал, а через активную познавательную деятельность проектирует и контролирует траекторию развития своего личностно-профессионального потенциала. Совершенствование процесса преподавания, заинтересованность в практическом применении студентами знаний, как в области языка, так и в профессиональной сфере, профессионализм, творческий подход к осуществлению учебного процесса – задача преподавателя. Современному обществу нужен выпускник профессионально грамотный, успешный и мобильный, умеющий строить свою собственную карьеру, работать в условиях жесткой конкуренции на отечественном и мировом рынках и активно содействовать благополучному развитию всего общества. В наши дни знание языков становится общепризнанным. Быть компетентным – значит уметь мобилизовать в определенной ситуации имеющиеся знания и навыки. На опыте и деятельности базируется приобретение компетенций самого обучающегося. Компетентные специалисты, способные эффективно функционировать в новых социально-экономических условиях, на сегодняшний день пользуются большим спросом в любой сфере человеческой деятельности. Обучение профессиональному русскому языку должно ориентироваться на творческое применение студентами полученных знаний, навыков, умений. Которые способствуют: проведению самостоятельных исследований языковыми средствами, прочному усвоению полученных знаний; получению профессионально-значимого конечного

продукта; опыт общения, возможности справиться с различными жизненными и профессиональными ситуациями.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. «Послание Президента народу Казахстана» «Арқалық хабары» № 35 от 03.09.21
2. П.И. Образцов, О.Ю. Иванова «Профессионально-ориентированное обучение иностранному языку на неязыковых факультетах ВУЗов»
3. Руководство учителя третьего (базового) уровня стр. 145

ENGLISH IN MEDIA LITERACY: FAKE NEWS AS A CHALLENGE OF TODAY

Inna SAKHNEVYCH, Nadiya TYMKIV (Ivano-Frankivsk, Ukraine)

The problem of fake news has become acute all over the world thus provoking mass debate over what it should be done to solve it. It has also been drawn special attention in Ukraine in a hybrid war of Russia against our country. It is a well-known fact that the war has many negative elements among which not only trade and economic pressure, energy blockade, cyber attacks but propaganda based on lies and substitution of fundamental concepts are widely observed by mass media experts. It is the propaganda that gave birth to the notion of fake news. Under the above mentioned conditions accompanied by Covid pandemic spreading rapidly worldwide teachers have already started looking for the solution of the problem of fake news especially when it comes to education of all levels.

A fake news survey has been conducted recently among third- and fourth-year students at Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas. 50 students of different specialties, such as Automation and Computer-Integrated Technology, Petroleum Production, Oil and Gas Pipelines and Storage Facilities, Applied Economics, Management and Administration, Tourism and Public Administration took part in the survey when studying English as a second language. Three main problems were included into the questionnaire, such as:

- What is fake news?
- Can you easily determine fake news from the real stuff?
- Is it important to tell fake news from the real stuff in the process of learning English as a foreign language?

The study shows that 65% of the students surveyed believe they know what fake news is. 45% of them are sure they can easily determine fake news from the real stuff whereas 60% of the students think that to tell fake news from the real stuff is important for them when they are asked, for instance, to make a report or search for some new statistic data when getting ready for their practical classes in professionally-oriented English.

The good news about the above-mentioned survey is that the students are aware of the notion of fake news and the importance of fake news determination in today's world. The bad news is that they feel a lack of critical thinking skills (as important soft skills) to tell fake news from the real stuff.

Covid pandemic has forced the whole world to change teaching techniques at schools and universities. Online learning or a mixture of online and offline learning (the so called hybrid learning) have become a popular and effective means of getting education today. They apply various digital programmes, platforms and instruments

for the teaching and learning process, such as YouTube (used as a repository of educational videos and teaching channels), Viber (a free messenger), Google (used as a popular searching service), Telegram (a cloud-based mobile and desktop messaging app), Wikipedia (a free encyclopedia) etc. To teach students fake news as one of the aspects of media literacy in English is being a challenge for English teachers nowadays. Taking into account the fact of the importance of digital technologies and poor knowledge of popular online services and programs among those students who do not have any access to the Internet because of living in the remote villages and small towns or even the lack of financial support in buying proper digital gadgets we believe that it would be rather useful for the educators to start giving their lectures, facilitating seminars or teaching practical classes in English with a special introduction to media literacy. Fake news as a part of media education is the term that means a lot. Among the major tasks to be discussed are the following:

- how to use online messengers safely (Viber, Telegram etc.);
- how to use online informative sources safely (YouTube, Google, Wikipedia etc);
- how to consume news safely.

Viber and Telegram are popular online messengers which help members of the educational process at university keep in touch: students are given their homework and have an opportunity to get a piece of advice from the teachers. In their turn the teachers provide effective cooperation as well as communication with their students not only at classes but after school too. With the help of Viber, for instance, students can have three channels of getting the needed information: personal chat, group chat or a community. They can be easily used to spread disinformation. For example, anybody can be added to any group chat and share any information: important and useful or sensational, shocking and false. For example, students (members of the chat) or strangers (who joined the chat just for fun) can spread false information about the schedule, home tasks or even tests. So, if Viber is used as a means of group communication, teachers should warn their students about the possible danger this messenger may have from the point of view of spreading fake news within a proper group. Telegram as a messenger has the same problems but instead of communities it provides special informative channels (political, economic, cultural, educational etc.) in which users can comment on the news. They are open sources of fake information and students must be aware of it.

Google is a very popular Internet searching system. It is useful for the students if they are asked to write a brief report (in English) about Great Britain or the USA and their political systems, educational establishments, tourist attractions or even more serious issues such as modern architectural styles in Canada, time management within big companies or influence of drilling fluid on the collecting properties of pay beds. Google has a specific algorithm of searching information which highly depends on the language you apply (English, Ukrainian or Russian), the topic (ordinary or specific, provocative or conflict), and the hints you get when starting entering the first words of the topic. Usually the searcher is offered a particular set of topics (according to Google algorithm) which start with the first words you've entered to get the needed information. Very often this set is modeled to answer the needs of Google, i.e. those manipulators who are interested in offering a particular choice of topics to you thus artificially popularizing the information which you may not need at all. If students are taught manipulations provided by Google algorithm in the process of searching

for the information, the danger of getting fake news or any other false information is minimized.

YouTube is famous for hosting various videos. It is an effective instrument in teaching and learning process. This is a source of English videos as well. Those who study English can subscribe to English channels such as BBC Learning English [1], English Addict with Mr. Duncan [3], Learn English with EnglishClass 101 [4], Business English Pod [2] etc. One of the manipulatory techniques used in YouTube to promote fake news is pseudo-popularity of some videos due to increased number of its views, comments, likes and dislikes. Sometimes they are distorted in favour of this or that video as a sort of advertisement or support on part of a proper company. So, students must be aware of such “customers’ dictatorship” [5, c.18] on YouTube because its main aim is to attract as many customers as possible to gain false popularity and deprive the information of objectiveness.

In the era of global digitalization and importance of information resources online platforms and instruments have already become a sort of manipulators which alongside with educational function gather information and place emotional hooks pretending to be experts in human psychology and behavior. Students may believe they get some interesting and useful information but actually they share their personal information with online friends and even strangers and deal with fake news. In this situation teachers as well as students suffer from ineffective communication and education lacks its main function – to educate individuals within society, to prepare and qualify them for work in economy and to integrate people into society and teach them human values and morals.

REFERENCES

1. BBC Learning English URL: <https://www.youtube.com/user/bbclearningenglish> (last accessed: 28.01.2022).
2. Business English Pod. URL:// <https://www.youtube.com/user/bizpod/> (last accessed: 28.01.2022).
3. English Addict with Mr. Duncan. URL: <https://www.youtube.com/channel/UC8pPDhxSn1nee70LRKJ0p3g> (last accessed: 28.01.2022).
4. Learn English with EnglishClass 101. URL: <https://www.youtube.com/user/ENGLISHCLASS101> (last accessed: 28.01.2022).
5. Moroz O. Yak ne staty ovochem. Instruksiia z vyzhyvannia v infoprostori. Charchiv: Vivat, 2021. Pg. 18.

PROFESSIONALLY-ORIENTED ENGLISH LANGUAGE TEACHING

Meruert Mukhtarkyzy KASKYRBAEVA
(Arkalyk, Kazakhstan)

In recent years, the requirements for the professional training of graduates have increased. In this regard, the principle of professional orientation acquires special importance and priority. Therefore, it can be assumed that even at the technical school it is necessary to achieve a certain level of formation of professional speech skills, sufficient and necessary for the successful implementation of professional activities. The skills of professional speech will serve as a basis for further self-education and self-improvement in the profession chosen by students.

Knowledge of the IIA at a level sufficient for professional communication in the professional sphere is one of the requirements of modern society for young professionals and acts as an obligatory component of their professional training. Therefore, the purpose of teaching professionally-oriented English is to form students' communicative competencies for the use of acquired knowledge in relation to their profession.

The conducted research of pedagogical work shows that teaching English today is impossible without an innovative component. Traditional teaching of professionally oriented English is focused on reading, understanding and translating special texts, including the study of grammatical features of scientific style. Currently, the focus has shifted to the development of oral communication skills and abilities. Oral speech includes listening and reading, understanding and reproducing what has been listened to or read both orally (dialogic or monologue) and in writing.

The main task of the modern stage of teaching professionally-oriented English is to create methods that integrate interactive approaches to learning and their advantages to solve the main problem of teaching professionally-oriented English – foreign language communication in professional situations.

Professionally-oriented English language teaching originated as a scientific direction in the 1960s abroad. Currently, professionally-oriented English language teaching has become a type of educational service, without which students' education is not possible. Professionally-oriented training is understood as such training, which is based on taking into account the needs of future graduates in learning a foreign language, dictated by the peculiarities of the future profession or academic specialty, which in turn require its study. This is its difference from teaching a language for general education purposes.

Analyzing the concept of the purpose of professionally-oriented foreign language teaching, it should be noted the multi-component and ambiguity of this concept. The following components of the goal are distinguished: educational, educational, developing and practical. In order to achieve educational goals, students are expected to acquire a certain amount of linguistic knowledge related to their chosen field of future professional activity, as well as country-specific information. In terms of achieving educational goals, the process of mastering a foreign language and proficiency in it is an effective factor of socio-economic, scientific, technical and general cultural progress of society. It involves the education of citizenship, respect for other peoples and cultures, a common culture of interpersonal communication, cognitive activity, the desire for self-education, motivation, i.e. a conscious attitude to mastering a foreign language as a means of communication, cognition and self-improvement, as well as aesthetic perception and artistic taste. The most important component of the goal category is practical. The specifics of training students is to achieve such a level of communication in a foreign language that will allow them to use it not only in professional activities, but also to satisfy cognitive interests and further self-education. According to the requirements of the program, graduates must have communicative competence and its components necessary for qualified information and creative activities in various fields and situations of business partnership. Thus, the practical purpose of teaching a foreign language is "the acquisition by students of communicative competence, the level of which allows them to use IT practically, both in professional activity and for the purposes of self-education." The key method in teaching professionally oriented English is the

communicative method, which is based on the idea that the language is used for communication, therefore, the purpose of teaching English is communicative competence. The professional orientation of AI training gives the future specialist the opportunity to use AI not only as a means of obtaining information, but also as a means of communication. Thus, the learning process should be professionally oriented, since the purpose of such training is the formation of professional foreign language communicative competence, which allows students to communicate professionally in various communicative situations. In communicative learning, situations are used at all stages of mastering the material. In the classroom, educational and speech situations are designed to perform two main functions: stimulating and instructional. It is very important to ensure the content of statements in the language being studied, to exclude statements that have no connection with reality, do not correspond to it. Speech situations also contribute to the consolidation of lexical units and grammatical structures. Professionally-oriented training is impossible without learning special vocabulary, which plays an essential role in this process. The study of the vocabulary learning process made it possible to identify the principles of teaching professionally-oriented vocabulary.

These include:

- didactic (the principle of visibility, the principle of interdisciplinary integration, the principle of consciousness);
- linguistic (the principle of minimization of language, the principle of concentricity), psychological (the principle of phasing in the formation of lexical skills and abilities);
- methodological principles (the principle of teaching vocabulary in various types of speech activity, the principle of a differentiated approach depending on the purpose of vocabulary acquisition, the principle of professional orientation of training, the principle of mutual learning).

The latter principle is characteristic of teaching professionally-oriented vocabulary, since in some situations students have a better command of the subject of their specialty and can correct the teacher. All of the above principles are interrelated and complement each other.

In professionally-oriented vocabulary teaching, the main unit of instruction is usually audio, video and printed text. Careful selection of texts is a prerequisite for the effectiveness of training.

In modern conditions of rapid development of science, rapid updating of information, it is impossible to teach a person for life; it is important to lay the foundations of language knowledge in him, to develop an interest in their accumulation and continuous self-education. One of the goals that the teacher sets for himself is to form the personality of a student, a future specialist capable of self-regulation in the field of continuing education, and, consequently, the question arises about the quality of professional training of students. In real professional activity, a specialist constantly faces various problems, his task is to respond directly to them and solve them independently. This is exactly what the student needs to be taught during his studies, focusing on shifting the emphasis from the teaching activity of the teacher to the cognitive activity of the student. This involves the use of such strategies in the learning process that will stimulate the cognitive and communicative activity of students, using a variety of communicative technologies for teaching English: communicative learning technology, information and communication technology,

collaborative learning technology, project technology, game technology. One of the methods that provides students with the opportunity to independently acquire knowledge in the process of solving practical problems or problems, which requires not only knowledge of AI, but also the integration of knowledge from various subject areas, is the project method. An important role is also given to the case methodology, since its use leads to the development, renewal, increase in the intensity and diversity of communications between the subjects of the educational process, since its characteristic is orientation to interpersonal interaction, impact on the mental and social structure of the individual.

Innovative communication techniques are also techniques based on various forms of communication involving interactive learning tools, which includes:

- self-learning methods – edu.pglu, printed, audio and video materials;
- pedagogical methods based on one-to-one communication - e-mail, use of social networks;
- teaching on the basis of one-to-many communication - audio and video lectures, electronic lectures;
- training based on communication "many-many" – synchronous audiographic, video, audio and computer conferences - for example, forums in edu.pglu, work in social networks, for example, Facebook.

In the process of teaching professionally-oriented English, the question arises "What to teach first of all: professional vocabulary, grammar or to develop the skills of monologue and dialogic speech?". Knowledge of special terms and grammar basics does not give students the freedom of oral and verbal communication, such an opportunity appears only if a foreign language communicative competence is formed. The most acceptable classification of classes in IA is the classification, from the point of view of the structure of the lesson, where the elements of the learning process are laid down. The structural structure of the lesson depends on the specific educational tasks, the nature of the activity planned in the classroom and the interaction of the teacher and students. The main elements of the lesson are:

- Organization and content setting
  - Checking the depth and strength of knowledge
  - Interaction of the teacher and students on the basis of the message - the assimilation of new knowledge, skills and abilities
  - Consolidation of the studied material and exercises
  - Diagnostics of the strength of assimilation of knowledge, formation of skills and abilities
  - Instruction on doing homework or independent work
- Based on the above, the most relevant types of lessons for teaching professionally-oriented English are identified:
- Lesson of studying new material (lecture, theoretical research, film lesson)
  - Lesson of application and improvement of knowledge (practical tasks, essays, exercises, business game)
  - Lesson of generalization and systematization of knowledge (discussion, conference, seminar, business game)
  - Combined activity (a combination of different types of activities with a wide range of tasks)
  - Control lesson (test, oral survey, written work, test, quiz)

The most optimal is a combined lesson, which is the most common type, which includes all the basic elements, allowing for a limited time period to make a full cycle of familiarization, processing and consolidation of educational material, which helps in the implementation of an integrated interdisciplinary approach in teaching AI.

Thus, professionally-oriented learning is currently recognized as a priority in the renewal of education. "Professionally-oriented education is understood to be based on taking into account the needs of students in the study of AI, dictated by the features of the future profession or specialty that require its study.

REFERENCES

1. Belogradova V.P. About the research activity of students in the conditions of the project method// Foreign languages at school. – 2005. – № 8.
2. Bogdanchik L.V. Innovative methods of teaching a foreign language in a non-linguistic university // Modern trends in teaching foreign languages and intercultural communication. Materials of the International Correspondence scientific and Practical Conference, March 24, 2011 Elektrostal: New Humanitarian Institute, 2011.
3. Vilensky M.Ya. Obraztsov P.I. Uman A.I. Technology of professionally-oriented education in higher school. – Eagle: OSU, 2010.
4. Zelenin G.I. Kovaleva Yu.A. Review of innovative methods of teaching foreign languages in the XX-XXI century. URL: http://www.nbuv.gov.ua/Portal/soc_gum/Pipo/2011_32-33/11zgimtc.pdf.
5. Obraztsov P.I. Ivanova O.Yu. Professionally-oriented teaching of a foreign language at non-linguistic faculties of universities: Textbook/ Edited by P.I. Obraztsov. – Eagle: OSU, 2005.

FORMATION OF STUDENTS ' ABILITY TO COMMUNICATE IN A FOREIGN LANGUAGE THROUGH THE USE OF A COMMUNICATIVE APPROACH IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES

Gulmira SHTATBAYEVA (Arkalyk, Republic of Kazakhstan)

One of the goals of teaching a foreign language is the development of communicative competence of a foreign language, which means that the main goal of teaching a foreign language consists in the formation of communicative competence, that is, the ability and readiness to carry out interpersonal and intercultural communication with other language providers.

Communicative competence refers to the knowledge, skills and abilities of a foreign language person necessary for understanding their own culture of speech in accordance with the dialogic and the state of their goal, sphere, and conversation. It requires knowledge of the basic concepts of linguistics (styles, types of sentences in the text, ways of communication, etc.), text analysis skills and communication skills, i.e. conversational skills in relation to various areas and situations of communication, taking into account the addressee, purpose [4 c.65].

In the development of communicative competence, dialogic language occupies a leading place in communication in the educational process: We believe that it is one of the main goals of learning and its most important tool.

Dialogue is a two-way phenomenon. In communication, depending on the intended goal, the dialogue has its own distinctive features:

- everyday household affection;
- building a formal relationship;
- activity of gestures, body movements;

- emotional-expressiveness, expressiveness;
- compactness of sentences;
- not planning a speech in advance;

The curriculum defines the requirements for dialogue at the level of communicative competence:

- mastering the culture of speech, the ability to continue your speech, play;
- ability to talk about ecology, history, topics of your city, culture, famous people;
- express your thoughts about the story told, the text read, the book, art, and cinema;

The dialogue consists of replicas, all of which are motivations for speech, and the second is a reaction as a response –a replica.

It is known that in a dialogue, thoughts change, so the interlocutors – information-change with each other. The first speaker encourages the beginning of the conversation, invites the addressee to the conversation (asks, commands, agrees, disagrees, asks, etc.) [3 p. 40-45].

The communicative competence of a specialist includes three important aspects: working with documents, conducting interpersonal dialogue, and the ability to speak publicly. In this regard, M. V. Koltunova identifies a number of skills that form one aspect of a specialist's professional competence:

- 1) formulate the goals and objectives of professional communication;
- 2) analysis of the essence of communication, organization of discussion;
- 3) Relationship Management, its regulation;
- 4) Use labeling tools to achieve communication goals;
- 5) use various tactics and approaches to implement the chosen strategy;
- 6) conversation, business conversation, dispute, discussion, debate, dialogue, debate, dispute, Business Council, negotiation;
- 7) proof and justification, justification, refutation, evaluation;
- 8) acquisition of skills in other words, abstraction, definition, generalization, nominalization, verbalization, autodization;
- 9) transfer of oral information to written, symbolic and dictionary information and vice versa;
- 10) mastering the main genres of business speech (Business letter, fax, contract, telephone conversation, business conversation, negotiations, consultations) ;
- 11) mastering the technique of words

The Kazakh scientist Berdenova S. ZH. writes that" communicative competence, being the central concept in the teaching of languages, is the leading and ultimate goal of educational activities." At the same time, the author pays special attention to the fact that the language culture of the post-Soviet peoples has two sides. First of all, the culture of speaking in the native language, and then the culture of speaking in the second language, however, it is necessary not to put languages against each other on the principle of "or-or". The author rightly points out that here it is appropriate to use the "and-and" principle, that is, both the native language and the language of interethnic communication, and in recent decades a foreign language.

Sharing the position of S. ZH. Berdenova, we consider it as the ability to choose and implement speech and behavioral programs within the cultural context of the competent language being studied, the ability to navigate in different situations, evaluate the situation taking into account the topics that arise in the participants of communication, communicative installations. The use of a communicative approach

in teaching foreign languages contributes to the formation of conversational skills in a foreign language, i.e. the possession of communicative competence – the ability to use all types of speech activities: reading, listening, pronunciation, writing [1 с.16,65].

Looking at the choice of means of speech that correspond to a specific communicative state, in the process of communication, you can see the social characteristics of the speaker (his status, position, situational role).

Based on this, communicative competence can be defined as a necessary tool for forming a speech situation in a social context, and the purpose of forming communicative competence is the presence of a communicative act. To achieve this goal, you need communicative competencies – language knowledge and skills, speech skills, and a linguistic and cultural component of the content of training. An important role in communicative competence is assigned to the language competence, which, thanks to a certain amount of knowledge, ensures the compilation of grammatically and syntactically correct forms, as well as understanding the semantic parts of a word formed in accordance with the norms of a foreign language [5 с.45].

Whatever type of communicative speech activity is based on the level of lexical and grammatical training, the student along with having the appropriate lexical fund, as well as grammatical knowledge, should be able to use it in speech activity. Speech actions are mainly carried out in situations with a certain purpose, systematic modules, oral answers, and question-and-answer situations.

Communicative exercises include the following exercises: "brainstorming", oral speech (dialogue, monologue), role-playing game, interview, project.

In language training, exercises in which a dot is placed instead of a language face in a word are aimed at teaching the student the correct choice of the sound version of language faces.

However, the concept of communicative competence includes not only the acquisition of the necessary set of speech and language knowledge, but also the formation of skills in the field of practical use of language in the process of speech activity. It is also associated with the implementation of educational tasks for the formation of a socially active personality focused on the modern world [4 p. 55].

REFERENCES

1. Berdenova S.Zh. Formation of communicative competence of multilingual personality of 5th grade students of secondary school of Kazakhstan with the Russian language of instruction: abstract. dis. Candidate of Pedagogical Sciences. Almaty. — 2006.
2. Myrzakhmetova M. Z. Communicativiti okytu adisinin shetel tili sabagynda alatyn orny // Young scientist. — 2015.
3. Passov, E.I. Communicative method of teaching foreign language speaking — M., 1991.
4. Rogova G.V. Methods of teaching foreign languages in secondary school — Moscow: Enlightenment. — 1991.

ФОРМИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ ЮРИСТА-МЕЖДУНАРОДНИКА НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ РАЗВИТИЯ УВО

Инна КОНДРАТЬЕВА (Минск, Республика Беларусь)

Подготовка специалистов с достаточным уровнем ключевых компетенций в рамках непрерывного образования – это процесс, требующий внесения значительных изменений, как в теорию, так и в практику образовательного

процесса. Профессиональное образование должно обеспечить не только овладение совокупностью знаний и умений, включая коммуникативную компетенцию на изучаемом иностранном языке, но и формирование профессионально значимых качеств личности, что делает значимым социальный аспект любого профессионально-ориентированного обучения.

Дисциплина «Иностранный язык (первый)» является дисциплиной государственного компонента цикла специальных дисциплин, главной целью которой является овладение английским языком как средством общения в различных сферах общественной и профессиональной деятельности в условиях межкультурного общения. О степени сформированной профессионально-коммуникативной компетенции у студента можно судить по следующим критериям: 1. умение достаточно уверенно употреблять изучаемую профессиональную лексику (в рамках конкретной темы из сферы юриспруденции); понимать устную (монологическую и диалогическую) речь на профессиональные темы; знание основной терминологии своей узкой специальности; чтение и понимание со словарем специальной литературы по проблемам бизнеса и профилю специальности с целью получения профессиональной информации; подготовка и выступление с сообщениями, докладами; участие в обсуждении тем, связанных со специальностью (умение задавать вопросы и отвечать на вопросы); владение основными навыками письма, необходимыми для подготовки проектов, докладов и ведения переписки.

Работая в УВО юридической направленности, преподаватели иностранных языков часто сталкиваются с определенными проблемами в преподавании, главной из которых является освоение двух правовых систем, так как существуют глубокие различия между англо-американским правом и белорусским.

Мы выделяем такие необходимые условия профессионально-ориентированного обучения иностранному языку студентов юридических факультетов как: необходимость ознакомления студентов с общей и юридической терминологией, чтение аутентичных текстов, формирование навыков самостоятельной работы по созданию индивидуального словаря, а также овладение умениями устного профессионального общения.

В процессе обучения переводу студентов юридических специальностей зачастую можно столкнуться с особым стилем «*legalese*» – определенными конструкциями и терминологией, на основе которых построено огромное количество документов. «*Legalese*» – «это особый юридический язык, особенная манера построения фраз и предложений, которая для лиц, несведущих в тонкостях английской юридической терминологии, зачастую кажется лишенной смысла» [2, с. 132]. «*Legalese*» чаще всего используется при составлении нормативных правовых актов и судебных решений, однако иногда это явление можно встретить в повседневном общении юристов. Важно отметить, что «сегодня все более популярным становится «the Plain English movement» – тенденция к использованию обычного, повседневного английского языка вместо «*legalese*» [2, с. 142]. Вместе с тем, английские юристы признают, что невозможно в полной мере отказаться от использования «*legalese*» в юридической практике.

Для успешного перевода недостаточно в совершенстве знать терминологию той или иной тематики. Например, переводчик, владеющий юридической лексикой, с легкостью переведет такие сочетания, как *peace officer*, *profiling*, *police discreteness*, *health screening*, которые в юридическом тексте имеют

значения *офицер полиции, психологическое тестирование заключенных, полномочия полиции, медицинское обследование*. Между тем не всегда по силам найти эквивалент какому-либо устойчивому сочетанию или встретившемуся термину. Приходим к выводу, что проблемы у переводчика текста юридической направленности возникают из-за того, что в языке перевода отсутствуют словесные конструкции, которые достаточно точно могли бы описать термины исходного языка. Более того, зависимость текста от культурных особенностей и менталитета народа, а также от его сложившейся правовой системы, может привести к тому, что смысл текста в исходном языке не будет соответствовать смыслу в языке перевода даже при дословной интерпретации. Вот почему студентам юридических специальностей в процессе изучения английского языка требуется обогащать свои знания путем изучения возможных лексических эквивалентов слов и целых фраз.

Проанализируем перевод такого словосочетания, как *indeterminate sentence*, которое обозначает реалью, не существующую в практике белорусской судебно-правовой системы и потому требующую компенсировать объективную неточность перевода культурологическим комментарием. Так, *indeterminate sentence* – это приговор суда с неопределенным сроком тюремного заключения, когда реальный срок пребывания в тюрьме определяется тюремной администрацией или специальной комиссией, принимающими во внимание поведение заключенного, состояние его здоровья и другие обстоятельства [1, с.32].

Еще одна трудность юридических переводов заключается в необходимости владеть глубокими знаниями в исследуемой области и ориентироваться в деталях, чтобы «выстроить предложения в логически связный текст без противоречий и недопонимания» [3, с.78]. Данная область требует также и особой точности в формулировках, нельзя какую-то фразу переводить «приблизительно по смыслу». Даже несущественные ошибки и неточности в переводе текста могут привести к неправильному толкованию его смысла и, тем самым, «побудить к каким-либо неправильным действиям» [3, с.79], например, к предъявлению судебного иска.

В языке права синонимов не существует. Если юридические термины имеют специфический смысл в языке права, они имеют чаще всего множество различных смыслов внутри самой правовой системы. Например, слово *obligation* обязательство имеет вариативное значение в гражданском и коммерческом праве. В гражданском праве говорят, что *обязательство* покупателя состоит в оплате за товар продавцу, в то время как в коммерческом праве *обязательство* – это ценная бумага, продаваемая на бирже.

К тому же одно и то же слово может иметь различный смысл в судебных системах различных стран. Во франкоговорящих странах существуют различные правовые системы. Из этого следует, что одинаковые юридические термины будут иметь разный смысл, исходя из того, где они применяются: в Швейцарии, Бельгии, Франции, Квебеке или Сенегале. Это приводит к недопониманию среди юристов этих стран, даже если все они говорят на французском языке. Если врачи, экономисты, агрономы, математики используют общий словарь, позволяющий им понимать друг друга, ничего подобного не происходит у юристов.

Безусловно, в отдельных областях юридические термины имеют тенденцию к нормализации на международном уровне. Это тот случай, когда право должно быть сформулировано на многих языках, как , например, право стран

Европейского Сообщества. Это одна из проблем в строительстве ЕЭС, объединяющего страны с противоположными правовыми системами и не разделяющими ни единый язык, ни единую культуру, ни общую историю.

Юридические тексты в силу своего предназначения должны быть достоверными, предписывать определенную форму действий, формулировать принципы разрешения спорных ситуаций и вырабатывать правила социального поведения в обществе. Юридические переводы выполняют преимущественно профессионалы, имеющие образование в области юридического права. На все вышеперечисленные факторы стоит обратить внимание в процессе обучения переводу студентов юридических специальностей.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Алимов, В. В. Юридический перевод. Практический курс. Английский язык. – М.: КомКнига, 2005.
2. Власенко, С. В. Перевод юридического текста: когнитивные особенности номинации и реалии-профессионализмы в языковой паре английский-русский//Филологические науки в МГИМО. Сборник научных трудов № 21 (37). М.: МГИМО(У), 2005.
3. Гамзатов, М. Г. Техника и специфика юридического перевода: Сб. статей. – СПб., 2004.

THE USE OF INFORMATION TECHNOLOGY IN FOREIGN LANGUAGE FOR TRAINING FUTURE SPECIALISTS

Yevheniia DOVZHENKO, Svitlana TSYMBAL (Kyiv, Ukraine)

Today we can observe the rapid development of modern information and communication technologies. Society needs highly qualified professionals who are competitive in the international labor market, so it is mandatory the requirement for future specialists is to speak a foreign language as a means of intercultural communication to solve professional problems in their field. However, traditional forms of education are insufficient to solve the tasks. Therefore, there is a need to find new technologies and forms of learning.

An important area of improving the level of teaching, improving the educational process of a foreign language in higher education is the use of various methods, including those based on modern information technology. It is necessary to use more effective forms and means of learning, which would perform the following functions in the educational process: informative, formative, motivating, systematizing, and controlling. These requirements can be met by the latest computer-based learning tools, which include electronic manuals, textbooks, guidelines, multimedia training courses, training, and test programs.

To work on the above requirements, you need to provide three components of the teaching process: material and technical base in the form of specialized language laboratories and technical teaching aids; it is necessary to develop appropriate electronic teaching aids; it is necessary to carry out appropriate training of teachers to increase their information technology competence.

Didactic capabilities of e-learning tools are designed to promote:

- better learning;
- formation and development of various types of skills, namely, listening skills based on adapted and authentic sound texts, skills of monologue and dialogic speech,

skills and abilities of translation and abstracting of texts in the specialty, reading skills with direct use of Internet materials;

- increasing information capacity and visibility;
- expansion of active and passive dictionaries;
- formation of creativity, development of creative activity of students;
- formation of motivation of cognitive activity;
- strengthening the motivation of independent work of students;
- opportunities for individualization and differentiation of students' work, choosing the pace and volume of educational material, the level of its complexity;
- expanding the possibilities of control with feedback and diagnostics, increasing its objectivity;
- creating a positive psychological atmosphere during the independent work of students [2, 4].

Usually, foreign language learning is conducted in different levels of groups and the teacher, among other problems, often must solve:

- a) the problem of adaptability - to organize work on the study of the material taking into account the individual capabilities of each student;
- b) the problem of optimizing the learning process - to ensure the simultaneous work of all members of the group. The technical capabilities of the computer can solve these problems [3].

To conduct a computerized lesson, you usually need one car for a group of 3-4 people. If possible, the machines should be integrated into a local computer network. While the teacher works with one of the groups, the computer "works" with the others. It is recommended to alternate work with the computer with other types of work as the increased intellectual fatigue of students is noted.

Many e-learning tools are multifunctional. These are electronic textbooks and manuals that contain systematic teaching material in accordance with the requirements of the foreign language teaching program. The development of electronic textbooks is one of the leading activities of higher education institutions working on the introduction of distance learning.

Therefore, we can conclude that the use of information technology in the process of learning foreign languages leads to qualitative changes in all elements of the system of foreign language training of future professionals, namely:

- 1) The basis of foreign language training is not the logic of scientific knowledge, and professional tasks
- 2) The nature of knowledge itself is changing. The knowledge of future professionals begins to act not only as an ontology, but also as a means to solve specific professional problems.
- 3) The requirements to the methods and forms of organization of foreign language teaching are changing, and hence to the level of teacher training and their roles in the educational process. Active individual and group forms of work with educational material become leading.
- 4) The type of activity and the nature of the relationship between teacher and students is changing. The student becomes a full-fledged subject of activity in solving both educational and professional and actual professional tasks, while receiving the necessary assistance from the teacher [1].

REFERENCES

1. Амосова. Використання інформаційних технологій у навчанні іноземних мов у вищій школі / Амосова // Сучасні засоби навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах / Амосова. – Харків, 2013. – С. 6.
2. Антонян І. Методика навчання мови в закладах вищої освіти / І. Антонян, Н. Попович. // Лінгвістика № 1. – 2019. – №40. – С. 113.
3. Бесараб. Використання нових педагогічних та інформаційних технологій на заняттях з англійської мови / Бесараб // Сучасні засоби навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах / Бесараб. – Харків, 2013. – С. 9.
4. Hubbard, Philip. Educating the CALL specialist // Innovation in Language Learning and Teaching / 2009.

LATEST EDUCATIONAL TECHNOLOGIES IN THE PROCESS OF ENGLISH LANGUAGE STUDY BY FUTURE LAW SPECIALISTS

Yuliya ARKUSHINA (Kropyvnytskyi, Ukraine)

The urgency of the problem. To date, the development of intercultural communication, changes in the socio-political situation in the country involves the training of highly qualified professionals who speak a foreign (English) language. The competitiveness of modern specialists depends not only on the knowledge of the student of the future specialty, but also on his diverse development of humanitarian culture, creative thinking, education and, above all, knowledge of foreign languages. In the conditions of modern globalization, communication in English as an international language is an essential component of the professional activity of any specialist, including a specialist in law.

The purpose of the study is to analyze innovative methods that already exist and are used in the study of a foreign (English) language.

Presentation of research material . The spread of English as a language of international communication, the growing number of English language learners have led to the emergence of various methods of teaching and monitoring the effectiveness of the educational process. The use of authentic materials such as film, radio and television as additional means of teaching a foreign language has long proven its effectiveness. The emergence of innovative information technologies has radically changed the nature of teaching, provided an opportunity to make the learning process more productive and exciting [3, p. 72].

Process study English languages as languages of law is quite difficult, because law students need in a short period of time to master the basics of legal systems not only in Ukraine but also in other countries, such as the United States or Britain. There is a significant difference between these legal systems. For example, the term «solicitor», «barrister» is used only in British law, «counselor» (counselor, lawyer) – in the United States and Ireland. «Solicitor» is a lawyer, a legal specialist who is engaged in office work, prepares cases in court and transfers them to the «barrister» – a court lawyer. Thus, considering the problem of training students of future law professionals, we note that the basis for them is free orientation in different educational and legal systems.

When teaching students future law specialists, the teacher should motivate students to improve their knowledge, which will allow them to contact specialists from other countries, read foreign special and professional literature in the original, rather

than translation, which distorts the interpretation of certain phenomena, taking into account the fact that there are differences between the legal systems of countries that are not translated, but only described. For competitiveness, students must know the basics of grammar, and most importantly – the vocabulary of the legal field. After all, if a lawyer knows the grammar, morphology and syntax of English, but does not know professional vocabulary, he will not be able to build a dialogue with a specialist from another country, will be confused when discussing any situation related to his professional activities. Study professionally-oriented lexicon is the main goal of the development of oral skills and is aimed at implementing communication skills and normal, adequate response to professional communication, both oral (preparation of messages related to professional topics) and written (the ability to compose any legal documents and resumes). It is very important to know vocabulary that has certain specifics in jurisprudence. Here, well-known words have a completely different translation, for example, bar - advocacy, bar association; battery - beatings; jury - jury trial; just - justice, justice; sentence - sentence, punishment, etc. [2, p. 138].

Texts by specialty – a source of vocabulary for students of future law professionals, an example of the use of terminological vocabulary in context. In the study of students of future specialists in English law for the formation of basic country training in jurisprudence use materials relating to the basic legal sciences: criminal law, international law, civil law and many others [5, p. 496].

In this study, we would like to limit the description of those technologies that have proven to be most effective in the process of learning and mastering a foreign (English) language:

- cooperative learning - involves the interaction of all participants in the learning process, both students and teachers who work together, which contributes to their mutual enrichment. In contrast to the usual group work in joint learning, students in a team help each other in the formation of practical skills and as "experts" on a particular issue, passing new information [6 , p. 37] .

- project-based learning, the creation of projects reveals the individual characteristics of each student, develops the ability to work independently to find ideas based on international experience, the ability to argue in business foreign (English) and answer questions, and promotes the development of creative personality and develops skills self-organization and self-education [4, p. 145].

- assessment - center , allows you to quickly and efficiently check the degree of assimilation of educational material by students, especially speaking, which usually takes a lot of time to test, on the one hand, and on the other - helps to increase student motivation and improve the quality of knowledge as assessors , and students who are evaluated.

- debate – technology demonstrates high efficiency, as the main responsibility for the event lies on the shoulders of students, who, in turn, must show increased motivation and interest in the preparation and organization of debates. Teachers thus achieve good results, giving students the opportunity to show initiative, organizational skills, demonstrate the ability to work independently, set goals and make decisions.

- case - studies , which are based on a real business problem situation, which is proposed for solution. The use of this method in the teaching of English business has a number of advantages:

- the training organically combines purely professional information with the possibility of motivated use of a foreign (English) language in the process of solving a problem situation;

- case method allows you to stimulate mental activity related to analysis, generalization, abstraction, forecasting, hypothesizing and decision making;

- modeling the process of production activities of the specialist, «case - studies» aims at independent choice of means and methods of solving the problem;

- the use of «case – studies» provides the maximum intensification of the learning process, makes the speech interaction of students more effective, involving them in individual, pair, group and team work.

Multimedia technologies are information technologies that combine audiovisual information on several media (text, video, audio, graphics, etc.). At the same time, an interactive dialogue with user systems and various forms of self-employment is being implemented.

The use of multimedia technologies in the educational process allows to improve the process of limited combination of traditional and innovative forms and methods of teaching; implementation of educational, informational, game, modeling, design and analytical functions; implementation of such general didactic principles as clarity and accessibility; expediency of systemic transition from education to self-education; positive emotional background for learning; combining theory with practice [1, p. 255].

Thus, the training of students of future law professionals in the educational space of today involves the development and improvement of motivational and informational readiness, which future law professionals must apply in practice. In the modern educational process, the possibilities of computer technology and the Internet are often used as an information base. Students of future law professionals can visit forums where their experts communicate, watch video casts in English to learn legal terminology, news resources for law professionals who reveal in English the main events in the world and related to legal issues. Also, the advantage of innovative technologies is access to court proceedings in real time. The latest technologies allow you to record, collect and analyze real material, as well as provide the opportunity to virtually participate in professional situations.

REFERENCES

1. Azizova , SM (2016) Features professional'no-oriented training English language students juridicheskogo profile [Features of professionally oriented teaching of English to legal students], Pedagogicheskij Journal , № 4, 251-260.

2. Bessarab , TP (2015) Foreign language how way professional'noj preparation law students [Foreign language as a way of professional training of law students], Samara : OOO « Izdatel'stvo ASGARD », 136-138.

3. Gulyaeva , EV (2014) The role of English language how intermediary in the global space obrazovaniya [The Role of the English Language as a Mediator in the Global Education Space], Tambov : Gramota , №1, Ch . 2, 72-75.

4 . Kolar'kova , OG, Savina , AA (2016) Organization samostoyatel'noj works students of secondary professional obrazovaniya at obuchenii to a foreigner language in context competence approach [Organization of independent work of students of secondary vocational education in teaching a foreign language in the context of a competence-based approach], Moscow : Akademiya Estestvoznaniya , №3,143-147.

5. Nurhamitov , MR, Gerkina , NV (2017) Features prepodavaniya English language dlya students lawyers at the university [Features of Teaching English for Law Students at the University], Pedagogicheskie science . №58-1, 495 -497.

6. Polat , ES (2000) Obuchenie v sotrudnichestve [Learning in collaboration], Moscow , 37.

ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ЯК БАЗОВИЙ КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ

Наталя СОРОКА (Харків, Україна)

У період глобалізації різко зростає роль юридичної освіти, що стає найважливішим чинником процвітання нашого суспільства та умовою прогресивного існування та співіснування країн і народів. Основним завданням юридичної освіти стає вивчення та виявлення нових явищ і належна підготовка фахівців для ефективної роботи за умов нових суспільних відносин. Сьогодні, коли міжнародне співробітництво у різних галузях стало реальністю, очевидною є ключова роль міжкультурного професійно орієнтованого спілкування іноземною мовою. Фахівці (зокрема, юристи), які працюють у зарубіжних чи спільних компаніях, а також у компаніях, що співпрацюють із закордонними партнерами, стикаються з необхідністю участі у різних видах безпосереднього та опосередкованого міжкультурного спілкування у сфері своєї діяльності, зокрема, під час участі у переговорах з представниками зарубіжних підприємств, ведення ділового листування з ними, при опрацюванні аутентичних джерел професійної інформації іноземною мовою.

Таким чином, усвідомлення необхідності оволодіння майбутніми юристами мовою як інструментом міжкультурного спілкування у професійній та інших значущих сферах є актуальним питанням для фахівців юриспруденції. Володіння англійською мовою у відповідності до сучасних вимог формує міжкультурну компетенцію, допомагає опанувати категорії зарубіжного права, розвиває мислення, є засобом професійного спілкування та професійного зростання.

Професійна спрямованість при навчанні англійської мови в юридичному вузі - це багатогранний процес, який вимагає урахування низки специфічних факторів: соціальних, соціально-педагогічних, педагогічних і психолого-педагогічних.

Професійно-спрямована система навчання, яка є сучасною основою юридичної освіти – це загальний орієнтир навчального процесу на підготовку студента до майбутньої трудової діяльності у сфері обраної ним спеціальності. Професійно-спрямоване навчання сприяє створенню та розвитку пізнавального інтересу, прояву мотивації та робить навчання ефективнішим.

Основою мотивації студента є орієнтація на майбутню професію. Важливою умовою формування професійної діяльності є присутність двох провідних типів взаємопов'язаних мотивацій: навчальної та професійної, які є обов'язковими та необхідними для успішної реалізації освітнього процесу [2]. До засобів, які забезпечують професійну спрямованість під час навчання фахівців-юристів англійської мови, а також підвищення вмотивованості до опанування іноземної мови можна віднести наступні: залучення студентів до діяльності, еквівалентній майбутній професійній діяльності шляхом використання у процесі навчання текстів професійної змістовності, створення проблемних ситуацій, вивчення case-study, навчально-рольових ігор, оволодіння мовою для спеціальних цілей за юридичним профілем, оволодіння іноземною термінологією, знання відповідних закономірностей, формування термінологічної бази, яка дозволяє

інтенсифікувати процеси засвоєння та запам'ятовування, оволодіння словотворчим механізмом юридичної англійської мови [5, 7].

Мета іншомовної підготовки майбутніх юристів полягає у формуванні та розвитку професійно-орієнтованої міжкультурної комунікативної компетенції [3]. Вона охоплює знання, сформовані через використання як іноземної, так і рідної мови, відповідні навички, а також певні здібності та якості особистості. Фахівець повинен досягти такого рівня володіння рідною та іноземною мовою, який дозволить йому адекватно будувати свою мовленнєву поведінку в умовах міжкультурного спілкування, яке постійно змінюється під впливом умов та часу [4, 6].

Комунікативна компетенція має на увазі вміння користуватися усіма видами мовленнєвої діяльності – читанням, письмом, говорінням, аудіюванням, - що формує мовленнєву компетенцію. Вона включає також мовну компетенцію – вміння висловлювати свої думки, а також розуміти інших людей за допомогою мовних засобів, тобто уміння і навички використовувати належну лексику, граматику та вимову задля мовленнєвої діяльності. Однак зазначені вище фактори не є достатніми без опанування соціокультурними знаннями, що складаються з країнознавчої та лінгвокраїнознавчої компетенцій, які характерні для тієї спільності людей, мова яких вивчається.

Процес реалізації вимог професійної спрямованості у вузі юридичного профілю характеризується двома етапами [1]. На першому етапі професійна спрямованість процесу навчання пов'язана з необхідністю вивчення лінгвокраїнознавчого матеріалу у відповідності до специфіки юридичної освіти. На другому етапі студенти опановують базовими знаннями щодо специфіки системи англо-американського права. Формування навичок усного та письмового мовлення зумовлене необхідністю сформованості мовної та комунікативної компетентності для ведення бесіди за спеціальністю, набуття навичок ведення переговорів, здійснення ділового листування, анотування та реферування професійного іншомовного тексту. За роки навчання у юридичному вузі студент набуває знань з юридичних наук, під час навчального процесу формує своє особисте ставлення до цих знань, а також удосконалює свої переконання, принциповість, здатність до практичної реалізації набутих умінь та навичок. В той самий час навчання носить і виховний характер. Це означає, що всі форми навчального процесу та предмети, у тому числі іноземна мова, мають виховне значення. У курсі іноземної мови виховується повага до національної та іноземної культури, зокрема правової. Серед наукових категорій вишівської педагогіки найбільш значущою є модель спеціаліста, котра характеризується як професійно вмотивована особистість, яка є носієм певної суми знань, що відображають специфіку професії.

На підставі такого розуміння сутності професійної спрямованості навчання можна визначити комплекс взаємопов'язаних умов, які сприяють формуванню професійно-спрямованої особистості: усвідомлений підхід до предмета, що вивчається, постійний акцент на професійну значущість іноземної мови, а також інформативність і актуальність змісту мовленнєвого матеріалу, зв'язок з юридичною професією, усвідомлений підхід до вивчення предмета, індивідуальна робота з кожним студентом з метою формування професійної мотивації та професійного творчого мислення, розвиток професійної значущості та перспектив використання англійської мови у майбутній діяльності.

Отже, основна мета навчання майбутніх юристів іноземної мови може бути конкретизована як формування необхідного та достатнього високого рівня – міжкультурної комунікативної компетенції, яка є вагомим компонентом професійної компетентності майбутніх спеціалістів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Артемьева О. А. Методология организации профессиональной подготовки специалиста на основе межкультурной коммуникации / О. А. Артемьева, М. Н. Макеева, Р. П. Мильруд. – Тамбов: ТГТУ, 2005. – 159 с.
2. Сорока Н.А. Мотивація людини як основний чинник її діяльності /Н.А. Сорока// Наукові записки Харків. ун-ту повітряних сил. Соціальна філософія, психологія. – Харків: ХУПС. – 2008. С.199-205.
3. Сорока Н.А., Щокіна Т.М. Ways to form foreign language communicative competence of future lawyers. /Н.А. Сорока// Молодь і ринок: щомісячний наук.-пед. журнал. – Дрогобич: ДДПУ ім. Івана Франка, 2021. – №2 (188).- С. 86-89.
4. Holubnycha, L., Kostikova I., Leiba, O., Lobzova, S., Chornovol-Tkachenko, R. Developing Students' Intercultural Competence at the Tertiary Level // Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala. – 2019. – Vol. 11. – Is. 3. – P. 245–262. DOI: <https://doi.org/10.18662/rrem/149>
5. Holubnycha, L. Case studies as one of the communication methods of foreign language teaching law students//Проблеми законності: Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2016. – Випуск 135.- С. 245-253.
6. Soroka N.A. Intercultural Competence Development at Universities/ Holubnycha, L.; Kostikova, I.; Soroka, N.; Shchokina, T.; Golopych, I.// POSTMODERN OPENINGS. - Volume 12, Issue:1(2021).- P.200-214. DOI:10.18662/po/12.1Sup1/279.
7. Soroka N.A. A role-playing game as a means of effective professional English teaching/ Budianska, V.; Holubnycha, L.; Kostikova, I.; Marykivska, H.; Shchokina, T., Soroka, N.// Amazonia Investiga. – Vol. 8. – №24. – Diciembre, 2019. – P. 414-425.

FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE ACTIVITY IN TERMS OF DISTANCE EDUCATION AT NON-LINGUISTIC FACULTIES

Yaroslav CHERNIONKOV (Kropyvnytskyi, Ukraine)

The traditional system of education without the use of modern information and communication technologies does not meet the requirements of the time. Forbes magazine lists five trends in technology that will change 21st century education: distance education, personalization, gamification, interactive textbooks, and video game learning. If the last four belong to the purely game forms of learning, then the *distance form of education* is an individualized process of education, which occurs mainly through the indirect interaction of distant participants in the educational process in a specialized environment based on modern psychological, pedagogical and informational - communication technologies [1; p.9].

Psychologists, teachers, methodologists have constantly paid attention to the problem of distance learning, special courses and programs have been developed that allow to master a foreign language remotely. It is worth noting the contribution to the development of methodological foundations and popularization of distance education of the following researchers: O. Andreev, Y. Gorvits, E. Dmitrieva, K. Kozhukhov, V. Kukharenko, N. Mayer, N. Mulina, E. Polat, V. Svyrydyuk.

The purpose of the article is to consider the opportunities and conditions under which students will be able in distance learning to obtain highly qualified education in foreign languages by means of communicative activities.

Distance learning of foreign languages allows not only ensuring the active involvement of students in the learning process, but also allows you to manage this process, unlike most traditional learning environments. The integration of sound, movement, image and text creates a new, extremely rich in its capabilities learning environment, with the development of which increases the degree of student involvement in the learning process [2; p. 125].

Learning a foreign language by means of distance education is aimed at developing skills and abilities of written speech activities (for the formation of spelling, grammar and lexical writing skills); improving listening skills based on adapted and authentic texts and preparing for oral communication in the audience.

In our opinion (from the experience of our practical activity at the Department of Linguodidactics and Foreign Languages of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University) to achieve this goal, to solve this problem, to obtain a high level of proficiency of a foreign language (it should be noted that distance learning classes are held on our platforms GOOGLE MEET and GOOGLE CLASSROOM) is possible only under observance of the system of conditions-components:

1. Reading exercises. It is proposed to conduct online-regime "Student 1 (reads) → Student 2 (corrects mistakes) → Teacher (organizes and corrects everything)". The *disadvantage* is that the time for testing increases and fewer students will be able to answer. The *positive thing* is that students develop skills not only in reading, but also in spelling and pronunciation. The ultimate goal is the formation of spelling competence.

2. Dialogical and polylogical speaking. It is proposed to conduct online-regime "Students (2 or more play) → Students (2 or more check both grammar and pronunciation) → Teacher (organizes and corrects everything)". *The drawback* is that students can cheat and peep into their notes. Also a significant disadvantage is the lack of eye-to-eye contact with the interlocutor, because it reduces the emotionality of speech and increases the likelihood of unnecessary pauses. Among the *positive moments* we can see that students develop skills not only in dialogical and polylogical speaking but also in checking vocabulary, phonetics and grammar. A significant advantage is the constant student involvement in the process of communicative interaction. The ultimate goal is the formation of communicative dialogical and polylogical competence.

3. Monological speaking. It is proposed to conduct online –regime "Student 1 (plays) → Student 2 (checks both grammar and pronunciation) → Teacher (organizes and corrects everything)". *The downside* is that students can cheat and peek into their notes. Among *the positives* we can see that students develop skills not only in making up and reproducing monologues but also in checking vocabulary and grammar. A significant advantage is the constant student involvement in the process of communicative interaction. The ultimate goal is the formation of communicative monological competence.

4. Video broadcasting. It is proposed to conduct online-regime "Student 1 (records video at home) → Student 1 (presents his video) → Student 2 (corrects mistakes) → Students (discuss video presentation) → Teacher (organizes and corrects everything)". The *disadvantage* is that students can cheat and peek into their notes. Also a significant disadvantage is the poor internet for video presentation and poor video quality. Among the *positives* we can see that students develop skills not only in

making up and reproducing monologues but also in checking vocabulary and grammar. A significant advantage is the constant student involvement in the process of communicative interaction. Another advantage is that the student who presents the video can see himself from the side (pros and cons). The ultimate goal - the formation of communicative monological competence.

5. Exam. It is proposed to conduct online – regime "Student (presents speech) → Teacher (checks)". Students present their speaking or theoretical tasks online. A significant *disadvantage* is the ability of students to peek into the notes. The ultimate goal is a passed exam / credit.

The most important thing is the availability of high-speed and high-quality Internet for students who are at a distance. A very important point is to provide each teacher with all the necessary tools (laptops, teaching aids, smart tools) to teach a foreign language properly [3].

Distance learning of foreign languages crystallizes in students practical professional skills that they will need in future professional realization, as well as forms foreign language professional competence, develops intrinsic motivation for creative self-realization, initiative in work, acquiring knowledge in various popular fields (tourism, business, management, marketing), speed, flexibility, associative thinking [2, p. 127].

Thus, the problem of students' learning a foreign language in the mode of distance communicative activity is still relevant today. We continue to improve the teaching and methodological support, ways of feedback with students. We will make every effort to ensure that students of non-linguistic faculties and teachers achieve a level of proficiency in a foreign language B2.

REFERENCES

1. Закон України «Про освіту» // [Electronic resource] – Access mode: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Котлярова В. Ю. Дистанційне навчання англійської мови студентів педагогічного ВУЗу / В. Ю. Котлярова, М. В. Ткач // Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Сер. : Філологічні науки. – 2016. – Вип. 10. – С. 124-130. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nzbdpufn_2016_10_20
3. Chernionkov Yaroslav. Experimental Distance Studying Of English At Non-Linguistic Faculties: Pearson's Platform // Online Book of abstracts of the fifth International scientific and practical Internet conference "Foreign language in professional training of specialists: issues and strategies". – Кривий Ріг: ЕРС of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University, 2021. – pp. 322-325.

ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ І КУЛЬТУР

Наталія МАЙЄР (Київ, Україна)

Креативною компетентністю, як здатністю реалізовувати креативне навчання в процесі формування у студентів професійно орієнтованої іншомовної комунікативної компетентності, майбутні викладачі іноземних мов і культур оволодівають в процесі професійно-методичної підготовки у закладах вищої освіти в межах різних компонент освітньої програми. У Київському національному лінгвістичному університеті формування креативної компетентності майбутнього

викладача іноземних мов і культур здійснюється у межах розробленого нами авторського курсу вибіркової навчальної дисципліни «Технології креативного навчання іноземних мов і культур» (освітня програма «Французька мова і друга західноєвропейська мова, зарубіжна література, методика навчання іноземних мов і культур у вищих навчальних закладах» спеціальності 014 Середня освіта, ступінь вищої освіти – магістр).

Основною метою вивчення дисципліни «Технології креативного навчання іноземних мов і культур» є оволодіння майбутніми викладачами теоретичними основами й методикою креативного навчання іноземних мов і культур, методичними знаннями і вміннями застосовувати технології креативного навчання для формування у студентів різних видів мовних і мовленнєвих компетентностей. Формування креативної компетентності в курсі вибіркової дисципліни «Технології креативного навчання іноземних мов і культур» реалізується системою організаційних форм навчання (лекції – 20 годин, практичні заняття – 10 годин, самостійна робота – 60 годин) із використанням ігрової та проектної технологій.

Моделювання професійно-методичних ситуацій максимально наближених до реальних, а також навчання майбутніх викладачів діяти у цих ситуаціях уможлиблюється впровадженням ігрової технології навчання, що зумовлює використання на практичних заняттях професійно-орієнтованої рольової гри.

Професійно-орієнтована рольова гра – це методичний прийом організації взаємодії магістрантів на основі штучно змодельованої ситуації професійно-методичної діяльності викладача. Під час професійно-орієнтованої рольової гри відтворюється модель взаємодії викладача і студентів, а також студентів між собою шляхом імітації реальних умов організації та проведення фрагменту практичного заняття з іноземної мови. При цьому магістрант-розробник плану-конспекту фрагменту практичного заняття виконує роль викладача іноземної мови і культури, а інші магістранти – ролі студентів академічної групи. Виконуючи роль викладача, магістрант має можливість апробувати розроблений план-конспект, аналізувати методичну доцільність обраних креативних прийомів навчання, своєї мовленнєвої поведінки тощо. В процесі обговорення «проведеного» фрагменту практичного заняття магістрант отримує рекомендації викладача та інших членів академічної групи щодо коректності сформульованих цілей, обраних способів їх реалізації, методичної доцільності і коректності використаних арт-технологій, креативних прийомів навчання, режимів роботи тощо. У ситуації навчальної взаємодії зі «своїми» студентами, а також на етапі самоаналізу і самооцінки власної діяльності впродовж професійно-орієнтованої рольової гри й оцінки викладачем та іншими магістрантами, магістрант представляє не «самого себе», а «себе майбутнього», його переживання є справжніми й реальними [1, с. 48]. В цих умовах у майбутнього викладача іноземної мови і культури розвивається методична рефлексія і формується «здатність прогнозувати й адекватно оцінювати як «ідеальні», так і реальні результати своїх дій [2, с. 27]».

Проектна технологія реалізується шляхом виконання магістрантами професійно-орієнтованих індивідуальних проектних завдань. Професійно-орієнтоване індивідуальне проектне завдання – це засіб творчої професійно-методичної діяльності майбутніх викладачів іноземних мов і культур, коли здійснюючи послідовні методичні дії шляхом аналізу методичної ситуації, пошуку варіантів її вирішення з використанням арт-технологій і прийомів креативного

навчання, постійного зворотного зв'язку на рефлексивній основі, створюється план-конспект практичного заняття з іноземної мови як її реальний продукт і результат. Основними характеристиками професійно-орієнтованого індивідуального проектного завдання є такі: наявність проблеми, у процесі вирішення якої інтегруються методичні знання і вміння, іншомовні мовленнєві вміння, знання й навички використовувати цифрові технології; практична цінність результату й кінцевого продукту. Професійно-орієнтоване індивідуальне проектно завдання рекомендуємо використовувати як засіб рубіжного контролю (модульна контрольна робота).

Дотримання викладачем оптимальності у вимогах, посиленості і коректності у формулюванні індивідуальних проектних завдань, створення на практичних заняттях атмосфери творчості й розкнутості, позитивного психологічного клімату – це чинники, які зумовлюють ефективність впровадження зазначених вище технологій в освітній процес з метою формування креативної компетентності майбутніх викладачів іноземних мов і культур.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Артемьева О. А., Макеева М. Н. Система учебно-ролевых игр профессиональной направленности: монография. Тамбов: Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2007. 208 с.
2. Бессонова Е. А. Рефлексия и её развитие в процессе учебно-профессионального становления будущего учителя: дис. на соиск. уч. степени канд. психол. наук: 19.00.07. Хабаровск, 2000. 160 с.
3. Майер Н. В. Теорія і практика формування креативної компетентності майбутніх викладачів французької мови і культури. *Педагогіка XXI століття: сучасний стан та тенденції розвитку*: колективна монографія: у 2 ч. Ч.2 / відп. за випуск О.Є. Карпенко. Львів-Торунь: Ліга-Прес, 2021. С. 804-830.

КОНЦЕПЦІЯ ПРОБЛЕМНОГО НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ПОВІТРЯНИХ СИЛ ЗСУ

Алла САВИЦЬКА (Харків, Україна)

Сучасний етап розвитку української військової аеронавігаційної системи, збільшення ролі ВПС ЗС України у міжнародному військовому співробітництві (міжнародні військові навчання, участь у миротворчих місіях, участь України як члена програми «Партнерство заради миру» тощо) висуває нові вимоги до рівня професійної діяльності та сформованості комунікативної компетентності членів льотної екіпажу, диспетчерської служби та служби наземного обслуговування.

Відповідно до пункту 1.2.9.4. Поправки 164 до Додатку 1 до Чиказької конвенції «Видача свідоцтв авіаційному персоналу» (Doc 9835-AN/453 «Керівництво з впровадження вимог ІКАО щодо володіння мовою»), пілоти літаків і гелікоптерів, диспетчери повітряного руху та оператори авіаційних станцій повинні вміти спілкуватись англійською мовою та розуміти її на четвертому робочому рівні із шести визначених [1]. Таким чином, володіння англійською мовою фахівцями авіаційної сфери набуло фахової значущості і є професійною необхідністю, тому в умовах сьогодення набуття спеціалістами певного рівня *комунікативної компетентності* є невід'ємною складовою професійної підготовки майбутнього фахівця Повітряних Сил.

За робоче визначення поняття «комунікативна компетенція» приймемо розроблене прикладними лінгвістами в 1980-х роках робоче визначення, яке пропонує розглядати акт комунікації та, як наслідок, *комунікативну компетентність* як сукупність *лінгвістичних, соціолінгвістичних та прагматичних* компонентів (компетенцій).

Центральною ланкою у тріаді цих компетенцій є *лінгвістична компетенція*, до якої у загальному розумінні відносяться знання та осмислене використання лінгвістичних засобів мови.

Для більш чіткого усвідомлення поняття «комунікативна компетентність» у сфері військової авіації слід проаналізувати поняття «Авіаційна мова», адже глибоке розуміння її особливостей допоможе визначити найбільш доцільну парадигму, концепцію, методи й засоби навчання, направлених на формування комунікативної компетенції [3]. Мова авіаційного радіотелефонного зв'язку (а саме вона цікавить нас як необхідна для здійснення професійної діяльності членів льотного екіпажу та диспетчерської служби), охоплює досить обмежену кількість ситуацій використання і включає два компоненти: стандартну *фразеологію ІКАО* та використання *розмовної мови*, де розмовна мова є другорядною по відношенню до усталеної фразеології радіообміну. Але вміння впевнено користуватися розмовною мовою може виявитися критично необхідним у випадках позаштатних та аварійних ситуацій для узгодження ряду невідкладних питань, коли обсяг мови, необхідної для вирішення проблеми, знаходиться поза межами стандартної фразеології ІКАО.

Таким чином, мовна компетентність є складний взаємозв'язок знань, навиків та компетенцій і не зводиться до вивчення лише стандартної термінології ІКАО [3]. Навчання льотних екіпажів та диспетчерів авіаційної мови обов'язково має на меті оволодіння більш широким арсеналом мовних засобів, що охоплюють широке коло тем, пов'язаних з авіацією.

Авіаційна мова має високоспеціалізований та вузькопрофесійний характер. Така специфічність визначає найбільш загальний методологічний підхід до викладання авіаційної мови – вивчення мови для спеціальних цілей (*language for special purposes LSP*). «Методика LSP – це підхід, за якого зміст навчальної програми акцентується на тематиці, яка має безпосередню зацікавленість для тих, хто навчається. Процес навчання перш за все орієнтований на те, як буде використовуватися мова, акцент робиться на оволодіння засобами мови, необхідними для виконання конкретної професійної задачі» [2, 7.4.2]. LSP є вузько спрямованим, змістовно-орієнтованим та особистісно-орієнтованим підходом, який ставить за мету набуття спеціалістами часткової мовної компетентності у конкретних професійних областях. Принципової важливості набуває досягнення відповідності між предметним змістом навчального процесу вивчення мови та професійними інтересами й потребами майбутніх фахівців. З огляду на те, що у сфері військової авіації ядром поняття професійної компетентності є сформованість навичок здійснення саме акту усної комунікації та враховуючи вищенаведений аналіз особливостей авіаційної мови, доцільним вбачається спрямування освітньо-навчального процесу, його змісту, форм та методів у русло компетентнісної парадигми навчання та концепції проблемного навчання засобами розширення змісту навчальної дисципліни кейсами, які б моделювали реалістичні ситуації під час майбутньої професійної діяльності майбутнього офіцера та спонукали б курсанта до спонтанного мовлення.

Дидактична мета застосування кейсу як методу проблемного навчання – надати курсанту можливість засвоїти та відпрацювати на рівні автоматичного вживання певні фрази, паттерни та кліше, інтеріоризація яких у стресових ситуаціях під час вирішення майбутніх потенційно-можливих бойових завдань у міжнародному повітряному просторі стане неоціненним інструментарієм для продукування спонтанного мовлення.

В основу проблемного навчання курсантів на заняттях з дисципліни «Англійська мова за професійним спрямуванням» нами покладено проблемні ситуації військово-авіаційної діяльності, що мають комунікативний характер.

Під час моделювання дій на заняттях з дисципліни «Англійська мова за професійним спрямуванням» створювалися проблемні ситуації польотів у міжнародному повітряному просторі двох рівнів складності: типові ситуації та ситуації, що виникають вкрай рідко, нетипові, але можливі. Саме вони і складають зміст базових кейсів, направлених на формування відповідних компетенцій курсантів: кейс «Екстрена медична допомога при здійсненні польоту з медичної евакуації під час миротворчої операції з урахуванням порад лікаря, що передаються з землі засобами радіозв'язку», кейс «Дії командира екіпажу у складних ситуаціях з терміновим делегуванням функцій іншим членам екіпажу», кейс «Застосування зброї миротворчим контингентом: правовий аспект та процедура застосування авіаційного бортового озброєння та особистої зброї». Моделювані проблемні ситуації було запропоновано ускладнити такими чинниками, як невизначеність умов польоту, аварійна посадка, помилки у сприйнятті сигналів та команд тощо.

Проблемне навчання включає декілька етапів діяльності курсантів на заняттях: аналіз ситуації, формулювання гіпотез та варіантів можливого її розвитку; індивідуальне або групове вирішення проблеми; прогнозування та формулювання діалогу з іноземними партнерами, задіяних для вирішення даного бойового завдання; вибір найвдаліших варіантів формулювання фраз.

Така квазіпрофесійна діяльність, яка носить саме проблемний характер та активізує пошуково-розумову діяльність майбутніх фахівців, відображає сучасні особливості здійснення польотів у міжнародному повітряному просторі та взаємодії з іноземними партнерами, авіадиспетчерами тощо.

Отже, суттєвого значення в аспекті професійної підготовки курсантів авіаційного профілю сьогодні набуває їх іншомовна компетентність. Компетентнісна парадигма навчання дозволяє ефективно формувати комунікативну компетентність засобами технології проблемного навчання.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Doc 9835-AN/453 Manual on the Implementation of the ICAO Language Proficiency Requirements. – Preliminary edition. – 2004. – 162 с.
2. Січ № 323-Ан/185 «Рекомендації з програм навчання авіаційної англійської мови» (2009)
3. Барановська Л. В. Англійська мова в авіаційному ВНЗ: навчальна дисципліна, засіб професійної підготовки та майбутньої фахової діяльності Комунікація у сучасному соціумі : Матер. II Міжн. наук.–практ. конф. (Львів, 8 червня 2018р.). – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2018. – С. 77-79.

ОГЛЯД МЕТОДИК ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В МЕДИЧНИХ УНІВЕРСИТЕТАХ КИТАЮ

Оксана ДУДІНА (Кропивницький, Україна)

Медичні заклади вищої освіти Китаю займають провідне місце серед передових світових університетів. Таких успіхів досягнуто завдяки національним державним програмам, які спрямовані на постійне вдосконалення медичної освіти, та конкурентоспроможним освітнім програмам підготовки фахівців з медичної освіти MBBS Bachelor of Medicine (бакалавр медицини) і Bachelor of Surgery (бакалавр хірургії). Згідно зі статистикою, щороку в Китаї понад 10 000 студентів здобувають MBBS та складають іспит для отримання диплому [1]. При цьому слід зазначити, що більшість дисциплін в медичних університетах викладаються англійською мовою. Після впровадження в КНР політики відкритості викладання англійської мови набуло широкого застосування і стало обов'язковим предметом в медичній системі освіти Китаю. Необхідність вивчення англійської мови студентами різних спеціальностей, зростає протягом кількох десятиліть, незважаючи на різне ставлення до її використання в Китаї.

Аналіз останніх робочих програм з англійської мови за професійним спрямуванням для студентів-медиків показав, що загальною метою навчання англійської мови в медичних університетах в Китаї є розвиток у студентів здатності отримувати медичну та технічну інформацію, необхідну для їх професійної діяльності, вміння розуміти та аналізувати прочитане в англомовних джерелах з метою використання в клінічній практиці, та закладенні міцної бази для подальшого вивчення англійської мови (life-long learning). Навчання англійською мовою в університетах Китаю складається з двох основних етапів: початковий етап і етап вивчення медично-технічної літератури.

В викладанні англійської мови в основному застосовуються два види стратегій: intensive reading (інтенсивне читання) і extensive reading (розширене читання з великою кількістю інформації). Інтенсивне читання вважається найефективнішим методом оволодіння англійською мовою для китайських студентів медичних університетів. На нього виділяється більша частина навчальних годин. Такий метод зазвичай передбачає граматичний переклад, незважаючи на те, що іноді його змішують з деякими іншими методами, такими як аудіо-мовні та аудіовізуальні методи. Звичайну практику можна проілюструвати таким чином:

1. Студенти разом із викладачем або аудіозаписом читають нові слова та вирази, наведені в глосарію після тексту, перш ніж викладач почне пояснювати лексичні одиниці;

2. Текст подається для ілюстрації граматичних одиниць і супроводжується перекладом з англійської на китайську.

3. Студенти виконують шаблонні вправи з лінгвістики.

4. Граматика представлена та закріплена за допомогою ілюстративних речень та спеціально розроблених вправ.

5. На кінець, студенти звертаються до розгорнутих матеріалів для читання, еквівалентних за змістом для подальшого ознайомлення з граматичними поняттями та лексикою, з якою вони зустрілися в тексті.

В аудиторній роботі переважну роль відіграє викладач, хоч навчання орієнтоване на студентів. Педагог і студенти аналізують текст лінійно, речення за реченням, при цьому педагог час від часу ставить запитання для уточнення деяких моментів, які, на його думку, можуть перешкодити розумінню студентами мовних і мовленнєвих явищ та змісту прочитаного, щоб переконатися, що студентам все зрозуміло в тексті. Часто буває, що викладач проводить цілу годину занять, пояснюючи одне граматичне поняття або, ілюструючи на дошці використання деяких лексичних одиниць. Цей метод має великий вплив на формування навичок читання англomовних текстів студентами - медиками. Насправді, такий метод у викладанні англійської мови заохочує їх зосереджувати увагу на дрібних моментах, а не на змісті тексту в цілому. Навіть, якщо студенти зрозуміли текст, який читають, вони все одно відчують себе невпевнено, поки не зрозуміють точне значення кожного слова, кожного речення та його китайського еквіваленту. Навчання англійській мові найчастіше виявляється питанням вивчення значення слів і граматичних понять для застосування в процесі оволодіння майбутньою професією.

У китайських медичних університетах переважає ситуативний підхід до навчання іноземної мови – це підхід, при якому викладач створює або вводить конкретну ситуацію, щоб допомогти студентам зрозуміти цільову мову. Такий підхід до вивчення мови характеризується спілкуванням та емоційністю, оскільки головна функція полягає в тому, щоб викликати у студентів емоції шляхом введення або створення жвавих ситуацій. Підхід вимагає від викладача дотримуватися кількох правил під час створення ситуацій:

1. Викладач повинен розвивати інтелект студентів та сприяти оволодінню ними англійською медичною термінологією.

2. Викладач використовує реальні матеріали, які можуть стосуватися досвіду студентів.

3. Ситуації пов'язані з попередньо засвоєними темами.

4. Необхідно поступово збільшувати ступінь складності мовного, мовленнєвого та інформативного матеріалу для студентів.

Отже, вивчення досвіду викладання і навчання англійської мови у закладах вищої освіти Китаю є актуальним для вітчизняних університетів. Китай вдало акумулює та адаптує передовий світовий досвід для вирішення національних проблем в галузі медичної освіти. У довіднику Всесвітніх медичних шкіл медичні школи Китаю визнані Медичною радою Китаю (Medical Council of China) та Всесвітньою організацією охорони здоров'я (World Health Organization (WHO)), як такі, що рекомендовані до вступу [2].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Chiu C. 5 Medical Schools in China with the Best English-taught MBBS Programs. China Admissions, 2022. URL: <https://www.china-admissions.com/blog/best-english-taught-mbbs-in-china/>

2. World Directory of Medical Schools. The World Federation for Medical Education and the Foundation for Advancement of International Medical Education and Research, 2014-2022. URL: <https://search.wdoms.org/>

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Лариса СТРЕЛЬЧЕНКО (Кропивницький, Україна)

Вивчення іноземцями української мови в закладах вищої освіти України набуло особливої актуальності в сучасних умовах інтеграції нашої держави до світової спільноти. Нині Україна все ширше відкриває простори для іноземних громадян для навчання, вивчення нашої культури, історії, мови і літератури. Кількість іноземних студентів, які здобувають фахову освіту в університетах України стрімко зростає. Причинами вибору ними саме України для навчання є можливість отримання конкурентоспроможної професії, вартісна доступність навчання, відсутність вступних іспитів, кліматичні умови, гуртожитки для проживання, досить дешеві продукти харчування, тощо. В Донецькому національному медичному університеті на міжнародному факультеті №1 здобувають професію лікаря студенти з Єгипту, Індії, Нігерії, Конго, Руанди, Гани, Марокко, Лівії, Ефіопії та інших країн. Для них українська мова стала необхідністю, так як «Українська мова як іноземна» є обов'язковою навчальною дисципліною згідно з навчальним планом для спеціальностей 222 «Медицина» та «Стоматологія». Як зазначає Г. Ю. Шелест: «Головне завдання вивчення української мови як іноземної полягає у послідовній комунікативній організації навчального процесу; адже мова – це предмет навчання, завдяки процесу навчання студент зможе зрозуміти, навчатися, спілкуватися і отримувати інформацію» [1, с. 52].

Завдяки вивченню української мови іноземні студенти підвищують соціальну обізнаність, культурну грамотність та інтелектуальний розвиток. Як і будь-який студент, вони повинні знаходити шляхи до успіху в навчанні та соціальній адаптації, робити це іноземною для них мовою в незнайомих їм правових і культурних системах. Досвід аудиторної роботи також є складним, оскільки іноземні студенти часто стикаються з культурою викладання та навчання у закладах вищої освіти, яка суттєво відрізняється від тієї, що існує в їх рідних країнах.

Проблемами викладання української мови як іноземної займалися такі дослідники як Антонів О.А., Барчук О. Г., Волкова О. М., Ворона Н. О., Дегтярьова Т. О. та інші,

Українські мовники вказують на наявність значної кількості невирішених проблем у навчанні іноземних студентів фонетиці, лексиці, граматиці, а також різним видам мовленнєвої діяльності як говорінню, аудіюванню, читанню та письму.

На думку, Г. Ю. Шелест для сучасного навчання української мови як іноземної важливим є:

- практична спрямованість навчання;
- функціональний підхід до відбору і подання мовного матеріалу;
- ситуативно-тематичне подання навчального матеріалу;
- вивчення лексики та морфології на синтаксичній основі;
- виділення етапів навчання [1, с. 53].

Серед основних технік навчання української мови як іноземної, ми виділяємо такі:

- 1) Дискусія в аудиторії (Class Discussion);
- 2) групова робота (Group Work);
- 3) презентація виступу (Instructor Presentation/Performance).
- 4) оцінювання студентів за результатами їх «залученості» в навчання (Assessing Student “Engagement”);

Дискусії в класі для іноземних студентів, які вивчають українську мову як іноземну можна застосувати вже після опрацювання та засвоєння теми. Обговорення мають включати в себе прозорість (студентам може знадобитися додаткова допомога, але переважає самостійне або спільне навчання в класі), уточнення очікувань, обговорення включають кілька форм участі (обговорення в невеликих групах, обговорення в парі, індивідуальні зустрічі з викладачем, неформальні блоги, дописи на дошці обговорень, обмін думками по електронній пошті, в чатах або інші завдання) та розподіл запитань (надання потенційних питань для обговорення сприяє формулюванню більш складних відповідей).

Групова робота сприяє заохоченню взаємодії між студентами різних національностей, що веде до підвищення мультикультурної компетентності. Основним практиками реалізації групової роботи є урізноманітнення (організація групових дискусій або проєктів, створення різноманітних груп для спілкування протягом курсу).

Залучаючи студентів до оцінювання результатів навчання, викладач визначає їхнє розуміння за допомогою методики оцінювання їх роботи в класі (звіти про те, чого вони дізналися, запитання чи проблеми, які все ще не зрозумілі), керованих підказок (перевірка конспектів для читання, завдання для читання в цифровому форматі, проведення вікторини, створення дошки обговорень, блогів та статей для роздумів, які пов'язані з підказкою та вимагає застосування критики або синтезу).

Іноземним студентам, які вивчають українську мову, може знадобитися перекладати мову в голові, коли викладач говорить, або їм може знадобитися додатковий час, щоб робити нотатки іншою мовою. Щоб ефективно спілкуватися з усіма студентами, викладач може розробити чіткий стиль навчання або презентації, який включає повільне мовлення, доступні запитання та паузи для роздумів.

Отже, ефективність навчання української мови іноземних студентів для досягнення бажаного рівня їх мовної і мовленнєвої компетентності зумовлене комунікативною спрямованістю навчання, застосуванням оптимальних форм і методів навчальної діяльності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Державний стандарт України «Українська мова як іноземна. Рівні загального володіння та діагностика / Укладачі: Данута Мазурик (ЛНУ ім. Івана Франка), Олександра Антонів (ЛНУ ім. Івана Франка, ГО «Центр україністики»), Олена Синчак (Український католицький університет), Галина Бойко (НУ «Львівська політехніка», МІОК). 2018.
2. Шелест Г. Ю. Вивчення української як іноземної: проблеми, нові методики, перспективи. *Закарпатські філологічні студії*. Ужгород: Видавничий дім "Гельветика", 2018. Вип. 3. Т. 1. С.51-55. Режим доступу: <https://dspace.uznnu.edu.ua/jspui/handle/lib/24963>
3. Дем'яненко О.О Соціокультурна сфера спілкування студентів-іноземців: проблеми і виклики, практика.// Актуальні проблеми викладання української мови як іноземної: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 19 квітня. Білоцерківський НАУ, 2019. 84 с. 20 – 23. https://science.btsau.edu.ua/sites/default/files/tezy/zbirnik_tez_aktual_problem_viklad_ukr_movi_uak_inozem.pdf

ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРІОРИТЕТИ У НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Тетяна ІЩЕНКО, Валерія БЕЛОВА (Дніпро, Україна)

У зарубіжному освітньому контексті відбувається як зміна розуміння сутності вищої освіти у цілому, її мети, призначення, функцій, так і місця й пріоритетів мовної освіти. Найбільш наочним орієнтиром у вищій освіті стає поєднання потреб окремої особистості та запитів економіки. Оскільки потреби особистості значною мірою розглядаються й акцентуються з точки зору глобалізованого суспільства, фахівці сфери іншомовної освіти стверджують, що актуалізується необхідність кардинального реформування системи навчання мов з переформатуванням мети і змісту навчання як кроку у напрямі відходу від ортодоксального сприйняття вищої освіти [1; 2]. У документах Ради Європи, Європейського Союзу, у дослідженнях фахівців пропонується дотримуватись таких пріоритетів удосконалення вивчення іноземних мов і реалізації завдань щодо створення спільного європейського простору вищої освіти: – створення гнучких навчальних програм, за якими студенти мали б можливість спеціалізуватись з однієї або двох іноземних мов у поєднанні з вивченням технічної, економічної або правової спеціалізації із отриманням дипломів про вищу освіту подвійної спеціалізації (іноземна мова + економіка / + право / + медицина / + політичні науки тощо); – акцентування практичних переваг володіння іноземними мовами; – надання більшої ваги пропозиціям щодо вивчення іноземних мов із спеціальною метою за умов урахування безпосередніх потреб студентів; – пропонування іноземних мов принаймні як курсів для вивчення за вибором студентів з більшості освітніх напрямів; – розгляд процесу вивчення мови як такого, що триває все життя. Відповідно післяшкільні заклади освіти (зокрема заклади вищої освіти) мають відігравати важливу роль у системі освіти протягом життя і пропонувати привабливі можливості у сфері вивчення мов; – стимулювання самостійної навчальної діяльності студентів у процесі вивчення іноземних мов; – розробка спеціальних навчальних матеріалів для різних освітніх рівнів; – залучення нових технологічних ресурсів (Інтернет, програми дистанційного навчання); – підготовка викладачів, готових до змін навчальних умов, до появи нової технології та її використання у навчальному процесі, до змін у навчальному процесі, до теоретичних і практичних нововведень, готових впроваджувати нові підходи, методи та форми навчання [3]. Визначені орієнтири спрямовують увагу на забезпечення високого ступеня гнучкості розробки навчальних програм і курсів, орієнтують на найбільш чітке визначення потреб тих, хто задіяний у вивчення іноземних мов для забезпечення їх володінням іноземною мовою саме у тій сфері, що є найвірогіднішою й необхідною для кожної окремої особистості, на створення навчальних посібників конкретного професійного фаху, залучення й осучаснення технологічного та ресурсного забезпечення навчального процесу, формування усвідомлення необхідності постійного удосконалення власної іншомовної компетенції впродовж життя і надзвичайну відповідальність, що покладається на викладачів мов, які мають бути здатними забезпечити якісну реалізацію визначених орієнтирів. Тож чи корелюються визначені пріоритети з цільовими настановами навчання й вивчення іноземних мов у ВНЗ України? Можемо зазначити, що в цілому впроваджені зміни і модернізація навчальних

курсів іноземних мов в українських вишах узгоджуються і відповідають європейським орієнтирам у цій освітній сфері. Так, 1) завдяки автономізації вищих навчальних закладів, у кожному ВИШі розробляються програми навчальної дисципліни, сфокусовані на підготовку специфічних груп фахівців і задоволення пердусім їх професійних потреб у володінні іноземними мовами; 2) в основу побудови навчальних програм закладено реалізацію компетентнісного підходу в освіті і підготовці фахівця, що забезпечує чітку орієнтацію на формування загальних компетентностей випускника та його фахових компетентностей за спеціальністю, що, в свою чергу, дає змогу унаочнити для студентів практичну значущість володіння іноземними мовами у їх професійній сфері; 3) усвідомлення практичної значущості і корисності володіння іноземними мовами у світовому глобалізаційному й професійному контексті, а також розвиток технології актуалізують створення привабливих можливостей для вивчення іноземних мов і зростання кількості тих, хто вдається до оволодіння ними після періоду шкільної та вузівської освіти.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Globalisation, Modernity and Language: New Perspectives on LANGUAGE in Education / The EUNoM report. URL: <http://eunom.uoc.edu> (дата доступу: 18.11.21).
2. Williams G. Trends in European Language Education / Williams G., Strubell M., Williams G.O. // The Language Learning Journal. – 2013. – Volume 41, Issue 1. – P. 5–36.
3. Кузнецова О.Ю. Перспективи іншомовної освіти у вищих навчальних закладах в євроінтеграційному вимірі / О.Ю. Кузнецова // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка: наук. журнал. – 2013. – Вип. 6 (72). – С. 76–81.

ВПЛИВ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО КОМПОНЕНТА НА ФАХОВУ ПІДГОТОВКУ СТУДЕНТІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Світлана КОСТЮК (Кривий Ріг, Україна)

Професійний розвиток майбутніх спеціалістів має відповідати світовим та вітчизняним стандартам, тому спрямованість освітнього процесу на розвиток взаємоповаги, толерантності, взаєморозуміння та культурної взаємодії є важливим. Окрім необхідного обсягу спеціальних знань майбутні фахівці повинні вміти адаптуватися та діяти в новій ситуації, спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня, працювати у міжнародному контексті, проявляти ініціативу і самостійність в ситуаціях, які виникають в професійній діяльності. Підвищення професіоналізму та розвиток загальнокультурної компетентності сприяє різнобічному особистісному розвитку.

Акцент на культурологічному компоненті в навчанні зроблено в нормативно-правовому забезпеченні освіти (закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», Державна національна програма «Освіта: Україна ХХІ століття», Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 рр.).

Вивчаючи вимоги до робітників в промисловості К. Модір виокремлює три ключові категорії: знання, можливості та соціальні компетентності. З-поміж останніх, найбільш важливими є культурна майстерність, комунікативні навички та вміння взаємодіяти [6, с. 221-216].

Проблема культурологічного насичення змісту освіти розглядається у працях багатьох науковців. В. Сластьонін наголошував на необхідності збагачення змісту професійної освіти культурним надбанням людства, до якої науковець відносив сукупність загальнолюдських ідей, ціннісних орієнтацій і якостей особистості, універсальних способів пізнання та гуманістичних технологій професійної діяльності [2].

Розмірковуючи щодо шляхів реорганізації освіти Д. Чернілевський вказує на необхідність забезпечення високого рівня підготовки майбутніх спеціалістів та створення системи підготовки, яка б відповідала потребам суспільства у фахівців здатних адаптуватися до умов професійної діяльності та навчатися впродовж життя [4].

На думку О. Федорцової, створення культурного середовища навчання та виховання, що ґрунтується на насиченні змісту педагогічного процесу духовно-моральними, культурно-насиченими компонентами є єдиним шляхом формування інженера-інтелігента [3, с. 17].

Саме тому, обов'язковою складовою професійної компетентності майбутніх фахівців є культурологічна. Аналіз стандартів вищої освіти дозволяє визначити культурологічну компетентність як інтегровану якість, що виражається через здатність особистості зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, формування поваги до мультикультурності та рівних можливостей.

За твердженням А. Ліддікот та А. Скріно, глобалізаційні процеси, а саме мобільність та технологічний розвиток змінили розуміння комунікації та способів взаємодії та вивели на вищий рівень необхідність формування культурологічного компонента під час навчання іноземної мови [5, с. 5].

Формування культурологічної компетентності майбутніх фахівців нефілологічних спеціальностей під час навчання іноземної мови є ефективним засобом для розвитку особистості через активізацію інтересу до пізнання, підвищення креативних навичок, особистісного та професійного збагачення.

Під час формування культурологічної компетентності доцільно використовувати різні форми роботи: індивідуальні, парні, групові, колективні, що спонукає студентів ураховувати думку кожного, працювати над особистісною технікою з формулювання запитань та відповідей; оскільки від цього залежить успіх виконання завдання. Студенти набувають досвіду соціальної та професійної комунікативної поведінки.

Формування культурологічної компетентності особистості передбачає розроблення системи вправ і завдань, спрямованих на культурне збагачення індивіда культурними цінностями, ознайомлення з історичним підґрунтям, специфічним способом мислення народу, мову якого вивчають, життєвим устроєм тощо. Означені аспекти знаходять відображення в культурно-збагаченій лексиці, що домінує в змістовому наповненні матеріалу.

Основною одиницею іншомовного матеріалу під час формування культурологічної компетентності є текст, додаткові – система діалогів, полілогів і вправ, для яких характерними є культурна та країнознавча цінність, інформативність, проблемність. Сутність культурної цінності полягає у виокремленні кола тем, у межах яких розкрито національні особливості рідного та іншомовного народів; інформативність пов'язана з насиченням матеріалу

актуальною інформацією, у якій подано відомості про особливості вербальної/невербальної поведінки притаманних рідній та нерідній культурам. Проблемність виявляється в наданні важливої інформації, що активізує пізнавальні мотиви та спонукає студентів до пошуково-дослідницької роботи [1].

Культурологічне насичення дисципліни сприяє розвитку позитивної мотивації до формування культурологічної компетентності, закладає основи ціннісного ставлення до майбутньої професійної діяльності, поглиблює уявлення про її культуродоцільне спрямування.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бакум З., Пальчикова О., Костюк С. Навчання іноземних мов: крос-культурний підхід: монографія. Тернопіль: ФОП Осадца Ю.В., 2019. 228.
2. Слостенин В. А., Подымова Л. С. Педагогика: инновационная деятельность. Москва: Магистр, 1997. 224 с.
3. Федорцова О.Г. Формування культурологічної компетентності майбутніх інженерів енергетиків у процесі вивчення гуманітарних дисциплін : дис. канд. пед. наук 13.00.04 / Житомирський державний університет імені Івана Франка. Житомир. 2016. 311 с.
4. Чернілевський Д.В. Педагогіка вищої школи. Вінниця: АМСКП, Глобус-Прес, 2010. 408 с.
5. Liddicoat, A., Scrino, A. (2013). *Intercultural Language Teaching and Learning*. New York: Wiley-Blackwell.
6. Modeer, C. (1999). Competence demands for today and tomorrow: quality progress through interaction with industry. *Mobilising Human Resources for Innovation. Proceedings from the OECD Workshop on science and technology Labour Market, DSTI/STP/TIP (99)2*, 211-216. Retrieved from: [https://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=DSTI/STP/TIP\(99\)2/FINAL&docLanguage=En](https://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=DSTI/STP/TIP(99)2/FINAL&docLanguage=En)

ЗДІЙСНЕННЯ УСПІШНОЇ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ЯК СТРАТЕГІЧНА МЕТА НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ НЕМОВНОГО ВИШУ

Анастасія ТРОФИМЕНКО (Кам'янець-Подільський, Україна)

Проблема глобалізації освіти актуалізує розгляд англійської мови не лише як засоби спілкування, а й як явища культури, що визначає його етнокультурну функцію. Розвиток комунікативної складової мовної професійно орієнтованої підготовки студентів немовного вузу є необхідною умовою становлення вторинної мовної особи, здатної здійснювати міжкультурну взаємодію з фахівцями інших країн у полікультурному просторі. Таким чином, вторинна мовна особистість студента немовного вузу розглядається як здатність здійснювати іншомовне спілкування та успішно взаємодіяти з представниками інших культур.

У цьому актуальним є визначення структурно-змістової сутності іншомовної професійної комунікативної компетентності з метою успішного здійснення майбутніми спеціалістами міжкультурного спілкування, що пов'язано не тільки з розвитком когнітивної бази, а й удосконаленням аспектів особистості, значимих у процесі спілкування.

Під іншомовною професійною комунікативною компетентністю ми розуміємо здатність майбутнього випускника немовного вузу діяти в режимі вторинної мовної особистості у професійно спрямованій ситуації спілкування з фахівцями інших країн, готовність до здійснення міжкультурної професійної взаємодії у полікультурному просторі в умовах міжнародної мобільності та інтеграції.

Виділена нами іншомовна професійна комунікативна компетентність складається із сукупності наступних базових (ключових) компетенцій:

1. Лінгвістичної компетенції, у складі якої ми виділяємо мовну та мовленнєву компетенції.

Під мовною компетенцією ми розуміємо знання лексичних одиниць та граматичних правил, що перетворюють лексичні одиниці в осмислене висловлювання, а також здатність застосування цих правил у процесі вираження та сприйняття суджень в усній та письмовій формах.

2. Дискурсивної компетенції, що дозволяє встановлювати контекстуальне значення зв'язного тексту та логічно вибудовувати висловлювання у процесі комунікації.

3. Стратегічна компетенція, під якою ми розуміємо здатність використовувати адекватні ситуації спілкування вербальні та невербальні комунікативні стратегії з метою ефективної міжкультурної професійно орієнтованої комунікації при дефіциті мовних засобів.

4. Соціокультурної компетенції, що характеризує здатність комунікантів адекватно сприймати, розуміти та давати оцінку досягнень культури та науки інших народів у процесі міжкультурного професійно-орієнтованого спілкування

5. Соціальної (прагматичної) компетенції як можливості мовної особи вибрати адекватний спосіб здійснення комунікації в залежності від умов та цілей конкретної ситуації спілкування, будувати висловлювання відповідно до комунікативного наміру учасників спілкування.

6. Лінгвопрофесійної (предметної, спеціальної) компетенції, під якою ми розуміємо здатність до сприйняття та породження текстів у певній сфері спеціальної предметної діяльності, вміння оперувати іншомовною загальнонауковою та спеціальною лексикою, кліше мови для спеціальних цілей, аналізувати, критично переосмислювати та здійснювати презентацію текстового матеріалу професійно-орієнтованою проблематики.

У сучасних умовах розвитку суспільства одним із найважливіших завдань університетської освіти є підготовка конкурентоспроможних випускників, здатних досягти професійного успіху на національному та міжнародному рівнях. Вивчення дисципліни «Іноземна мова для спеціальних цілей – English for Specific Purposes (ESP) – сприяє розширенню меж професійно-орієнтованої комунікації, розвиває іншомовну професійну комунікативну компетентність студентів, формує особисті якості ділового спілкування, прилучає студентів до світової науки.

Аналіз, систематизація та узагальнення накопиченого досвіду за останнє десятиліття виявили різні точки зору на рівневу систему освіти в цілому та на реалізацію окремих рівнів освіти зокрема. Розширення політичних, економічних та культурних зв'язків із зарубіжними країнами та пов'язана з ними інтенсифікація мовних контактів на всіх рівнях розвитку суспільства об'єктивно ставить нові завдання як теоретичного, так і практичного плану. Починається новий етап роботи над освітніми стандартами – період їх перегляду та уточнення. Одним із напрямків цієї роботи, який вимагає ретельної розробки, є професійно-орієнтована підготовка студентів з дисципліни «Іноземна мова для спеціальних цілей» у немовному вузі.

Вивчення англійської мови для спеціальних цілей – English for Specific Purposes (ESP) – студентами університету є значною складовою професійної підготовки для всіх профільних спеціальностей вузу. Метою вивчення ESP є

розвиток іншомовної професійної комунікативної компетентності студентів. Високий рівень сформованості даної компетенції дає можливість здійснювати професійно-орієнтоване спілкування англійською мовою та використовувати ESP у науковій сфері.

Отже, вивчення дисципліни «Іноземна мова для спеціальних (професійних цілей) - "Language for Specific Purposes" (LSP)» має на меті вдосконалення рівня іншомовної професійної комунікативної компетентності, яка розглядається як здатність майбутнього спеціаліста немовного вузу:

- здійснювати міжкультурне професійно-орієнтоване спілкування як вторинну мовну особистість;

- взаємодіяти з носіями іншої культури з урахуванням національних цінностей, норм та уявлень;

- створювати позитивний для комунікантів настрій у спілкуванні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Федина Т. Г., Стрельніков В. Ю. Характеристика базових технологій для формування професійно-орієнтованої технології навчання майбутніх фахівців. Збірник наукових статей магістрів спеціальності «Педагогіка вищої школи» ПУЕТ за результатами наукових досліджень 2013-2014 навчального року. Полтава : ПУЕТ, 2014. С. 214-219.

2. Johns, A. M. (2012) The History of English for Specific Purposes Research, in The Handbook of English for Specific Purposes (eds B. Paltridge and S. Starfield), John Wiley & Sons, Ltd, Chichester, UK. doi: 10.1002/9781118339855.ch.

ОБЯЗАТЕЛЬНЫЕ УСЛОВИЯ ОРГАНИЗАЦИИ ИНТЕРАКТИВНОГО ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ СТУДЕНТОВ-МЕЖДУНАРОДНИКОВ

Марина ЗОСИК (Минск, Республика Беларусь)

Компетентностный и профессионально-ориентированный подходы при обучении иностранным языкам требуют от преподавателя изменения процесса обучения: его структуры, форм организации деятельности, принципов взаимодействия субъектов. Приоритет в работе преподавателя отдается диалогическим методам общения, совместным поискам истины, разнообразной творческой деятельности. Все это реализуется при применении интерактивных методов обучения.

Интерактивные методы обучения отличаются от пассивных и активных методов более тесным взаимодействием студентов не только с преподавателем, но и друг с другом. Они способствуют вовлечению студентов в активный процесс получения и усвоения знаний. Роль преподавателя в этом процессе - направлять деятельность студентов, создавать комфортную рабочую атмосферу и стимулировать их творческие способности, познавательную активность, самостоятельность и желание практически использовать иностранный язык [2, с.103].

Особенность дисциплины «иностраный язык» заключается в том, что общение является одновременно и целью, и средством обучения. Поэтому на занятиях необходимо создавать все условия, чтобы процесс общения на иностранном языке был постоянным, чтобы каждый студент имел возможность высказаться, не уклонялся от общения из-за боязни сделать ошибку.

На практических занятиях по иностранному языку интерактивное обучение имеет ряд преимуществ перед традиционной формой их проведения. Среди этих преимуществ - возможность решения нескольких конкретных задач в условиях ограниченного временного периода, активное участие всей группы студентов, развитие взаимопонимания и сотрудничества между преподавателями и студентами и между самими студентами, свободная форма демонстрации и активизации своих знаний, а также проявление различных качеств своей личности, таких, как целеустремленность, познавательный интерес, инициативность, самостоятельность, с одной стороны, и воображение, фантазия, - с другой [1, с.24].

Использование интерактивных методов при обучении иностранным языкам предполагает не только приобретение определенных знаний, умений и навыков, но и формирование способности применять их в профессиональной деятельности.

Богатый арсенал современных интерактивных педагогических подходов делает возможным применение практически любых технологий интерактивного обучения в условиях профессионально – ориентированного обучения иностранным языкам: это всевозможные творческие задания; работа в малых группах; обучающие игры; дискуссии и дебаты; «круглые столы»; конференции; тестирование; внеаудиторные методы обучения и т.д.

Интерактивные методы предполагают высокий уровень взаимно направленной активности субъектов взаимодействия, а также их эмоциональное и духовное единение. Студент становится полноправным участником учебного процесса, его опыт служит основным источником учебного познания. Преподаватель не даёт готовых знаний, а побуждает участников к самостоятельному поиску и выполняет функцию помощника в работе. Задачей преподавателя является организовать учебный процесс так, чтобы обеспечить вовлечение практически всех обучающихся в процесс познания, дать им возможность понимать и анализировать свои мысли. В ходе такого обучения студенты учатся критически мыслить, решать сложные проблемы на основе анализа обстоятельств и соответствующей информации, взвешивать альтернативные мнения, принимать продуманные решения, участвовать в дискуссиях, общаться с другими людьми [2, с.105].

Учет преподавателем методических рекомендаций по подготовке и проведению интерактивных форм работы является важным условием, обеспечивающим эффективность применения интерактивных методов на занятиях иностранного языка. Следует отметить также важность личного опыта участия преподавателя в тренинговых занятиях по интерактиву.

Для снятия официальной атмосферы на занятиях, а также чувства скованности или психологических барьеров можно организовать учебное пространство таким образом, чтобы сформировать среду образовательного общения, которая характеризуется взаимодействием, сотрудничеством участников, открытостью.

Одним из обязательных условий эффективности комплексного интерактивного обучения иностранному языку являются целенаправленный отбор, организация и создание учебных материалов. Компонентный состав учебных материалов для целостного обучения представлен:

— рецептивным материалом — это любой информационно-наполненный отрывок (письменный текст, аудио-, видео-, мультимедийные материалы), который представляет интерес с точки зрения интерактивной работы с ним;

— содержанием — содержание первичного речевого продукта, позволяющее его использовать для реализации необходимых условий интерактивного общения;

— языковой и речевой практикой, включающей работу над развитием интерактивных навыков и умений и формированием интерактивной компетенции [1].

Обязательными условиями организации интерактивного обучения в учреждении высшего образования является также создание доверительных, позитивных отношений между преподавателем и студентами, атмосферы сотрудничества в процессе общения преподавателя и студентов; использование многообразия форм и методов представления информации, форм деятельности студентов; включение внешней и внутренней мотивации деятельности, а также взаимомотивации студентов [3].

Соблюдении необходимых условий организации интерактивного обучения иностранным языкам позволяет приобрести студенту опыт активного освоения содержания будущей профессиональной деятельности во взаимосвязи с практикой; развить личностную рефлексию будущего специалиста в своей профессии; освоить новый опыт профессионального взаимодействия; развить навыки общения и взаимодействия в малой группе; способствует формированию ценностно-ориентационного единства группы, принятию нравственных норм и правил совместной деятельности; развивает навыки анализа и самоанализа в процессе групповой рефлексии, способности разрешать конфликты, способности к компромиссам; формирует мотивационную готовность к межличностному взаимодействию не только в учебных, но и в профессиональных ситуациях [2, с.48].

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Кипкеева Р. А. Дидактические условия использования интерактивного обучения иностранному языку / Р.А. Кипкеева// диссертация на соискание академической степени магистра педагогики [Электронный ресурс]. – 2017. – Режим доступа : https://infourok.ru/didakticheskie_usloviya_ispolzovaniya_interaktivnogo_obucheniya_inostrannomu_yazyku-346416.htm. – Дата доступа : 12.01.2022.

2. Косолапова М.А. Технологические подходы в организации профессиональной подготовки к педагогической деятельности в высшей школе /Косолапова М.А.; Томский гос. пед. ун-т. – Томск, 2007. – 177 с. – Библиогр. : с. 104 – 110. Деп. В ИНИОН РАН № 60426

3. Хлыбова М.А. Применение интерактивных форм на занятиях по иностранному языку в аспирантуре /Хлыбова М.А.; Пермская гос. сельскохоз. акад. им. Д.И. Прянишникова. – Пермь, 2015. – 98 с. - ВЕСТНИК ПГГПУ, раздел 1. Современные технологии профессионального образования в рамках компетентностного подхода, Серия № 1. Психологические и педагогические науки.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН-СЕРВІСІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В АНГЛОМОВНОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ КУРСАНТІВ З ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

Віолетта ЮХИМЕНКО (Київ, Україна)

Сьогодні викладач Вищого військового навчального закладу має оволодіти навичками інформаційно-комунікаційної компетентності з метою забезпечення результативного освітнього процесу майбутніх військових фахівців. В мережі Інтернет запропоновано багато електронних ресурсів, Інтернет ресурсів, використання яких сприятиме організації навчальних занять з метою формування професійно орієнтованої компетентності в англomовному діалогічному мовленні курсантів з інформаційних систем та технологій.

Електронний ресурс – умовна одиниця інформації (текст, графіка, звук, відео), яка створюється, керується та використовується в електронному вигляді, вміщує данні / програми, зафіксовані в електронному вигляді на електронному носії, або в комп'ютерних системах [1].

Інтернет ресурс – об'єкт, на який вказує посилання; інформація, що має асоціативний з нею URL (Інтернет-адреса) [3].

Для створення якісного електронного ресурсу та Інтернет ресурсу, слід правильно обрати онлайн-сервіс, що забезпечить, підтримає та доповнить освітній процес, вирішуючи такі завдання: 1) робота з текстовими-, аудіо- та відео-файлами; 2) наповнення будь-якого цифрового контенту; 3) вироблення у курсантів практичних інформаційно-комунікаційних навичок. А. М. Шелестова зауважує, що онлайн-сервіси сприяють: 1) інформатизації суспільства; 2) мотивації курсантів до навчання; 3) формування вмінь та навичок курсанта працювати самостійно із навчальним матеріалом; 4) підвищення якості навчання шляхом індивідуалізації [2].

Процес опанування англomовним діалогічним мовленням майбутніми військовими фахівцями не можливий без залучення аудіювання. Адже, від процесу розуміння співрозмовника, залежить якість логіки-реакції курсанта. Анкетування серед курсантів Київського військового інституту з інформаційних систем та технологій імені Героїв Крут, показало: 72% респондентів відмічають, що процес сприйняття нових лексичних одиниць (ЛО) за професійним спрямуванням з їх подальшим продукуванням відбувається краще, якщо кожне нове слово супроводжується озвучуванням.

З цією метою нами було запропоновано: використання такого онлайн-сервісу озвучення текстів “Apihost”, режим доступу: <https://apihost.ru/voice>; а також Інтернет ресурс – YouTube, режим доступу:

<https://www.youtube.com/>, на якому можна зберігати озвучені ЛО або аудіо-діалоги, що являють собою електронні ресурси.

Викладач, відібравши необхідний лексичний матеріал для заняття, завантажує його в онлайн-сервіс “Apihost”, що має такі застосунки:

- 1) вибір мови озвучення;
- 2) вибір голосу озвучення інформації (жіночий, чоловічий, дитячий та ін.);

- 3) характер голосу (нейтральний, дружній, роздратований);
- 4) висота голосу;
- 5) швидкість мовлення;
- 6) довжина пауз;
- 5) розширення в якому буде збережено запис.

Перетворені друковані ЛО в аудіо-запис викладач завантажує на власний YouTube канал, де створюється посилання на аудіо-матеріал для поширення серед курсантів через електронні носії (мобільні телефони, планшети, ноутбуки). Збережений аудіо-запис, курсант може прослухати та повторити вголос, що забезпечує краще розуміння, відпрацювання та засвоєння нового лексичного матеріалу. Так само, можна перетворити текст діалогу в аудіо-запис, після чого, додавши фотографії, зробити відео-матеріал на будь-яку тему заняття. Такій подачі навчального матеріалу відповідає характерний підхід навчання діалогічного мовлення – «зверху вниз»: 1) прослухати аудіо-запис; 2) проаналізувати структурні елементи діалогу; 3) повторити репліку за аудіо-зразком; 4) відтворити аудіо-діалог зразок в парах; 4) створити власний діалог в аналогічній ситуації спілкування.

Таким чином, ми розглянули можливості онлайн-сервісу, що сприяють підвищенню мотивації засвоєння професійно орієнтованого англomовного діалогічного мовлення курсантами, підтримує ефективність роботи викладача, надає інноваційний характер освітньому процесу, сприяє усуненню мовних «бар'єрів» майбутніх офіцерів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Антоненко І., Баркова О. (2004). «Термінологічні аспекти каталогізації електронних ресурсів». Бібліотечний форум України: № 3, 17-24.
2. Шелестова, А., (2018). «Онлайн сервіси як перспективні та альтернативні засоби навчання студентів ВНЗ України». Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія, № 2, 23-29.
3. Ширшов, Е., (2017). Информация образование дидактика история методы и технологии обучения. Словарь ключевых понятий и определений. Режим доступа: <https://didacts.ru/termin/elektronnyi-resurs.html>

ІНОЗЕМНА МОВА ЯК КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

Оксана ІВАЩЕНКО (Черкаси, Україна)

Пріоритетним завданням системи освіти є професійна підготовка кваліфікованих, конкурентоспроможних спеціалістів. Вирішення цього завдання вимагає педагогічно обґрунтованого змісту та технологій підготовки фахівців у різних галузях, які володіли б високим рівнем знань, умінь та навичок і могли пристосовуватися до умов життя, що постійно змінюються.

Одне з головних завдань Державної служби України з надзвичайних ситуацій – розширення міжнародного співробітництва, мета якого – обмін науково-технічною інформацією, розв'язання проблем у галузі запобігання надзвичайним ситуаціям техногенного та природного характеру, ліквідації надзвичайних ситуацій, мінімізації людських жертв та матеріальних збитків, проведенні пошуково-рятувальних робіт та надання допомоги постраждалим. До основних напрямків міжнародної діяльності служби відносяться:

1) співробітництво з урядовими та неурядовими міжнародними організаціями, що займаються питаннями у галузі цивільного та протипожежного захисту; 2) участь у міжнародних виставках, семінарах, конференціях, симпозіумах; 3) розробка та реалізація міжнародних наукових, технічних та гуманітарних проектів; 4) забезпечення взаємних стажувань, підвищення кваліфікації, обмін досвідом, навчання спеціалістів; 5) проведення спільних досліджень, навчань, випробувань.

Будь-яка діяльність, що здійснюється в рамках міжнародного співробітництва, пов'язана з отриманням та обробкою інформації іноземною мовою. Тому все більшого значення набуває лінгвістичний іншомовний компонент професійної підготовки майбутніх спеціалістів. Йдеться про формування іншомовної комунікативної компетенції випускників вищих навчальних закладів Державної служби України з надзвичайних ситуацій.

У сучасних дослідженнях термін «іншомовна комунікативна компетенція» розуміється як: 1) здатність враховувати у мовному спілкуванні контекстуальну доречність та застосованість мовних одиниць для реалізації когнітивної та комунікативної функцій [1, с. 18]; 2) знання мови, високий рівень практичного володіння як вербальними, так і невербальними її засобами, а також досвід володіння мовою на варіативно-адаптивному рівні, залежно від конкретної мовної ситуації [3, с. 14]; 3) ступінь задовільного володіння певними нормами спілкування, поведінки як результат навчання, як засвоєння етно- та соціально-психологічних еталонів, стандартів, стереотипів поведінки, ступінь володіння технікою спілкування, як мовною системою у дії [4, с. 12]; 4) знання, вміння та навички, необхідні для розуміння чужих та власних програм мовленнєвої поведінки, адекватних цілям, сферам, ситуаціям спілкування, зміст якого охоплює знання основних понять лінгвістики мови (стилі, типи, способи зв'язку речень у тексті), вміння та навички аналізу тексту та власне комунікативні вміння [5, с. 6-7].

Мета викладання іноземної мови – формування особистості, що має професійну та комунікативну компетенцію, що дозволяє ефективно адаптуватися до професійної діяльності в умовах двомовності, а також сприяє особистісному професійному самовизначенню та самовдосконаленню на базі отриманих знань. Сьогодні необхідно навчити випускників використовувати іноземну мову як інструмент спілкування у сучасному світі. Потрібно підготувати курсантів до спілкування у реальних життєвих ситуаціях, навчити їх здобувати знання самостійно з метою вдосконалення у сфері обраної майбутньої професії. Саме на заняттях з іноземної мови у курсантів формуються вміння та навички іншомовного спілкування, що передбачають досягнення ними такого рівня комунікативної компетенції, який був би достатнім для здійснення спілкування у певних комунікативних сферах, орієнтуватися у соціокультурних аспектах мови, що вивчається.

Розвиток міжнародних контактів та зв'язків у політиці, економіці, культурі та інших галузях зумовлює послідовну орієнтацію сучасної методики навчання іноземних мов на реальні умови комунікації. Спрямованість до комунікативної компетенції як кінцевого результату навчання передбачає не тільки володіння відповідною іншомовною технікою (тобто мовну компетенцію курсантів), а й засвоєння великої кількості позамовної інформації, необхідної для адекватного спілкування і взаєморозуміння.

Останнім часом методика викладання іноземних мов зазнала певних змін щодо організації процесу навчання, методів навчання, його структури та змісту. На сьогодні найпоширенішими та найдієвішими методами викладання та навчання іноземних мов, безперечно, є професійно-орієнтований, що забезпечує інтеграцію іноземної мови з профільними дисциплінами, та комунікативний, який максимально наближений до реальних умов іншомовного середовища. Традиційний граматико-перекладний метод базується на прищепленні навичок читання літератури, вивченні граматичних правил та лексики. Іншими словами, цей метод базується на мовній компетенції. У порівнянні з ним, комунікативний метод орієнтований на децю іншу методичну мету. Її можна простежити у процесі визначення особливостей цієї навчальної технології.

Для подолання бар'єру між реальною ситуацією викладання іноземних мов у вищому технічному навчальному закладі та навичками і вміннями, необхідними для сучасного спеціаліста під час виконання професійних завдань в умовах іншомовного середовища, необхідно враховувати такі принципи: 1) усі дисципліни, що входять до навчального плану підготовки спеціалістів, повинні бути спрямовані на досягнення основної мети навчання – професійної компетентності, отже, і дисципліна «Іноземна мова» повинна мати на меті розвиток складових професійної компетентності майбутнього спеціаліста; 2) іншомовна компетенція реалізується в умовах іншомовного середовища засобами іноземної мови, отже, метою навчання та навчальної діяльності курсантів мають стати, з одного боку, розвиток професійної компетентності в єдності всіх її складових, а з іншого – проєкція здобутої освіти у площину іншомовного середовища; 3) оскільки найдієвішим засобом формування комунікативної компетенції є спілкування, то викладання іноземної мови має базуватися на основі діяльнісного та комунікативного підходів з використанням професійно орієнтованого змісту.

Підсумовуючи викладене вище необхідно ще раз нагадати, що професійно-орієнтоване навчання іноземної мови у технічному вищому навчальному закладі потребує нового підходу до відбору змісту. Він має своєчасно відображати наукові досягнення у сферах, що безпосередньо зачіпають професійні інтереси курсантів, надавати їм можливість для професійного зростання. Таким чином, правомірно розглядати зміст навчання іноземній мові як сукупність того, що потрібно засвоїти в процесі навчання, щоб якість та рівень володіння іноземною мовою відповідали запитам та цілям курсантів.

Список літератури

1. Гез Н. И. Формирование коммуникативной компетенции как объект зарубежных методических исследований / Н. И. Гез // Иностранные языки в школе. – 1985. – № 2. – С. 17–24.
2. Павленко О. О. Формування комунікативної компетенції фахівців митної служби в системі неперервної професійної освіти: автореф. дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / О. Павленко. – К., 2005.
3. Прудникова Н. Н. Педагогическая технология формирования иноязычной компетенции студентов неязыковых вузов: автореф. дис. ... д-ра пед. наук : спец. 13.00.01 / Н. Прудникова. – Саратов, 2007.
4. Федоренко Ю. П. Формування у старшокласників комунікативної компетенції в процесі вивчення іноземної мови: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Ю. Федоренко. – Луцьк, 2005.

ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПУ АДЕКВАТНОСТІ НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНОЇ ТА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОЦЕСІ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ АВІАФАХІВЦІВ

**Лілія ЗЕЛЕНСЬКА, Світлана ТИМЧЕНКО
(Кропивницький, Україна)**

На сьогодні оволодіння мовою як засобом комунікації та набуття професійно спрямованої іншомовної комунікативної компетентності для успішного виконання майбутньої професійної діяльності є метою навчання іноземним мовам у закладах вищої освіти авіаційного профілю.

Ефективність формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх авіафахівців у процесі вивчення професійної англійської мови залежить від комунікативної насиченості навчального матеріалу, його форм і методів. І тому, добираючи зміст навчального матеріалу, ми орієнтуємось на комунікативний професійно орієнтований підхід до навчання іноземних мов, обґрунтований у роботах вітчизняних та зарубіжних науковців, а саме: І. Л. Бім, Н. І. Гез, Р. Джонсон, І. О. Зимньої, Є. І. Пасова, В. Л. Скалкіна, Ю. К. Чернової, Л. В. Юхненко та ін.

Формуючи іншомовну комунікативну компетентність майбутніх авіафахівців ми керуємось наступними методичними принципами комунікативного професійно орієнтованого підходу: комунікативної спрямованості, рольового навчального спілкування, колективної взаємодії. Розуміючи, що навчальний матеріал з професійної англійської мови має стати дієвим засобом предметно-комунікативної діяльності, перевага надається методам роботи, що містять цікаву інформацію проблемного характеру, спонукають студентів до роздумів, викликають потребу висловитися щодо почутого. Нами підбираються й адаптуються методи, які відображають різні аспекти проблем професійно-комунікативної діяльності майбутніх авіафахівців. У процесі їх реалізації здобувачі вищої освіти обговорюють причини виникнення конфліктних ситуацій у майбутній професійній діяльності, аналізують шляхи їх подолання, тим самим одночасно оволодіваючи й професійною англійською мовою, і ефективними прийомами професійного спілкування. Таким чином, дотримання принципу адекватності навчально-пізнавальної й професійної діяльності у процесі формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх авіафахівців є наразі актуальним та дієвим.

Принцип адекватності навчально-пізнавальної й професійної діяльності передбачає використання методів та форм проведення занять, що імітують і відтворюють особливості майбутньої професійної діяльності авіафахівців. Теоретико-методичні основи щодо його реалізації знайшли всебічне висвітлення у розробленому А. О. Вербицьким контекстному підході до навчання [1]. На його думку, у контекстному навчанні за допомогою всієї системи дидактичних форм, методів і засобів моделюється предметний і соціальний зміст майбутньої професійної діяльності спеціаліста, а засвоєння ним конкретних знань і умінь накладається на канву цієї діяльності. Тож така організація навчання

уможливлює розвиток професійної мотивації, яка відіграє важливу роль у іншомовній комунікативній підготовці майбутніх авіафахівців.

Реалізуючи на заняттях з професійної англійської мови принцип адекватності навчально-пізнавальної та професійної діяльності здобувачів вищої освіти, ми здійснюємо професійно орієнтоване навчання іноземної мови шляхом моделювання предметного й соціально-психологічного змісту майбутньої діяльності авіафахівців. За таких умов організації навчального процесу квазіпрофесійна та іншомовна мовленнєва діяльність поєднані загальним контекстом. Реалізуючи даний принцип, розуміємо, що метою діяльності здобувачів вищої освіти не є засвоєння певної кількості інформації, а, що є надзвичайно важливим, формування здібностей до виконання майбутньої професійної діяльності.

Відтворення професійного контексту у процесі іншомовної підготовки дозволяє розгорнути в динаміці зміст освіти, створює умови для інтеграції знань різних навчальних дисциплін, стимулює продуктивне мислення майбутніх авіафахівців. Зауважимо, що особлива роль відводиться засвоєнню та використанню здобувачами іншомовних знань, що слугують засобом отримання кінцевого результату їхньої квазіпрофесійної діяльності. Ефективними формами моделювання специфічних умов діяльності майбутніх авіафахівців є ділові та рольові ігри, ситуаційні задачі (кейси) тощо. Рамки сьогоденного дослідження не дозволяють оглянути всі форми моделювання, але трішки зупинимось на так званих мікроситуаціях.

На заняттях із професійної англійської мови нами моделюються ситуації професійної взаємодії, які по суті є комунікативними ситуаціями, створення яких визнається ключовою проблемою організації сучасного процесу іншомовної підготовки. Згідно цього, втілення змісту професійної діяльності в контекстному навчанні проводиться з урахуванням логіки розвитку комунікативних ситуацій.

У процесі вивчення професійної англійської мови ми практикуємо застосування так званих мікроситуацій і складання на їх основі «контекстуалізованих діалогів». Суть конфлікту чи професійної проблеми подається чітко й лаконічно у вербальній формі. Мікроситуації загострюють увагу здобувачів на важливих моментах майбутньої професійної діяльності, уможливлуючи формулювання власних висновків, інтерпретацію й способи розв'язання заданих проблемних ситуацій професійної взаємодії [2].

Наведемо приклад мікроситуації. У вашому підрозділі працює молодий здібний диспетчер управління повітряним рухом, що прекрасно справляється зі своєю роботою, маючи риси характеру, які вкрай необхідні авіадиспетчеру. Він – спокійний, відповідальний, здатний приймати правильні рішення за короткий період часу, але водночас він може бути різким і зарозумілим у спілкуванні з колегами. Ви щодня чуєте нарікання на нього, а сьогодні надійшла письмова заява від одного із ваших підлеглих з приводу його брутальності. Які зауваження і яким чином необхідно зробити молодому фахівцю, щоб змінити його стиль спілкування у диспетчерському підрозділі? [2; с. 258].

Мета такої комунікативно-ігрової мікроситуації полягає в тому, щоб надати можливість кожному учаснику переконати інших у доцільності своєї точки зору. Комунікативні ситуації створюють умови для активної взаємодії здобувачів вищої освіти, у процесі якої відбувається опанування навичок спілкування.

Таким чином, моделювання комунікативних ситуацій професійного спрямування слугує механізмом мовленнєвої комунікації та реалізації взаємодії суб'єктів пізнавальної діяльності, допомагає накопичувати й опрацьовувати нові знання, дає учасникам комунікації усвідомлення значущості особистісних якостей, способу дії, манер і вчинків. Використання комунікативно-мовленнєвих ситуацій збагачує словниковий запас майбутніх авіафахівців іншомовною лексикою, сприяє опануванню навичок спілкування іноземною мовою в ситуаціях максимально наближених до реальних.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход: метод. пособие / Москва : Высшая школа, 1991. 207 с.

2. Тимченко С. В. Формування комунікативних умінь майбутніх диспетчерів управління повітряним рухом у процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін: дис. ... канд. пед. наук. Кіровоград, 2014. 295 с.

A CORPUS INVESTIGATION OF DETERMINATION MEANS APPLIED WITH ETYMOLOGICALLY DIVERSE TERMS

Marta LACKOVÁ (Žilina, Slovakia)

The article deals with the examination of chosen lexical units from the sphere of medicine that are being elaborated in the framework of the monolingual synchronic annotated textual corpus English Web 2020 (enTenTen20). For the needs of the research, etymologically diverse terms from the field have been selected; specifically, we concentrate on the words *headache* (a unit of Proto-Germanic origin), *migraine* (a unit of Latin origin) and *cephalgia* (a unit of Greek origin). Proceeding from evident differences between them from the etymological point of view, we suppose that also their morphological characteristics will be varied. As a corpus-based paper, its primary purpose is to identify recurrent patterns in which the keywords tend to occur in order to investigate their discourse functions [Leláková & Grajciar, 2018]; concordance (contextual occurrence of the searched pattern) and word sketch (collocations) become relevant within the study of the formal expressive means of the category of determination that appear in the given corpus. The research consists of two phases: we take into account morphological behaviour of the studied lexical units that is associated with the realization of the grammatical category and we enumerate frequencies of determiners (including articles) with individual names of a pain in the head.

Broadly speaking, the grammatical category of determination constitutes one of the most complex noun categories in the world languages; it has established the position as a universal element of interpretation and mutual arrangement between language systems and communication activities. In the contemporary Germanic languages, determination is typified as a grammaticalized category since the languages carry a system of formal expressive means on the surface of the text designed to express the semantic systems in opposition: definite/indefinite, specific/general; regarding this, three basic types of determiners are distinguished: pre-determiners, central determiners and post-determiners. Articles – the definite article *the*, the indefinite article *a*, *an*, and the zero article are regarded to be the most typical central determiners. The prescriptive grammars of the English language provide us

with restricted information on the application of articles with the chosen lexical units. By way of example, Alexander [1998] urges that the indefinite article is unavoidable with these health conditions: *a cold, a headache, a sore throat, a weak heart, a broken leg*.

With the intention to fulfil the goals of our research, we applied the corpus observation together with the corpus analysis. At the same time, we worked with methods of classification and generalization to determine the observed morphological traits.

The forthcoming table depicts the results of concordances observation – namely, the application of articles with names of nervous system diseases. When talking about frequencies of these central determiners, it is apparent that the zero article is the most frequent option when studying the first lemma to the left. This fact is in compliance with the theoretical knowledge on the issue provided by the prescriptive grammars. The definite or indefinite articles in these cases manifest their determinative power and modify the noun according to the context needs.

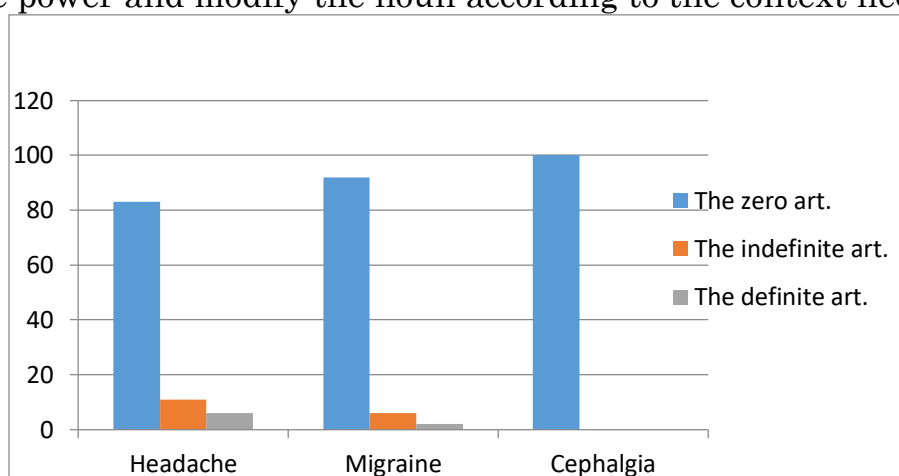

Figure 1. The application of the zero, indefinite and definite articles with *headache*, *migraine* and *cephalgia* within English Web 2020 (enTenTen20) (expressed as a percentage)

The examples below taken from British National Corpus demonstrate the articles usage and type of reference for individual names of nervous system diseases as observed in the concordances; here we would like to emphasize that the samples of language provided by the concordance material do not immediately demonstrate specific linguistic phenomena in their most general way.

Despite the headaches and fatigue, I was determined to accept the invitation from International Alert, and delighted to be asked to blog here for Holocaust Memorial Day Trust. (hmd.org.uk) – a specific use of the definite article

Choosing the first seat for your baby can be a headache. (honestjohn.co.uk) – a generic use of the indefinite article

There are five kinds of tetanus. All can be preceded by nonspecific premonitory symptoms such as restlessness, irritability and headache. (beyondconformity.org.nz) – a generic use of the zero article

In both studies, we found migraine to be geographic interminably. (bappy.com) – a generic use of the zero article

Maybe it's a combination of all three, melded into the fact that I am having a hard time writing a post today after a week with a migraine. (foodformyfamily.com) – an unmarked usage

Some migraines are associated with aura, which is loss or blurring of vision in one or both eyes, bright lights in the visual fields. The aura usually happens before the migraine hits. (my.clevelandclinic.org) – a cataphoric reference

Hyperthermia, the abdominal pain, gargouillement, the cephalgia, the stiffness of the nape of the neck and the physical asthenia are the clinical signs most characteristic of the typhoid fever. (issr-journals.org) – a generic use of the definite article

Few studies have looked at the incidence of this cephalgia, but a 2012 study indicated that in Brazil, 37% of the population is susceptible of it. (researchblogging.org) – a specific use of the demonstrative pronoun

Headaches, also known as cephalgia, are classified as pain located in the head or neck region. (wisegeek.com) – a generic use of the zero article

The presented research outcomes might guide teachers of the English language while elaborating both grammar and vocabulary in the process of teaching. In addition to this, the article might contribute to the comprehension of approaches determining the choice of words in certain contexts from the psychological point of view. With regards to this, the methodology utilized in the article might encourage studies in the area of corpus linguistics concentrating on particular phenomena from the ESP sphere.

REFERENCES

- [1] Alexander, L. G. (1998). Longman English Grammar. Longman.
- [2] Baker, P. (ed.) (2012). Contemporary Corpus Linguistics. 2nd ed. New York: Continuum.
- [3] Halliday, M. A. K. et al. (2004). Lexicology and Corpus Linguistics: An Introduction. London: Continuum.
- [4] Leláková, E. & Grajciar, L. (2018). Lexico-semantic study of the English noun "cave" based on dictionary and corpus analyses. In: *Vysšeje gumanitarnoje obrazovanije XXI veka: problemy i perspektivy: materialy trinadcatoj meždunarodnoj naučno-praktičeskoj konferencii*. Samara: Samarskij gosudarstvennyj socialno-pedagogičeskij universitet. 120-123.
- [5] Quirk, R., Greenbaum, S., Leech, G., Svartvik, J. (1985). A Comprehensive Grammar of the English Language. Longman.

SOURCES

English Web 2020 (enTenTen20). [Online] Available from: <https://app.sketchengine.eu/>. [Accessed: 27th January 2022]

EDUCATIONAL INTERNET RESOURCES IN TEACHING A FOREIGN LANGUAGE

Perne MAKPAL (Arkalyk, Republic of Kazakhstan)

The use of Internet resources in a foreign language lesson is very large, since the virtual environment of the Internet allows you to go beyond the time and spatial framework, giving its users the opportunity to communicate with real interlocutors on topics relevant to both sides.

The term educational Internet technologies is the most widely used in the scientific literature. In the methodology of teaching foreign languages, it should be understood as a set of forms, methods, methods, techniques of teaching a foreign language using Internet resources [2].

In other words, educational Internet technologies are the use of the Internet in teaching a foreign language.

The technological capabilities of the Internet allow you to create a real language environment for foreign language learners. Such an environment is created thanks to the possibility of real communication with native speakers in delayed mode (offline) or in real time (online). In addition, it is the ability to publish your own information, access to information resources, the ability to navigate the web using powerful search engines. All these truly unique opportunities create conditions for the organization of a modern educational process both in full-time and distance learning [3].

Internet information resources contain text, audio and visual material on various topics in different languages.

However, in order for students not to get lost in the abundance of information of different content and different quality, but to use it most productively to meet educational and professional interests and needs, it became necessary to develop special educational Internet resources aimed at teaching students to work with Internet resources. Unlike forms of telecommunications, educational Internet resources are created exclusively for educational purposes. They can be developed in various subjects, including a foreign language [2].

In order to somehow deal with Internet services and its information resources that can be used in language education, it is necessary to systematize them.

E.S. Polat divides Internet services into two categories:

- interactive (e-mail, offline teleconferences, audio and video conferences, IRC);
- search engines (catalogs, search and meta-search systems).

Among the information and educational resources, E.S. Polat highlights:

- distance learning courses hosted on domestic and foreign educational servers;
- courses, programs designed for self-education;
- web quests, also designed for training;
- olympiads, quizzes, telecommunication projects;
- methodical associations of teachers of foreign languages;
- teleconferences for specialists;
- virtual consulting centers (for teachers, students, postgraduates);
- scientific associations of students, postgraduates.

In the English-language literature, five types of educational Internet resources are distinguished: hotlist – a list of Internet sites on the topic under study, treasure hunt - resembles a hotlist and a scrapbook, subject sampler - contains links to text and multimedia materials on the Internet, multimedia scrapbook – a collection of multimedia resources, and webquest – a scenario for organizing students' project activities on any topic using the Internet [4].

Internet resources in a foreign language lesson allow you to provide:

- quick access to information;
- independent work in the classroom and at home;
- activation of cognitive skills;
- visibility of the studied material;
- development of communication skills, bringing them to automatism;
- development of intercultural competence;
- development of self-educational activity;
- training in cooperation.

But it should also be noted the negative features of using Internet resources in a foreign language lesson:

- rejection of the teacher;

- lack of speech interaction;
- lack of work in pairs, groups, etc.

According to O.V. Kim, access to information resources on the Internet implies a fairly fluent command of not only computer technologies, but also foreign languages. The priority value in the age of informatization is information. The way to success in many areas is access to information and the ability to work with it, of course, not only in your native language.

Thus, information technologies contain the following aspects: educational, developmental, cognitive, educational.

The educational aspect includes:

- * provision of operational consulting assistance to a wide range of trainees from scientific and methodological centers;
- * creation of a network of distance learning and professional development of teaching staff;
- * development, development of self-education skills, the ability to navigate information flows;
- * ability to work in groups of heterogeneous composition.

The cognitive aspect includes:

- * exchange of information, ideas, plans on issues of interest to participants, topics of joint projects, which helps to broaden horizons, increase their cultural level;
- * organization of various kinds of joint research work of students, teachers, students, researchers from various schools, scientific and educational centers of one or different regions or even different countries. The project method makes it possible to organize at the same time truly research, creative, or purely independent, applied practical activities of partners using a variety of methods and forms of independent cognitive and practical creative activity.

The developmental aspect includes:

- * development of the ability to extract information from a variety of sources, process it with the help of the most modern computer technologies, store and serve as long distances as necessary, to different points of the planet;
- * creation of a genuine language environment (in conditions of compatibility of international telecommunication projects, regular teleconferences, as well as audio and video conferences, chats), contributing to the emergence of a natural need to communicate in a foreign language and hence the need to learn foreign languages.

The educational aspect consists of the following components:

- * contributing to the cultural and humanitarian development of students on the basis of familiarization with the widest information of cultural, ethnic, humanistic plan;
- * instilling the skills of genuine research activity, modeling the work of a scientific laboratory, a creative workshop.

RREFERENCES

1. Makarevich I.G. The use of the Internet in the German language lesson // Foreign languages at school. - 2001. - No. 5. - pp. 40-43.
2. Bim I.L. On the problem of specialized foreign language teaching at the senior stage of full secondary school // Foreign languages at school. - 2004. - No. 6. - pp. 23-25.
3. Fedorova G.I. Computers and the Internet in teaching a foreign language // Teacher. - 2003. - No. 1. - pp. 65-67.
4. Vladimirova L.N. Internet in foreign language lessons // Foreign languages at school. - 2002. - No. 3. - pp. 39-41.

USING INTERNET RESOURCES AT THE LESSONS OF ENGLISH

Aruzhan KOISHYBEK, Gauhar SEGIZBAEVA
(Arkalyk, Republic of Kazakhstan)

Speech competence-the development of communication skills in four main types of speech activity (speaking, listening, reading, writing). The formation of communicative competence plays a leading role in teaching foreign languages, as it accurately reflects the subject area of "foreign language". Language is an important means of communication, without which the existence and development of human society is impossible. Today, the ongoing changes in public relations and means of communication require improving the communicative competence of students, improving their philological training. All this increases the status of the subject "foreign language" as a general education subject. In accordance with the new state standards for foreign languages, the main goal of the discipline "foreign language" is to form communicative competence, that is, the ability and readiness to implement interpersonal and intercultural communication of a foreign language with linguists. In order for students to focus on the content of their conclusions, it is important to give students the opportunity to think, solve various problems, and think about possible ways to solve these problems in English. The essence of the activity of communicative competence of teaching a foreign language is as follows: students have the opportunity to freely express their thoughts and feelings in the process of communication; each participant in communication remains in the center of attention of others; participants in communication feel safe from criticism, punishment for mistakes [1, p. 240]

The Internet is an indispensable assistant in teaching a foreign language. Communicating in a real language environment provided by the internet, students find themselves in real life situations. 244 students involved in solving many important, specific tasks will learn to respond spontaneously and adequately to them, stimulating the creation of original statements, and not template manipulation of language formulas. It is important to understand, convey content, and express meaning. The use of Internet resources in secondary school classes contributes to the effective assimilation of a foreign language. For example, when teaching 9th grade students, Internet resources can be widely used in the classroom. Many search engines offer dictionaries with a built-in speech synthesizer that allows their users to hear how any sentence in a foreign language sounds.

The use of internet resources simplifies the process of preparing for classes for the teacher, makes classes more diverse and interesting, since computer telecommunications tools provide access to information resources of leading foreign electronic newspapers, magazines, encyclopedias. Thus, with the help of the Internet, you can turn your class into a news agency and your students into first-class reporters. This service is suitable for high school students, as it involves the art of large-scale reading and interpretation, as well as free speech. When working with computer technologies, the role of the teacher also changes, the main task of which is to support and direct the development of students' personality, their creative search. Communication with students is based on the principles of cooperation and joint creativity [2, p. 282]. In such conditions, a revision of the organizational forms of

educational work that have developed today is inevitable: increasing the share of independent individual and group work of students, abandoning traditional lessons with the priority of the explanatory and methodological method of teaching, increasing the volume of practical and creative work of a search and research nature. So, to work on the topic "voices in nature protection", you can conduct a lesson in which students will learn to briefly read the content of the text using the Internet and write stories on a given topic.

The equipment of the lesson should include computers with access to the Internet, a CD ROM "a unique system for learning the Oxford Dictionary and new words", individual pages of the site "VOTE" and printed materials. At the beginning it is recommended to familiarize yourself with the review of the site "VOTE". Reading the stories of foreign peers is carried out on computers with access to the Internet [2, p. 284]. The task of students is to understand the content of a conversation written by students of other countries on one of the proposed topics of the project "voice", discuss it and share information with students of other groups. Students work in groups. The teacher provides assistance in case of difficulties. The next stage is for students to play the prepared texts. One student from each group briefly tells about the content of the letter, who wrote it, what country they came from, and the topic for an effective way to increase interest in the English language can be a conference on the topic "education system". 5 students will be selected, respectively, 5 countries: Great Britain, the United States, Russia, Germany and China. 5 reports are being prepared. When preparing this task, students use the materials presented on the sites indicated by the teacher. The lesson contributes to the development of students' communicative competence. They have the opportunity to discuss the topic of education in different countries, ask a lot of questions on this topic, and compare the educational systems of different countries. This type of work is an effective tool for increasing interest in the language being taught, because students not only speak a foreign language, formulate questions and suggestions, but also learn a lot about cultural studies and country studies, the education system in other countries. Email Project is also an effective way to increase interest in learning a foreign language. The essence of this method is that students form their own teams, they participate in one of three projects: a competition to solve environmental problems, a city project, and an international competition to create a robot. In the course of their work, the teams compile a large number of documents: Introductory articles, technical reports, essays. One of the results of this project was the creation of the home page of the International Writing Exchange (International Writing Exchange).

The virtual reality site can help you learn a foreign language ([http: net / ~ cssmith1 / vr. htm](http://net/~cssmith1/vr.htm))-a collection of original linguistic and extralinguistic materials collected on a Web server. Its importance lies in the fact that it brings directly to the classroom the true culture of the language country in which it is taught. In addition, classes do not depend on a specific city or place teachers were happy to visit once, but are based on materials from different people with different interests. Students are given the opportunity to communicate directly with these materials, and not with someone else's interpretation and analysis. The use of tasks and original materials based on internet resources is one of the most effective ways to achieve the main goals of teaching a foreign language. They contribute to the development of self-education activities aimed at mastering new experiences. Students learn to conduct research, systematically and clearly express their thoughts in writing, Send and receive a large

amount of text, digital and graphic information, analyze the information received by them and offer new ideas. They learn to plan, monitor, and evaluate their activities. Tasks and project activities based on internet resources contribute to learning in cooperation, the formation of mutual assistance skills, and the implementation of joint activities. Students will learn more about the lives and culture of people they know through chats, video conferences, forums, and email [3, p. 145].

REFERENCES

1. Galskova N. D. theory and practice of teaching foreign languages. Elementary school. Moscow: Iris press, 2014. 240 P
2. Rogova G. V. methods of teaching foreign languages in secondary schools. Moscow: Alliance, 2016. 282 P.
3. Solovova E. N. methods of teaching foreign languages. Moscow: Bilim Publ., 2002. 145

УДОСКОНАЛЕННЯ МОВНИХ ТА ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ІНЖЕНЕРА В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

**Оксана СТОЛЯРЕНКО, Олена СТОЛЯРЕНКО, Людмила МАГАС
(Вінниця, Україна)**

Соціальні відносини, стан розвитку науки і техніки, рівень наукового мислення впливають на моральні принципи і вимоги, що висувуються суспільством до особистості. Впливаючи на розвиток людини, процес виховання та освіти формує науковий, технічний, моральний та культурний потенціал суспільства. На сучасному етапі завданням вищої професійної освіти стає підготовка спеціаліста, готового до успішної цільової професійної діяльності, яка б задовольняла його матеріальні запити, сприяла реалізації його творчих проявів та відповідала соціально-економічним інтересам суспільства.

У процесі сучасної глобалізації та інтеграції, що передбачає міжнаціональне спілкування, знання іноземних мов має дуже велике значення. Стан вищої школи, розвиток міжнародних відносин, спрямованість на гуманізацію освіти вимагають сьогодні перегляду ціннісного ставлення до вивчення іноземної мови у технічному ЗВО. Стає актуальним створення умов для формування освітнього середовища, в якому кожна інтелігентна людина, фахівець мали б змогу оволодіти іноземною мовою[2].

Останнім часом в контексті удосконалення професійно важливих якостей майбутніх інженерів-будівельників в ході вивчення іноземної мови значного поширення та актуальності набуває концепція знаково-контекстного навчання, що була розроблена А. А. Вербицьким. Знаково-контекстне навчання – це одна із форм активного навчання, що спрямована на професійну підготовку здобувачів вищої освіти і реалізується у вигляді системного використання професійного контексту. Згідно з цією методикою контекстне навчання опирається на теорію діяльності, відповідно до якої засвоєння соціального досвіду здійснюється внаслідок активної діяльності суб'єкта. Основною одиницею роботи надавача та здобувача освітніх послуг є не порція інформації, а ситуація у її предметній та соціальній визначеності; діяльність студентів набуває рис, у яких виявляються особливості навчальної та майбутньої професійної діяльності [1, с. 2].

Знаково-контекстний підхід на прикладі навчання іноземних мов у технічному ЗВО характеризується тим, що інформація під час навчання подається через «знаки» - тобто за допомогою інформативної складової: 1) через пояснення викладачем граматичного, країнознавчого, загальнонаукового, що містить професійну специфіку матеріалу; 2) через індивідуальну чи колективну роботу з навчальними посібниками, 3) через роботу на комп'ютері (у комп'ютерному класі) та за допомогою фонетичної складової; 4) через саму мову викладача, тобто шляхом безпосередньої вимови термінів та структур іноземною мовою; 5) через роботу з аудіо/відео матеріалами.

Далі наведемо алгоритм дій:

1. Введення та закріплення спеціальних термінів професійної спрямованості (згідно з темою заняття) іноземною мовою з перекладом їх на українську мову і з подальшим поясненням їх значення, використовуючи наочні засоби. Це можна позначити як «знак-значення-образ».

2. Вивчення спеціальних термінів іноземною та українською мовами з подальшим тлумаченням їхнього професійного призначення спочатку українською, а потім іноземною мовами. Позначимо етап як «термін – знання – поняття».

3. Засвоєння професійних термінів іноземною та українською мовами у процесі виконання лексичних вправ та спеціальних завдань різних типів відповідно до структури: «термін- _вміння - зміст».

4. Розуміння практичного значення професійних термінів іноземною та українською мовами в процесі їх практичного застосування в різних видах діяльності за принципом «термін - навичка - досвід».

Під «вивченням» ми маємо на увазі розуміння сутності, під «засвоєнням» набуття умінь, навичок як форм реалізації знань, і, нарешті, під «розумінням практичного значення» - як знання та уміння, так і застосування у щоденному житті [5].

У процесі реалізації варіативних форм та методів навчання, що сприяють професійному розвитку студентів засобами викладання іноземної мови, ми розвиваємо колективну, креативну, рефлексивну та проектну види діяльності. Такі ж види діяльності розвиваються і під час вивчення технічних дисциплін. Таким чином, доцільно говорити про взаємовплив навчальних дисциплін загальнонаукового та технічного профілю[3].

Інженерну діяльність можна як єдність трьох типів діяльності: природничої (спрямована на пізнання природи), технічна (забезпечує створення технічних об'єктів і систем) і соціальна (орієнтована на пізнання закономірностей і потреб суспільства). У процесі вивчення іноземної мови у немовному ЗВО розвиток мовних компетенцій відбувається в аспекті розвитку професійних компетенцій за допомогою поступового поетапного вдосконалення інформативного, творчого, проектного, аналітичного, дослідницького та організаційного. Поняття «мовна компетенція» - це «реальність самої мови, що є багаторівневою системою, в якій виділяються наступні рівні: фонемний, морфемний, лексичний, синтаксичний і текстовий. Кожен з них складає особливу підсистему мови, яка характеризується складом однорідних одиниць (фонем, морфем, слів, речень, текстом) і правилами, нормами їх використання. Оскільки мова в цілому є єдністю, то в реальному мовленні людей всі ці підсистеми представлені у взаємозв'язку. Тобто, слово сприймається у складі висловлювання, звуки мови і морфеми засвоюються у

складі слова, яке може брати участь у певному висловлюванні, а висловлювання розуміється у тих промови чи певної ситуації спілкування» [1, с. 65].

Поетапно розглянемо механізм просування від навчальної діяльності до професійної:

На першому етапі навчання іноземної мови студентів технічних ЗВО здійснюємо навчальну діяльність академічного типу, поєднуючи семінарські (практичні) заняття з елементами лекції.

На другому етапі переходимо до квазіпрофесійної діяльності, використовуючи в навчанні такі ігрові форми, як діалог-ситуацію, інтерв'ю, конференцію-дискусію з заданої проблеми, сценки як імітації ділової гри та ін.

На третьому етапі використовуємо навчально-професійний напрямок, який виражається в написанні тематичних рефератів, у виступі з доповіддю з заданої проблематики іноземною мовою, в участі на студентських внутрішньовузівських, міжвузівських та міжнародних наукових конференціях з подальшою публікацією статей у збірниках за підсумками конференцій, олімпіадах та конкурсах місцевого та регіонального значення.

І нарешті, на завершальному четвертому етапі вдосконалюємо професійну діяльність на практиці, наприклад, здійснивши поїздку на виробничу практику в країну мови в рамках освітнього проекту міжнародного студентського обміну з подальшим написанням та захистом звіту, курсової роботи та здаванням проекту.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Вербицкий, А. А. Содержание, формы и методы обучения в высшей и средней специальной школе / А. А. Вербицкий / Теория и практика контекстного обучения в вузе. - М., 1984. - Вып. 7.
2. Столяренко О. В., Столяренко О. В. Особливості навчання іноземних мов студентів вищих навчальних закладів технічного профілю// Актуальні проблеми філології та методики викладання іноземних мову сучасному мультилінгвальному просторі: матеріали Всеукраїнської науково-теоретичної конференції, 25 листопада 2020 р., Вінниця / гол. ред. Т. І. Ямчинська. – Вінниця, 2020. – 348 с. – С. 169–171.
3. Столяренко О. В. Особливості професійно-орієнтованого навчання іноземній мові в немовних ЗВО. [Електронний ресурс] / О. В. Столяренко, О. В. Столяренко // Матеріали XLIX науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ, Вінниця, 27-28 квітня 2020 р. – Електрон. текст. дані. – 2020. – Режим доступу:<https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hum/all-hum-2020/paper/view/9807>.
4. Столяренко Ок. В., Столяренко Ол. В. Термінологічні аспекти у визначенні сутності формування професійної компетентності майбутнього фахівця // Мова, культура та освіта: тези доповідей та повідомлень всеукраїнської науково-практичної конференції викладачів і студентів / Гол. ред. Калетнік Г. М. Вінниця : ВНАУ. –14 квітня 2016.– 315 с. – С. 70–73.
5. Тавасиева, Б. А. Психолого-педагогические факторы успешности освоения иностранного языка в условиях университетского образования / Б. А. Тавасиева. — Владикавказ, 2007. – 211 с.
6. Трубникова Н. В. Профессиональное развитие будущих инженеров-строителей средствами иностранного языка: лексический практикум по английскому языку для студентов, обучающихся по специальности 270109.65 «Теплогазоснабжение и вентиляция» Н. В. Трубникова. –Ульяновск : УлГТУ, 2010. –157 с.

ІНОЗЕМНА МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ ДЛЯ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ

Наталья МИХАЙЛЮК, Олена БАЛАСАНЯН
(Харків, Україна)

Студенти, які навчаються за освітньою програмою «Банківська справа», вивчають навчальну дисципліну «Іноземна мова (за професійним спрямуванням)». Метою викладання навчальної дисципліни є поглиблення набутих мовленнєвих компетентностей з іноземної мови та формування професійно-орієнтованої іншомовної комунікативної компетентності зі спеціальності. Основними завданнями вивчення цієї дисципліни є формування вміння орієнтуватися у професійних текстах іноземною мовою, ведення ділової кореспонденції, документації, написання звіту, резюме з урахуванням існуючих норм іноземного писемного мовлення для професійних цілей, придбання презентаційних навичок іноземною мовою.

Програма навчальної дисципліни складається з таких тем:

1. Елементи бізнесу («Економіка як наука», «Світові економічні системи», «Типи виробництва»);
2. Форми організації та структура бізнес-діяльності («Приватне підприємство», «Форма ведення бізнесу», «Господарські товариства»);
3. Персонал («Характеристика персоналу підприємств», «Підбір персоналу», «Оплата праці»);
4. Фінансування, контроль та облік фінансів підприємства («Фінансовий та розрахунковий контроль», «Джерела фінансування підприємства», «Капітал. Форми розрахунків підприємства»).

З точки зору формування професійної культури майбутніх бакалаврів банківської справи ці теми не достатньо наповнені відповідним змістом, оскільки головною метою викладання навчальної дисципліни «Іноземна мова (за професійним спрямуванням)» є удосконалення у студентів загальних та професійно зорієнтованих комунікативних мовленнєвих компетентностей (лінгвістичної, перекладацької, соціолінгвістичної і програматичної) у галузі професійної діяльності. У межах нашого дослідження було доповнено деякі теми матеріалом, який сприяє розвитку професійної культури майбутніх фахівців банківських установ. Наприклад, тему «Характеристика персоналу підприємств» доповнити питаннями такого змісту: «Якісні характеристики трудових ресурсів», «Персонал підприємства», «Вмотивованість праці», «Організація і підготовка ділових зустрічей». Тему «Правила написання порядку денного для ділових зустрічей» можна такими питаннями: «Організаційна культура і якісне спілкування — фактори надійності ділових відносин», «Загальні етичні принципи та моделі ділового спілкування», «Морально-психологічна підготовка членів робочої групи до переговорів», «Мовні трафарети, які допомагають вести ділові розмови чи переговори» тощо. У зміст теми «Підбір персоналу», включити питання «Основні характеристики підбору кадрів», «Права робітників», «Відносини з колегами», «Проведення ділових зустрічей», «Робота в офісі». Тему «Правила ведення та написання протоколу ділових зустрічей» доцільно розширити і додати питання: «Поради новачкові в колективі», «Функції міжособистісного спілкування», «Перше враження» тощо [1].

Студентам, які навчаються за освітньою програмою «Банківська справа», також пропонується вивчення вибіркової навчальної дисципліни іноземною мовою «Комунікація у професійній діяльності». Робоча програма цієї навчальної дисципліни розглядає основи професійної комунікації, дозволяє зрозуміти природу мови як засобу спілкування, формує здатність виконувати роль культурного посередника між рідною культурою та іноземною, успішно долати міжкультурні непорозуміння та конфліктні ситуації, виявити себе як комунікативну особистість, сприяє формуванню соціокультурного компоненту у професійній діяльності. Основні напрямки вивчення дисципліни — комунікативна особистість, професійна комунікація у діловому контексті, міжкультурне професійне спілкування [2]. З погляду розвитку когнітивного компоненту професійної культури, навчальна дисципліна «Комунікація у професійній діяльності» не достатньою мірою розвиває професійні вміння та навички, якими студент повинен оволодіти для подальшого професійного вдосконалення. Тому вважаємо доцільним доповнити зміст дисципліни темами, які сприятимуть розвитку професійної культури майбутніх бакалаврів банківської справи. Наприклад, у темі «Комунікація як основний чинник соціальної взаємодії» розглядаються такі питання: «Природа комунікації», «Функції комунікації в сучасному інформаційно-насиченому суспільстві», «Роль комунікації у суспільстві», «Специфіка ділового спілкування». Для формування професійної культури майбутніх фахівців актуальними можуть бути додаткові питання: «Ділова розмова по телефону», «Ділові прийоми», «Організація взаємодії ділових партнерів» тощо. Тема «Види комунікації» розкриває суть вербальної та невербальної комунікації. За програмою студенти опановують такі питання: «Засоби комунікації», «Вербальні та невербальні засоби спілкування», «Основні функції мови», «Форми мовного спілкування», «Основні вимоги до ділової розмови», «Ділова кореспонденція», «Види письмових документів». Цю тему можна доповнити питаннями: «Міміка та жести», «Підвищення ділового статусу за допомогою проксеміки» тощо.

Отже, вивчення іноземної мови за професійним спрямуванням сприяє вдосконаленню володіння іноземною мовою, розширює знання про звичаї та культуру інших країн, підвищує здатність спілкуватися з іноземними фахівцями особисто, без перекладача, дає можливість продовжувати навчання за кордоном та використовувати знання іноземної мови на практиці, спілкуючись з іноземними колегами [3].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Іноземна мова (за професійним спрямуванням). Робоча програма навчальної дисципліни. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/24732>
2. Комунікація у професійній діяльності. Робоча програма навчальної дисципліни. URL: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/24726>
3. Чиханцова О.А. Значення іншомовного професійного спілкування для студентів немовних ВНЗ. URL: <http://ap.uu.edu.ua/article/10>.

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ЗНАНЬ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗАСОБАМИ ЕЛЕКТРОННИХ КУРСІВ НА ПЛАТФОРМІ MOODLE

Марина БІЛОЦЕРКОВЕЦЬ (Суми, Україна)

Вимоги життя в умовах карантину змінили традиційну парадигму освіти, встановивши нові кореляції між явищами знання і незнання, відомим і невідомим, усвідомленням, які знання є вартими того, щоб бути пізнаними і які не є актуальними [4, с. 2]. З початком карантину засоби підготовки майбутніх спеціалістів у Сумському національному аграрному університеті змінилися. Освітняни активно впроваджують онлайн-навчання, використовуючи електронні курси на платформі Moodle.

Результати теоретичних досліджень знайшли своє втілення у створенні електронного курсу «Німецька мова». Крім того, дослідження дозволило сформулювати певні принципи для того, щоб ефективно планувати та організовувати навчальний процес як онлайн, так і очно; створювати навчальний зміст для електронних курсів; сприяти пізнавальним процесам та підтримувати формування знань у студентів, враховуючи особливості покоління Z, до якого вони належать:

- Мотивація студентів до отримання знань потребує підтримки та визначення. Необхідно мотивувати студентів зрозуміти внутрішню логіку дисципліни, отримати знання та структурувати їх у кластери з урахуванням таких компонентів знань: «Я знаю, що» (інформація про зміст їхніх знань та незнання); «Я знаю, як» (інформація про вивчені алгоритми, що стосуються шляхів формування, розвитку та трансформації знань); «Я знаю, з якою метою» (розуміння значення інформації та діяльності з її отримання); «Я знаю» (самовизначення цих знань та відповідної інформації) [1].

- Навчальний матеріал має бути представлений у соціокультурному фоні. Знання відображають багато мотиваційно-сміслових, ціннісних факторів і цільових залежностей, які є ключовими для розкриття та розуміння суб'єктивного світу людини. Знання навряд чи можна отримати в повному обсязі, якщо не враховувати зазначені вище фактори залежно від умов життя людини, від того, як організована її взаємодія з природою та суспільством [5].

- Вирішальний механізм формування знань сьогодні вже не може базуватися на запам'ятовуванні. Будь-яка інформація може бути доступна миттєво, завдяки сучасним досягненням технологій. Студенти не повинні перевантажувати свій мозок марними знаннями, основний відсоток яких, як показує практика, згодом не використовується, але їхній розумовий резерв повинен бути звільнений і переорієнтований на розвиток їх умінь мислити, аналізувати, аргументувати і в кінцевому підсумку приймати правильні рішення [1;2].

- Необхідно заохочувати студентів проявляти ініціативу у навчанні. Студент має бути активним учасником навчального процесу. Сучасні вчені стверджують, що здобуття знань є безперервним процесом реконструкції досвіду. Джерелом знань є не фактичні дисципліни, а соціальна та індивідуальна діяльність студента. Зміст освіти представлений у вигляді міжпредметних систем знань, засвоєння яких потребує від студентів колективних зусиль щодо вирішення

проблем, реконструкції практичної діяльності, гейміфікації занять, розвитку індивідуальної навчальної самостійності [6].

- Позитивні відгуки щодо навчальної діяльності студентів повинні постійно надаватися викладачами. Освітняни мають бути залучені в міцні наставницькі стосунки, хоча їхні межі та доступність мають бути чітко обговорені зі студентами. Сприятливе середовище для чесної дискусії забезпечує критичну взаємодію між студентами та науковцями, дає можливість студентам висловлювати свою думку та заохочує їх до більш аналітичного вивчення предмета [5].

- Слід надавати перевагу візуальним методам надання інформації. Поєднання слів і зображень дає потужний навчальний вплив, особливо коли слова та образи стають значущими, оскільки містять раніше засвоєні знання. Ефективне закріплення вивченого в основному запускається візуально. Оскільки візуальне уявлення забезпечує фактичний запуск повної пам'яті, засвоєні знання переносяться з робочої пам'яті в довгострокову пам'ять. Необхідно забезпечити студентів численними наочними матеріалами, такими як: ілюстрації, інфографіка, схеми, презентації. Хронометраж або ескіз добре підходять для створення конспектів для повторення навчального матеріалу студентами, оскільки вони сприяють здатності студентів розуміти відношення цілого до різних його частин і сприяють їхньому осмисленню [1;2].

- ІКТ є непересічно важливими для формування знань студентів покоління Z. Кліпове мислення студентів покоління Z передбачає фрагментарне сприйняття інформації, бажано з малюнками та анотаціями. Читання класичних підручників з кожним роком стає все більш неефективним. Тому навчальний процес можна перенести в цифровий простір, де можна підтримати досягнення нових знань за допомогою веб-сайтів, подкастів, симуляцій, інтерактивних підручників на YouTube, освітньої гри в Інтернеті та посилань на надійні джерела в Інтернеті. Діагностику та контроль засвоєних знань можна ефективно виконувати за допомогою багаторівневих верифікаційних тренінгів та атестаційних тестів онлайн [1].

Отже, реальні умови життя в період пандемії вимагають серйозного переосмислення традиційних методів навчання та спілкування в академічному середовищі. Результати теоретичного узагальнення виявили необхідність забезпечення ефективності процесу формування знань з урахуванням досягнень сучасних педагогічних підходів, створених для емерджентного навчання, та психологічних особливостей студентів покоління Z [1;4].

Пандемічне та постпандемічне суспільство вимагає від освітян та науковців проведення важливих змін у вищій освіті, таких як перехід до діяльності, орієнтованої на студента, впровадження освітніх цифрових платформ та змішаної системи занять, сортування важливих знань відповідно до фактора їх емерджентності та принципу перформативності [3].

Виявлено, що когнітивні стилі студентів, а також навчальні та діагностичні підходи викладачів також потребують адаптації до особливостей онлайн-навчання. Для того, щоб залишатися затребуваними в епоху штучного інтелекту, молоді люди повинні постійно вчитися, здобувати нові навички та бути гнучкими у зміні своєї діяльності [3].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Bilotserkovets, M., Fomenko, T., Kobzhev, A., Berestok, O., Shcherbyna, Y., Krekoten, O., & Kurinnyi, A.(2021). Dual Nature of Students' Knowledge Formation in the Pandemic Period:

Pedagogical and Psychological Aspects. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*, 13(3), 246-261. URL: <https://doi.org/10.18662/rrem/13.3/450>

2. Bubich, O.A., Gilevich, E.G., Lushchinskoi, O.V., & Savich, E.V. (2016). Clip thinking and organization of the pedagogical process at the university. Modeling of effective speech communication in the context of academic and professionally oriented interaction. BSU. URL: <http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/159350/1/65-71.pdf>

3. Chang, H.S. (2020). Online Learning in Pandemic Times. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*, 12(2Sup1), 111-117. URL: <https://doi.org/10.18662/rrem/12.2Sup1/296>

4. Verburgt, L. (2020) The History of Knowledge and the Future History of Ignorance. *KNOW: A Journal on the Formation of Knowledge*, 4(1). 1-24. URL: <https://doi.org/10.1086/708341>

5. Weinstein, Y., Madan, C.R., & Sumeracki, M.A. (2018). Teaching the science of learning. *Cognitive Research: Principles and Implications*, 3(2). URL: <https://doi.org/10.1186/s41235-017-0087-y>

6. Zhu, X., & Liu, J. (2020). Education in and After Covid-19: Immediate Responses and Long-Term Visions. *Postdigital Science and Education*, 1(1). URL: <https://doi.org/10.1007/s42438-020-00126-3>

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR INCREASING THE EFFICIENCY OF FOREIGN LANGUAGE TRAINING OF MEDICAL STUDENTS

Mariia ALEKSIEIEVA (Kharkiv, Ukraine)

Foreign language education of future doctors in Ukraine is being reformed taking into account the main achievements of European countries, according to such Council of Europe documents as "Bilingual education: key strategic objectives", "European guidelines for language education: study, teaching, evaluation" [2], "European language portfolio ", " On modern languages"[4] and requirements for European exams.

Personal (international conferences, seminars, scientific internships) and virtual communication (e-mail, Skype) with foreign colleagues, with English-speaking patients treated in Ukrainian clinics, reading scientific articles from various scientific medical journals, working with English-language medical sites makes high demands. requirements for the level of foreign language training of medical students.

A foreign language, being a compulsory, but not a leading discipline in non-linguistic universities, should, on the one hand, be a tool for acquiring knowledge, and on the other hand, perform an educational function through the subject, aimed at instilling love for one's profession, forming a respectful attitude towards other cultures, spiritual and moral values of different peoples, the formation of the intellectual potential of the individual and the professional competence of the future specialist. Teaching a foreign language contributes to the realization of the modern goal of education - the education of a professional specialist capable of quickly solving professional problems using the potential of the global information space. In this case, the process of forming the professional foreign language competence of students of medical universities in the information and educational environment acquires special significance. Some researchers believe that we should talk about the assimilation by students of special knowledge, skills and abilities necessary for the future activities of a specialist. So, B.M. Bim-Bad believes that professional training is "a system of professional training aimed at accelerating the acquisition of the skills necessary for the student to perform a specific job, a group of jobs" [3, p. 223].

Exploring the specifics of teaching foreign languages in universities of various profiles, a number of scientists (P. Bekh, L. Birkun, T. Kavitska, O. Kiselova, V. Maslova, S. Nikolaeva) define competence as a set of knowledge, skills and abilities formed in the process learning a particular discipline, the ability to perform certain activities based on the acquired knowledge, skills and abilities. I.A. Zimnyaya, considering key competencies as a new paradigm of the result of modern education, defines the professional competence of a graduate of a non-linguistic university not only as a volume of general scientific and specialized knowledge, but also as a level of foreign language proficiency sufficient for successful functioning in situations of professional foreign language communication [5, p. 130].

Based on the analysis of scientific sources, an own understanding of the concept under study has developed. At the same time, we want to emphasize that the “professional” component is considered in this paper in the aspect of the profession of a doctor. Professional foreign language competence is a dynamic integrative quality of a person, which implies that she has a certain amount of language knowledge, the ability to apply them in the subject area of medicine and allows her not only to navigate in foreign medical literature, extract valuable information from it, but also use a foreign language as a means of professional communication. The point of view of V.D. Borshovetska agrees with the opinion of Ignatenko V.D., who emphasizes that “the formation of cognitive interests is a necessary prerequisite for the professional training of specialists and the formation of their professional interests” [1, p. 130].

A technology for implementing a theoretical model has been developed, which forms the basis for practical actions for building a pedagogical process for the formation of professional foreign language competence of medical students in an information educational environment: the structure of software and methodological support and its content, innovative methods (a student's language portfolio, an elective special course "Medical English" , thematic lesson plans, taking into account the possibilities of the information and educational environment; guidelines for conducting classes in a foreign language in a multimedia computer class; a set of problem situations on medical topics; a system of exercises; textbooks "English for medical students" in 2 parts and "Medical English" ” (“Faculty of Medicine”, specialization “Health Care”)

Developing a methodology for the formation of professional foreign language competence of students, we took into account the components of the content of teaching a foreign language in a medical university: a) language and speech material in general medical terminology, b) professionally oriented texts, c) topics and situations of professional communication in the field of medicine, d) sociocultural knowledge, skills and abilities, e) non-verbal means of communication. It is determined that this process should have a practical orientation, be focused on socially active learning, joint activities and dialogical communication of the subjects of the educational process. The formation of professional foreign language competence of students of a medical university will proceed with great results if it is based on specially organized educational activities in the information educational environment using information and communication technologies that create conditions for students to work on all types of foreign language speech activities and for real communication in the field of professional communications. Based on the analysis of the existing system of professional training in a medical university, we came to the conclusion that in the conditions of an information and educational environment, it is in need of new

educational technologies that are not provided by existing approaches to learning. The student must be taught to use a foreign language as a tool for critical analysis, scientific research, experimentation and cooperation, a source of information within the profession required for a successful existence in the modern information society.

REFERENCES

1. Ignatenko V.D. Electronic case for teaching future translations of annotative and abstract translation / O. B. Bigich, D. A. Rusnak, V. 5 V. Strilets, T. I. Korobeinikova, O. V. Yaroshenko, V. D. Ignatenko / Zag. i Sciences. ed. O. B. Bigich // Case study and podcast of the technology of molding intercultural competence: coll. monograph. - K.: View. center of KNLU, 2017. - S. 117-132.
2. Global European Recommendations for modern education: education, presentation, evaluation [text] / sciences. ed.: prof. S. Yu. Nikolaev. - Kiev: Lenvit, 2003. - 273 p.
3. Psychology and pedagogy: just about the complex. Popular essays and sketches / B. M. Bim-Bad. - M.: Publishing House of MPSI; Voronezh: NPO "MODEK", 2010. - 144 p.
4. Recommendation No. R to the Committee of Ministers for the Radiation of Europe [Electronic resource]: About contemporary movies: praised. By the Committee of Ministers on 17 February 1998 at the 623rd meeting of intercessors of the ministers. – Access mode: www.coe.kiev.ua/docs/km. – Name of the screen.
5. Zimnyaya I.A. Psychological aspects of teaching speaking in a foreign language: Book. For the teacher. - 2nd ed. – M.: Enlightenment, 1985. – 160 p.

DEVELOPING CRITICAL THINKING SKILLS IN THE ESP CLASSROOMS AS A MEANS OF FORMING PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE MILITARY AVIATION ENGINEERS

Valentyna RYBIAK (Kharkiv, Ukraine)

Living in a contemporary information society poses a new challenge to educators. Much time has passed since a teacher and books were the only sources of information and knowledge future specialists applied in their job after graduating from the university. Nowadays students deal with large flows of information on daily basis, and it is crucially important to teach them to analyze information, to differentiate trust-worthy pieces of information and fakes and to make conclusions based on facts, personal assumptions and considerations.

The objective of this work is to substantiate the importance of critical thinking skills for forming professional competence of future military aviation engineers.

Critical thinking is a complicated mental activity that results in gaining an ability to draw conclusions, to prove personal point of view and obtaining a skill of giving substantiated considerations. It plays a great role for developing an independent and successful personality. The personality with highly developed critical thinking skills is able to analyze and compare information, evaluate how reliable different sources of information are, he/she can ask questions, make assumptions, consider alternatives, face the problem and offer solutions. Specialists with these qualities are in great demand with employers, so the primary goal of professional training is to evolve the above mentioned skills in students.

ESP teachers use specialized textbooks, authentic audio and video clips and authentic printed texts at the lessons with future military aviation engineers.

At the beginning of the ESP course cadets study the topic "Aircraft Basics". It includes the basic structure of an aircraft, parts of an airplane, parts of a helicopter and spatial relationships. Cadets learn in English how to name different parts of

aircraft, types of maneuvers they can perform and how different structural elements help a pilot to control the movements of an aircraft. At this initial stage for developing critical thinking skills cadets are given the task to find the odd word. For example: pitch – yaw – *dive*, *maneuver* – ascend – descend, *ascend* – dive – descend, horizontal stabilizer – rudder – *skid*. Their task is not only to choose the word, but also give detailed substantiation of their choice. Cadets are also asked to find common features and differences between helicopter and airplane structures and to discuss the following issues:

- *Why do various types of aircraft have the same basic structure but can perform different missions?*
- *What makes a helicopter such a unique aircraft?*
- *What maneuvers can a fixed –wing aircraft perform, but a helicopter cannot?*
- *What movable and unmovable flight control surfaces can you name? How do they differ? What functions do they serve?*

The set of topics that covers the detailed study of aircraft types includes several stages. At the preparatory stage cadets learn the words that denote the specifications all aircraft are characterized by. For example: *length* – довжина, *weight* – вага, *combat range* – радіус ураження, *service ceiling* – максимальна висота польоту, *maximum take-off weight* – максимальне підйомне навантаження, *payload* – корисне навантаження, *wingspan* – розмах крила *etc.*

At the next stage cadets read authentic texts and watch video about different types of aircraft and complete the table with necessary data as given below:

The name of a bomber	B-1b Lancer
Low level speed	0,92 Mach (1158 kl/hr)
Type/role	Low-altitude strategic bomber
Design (type of a wing)	Swept-wing (angle can be changed from 15 degrees to 67.5)
First flight/produced	1994 / 1998
Length	45 meters
Wingspan	42 m fully deployed/extended, 24 in swept-wing back position
Engines (number, types)	4 turbofan engines, each produces 17 390 pound-force thrust (LBF = 65 кН) dry and the thrust of 30 780 (= 139 кН)with afterburner on
Crew	4 (2 pilots, offensive system officer, defensive system officer)
Systems onboard	Terrain following system
Combat range	5543 km
Service ceiling	18000 m (can fly at 60 m)
Weapon bays (number; internal/external)	8 external hard points for 23000 kg of ordnance, 3 internal bomb bays that carry 34000 kg of ordnance

Cadets are given individual tasks and complete the data about different aircraft. They ask questions to each other and exchange information. On the basis of received information cadets make conclusions about the appropriateness of employing these aircraft for certain missions. Much attention is paid to revealing peculiarities of the structure and their influence on the specifications, finding strong and weak points. These activities undoubtedly facilitate the development of critical thinking skills.

One of the efficient ways that can help to master critical thinking skills is creating life-like situations. Cadets, for instance, can imagine themselves as the members of operational headquarters and their task is to decide what aircraft can be deployed for a certain operation and to stipulate their point of view. While performing cadets have to refer to trusted information and verified sources and use the following set expressions: *I cannot agree with you, I totally disagree, I see your point but, how can you prove...? I am absolutely sure...*

After reading the text cadets can do an information-gap exercise. It helps to systematize and analyze the information.

It was designed as .....

It is used for....

It can perform....

It has.....to

It is equipped with....technologies

It is characterized by...

The task helping to teach to put forward hypotheses and prove them is the description of themed pictures. While doing the task, cadets should use linking words, phrases and expressions which help them to explain, analyze, suggest, compare and contrast (*one reason for this is..., one solution would be to..., as I am informed..., taking...into consideration..., on the other hand... etc.*)

The ESP lessons give teachers countless possibilities to facilitate their students' critical thinking skills and, as the paper proves, it enhances the professional competence of future military aviation engineers.

REFERENCES

1. Рудницька К.В. Сутність понять «компетентнісний підхід», «компетентність», «компетенція», «професійна компетентність» у світлі сучасної освітньої парадигми. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2016. Вип. 1(38). С. 241-244.

2. Sladjana Zivkovic. Critical Thinking Development in the ESP Course for Engineering Students Based on Bloom's Taxonomy. *4th International Conference On Research In Humanities and Social Studies 7-9 May 2021*. Milan-Italy. URL: <https://www.dpublication.com/wp-content/uploads/2021/05/4-1004.pdf> (дата звернення: 17.02.2022).

3. Air Force. Book 1. Gregory L. Gross, Jeff Zeter\Express Publishing, 2011. 38p.

ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ ДО ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Катерина БАБЕНКО (Запоріжжя, Україна)

Викладання іноземної мови на немовних факультетах передбачає формування у студентів навичок спілкуватися англійською мовою в професійній галузі. Актуальність обраної теми: розбір існуючих технологій навчання професійного спілкування. Новизна дослідження: впровадження активних засобів професійної англомовної підготовки студентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Викладачі вважають, що вміння спілкуватися англійською мовою на професійному рівні значно підвищує конкурентоспроможність фахівця [1, с. 4; 2, с. 24]. Володіння мовою допомагає спеціалісту контактувати з англомовними колегами з інших країн, брати участь

в обговоренні виробничих питань, підтримувати розмову в повсякденному та професійному спілкуванні [1, с. 4; 5, с. 17-18].

Н. Є. Дмитренко головною метою успішного професіонального контактування вважає присутність співпраці педагога і студента, наявність спеціальних знань в соціальній та культурній сферах [1, с. 4]. Н. Є. Огородник признає, що в процесі розвитку професійної компетентності фахівця особливе значення має професійна ідентичність. Вона сприяє постійному ефективному вдосконаленню навичок професіонального спілкування [2, с. 25]. О. С. Синєкоп наполягає на комплексному формуванні іншомовної компетентності з урахуванням розвитку всіх видів іншомовної діяльності [4, с. 4].

В. О. Юхименко впроваджує особистісно-діяльнісний підхід до навчальної діяльності студентів. Педагог радить враховувати психологічні якості студентів при навчанні спілкуванню [6, с. 20]. Особливу увагу викладач надає вмотивованості навчання студентів [5, с. 21]. Н. Є. Огородник [2, с. 25] та В. О. Юхименко [5, с. 19-21] навчають студентів самостійно оволодівати необхідними навичками іншомовного спілкування, вчитися самооцінці комунікативної компетентності, добиватися ефективності у власній професійній комунікації з колегами.

Вдосконаленню фахових навичок, на думку Н. Є. Огородник [2, с. 26] та В. О. Юхименко [5, с. 19-20], сприяє володіння професійною термінологією та типовими для ділового мовлення кліше. Н. Є. Дмитренко [1, с. 6], О. С. Синєкоп [3, с. 10], В. О. Юхименко [6, с. 20] для формування навичок англomовного спілкування пропонують студентам мовленнєві професіональні ситуації. Н. Є. Дмитренко в залежності від навчальної мети використовує ситуації ізольовано або у комплексі [1, с. 6].

О. С. Синєкоп здійснює формування професійного спілкування засобами диференційованого навчання [4, с. 4]. Педагог пропонує практичні вправи для із урахуванням різного рівня компетентності студентів. [4, с. 6-13]. Особливу увагу викладач надає зв'язку іноземної мови з фаховими дисциплінами, використанню на заняттях з іноземної мови автентичних матеріалів, проектній діяльності, рольовій грі. В. О. Юхименко [6, с. 23] для активізації формування професійної іншомовної компетентності використовує відеозаписи, різні види діалогів, наближені до реальних умов комунікативні ситуації [6, с. 23].

Мета дослідження – проаналізувати запропоновані технології формування у студентів навичок професійного спілкування англійською мовою.

Короткий опис методів виконання дослідження. Низька мотивація студентів до оволодіння професійною термінологією пояснюється недостатньо сформованими навичками самостійної роботи. При застосуванні диференційованого навчання студенти можуть працювати в парах, малих групах або особисто. Студентам пропонуються різнорівневі завдання, які вони обирають без допомоги викладача. Якщо студенти працюють в парах або малих групах по 3-4 особи, їм доводиться спілкуватися між собою, розподіляти ролі, запропоновані в ситуаціях.

Студентам надаються зразки діалогів на професійну тематику: «Влаштування на роботу», «Телефонна розмова з компанією», «Замовлення номеру в готелі», «Знайомство з фірмою», «Обговорення планів роботи» тощо.

Студенти читають діалоги по ролях вголос, перекладають кожний свою роль або (за бажанням) міняються ролями при перекладі. За можливості діалоги

прослуховуються колективно. Паралельно студенти слідкують за текстом. На практичному занятті викладач звертає увагу на професійну термінологію та кліше, характерні для ділового мовлення.

Для ефективного засвоєння професійних фраз та термінів студентам надаються картки за певною темою. На кожній картці написана фраза або термін англійською мовою та мовою перекладу. Студенти повинні знайти правильні відповідності. Якщо в групі формується декілька малих груп, можна провести змагання: яка група скоріше збере картки.

Корисним є розподіл кліше на дві групи. До першої групи включаються фрази, які вживаються в загальному діловому спілкуванні (Let me introduce myself. Let me introduce my staff to you. I'd like you to meet Mr. White. Let's get down to business). До другої групи студенти відносять фрази, характерні для спеціальності (What is the total annual output of the factory? We would like to buy a consignment of your products. Who will coordinate the cooperation?). Кожне слово необхідно використати у реченні. Надану фразу необхідно продовжити двома-трьома реченнями. Таким чином, студенти навчаються вживати специфічну термінологію не ізольовано, а в тексті.

Після опрацювання всіх фраз та слів студентам навчаються спілкуватися на пропоновану тему, вживаючи вивчені кліше. За бажанням студенти можуть записати діалог у ролях, а потім прочитати його. Слід звернути увагу майбутніх фахівців, що на вищу оцінку будуть заслуговувати усні, але граматично правильні висловлювання. Зауважимо, що студенти мають побудувати спілкування на близьку для них тематику або обговорити ситуацію, що дійсно мала місце на виробництві.

Результати дослідження. Урахування рівнів володіння іноземною мовою мотивує студентів до самостійного опрацювання пропонованої теми. Врахування психологічних особливостей сприйняття інформації створює для студентів комфортне оточення, активізує їхнє бажання засвоїти навчальний матеріал. Уведення елементів гри, змагання, наближення навчальних ситуацій до реальних або обговорення справжніх ситуацій допомагає студентам у розвитку навичок іншомовного спілкування.

Висновки. При формуванні у студентів навичок професійного спілкування ефективними являються технології професійно-орієнтованого спілкування, професійної ідентичності, диференційованого навчання. Опрацювання навчального матеріалу за допомогою різнорівневих завдань допомагає студентам швидше засвоїти мовні особливості своєї спеціальності. Комплексне використання активних методів навчання сприяє ефективному формуванню навичок професійного спілкування англійською мовою.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Дмитренко Н. Є. Теоретико-методичний аспект професійно орієнтованого англомовного спілкування. *Іноземні мови*. 2020. № 1 (101). С. 3 – 9.
2. Огородник Н. Є. Професійна ідентичність як фактор формування англомовної комунікативної компетенції майбутніх моряків. *Іноземні мови*. 2017. № 4 (92). С. 23 – 29.
3. Синькоп О. С. Критерії оцінювання результатів диференційованого навчання професійно орієнтованого англомовного спілкування майбутніх ІТ-фахівців. *Іноземні мови*. 2019. № 3 (99). С. 3 – 17.
4. Синькоп О. С. Принципи диференційованого навчання професійно орієнтованого англомовного спілкування майбутніх ІТ-фахівців. *Іноземні мови*. 2019. №1 (97). С. 3 – 15.

5. Юхименко В. О. Зміст професійно орієнтованої компетентності в англomовному діалогічному мовленні курсантів з інформаційних систем та технологій. *Іноземні мови*. 2019. №1 (97). С. 16 – 21.

6. Юхименко В. О. Психолого-педагогічні чинники формування професійно орієнтованої англomовної компетентності в діалогічному мовленні майбутніх офіцерів. *Іноземні мови*. 2019. № 3 (99). С.18 – 25.

DEVELOPMENT OF TEACHING ESP IN SLOVAKIA

Lina SMIRNOVA (Kropyvnytskyi, Ukraine)

Political, economic and social changes in 1989 highly influenced the thinking of Slovak people and resulted in a serious reform of foreign language education. Since then Foreign Language teaching has been introduced into the curricula at all school levels and the English language has been playing a major role. Foreign language teachers were given more space, for instance, more teaching hours per week and a wider range of teaching materials. Variety of teaching technics became accessible and were used by teachers. Simultaneously, growing social demands in the field of professional growth and communication and cooperation with other countries influenced not only foreign language teaching at primary and secondary schools that English became a compulsory subject, but it called for the establishment of a number of private foreign language schools throughout Slovakia. Also, media and information technology were very powerful channels through which English was spread. Gradually, especially for young people, it became obvious that it was impossible to be competitive in the labour market and join the current world without speaking and understanding this foreign language.

S. Shandruk believes that looking back analytically on dramatic developments typical of countries of Eastern Europe nowadays provide for our country new avenues of the renewal process due to the changed public approach to societal issues and challenges on the path of nation advancement. We support her point of view that reform of the educational sector of Ukraine is using world experience of human adaptation to life under competitive conditions of contemporary society. The integration of Ukrainian education system into European and world educational space is associated with the rethinking of national experience, finding mechanisms of adaptation of positive foreign experience to modern realities [3, p. 33].

At the turn of the eighties and nineties all the curricular components were compulsory and rigidly prescribed, i.e. students did not have any choice in what or when to study. Moreover, the main emphasis was put on the theoretical knowledge and factual information about the language and literature, and not on foreign language communicative proficiency and teaching skills of trainees.

In the mid-nineties the new design of the curricula was highly influenced by British training models and the needs of Slovak schools reflecting the situation in the labour market. That influence caused the main focus to be shifted onto practical aspects of training: fostering a high level of communicative competence and teaching competence and the skills of trainees. The extension of English as a foreign language teaching at Slovak schools made teacher trainers introduce new methodology courses in teacher training: secondary vocational and technical schools needed teachers skilled in teaching ESP, whereas primary schools needed teachers trained in teaching English to young learners. Moreover, cultural aspects in teaching English as a foreign

language were shifted from teaching about British life and institutions to teaching cross-cultural issues, as a result of using English not only for communication with native English speakers but also as a language of international communication, i.e. lingua franca. In addition, the rigid structure of compulsory courses was loosened by introducing a number of electives and optional courses. Furthermore, the content of the curricula was also reflected in a new modular and credit system of study. The aforementioned changes resulted in a slightly different trainees' professional profile whether within a faculty or faculties in Slovakia [1].

The position of the English language at all universities in Slovakia is very strong. They have departments of foreign languages among which English is given a leading role. These departments were established either centrally, covering the needs of all university faculties, or more often there is a foreign language department at each faculty within the university. As faculties prepare experts in different fields of study and their study courses are approved by their own Boards of Trustees they have the power to tailor their language curricula in accordance with the faculty needs. That is why one can find only some differences in the character of teaching ESP at different faculties and universities.

Looking at the development of curricula within the last decade of the 20th century there were many changes in the character of their content, though the basic components in their structure were respected and preserved. The main difference can be seen in the way the courses were offered to teacher trainees.

Due to the challenges, experts have been asked to work out a new functioning modern system of Life-Long-Learning (LLL). One of them was prepared by a team of university teachers in the College of Education in Nitra and submitted to the Ministry of Education for national debate. The system suggests a three-stage LLL, the parts of which are mutually linked and influenced. The first stage is obligatory for all teachers in all types of schools. The second and third stages are optional but of a professional and financial benefit to those teachers participating in them [2].

The study presented above clearly shows that foreign language teaching in Slovakia is given much support and attention and it has become more systematic and efficient during the last decade. Innovation of old school documents and the introduction of a number of new ones has determined its development, directions and strategies. New methods of teaching ESP, new teaching materials and the prospects for the use of foreign language in future profession attract both language teachers and their students who are aware of their importance and necessity for their future language skills and competitiveness in the European labour market. In the coming years there are still some challenges which have to be coped with. One of the most demanding challenge is the creation of national (bilingual) sets of foreign language and ESP coursebooks and some supplementary teaching materials making use of modern media and technology. In the context of blended and distance learning, technology and media is another big challenge not only for learners who are very keen on using them, but also for their teachers who have to be trained (pre-graduates) or re-trained (post-graduates) in this field so that they can appropriately and efficiently use them in everyday teaching.

REFERENCES

1. Beresová, J. (2002). Maturitná skúška z anglického jazyka ako validný, reliabilný a objektívny merací nástroj jazykovej a komunikatívnej kompetencie žiakov, Dizertacná práca,

Bratislava, FF UK. BUTASOVÁ, A. et al. (1997). PHARE: Obnova vzdelávacieho systému. Vyucovanie cudzích jazykov, Bratislava, Pdf UK.

2. Gromová, E., Prelotníková, S. (2000). "Vyucovanie prekladu na slovenských vysokých školách", in Teaching Foreign Languages to Adults, Nitra, FF UKF, str. 311-317.

3. Shandruk Svitlana, "Reforming of teacher education: adaptation of international experience", NAUKOVI ZAPYSKY Seriya: Pedagogični nauky, Vypusk 150 (2017): 33-35. KDPU im. V. Vynnychenka <http://dspace.kspu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/2214/1/Reforming%20of%20teachereducation%20adaptation%20of%20international%20experience.pdf>

ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ ЗАСОБАМИ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Ольга ГАБОРЕЦЬ (Кропивницький, Україна)

Ольга ЛУНГОЛ (Кропивницький, Україна)

Інформаційні технології – це невід’ємна частина мовної складової, оскільки знання іноземних мов є запорукою успішного оволодіння технологією, отримання інформації з первинних джерел та надає можливість бути в курсі останніх технічних та медичних розробок у найкоротші терміни. Студенти, які опановують іноземні мови, можуть обробляти актуальні матеріали з електронних версій відомих іноземних видань, спілкуватися за допомогою листування на веб-сайтах міжнародних молодіжних журналів.

Викладаючи іноземну мову в Донецькому національному медичному університеті, викладачі намагаються не лише використовувати традиційно впроваджені технології, які стали невід’ємною складовою методів навчання мови: Інтернет-ресурси (текстова, аудіо- та відеоінформація, електронна пошта, форуми, чати); електронні лексикографічні джерела (локальні та мережеві версії); мультимедійні підручники та інтерактивні книги, а також новітні ІТ, які є рушійною силою для кращого навчання: мобільні додатки, онлайн-квести, один із засобів ІТ - BYOD, що означає «принесіть власний пристрій» (для уроків), суть якої полягає в тому, що гаджет стає інструментом навчання та перетворює уявлення учнів про потенціал їх електронних пристроїв та дає можливість використовувати в школі під час вивчення мови, яка раніше була заборонена; позакласні заходи, що інтегрують використання ІТ з природничими, гуманітарними та професійно-технічними предметами. У процесі навчання професійного спілкування іноземною мовою використовуються різні види роботи із сучасними інформаційними технологіями, які сприяють підвищенню мотивації, а отже, самостійності після класної роботи [1].

Методичні рекомендації для викладачів «Використання інформаційних технологій при вивченні англійської мови по спеціальності 221 “Стоматологія” (на прикладі мобільного додатку Kahoot!)» (Пишногуб М. В., Габорець О. А., Смірнова Л. Л.) [2] – пропонують досвід використання ІТ при організації навчального процесу, розкривають нові можливості вдосконалення навчання, використовуючи ресурси мобільних гаджетів при всіх формах навчання при викладанні дисципліни «Іноземна мова за професійним спрямуванням».

Прогнозований результат використання мобільного додатку Kahoot! студентами:

– швидко запам’ятання пропонованого матеріалу;

- розвиток самостійності та мотивації самовдосконалення за рахунок використання інформаційних технологій;
- розвиток вищих психічних функцій (мислення, пам'ять, увага);
- прояв підвищеного інтересу до предмета, що вивчається.

Розроблені методичні рекомендації містять загальну інформацію про додаток Kahoot!, призначені для використання викладачами під час підготовки до практичних занять та самостійної роботи студентів, а також допоможуть ефективно використати даний ресурс у дистанційному навчанні, що є досить актуальним у наш час.

Тестовий матеріал методичних рекомендацій «Використання ІТ при вивченні англійської мови по спеціальності 221 “Стоматологія” (на прикладі мобільного додатку Kahoot!)» спрямований на забезпечення викладачів і студентів закладів медичної освіти навчально-методичними матеріалами для створення тестів на базі платформи Kahoot! по спеціальності «Стоматологія», а також є підґрунтям для мотивації у студентів розвитку самовдосконалення засобами ІТ.

Впровадження сучасного навчання ІТ-комунікації з майбутнім професійним напрямком, дозволяє студентам усвідомити важливість іноземної мови у професійному розвитку, навчає вдосконалювати свої знання та застосовувати їх на практиці – здійснювати пошук та аналіз іноземних мовних засобів та Інтернету, готувати повідомлення дослідження на професійні теми.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Габорець О.А. Технології мультимедія як інструмент самовдосконалення при вивченні іноземної мови у ВНЗ / О. А. Габорець, М. В. Пишногуб // International Forum: Problems and Scientific Solutions: Proceedings of the 1st International Scientific and Practical Conference (January 16-18, 2020), Melbourne, Australia: CSIRO Publishing House, 2020.–Р. 110–113.
2. Пишногуб М. В. Використання інформаційних технологій при вивченні англійської мови по спеціальності 221 «Стоматологія» (на прикладі мобільного додатку Kahoot!)» (українською та англійською мовами) / М. В. Пишногуб, О. А. Габорець, Л. Л. Смірнова: [методичні рекомендації для викладачів]. – Кропивницький: ТОВ «Полімед-Сервіс», 2021. – 80 с.

Section 4.

English for Science

and Technology.

FORMATION AND IMPLEMENTATION OF ENGLISH VOCABULARY AS THE LANGUAGE OF THE PROFESSION FOR THE NATURAL AND APPLIED SCIENCES

Nataliia SOLOSHENKO-ZADNEPROVSKAYA (Kharkiv, Ukraine)

In accordance with the new realities of the modern labor market, today's graduates are required not only to be proficient in and demonstrate knowledge of a foreign language, but also to be proficient in a specialized, narrow vocabulary in accordance with their profession. It is necessary for him to learn the main task - to acquire knowledge necessary for acquaintance with foreign achievements, to get the skills of using this language for communicating with his foreign-speaking colleagues, reading specialized literature in this language. Thus, the role of a modern English teacher is changing significantly. He is faced with the difficult task of learning - not just to teach a modern student a lexical unit, but to give a special terminology related to the chosen specialty. It should also be borne in mind that the interaction of a student-teacher, the orientation towards cooperation and the active participation of the student himself, develops the personality of the student, forms his communicative competence, and provides comfortable conditions for self-improvement. The knowledge of the world and of ourselves in this world opens up new horizons, alternative ways of solving problems without stereotyping and patterns.

In this article we will share the most effective strategy for mastering and memorizing the English language vocabulary for biological students, initiated by the teacher and embodied in the program of lessons planning. For the first time it is necessary to clarify the complexity of the concept of «vocabulary of English language». We traditionally believe that learning a foreign language is learning an English word with its meaning in the native language, as well as the ability to recognize and use it correctly. However, as the researchers write in this respect, learn the word is not just to remember its meaning, but also to learn and remember its stylistic identity, compatibility, grammatical features as it is written, and its frequency» [7, p. 5]. The main difficulties in mastering and memorizing the new special vocabulary are related primarily to its multiple meanings, its synonymous character, and it is necessary to take into account the huge number of words similar in sound and writing. All educational strategies are divided into several groups: memory, cognitive, compensation, metacognitive, affective, social. Memory strategies are all techniques that help to remember, store and quickly retrieve. This includes exercises to create mental connections. For example, the way new expressions are memorized in context, the use of associations, and regular repetition.

Cognitive strategies are methods and techniques that help to understand, interpret and reproduce new words and constructions of the English language. It is the practice and repetition, analysis and comparison, as well as the ability to structure the acquired knowledge in the form of notes, tables, graphs and presentations, which greatly facilitate the further use of the new language material. This strategy requires a high degree of responsibility from the teacher, because there is a risk of incorrect memory of the lexical unit, and subsequent misuse. After all, we all know in practice how hard it is to erase from memory already existing incorrect translations of words. Therefore, the teacher has to give the correct option in terms of all aspects of perception, remembering and reproduction of the lexical unit.

Compensation strategies are compensatory strategies, the ability to quickly and easily replace an unknown word with a synonym for construction, and to paraphrase and explain in other ways. It should be stressed that the strategy we are considering significantly reduces the level of anxiety, encourages the learner to include the creative component, and allows for error.

Metacognitive strategies – control of own learning progress. Here, too, the teacher plays a leading role, as he helps, in the infinite breadth of existing information, to extract the necessary information for use in future professional activities. Moreover, only the teacher can detect distortions in the process of monitoring and verifying the results of the knowledge acquired. Affective strategies are ways and means of controlling and managing one's emotions, increasing the motivation of learners, and adapting to the learning environment. It is also the responsibility of the teacher, who creates the best possible conditions for emotional involvement in the learning of the new English special vocabulary.

Social strategies are the development of intercultural communication, socialization, empathy and understanding. It must be borne in mind that the process of learning English does not take place in a language environment, so the creation of the necessary atmosphere corresponding to a favorable immersion in linguistic lexical situations is so important for students in an educational setting.

Thus, the above-mentioned strategies are powerful and efficient tools in mastering the highly professional vocabulary of the English language for non-linguistic specialties. The result of the correct and literate combination of these is an increased motivation for study and the determination of the target orientation of student's professional activity.

REFERENCES

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. українського видання С.Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
2. Програма з англійської мови для професійного спілкування / [Бакаєва Г.С., Борисенко О.А., Зуєнок І.І. та ін.]. – К.: Ленвіт, 2005 – 119 с.
3. Laufer B., Rozovsky-Roitblat B. (2014) Retention of new words: quantity of encounters, quality of task, and degree of knowledge. *Language Teaching Research. Special Issue: Vocabulary Research and Pedagogy*, 1(2). — pp. 1–15.
4. O'Malley J. M., & Channot A. U. (1990). *Learning strategies in second language acquisition*. New York: Cambridge University Press. — p. 172.
5. O'Malley (1985). *Learning strategies used by beginning and intermediate students*. In *Language Learning*, 26 (1), pp. 17–28.
6. Oxford R. (1990) *Language learning strategies. What every teacher should know*. Rowley, Mass.: Newbury House. — pp. 284–297.
7. Schmitt N. (2000). *Vocabulary in language teaching*. New York. — Cambridge University Press. — p. 224.

THE ROLE OF AN INTEGRATED FOREIGN LANGUAGE TEACHING OF STUDENTS OF NATURAL SCIENCES SPECIALTIES

Ilona PALAGUTA (Uman, Ukraine)

The implementation of a national policy in the field of education in Ukraine causes the necessity of implementation new methods and forms of education.

Unfortunately, new knowledge and research areas are quite inertly included in the educational process, especially in higher education.

Of course, the system of higher education can be successfully developed only with the necessary financial and logistical support, but no less important at this stage is the task - to identify ways to develop basic training of highly educated professionals, real ways of interaction and interpenetration of educational activities and science [1]. Higher education should be open to the implementation of new forms and technologies that would not only bring sustainability to the development of education, but most importantly - would ensure synchronization with the pace of development of science and society.

The main task of a university education should be not just to transfer professional knowledge to students, but also to form a single natural and scientific picture of the world, taking into account the students of natural sciences. The development of university education is a fundamental value that sometimes has to be upheld, especially in the current general changes in the educational system.

Society needs specialists for whom knowledge of a foreign language is a professional necessity. Most of students have insufficient knowledge of English. Different starting levels of students' knowledge of a foreign language are known to be specific to non-linguistic departments of higher education institutions. In order, a teacher should have a flexible approach to the organization of students' learning activities; a teacher should have a differentiated approach to student training. Today there are very high demands to modern teachers.

However, due to the small number of classroom hours devoted to the English language program in non-linguistic departments in the university, these issues are not given enough attention. This issue should be pointed on an interdisciplinary integrative basis; training should be aimed at the development of multicomponent general cultural and professional competencies of students. First of all, it is a modern method of an integrated learning - CLIL (Content and Language Integrated Learning).

The term was introduced by D. Marsh to denote a set of methods for studying the content (of any subject) through a foreign or a second language, in the process of which the language itself is studied at the same time. D. Marsh refers CLIL to situations where all or part of the subject is taught through a foreign language with a dual purpose - the simultaneous study of the content of the subject and the foreign language [2]. According to K. Bentley, CLIL is a new approach in education, when subjects are taught through a non-native language environment [1].

The practice of an integrated learning is a complex process and it is implemented in many models. The practice of an integrated learning is a complex process and it is implemented according to many models:

- 1) multilingual education - in the process of a vocational education several foreign languages are used; universities graduate highly qualified professionals with knowledge of their professional activities in native and foreign languages;

- 2) additional integrated learning of a subject and language, the language is taught in parallel with other subjects; English subjects cover topics of special subjects, but the emphasis is on the development of students' thinking and cognitive abilities;

- 3) subject courses with the inclusion of a language support - training courses are conducted in English in order to simultaneously mastering the subject and acquire language skills [3].

Thus, in foreign language classes in Ukrainian universities and classes due the integrated learning of the subject and language in foreign educational institutions, different aspects of language are studied depending on the goals and objectives of learning.

To date, very intensive and highly qualified work has been carried out to provide foreign language departments for natural sciences departments with relevant teaching materials, as well as trainings have been organized for those teachers who need to ensure the required level of language proficiency students.

The structure of the university foreign language course is based on the main types of speech activities: speaking, listening and reading (types of speech activities that are the purpose and means of learning a foreign language) writing and translation and learning (tools which in the system of exercises control of lexical and grammatical material acquisition, means of a control of the text reading).

A foreign language should serve as a tool in the training of specialists. After completing the English course, the student should: speak a foreign language in the scope of the program, read original literature on the specialty to obtain scientific information and transmit it in their native language, write an abstract, annotation to the text in the specialty or newspaper, pass its content.

Graduates of the natural sciences departments should use foreign languages in their professional activities: participate in international conferences, improve their professional level by reading original professional literature, and communicate with their foreign colleagues at an informal level.

REFERENCES

1. Bentley, K. The TKT Course CLIL module. - CUP, 2010. - 124 p.
2. Marsh, D. Content and Language Integrated Learning: The European Dimension - Actions, Trends and Foresight Potential. - OUP, 2002. - 204 p.
3. Soloshenko-Zadniprovska, N. English for Students of Natural Sciences. Kharkiv, 2018. – 114 p.

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ СУЧАСНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ СФЕРИ ПАСАЖИРСЬКОГО ВАГОНОБУДУВАННЯ

Станіслав ВОЙТКІВ (Львів, Україна)

Сфера пасажирського вагонобудування на нинішній час являється однією з найбільш проблемних сфер галузі залізничного транспорту, що обумовлене:

- надзвичайно великою зношеністю рухомого складу пасажирських сидячих та спальних плацкартних і купейних вагонів;
- відсутністю державної програми створення і освоєння виробництва перспективних конкурентоспроможних моделей пасажирських вагонів усіх типів;
- низьким рівнем комфортабельності більшості вагонів, особливо найбільш поширених – сидячих та плацкартних, який не відповідає сучасним вимогам.

До найбільш актуальних і характерних проблем сучасної термінології сфери пасажирського вагонобудування можна віднести проблеми, які стосуються, перш за все:

- чіткості та однозначності термінів з огляду на їх визначення (тлумачення);
- перекладу термінів на різні мови з умови їх повної ідентичності (однозначності);

- застосовуваної аббревіації – скорочених найменувань цих пасажирських транспортних засобів різних типів.

Загалом, українська термінологія в галузі залізничного транспорту все ще характеризується неунормованістю, строкатістю і потребує впорядкування, а переклад спеціальної залізничної термінології являється дуже складним [3, 4]. Особливо по відношенню до визначальних класифікаційних термінів, які повинні чітко й доволі конкретно та однозначно характеризувати той чи інший тип пасажирських вагонів. Такі терміни повинні складати окрему тематичну термінологічну підгрупу "Типи залізничних вагонів" групи, на кшталт описаних у роботі [2], наприклад, "Типи транспортних засобів". Ця група термінів мала б охоплювати колісні (автомобільні), рейкові, водні (річні, морські) та повітряні транспортні засоби тощо.

Проектування перспективних конкурентоспроможних пасажирських вагонів, безумовно, потребує ретельного ознайомлення з досвідом провідних компаній світу сфери пасажирського вагонобудування, що, у свою чергу, вимагає відповідного знання іноземних мов та наявності фахових перекладачів. Але й іноземна термінологічна лексика має бути достатньо зрозумілою і фахівцям без ґрунтового володіння тою чи іншою іноземною мовою. Тому, дуже важливим являється упорядкування технічних термінів з умови однозначного їх трактування і сприйняття. Особливо важким являється правильне застосування полісемічних термінів. Наприклад, застосування терміну "*passenger car*" ("*пасажирський вагон*") для пошуку наукових статей по проектуванню пасажирських вагонів призводить до того, що більшість статей відноситься до галузі автомобілебудування. Тому, для пошуку таких статей доводиться застосовувати уточнений термін "*passenger railway car*" ("*пасажирський залізничний вагон*"). Проте, застосування іншого терміну "*passenger wagon*" ("*пасажирський вагон*"), хоча й не рекомендованого ""Словником ключових слів за темою "Залізничний транспорт" за відомостями міжнародних баз даних науково-технічної інформації"" [6], забезпечує, практично, коректний пошук статей по залізничному транспорту. Більше того, у цьому словнику для перекладу терміну "*вагон*" пропонується застосування аж чотирьох англомовних термінів (табл. 1), які використовуються для позначення вагонів різних типів. Варто зауважити, що переклад терміну "*купейний вагон*" подається у ньому як "*sleeping car*", хоча до типу спальних вагонів відноситься і найбільш поширений тип пасажирських вагонів – "*плацкартний вагон*", але цей термін взагалі відсутній. Немає такого терміну і у статті "*вагон*" "Російсько-українського словника залізничних термінів" [5], хоча термін "*плацкартний*" все ж наявний. Більше того, такі важливі на нинішній час терміни, які характеризують тип вагонів за рівнями комфортабельності та зручності користування, тобто за відповідними класами, а також за іншими конструктивними ознаками теж відсутні.

Таблиця 1

Український термін	Англомовний термін
вагон	car, carriage, coach, wagon
пасажирський вагон	carriage, coach, passenger car
вантажний вагон	freight car, freight wagon
спальний вагон	sleeping car
купейний вагон	compartment car, sleeping car

Наприклад, у сучасній класифікації пасажирських вагонів, запропонованій у роботі [1], застосовуються українські терміни, наведені у табл. 2. У цій же таблиці запропоновані ці ж терміни англійською мовою на основі застосування одного і того ж терміну *"wagon"*, як найбільш однозначного і співзвучного до українського та російського термінів *"вагон"* та німецького *"wagen"*.

Таблиця 2

Український термін	Пропонований англійський термін
плацкартний вагон	reserved wagon
купейний вагон	compartment wagon
купейний вагон підвищеної комфортності	compartment wagon of increased comfort
купейний вагон високої комфортності	compartment wagon of high comfort
купейний вагон особливо високої комфортності	compartment wagon of especially high comfort

Потребують заміни на більш конкретизовані і такі терміни, наведені у словнику [6], як *"вагон типу "люкс" ("luxury car")*, *"вагони міжміського сполучення" ("intercity cars")*, *"вагони приміських поїздів" ("suburban rolling stock")*, *"двоповерховий вагон" ("double-deck carriage")* та багатьох інших. Адже ці терміни являються не класифікаційними і не коректними з огляду на їх конструктивні особливості. Крім того, видається доцільним запровадження сучасної класифікації пасажирських сидячих вагонів за основним функціональним призначенням, рівнем комфортності тощо та відповідних термінів. Необхідна також робота відповідних фахівців у сферах вагонобудування та термінологічної лексики над створенням та виданням сучасних термінологічних словників на основі використання однозначних і легких для сприйняття залізничних термінів на кількох мовах, зокрема українсько-англійських та українсько-німецьких.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Войтків С. В. Сучасна класифікація пасажирських спальних вагонів. Проблеми та перспективи розвитку залізничного транспорту: Матеріали 80 Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпро, 2020 р.) – Дніпро : ДНУЗТ, 2020. – С. 42-45.
2. Котвицька В. А., Лазебна О. А. Тематична організація автомобілебудівної термінологічної лексики сучасної німецької мови. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія "Філологія". – 2017. – № 28. – С. 116-118.
3. Литвиненко О. О., Кушнір О. О. Проблеми перекладу залізничної термінології. Гуманітарна складова у світлі сучасних освітніх парадигм : Матеріали Всеукраїнської дистанційної науково-практичної конференції з міжнародною участю. – Харків : НФаУ, 2016. – С. 161-164.
4. Нікуліна Н. В. Транспортна термінологічна мегасистема : Огляд публікацій і тематика наукових розвідок. Термінологічний вісник. – 2019. – Вип. 5. – С. 283-290.
5. Російсько-український словник залізничних термінів. За ред. Ю. В. Соболева. – Київ : Транспорт України, 2000. – 484 с.
6. Словник ключових слів за темою "Залізничний транспорт" за відомостями міжнародних баз даних науково-технічної інформації / [уклад.: Т. О. Колесникова, В. В. Юнаковська] ; Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту ім. акад. В. Лазаряна. – Дніпро : ДНУЗТ, 2018. – 214 с.

PROBLEMS AND STRATEGIES OF LEARNING ENGLISH IN THE PROFESSIONAL TRAINING OF NATURAL SCIENCE SPECIALISTS

Nastasia NELINA, Svitlana TSYMBAL (Kyiv, Ukraine)

To date, an important issue is the problem of learning English by students of technical institutions of higher education of natural orientations. In my opinion, the modernization of the educational program of study is a necessary measure to prepare specialists adapted to the international educational space, and who are endowed with all the necessary skills that meet the current needs of modern life.[2]

For the formation of a pan-European educational space it is not enough to know English at the level of everyday communication. The student must have the skills of competent translation from English into his native language, the ability to explain himself in a foreign language on the material of elementary vocabulary and grammar and not only that. Today, an important skill is the ability to expand borders, namely to participate in international conferences, expand contacts and establish cooperation with other universities, to be competitive in the global space.[1] But to achieve, in my opinion, high enough goals requires an extended and in-depth English language program at universities. And from this point on, difficulties arise. In most natural higher education institutions the number of academic hours allocated to English is extremely small and, as practice shows, the modern teacher is in very limited circumstances, directly related to the lack of time. Therefore, based on this, the level of training in a foreign language remains unsatisfactory. Considering the fact that a highly qualified specialist must have all the skills of information exchange, have professional communication in a foreign language - oral and written, the ability to analyze, synthesize and evaluate information, apply knowledge in a new situation, to defend their point of view, the ability to formulate and justify an opinion on issues in a foreign language, for such a short period of time and without regular repetition of acquired skills, to achieve such results is simply impossible.[3]

To simplify and accelerate the learning process, it is more appropriate to use innovative digital technologies. The introduction of information communication technologies (ICT) contributes to the main objectives of optimization and modernization of education - improving the quality of education, increasing access to education, expanding student opportunities, engaging in information and communication capabilities of modern technology and be competitive in the global labor market.[2] These technologies also allow students to minimize loss of time for completing tests, because in electronic form it is much easier, for preparing a presentation of a summary of the studied material with questions at the end, etc. Forms of extracurricular work on foreign language using ICT allow students to participate in Internet competitions, conferences, work with electronic manuals, communicate with native speakers, etc. In addition, instead of boring and tedious lectures, the presentation of the material can be much more fun and productive: the use in the classroom interesting to learn material such as lyrics of favorite songs, quality movies, fragments of artistic and authentic texts related to the future professional activities of students, but the main thing is to create a productive and at the same time relaxed and atmosphere for students, so they feel comfortable and ready to work.[1]

Summarizing the above, we can say that at the moment in most Ukrainian universities the educational program of studying English to train future specialists is not ideal, but given the rapid technological development, the integration in the educational process of Internet resources and information communication technologies allows you to catch up educational gaps. And the most important advantage is the motivation of the students themselves. Increasing motivation should not happen at the beginning of the educational process, but during it. The use of ICT in practical English classes is an opportunity because it shifts students' attention to the methods of searching and creative activity.

REFERENCES

1. Бігич О. Б. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика [Електронний ресурс] / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е.. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <https://kmaesm.edu.ua/wp-content/uploads/2021/06/bigych-o.-b.-borysko-n.-f.-boreczka-g.-e.-ta-in.-2013-metodyka-navchannya-inozemnyh-mov-i-kultur-teoriya-i-praktyka.pdf>.
2. Любечко О. В. Сучасні технології навчання та їх використання на уроці іноземної мови [Електронний ресурс] / Оксана Василівна Любечко. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: https://vseosvita.ua/library/sucasni-tehnologii-navcanna-ta-ih-vikoristanna-na-uroci-inozemnoi-movi-3775.html?__cf_chl_tk=gq61b2RuNb1d89Vnq1su9C5BqnucIKYQQdwkrt6ygXw-1643484614-0-gaNycGzNCL0.
3. Руда С. В. Сучасні методи та технології викладання іноземних мов у вищій школі України [Електронний ресурс] / Світлана Володимирівна Руда. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: <http://confesp.fl.kpi.ua/ru/node/1007>.

THE PRACTICE OF SUBJECT-LANGUAGE INTEGRATED INSTRUCTION FOR ENGLISH LANGUAGE PROFICIENCY OF SCIENCE STUDENTS

Victoria YARMOLENKO, Svitlana TSYMBAL (Kyiv, Ukraine)

Modern requirements for the training of a qualified specialist primarily require him to be an active participant in all globalization processes, i.e. to be a fruitful participant in intercultural communication and have the necessary communication abilities in the areas of professional and situational communication in oral and written forms of speech activity in the volume of topics due to professional needs; and to be able to master the latest professional information through foreign sources [1].

Society needs specialists for whom knowledge of a foreign language is a professional necessity. At the present stage, higher education is faced with the task dictating the need to teach science to students in English. Most students have insufficient knowledge of English.

Different starting level of foreign language proficiency of students is known to be specific to non-language faculties of higher education institutions. In order for a teacher to be able to be flexible in organizing students' learning activities, he/she must take a differential approach to students' training.

Due to the small number of classroom hours allocated in the program to study English at non-language faculties, insufficient attention is paid to these issues in the university. To begin with, this issue should be built on an interdisciplinary integrative basis; training should be aimed at developing multicomponent general cultural and professional competencies of students. First of all, it is a modern methodology of

subject-language integrated learning – CLIL (Content and Language Integrated Learning) [3].

The practice of subject-linguistic integrated education is a complex process and is implemented according to many models:

1) multilingual teaching - several foreign languages are used in the process of professional education; universities graduate highly qualified professionals with knowledge of their professional field in their native and foreign languages;

2) supportive/supplementary integrated subject and language teaching - language is presented in parallel with other subjects; the English class touches on the topics of special subjects, but the emphasis is on the development of thinking and cognitive abilities of students;

3) subject courses with the inclusion of language support - training courses are conducted in English in order to simultaneously master the subject and acquire language skills [2].

In foreign language classes in Ukrainian universities and classes for integrated teaching of subject and language in foreign educational institutions different aspects of language are studied depending on the goals and objectives of teaching.

As of today, a very intensive and high-quality work has been done to provide the departments of foreign languages for natural sciences departments with appropriate teaching materials, as well as to organize training for those teachers who want to ensure the necessary level of language proficiency of students of natural science disciplines.

The structure of the university course of foreign language runs on the main types of language activities: Speaking, listening, and reading (activities that are the purpose and means of foreign language study) writing and translation (study tools that are part of the system of exercises for explaining, consolidating, and controlling the acquisition of lexical and grammatical material, and for controlling the text read).

REFERENCES

1. URL: <http://onu.edu.ua/uk/structure/faculty/rgf/kafedry-ta-inshi-strukturni-pidrozdily/foreignnat>
2. Солошенко-Задніпровська Н.К. English for Students of Natural Sciences: Навчальний посібник. – Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2018. – 114 с.
3. Marsh, D. Content and Language Integrated Learning : The European Dimension - Actions, Trends and Foresight Potential / D. Marsh. - OUP, 2002. - 204 p.

APPLICATION OF OPEN QUESTIONS IN EFFECTIVE ONLINE TESTING

Jana LOPUŠANOVÁ (Žilina, Slovakia)

The paper deals with some selected features of English online testing delivered in the times of the corona pandemic last year via the LMS Moodle and the online socrative testing tool. The aim of our paper is to analyse how we applied open questions in effective online testing of the acquired knowledge of the students of the field of study Informatics at the University of Žilina, Slovakia. We wish to highlight the pros as well as cons of testing using open questions in order to share examples of good practice among other ESP teachers.

We are a public, technical university providing language instruction in English for specific purposes for the target group of second year BSc. students of Informatics using [1] course book. In order to satisfy the need of students of different levels to progress [3, p. 8], we create additional material and also update the way of testing students in the online environment. During the summer term 2020/2021 (taught online via MS Teams), we used the Moodle and the socrative platforms for extra assignments and assessment. Their main benefit is that quizzes are easy to prepare and evaluated by the software in real time, whereas our experience has been that they facilitate the productive skills only to a limited extend (short answer, word bank, C-test, spelling). This was the reason why we decided to include open questions in our two testing sessions in order to activate higher order thinking skills of our students and thus enhance their productive skills in writing before the oral part of their exam. Here is a brief analysis. The open-ended questions we applied were of the following nature:

The first testing session – March 2021 / the Moodle platform:

Question 1: What does the term e-government mean? (**Definition**)

Question 2: What is the **difference** between commercial and non-commercial transactions? Explain in short and include 1 example of each type.

Question 3: How can processing capacity and speed be improved in computer systems? Give 2 **examples**.

Question 4: What does the following **picture** show? Describe it. (*Visual input added*)

Question 5: What are the most important jobs in the process of developing a new product in terms of HCI? **Choose** 2 types of jobs and **justify** your choice.

The students had a clear instruction to answer the questions correctly checking their grammar within a time limit of 10 minutes. They could earn 2 points for each correct and completed answer with only exceptional grammar errors not competing the understanding. Too many/big grammar mistakes resulted in losing 1 point and earning 1 point only if the question was properly and fully answered (explained, examples given etc.). If the answer was not sufficient, the teacher rewarded the student with 1 point only. An insufficient answer with grammar mistakes was equal to 0 point.

117 students took the test. In Table 1 we present their scores in percentages.

Table 1

Question No.	No. of students	Score (%)	Level of difficulty
Q1 – definition	117	83 %	Optimal difficulty
Q2 – difference	117	72 %	Optimal difficulty
Q3 – examples	117	76 %	Optimal difficulty
Q4 – picture	117	53 %	High difficulty
Q5 – choose/justify	117	53 %	High difficulty

The level of difficulty was calculated as follows: The score 0 – 69% indicates high difficulty (feedback is necessary; more training is required). The score 70% – 89% indicates optimal difficulty (feedback is necessary; training was sufficient). The score 90% – 100% indicates low difficulty (requires upgrade to a more difficult question type in a new testing session).

To sum up we can state that for our target group, the items **definition** of a technical term, explanation of the **difference** between 2 areas of ICT and giving **examples** of some ICT processes – Questions 1, 2 and 3 are fairly optimal in terms of difficulty. However, a task with a visual input (**picture**) and a task requiring the higher order creative as well as critical thinking skills – Questions 4 and 5 (**choose/justify**) proved to be difficult ones and require more training before the next test takes place.

The second testing session – May 2021 / the socrative platform:

Question 1: What does the term "denial of service" mean? (**Definition**)

Question 2: What is the **difference** between smishing and vishing? Explain in short.

Question 3: How do you know that your device has been hacked? Give 2 **examples** and explain them in short.

Question 4: What does the following **picture** show? Explain it. (*Visual input added*)

Question 5: What are the **pros** and **cons** of some new technology or innovation? Select 1 item upon your choice and describe its 3 pros as well as 3 cons.

The students had a clear instruction to answer the questions fully and correctly within a time limit of 10 minutes. They could earn 1 point for each completed answer. Grammar was not taken into consideration; the priority was given to the ability of a student to communicate the message in a clear way, fluency and task completion. An incomplete answer (e.g. indicating pros only, etc.) was equal to 0 point.

116 students of the same target group took the test. For results, see Table 2.

Table 2

Question No.	No. of students	Score (%)	Level of difficulty
Q1 – definition	116	89 %	Optimal difficulty
Q2 – difference	116	80 %	Optimal difficulty
Q3 – examples	116	85 %	Optimal difficulty
Q4 – picture	116	69 %	High difficulty
Q5 – pros / cons	116	64 %	High difficulty

Similarly, having used the same calculation rules, we can state that the items **definition**, **difference** and **examples** – Questions 1, 2 and 3 are optimal in terms of difficulty for our students. However, a task with a visual input and a task requiring creative thinking skills – Questions 4 and 5 again proved to be difficult ones and require more training before the next test takes place.

Let us now analyse the application of open questions at us: The pros include positive feedback given by the students. It made us aware of the fact that such testing method was appropriate (*“creative”; “inspiring”; “making me think...”*). However, the cons such as a lack of time to complete the task by some students (lower level) and problems with submission due to information overload with the Moodle platform were identified (leading to a switch to the socrative tool at the second round of the test). The identified outcomes or lessons learnt are as follows: **1.** It is hard to create a valid and reliable test. The questions must be as specific as possible [4, p. 1]. **2.** It is an extremely time-consuming task to mark the answers manually. Teachers tend to be subjective when marking. **3.** It is necessary to create standards for objective marking

of open questions. 4. Further teacher training in the identified areas 1. – 3. is inevitable.

At this point, we would like to conclude that the students' technical pre-knowledge as well as their different level of language competence and the speed of their work significantly influenced the quality of the output produced in a limited time for the online test. Following the Jeremy Harmer's advice we strongly believe that: "Whatever the level of the students and however language *Study* is organised ..., there are four things that students need to do with 'new' language: be exposed to it, understand its meaning, understand its form ... and practise it [2, p. 42]. And this is the only way we can foster the productive skills of our students.

REFERENCES

1. FITZGERALD, P. – Mc CULLAGH, M. – TABOR, C. 2011. *English for ICT Studies in Higher Education Studies*. Reading: Garnet Publishing Ltd. 2011. ISBN 978-1-85964-519-2.
2. HARMER, J. 1998. *How to Teach English*. Harlow: Pearson Education Limited, 1998. ISBN 0-582-29796-6.
3. MASTER, P. – TKACZYK, B. 2007. *ESP... specifically, for what?* In *The Teacher*. 2007, Vo. 1 (45), pp. 8 – 11.
4. URL: <https://www.optimumassessment.com/en/news/how-do-you-objectively-assess-open-questions> [Accessed 2 February 2022].

ЭФФЕКТИВНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МУЛЬТИМЕДИЙНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА

Самал ЖАМАЛОВА (Аркалык, Казахстан)

Сегодня в XXI веке одной из проблем является расширение сферы применения иностранного языка. В этой связи были предприняты исследовательские работы по эффективным методам и технологиям преподавания английского языка в учебных заведениях, а также меры по их внедрению в практику.

В Законе Республики Казахстан «Об образовании» перечислены основные задачи системы образования страны. В том числе: «информатизация системы образования, внедрение новых технологий обучения, выход на международные коммуникационные сети». Все новости и изменения в повседневной жизни учитель через поиск строка для решения этих задач, новый опыт и новый, а технологии, информационная, социального, личностного и индивидуального и организация методической работы ежедневно, систематически, должны в своем послании народу Казахстана отметить, что для решения следующих задач в сфере образования, удовлетворения потребности информационного общества в XXI веке: Компьютерной техники, интернет, телекоммуникационных сетей, электронных и телекоммуникационных средств, оказания мультимедийных электронных учебников в учебный процесс, качества образования посредством эффективного использования. Вместе с тем, будущее независимой страны молодой, образованный, интеллигентный человек, который вместе со своим родным языком должен стать гражданином, свободно говорящим на трех языках, свободно говорящим на «английском» и представляющим свою страну, народ, культуру за рубежом.

Проблема осознанного владения английским языком и как научить свободно выражать свои мысли в устной и письменной форме на английском языке? Какие

методы и приемы, технологии целесообразно использовать для мотивации ученика? "вопрос не должен входить в повестку дня узких преподавателей английского языка.

В сфере образования внедрены различные технологии, но задача преподавателя состоит в том, чтобы выбрать из них нужное и эффективно использовать на этапе урока, нацелить личность на результат. Способ применения наглядности и технических средств на нашем ежедневном занятии может выполнять сама информационно-коммуникативная технология. Обучение языку посредством информационно-коммуникативных технологий является эффективной системой, способствующей совершенствованию навыков самостоятельного изучения языка.

Информационная технология совокупность методов и производственных и программно-технологических средств, объединенных в технологическую цепочку для сбора, хранения и обработки информации. "Средства информационно-коммуникационных технологий" - это программные, программно-аппаратные и технические средства и структуры, функционирующие на основе микропроцессорных и новых информационных технологий, обеспечивающие сбор и создание, хранение и обработку информации, ее всестороннее распространение, а также доступ к информационным ресурсам компьютерных систем. К информационным и коммуникационным технологиям относятся: ЭВМ, персональные компьютеры, комплекты терминальных средств, локальные вычислительные системы, структуры текстовой и графической информации, средства хранения архивной информации большого объема, средства и структуры контроля аудиовизуальной информации, системы машинной графики, программные комплексы, локальные сети, современные средства связи, обеспечивающие обмен информацией на мировом уровне

Современный учитель должен быть не просто глубоким знатоком своего пения, а информационно компетентным специалистом, владеющим историко-познавательной, педагогически-психологической грамотностью, политико-экономическими знаниями и информационно-коммуникационными знаниями и информационно-коммуникационными технологиями. Только тогда такой учитель-новатор на уроках английского языка будет использовать компьютерную сеть, презентации и мультимедийно — электронные средства в образовательном процессе глубоко, продуктивно. Одна из самых эффективных программ-Microsoft Power Point. Он помогает учителю в короткие сроки обеспечить себя большим дидактическим материалом и подготовить свои компьютерные знания. И он раскрывает различные способности учащихся: память, зрение, слух, мышление, эмоциональное, автоматическое и др.

Всестороннее использование на уроке новых технологий, технических средств в обучении английскому языку, упрощение многих усложненных функций учителя, способствует появлению новых подходов к этому умению открывает доступ к знанию текстов и информации. Кроме того, учащиеся могут развивать интеллектуальную, творческую и коммуникативную деятельность, повышать учебную активность учащихся, предлагать творческую работу учащимся на основных этапах урока.

На уроках английского языка при использовании компьютера, мультимедийных и электронных учебников и интерактивной доски: учит читать

лексику; ритмику речи; диалог, монолог и ролевые игры; учит писать письма; объясняет грамматические структуры, и помогает запомнить учащихся.

Ожидаемые результаты: помогает ученикам с низкой успеваемостью; повышает интерес учащихся; увеличивает количество наглядных пособий, используемых; повышает креативность учащихся; учит учащихся работать индивидуально; помогает легче понять грамматические структуры; развивает у учащихся память, слух, зрение, речь, мышление; повышает возможности дискуссии, анализа.

В заключении продолжится поиск новых новшеств, новаторское развитие лучших образцов классической педагогики, продолжится поиск лучших, эффективных методов обучения и воспитания своего поколения.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Иманбаева А. О. У-Тментальность информатизации образовательного процесса. Қазақстан мектебі, 2000, №2.
2. Полат Е. С. Интернет на уроках иностранного языка // М., ИЯШ, 2001, №2.

STEM-НОВАЯ МЕТОДИКА ОБУЧЕНИЯ ШКОЛЬНИКОВ И ОСНОВНОЙ ТРЕНД МИРОВОГО ОБРАЗОВАНИЯ

Перизат Сеитханкызы АЖИБЕКОВА (Аркалык, Казахстан)

Современные информационные технологии, свободно внедряемые во всех сферах человеческой деятельности, являются неотъемлемой частью нашей повседневной жизни. Эффективное использование информационных технологий ускоряет и упрощает процесс работы с различными видами информации, выраженными в цифровой форме. Одним из приоритетных направлений образования является формирование компьютерной

грамотности учащихся. Формирование компьютерной грамотности может оказать основное влияние на науку, технику, медицину, образование и культуру.

В настоящее время в мире происходит четвертая технологическая революция: интенсивный поток информации, высокотехнологичные инновации и разработки меняют все сферы нашей жизни. Меняются как запросы общества, так и интересы личности[1].

Необходимо одновременно развиваться в ключевых академических областях, таких как наука, математика, технологии и инженерия, которые можно объединить одним словом STEM (science, technology, engineering and mathematics).

STEM-это интегрированный подход к обучению. То есть в рамках этого подхода академические научно-технические концепции исследуются в контексте реальной жизни. Цель такого подхода-установление прочных связей между школой, обществом, работой и всем миром, способствующих развитию STEM-грамотности и конкурентоспособности в мировой экономике. STEM-интегрированный подход к обучению, в рамках которого академические научно-технические концепции исследуются в контексте реальной жизни. Цель такого подхода-установление прочных связей между школой, обществом, работой и всем миром, способствующих развитию STEM-грамотности и конкурентоспособности в мировой экономике (Tsupros, 2009).

В Казахстане также началось активное развитие STEM-образования. Об этом свидетельствует переход к содержанию школьного образования в контексте STEM в рамках государственной программы развития образования и науки на 2016-2019 годы[2]. Для реализации новой образовательной политики планируется внедрение в учебную программу STEM-элементов, направленных на развитие новых технологий, научных инноваций, математического моделирования.

Таким образом, наша страна движется в том же направлении, что и развитые страны. STEM-образование является мостом, соединяющим обучение и карьеру. Его концепция готовит детей к технологически развитому миру. Будущим специалистам нужна всесторонняя подготовка и знания, полученные из различных образовательных областей естественных наук, инженерии, технологий и математики.

Новым трендом мировой системы STEM стала образовательная робототехника, которая позволяет развивать навыки программирования и сборки, является интегратором четырех компонентов STEM. Например, в 2015 году был запущен трехлетний проект «STEM » (Австрия, Болгария, Греция, Мальта и Великобритания), направленный на творческое и критическое использование образовательной робототехники для поддержки интереса учащихся к научно-технической сфере.

Цель "STEM" - разработать открытую и концептуальную рамку, позволяющую детям осваивать различные направления образовательной робототехники и STEAM, а также решать сложные практические задачи. В рамках проекта предусмотрено проведение семинара по образовательной робототехнике для более 4000 детей в пяти странах.

В Казахстане также началось активное развитие STEM-образования. Об этом свидетельствует переход к содержанию школьного образования в контексте STEM в рамках государственной программы развития образования и науки на 2016-2019 годы[3]. Для реализации новой образовательной политики планируется внедрение в учебную программу STEM-элементов, направленных на развитие новых технологий, научных инноваций, математического моделирования.

STEM-образование-объединение наук, ориентированных на новое мышление и новые технологии, которые связывают проектные и междисциплинарные подходы на основе инженерного творчества и интеграции математики, естественных наук и технологий.

Преимущества STEM-образования: критическое мышление, использование научно-технических знаний в повседневной жизни, активное общение и работа в команде, повышение интереса к техническим дисциплинам, креативный и инновационный подход к проектам, сочетание обучения и карьеры.

Ключевая цель STEM-образования-продемонстрировать способности учащихся к изобретательским решениям, исследовательским услугам и практическим форматам.

Ожидаемый результат-функциональная грамотность учащихся, их жизненные и профессиональные перспективы, уверенность в своих силах. Лучшие педагоги STEM-образования видят цель не только в воспитании компетентной рабочей силы, но и в формировании у учащихся «жестких» и «мягких» навыков.

Кроме того, в школьном элективном курсе основ робототехники, используя термин «арифметические действия» по математике и «цикл» по информатике,

можно рассчитать скорость движения, расстояние, пройденное машиной Lego. Этот процесс овладевает учеником принципом расчета общей скорости движения автомобилей, расстояния движения. Таким образом, STEM-образование позволяет учащимся связать полученные знания с процессами окружающей среды и развить проектное мышление.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Г.Ахметова, А.Мурзалинова. «Преимущества и перспективы STEM- образования» \\
«Білімді ел – Образованная страна» №41 (102) 7 ноября 2017
2. Г.Ногайбаева, С.Жумажанова. «Развитие STEM-образования в мире и Казахстане» \\
«Білімді ел – Образованная страна» №20 (57), 25.10.2016ж.
3. Интернет ресурс: <https://kk.wikipedia.org>

АКТУАЛЬНІСТЬ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТАМИ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Тетяна ІЩЕНКО, Артем МАЛІЙ (Дніпро, Україна)

На немовних спеціальностях у вищих навчальних закладах у програмі обов'язково присутня іноземна мова, вона йде як самостійний курс, для того, щоб майбутні фахівці різних напрямків могли практично оволодіти іноземною мовою для подальшого використання під час роботи за спеціальністю. Актуальність вивчення іноземної мови не викликає сумнівів, бо у нових умовах розвитку суспільства вона стає засобом міжкультурного спілкування.

Підготовка спеціалістів різних напрямів потребує не лише знань вузької спеціалізації, а також тих галузей, які допомагають підвищувати власні компетенції, а також дають доступ до підвищення своєї кваліфікації. Саме до такої галузі належить іноземна мова.

Проблема вивчення іноземної мови є актуальною для таких вчених як: Н. Гальскова, О. Іванова, Г. Китайгородська, Е. Комарова, З. Коннова, Н. Мурадова, С. Ніколаєва, Л. Покушалова, І. Халеева, Е. Шубін та ін.

Державний освітній стандарт вищої професійної освіти вимагає врахування професійної специфіки при вивченні іноземної мови, її спрямованості на реалізацію завдань майбутньої професійної діяльності випускників. Тому особливої актуальності набуває професійно-орієнтоване навчання іноземній мові у немовних ВНЗ, яке передбачає формування у студентів здатності до вивчення іноземної мови у конкретних, професійних, ділових та наукових сферах і ситуаціях із врахуванням особливостей професійного мислення [1].

Тому важливо зазначити, що на немовних спеціальностях вивчають іноземну мову, яка містить у собі ту лексику та граматику, яка знадобиться в професійному спілкуванні та роботі.

На прикладі спеціальності 081 «Право» можна визначити, що вивчення іноземної мови надає багато можливостей у майбутньому та в деяких аспектах покращує якість роботи. Для правників України вагомий внесок для вирішення та розгляду справ є вироки Європейського суду з прав людини, у якому вся інформація на англійській мові. Якщо студент вивчав іноземну мову у ВНЗ, то він навіть матиме змогу прочитати та зрозуміти судову практику цього суду. З цього ми бачимо, що знання іноземної мови для правників є дуже важливим.

Що стосується інших спеціальностей, то також не вникає питань щодо важливості вивчення іноземної мови. Майбутні фахівці зможуть користуватися різними матеріалами, які на іноземній мові, зможуть дізнаватися передові технології не чекаючи доки текст буде перекладено на українську.

Ефективність навчання іноземної мови студентів немовних спеціальностей досягається за допомогою застосування різних форм і способів проблемного навчання, введенням системної організації індивідуально-диференційованого спілкування, при якому одночасно передбачаються варіації вмісту й дозування ступеня складності навчальних завдань. Особливе значення надається формуванню лексичних навичок, оскільки в якості першочергового висувається завдання формування та розширення словникового запасу ділової та розмовної спрямованості. Велика увага приділяється роботі з термінологією, бо без знання термінів спілкування іноземною мовою й вирішення будь-яких професійних і побутових питань буде просто неможливим.

Ефективне навчання іноземної мови також дарує студентам немовних спеціальностей можливість брати участь у програмах обміну, у міжнародних стажуваннях та конференціях.

Отже, підсумовуючи потрібно сказати, що іноземна мова дає багато можливостей та допомагає полегшити вирішення робочих питань у будь якій сфері роботи. Тому дуже актуальним є вивчення іноземних мов у закладах вищої освіти на немовних спеціальностях.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Мурадова Н. Т. Обучение профессионально-ориентированному общению на иностранном языке студентов неязыковых вузов [Электронный ресурс] / Н. Т. Мурадова, С. А. Эрданова // Молодой ученый. – 2013. – №11. – С. 822–824. – Режим доступа: <http://www.moluch.ru/archive/58/8073/>

NEW APPROACHES TO TRAINING FUTURE IT SPECIALISTS

Viacheslav OLEKSENKO, Vladyslav OLEKSENKO (Kharkiv, Ukraine)

The pandemic has created new problems for countries in general and for higher education in Ukraine in particular. At a time when teachers were improving their knowledge of information and communication technologies against the background of the introduction of various distance learning technologies, scientific and pedagogical workers analyzed, rethought approaches to training specialists and teaching foreign language.

In this article we will reveal some of the conclusions reached as a result of such a rethinking. We will rely on the results of scientific papers [1-5].

The first conclusion. Significantly increase future IT specialists' level of foreign language proficiency.

It has become generally accepted that English is the language of international communication. Moreover, it provides social, intellectual and personal needs. Learning English by future IT specialists is not only a personal need, but also a means of individual development, a potential opportunity for professional growth. Insufficient knowledge of English can negatively affect the professional activities of an IT specialist. Therefore, for IT specialists, a foreign language is an important component of their professional training. Thus, future IT specialists' level of foreign

language proficiency should not be much worse than that of graduates of foreign language faculties.

How to do it? Increasing the number of hours for learning a foreign language is the most incredible option of all. At present, this is almost impossible to do. We propose to approach the solution of this problem comprehensively and individually for each university. We will focus on the following two points:

- 1) to introduce new elective disciplines into the pedagogical process;
- 2) to allocate a certain number of hours for English within special disciplines.

New disciplines may be named variously in different higher education institutions. For example, "English terminology in computer technology", "English for professional communication of IT specialists", etc. It is possible to introduce a number of interdisciplinary subjects. The main thing is that they should be a continuation and deepening of the study of "English".

Future IT professionals will have to communicate with colleagues from different countries, understand their dialects. Therefore, we offer to study not only the language spoken in the queen's family, but also the spoken language, including American. This will be facilitated by watching video tutorials on professional topics from experts from the United States. A certain number of hours for such tutorials should be allocated in the working curriculum of special disciplines. In the transition phase, such hours can be taken from the independent work of students.

We strive to achieve the main goal. Instead of learning English once a week for the first two years, we propose for future IT specialists to practice English almost daily throughout their studies at the university. With this approach, we do not need to allocate many hours for a foreign language. The English language seems to be identified with the training of an IT specialist, becomes the basis of this process.

The second conclusion. Reduce the period of theoretical training of future IT specialists. The main feature of programmers' activity is the constant development of technologies and development tools. In order to remain competitive, companies are forced to use efficient and new programming languages, libraries, frameworks, and so on. Accordingly, IT specialists must keep their knowledge and skills up to date to meet the needs of the labor market. Therefore, the work of an IT specialist is a constant self-improvement, learning new technologies, increasing the efficiency of their own activities. Thus, work activities, experience in solving real problems are much more effective than long-term training using educational programs that lag behind the current needs of the market. This statement is true provided that the future specialist has certain theoretical knowledge and practical skills. As a result, 4 years studying is too long and inexpedient. Features of the IT sphere require much less classroom time at universities to form a full-fledged specialist who can be useful in the market as well as a bachelor.

According to modern trends, IT companies offer internship programs for aspiring applicants without work experience. For a period of 2 to 6 months, the student masters the skills of teamwork, and becomes able to participate in work projects. Moreover, both for a sophomore and for a certified specialist, the internship conditions and results are the same. The example confirms the inexpediency of long-term training of IT specialists at universities.

How to do it? Reduce by 1 year the period of theoretical training of future IT specialists in classrooms. Students spend this year studying for:

- intensive study of a foreign language;

- production practice;
- writing a thesis.

Note that IT specialists are in demand not only in Ukraine, but also in the world. That is why many students are already working. Work at the company can be formalized as an internship. For higher education institutions, there is a danger that, having gone to work, the student will not return to the classroom. Indeed, you can work freelance or in a company without a diploma. The only things that can keep a student are the useful knowledge that the university gives, and a deferment from military service.

REFERENCES

1. Oleksenko V. Potential for Improving the Students` Knowledge / Viacheslav Oleksenko // Foreign Language in Professional Training of Specialists: Issues and Strategies: III Internet Conference: 20 February, 2019: Proceedings [Електронний ресурс] – Кривушнытський: ЕРС of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University, 2019. – P. 239-241.
2. Oleksenko V. English for future IT specialists / Viacheslav Oleksenko, Vladyslav Oleksenko // Foreign Language in Professional Training of Specialists: Issues and Strategies: IV Internet Conference: 20 February, 2020: Proceedings [Електронний ресурс] – Кривушнытський: ЕРС of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University, 2020. – P. 230-233.
3. Oleksenko V. Pedagogical Conditions for Ensuring the Quality of Engineering Training in Ukraine in the 19th Century / Viacheslav Oleksenko // Encounters in Theory and History of Education. – Canada, 2020. – Vol. 21. – P. 213-230, <https://doi.org/10.24908/encounters.v21i0.14098>
4. Oleksenko V. Optimization of the Thermal Process of Abrasive Metal Working / Viacheslav Oleksenko // Acta Metallurgica Slovaca. – Slovaca, 2021. – VOL. 27, NO. 2. –P. 94-98, <https://doi.org/10.36547/ams.27.2.895>
5. Oleksenko V. Foreign Language in Professional Training of IT Specialists in the Quarantine Period / Viacheslav Oleksenko, Vladislav Oleksenko // Foreign Language in Professional Training of Specialists: Issues and Strategies: V Internet Conference: 20 February, 2021: Proceedings [Online Book] – Кривушнытський: ЕРС of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University, 2021. – P. 356-359.

ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ И ВНЕДРЕНИЯ ПОЛИЯЗЫЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ НА УРОКАХ ИНФОРМАТИКИ

Гулим Сабитхановна АЛИЕВА (Аркалык, Республика Казахстан)

Современное казахстанское общество сегодня характеризуется общественной модернизацией и стремлением к мировым интеграционным процессам, где ведущую позицию в процессе модернизации занимает образование. Известно, что только то общество может успешно развиваться и гармонично вписаться в ряд ведущих стран мира, которое сумеет создать для своих граждан достойные условия приобретения качественного и современного образования.

Полиязычие – это необходимость, о которой говорил в своем Послании Глава нашего государства. Повсеместный перевод делопроизводства на государственный язык требует глубоких его знаний, интеграция Казахстана в мировое пространство – знания английского, а русский необходим как язык межнационального общения. Владение казахским, русским и английским языками становится в современном обществе необходимостью и в профессиональной деятельности. Выпускники, хорошо владеющие тремя языками, могут получить реальные шансы занять в обществе более престижное

место, как в социальном, так и в профессиональном положении. Грамотное внедрение трехязычия дает возможность нашим выпускникам быть коммуникативно-адаптированными, предоставляет молодежи ключ к мировым рынкам, науке и новым технологиям.

Трехязычие - не только высокая цель, поставленная нашим Президентом, и к которой каждый должен стремиться. Понятие «полиязычие» для меня как для педагога наполнено ещё и некоторыми аспектами профессионального плана. А именно:

- осуществление межпредметных связей на уроках, интегрирование;
- расширение кругозора учащихся;
- развитие коммуникативных и коллаборативных навыков;
- культурное взаимообогащение путем овладения тремя языками;
- воспитание толерантности и интернационализма.

При изучении языка важно учитывать основные коммуникативные умения и навыки: письмо, чтение, говорение и аудирование.

Так, для развития навыков *письма* использую задания «Составь текст», «Вставь пропущенные слова», «Эссе», «Синквейн».

Пример синквейна, составленного детьми по теме «Текстовый редактор» в 3 классе

MS Word

useful, easy

print, read, check

I print the abstract in MS Word

text editor

1. Read the sentence and fill in the blanks with the correct words from the box

-soft -key
----

1 The BIOS is special.....ware, but the drive is hardware.

2 I prefer typing on a .....board because it's easier than typing on my phone

При развитии навыков *чтения* использую «топики» из учебника по английскому языку, задания на поиск ответов по тексту, задания на сопоставление, задание на определения порядка действий.

2. Read the text and answer the questions.

Almost all modern technology depends on computers. Computer technology belongs to the fastest-growing industry.

Questions:

- What is depend on computer?
- What does computer technology belong to?

3. Mark the sentences T (True) or F (False)

Almost all modern technology depends on computers. Computer technology belongs to the fastest-growing industry.

- Modern technology depends on computers. ....

4. Put the verbs in brackets into their correct form.

I can't .....(fix) my laptop by myself.

The PC just stopped .....(work)

5. Match the columns

1 online   A software

2 Internet   В games

3 computer   С access

При реализации навыка *говорение* учащимся предоставляется возможность работы в группе, над проектами, защита проектов, дискуссии, конференции. Так на уроке информатики в 10 классе по теме «Информационная безопасность» была проведена конференция. Учащиеся заранее подготовили выступления по заданной теме на казахском, русском и английском языках и выступили в роли представителей разных стран. При этом отдельные ученики, «сильные» в изучении английского и казахского языков выступали в роли переводчиков.

При развитии навыков восприятия *аудирования* предлагаю учащимся видеоролики по изучаемым темам на английском языке. Учащиеся, воспринимая аудио-сопровождение, подкрепляют полученную информацию визуальным изображением, что способствует не только развитию речевых навыков, но и более полно раскрывает учебную тему.

Невозможно научить ребенка говорить на английском языке только на уроке информатике. Необходима система знаний и коммуникационных навыков, потому в школе действует творческая группа по внедрению полиязычия на уроках.

Для формирования конкурентоспособной, коммуникабельной позитивной личности, способной к активной жизнедеятельности в многонациональной и поликультурной среде, обладающей развитым пониманием и чувством уважения других культур, умением жить в мире и согласии необходимо поликультурное и полиязычное образование.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Жетписбаева Б. А. Полиязычное образование: теория и методология. – Алматы: Білім, 2011. – 343 с.
2. Апатова, Н.В. Информационные технологии в школьном образовании / Н.В. Апатова. — М.: Просвещение, 1994. — 48 с.
3. Бочарова Л.П. Игры на уроках информатики на начальной и средней ступени обучения // Иностранные языки в школе. № 3 — 1996 — 27 с.

РАЗВИТИЕ МЕЖДИСЦИПЛИНАРНЫХ ОТНОШЕНИЙ МЕЖДУ ДИСЦИПЛИНАМИ «ИНФОРМАТИКА» И «ИНОСТРАННЫЙ ЯЗЫК» КАК ОСНОВЫ БУДУЩЕГО ПРОФЕССИОНАЛИЗМА ОБУЧАЮЩИХСЯ

Гулим Сабитхановна АЛИЕВА
(Аркалык, Республика Казахстан)

В современном глобализирующемся мире гораздо большему количеству людей предоставляется возможность интегрироваться в глобальную цифровую образовательную среду, при этом универсальным языком общения стал английский язык, грамматика которого, основанная на почти математической логике, позволяет каждому желающему овладеть этим языком на достаточно высоком уровне в обозримые сроки.

Междисциплинарность позволяет исследователям, преподавателям и студентам взаимодействовать, объединяя и интегрируя в учебный и/или исследовательский процесс несколько учебных и/или научных дисциплин,

научных школ, профессий или технологий для выполнения общей задачи. Междисциплинарные учебные или исследовательские программы также иногда возникают из общей убежденности в том, что традиционные дисциплины не могут решить поставленную проблему [3].

Мы полагаем, что междисциплинарность можно и нужно использовать для более эффективного преподавания учебных дисциплин на всех уровнях образования, начиная со школьного, потому что только она способна создать синергетический эффект для обучающихся, существенно превосходящий простой суммарный эффект от изучения отдельно преподаваемых учебных дисциплин.

Специфика современной практики обучения «Информатике». В настоящее время обучение информатике в средней школе часто имеет математическую или экономическую направленность, но сама дисциплина предлагает гораздо больше возможностей, особенно для междисциплинарного и проектного обучения.

В основе большинства современных инноваций, от биотехнологий и нанотехнологий до современных геонаук (в т.ч. седиментологии и геоморфологии) и системы национальной безопасности лежат компьютерные науки, а некомпьютерная грамотность.

Компьютерные науки обучают студентов дизайну, логическому мышлению и развивают их способность к решению проблем – всему, что ценно не только в классе информатики. Способность создавать и адаптировать новые технологии отличает компьютерные науки от компьютерной грамотности, которая ориентирована исключительно на потребительское использование существующих технологий.

Возможности междисциплинарного обучения многочисленны, а результаты обогащают все интегрированные в этот процесс учебные дисциплины. Когда информатика объединяется с иностранным языком, такое содружество может иметь много преимуществ для обоих предметов. «Сотрудничество» информатики и иностранных языков может происходить на нескольких уровнях и развиваться по трем основным направлениям:

1) основные концепции информатики преподаются путем создания полезных приложений для изучения языка, а методы изучения языка применяются в информатике;

2) в процесс изучения иностранных языков внедряются ИКТ, а также такие методы информатики, как UML (Единый язык моделирования);

3) в рамках междисциплинарного обучения, в основном на основе проектов, в которых содержание обоих предметов одинаково актуально, и могут сотрудничать два или более учителя и несколько классов [4].

Преподаватели могут создавать на занятиях обстановку, стимулирующую индивидуализированное, самоорганизованное, проблемно-ориентированное обучение и способствующую развитию таких «мягких навыков», как творческий подход, решение проблем, а также коммуникативные навыки, командный дух и др. [4]. На наш взгляд, эти методы могут лучше всего применяться, и эти навыки могут наиболее эффективно формироваться в междисциплинарных проектах.

Подобно естественным языкам, языки программирования имеют собственный словарь, синтаксис и семантику. Так почему бы не изучать их с помощью методов, упражнений или игр, обычно используемых при изучении иностранного языка? В этом отношении очень полезным может стать образовательный веб-сайт для преподавателей «Информатики» и «Иностранны

языков», а также для изучающих все предметы – Quia по адресу www.quia.com. Этот сайт предлагает множество шаблонов для создания онлайн-занятий (упражнений, игр и викторин), онлайн-опросов и веб-страниц классов с автоматической оценкой, а также доступом к тысячам разнообразных упражнений. Лексические упражнения, такие как сопоставление, подбор слов, решение тестов и т. д., легко выполнять онлайн как под руководством преподавателей, так и обучающимся самостоятельно.

Междисциплинарность обучения дисциплинам «Информатика» и «Иностранный язык». Междисциплинарность обучения информатике (а точнее компьютерным наукам) и иностранному языку может заключаться, например, в использовании англоязычных учебных платформ, позволяющих преподавателям, с одной стороны, формировать навыки кодирования и программирования, а с другой – закрепляющим владение обучающимися иноязычной (англоязычной) лексикой и основами грамматики и формирующим их коммуникативные иноязычные компетенции.

Понимая, что приобретенные ими ранее знания и умения оценены по достоинству и востребованы, обучающиеся становятся более внимательными и активными; поскольку преподаватели информатики и иностранного языка способствуют их самоутверждению в учебном процессе, они проникаются чувством собственной значимости и чувством значимости дисциплин, позволяющих им укреплять уверенность в себе и как в личностях, и как в обучающихся (в плане овладения и навыками программирования, и иностранным (английским) языком).

Обучение иностранным языкам в гипертекстовой среде. Будущее обучения иностранным языкам связано с экранной культурой, которая будет способствовать диверсификации и умножению образовательных источников. Поэтому наряду с учителем гипертекстовая технология и информационная сеть претендуют на роль авторитетного источника знаний о мире.

Образ современного языка – это образ гипертекстового пространства. Использование гипертекстовых интерактивных технологий приводит к изменению когнитивно-психологических паттернов понимания и усвоения знаний, связанных с визуальной интерпретацией изображения, формы и цвета.

Гипертекст представляет собой сложную динамическую и многомерную текстовую сеть, в которой можно наблюдать за использованием языка, что позволяет эффективно формировать языковые и коммуникативные компетенции обучающихся. Таким образом, обучающиеся получают возможность связать информацию из гипертекстовой сети с уже известной им информацией, и получать новые знания в совершенно новых ситуациях.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Кун Т. Структура научных революций / Т. Кун; пер. с англ.; сост. В.Ю. Кузнецов. – М.: АСТ, 2003. – 605 с.
2. Bourina, Helena V. & Dunaeva, Larisa A. (2019). Role of hypertext in teaching foreign languages. *E-Learning and Digital Media*. Volume 16, Issue 2, pp. 110–121.
3. Holbrook, J. Britt (2013). What is interdisciplinary communication? Reflections on the very idea of disciplinary integration. *Synthese*. 190 (11): 1865–1879.
4. Sabitzer, Barbara (2012). Computer Science Meets Foreign Languages. In: Proceedings of the 6th International Technology, Education and Development Conference (INTED) held in Valencia (Spain), on 5–7 March 2012. Pp. 2033–2041.

**Матеріали VI Інтернет-конференції
«ІНОЗЕМНА МОВА У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ СПЕЦІАЛІСТІВ:
ПРОБЛЕМИ ТА СТРАТЕГІЇ»**

***Sixth Internet Conference Proceedings
"FOREIGN LANGUAGE IN PROFESSIONAL TRAINING OF
SPECIALISTS: ISSUES AND STRATEGIES"***

***ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ
[Електронний ресурс]
ONLINE BOOK OF ABSTRACTS***

**СВІДОЦТВО ПРО ВНЕСЕННЯ СУБ'ЄКТА ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ
ДО ДЕРЖАВНОГО РЕЄСТРУ ВИДАВЦІВ, ВИГОТІВНИКІВ І
РОЗПОВСЮДЖУВАЧІВ ВИДАВНИЧОЇ ПРОДУКЦІЇ
Серія ДК № 1537 від 22.10.2003 р.**

Підписано до друку Формат 60x84¹/₁₆. Папір офсет.
Друк різнограф. Ум.др.арк. 26,68. Зам. № 9604

РЕДАКЦІЙНО-ВИДАВНИЧИЙ ВІДДІЛ
*Центральноукраїнського державного педагогічного
університету імені Володимира Винниченка
25006, Кропивницький, вул. Шевченка, 1.
Тел.: (0522) 28 59 84.
Fax.: (0522) 24 85 44
E-Mail.: mails@cuspu.edu.ua*